Kalocsai székesegyház

Czobor-Szalay II. 313. l.

363. ábra. Szenteltvíz-tartó és hintő. XVIII. századból. A kalocsai érsekség tulajdona.

gy az ereklyetartó, párjával
tol szobrocskája van, Mária-
ott a benczésrend birtokába.
adatok révén hely és idő
ztatva vagyunk a zománczos
ésekkel diszített, a kegyes-
emplomának tulajdonát
(359. ábra) melynek három
irom szabadon álló angyal-
n medaillon elsejében trans-
varországi Szent Erzsébetet
on Szent Venczel királyt, a
; Szent Adalbert püspö
ában három ellipszisidő
ott domborművekben a
kisded Jézust tartó Patr
lucid zománczalapon ara
ával, jobbjában jogarral
omuki Szent János áll ta
stólával; az utolsó medail
A kehely talpának fenek
F. ANNO 1642. FESENM
volt s 1664-ben halt me

Kalocsa

Romos állapot.

1) Tanoktatási Iskola részére rendezés
Romos részek szanálása.

2) Petrovics (Fürk 1906)
átalakítás új templom alapjai és az új templom
1:100.

3) Alaprajz 1:100, új templom Fürk terve.

4) Helyszínrajz a régi templommal.

5) Keresztmetszet 1:100

6) Hosszmetszet részlet 1:50.

7) Részlet 1:10.

8. Homlokzat " "

9. Mozgóraktárak 3 db.

10. Állványdeszkák 3 db.

11. Rönkfák.

12 Fűrészelések.

13. Szénkátrányos vasalás (vízi).

14. Átalakítás (kerítés stb.)

15. 2 db 3 alaprajz tervek a
francia templomokról

16) 3 db Látszati képlapok

17. 2 db részlet

18. 2 db kőfaragási rajzok

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

6.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

5.

Kalocsai érsekegyház

Czerna Károly rajza
után.

Világ: Magy. viselet
könyv. VIII. 345. l.

Kalocsa vára

1.

Winkler Pál

Kalocsa története.

Árpád Könyvek

11-12. k.

Kalocsa 1927.

MOB kk. 2274.

2083 Pállya Czelesztin:

Nyirfa erdő.

A téli borús időben ábrázo
csak itt-ott látszik egy kis hó. Jelz

Fa, méretei 16.7: 26.3 cm.
Vétetett az 1901: XII. 23-i

Kalocsai vár

Képe regé-

Erdy és Pest Vármegye

földjéről. II. és é. n.

(1942?) 61. l.

JOSEPH BRAUN S.J.

DAS

CHRISTLICHE ALTARGERÄT

Kalocsai Miasszonyunkról nev. Premontrei-rendűek temploma

Kéjel repr.

Kissfiklkath Magy

855, 856. l.

Kalocsai érseki fő-
gimnazium
tanulója
1860-ban Zofahl
Gusztáv tervei szerint
épült. Oltárait
festette Lippert József

Tóth Lőrinc: Jézus
a Szivének Jézushoz.
1892. 6. n.

Csont papírsimító, római VI. 282

Kalocsai első
vérkereszthár

l.

Szabó Árpád
20 – 22. l.
képekkel.

A XIII. századbeli
vérkereszthár
u.o. 77 – 82. l
képekkel.

< Kalocsai Szt. István-
kori székesegyház
ásatási anyaga. >

Foerk Ernő: < >
Arch. Ért. 1911. 19–
33. l. számos ábrával.

kben a történelmi órákban. Fegyvertársam a le=
iklós, aki félországot hódított meg a nemzeti nép=
yvertársam minden jóérzésű ember, aki rendet,
: és kalandmentes külpolitikát akar.
nhez, jóakaróimhoz. Szeretettel hivom őket, csat=
z. Én becsületes iparkodással szolgáltam minden
iájáért, küzdöttem a panamák ellen és segítettem
em tehát a főváros közönségétől, hogy segítsen

me és bizalom fűz hozzám: **ne irjon alá senki=
n nem jönnek olyan ajánlási ivvel, melyen
:erepel.**
a sorsdöntő választások előestéjén

Payr Hugó.

Kalocsai Tomori Pál

Kobor

kéjc rajz.

Ezer év Pest Vármegye

földjén. H. és é. n.

(1942?) 60. l.

Kitől?

Der christliche Altar

sein Schmuck und seine Ausstattung

nach Dr. Andreas Schmid neu bearbeitet von

Dr. Oscar Doering

unter Mitwirkung von

Dr. Lorenz Bauer

Mit 30 Abbildungen im Anhang

Kalocsai vérkeresztség

(Fórk Ernő:)

(A Kalocsai Vérkeresztség
c. hírlapcikk
Repr. XII. 24.
Divald Magyarország.
32. l.

Koronás mártírjaink
fej Kalocsáról
repr.
u. o. 33. l.

1182

Kalocsai székesegyház

Foerk Ernő cikke,
Forster: Magyarország
műemlékei IV. kötet
Bp 1915.

Iétszám

1938.év
tényleges: 162

K

5

Kevesebb: 228.125.78 Pvel.

A takarékosságot előiró re

munkálatokat a legszükségesebbekre kor

szüntetésénél, mind az egyéb munkáknál

ségesebb esetben cseréltük ki, a mult

réket nem folytattuk. A hálózat tiszti

pokra leállitottuk. A vállalatba adott

burkolat-javitási költségek az előirá

vel minden javitási munkát egy vállal

Kalocsai érseki szék

d.

Ger MRE

helyreállítva.

497

1908.

ember 23-án.

tan ülő, de csak derékig látható
en ékszereket, diszes kalapot,
[redacted] viragot viselnek. Közü-
iros virágot tüzött, mellcsokra fe-
hosszú szárú kesztyűt is hord és a
tétlila szinű, piros. A balról elhelyezkedett
virágokból kötött bokréta fekszik.
áttérbeli függöny pedig sötétpiros.

cm.
is 11-iki 43506 (704-908), illetőleg
[redacted] fsz. leiratok alapján 2400 Kán.
5-én 1099 és 1908. julius 14-én
l.

Egyéb áll.elh.

991 (1034-908)

Kalocsai mérei-
egyházi
kegyúr.

Kiss Miklós Magy
854. l.

Kalocsa

(Pest vm)

Nönevelde 266.l

Zador - Rador

39. strana.

~~Dánja 382. téma.~~

Kalocsa

Hankóczy 183. l.

A kalocsai vörösmárvány királyfej, XII. század

tátongó, háborús kataklizmák vágta mély völgyekre, magunk előtt látjuk a magyar tudományosság természetrajzát. Egyfelől nagy, szinte lázas akarás és sok egyéni tehetség, másfelől óriási akadályok, amiket a magyar tudományos hajlam fejlődése sokszor igen nagy, de mindig gyorsan lefolyó küzdelmek árán le tudott győzni. Egyfelől az a tény, hogy olyan egymástól távolálló tudományok, mint a finnugor nyelvészet, a keleti nyelvészet (Kőrösi Csoma Sándor az első tibeti szótár és nyelvtan írója), az irodalomelmélet, a szellemtörténet, a folklore-kutatás, a fizika és matematika fontos fejezetei (a két Bólyai, Eötvös Loránd), a műszaki tudományok (Irinyi, a gyufa feltalálója, Kandó, az elektromos mozdony tökéletesítője, Wartha, a gubbiói eozin titkának fölfedezője stb.), a nőgyógyászat, közegészségtan (Semmelweis, Hőgyes, aki Pasteurt folytatta stb.), Magyarországon kezdemé-

2.

Vörös és kék selyemmel és aranyszállal hímzett misemondó ruha, a kereszten látható czímeren királyi korona alatt M. T. monogramm (Mária Terézia) és 1773. évszám. A kalocsai főszékesegyház tul.

Kalocsai főszékesegyház
Codex-Kalay II. 67.
tábla

Kalocsai műemlékek

WINKLER PÁL: A kalocsai érseki főszékesegyház 1010-től napjainkig. Kalocsa, 1929.
— — A kalocsai és bácsi érsekség. Történeti összefoglalás. Kalocsa, 1926.
— — A kalocsai érseki kastély és főszékesegyházi könyvtár története. Kalocsa, 1932.
— — Kalocsa története, különös tekintettel politikai és szellemi kultúrájának fejlődésére. Kalocsa, 1927.

1763	10000.—	1807	1500.—	1850	17500.—	1894	—.—
1764	2500.—	1808	300.—	1851	500.—	1895	35000.—
1765	12500.—	1809	300.—	1852	30000.—	1896	1500.—
1766	7500.—	1810	1500.—	1853	10000.—	1897	100000.—
1767	60000.—	1811	1000.—	1854	5000.—	1898	100000.—
1768	80000.—	1812	150.—	1855	10000.—	1899	125000.—
1769	75000.—	1813	1000.—	1856	5000.—	1900	100000.—
1770	15000.—	1814	1500.—	1857	1300.—	1901	2500.—
1771	12000.—	1815	5000.—	1858	4000.—	1902	2500.—
1772	5000.—	1816	5000.—	1859	2000.—	1903	500.—
1773	22500.—	1817	5000.—	1860	2000.—	1904	500.—
1774	7500.—	1818	4500.—	1861	12500.—	1905	15000.—
1775	7500.—	1819	5000.—	1862	3000.—	1906	3000.—
1776	10000.—	1820	5000.—	1863	3000.—	1907	1000.—
1777	17500.—	1821	2000.—	1864	1500.—	1908	500.—
1778	35000.—	1822	100.—	1865	17500.—	1909	250000.—
1779	50000.—	1823	1000.—	1866	5000.—	1910	12500.—
1780	12500.—	1824	1500.—	1867	7500.—	1911	2500.—
1781	50000.—	1825	500.—	1868	2500.—	1912	1200.—
1782	Egy millió	1826	500.—	1869	40000.—	1913	8000.—
1783	Egy millió	1827	100.—	1870	20000.—	1914	50000.—
1784	50000.—	1828	2500.—	1871	125000.—	1915	20000.—
1785	30000.—	1829	5000.—	1872	5000.—	1916	10000.—

Foto: Békei, Baja.

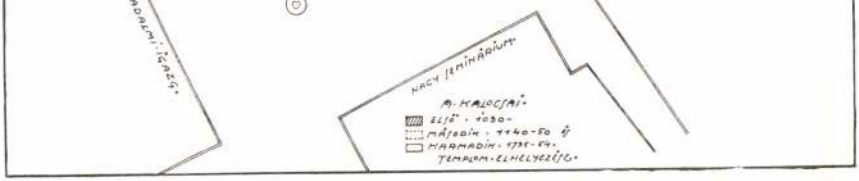
A nagyobb papnevelő kapuja.

Kalocsai nagyobb papnevelő
bank kapuja.

Kalocsai vérecseplés

Henselmann Imre:

Die Grabungen d. Erz.-
bischof v. Kalocsa,
dr. Ludwig Haynald.
Leipzig, 1873.

A főszékesegyházak és a templomtér.
Foerk rajza.

Kalocsai nékescsaphár

Csajaghy Sándor:
A kalocsai Nékescsaphár eredete és viszontagságai.
Egyházi Tár
1835.

Pintér Imre: A kalocsai főszékesegyház. 1000–1942. Bp. 1942

III.

A KALOCSAI ELSŐ SZÉKESEGYHÁZ

Szent István és trónutódaitól alapított első magyar egyházmegyék székesegyházai közül felépítményében egyedül a pécsi áll, melyet a XIX. században alakítottak át. Legtöbb Szent István-kori székesegyházunknak csupán a földben lévő alapjait találták meg. A műtörténelemnek súlyos vesztesége ez, mert román építészetünk első korszakáról tökéletes képet csak a székesegyházak felépítményei adhatnának.

A Szent Pál apostol tiszteletére emelt XI. századbeli kalocsai első székesegyház felépítményében ugyancsak teljesen elpusztult. Erre vonatkozólag csupán a mai székesegyház belső terében és körülötte végzett két különálló ásatás ad némi képet. Az első ásatást Haynald Lajos bíboros, kalocsai érsek (1867—1891) rendelkezésére Henszlmann Imre 1869 augusztus és szeptember havában, öt héten át végezte és megállapításait nagyobb munkában tette közzé.[12] A második ásatást 1910—1912-ig Városy Gyula kalocsai érsek (1905—1910) megbízásából Foerk Ernő építész vezette. Az ásatások eredményéről terjedelmes beszámolót írt.[13]

Henszlmann ásatása előtt, a Szent István-kori bazilikának létezéséről műtörténelmünk egyáltalán nem tudott.

Ascherik érsekségének idejéből és a kalocsai püspökség alapításának tényéből lehet csak következtetni az első székesegyház építésének idejére. A legkomolyabb támpontokat az ásatások eredménye, a talált alapfalak, továbbá az első székesegyház egyetlen faragott emléke nyujtják.

Az első székesegyház építése 1050 előtt történhetett, mert ebben az évben IX. Leó pápa kíséretében György kalocsai érsek (1141—?) is megjelent Franciaországban, Szent Odiló clunyi apátnál. Ez már mindenesetre Ascherik halála után történt. Feltehető ugyanis, hogy Ascherik, mint Szent István legodaadóbb munkatársa, kalocsai érsekké való kinevezése után, minden bizonnyal sietett a király rendelkezésének eleget tenni és a székesegyházat felépíttetni, de való-

színűleg csak fából. A téglaépítmény csak később, halála után készülhetett el.

Az építkezés elindítását illetően nem fér kétség Ascherik személyéhez. Éppen ezért merült fel a második ásatás alkalmával az a gondolat, hogy a Szent István-kori szentély ép padlója alatt talált főpapi sírban Ascherik teteme nyugszik, miután ő volt a templom alapítója és építtetője. Az egyházmegyék alapítóján kívül ugyanis a székesegyház alapítójának és építtetőjének járt csak a szentélyben lévő díszsírhely. Ezt a feltevést megcáfolta páter Braun József S. J. régész, aki a sírban talált leletek alapján azt állapította meg, hogy abban Saul de genere Győr kalocsai érsek (1192—1202) holtteste nyugszik.[14]

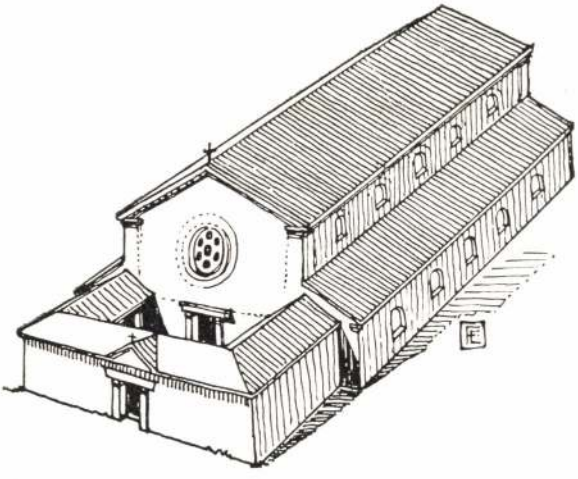
Az első székesegyház háromhajós, bazilikális elrendezésű, ókeresztény templom volt, úgy, mint Székesfehérváron és Gyulafehérváron, előtte nartex- és atriummal.

A templom méreteire nézve a második ásatás alkalmával nyert adatok a következők: Teljes hossza az atriummal együtt 40 m, külső szélessége a mellékhajókkal együtt összesen 11 m, belső szélessége 8·4 m, a szentély belső átmérője 7·2 m. A főbejárat, melyet két pillér szakított meg, teljes szélességében 9 m. A nartex szélessége 5 m, hossza a templom teljes szélességével egyező, végül az atrium 4·5 × 10 m alapterületet mutatott. Az atrium bejárata nem volt megállapítható.

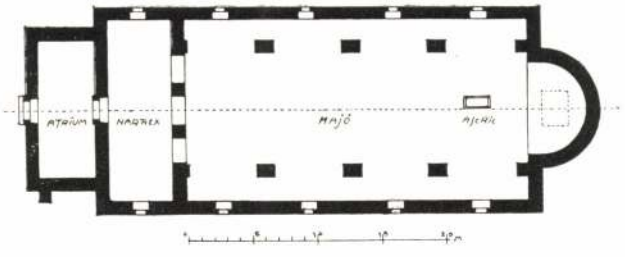
A székesegyház beállításánál nem érvényesült az «ex oriente lux» elve, mivel a szentély északkelet felé nézett. A későbbi három székesegyháznál viszont az építtetők már erre is figyelemmel voltak.

A felhasznált építési anyagokból, továbbá azok alkalmazásából és végül a székesegyház méreteiből megállapítható, hogy az első székesegyház szükségleti építkezés lehetett. Erre mutat különösen a szentélyzáródás silány anyaga, mely 3·4 m mélyen a mai templompadló színe alatt, csupán darabtéglából és zúzalék terméskőből készült, hevenyészett, öntött falazat volt.

A székesegyház külső kiképzésére vonatkozóan az atrium délnyugati alapfalából következtetve feltehető, hogy a felmenő falazata is kő- és téglarétegekből készült és ezek a vízszintes, színes sávok alkothatták egyben egyetlen külső díszét is. A középszíriai és nyugati ókeresztény székesegyházakhoz hasonlóan az atrium előudvarként vette körül a templom főhomlokzatát, mely itt nem kőkváderekből, hanem a helyi viszonyoknak megfelelően szintén kő- és téglarétegekből épülhetett. Tornya, az ókeresztény bazilikákhoz hasonlóan, nem volt. A feltárt alapfalakból kétségtelen bizonyossággal meggyőződhetünk, hogy a szentély félkörű volt és az átmérője — Henszlmann felfogásával ellenkezően — nem érte el a főhajó szélességét.

Az I. székesegyház távlati képe.

Az I. székesegyház alaprajza.
Foerk rekonstrukciói.

Fedélszéke az ókeresztény bazilikák típusának megfelelően nyitott szerkezetet mutatott, de lehet, hogy kazettás mennyezettel bírt.

Rá kell mutatnunk arra, hogy az első székesegyháznak egy mintaképét találták 1856 körül Sziszek városában.[15] A műemlék méreteiben, nagyjából egyezik a kalocsaiéval (hossza 40 m, szélessége 18 m). Az itt talált belső kiképzésekből, ú. m. mozaikpadló, dombormű, falfestmények, kőoltár és keresztelőmedencéből következtethetünk a Kalocsán épült első székesegyház felszerelésére. A római kultúrával dicsekvő, kis, Száva melletti városban kiásott püspöki templomnak, a kalocsai székesegyházhoz hasonló méreteit nem lehet a véletlennek tulajdonítani.

Székesegyházunk alaprajzából ugyanis megállapítható az az olasz vonás, mely igazolja a két templom között lévő kapcsolatot. Nem véletlen az, hogy a sziszeki templom, a lombard hatás alatt készült Szent István-kori templomunk építésének helye és Lombardia közötti útvonalra esik.

Olasz vonás kíséri bazilikáink korai típusát általánosságban, de részletekben is, ha meggondoljuk, hogy a szentélyzáródást illetően Esztergom Parenzóhoz, Kalocsa, valamint Várad Ravennához csatlakozik.

Ascherik, az első kalocsai érsek többízben megfordult a montecassinói anyakolostorban és nagy befolyással volt úgy főapátjára, mint szent királyunkra, a Benedek-rendi szerzetesek Magyarországra való telepítésében. A Felső-Olaszországból jött építőszerzetesek talán Kalocsán is dolgozhattak. Ők hozhatták a felsőolaszországi Ravenna és Velence hatása alatt álló bazilika őstípusát Magyarországra. Művészetük és kultúrájuk nem választható el a Ravennán és Velencén keresztül nyert bizánci befolyástól. Kalocsa első székesegyházát talán bencés szerzetesek építették. Egyetlen faragott dísze, egy ajtórészlet maradt csak meg. Sekély díszítése és régies profilirozása ókeresztény és bizánci hatásra vall.

Az első székesegyház külső kiképzésére vonatkozóan a megmaradt falrészletekből következtethetünk. A nyugati homlokzat alapfalában Foerk ásatása alkalmával feltárt falmaradvány, váltakozva két-két 13 cm vastag téglaréteget és egy-egy 15 cm vastag kőréteget mutat. Ez az elrendezés ugyancsak olasz hatás mellett szól.

A belső kiképzésre vonatkozóan a következőket állapíthatjuk meg: a jelenlegi főszékesegyház padlóvonala alatt, a régi szentélyen belül 1·8 m-re megtalálták a Szent István-kori bazilika érintetlen padlórészét, mely kb. két m^2 területű, $26 \times 26 \times 5$ cm méretű[16]

vörösre égetett téglából állt. Ugyancsak a szentélyben keresték az esetleges főoltár alapozását is, melyre azonban a leggondosabb kutatás mellett sem akadtak. Az ásatás alkalmával a szentély folytatásában, de a mellékhajó falára merőlegesen egy falazatrészt tártak fel, mely valószínűleg a főhajót a mellékhajótól elválasztó félpillérnek az alapozása lehetett. A félpillér méretéből következtettek a főhajót a mellékhajótól elválasztó 3—3 téglalapalakú pillérre. A hajókat tehát nem oszlopok, hanem Esztergomhoz és Pécshez hasonlóan, pillérek választották el egymástól.

A Szent István-kori székesegyházak felszereléséről maga a király és felesége gondoskodott. Szent István meg is látogatta a tőle alapított egyházmegyék székhelyét. Személyesen győződött meg a templomok építéséről és felszereléséről. Kalocsával kapcsolatban fennmaradt az a szájhagyomány, hogy fiával, Imre herceggel meglátogatta Ascherik érseket és ottartózkodása alatt hozták neki hírül Csanád vezérnek Ajtony felett aratott győzelmét. Ez a történelmileg fontos esemény könnyítette meg Magyarország keleti részeinek a kereszténységbe való bekapcsolását. Az érseki tulajdonban lévő Érsekcsanád község (Pest vm.) Baja városa mellett, állítólag ennek az eseménynek az emlékét őrzi. Megemlítjük, hogy Csanád vezér édesatyjának, Dobokának volt itt még birtoka. (Doboka, Csanád.)

Az első székesegyház építési anyaga megegyezik az ebben a korban emelt többi székesegyház anyagával. Kőszegény vidék lévén, faragott kődíszítések csupán ajtó- és ablak-keretekre, továbbá szobrászati díszítésekre jutottak. Kőlapokkal való burkolást nem találtak egyik ásatás alkalmával sem. A falazatban kőnek téglával való vegyes felhasználása gyakorlott kezű mesterekre, elsőrendű kivitelre vall. A székesfehérvári templomhoz hasonlóan a kalocsai templomnál is — a legmélyebb alapfalakban — öntött falazatokat találtak, még pedig a jelenlegi székesegyház padlószintjéről 3·4 m-re, a szentélyzáródás alapfalában. Ez az alapfalazat kivitele egész más munkát mutatott. A szentélyzáródásban kétféle kivitelt találtak : a jelenlegi padlónívótól 1·8 m-re terméskövet vegyesen 12×23×4 cm méretű római téglával,[17] míg 3·4 m-re ugyanott, már darabtéglából és terméskőből kevert öntöttfalazatot, ez utóbbi már könnyen bontható és morzsolható, hevenyészett munka volt. A falvastagság itt 1·3—1·4 m.

A mai szentély szintjétől 1·8 m-re talált, 26×26×5 cm méretű, vörösre égetett PRI (Probus Romanorum Imperator) jelzésű padozati tégla római «lateres bipedales» tégla. Hasonlót a kalocsai érsekséggel szoros kapcsolatban álló bácsi érseki székhely közelében,

a Szent Antal=körkápolna feltárásakor, 1872=ben Henszlmann is talált. Kalocsán, a Szent István=utca 6. számú ház pincéjéből nyíló alagútban szintén találtak ilyen méretű téglákat.[18]

Az egyetlen, évszázadokon keresztül fennmaradt díszítő emlék a kapubálványnak egyik középső része. Keményebb mészkőből faragták, ez magyarázza a vésetek sekélységét. A díszítés hosszirány=ban három sávban helyezkedik el. Két mező stilizált növénydíszítést mutat, egy profilirozást. A keskenyebb növénydíszes mezőből az antik tojás=sor alakját lehet kivenni, díszesebb formában. A szélesebb, visszakanyarodó meander formára emlékeztet, míg a levelek az akantusz=levél végződéséhez hasonlítanak. Az alapmezők kidol=gozása gondos vésőre vall. A profilirozás lágy, könnyed és kis árnyékhatású.

A Szent István=kori székesegyház adatai az egyetlen faragott emlékből, továbbá a helyszínen talált egyéb anyagokból, azonkívül alaprajzi analógiákból állíthatók össze. Kiindulásul szolgálnak idő=rendi sorrendben Henszlmannak és Foerknek Kalocsán személyesen vezetett ásatásai. A két ásatás eredményéről mindkét műtörténésztől kimerítő munkák jelentek meg, de értékes megállapításaik csupán a XII. századbeli második kalocsai székesegyházra vonatkozóan egyeznek meg, azonban ott sem teljes egészükben.

Henszlmann Imre 1869=ben Haynald Lajos érsek felkérésére végzett ásatásokat, a jelenlegi templom falain kívül, a szentélyben pedig 1·8 m mélységig. Ennek alapján állapította meg az első, máso=dik és harmadik templom fekvését, alakját, elrendezését és következ=tetett a kalocsai I. székesegyház építésére.

Megállapítása szerint az első székesegyháznak négy tornya volt, melyek közül kettő a keleti, kettő pedig a nyugati oldalon emelkedett. Egy=egy toronypár a római várépítkezésekre emlékeztető csapdát fogott közre. Elgondolásra támpontot tulajdonképen a Képes Krónika XIV. századbeli miniatúrái, továbbá Hartwig győri püspök leírása ad=ták. A négytornyos megoldással kapcsolatban elméletet állított fel, mely szerint a Szent István=kori székesegyházak mind négy saroktoronnyal épültek volna. Elgondolását megdöntötték a későbbi ásatások és a Szent István=kori egyházak négytornyúságát ma már nem lehet egy=ségesítő szabálynak tekinteni. A rendszer nálunk előfordult ugyan, de nem volt általános. A székesfehérvári és veszprémi bazilika eredeti=leg valóban négy toronnyal készült, a pécsi ellenben a nyugati torony=párt nem építésével egyidőben, de mégis a román korszak végén nyerte. Henszlmann elgondolását külföldi analógiák is alátámasz=tották, bár külföldön még ritkábban fordult elő a négytornyos el=rendezés. Kivételes példára akadhatunk Vercelliben, Gernrodéban,

Tournaiban. Ez utóbbinál a négy saroktorony mellett még egy középső, négyezeti torony is emelkedik.[19]

Henszlmann kalocsai ásatásainál a Szent István=kori szentély=záródásra vonatkozóan lehetségesnek tartotta, hogy az első székes=egyház két nyugati tornya között lévő szentély a tornyokon félkörűen túlnyúlt, vagy hogy a tornyok vonalában egyenesben végződött. A szentélyzáródás vonalára sem állapította meg véglegesen, hogy az négyszegletes vagy kerek volt=e. Feltevéseit a szentélyen belül végzett ásatással sem tudta alátámasztani, csupán az abban az időben dívott építési modorból következtetett. Ásatásai a jelenlegi barok=templom falain kívül 8 m, azokon belül csupán 1·8 m mélységig terjedtek, ahol a Szent István=kori bazilika megmaradt alapfalai még nem lelhetők fel. Ezért ásatásánál az árpádkori székesegyház kb. 2 m^2=re terjedő padlóját — amire Foerk rábukkant — nem találta meg. Véleménye szerint az első székesegyház egyhajós, négytornyú templom lehetett, szerény méretekkel.

Ezzel szemben Foerk Ernő ásatásai és kutatásai a templomon kívül és azon belül is 3·4 m mélységig történtek. Megállapította, hogy az első székesegyház olasz és dalmát analógiák szerint három=hajós, bazilikális elrendezésű, ókeresztény templom lehetett, egyetlen félkörű szentélyzáródással, mely belső átmérőjével — Henszlmann=nal ellentétben — nem foglalta el a főhajó teljes szélességét. A szentély végén, ahol a félkörű szentélyzáródás a főhajó alapfalaihoz csatlakozott, az evangéliumi oldalon, tehát az északi részén, feltárt egy, a hajó falától eltérő alapfal=részletet is, mely az evangéliumi oldali mellékhajó hosszfalához tartozhatott. Feltárta továbbá a főhajót a mellékhajótól elválasztó félpillért is. Henszlmannal szemben, a dél=keleti tornyokat nem találta meg. Megállapította továbbá, hogy a sekrestyén kívül eső falsarok, melyet Henszlmann az esetleg létezett torony alapfalának vélt, sokkal inkább a másik templom kereszt=hajója egy részének tekinthető. Foerk a sekrestye mellett ásatást nem végzett. A Szent István=kori templom esetleg létezett nyugati toronypárjánál végzett ásatásánál átrium és nartex alapfalaira bukkant. Toronykiképzés alapfalát egyáltalában nem találta. A templom el=helyezésére vonatkozóan megállapította, hogy az szentélyzáródásával északkeleti irányban feküdt. Igy az első székesegyház az egykori templomtérbe oldalaival párhuzamosan illeszkedett bele.

Foerk az ásatás alkalmával a Szent István=kori szentély és főhajó között kőkváderekből készült falat talált, melynek falazási szerkezete a második románkori templom kápolnakoszorújának fala=zási technikájához teljesen hasonló. Ezen a falon túl, a Szent István=kori templom falainak folytatását nem találta meg; valószínűleg ez

a fal zárta le az első székesegyháznak azt a részét, ahol az alapító és építtető főpap sírja feküdt. Ezt a falat már a második székesegyház építése idején emeltették, amikor az első két templom szentélyét tudatosan egymás fölé helyezték, mivel ott feküdt az alapító, illetve építtető, kinek emléke akkoriban még élénken élhetett.

Henszlmann és Foerk a XIII. századi második székesegyház külső méreteire vonatkozóan teljesen megegyező megállapítást tettek, amit a második templom tárgyalásánál fogunk részletesebben megvilágítani.

IV.

AZ ELSŐ SZÉKESEGYHÁZ ALAPÍTÓJÁNAK SÍRJA

A Szent István=kori első székesegyház mellett végzett ásatások alkalmával kiderült, hogy a templom mellett közvetlenül és távolabb igen sok sírhely volt. A sírok egy részének tengelye párhuzamos a Szent István=i templomtesttel, de nagyobbára a későbbi templomok tengelyével egyirányban helyezkednek el. A feltárt sírok egyetlen évszámot sem tartalmaztak, legnagyobb részükben néhány csonton kívül egyebet nem találtak. Csupán három sírnak a leletei vonják magukra a figyelmet. Elsősorban is a Szent István=kori székesegyház szentélyében talált, valószínűleg a templom alapítójának, érseki méltó= sága minden jelvényével ellátott sírja, másodszor a Henszlmann által feltételezett Szent István=kori, egyhajós templom egyetlen hajója mellett, de a falakon kívül talált, magasabb papi méltóság sírja, mely= ből egy rézkehely is előkerült, vonja magára a figyelmet. Végül a jelenlegi barok=templom szentélyén belül, de az árpádkori székes= egyház szentélyén kívül, közvetlenül a szentélyzáródás és főhajófal találkozásánál talált, lovával együtt eltemetett férficsontvázat kell megemlítenünk.

Henszlmann a feltárt sírokról megállapította, hogy a székes= fehérvári Szent István=kori bazilikában kiásott sírokkal ellentétben, megbolygatva nem voltak, mégis a tetemeknek több, nagyobb csontja hiányzott. A sírok kiképzése igen jellegzetes, mivel a sarkokon termés= kőből, a középrészeken pedig téglából készültek, a tetemek fejénél igen sok esetben a kőrészeket félkörűre faragták.

Állítása szerint a templom egyhajós volt. A főpapi személyek temetkezési helyére vonatkozóan elismeri, hogy a templom terén belül csak egyházfejedelmet, alapítót vagy építtetőt temettek el, mégis, munkájában beszámol arról, hogy a templom egyetlen hajója mellett rézkehellyel eltemetett, magasabbrangú papiszemély sírját tárta fel, ezzel tehát önmagát cáfolta meg, mivel nem valószínű, hogy magasabb papi méltóság sírját a templomon kívül helyezték volna el; sokkal elfogadhatóbb az a magyarázat, hogy a fent leírt sír a mellék=

hajóban nyert elhelyezést; így tehát a templom mellékhajóval is rendelkezett. A temetkezésnek ez a módja támasztja alá Foerk feltevését, mely szerint a templom háromhajós lehetett. A mellékhajóban való temetkezésre vonatkozóan megerősíti feltevésünket az a tény, hogy III. Béla királyt (1173—1196) a székesfehérvári templom mellékhajójában temették el, mivel ő a templomnak sem alapítója, sem építtetője nem volt. A temetkezési helyekre vonatkozó jogszokásokat Kálmán király (1095—1114) foglaltatta törvénybe: «Sepulturae christianorum nonnisi in atrium fiant».[20]

Mikor Foerk a jelenlegi székesegyház szentélyét teljes egészében, 3 méternél mélyebben feltárta, megállapította a Szent István-kori ókeresztény bazilika szentélyzáródásának alakját és a mellékhajók fekvését. A barok-templom főhajója felé való ásást egy középkori kőfal akadályozta meg. A kőfalon túl az árpádkori székesegyház semmiféle maradványára nem akadt. Ekkor került elő egy emberi csontváz, mely mellett lónak csontváza is feküdt. Ezek a jelenlegi barok-templom szentélyén belül, de a Szent István-korinak szentélyén kívül voltak.

Végül napvilágra került az ásatások legértékesebb lelete, egy érseknek a sírja. Erre való tekintettel hagyhatták meg az ősi székesegyház e sír feletti téglapadlóját. A jelenlegi padlószinttől 3·4 m-re a Szent István-kori székesegyház tengelyével párhuzamosan és attól balra, a főhajó falától 3·4 m távolságra, hanyattfekve, fejjel a főhajó irányában nyugodott az egyházfejedelem, esetleg alapító vagy építtető teteme. A sírláda 2 m hosszú, 0·65 m széles és 0·55 m magas, csak belső oldalukon megfaragott és lesimított vörösmárvány-lemezekből készült, a lapok külső oldala durván elnagyolt. Az 5 darab 5—7 cm vastag vörösmárványlemezt, vascövekek és sarokvasak tarthatták össze, melyeknek megerősítési nyomai ma is tisztán látszanak.

Hasonló és több darabból összeállított kősírládában találták a székesfehérvári székesegyház mellékhajójában III. Béla király és nejének, Antiochiai Annának tetemét, továbbá az acheni dómban III. Ottó (meghalt 1102) német császárt is. Vörösmárvány sírládája volt Árpádházi Boldog Margitnak is. (Margit legenda.)

A kalocsai sírládában nyugvó tetem elhelyezése jellegzetesen a XI. század elejére vall, mivel a tetem lábbal északkelet, itt a főoltár felé feküdt.

Az érsektől kijelölt bizottság jelenlétében nyitották fel a sírt.[21] Feltűnt, hogy a sírláda egyik fedőlemezének letört sarka fordítva volt visszahelyezve. Valószínűleg 1851-ben, Gróf Nádasdy Ferenc érsek (1845—1851) kriptájának készítésekor bolygathatták meg.

A kőkoporsóban 1·80 m magas férficsontváz feküdt. A csontok

aránylag jó állapotban voltak, csupán az alsó végtagok porladtak el a beszivárgó iszapréteg alatt. A csontváz gerincoszlopát kissé jobbra eltolódva találták, valószínűleg akkor mozdíthatták meg, mikor a fedőlap sarkát letörték.

A csontvázon kívül igen értékes nemesfémből készült főpapi jelvényeket is találtak. Nevezetesen a tetem mellén egy ezüstkelyhet, ezüst paténával, jobboldalán pedig aranyozott végű pásztorbotot. Ezenkívül jobbján még, a beszivárgott iszap mélyében egy arany=gyűrűt, letörtvégű aranykeresztet, három darab ezüst palliumtűt; a fejrésznél főpapi mithrának aranyszövésű foszlányait és kisebb ruhafoszlányokat gyapjúból és selyemből.

A kehely nem misézésre szolgált, hanem úgynevezett úti=, vagy sírkehely, tiszta ezüstből készült, minden aranyozás nélkül. Teljes magassága 8·5 cm, átmérője 8 cm. Formája a XI. században dívott alaknak felel meg. Talpának kisebb része hiányzik. Tömege oldalnézetben majdnem teljesen négyzetbe illeszthető. Egyetlen dísze a nodus alatt és felett elhelyezett, függőlegesen rovátkás kiképzés. A talp felerősítését a kalixból kihajló ezüstpléh=pikkelyeknek egy gyűrűre való ráhajlításával oldották meg. A talplemez kerületét el=nagyoltan vágták le. Formájára nézve legjobban a Petőházán talált, ú. n. Gundpald=kehelyhez hasonlít,[22] mely a VIII. századból való s jelenleg a soproni Múzeumban őrzik. 1869=ben Henszlmann hasonló vörösréz=kelyhet talált a Szent István=kori templom mellék=hajójában lévő főpapi sírban.

A paténa anyaga szintén ezüst, aranyozás nélkül. Mérete a kehellyel összeillő. Kihajló széléből kisebb rész hiányzik. Az áldást osztó főpapi kezet két koncentrikus körbe illesztett fonat kereteli. A csuklót zárt miseing csipkediszítése veszi körül, mely lefelé man=telettává bővül. Az áldást osztó főpapi jobb kis= és gyűrűsujja be=hajlított, rajza elnagyolt. A köröm csak két ujjon van feltüntetve. A kivitelezés pontozással készült.

A pásztorbot feje aranyozott ezüst. A bot teljes hossza 1·6 m lehetett, mely hosszúságot a pásztorbot fejétől a szöggel ellátott keményfa végződésig a koporsóban lemérték. Az aranyozott ezüst=rész magassága 13 cm, vastagsága a nodus felett 2·5 cm, míg a sárkányfejnél 1 cm. A nodus szélessége 5 cm, vastagsága 2·5 cm. A legrégibb típusú pásztorbotok közül való. A bot folytatásában kanyarodik be egy sárkányfejű nyúlvány, nem úgy, mint a későbbi típusoknál, ahol a hajlított rész a bot tengelyéből ellentétes görbével hajlik ki.

A bot aranyozott=ezüst, fejét a noduson kívül 4 sorban el=helyezett, három=, illetve négyszögű kőfoglalatok díszítik. A foglala=

tokból a kövek hiányzanak. A nodus mindkét oldalán sodrott dísszel csatlakozik a bothoz. A bot nem kizárólag jelvény- és díszként szolgálhatott, hanem mindennapi használatra szánták. Valószínűvé teszi a pásztorbot fejének szokatlanul kis mérete, továbbá, hogy a végén vaskarikával ráerősített vasszöggel látták el. A behajlított rész finom formájú, nyitott szájú sárkányfejben végződik. Típusa emlékeztet a XI. századbeli ötvösművekre. Alakja legjobban a Regensburgban őrzött, VIII. század végéről származó pásztorbothoz hasonlít, mely Szent Erhardus tulajdona volt.[23]

A gyűrű és a kőfoglalat arany. Köve nem mértani alakra csiszolt topáz. A gyűrűn a használatból eredő kopás jól látható, mert belső fele elvékonyodott. Átmérője 2 cm.

A kereszt tömör, sodrott aranydrót, a meglévő három kar végét és a szárak találkozási helyét aranygyöngyök díszítik. Felső végére lánc vagy szalag átfűzésére kis hengert forrasztottak. Legnagyobb mérete 2·5 cm. A kereszt 1200 körül készülhetett.[24] Filigrános díszítési technikával készült, Gizella királyné keresztjéhez hasonlóan.

Az ezüst palliumtűk erősen oxidálódtak, a pallium anyagából egy rész rájuk kövesedett, méretük 1—1 cm. Felfelé vastagodó szára virágkehely-alakú, zománc felvételére szolgáló foglalatban végződik.

A sírban gyapjú és selyem ruhafoszlányokat is találtak, továbbá a mithrának arannyal átszőtt paszományát.

A Szent Istvántól alapított egyházmegyék székesegyházait többnyire maguk a püspökök építtették, a király csak a belső felszereléshez járult hozzá, úgyhogy alapító és építtető gyanánt rendszerint a püspököt kell tekintenünk. Árpádházi királyaink majdnem mindegyikének van temetkezési temploma, melyet ők alapítottak és építtettek. Szent István alapította a székesfehérvári bazilikát, itt is temették el. Gizella alapítása a veszprémi székesegyház, valószínűleg itt is nyugszik. A középkori székesegyházak tengelyében, a főoltárhoz legközelebb eső sírhely mindenkor a templom alapítóját és építtetőjét illette, amint azt a fentebbi példák mutatják. Az olasz mintára épült háromhajós kalocsai első székesegyház főoltárához közeleső sír nem lehetett másé, mint egy alapító vagy építtető érseké. Ascherik érsek sírja azért nem lehet, mert a márvány sírláda, a filigrános kereszt és a pásztorbot fejlett alakítása későbbi időre vallanak.[25] Ezt a sírládát a főszékesegyház érseki kriptájában helyezték el és ma is ott látható.

A Szent István-kori kalocsai katedrális méreteinél fogva majdnem két századig alkalmas volt a hívek befogadására. Ez az

egyetlen templom e helyen, amely nem a sorscsapásoknak esett áldozatul, mint a későbbiek, hanem a legnagyobb valószínűség szerint lebontották. Újabb és nagyobb templomnak adta át helyét és köveit annak építésénél használták fel. Ezeken a köveken keresztül folytatódott az az építőkultúra, melyet Ascherik megindított. Egy újabb ásatás van hivatva feltárni az eddig még elő nem került emlékeket és kincseket és ezzel lehet, hogy teljes egészében fény derül Kalocsa Szent István-kori művészi multjára.

Pintér Imre: A kalocsai főszékesegyház.

Foto: Magyar Film Iroda. Békefi Károly.

Az árpádkori altemplom.

V.

KALOCSA ÁRPÁDKORI ALTEMPLOMA

Kalocsának kevéssé ismert, de igen értékes műemléke a Szent István-utca 6. számú kanonoki ház alatt lévő templom. A művészet-történeti irodalomban mindeddig ismeretlen, értékes emlék húzódik itt meg. Kopár falaival, dísztelen komorságával érezteti a középkori román építőgondolatot. Tájolása a Szent István-kori temploméval megegyezően északkelet-délnyugati irányú. Alaprajza téglalap-alakú. Pontos méreteit, az épület jelenlegi tulajdonosának, Huber Lipót prelátus-kanonok úrnak engedélyével elsőnek vehettem fel, 1939 október hó 14-én. Hossza 18 m, szélessége 10·37 m. Magassága a boltozatok középpontjától mérve 2·30 m. Hat román-jellegű keresztboltozata van. Hossztengelyében 2 téglalapalakú, a hosszoldallal párhuzamosan 1·33 m, a rövidebb oldallal párhuzamosan 1·17 m méretű pillér támasztja alá a boltmezőket. A pillérek mérete a bolt vállvonaltól a jelenlegi padlónívóig 0·55 m. A pillérek magvai, a tihanyi altemplomhoz hasonlóan, esetleg oszlopok s ezeket csak később, a föléje került épület miatt, megerősítés céljából falazhatták körül. A boltozatok vállvonala minden irányban keskenyebb, mint a pillér, ami abacus létezését teszi valószínűvé. A boltozatok falhoz való csatlakozásánál nincsen sem konzol, sem félpillér, a vállvonalat pár centiméter kiugrás hangsúlyozza. Ezzel szemben Tihanyban az oldalfalak íves fülkéibe hajló boltozatokat félpillérek támasztják alá.

Egy-egy boltozat a hosszoldallal párhuzamosan 4·9 m, a rövidebb oldallal párhuzamosan 4·6 m; kőkváderből készült határfala az épület földszinti folyosója felé vágott ferde nyíláson keresztül lemérve kb. 2 m vastag, feltételezhető, hogy a környező többi határfalak is hasonló méretűek.

Román keresztboltozatait téglából falazták, a téglákon vakolat és többszörös meszelés-réteg látszik. A téglák átlagos hossza 24—25 cm, vastagságuk 4—5 cm. Követ a boltozásnál nem alkalmaztak.

Mivel a helyiség hosszabb idő óta pincéül szolgál, fallal két részre osztották. Az ajtóval ellátott fal a lejárattól számított máso-

dik pillér közepének fut. A helyiség délnyugati felében az északi falon, az építkezéssel kapcsolatban egy alagútnyílást tártak fel, melyből 26×26×5 cm méretű, vörösre égetett padlótéglák kerültek elő, melyek a Szent István=kori első székesegyház padlótégláival azonosak.[26]

A helyiséget nyilvánvalóan feltöltötték, amire a pillérek rend= kívül alacsony méretéből (földtől vállvonalig 0·55 m) is következtetni lehet. A tihanyihoz hasonlóan korai román építészetünknek igen értékes emléke a fent leírt altemplom. A tihanyit két oszlopsor három hajóra osztja, míg a kalocsai hosszúkás négyszög alaprajzú helyiség, melyet egy oszlopsor két hajóra tagol.

Kalocsának tehát a középkorban valószínűleg nem két, hanem három temploma lehetett. Ez utóbbi, talán egy monasterium temp= loma, amely az itt leírt altemplom felett emelkedett.

Alföldi korai román építészetünknek Kalocsán meghúzódó emléke még nincsen feltárva, ezért csak vázlatos képet adhattunk róla. Ezek az adatok bizonyára hamarosan ki fognak bővülni, amikor a Műemlékek Országos Bizottsága a feltárási munkálatokat el= végezteti.

Pintér Jenő: A kalocsai főszékesegyház Bp. 1942.

VI.

A MÁSODIK SZÉKESEGYHÁZ

Mielőtt a második székesegyház építéséről szólnánk, szükségesnek tartjuk megemlékezni a kalocsai érsekség egyházi tekintélyéről és politikai súlyáról. Csak ennek ismeretével magyarázható meg az a nagyjelentőségű építkezés, mely Kalocsán a középkorban, a második székesegyház létesítésével kapcsolatban folyt. Bár Kalocsa városa az uralkodóház székhelyétől földrajzilag távolesett, az érsekek kapcsolata azzal mégis igen szoros volt. Többízben koronázták a királyt s gyakran a királyi ház rokonai közül kerültek ki. Az érsekek erkölcsi tekintélye és Szent Istvántól nyert vagyona tette az ilyen és hasonló építkezéseket lehetővé. Az a feltevés, hogy a kalocsai érsekséget a bácsi érsekséggel Szent László királyunk (1077—1095) állítólag 1095-ben egyesítette, ma már megdőlt. A kalocsai érsekeket többízben Bácsban választották.[27] Székhelyükként sokáig Bács szerepelt, ahol a két székeskáptalan együtt is működött. Majd II. (Vak) Béla király (1131—1141) megszüntette a bácsi székhelyet és a két székeskáptalant egyesítve, az érsekség székhelyét Kalocsára helyezte vissza. Az ősi város ezzel új életre kelt, a hitélet fellendült s a régi Szent István-kori templom rövidesen kicsinek bizonyult a hívők befogadására. Ezért merült fel a XII. század második felében egy új, nagyobb székesegyház építésének gondolata.

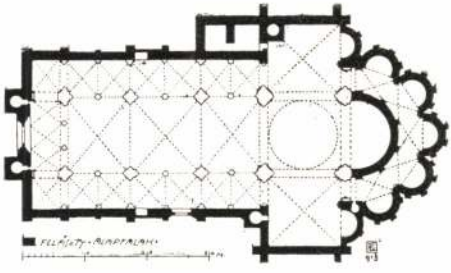
A XI. századi templomépítészetünkre gyakorolt olasz hatást az uralkodóház kapcsolataiból, a ciszterciták és premontreiek letelepüléséből kifolyólag, a XII. század második felében francia hatás váltotta fel. Ez a század a nagy szerzetesi építkezések kora. III. Béla esztergomi udvara révén, az ottani műhelyen keresztül, a század utolsó negyedében bontakozik ki a jellegzetes magyar kapustílus. Mind erőteljesebben alakul ki, a külföldi elemeket is beolvasztva, a magyar-román építészet és építészeti plasztika egyéni formavilága. A magyarországi román stílus e fénykorának egymással sok tekintetben rokon két emléke a II. kalocsai és a gyulafehérvári székesegyház.

A XII. századi kalocsai székesegyház alaprajza világosan

elárulja, hogy francia hatás alatt épült. Henszlmann és Foerk a kalocsai alaprajz után ítélve építésének idejét más=más időpontra helyezi, Henszlmann a XIII. század első felére, Foerk pedig a XII. század második felére. Henszlmann szerint a II. székes= egyház építtetője Csák Ugrin kalocsai érsek (1219—1241) lehetett, aki hosszasabban töltötte be az érseki széket. Szent életével kitűnt és áldozatosságával a Szent Atya figyelmét is magára vonva, pallium viselésének és a kettőskereszt használatának magas kitüntetését is elnyerte. Tetemes összeget gyüjtött egy második keresztes hadjárat költségeire. Felhívta a pápa figyelmét egy új, suffragens püspökség alakítására, mely állítólag Syrmiában[28] (Bánmonostor) volt, az új püspökség javadalmazásáról maga gondoskodott. A zsidók és izmaeliták túlkapásai miatt hazánk egyes részeit sujtó egyházi átkot visszavonatta a pápával. Ismeretes, hogy halálát a mohipusztai csatában lelte, mint a magyar seregek vezére. Ő az első az ismert kalocsai érsekek közül, aki harctéren vesztette életét. A halála után történt állítólagos egyesítésről[29] szóló megállapítás az érsekek címében ma is szerepel («canonice perpetuo unitarum»), de tudjuk, hogy adatokkal nem támasztható alá.[30] Hogy már élete folyamán készen állott az új templom — Henszlmann szerint — az az okmány bizonyítja, amelyet a zágrábi püspök és a patarénok közti viszály lezárása alkalmával, 1230 május havában, a kalocsai Szent Pál= ról nevezett «nagyobb» székesegyházban írt alá.[31] Már pedig a Szent István=korabeli székesegyház, éppen Ugrin püspök elődeinek jelen= téséből kitűnőleg, kisebb templom lehetett, tehát a «nagyobb» székesegyház alatt csak a tőle újonnan emelt székesegyházat ért= hették. Bár feltehető az is, hogy a «nagyobb» szó esetleg az érseki főszékesegyházi rangra, nem méretre vonatkozik. Csák Ugrin elődei a templomot azért sem építhették, mert rövid uralkodásuk és nehéz anyagi viszonyaik (merániai Berthold 1206—1218) nem engedték meg. Utóda pedig, Koboli László érsek (1342—1345) már azt jelenti VI. Kelemen pápának,[32] hogy Kalocsa városát a tatárdúlás teljesen elpusztította és egyelőre nem is épült fel, közvetlen környékét mocsarak és vadvizek borítják. E szomorú kép ismertetése után kéri a pápát, hogy székhelyét mielőbb Pétervárádra helyeztesse át. Később Keszei Miklós érsek (1356—1358) 1357 augusz= tus hó 7=én, Kalocsán kelt, Rómába, VI. Ince pápához[33] intézett jelentése szerint a város egészségtelen és mocsaras vidékéről panasz= kodik és «alaktalan templomát» felkereső azon hívek részére, akik a nagyobb ünnepek főpapi miséjét hallgatják, 4—5 évi búcsú engedé= lyezését kéri. Tehát utóbbi két kalocsai érsek idején a gyönyörű franciás katedrális már romokban heverhetett.

A II. székesegyház távlati képe.

A II. székesegyház alaprajza.
Foerk rekonstrukciói.

Henszlmannal szemben Foerk a XII. század második felében állapítja meg a székesegyház építésének idejét és VII. Lajos francia király kereszteshadjáratával hozza kapcsolatba. A francia sereg ugyanis a burgundi nemesekkel 1147-ben vonult át Magyarországon a Szentföldre. Ebben a keresztes táborban keresi Foerk a második székesegyház építőmesterét. Ezt a nézetet osztja Gerevich,[34] annál is inkább, mert a franciaországi avesnièresi templom, a kalocsainak teljes mása, ekkor már készen állott. A második székesegyház építésének idejét Foerk, analogiák alapján az 1150-es évek elejére teszi.

Foerk az 1910—1912-ig végzett ásatás alkalmával feltárta a II. székesegyház alapfalait, nem teljes egészükben, hanem csak a sekrestyét és a szentély körüli koszorúkápolnák egyikét. Kiderült, hogy a templom tájolása kelet-nyugati irányú. Hossza kb. 67, szélessége kb. 28 m lehetett. (Külméretét a léptékkel megadott alaprajzól mértem le.) Foerk ezek segítségével rekonstruálta az alaprajzot, mely háromhajós, kereszthajós, öt koszorúkápolnával ellátott szentélykörüljárós templomot mutat. Sekrestyéje a mai kanonoki sekrestye helyén lehetett. A mellékhajók szintén félkörű záródást nyertek, tengelyüktől eltolódva, a kereszthajók szentélyfelőli oldalán. A kereszthajók egyenesen záródtak. A főhajó szentélyzáródása szabályos ötszögnek felelt meg. A főbejárat két oldalán, a mellék- és kereszthajók találkozásánál kisméretű, köralaprajzú lépcsőtornyok lehettek. A négyezeti tornyon kívül egyéb tornya sem nyugati, sem keleti oldalán nem volt. A kereszthajó három szakasz szélességének megfelelő méretű volt. A fő- és a kereszthajó találkozásánál, mint Gyulafehérvárott, négyszögletesből nyolcszögletesbe átmenő négyzeti tornya lehetett. A főhajó három és fél szakasz hosszúságú, egy-egy szakasznak a mellékhajóban két-két boltozat felelt meg. A jelenlegi barok székesegyház szentélye valószínűleg azért olyan rendkívüli hosszú, mert a XII. századi székesegyház négyezeti pilléreit hosszirányban összekötötték és ebből képezték ki a mai szentély falazatát. A főhajót a mellékhajótól oszlopok és pillérkötegek választották el, ezeknek alakját a megmaradt leletekből rekonstruálták.

Foerk 1910—1912-i ásatásai révén került feltárásra a kápolnakoszorúknak egyik félkör alaprajzú alapfala. Az innen kikerülő értékes köveket azonban részben beépítették a mai székesegyházba, részben pedig elkallódtak. A többi koszorúkápolna alapfalai valószínűleg sértetlenül várnak újabb feltárásra. A kápolna kiásása alkalmával előkerült egy, méretében a mai kétfilléreshez hasonló rézpénz is; egyik oldalán kettőskereszt látható hatágú csillaggal, félholddal és két lándzsával, a kereszt alsó szárai alatt pedig kétoldalt egy—egy koronás fő van; a másik oldalán hatágú csillagok között, me-

nyéthez hasonló állat látható a következő felírással: «Moneta Ducis Sclavorum». Winkler szerint[35] ilyen rézpénzeket II. Endrétől IV. Béláig (1204—1270) készítettek, hasonló bizantikus kivitelben.

A templom nyugati és keleti homlokzatát Foerk francia analógiák alapján megrajzolta.

Foerk szerint a templom kőkváderekből épült, homlokzatát és két lépcsőtorony közötti kapubélleletes főbejárat és a fölötte lévő hatalmas rózsaablak uralta. A mellékhajók félnyerges vonalán felülemelkedik a főhajó gerincvonala. A fő- és a kereszthajónak egyenlő főpárkány magassága van. A négyezeti torony háromosztású ablakai és a nyolcszegletes toronysisak magasan kiemelkedett. A templom déli mellékhajójának is volt egy díszes kapubejárata, melyet a mai barok-templomnál is — talán a régi helyén — megtartottak.

Hasonló franciás székesegyház volt máshelyütt is Magyarországon. Ismeretes, hogy az egri és nagyváradi székesegyházak kiképzése, szerényebb kivitelben, szintén kóruskörüljárós és sugaras kápolnás volt. A gyulafehérvári székesegyház négyezeti tornyának szerkezeti kiképzése részben mai napig is megvan. Ezen a három templomon és a szegedi újonnan feltárt Sz. Demeter-templom tornyán alakilag igazolható a XII. századbeli franciás építőműhelyek befolyása. A vértesszentkereszti vagy keresztúri bencés apátság temploma, melyet 1146-ban kezdtek építeni, mint a Csák nemzetségbeli Ugrin ispán monostora, a kalocsai székesegyház hatására való kettőskereszt alaprajzú boltozott bazilika volt.[36]

A kalocsai székesegyház alaprajzi mintáját megtaláljuk Avesnièresben (Mayenne département) a Notre Dame templomban,[37] amely háromhajós, kereszthajóval ellátott, kóruskörüljárós, ötkápolnás templom, a fő- és kereszthajók találkozásánál négyezeti toronynyal. Hasonló elrendezésűek az auvergnei iskolához tartozó issoirei, orcivali, st. nectairei, clermont-ferrandi N. D. de Port, mely utóbbi 1130 előtt nyert befejezést, saint-savinei (Vienne)[38] st. nectaire le haut-i Puy-de-Dôme.

Spanyolországban is találunk hasonló elrendezésű román templomot, mégpedig Pobletban.[39] 1150 körül szintén francia vagy francia hatás alatt álló helyi mesterek építették.

Hasonló alaprajzok eljutottak a Rajna mentére is, de ezek Kalocsánál mint mintaképek nem szerepelhetnek, mert valamivel később épültek.[40]

A II. székesegyház építésének korát Divald Kornél[41] és Szőnyi[42] közvetlen a tatárjárás előtti időkre teszi. Hasonlóan vélekedik Gerevich Tibor;[43] szerinte a kalocsai II. székesegyházat és a gyulafehérvárit 1135—1150 között építhették.

Pintér Imre: A Kalocsai főszékesegyház. Bp. 1942

IX.

A HARMADIK SZÉKESEGYHÁZ

Mindezideig nem sikerült pontosan megállapítani, hogy a II. kalocsai székesegyház mily mértékben pusztult el és romjai meddig szolgálhattak Istentisztelet céljaira. A tatárjárást követőleg országunkban súlyos anyagi nehézségek állhattak fenn. Az általános elszegényedés következtében, az előző fejezetben említett Koboli László érsek (1342—1345) VI. Kelemen pápának azt jelentette, hogy Kalocsa városa elpusztult és egyben arra kérte, hogy székhelyét Péterváradra helyezhesse át. Keszei Miklós érsek (1356—1358) 1357 augusztus 7-én, VI. Ince pápának küldött jelentésében Kalocsa pusztulásáról számolt be s említést tett egy «alaktalan» templomról, melyet hívei nem igen látogatnak. Kétségtelen tehát, hogy a tatárjárás után a II. franciás elrendezésű székesegyház silány állapotban lehetett és azonkívül az érsekek anyagi helyzete miatt új székesegyház építésére nem állott elegendő pénz rendelkezésre.

1255-ben Buzáth Tamás érsek 150 márka arany kölcsönt kényszerült felvenni, hogy a kinevezésével járó költségeket a Cassa Apostolicának kifizethesse.[55] 1360-ból maradt az a feljegyzés, hogy a római Szentszék több kalocsai érseknek kinevezését ugyanezen okból nem kézbesíthette.

Egyetlen kétségbevonhatatlan adatunk van arranézve, hogy Nagy Lajos király alatt Kalocsán új székesegyház épült, vagy az omladozó régit, már csúcsíves stílben újjáépítették. Henszlmann ugyanis az ásatások alkalmával ebbe a korba illeszthető gótikus kőrészleteket talált.[56]

Ha nem teljesen új építkezésről, hanem nagymérvű megújításról, biztonsági átépítésről is volt szó, ezt már bízvást nevezhetjük a III. székesegyháznak.

A III. székesegyházra[57] vonatkozó vatikáni okmányokban 1380-tól sűrűn történik említés a székesegyház több javadalmas oltáráról. Igy 1380-ban a Boldogságos Szűz Mária, 1397-ben Szent Magdolna, 1404-ben pedig Szent Anna javadalmas oltárát említik az egykorú okmányok.[58] Szent Magdolna oltárának jövedelme a

A II. székesegyház építési idejének megállapítására vonatkozólag az onnan kikerült figurális fejezetek nagy segítséget nyujtanak. Származásuk a somogyvári bencéstemplomével egyidejű és a XII. század második felére tehető. A kisbényi templom fejezetei szintén a XII. század végéről származnak.

Ha áttekintjük középkori szobrászatunk fejlődését, mint a gyulafehérvári, pécsi, somogyvári, továbbá jáki iskolákat, meg kell állapítanunk, hogy a kalocsai szobrászműhely magasabb fejlődési fokot képvisel.

nagyprépost javadalmához volt csatolva, Szent Anna javadalmas oltárét pedig a pápa Bodroghi Miklós kanonoknak adományozta. Ezen új alapítványok valószínűleg nem lehettek kapcsolatosak a régi «alaktalan» templommal és a benne lévő oltárokkal, melyről Keszei Miklós érsek a pápához küldött jelentésében írt és amelyet a hívek úgylátszik nem szívesen látogathattak.

Építésének idejét, legnagyobb valószínűség szerint Nagy Lajos király (1342—1370) uralkodásának idejére tehetjük. Utána ugyanis Zsigmond (1395—1437) uralkodása alatt nem valószínű, hogy a templom kivitelezésre került volna. A kalocsai, egri és váci püspökö= ket a király száműzte, javadalmaikat pedig világi főuraknak adomá= nyozta. A kalocsai érsek jövedelmét részben állami célokra fordította, részben pedig Garai Miklósnak adományozta. Nagy Lajos király alatt ellenben a magyar egyházmegyék virágzó helyzetben voltak, a király édesanyjának, Erzsébetnek buzgólkodása folytán a tatárjárásban elpusztult számos székesegyházat, templomot és kolostort építettek újra.

Igen érdekes adatokat találunk a III. székesegyházra vonatko= zóan Evlia Cselebi török utazó Magyarországon tett látogatásáról írt feljegyzéseiben.[59] 1665=ben járt Kalocsán s mint leírásaiból kitűnik, egy nagyobb templom romjait látta, melyet még feldúlt állapotában is értékes falfestmény=töredékek díszítettek. Nyomukat a jelenlegi templom kriptájának kiásásakor egy=két kőtöredéken látni is lehetett. Ezen kövek a szentélyzáródás és a körkápolnák belső falaiból kerül= hettek elő. Világosan kivehető volt rajtuk a XIV. század végén szokásos két rétegre festett, rozsdaszínű alap fekete kontúrokkal. Mint ismeretes, freskóknál eleinte csak egy vakolatrétegre dolgoztak, a XII. században kettő, a XIV. század után pedig már három réteget alkalmaztak.[60]

Az építtető érsek nevét pontosan megállapítani nem áll mó= dunkban. Nagy a valószínűség, hogy Nagy Lajos király alatt, esetleg a Domonkos=rendi szerzetesből lett Franklói István érsek (1367— 1382) vagy esetleg utódja Báró Helfenstein Lajos érsek (1383—1391) I. Mária királynő unokatestvére építhette. Ez utóbbi érsek, ki egyéb= ként királyi kancellár is volt, «magister» címet viselt, buzgó lelki= pásztor és nagy tudós hírében állott.[61]

A templom alakjára vonatkozóan Istvánffynak, mint szem= tanunak leírásából értesülünk. Eszerint a templom pompás kiképzésű «két magas tornyú» székesegyház volt. Ugyanezen tornyok egyikéről 1733=ból Gróf Patachich Gábor érsektől fennmaradt egy feljegyzés, mely szerint a III. székesegyház tornyának romjai még 1733=ban is fennálltak. A torony alkalmas lehetett arra, hogy annak egy fülké= jében a máriacelli búcsújáróhely oltárképéhez hasonlót helyezzenek el. Az oltárkép mását III. Károly uralkodó (1711—1740) győzelmes

harcaiban magával vitte. Patachich érsek feljegyzi még, hogy a képnél délutáni ájtatosságokat tartottak.

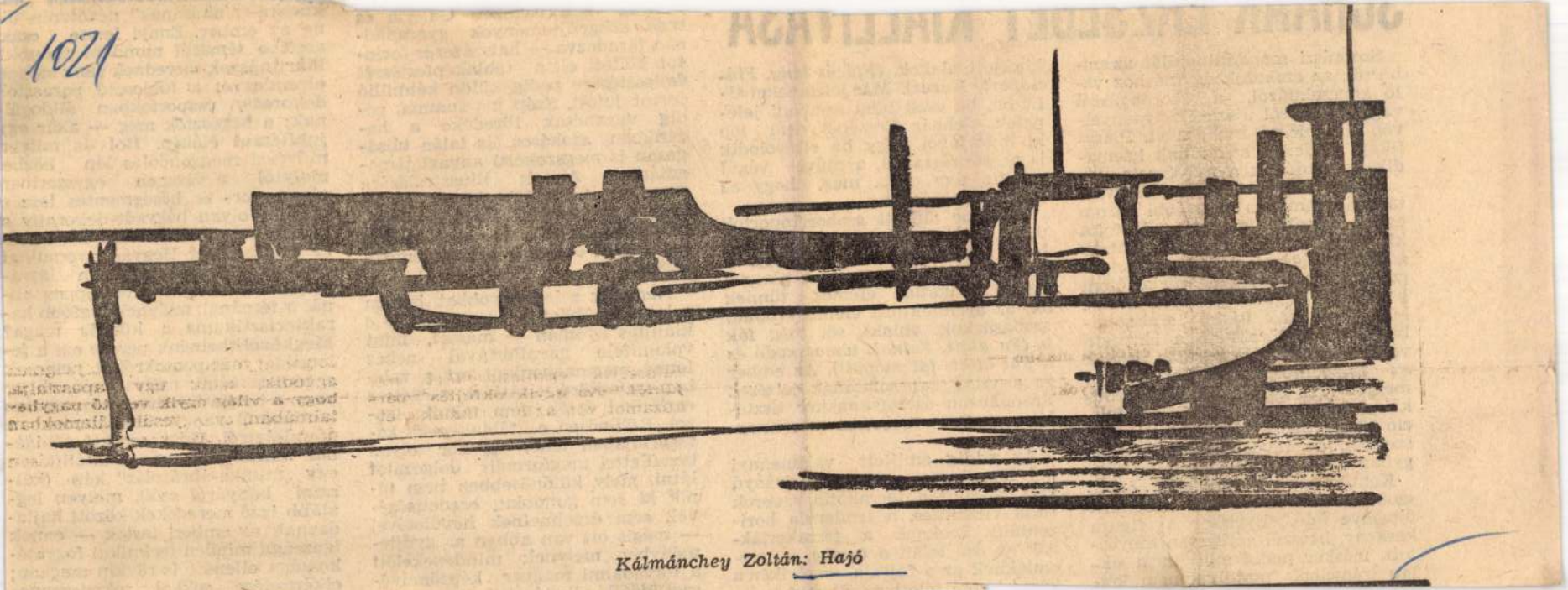
A III. kalocsai székesegyház romjairól 1712-ből még egy hiteles adatunk van. A bécsi apostoli Nunciatura ebben az évben a kalocsai egyházmegye állapotáról vizsgálatot tartott.[62] A vizsgálóbizottság a székesegyház állapotáról a szemtanuk vallomásából értesült. A tanuk szerint a székesegyház romjai még fennállanak, de a romok tökéletes leírását egyikük sem tudta megadni. Báró Neham János Henrik, királyi helytartó és Pétervárad várának parancsnoka, mint szemtanu elmondotta, hogy a kalocsai régi székesegyház falai még fennállanak, továbbá megállapítja, hogy a székesegyház nagyobb épület lehetett. Vallomása folytatásában beszámol arról, hogy Gróf Széchenyi Pál érsek (1696—1710) tető alá hozta.

Katona István Juventius történetíró nyomán leírja, hogy a reformátusok a III. kalocsai székesegyházat elfoglalták arra való hivatkozással, hogy Kalocsán igen kevés a katolikus hivő. Csak egy jezsuita atya közbenjárására, ki a török kádi elé vitte az ügyet, sikerült a templomot a kevésszámú katolikus hivő részére visszaszerezni.

Épúgy, mint a kalocsai második székesegyházra, a harmadikra is szomorú végzet várt. Amint Istvánffy leírásából megtudjuk, Buda ostroma után Nádasdy visszafoglalta a töröktől Adonyt, Földvárt és Paksot, maga pedig Buda felé vonult vissza. Bocskay hajdúi 1602-ben Paksról Tolnára, innen pedig Kalocsára mentek. Eredeti céljuk az volt, hogy a labancokkal szövetkezett szerb csapatok ellen vezessenek megtorló hadjáratot, azonban a csekélyszámú török őrséget elűzték és szabadon garázdálkodtak a városban. Tudták, hogy Pethe Márton kalocsai érsek (1600—1608), mint szepesi prépost üldözte a felsőmagyarországi protestánsokat. Ezt úgylátszik Kalocsa városának kellett megszenvednie, mert a hajdúk az érseki kastélyt, a székesegyházat, a plébániatemplomot és úgyszólván az egész várost felégették, feldúlták. A székesegyházra tűzcsóvát vetettek és így az a lángok martaléka lett.

Nem valószínű azonban, hogy a templom teljesen rombadőlt volna, mivel a jelenlegi székesegyház falai híven követik a középkori székesegyház alaprajzát. A középkori szentélyzáródás helyén lévő mai szentélyzáró fal felnyúlik a főpárkány magasságáig. Semmiesetre sem választotta volna ezt a legkevésbbé sem barok elrendezést a jelenlegi székesegyház építőmestere, ha a már meglévő fal nem tette volna ezt magától értetődővé. E mellett szól a szentély-körfal földalatti alapozása, mely tömör kőkváderekből készült és ma is igen jó állapotban van.

1021

Kálmánchey Zoltán: Hajó

SCHAÁR ERZSÉBET KIÁLLÍTÁSA

Szobrászi mondanivalóját az emberről, az emberek egymáshoz való kapcsolatáról, a szorongásról vagy a halálról újszerű formanyelven, áttételesen mondja el. Plasztikája modern, századunk harmadik harmadának a művészete.

Schaár Erzsébet székesfehérvári tárlatán zömében az utóbbi három évben készült szobrait állította ki. Vége már a régebbi figurák gömbölyűségének, kedvenc anyaga is megváltozott, a szürke ólom helyett a legtöbb szobra bronz. Munkásságának újabb szakaszaiban legfőbb törekvése a lényegre való fokozott koncentrálás. Ennek az összpontosításnak a formai megjelenése egy sajátságos redukálás. Schaár Erzsébetnél a redukció gazdagítással jár együtt; egyszerűsít, de távol áll tőle a tárgyilagos szárazság.

Kétféleképpen redukál: egyes szobrain az emberi test elképzelt tengelye felé, ilyenkor a figura keskeny, hosszú, gótikusan elnyújtott, máskor pedig mintegy a síklap irányába, majdhogynem kétkivágott alakok. *(Fiú és lány, Fiúcsoport, Kórus).* Már jeleneteket állít be, de ezek nem színpadi jelenetek, Schaár Erzsébet nem lép ki műfajából vagy ha eltávolodik is a szobrászattól, a művet végül mindig úgy oldja meg, hogy az igenis *szobrászat.*

A térbe állított szoborcsoportok után megint új feladat izgatja: hogy önmagában is ábrázolja a teret a figurák mellett. A plasztikában szokatlan elemek tűnnek föl, az architektúra elemei (falak, szobasarkok, ablak), sőt még fák is *(Fa alatt, Falnak támaszkodó és a Fal előtt, fal mögött).* Az ember és a világ kapcsolatának jelzései. Frappánsan és ugyanakkor tiszteletre méltó szobrászi mértéktartással.

Az eddig említett valamennyi mű függőleges, vertikális irányú volt, viszont a terrakotta szobrok síkja vízszintes, a tendencia horizontális. Ezeknek a terrakottáknak az őse talán a *tumba*, a síremléknek az a fajtája, amelyiken a [illegible] fág fölött az elhunyt szob-

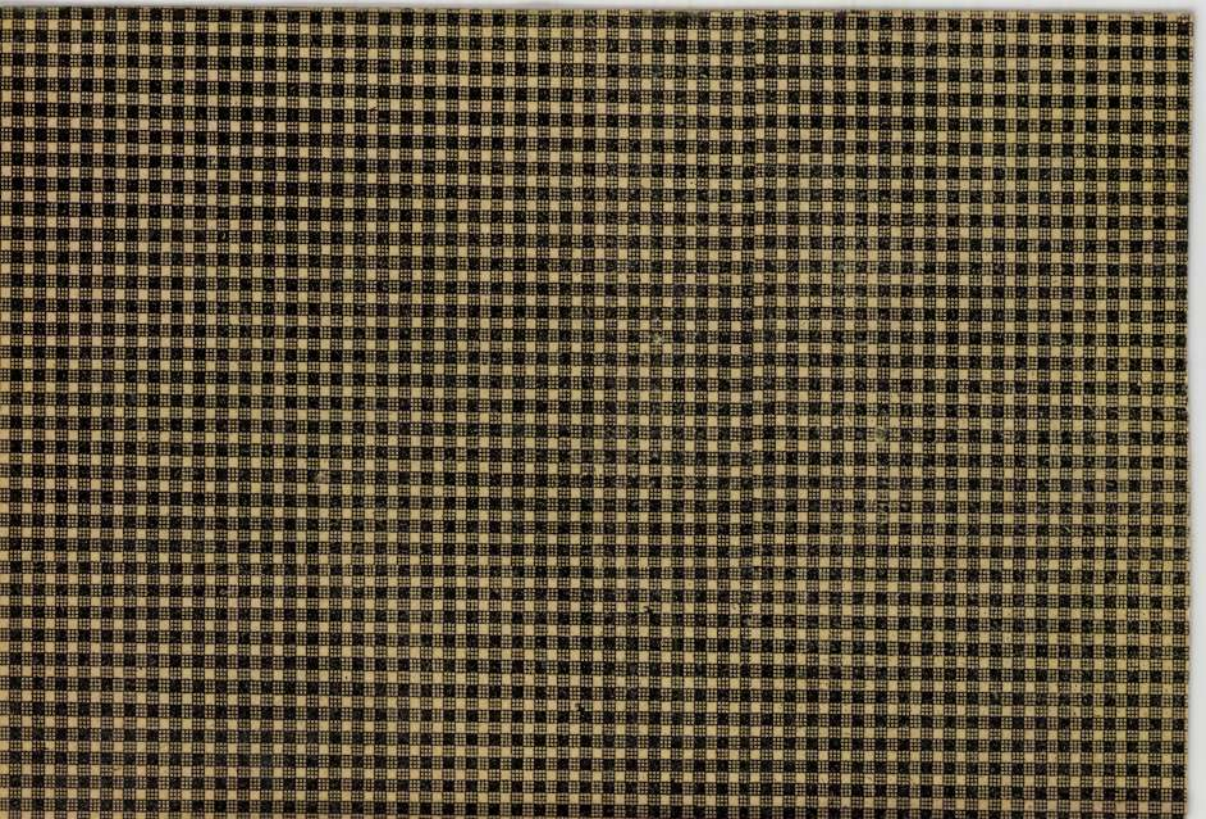
más közgyűjtemények [illegible] Galéria
sán fáradozva — hatszá[illegible]
tot költött el, a táblak[illegible]
fejlesztésére pedig külö[illegible]
forint jutott. Szép kis s[illegible]
dig ugyancsak töredé[illegible]
zánkban szokásos (és t[illegible]
gosan is megszokott) an[illegible]
gatásnak. Annak illusztrálására mindenesetre mégis éppen elég, hogy a magyar művészet történetének legnagyobb és legbőkezűbb mecénását ebben a társadalomban lássuk.

Nemcsak a legnagyobbat, hanem a legbőkezűbbet is, igen; mert — e kiállítás nyomán — mással, mint valamiféle gavallériával nehéz lenne megmagyarázni ezt a valóban széleskörű vásárlást, melyet az esztétikai érték nem mindig igazol. Különösen a „táblaképek" kategóriájában lehet egy sor olyan becsülettel megformált dolgozatot látni, mely különösebben nem tűnik ki sem gondolati eredetiségével, sem érzelmeinek hevületével — mégis ott van abban a gyűjteményben, melynek mindenekelőtt a forradalmi magyar képzőművészet időálló alkotásait kellene egye-

melytől a vasznon egyszerűen olyan por- és hőségmentes lesz a színtér, olyan bágyadt-dekoratív a mozdulat, olyan avíttan közömbös az atmoszféra? Hogyan nyomulhat előre a külsődlegesség, a látványoskodás, a teatralitás éppen annál a témánál, melynek legfőbb karakterisztikuma a küzdés maga? Megközelíthetnénk persze ezt a jelenséget más pontokról is, nemcsak a tematikáétól: nyilvánvaló, hogy nem a tárgyválasztás, vagy a stílus kérdéséről van itt szó, hanem a szemléletről. Hogy eredeti példáknál maradjunk: van a kiállításon egy „munka-ábrázolás" kép (külszíni bányáról szól), melyen legalább izzó meredékek között hajladoznak az emberi testek — ennek igazsága minden technikai fogyatékossága ellenére is rögtön megkap; elképzelése sokkal rokonszenvesebb, mint a mégoly bravúrral fes-

Winkler Pál. A kalocsai
és bácsi érseki főkáptalan
történetének alapításától
1935-ig. Kalocsa 1935
112 l 8 r.

Kalocsa

Kalocsán épitik fel az első népművészeti pályaudvart

Kalocsa, november hó.

(A Nemzeti Ujság kiküldött tudósitójától.) Az érseki templom tornyai fölött sötét felhőként huznak át a károgó varjak s a palota előtti park bokrai alatt fázósan dideregnek a verebek. Az utcákat elboritotta már a téli sár s a szürke égbolt felhőfoszlányai között csak erőlködik, de nem tud áthatoln a napsugár. Mintha ezer szemmel sirnának a fák, ugy csillog és csepeg az ágakról a lecsapódott köd. Ez a késő őszi, borus hangulat valahogy nagyon is illik ennek a városnak az életéhez. Mert itt — hiába a sok-sok és nagyon is erős akarattal végzett felhőoszlató igyekezet — egy kicsit mindig borus az élet és nehezen tud kisütni a Nap.

A Sárköz szélébe beleragadva, a gazdasági élet ütőereitől, a fő közlekedési vonalaktól távol évszázadokon át küzködött a nép a lápokkal és mocsarakkal. Kulturáját már a régmult századokban megalapozta és magas nivóra fejlesztette az érseki székhely. A törökvilág után gróf *Csáky* Imre biboros-érsek, a XVIII. század Széchenyije állitotta talpra az üszkös romhalmazzá vált érseki várost. S azóta ami itt született, ami intézmény létesült gróf *Csáky* Imrétől gróf *Zichy* Gyuláig, mindent az érsekség és a papság adott, vagy legalább is eszközölt ki Kalocsának.

A világhir küszöbén

És Kalocsa most elérkezett a világhi r küszöbére — európai és amerikai képes lapok tele vannak Kalocsával és kalocsavidéki szinpompás, gyönyörü népmüvészetével. Tiz esztendővel ezelőtt a szállások házainak „kacat"-jában szunnyadt az a sok-sok népművészeti érték, amit a kalocsavidéki kézimunka és fafaragás jelent. A pingáló asszonyok csodás szépségü virágait kezdte kiszoritani a házak faláról a piktorok sablónja. S amikor *Gábor* Lajos, a nádfödeles szállási házak világából felbukkant festőművész értékeket kapart ki a régi lomok közül, *Kujáni* Ferenc kanonok, az érseki iroda igazgatója volt az első, aki mellé állt és azt mondta: *ez nemzeti kincs, amit veszni hagyni nem szabad.* A vezetése alatt álló *Földmunkás Ifjusági Egylet* kezdte meg a föltámadt kalocsai kézimunka istápolását az értékesités megszervezésével s a lelkes fiatal kanonok hivta fel Kalocsa nagy értékére az érsek figyelmét, aki aztán dr. *Farkas* Géza polgármesterrel együtt kieszközölte, hogy a város 1936-ban népművészeti hajlékot kapott. S alig több, mint egy esztendei idő alatt most Kalocsa lett a legfrissebb és kétségtelenül a legérdekesebb idegenforgalmi érdekesség. Hogy egy év alatt 8000 vendég fordult meg az ősi érseki város falai között, ez magában is nagy eredmény. De a kalocsavidéki népművészet reneszánsza mást is hozott.

— A jövő év áprilisáig felépül itt az ország első népművészeti pályaudvara — mondja dr. *Farkas* Géza, Kalocsa kitünő polgármestere. — Az a célunk, hogy ha az idegen leszáll a vonatról, mindjárt lássa, hogy népművészeti központba érkezett. Jövőre, az eucharisztikus szent év alkalmából, hatalmas idegenforgalomra számitunk. Akkorra készen lesz a pályaudvar, melynek perronját és ajtóit a mi legényeink fogják kifaragni. A tartó oszlopokat népi ékitményekkel faragják, „napsugaras" ajtókat kap az állomás, a termeket pedig a pingáló asszszonyok festik ki.

Elmondja a polgármester, hogy a nyáron nagy áldozattal légi turisztikai leszállóhelyet létesitettek, amit tovább kell fejleszteni, mert máris kicsinek bizonyult. Ezen a nyáron nem volt olyan vasárnap, hogy külföldi csoportok ne keresték volna fel Kalocsát. Mint üdülő- és fürdőváros is kezd Kalocsa divatba jönni. És a hires kalocsai bokrétások most már nemcsak szórakoznak, de szép pénzt is keresnek a tudásukkal. Nemrég tértek meg Budapestről, ahol filmben statisztáltak. *A felnőttek 10, a pöttöm gyerekek 7 pengőt kerestek naponta* és végtelen volt a budogságuk

Másik értéke Kalocsa vidékének az édes-nemes paprika, mely az idén már szintén megfizette a verejtékek árát s elindult hazájának hirt és pénzt szerezni tengerentulra.

— Az idén rekordtermésünk volt a paprikában — mondja a polgármester. — És beszélhetnek akármit a rendeletek ellen, a valóság az, hogy ma 2 pengő a paprika kilója, ha pedig nem lenne a kötött rendszer, legföljebb 80 fillért kapnának a termelők. Zökkenők és panaszok nélkül nem megy az értékesités, de azokat mindig orvosolják s nem lehet ma már a paprikából politikát csinálni.

Elmondja a polgármester, hogy addig igyekeznek most a kalocsavidéki édes paprikának külföldi piacokat teremteni, amig a spanyol háboru dul. Máris sikerült Délamerikában piacot teremteni. Braziliába és Algirba szállitanak csipősségmentes paprikát. S mindennél többet mond, hogy *Bátyán egy esztendő alatt 42 házat épitettek a paprikások.*

Kalocsának óriási gondot okoz állandóan a városban élő 1000 család nincstelen kubikus. *Idén alig van munkanélküli.* A kubikusok egy része a dunaföldvári hidnál, meg a dorogi bányáknál dolgozik, a többit foglalkoztatják a most már *éjjel-nappal dolgozó paprikamalmok.* Csak egyetlen malom 190 munkást foglalkoztat. A napokban egy kubikus csoportnak 50 filléres órabért kináltak. De kijelentették, hogy 8 pengőn alul nem mennek.

A város pár évvel ezelőtt irtózatos gondokkal küzdött. 136,000 pengő volt a zárszámadási hiány, ami most már 30,000 pengőre csökkent és *96 százalékra szállt le a pótadó* Ha a Nap még nem is tudott kisütni, azért a nép és a város fölött összetornyosult gondfelhők már foszladoznak.

Vasutat! Dunahidat!

Kalocsa iskolaváros s még az elemi iskoláit is mind a katolikus egyháztól kapta. Szeminárium, gimnázium, férfi és női tanitóképző, óvónőképző, fiu- és leánypolgári, önálló gazdasági népiskola épült az érsekség jóvoltából s a kitünő hirü iskolákba özönlő alföldi gyerekek után évente milliós bevételhez jut a kalocsai nép. A városban 300 diplomás ember van s a lakosság nagyobbik része tisztviselő, tanár, ügyvéd, orvos, tanitó, kereskedő és iparos. A középbirtokos osztály majdnem teljesen hiányzik, hiszen mindössze 9000 hold a határ. Valamikor 60.000 hold terület tartozott Kalocsához s most a székesegyháztól egy kilométerre van a foktői határ. Mert az érsekek által telepitett szállások lassankint megerősödtek és egymásután elszakadtak a várostól, önálló községek lettek.

— Legnagyobb baj, hogy Kalocsát elzavarta magától a Duna — mondja dr. *Lelkes* Sebestyén árvaszéki jegyző. — Amig a gátakat nem rendezték, minden tavaszon kiöntött s nem merték a várost a Duna felé épiteni. Ha legalább az ujabb telepitésü városrészeket a Duna felé vitték volna, ma már kint volnánk a folyó partján. A folyam, igy ötkilométeres távolságra, semmit sem lendit Kalocsán.

Ebből az elzárkózottságból igyekszik Kalocsa évtizedek óta kiszabadulni, hogy ipari és kereskedelmi gócponttá fejlődhessék, ha már földjeit elvesztette. Ezt a célt szolgálná a dunapataj—bajai vasut, amire évtizedekkel ezelőtt kiadták az épitési engedélyt. *De csak üzérkednek vele és senki sem épit.* Megbénitja Kalocsa és környéke gazdasági életét az is, hogy ide még mindig nem jutott dunai hid. Pedig a vizen tulról számos kis község gravitál ide.

Most ugy gondolták Kalocsán, hogy mindezen a bajon segiteni tudnának, ha katonaságot kapnak. A katonaságot meg is igérték — azzal a föltétellel, ha laktanyát épitenek. A város tele gonddal és bajjal, álmodni sem mer arról, hogy milliós költséggel kaszárnyát épithessen.

90.000 emberre 120 kórházi ágy

Nemrég alakult meg a városi gazdasági párt, amely minden politikát félretéve, azt tüzte ki célul, hogy végre kimozduljon Kalocsán egyállóhelyéből az élet. Ez a városi párt foglalkoztatja most a belügyminisztériumot kalocsavidék rettenetesen sulyos kórházkérdésével.

— A Duna innenső partján — mondja *Laszczik* Ernő tanitóképző intézeti tanár — Budapesttől Bajáig nincs más menedék a sulyos betegeknek, mint a kalocsia érseki kórház 120 ágya. *A kis kórház állandóan zsufolva van,* a folyosókon is betegek feküsznek s az ágyakat ugy összepréselték, hogy nem lehet közöttünk járni. 245.000 hold területen 90.000 lélek kénytelen betegeit ide küldeni. Ezek a községek és Kalocsa összesen 160.000 pengő betegápolási adót fizetnek évente. A kórház félgyógyultan kénytelen betegeit elbocsátani, hogy helyet adjon a mentők által beszállitott uj betegeknek, s még igy is nagyon soknak Bajára kell menni. *Tüdőosztály egyáltalán nincs,* egyszerü tüdőtöltésre Bajára kell lemenni. Óriási gond és költség ez a községek szegény népének.

Elmondják, hogy természetesen a mostani kis kórház is érseki alapitvány. Az állam mindössze 52.000 pengő segélyt ad, amit föl is emészt a nagyon sok szegényjogos beteg ápolása. A kórház maga tartja el magát.

Az érseki Szent Kereszt kórház mellett szép emeletes ház áll. 1930-ban épittette néhai *Vass* József miniszter s a nyomorék gyermekek menhelyének szánta. *A miniszter meghalt s a tető alá került épület abbamaradt. Csak lépcsők és padlók kellenének bele, meg berendezés.* Ez a félmilliós költséggel épült, hatalmas épület *nyolc éve üresen áll* s már kezdenek a falai romlani. Azt kérik a kalocsaiak most a belügyminisztertől, hogy ezt az elhagyott épületet rendezzék be és adják át a kórháznak, hogy ne kelljen a dunamenti népnek kórházi ágy nélkül pusztulnia. *Huszonöt községből 120 tagu küldöttség* megy a közeljövőben a belügyminiszterhez.

Kalocsa tehát fejlődni akar. S ehhez a fejlődéshez most már nem elég az érsekség és a papság megértő segitsége és jóakarata. Az érseki palota fölött is gondok tornyosulnak, éppen azért, mert *itt minden kulturális és szociális problémát a népüket szerető és istápoló főpapoknak kellett megoldaniok a mai napig.* S ez a nép, amely az ellenforradalmat meginditotta, s a vörös hullarablók elleni harcokban 200 halottat vesztett, meg is érdemelné, hogy felé forduljon a kormány arca. Hogy elindulhasson az évszázadok politikájának közönyén megtorpant élet s a dunabalparti népek fölött kisüthessen a Nap ...

Lakatos Vince.

A beteg

könnyen talpraáll, ha helyesen táplálkozik. Magas értékü táplálék az Ovomaltine, amely a szervezet ellenállóképességét fokozza, az életerőt növeli, az egészség alapját megveti. Az Ovomaltine-ban található

vitaminok

a beteg test talpraállitásánál nélkülözhetetlenek. Mindennapi reggelije-uzsonnája legyen

OVOMALTINE

BÁRDI PARFUMERIA
RÁKÓCZI-UT 1.
Szelvény
érvényes december 10-ig, melynek ellenében egy üveg Tsoni-kölnit 3.60 és nagy doboz pudert 2.20 adunk összesen 3.60-ért.
név
cim
N. U. Postai szállitás dijtalan.

„Szénásy áru – minőségáru."
Egy sorozat a
kristóftéri Szénásy Gyula
cég nőikelme osztályából.
Minőségbeli és árbeli olyan teljesitmények, amelyek nemcsak a céggel szemben támasztani szokott magasabbrendü igényeknek, de egyben a Szénásy név reputációjának öregbitésére is szolgálnak.

Crepe de Maroc
double, tükörfényü háttal. Abszolut divatos színek. Esésben finom vonalú délutáni-kisesti ruhára 80 cm széles ..... P 4.90

Shantung-tipus,
divatos színárnyalatok terra-cotta, kinai zöld, beige stb. szerényebb délután-esti ruhára. 90 cm széles ..... P 3.90

Oszi-téli kosztümanyag, tiszta gyapjúból, 4 divatos színben. 125/130 cm széles P 6.90

Szín-színben tartott
divatmintazatú izléses coctail ruhaanyag. 90 cm széles ..... P 5.90

„Celtamac".
Az idei tavasz-nyári évad egyik vezető könnyü kosztümkelméje, finom pasztellszinekben. A jövő tavaszra újból megrendelve. 90 cm széles ..... P 4.90

Hálás háziruha anyag.
Velour kikészitésü puha, meleg gyapjúból, több melirt színben. 70 cm széles ..... P 3.90

Oszre-téire
alkalmas anyagú, jó kis trotteur ruhakelme. 70 cm széles ..... P 2.40

Szövött mosóflanell,
az átlagnál szélesebb és jobb minőség. 75 cm széles ..... P 1.08

Fehérneműi „Lavable".
Minőség és jól moshatóságért garancia. A szokottnál jóval — 30 cm-rel — szélesebb 102 cm széles ..... r 2.48

Kosztümszövet,
egyszinü, meleg, puha gyapjúból. Hat divatos színben. 70 cm széles ..... P 3.90

Meleg hosszú kabátra,
strapaaljakra, tartalmas, kompakt anyag. 145 cm széles ..... P 7.50

Kipróbált teljes értékü minőségek, — csak az áruk lett olcsóbb!

Amig a készletek ki nem merülnek, mintákat a vidékre szivesen küldünk.

MOST JELENT MEG!
JERÉMIÁS GÁBOR:
Mindenki érthet az autóhoz
Népszerü ismeretterjesztő kézikönyv
Felnőtteknek és az ifjuságnak
Kötve P 6.–
REKORD KIADÁS

Ha nincs pénze majd lesz, ha vesz

JÓTÉKONYCÉLU ÁLLAMI SORSJEGYET!

Húzás már december 3-án

Sorsjegy ára:

Egész: ar. P 3.- Fél: ar. P 1.50

Főnyeremény

40.000

ar. pengő

A nyeremények száma és összege jelentősen emelkedett!

Próbáljon szerencsét!

FALK GÉZA:
A magyar muzsika mesterei

A szerző legujabb könyve az *első* összefoglaló, az ázsiai őshazától a *ma* magyar muzsikájáig minden fejlődési folyamatot feltáró, egyetemes munka. A művelt nagyközönség számára ezideig egyetlen oly könyv sem jelent meg, amely egyszerüen, világosan és meggyőzően érthetővé teszi a magyar zene ősi népdalkincsétől *Bartók—Kodály* muzsikájáig vezető fejlődés utját. *Falk Géza* bátor, eleven és szines irásából megismerjük a régmult idők zenekulturáját, a Nyugat-Kelet véres csatáitól szenvedő, elhivatott magyar nép művészi fejlődésének gátló körülményeit, majd a XVIII. és XIX. század hősi küzdelmeit, amelynek vezérei megteremtették a magyar zene stilusát, végül dadalmas kifejlődésünket és a *ma* magyar zenekulturájának világhóditó értékét, amely világviszonylatban is első helyen áll.

A verbunkos-stilus költőin át *Erkel, Liszt, Mosonyi, Goldmark, Mihalovich, Hubay, Dohnányi, Siklós, Bartók, Kodály* és *Weiner* művészetéig vezeti az olvasót Falk Géza. Megelevenedik előttünk a XIX. század minden kulturális megmozdulása, ujra átéljük a Nemzeti Szinház megnyitásának ünnepét, a „Hunyadi László", Bánk bán" forró hangulatu bemutatóit, a „Filharmóniai Társulat" megalapitásának érdekes körülményeit, az „Akadémia" megszavazását stb. A magyar mesterek viharos, küzdelemteljes életét, fáradhatatlan alkotóerejét és műveik mind magyarabbá fejlődését tárja elénk a szerző és egyszerre csak világossá válik előttünk a *ma* magyar muzsikájának minden művészi értéke, hóditó stilusa és büszke magyar hangja.

Ezer gyerek „Nagykarácsony Éccakája" a Zeneakadémián

Ismét megjelentek néhány nappal ezelőtt a plakátok a főváros utcáin, melyek *„Nagykarácsony Éccakájára"* hivják meg az apróságokat a Zeneművészeti Főiskola termébe *december 8-án délután háromnegyed 5 órára.* A hirdetmények arról számolnak be, hogy *ezer iskolásgyerek mutatja be a karácsonytáji népszokásokat,* eredeti szöveggel, hamisitatlan népviseletben, a *Magyar Katolikus Nőegyesületek Országos Szövetségének* és a *Székesfővárosi Népművelési Bizottságnak* a rendezésében.

Beszéltünk az egyik rendezővel, akinek az ötlete és *Volly* István kutató munkája nyomán került a fővárosba az igazi magyar falu üde levegője.

— Egy pestmegyei karácsonyi köszöntőtől: a „Nagykarácsony éccakájától" kapta nevét az előadás, amelyet már negyedik éve rendezünk a *Zeneművészeti Főiskolán* — mondották. — A karácsonytáji népszokások bemutatója pontosan *ellentéte a Gyöngyösbobkrétának:* nem a falut akarjuk felhozni a városba, hanem a *városi gyerekeket visszük közel a vidékhez,* azzal, hogy népi játékokra és eltemetett ősi dallamokra tanitjuk, Csodálatos, hogy milyen könnyen megy a pesti gyerekeknek a betlehemes játék, elég egyszer-kétszer felolvasni előttük és máris tudják a szöveget és ami a legérdekesebb: a hangot, a mozdulatot maguk találják meg, anélkül, hogy mutatni kellene nekik. Annyira közel simul hozzájuk a népi dallam és játék, hogy hazafelémenet is, amikor már maguk között vannak, tovább dudolják. Nem „stilusos„ drága ruhákba öltöztetjük őket, hanem *egyszerü fehér alsószoknyát vesznek fel, szines papirokból összeragagsztott süveget, kócbajuszt és szakállt* kapnak. A betlehemet is maguk fabrikálják, a csillagokat szitából készitik, ugy mint a faluban.

— És honnan veszik a játékok anyagát? — kérdeztük.

— Tulnyomó részét *kéziratos gyüjtés* alapján kapott anyagból tanitjuk be — hangzott a válasz. — Ezekből csak néhány jelent meg eddig nyomtatásban az *Etnográfiában.* Az első évben a csonka ország karácsonytáji *bethlehemes, háromkirályos* játékai, a *regősök, kántálók* énekei, a második esztendőben az elszakitott országrészek kilenc népi játéka, tavaly pedig a magyar városok karácsonytáji népszokásait szólaltattuk meg. Igy tehát szinte egész Nagymagyarország szerepelt már. A hajdumegyei *csillagozók,* a temesmegyei *varjasi* lányok, a kedves *ökör-szamár* játékkal, aztán a *csallóközi* betlehemesek, a *szatmárcsekei* és az *eperjesi jaslicskárok.* Matyóországban *lányok* járnak házról-házra a betlehemmel, cifra, sokszinü papirsüveget viselnek fejükön és pompázó matyóruhát. A legünnepélyesebb a betlehemes játékok közül a *csiki.* A falu első legényei veszenek részt benne és nagy tisztességszámba megy, ha valakit betlehemes szereplésre kérnek fel. Szinekben gazdag felvonulás ez. A két szállástkérő után bandukol a király és szolgája, aztán Szüz Mária és Szent József kiséretében az Angyal, majd a pásztorok a betlehemmel. A zord *Hammas* képviseli a humort: botjával, amelynek a végén hamuval telt zacskó van, riasztgatja a bámészkodó gyerekeket.

— A székesfehérvári *bölcsőske* olyan, mint egy megelevenedett szentkép. Egészen kis gyerekek játsszák. Házról-házra járnak a betlehemmel, amelynek közepén Máriácska ringatja a bölcsőt. A háziak megnézik és megcsókolják a Jézuskát és ajándékukat a bölcsőkbe csusztatják. A bajai Háromkirályok, a középkori nagy biblia-drámákból származó és a népképzeletet legjobban megmozgató jelenettel: *Herodes és az ördög viaskodásá*-val járnak Vizkeresztet köszönteni. Közben a *Cantus Catholiciből* énekelnek régi dallamokat. Rengeteg változata van még a karácsonyi népszokásoknak, még csak a *regölést* emlitjük meg. A regősök nagy zajongásából, láncos botjaik csörömpölésből minduntalan kicseng a különös refrén: *„Hej, regő rejtem, azt is megengedte az a Nagy Uristen".* A kereszténység felvétele után is tovább élt a regölés a népben és több helyen a betlehemező elemeket olvasztotta magába.

— Rosszul esik nekünk, akik mélyen belenyulunk a népi játékokba és a falu életébe, hogy középosztálybeli családjainknál még mindig az érzelgős német *„Stille Nacht, Heilige Nacht"* karácsonyi ének tér vissza évről-évre, amikor itt vannak a mi népi kincseink. Olyan gazdagok vagyunk ezekben az ősi dalokban, hogy *Volly* István egyedül a kis pestmegyei Pereg községben *ötvenkét különböző karácsonyi éneket gyüjtött össze.* Muzsikusaink több népi karácsonyi dallamot dolgoztak fel már eddig is kórussá és ezekből mutat be mindig „Nagykarácsony Éccakája" is néhányat. Az egyik legbájosabbat át is nyujtjuk. Tessék:

Nincs a Jézusnak subája,
Sem sarkantyus kis csizmája.
Mibü vóna subácskája,
Ha elveszett báránkája?
Vedd fel Panka ködmönkédet,
Kösd be bolyhos fejecskédet
Maradj itthon te a nyájnál
Mig mi odaleszünk a Jézusnál.

(old.)

N kisérletezzen,

ha igazán jó zamatu rózsaszin, sokáig eltartható ételre sonkákat akar készíteni **prágai módon**, hanem vegye meg Ön is a kitünően bevált és legjobbnak elismert Czaich-féle 3 sonka rédjegyü **sonkapácot** 2 pengőért, mely cca 35 kiló husra, sonkára elegendő. Próbacsomag 10 kiló husra 70 fill., nyu.pác 24 fill. Kapható nagyobb fűszerüzletekben az országban mindenütt vagy gyógyszertár, drogéria és illatszertárakban. Ha nem kapná, rendelje meg **Czaich-drogériából**, Budapest, VIII., Mátyás-tér 1. sz. Ugyanitt 1 negyed kiló kamilla-tea 35 fillér. 1 kiló P 1.30.

NYOMAVESZETT

az eltünt Varsó—Palesztinai lengyel repülőgépnek

Szófia, november 27.

Öt napja keresik azt a lengyel repülőgépet, amely Varsó és Palesztina közti rendszeres járatát végezve, a feltevések szerint bulgár területen eltünt, de idáig a kutatások teljesen eredménytelenek. A kutatók munkáját idáig a sürü köd is megnehezitette. Ma az ég kiderült és több bulgár repülő készülődik a kutatás folytatására. Attól lehet azonban tartani, hogy a vastag hóréteg, amely a hegyekben egyes helyeken több méter magas, az eltünt repülőgépet teljesen betemette, ugyhogy semmi nyom sem árulja el hollétét.

Skrivan

a BELVÁROS egyik legrégibb férfikalapüzlete.

A legujabb külföldi és belföldi kalapok a legnagyobb választékban. Nyakkendők, kesztyük. Javitásokat a legtökéletesebb kivitelben, mérsékelt árban. Telefon: 184-334

BUDAPEST. IV., APPONYI-TÉR 5

AZ ASSZONY ELTÜNIK

— REGÉNY — 42

IRTA: HAJNÁDY PÁL

— Édes bogárkám! — tuláradó szenvedéllyel öleli magához a gyereket. — Anyuka ezentul sokat lesz veled. Sokat fogunk játszani. — Forró, bársonyos hangjával valósággal bebugyolálja a gyereket. — Milyen jó lesz nekünk!... Ezentul én megyek sétálni veled, bogárkám.

— Hát akkor már most lehet... gyere anyúúú, játszunk repülőgépet.

— Anyukádat ki fogják dobni szivem, legkésőbb elsején — folytatja Klári inkább csak önmagának. — Anyuka mindenre el van szánva, anyuka játszani fog veled még ma este, csak előbb nagytakaritást rendez itt... még ma. Hol van apád?

— Magdi néni ma itt volt, apuval elmentek.

— Mikor? — ugy felkiált, hogy a fin ijedten összerezzen.

— Délután. Miért haragszol? Én jó vagyok...

— Mit keresett itt Magda néni?

— Játszottunk. Csokoládét is adott

— Megetted? — sikolt a hangja.

— Meg. — Szepeg a gyerek, riadtan az anyjára néz.

Az asszony máris nyul a kalapjáért Ekkor csörren a telefon.

— Egy ur keresi a nagyságos asszonyt már harmadszor — jelenti Teréz aggódó arccal.

— Kicsoda?

— Nem akarja megmondani a nevét.

Klári átszalad Okos birodalmába, felemeli a kagylót, ismeretlen férfihang ezt recsegei a kagylóba:

— *Halló! Közlöm önnel, hogy férje jelenleg a Morlay-villa kertjében tartózkodik, hátul a lugasban, körülötte szép juniusi este. Ha siet, ott találja még őket, férjét, a lányt és a juniusi estét*

— Ki az? Benton?... Fölösleges volt a figyelmeztetés! Ugyis tudom..

Halk kattanás. Az ismeretlen jóakaró leteszi a kagylót.

— Benton fáradhatatlan — gondolja Klári. Viharosan rántja magára a kabátot, de egy pillanatra megáll a tükör előtt. Gondosan elrendezi a haját.

„Botrány a Rózsadombon"

Klári ilyesféle nagybetüs ujságcimeket lát szikrázó lelki szemei előtt, kiszáll a taxiból a Marcibányi-tér és a Kis Rókus-utca sarkán.

Végigsiet a virágbaborult vadgesztenyék sötét lombsátra alatt, a lonc édes illata békitően cirógatja. Szaporán lépked. Narancsosfényü ablakok hunyorognak rá a kertek mélyéből. Egy kicsit lelassit. Nézi a harmattól csillogó bokrokat.

Milyen finomak és ápoltak itt a kertek. Kissé városiasak, kicsit olyanok, mintha keménykalapot viselnének. A jól nevelt lugasok kékes homályában kacagások röpködnek. Mennyi kert! Bennük előkelően unatkozó lányok, asszonyok, kesernyés parfömös flörtök... Szép, finom háttér ez társadalmi botrányok részére.

— Inkább nyugodt leszek és fölényes — biztatja önmagát. Izmos lába megfeszül, arca kipirul. — Azért sem szóra koztatom a Felvinczi-utat és környékét sikolyokkal tarkitott botránnyal. A sikoly nem illik hozzám. Akárcsak a fanyarédes parfőm. Én sosem sikoltoztam, de Jánost nem adom! — Megáll a Morlay-villa előtt, dobog a szive.

Csak a kapaszkodótól van, nyugtatja meg önmagát.

A kapu nyitva, a ház ablakai sötétek. Csendesen elsiet a rózsaágyak mellett.

Ebben a pillanatban a főkapu kilincse halkan kattan. A zárban nyikorogva megfordul a kulcs. Klári talán hallja ezt a zajt, de nem törődik vele. Puha lépésekkel, mint egy macska, lopakodik előre.

A kaput saját kezüleg János csukja be, aztán Klári utjával ellenkező irányban futva megkerüli a házat.

XVII.

Kerék mindent megmagyaráz

Klári a gyepszegélyen oson a lugas felé, hogy zajt ne üssön a sárgás murvával felhintett uton. A sötét lomboktól még nem látja a futórózsával behálózott lugast. Az aranyeső nyirkos fürtjei végigsimitják a haját. Női kacagást hall, Magda hangját.

A szive összeszorul.

Füszeres illatokat ont a frissen öntözött kert.

Lassan még egy lépést tesz, sárgás fény szivárog feléje a lombok nehéz csipkéin keresztül.

Már látja a rózsával befuttatott lugas körvonalait, félrehajt egy ágat az utjából.

Üvegbúrás gyertya lobog a pasztellkék abrosz fölött. S az abroszon ezüstkancsók, csészék.

Klári előrehajol. A lába földbegyökerezik.

Valaki köhög most, de nem a lugasban.

A fonott madeira-széken Magdát látja korallpiros kötött gyapju ruhában s mellette egy ismeretlen fiatalember ül.

És szorongatja Magda kezét, s ittas, elrévült arccal megcsókolja egyszer, kétszer, háromszor. Magdi lehunyja a szemét s a csontos fiatalember bajusza alatt, a lány keze fölé hajolva ezt sugja:

— Drága, kedves, ha tudnám, hogy ez a gyönyörüség... hogy mindez nem az álom játéka... Ugye nem játszik velem?

Klári még a lélekzetét is visszafojtja s most lépések csikorgását hallja, valaki az ellenkező irányból közeledik a lugas felé. Magda gyorsan ezt hadarja a bajuszos fiatalember felé:

— Vigyázzon! Jön már. Törölje le a kabátját, csupa puder.

— Soha még ilyen forróságot nem éreztem.

— Én sem — mondja halkan és gyorsan a lány, ajka megérinti a férfi haját.

Klári előtt borzonganak a diszcserjék levelei, rázza őket a hegyekről lebukfencező szél.

Az angolbajuszos férfi vércsemozdulattal még egyszer Magda keze után kap, rátapasztja az ajkát, a bajuszát, a szemét, homlokát.

Klári tulságosan reálisnak minősiti ezt az álmot.

Most meg élesebben csikordul meg a kavics a lugasba vezető uton, a cserjék zöldesbarna homályából egy férfi alakja bontakozik ki: János.

Az ifju pár szétrebben, nevetségesen és ügyetlenül — állapitja meg Klári.

János köhécselve helyet foglal Magdi baloldalán, aki Greta-Garbó-i átszellemült mosollyal fordul feléje:

— Találtál cigerettát, Jánoskám? — olvadozik a lány, karját puhán ráejti János vállára.

A bajuszos fiatalember bosszusan krákog, ugy lógatja most a fejét, mintha gyászbeszédet hallgatna.

Magdi (a bajuszos urhoz): Miről is beszéltünk az előbb?... Igen... maga tehát kételkedett abban, hogy önzetlen barátság is van a világon... Férfi és nő között... (Jánosra mutat.) Ime! János ez a ritka csodabogár... én pedig...

Bajuszos (közbevág): Lehetséges, de én nem hiszek benne.

Klári (vad gyönyörüséggel szemléli a jelenetet, nem birja tovább, felkuncog): Jóestét hölgy és urak!

Általános, kicsit zavart áh... óh... Klári!!! Micsoda meglepetés!!! Nem is hallottuk a csengetést!

Magdi: Milyen kedves, hogy eljöttél! Foglalj helyet. Teát vagy kávét? Most érkeztél?

Klári (élvezi a helyzetet): Ma rémesen kedves vagyok, ugye?

János: Izé... igen. Mikor érkeztél?

Klári (tigris szivélyességgel): Ó, körülbelül öt perce. Hogy még pontosabb legyek, azt hiszem négy percig álltam már itt a sötétben, nagyon tanintatosan. (Szánakozó fintor, férje vállára teszi a kezét.) Milyen óriási balek vagy te, szegény János!!!

János (ámuldozva): Miért szivem?

Kerék, a bajuszos fiatalember (mélyen meghajol az asszony előtt): Engedje meg, hogy bemutatkozzam.

(Folytatása következik.)

akkor virrad valamire, ha beköszönt a cserénybe s legkivált csendes éjszakán, pipaszó mellett kulacs járogatással ragasztja össze a lelkét a cserénybeliek lelkével.

Talán a cserény az egyetlen egy emlék, a mely még ma is elénk tárja az ázsiai ős magyar tanyáját. Ezen az emléken még alig változtatott az idő; ez az emlék jóformán még ma is úgy áll, mint a hogy Theophylaktosz Szimokatta görög tudós ismerte a turkok idejében.

Különös tanya! Megbámulja az idegen. Csak az a baj, hogy mi magyarok nem bámulunk rajta. Pedig még imádkozhatnánk is mellette.

A pogány ázsiai mordvák áldozati helyének *keremet* volt a neve. A nyelvészethez nem értek, tehát nem akarom kisütni a «karám» meg a «Cserény» rokon nevet, hanem szólok ahhoz, a mit tudok, meg a mit látok.

Azt olvassuk, hogy ezek az áldozati helyek *sövénynyel voltak körülvéve; tetejök nem volt; külső részükön ágasokkal voltak díszítve; az áldozati barom tisztítására szolgáló udvar a bekerített hely nyugati oldalán volt. A törzsfő a déli kapu melletti emelvényen foglalt helyet, s az áldozati lakoma mindig a «keremet» déli oldalán volt.*

Szembe ötlő a hasonlatosság a pogány «keremet» és a bugaczi cserény között.

A bugaczi sövény-cserénynek, melyet majd minden héten más-más dombon állít fel a gulyás nép, a *déli* oldalon van az ajtaja, mindig *a nyugati* részén van az udvara, ott áll a déli részen a cserénytől elválaszthatatlan *czímer*, a nagy ágas, a számadónak, a törzsfőnek *a déli* kapu melletti emelkedésen van a külön helye, s a pásztornép a cserénynek mindig *a déli* oldalán üli körül az ételt.

Hiszen sok ilyen furcsa dolgot lehetne ott a cserény tájékán összeböngészni, de hát hiába! Magyar ethnographusnak közelebb van Khina, mint Bugacz. Várjunk ezzel addig, mig vasút visz majd Bugacznak.

AZ OBSERVATORIUM A FŐGYMNÁZIUM UDVARÁRÓL TEKINTVE.

Egyelőre elégedjünk meg azzal, hogy fogadjuk el a számadó «istenhoztá»-ját; aztán telepedjünk le az összegöngyölgetett subára s várjuk, mig az áldozati hely közepén égő tűz — a mely soha ki nem alszik — puhára főzi az igazi «gollascht», a melynek ugyan gulyás nyelven «pörkőt» a neve.

Farkas-szemet néz már a hold a napvilággal s a messze távol egyik hajlásából hosszú fehér csík látszik, a mely a szelíden lobozó tó habjaként fodrosodik felénk.

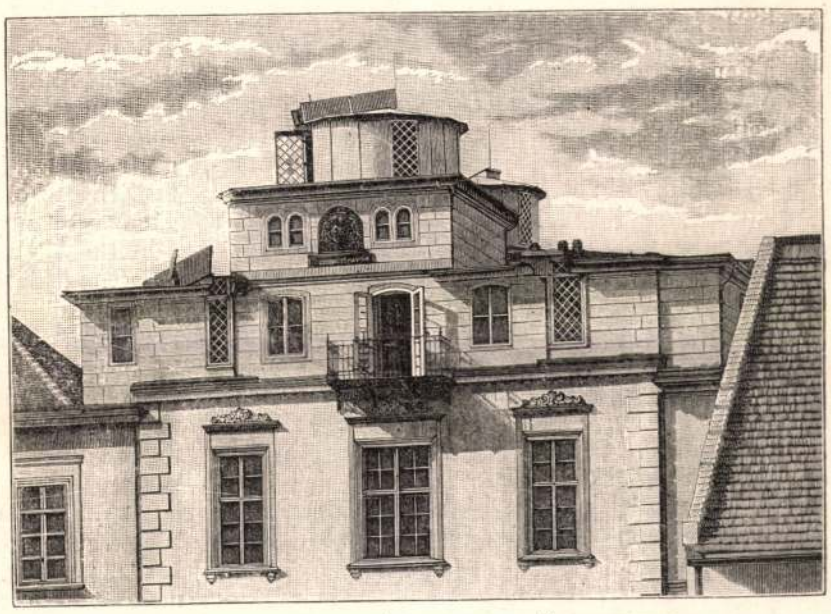
Jön a gulya! Lassu, kényes lépéssel haladnak mögötte a bojtárok, lassan ösztökélik a jószágot, bár sóvárogva néznek a cserény felé, a mely a nap nagy fáradalmai után pihenést igér.

Mert hát ne gondolja ám senki, hogy az a bugaczi pásztornép csak abban éli a világát, hogy hol a napot, hol a holdat bámulja; aztán egyéb gondja se volna, mint hogy hasra fekve kémlelje a tájat, vagy hanyatt elterülve fütyörésszen?

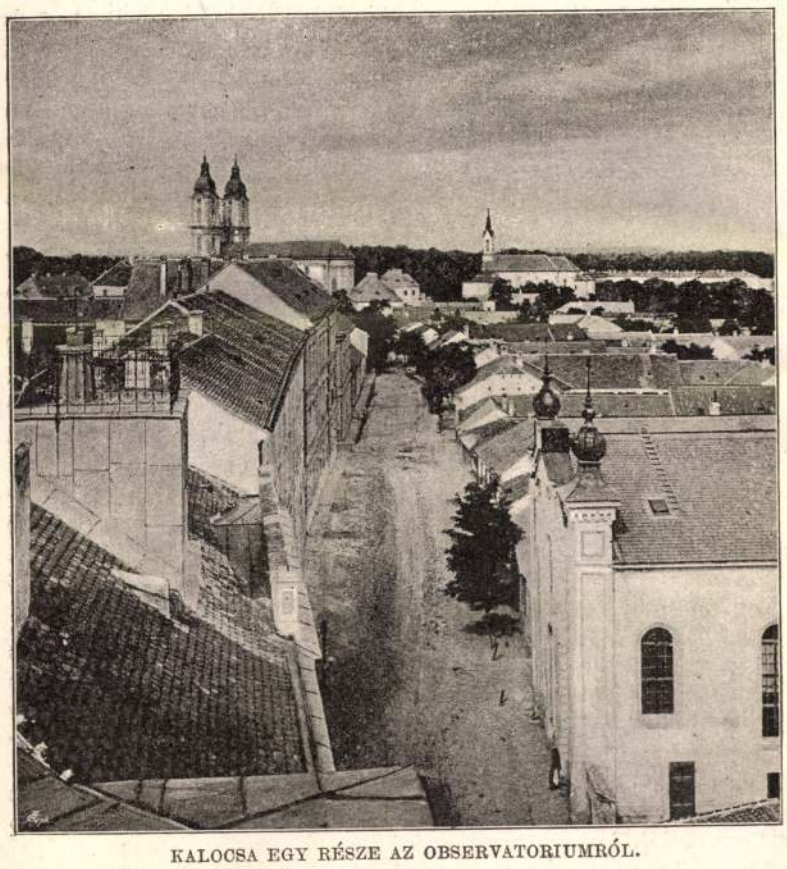
Nehezebb annak a dolga minden más munkásénál. Reggeltől estig ott jár a jószág után, pedig sokszor jól esnék a nap égető heve elől a hűsben heverészni, metsző tavaszi szél, hideg őszi eső elől enyhhelybe huzódni; hanem az ilyen pihenésre csak akkor jut idő, mikor a delelő jószág is pihen. Csakhogy ebben a pihenésben sincs sok köszönet. A csikósnak még hagyján, mert a ménes szereti az erdő-hajlatot, a

KALOCSA DÉLRŐL NÉZVE.

AZ OBSERVATORIUM ÉJSZAK-KELETRŐL TEKINTVE.

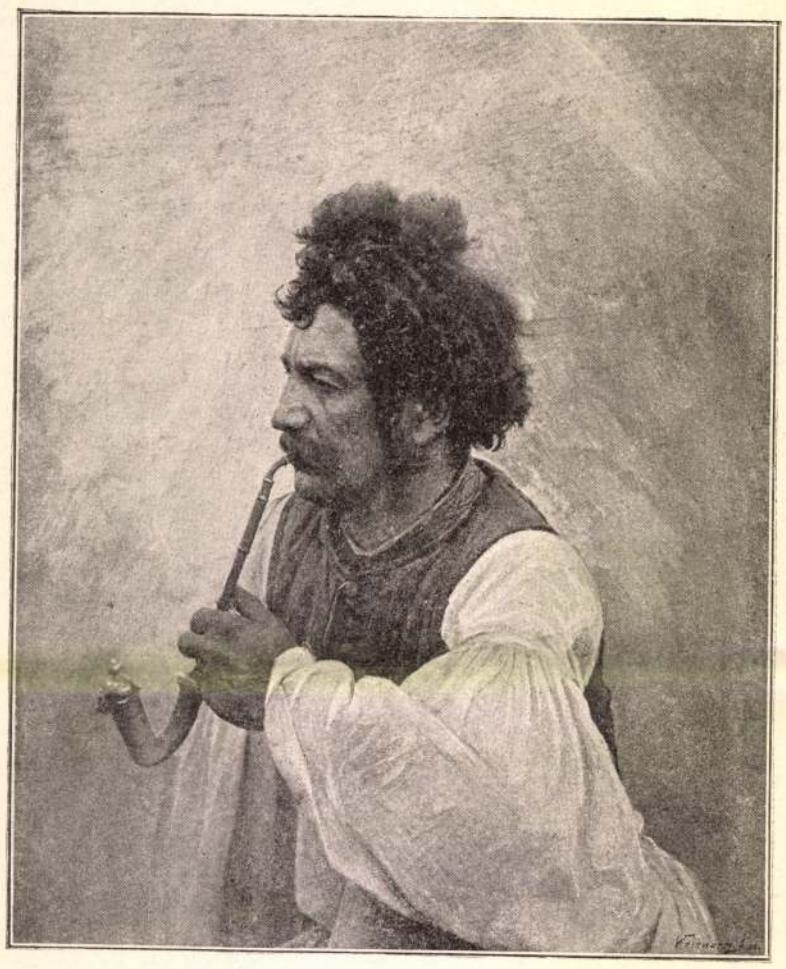

KALOCSA EGY RÉSZE AZ OBSERVATORIUMRÓL.

A FŐGYMNÁZIUM HOMLOKZATA.

KÉPEK KALOCSÁRÓL. — TÓTH MIKE S. J. FÉNYKÉPEI UTÁN.

Paur Géza fényképe.

SZÁMADÓ GULYÁS A BUGACZI PUSZTÁN.

csikós bojtár talál magának árnyékot, hanem a gulya a kút környékét fekszi meg, ott pedig csak nap melegétől izzó homokra heverhet a pásztor s nem jut neki több árnyék, mint a mennyit a kalapja széle vet a szemére. Azt se azért veti, hogy pihentesse a pilláját, hanem, hogy jobban lásson, mert csak az az igazi pásztor, a ki nézésének csak a kóválygó sas tekintete hasíthatja párját.

Azután azt se kell ám hinni, hogy csupa nézés, csupa őgyelgés itt az élet. Napjában ötszörhatszor is megkívánja a jószág a vizet; ott pedig nincs csörgedező patak, a mely magától ontaná az üditő italt; ott csülökre kell kapni a legénynek, hogy vagy másfélezer állatnak kihúzza a maga porczióját. Mikor a szellő felvágja a bojtár karjáról a borjuszáju inget, elég élő bizonyságai a duzzadó izmok annak, hogy kora tavasztól késő őszig egy-egy ember naponta ezerszer vágja le, ezerszer rántja föl a fél akós vödröt.

De meg az a ménes, meg az a gulya se olyan, hogy kötéllel volna oda kötve a pusztához. Egyszer csak azon veszi magát észre a bojtár, hogy nagyot bődül egy tehén, a másfél ezer darab jószág földre vágja a fejét, égnek emeli a farkát, aztán az égborulásnak minden tája felé szét riad s ha nagy a «bogárzás», hát még a harmadik puszta határán is át rohan. Vagy ha végig száguld a fergeteg s a tatorján villáma, dörgése nyomán vág a zápor, kopog a jég, hát megriad a ménes. Akkor aztán nem a furulya hangja mellett dalolják ám, hogy «lóra csikós, lóra, elszaladt a ménes», hanem, mi tagadás, olyan káromkodással nyargal szét a lóra kapott bojtár sereg, hogy még a zivatar is ijedten oldalog el a másik határba.

Az is megesik, hogy valamelyik szemesebb idegen pályatárs meglapul a pusztán, aztán szőre szálán elvesz egy pár üsző, vagy csikó. Biz akkor az ördögnek se jut eszébe, hogy a kecskeméti kapitányságra bizza a kurrentálást, hanem felveti magát a számadó a Bogárra, neki vágtat a messzeségnek, aztán sokszor az nap, leginkább pedig úgy harmadnap megint csak Bugaczon legel a megkerült jószág. Senki se tudja, hol járt, kinek a keze terelgette? A számadó pedig nem tartozik sem a kapitánynak, sem a királyi ügyésznek az orrára kötni, hogy kik a czimborái a bóczai, orgoványi, csengelei, vagy a bácskai határban; de meg ha a királyi ügyésztől nem tanulhatja ki a pásztor a törvény hunczutságát, bolond volna az a számadó, ha egy eltévedt csikó nyomának a kikurgatásával gazdagítaná a királyi ügyész tudományát.

Hát csak nem olyan hányd el, vesd el élet az a bugaczi pásztor-élet. Megvan annak a maga terhe; ott is megkívánja az ember a pihenést, s bizony nem csoda, ha kicsit könnyebbülten sohajt fel a bojtár, mikor naplement felé oda ér a cserényhez.

Körben állja a gulya a cserényt. Az öreg bika, a Szömők, ide-oda lépdel, megmegkerüli a nagy háremet s ha néha egy-egy fehércseléd összetűz, hát oda lép közéjük s szeliden választja szét a pörpatvarkodó gyöngébb nemet. A czölöphöz kötött kis borjuk hivogatására nyugalomra intőn felelnek az anyák, majd kiki megtalálva a maga helyét, leheveredik a gyöpre s a csendesen pihenő jószág körül sorakoznak a kutyák, hogy a «lakos»-sal együtt átvegyék az éjszakai őrzés gondját.

A lakosnak is megvan a maga kötelessége, az sem könnyű mesterség. Nappal ő őrzi a cserényt, tisztogatja az edényt, este főzi az ételt, éjjel pedig ő veszi át az őrzés terhét. Mig a többi pihen, addig a lakos rágyujt a pipára, rátámaszkodik a bunkós botra, aztán a partról fülel, kémlel a vad éjbe, hogy a legkisebb neszre arra tartson, a merről a hang támad. Különben a kutya mozgásából, meg ugatásából is megtudja, ha baj készül s arra még a nyúlalvású számadó is felüti a fejét, mert ha éber is a bojtár, de azért több szem többet lát a sötétben.

Hagyjuk a lakost magára, mi meg telepedjünk a bográcz mellé, a melyből étvágygyerjesztőn párolog a pörkölt. Se gyertya, se lámpa nem világít. Elég ha a hold, vagy a csillag fénye megmutatja, hogy hol a bográcz; a ki éhes, legyen magához való annyi esze, hogy ne a csontba, hanem a húsba szúrja bele a bicskáját.

Evés idején nem pazarolja a szót a pásztor. Csak a számadó tartja beszéddel a vendéget, meg-megfordítja, meg-megriszálja a bográcz tartalmát, aztán a kulacsot se hagyja pihenni, mert már a magyar házi gazda tisztessége hozza ugy magával, hogy vendég kedvéért nem sajnálja a maga fáradtságát.

Hanem mikor már megcsattan a bicska s bebúvik a kis mándli zsebébe, aztán asztali áldásként elhangzik a «kedves egészségére váljék»: hát előkerülnek a nyakas pipák s a parázs támasztotta bodor füsttel együtt megered a szó, a kulacs kotyogása megereszti a nyelvet.

Megérzi a gulyás, hogy maga szőrű ember-e a vendége. Ha azt látja, hogy olyan nagyra tartó lélek telepedett közéjük, a ki csak gondüző újságként böngészi a gulyás holmit, azután csupán azért parolázik, hogy tenyér csattogással csalja ki a pásztor lelkét, hát annak ugyan ki nem pattan rejtett helyéből a pásztor lelke. Ki-kiröppen azon egy két mondás, olyan félig igaz, félig mese pásztor sor; de biz az ilyen beszéd csak arra való, hogy a csalafinta vendég ugratásán bajusz alatt mosolyogjon a pásztor. Ha a vendég ő rajta mulat, miért ne mulatna ő is a vendégen?

Hanem ha azt tudja a számadó, hogy az a vendég csak azért fordította a rúdját a cserény felé, hogy tele barátsággal vigye oda a lelkét, hát akkor azoknak a pásztoroknak a szivében is támad annyi igaz jó indulat, hogy csak győzze a csordulását méregetni a vendég.

Csakhogy azt mondják, hogy az urak közül ritkán akad ilyen vendégök. Azok az urak jobbadán úgy gondolkoznak, hogy talán legalább is három fenyítő itélet ragad a tenyerükhöz, ha olyan emberrel fognak kezet, a ki már szidta a királyi törvényszék eleségét.

Pedig azt tartják, hogy nem jó nyomon halad ám az uraknak az észjárása. Nem olyan tökkel ütött feje van annak a bugaczi pásztornak, hogy akármelyik úrnak az eszére rászorulna. A lelke is van olyan, hogy nem kótyavetyéli el vásári alkuvással az emberséget. Aztán meg becsület dolgában sincs az nagyon hátra; csakhogy a becsületet nem olyan könyvből tanulja, a mit lúdpennával, mécsvilága mellett, szarkaláb betükből tákolt össze valami nagyfejű tudós, hanem a szerint tartja, a mint a pusztában kóválygó sas röpülése irja fel az égre, vagy a hogy a szabadon lengő szellő súgja fülébe.

Ezek pedig mást beszélnek, mint a mit a betű hazudik.

Hire megy ám a pusztában annak, hogy százezrekkel, meg milliókkal csalja a nagy városokban ember az embert; de sokszor, a kiről tudván tudják a csalást, kalapot emelnek előtte, mert hát még az urak előtt is nagyobb ám annak a subának a tisztessége, a melynek bankóból sodródott az irhája! Hanem mikor egy csikóra veti szemét a bojtár, abban már hibát talál az urak esze. Pedig mi a hiba benne? Azért adta az isten pásztornak a szemet, hogy vigyázzon a jószágra. Ha muja, hát ne legyen pásztor; ha elalszik, hát azzal veri meg az isten, hogy más ül a csikójára. Mit avatkoznak az urak az isten igazságába?

Milyen nagy a kerek ég! Hány ezer csillagot őriz azon az isten?! De ha őrzi is, ki-kiszalad belőle egy-egy, lehullik, elvész a világba; hanem azért se isten, se ember nem bánja, mert marad ott még annyi, hogy nem vesz ki a magja. Hanem ha a gazdák tenger gulyájából kicsap egy-egy tinót a bojtár, hát akkor a lőcslábú baktertól kezdve a királyi ügyészig mindenki azon óbégat, hogy utána vesz a világ. Hej pedig ha nem esnék közel az úrhoz a mészárszék, meg nem volna pénz a zsebében, az se fordulna ám onnan vissza, a merről a tinóbőgést hallaná!

De megkönnyü az uraknak. Födél alatt laknak. Bibliából tanulják az isten igéjét. Azt tudják, hogy mi történik a világban, de mit tudják azt, hogy mi van a puszta ege alatt? milyen igazsága van ott az istennek?

Fujdogál az esti szellő. Borongó felhő kerül a csillag alá s a mint elhal a furulyaszó, elnémul a csöngő, fujdogáló szellő hátán jön messziről az izenet: alszol-e, én szeretőm? A jászol mellett nagyot dobbant a «Hóka». Oda-oda pislant a fekvő bojtárra, a ki félig lecsukott pillákkal mereng a felhő járásán s okos szemével szinte kitapasztalja azokat a gondolatokat, a melyek nagy sóhajtással törnek ki a gazdája kebléből. Felszáll a sóhaj a csillagos égre. «Hej, ha nekem a módomban állana, nyári vásár minden tarkaságát a babám nyakára varrnám. De hát még egy sor kalárisra való is alig telik.» Újra dobban a Hóka, oda hajol a bojtár feje fölé s a mint meleg lehelletével el akarná hajtani a gondot, új gondolatot üzet a régivel. A másik perczben aztán már állja a Hóka a nyergelést, s nem sokára lódobogásra csaholnak a bugaczi gulyák kutyái. Majd elvesz a hang a szanki buczkák között s ki tudja, hogy melyik gyöpöt vágta az éjszaka a kis bojtár lovának a patkója?

Kora hajnalban ugyan nagyon keresi egy szanki gazda az eltévedt csikójának a nyomát s bizony megesik, hogy a Hóka nyomával együtt a csendbiztos lova is rátalál a cserényre, aztán az éjszakai nyargalásról a kecskeméti «cserepes» börtönében fütyülik a nótát.

Hej pedig ha volna annak a törvénynek lelke, tudhatná, hogy az isten szabad egéből pattan ki a felhő, a szellősusogással pedig annyi édes szavú tündér lopódzik a pásztor szivébe, hogy fadarab volna, ha hol egyiknek, hol másiknak nem hajlana a szavára.

De hát nem úgy van már, mint volt régen. Vége a jó világnak. Az urak kitaláltak egy törvényt, a melynek «visszaesés» a neve.

Hogy esett volna vissza a bölcsőjébe, a ki kitalálta! Ha ujfönt bajba keveredik a pásztor, hát tetejézve szabják rá a börtönt. Hát aztán megér az a csikó, vagy tinó annyit, mint a bugaczi puszta szabad levegője?

Ej, jobb erről nem is beszélni. Feküdjünk le a subára. Nyugton pihenhetünk, mert hiába keverték hirbe a bugaczi pásztorokat; nincs az istennek különb őrző angyala, mint a vendéglátó számadó, vagy a cserény bojtárjai.

A legeltető csillag ott áll már a helyén, éjszakai legelésre kavarodik a gulya. Ismét csendes lesz a cserény környéke, s a mint a subán heverve szemre húzott kalapom alól elmerengek a magányos csillag fényén, a melyet az éj nagy lapjára gondolatjelként vetett oda a teremtő. Fel-feltámad előttem a számadó képében az ázsiai szabad törzsfők hatalmas alakja, harmatot hajtó hüs szellő letünt örök tündér

A KALOCSAI OBSERVATORIUM.

A kalocsai főgymnázium és nevelőintézet csillagászati observatoriummal is bir, mely létét, folszerelését és egész megallapítását a fenkölt szellemű boldogult Haynald Lajos biboros érseknek köszöni. A tudós főpapot ebben az a nemes szándék vezérelte, hogy egyrészt alkalmat nyújtson a természettudományokkal foglalkozó tan ároknak a csillagászat terén is törekvéseik érvényesítésére, másrészt, hogy a tanulók is, a csillagászat elemeinek könnyebb elsajátítása mellett, az intézet berendezése látásánál, magasabb tudományos törekvésre buzdúljanak.

Az eszmének hire a legkedvezőbb hatást tette az egész hazában. Ez viszont a biboros főpapot arra ösztönözte, hogy eredeti tervét kibővitse és oly intézetet alapitson, mely pontosabb tudományos munkák végzésére is képes legyen, annál is inkább, mert hazánkban akkor ugyis csekély volt a száma a csillagászati megfigyelő intézeteknek.

taira szállnánk, vagy a mekhanika bonyolodott szerkezeteibe tévednénk. Ez a rövid leirás úgy sem szaktudósoknak, hanem az érdeklődő művelt közönségnek szól.

Az observatorium helyiségei.

A helyiségek beosztása a következő:

1. Délkeletnek az első szoba a délkör-messzelátócső fölállitására van szánva.

2. Éjszaknyugat felé a második szoba, épen a nagy kupola alatt, a csillagászati segédeszközök elhelyezésére rendeltetett.

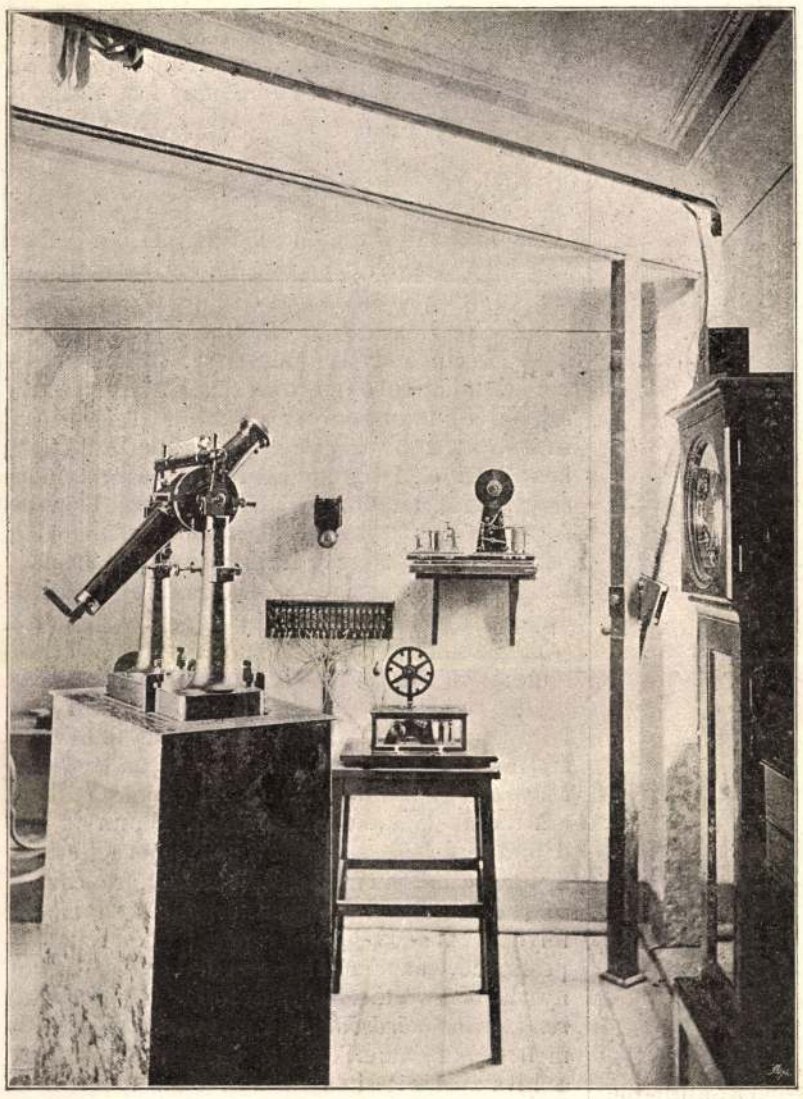
3. A harmadik szoba az «első-vertical», vagyis a kelet-nyugati irányú megfigyelésekre rendeztetett be; a hasadék alatt tehát megfelelő szilárd oszlop-állványnyal van ellátva, mint az 1. számú szoba, és a két kupola.

4. és 5. A harmadik szobánál, délnyugati irányban, két új szoba van, melyeket Császka György érsek épittetett, mintegy zálogául annak, hogy ez intézet fejlődését ő is előmozditani

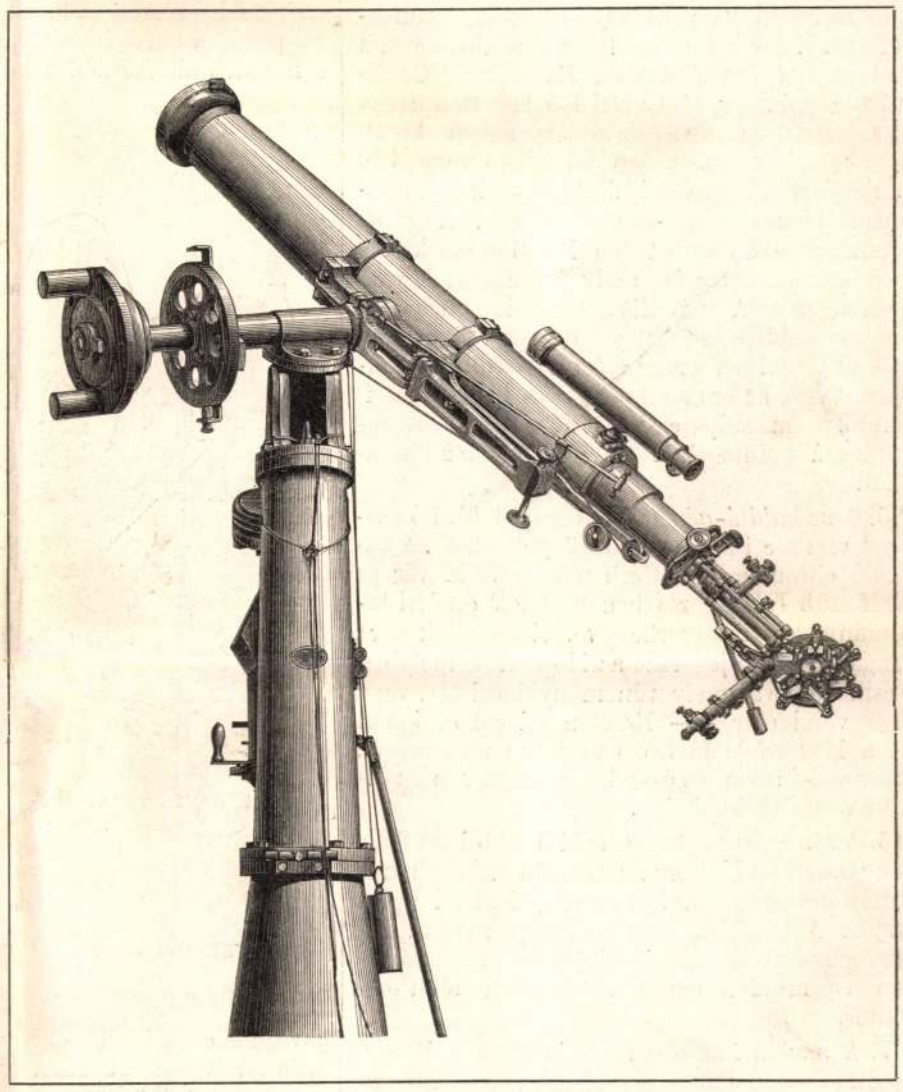
egy szilárd oszlop van, a megfigyeléseknél és tudományos munkálatoknál szükséges készülékek felállítására. Az oszlop magassága a föld fölött 19·6 méternyi.

E hely különösen a földméréseknél fontos, mert teljesen szabad tekintetet enged minden irányban; több háromszögelési gula látható róla; s azért *Braun*, az intézet első igazgatója, csakhamar kapcsolatba is hozta az országos háromszögelési pontokkal.

Kalocsa vidékének áttekintése e magas állványról igen szép. A szemhatár teljes kör, melyen csak délnyugatra a pécsi Mecsek-hegység rövid gerincze okoz némi csorbát; a terület tökéletes sík, s az öt negyedórányira távol eső Duna partjain, az útak és árkok mellett, valamint a falvakban levő facsoportok miatt, ligetekkel beszórt óriási parkhoz hasonlít, melynek tavát a messze felcsillámló Duna egyik kanyarulata, patakját pedig a Vajas-árok szalagja képezi. A Kalocsához tartozó tanyacsoportokon kívül látható innét Duna-Pataj, Kis-Körös, Ke-

MERIDIÁN-SZOBA.

A NAGYOBB MESSZELÁTÓ.

A KALOCSAI OBSERVATORIUMBÓL.

Az ó-gyallai csillagvizsgáló-intézet tulajdonosát és igazgatóját, Konkoly Miklós urat kérte fel Haynald biboros érsek a kalocsai observatorium épületének czélszerű tervezete kidolgozására, s az első készülékek beszerzésére.

Alapos megvizsgálás folytán kitünt, hogy a főgymnázium épületének közepén levő lépcsőház igen szilárd épitmény; az ment tehát határozatba, hogy a csillagászati observatorium helyiségei a lépcsőházra s a főgymnázium második emelete fölé épittessenek. Az épület az 1878-ik év őszén már készen is állt.

A 11.6 méter széles és 16.3 méter hosszú observatorium téglafalazata 3.3 méternyire emelkedik a főgymnázium fölött; két szoba fölé még két kupola van fölépitve, melyeknek alsó része szilárd falból, felső része pedig egy-egy forgatható dobból áll. A kupolák falmagassága a földtől 19.6 méter, a padlás szinjétől 5.2 méter. Az egész épület lapos fémfödéllel van ellátva, valamint a kupolák dobjának külseje is fémmel van borítva. Az építkezés 11,043 forintba került.

Érdemes, sőt általános érdekű is ez a csillagvizsgáló intézet arra, hogy berendezését, fölszerelését és részben munkálkodását legalább annyira leirjuk, a mennyire az a nélkül lehetséges, hogy a csillagászati tudomány magaslaszándékozik. — A 4-ik számú szoba a gépészeti munkák végzésére van berendezve és a szükséges szerszámokkal ellátva; — az 5-ik számú a a csillagász dolgozó-szobája.

6. Innét ismét délkeletre van a könyvtár, és a 7-ik sz., vagyis a kisebb kupola alatt, a fényképészeti kamara. — Szintén a kis kupola alatt, de egy emelettel lejebb van a szolga szobája.

Mint a rajzból is látható, a nagyobb kupola a főgymnázium utczai főhomlokzatán emelkedik; minthogy főképen a nagy messzelátónak mentnek kell lennie minden rázkódtatástól, a kupola elhelyezése e tekintetben nem volna kedvező; szerencsére azonban ez utczán nagyon csekély a forgalom, nincs is kövezve s a föld lazasága is csökkenti a bajt. Egy körülmény mindazáltal korlátozza a nagy messzelátó minden irányú szabad működését, s ez akadály a közel álló kisebb kupola; ámbár a csillagászati megfigyelésekre ez sincs semmi káros hatással.

E helyiségeken kívül még egy kiemelkedő pontja van az observatoriumnak, a főgymnázium éjszaknyugati végén, a tető gerincze fölött, a mely pontról legszabadabb a kilátás az egész vidékre. A 12 négyzetméternyi sik térre a padlásról s az observatoriumból is fel lehet jutni; vas korlátokkal van körülvéve, és, a mi a fő, közepén

czel, Császártöltés, Hajós, Szegzárd, Tolna, Fadd, Duna-Sz.-György, Paks, a közbe eső és közelebb fekvő helységekkel együtt.

Jóllehet az épület, mint említettük, 1878-ik év szeptember havában készen állt, a falak nedvessége miatt azonban a készülékek felállítása s az egész fölszerelés csakis 1879-ik év végén vált lehetségessé.

Főbb eszközök.

Az observatorium főbb készülékei a következők:

1. A nagyobb kupolában felállitott nagy *refractor-messzelátó*, 7 hüvelyk nyilással; fénytani része a híres Merz-féle intézetből ered, fölszerelése, és a sulyos készüléket a nap után mozgató óra Browningtól való. Ez az intézet főkészüléke. Ennek mellékkészüléke a napfény-sarkító (Helioskop) Browning rendszere szerinti gép, és egy kis fénykép-készülék. E messzelátó ára 5000 márka volt.

Természetes, hogy sem e messzelátónak, sem a többi készüléknek részletes leirását, kezelési módját, szolgálati képességét, finom felszerelését, és gondos fölállitása körülményeit itt nem adhatjuk elő. A laikus látogatónak minden

esetre sok a felötlő, nemcsak az, hogy a sulyos, nagy messzelátó minden irányban a legnagyobb könnyűséggel forgatható, hanem egyéb is.

2. A kisebb kupola alatt áll a négy hüvelyknyi nyilású *messzelátó*, mely kitünőnek mondható, és optikai szolgálatra való képességére nézve fölülhaladja a nagy messzelátót. E kisebb messzelátó is Merztől van. Ára 2000 márka volt. Meg kell azonban itt említeni, hogy a mondott ár csak tisztán magára a messzelátóra vonatkozik, állvány és mellékfölszerelés nélkül. E készülékkel szokás rendesen a látogató idegeneknek némely dolgokat mutogatni, mig a nagyobbik gyakran épen valami tudományos megfigyelésre van fölszerelve és beállítva.

3. *Transit-készülék*, vagyis a délkörben felállitott messzelátó, mely az 1. számu szobában van fölállitva, és az a rendeltetése, hogy a délkörön áthaladó csillagokat lehessen vele megfigyelni. Ez Yorkban készült Cooke-nál. Ára 2000 márka volt. A készülékhez tartozó szerfölött érzékeny *lejtmérőt* Reinisch szerkesztő Bécsben.

4. A csillagászati intézetnél természetes, hogy a *csillagászati órának* sem szabad hiányoznia. A főóra tulajdonképeni helye a transit-készüléknél van. Kalocsán is az 1. sz. szobában van a csillagászati óra felállítva. Ez szintén Cooke műve és mintegy 800 márkába került, a hozzá szerkesztett galván érintő-készüléken kivül. Ugyanott egy másik egyszerübb, vagyis 120 márka értékü inga-óra is áll, melynek hasonlóképen galván érintő-készüléke van. Az 1-ső számu szobában szokott lenni a 650 márka értékü chronometer is, mely Bröckingtől való Hamburgból. A második inga-órához hasonló, de gondosabban kidolgozott inga-óra áll a nagy messzelátónál is, szintén érintőkészülékkel ellátva. Végre az órák csoportjóban föl kell említenünk a másodpercz-jelzőt (Compteur de secondes à pointage), a mely nagyobb zsebóra-alakú.

5. A *számláló-gép* (chronograph) kiváló szerepet visz a csillagászati megfigyeléseknél. A kalocsai chronograph Bécsben készült Mayer és Wolf mühelyében, részben ezeknek eredeti találmánya szerint szerkesztve. E készülék arra szolgál, hogy följegyezze az időpontot, melyben a csillagász valamely tünemény kezdetét, vagy végét veszi észre. — Ezzel némi rokonságban áll a Morse-féle táviró, ez szintén megvan az observatóriumon, és összeköttetésben van az állami vasúti távirókkal is.

6. Az intézetnek talán legkitünőbb készüléke az ugynevezett *Universale*, Casselból, Breithaupt kitünő műgépésztől. Ezt szögméréseknél használják. A készülék igen szilárd szerkezetű, kieszergályozásában, beigazitásában, beosztásaiban és minden egyes részletében felötlően pontos.

7. A *sextanst* az observatoriumban a Pistor-rendszerben szerkesztett sokkal kitünőbb *hasábkör* pótolja.

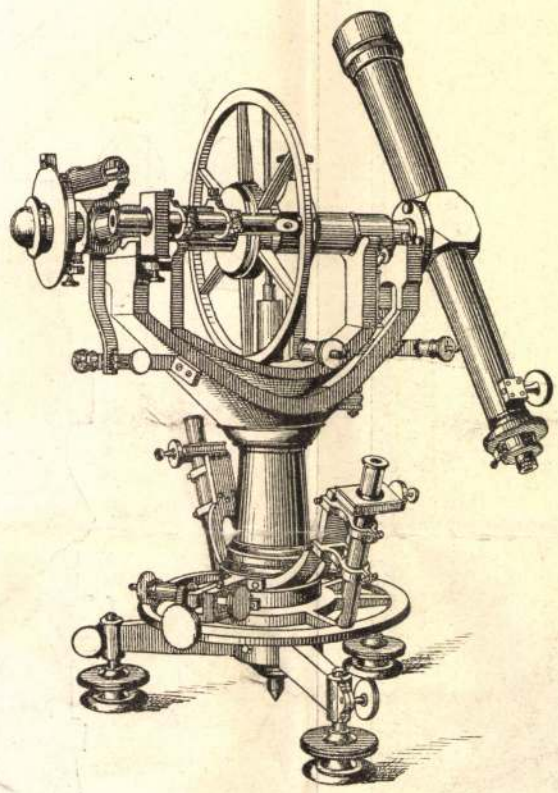
8. A *fényelemzők* (spectroskop) egész csoportjával rendelkezik az observatorium. Ezeknek egyike Vogel-modorú és Berlinben Häntschnél készült; másik Merztől ered; harmadik a *á vision directe* 40 foku dispersióval, Browning műve, ez már a nap dudorodásainak megfigyelésére is alkalmazható. De kiváló figyelmet érdemel s a legfontosabb a negyedik *spectroskop*, melyet Londonban, Braun S. J. eredeti átalakítása és javítása szerint, a leghiresebb művész, Hilger A. készített. A kitűnő készülék 1400 márkába került. Értéke azonban a sok átalakitás, kiegészitést, és tökélesítés miatt most már sokkal nagyobb. A készülék minden részletecskéje a legmélyebb tanulmányozás eredménye. 10 hasáb vehető benne alkalmazásba és a fény dispersiója 75 fokra emelhető, sőt egy újabb elmés berendezés folytán 300 fokra is hozható. E készüléknek nemcsak Magyarországban, hanem egész Európában is alig van párja.

9. A szinképek összehasonlítása végett el van látva az observatorium villamos *inductorral*, valamint alkalmas Geissler-csövekkel is. Habár e készülékek nem oly fontosak, egy jól fölszerelt observatoriumnál mégis meg kell lenniök, mint sok más dolognak is, hogy minden eshetőségre, kiigazitásra, mindenféle megfigyelésre és tudományos munkára készen legyen.

Nélkülözhetetlenek azonban ily intézetnél a finom és pontos *paránymérők* (Præcisions-Mikrometer), s ilyen három van az observatoriumban, és pedig: egy kisebb Browningtól, egy kettős microméter ugyanattól, és egy kiváló micrometer Hilgertől; különösen Hilgeré még a legfinomabb és legpontosabb méréseknél is meglehetős biztossággal használható, miután Braun elmés javitásával a fonalak sajátságos beigazitását lehetővé tette.

11. *A nagy csillagfénymérő* (astrophotometer) Zöllner rendszere szerint készült. Nagysága és sulya miatt csak önállóan használható, s a nagy messzelátóra nem erősíthető; ennek folytán a gyöngébb fényü csillagok vizsgálatánál sem alkalmazható.

12. Még sokkal bonyolúltabb készüléke az observatoriumnak az *elemző-fénymérő* (spectrophotometer), Glan és Vogel rendszere szerint előállítva. Ennek az a rendeltetése, hogy segítségével két fényforrásnak, vagy a nap különböző részeinek, nemcsak fényerősségét, hanem színképeit (spectrumait) is összehasonlíthassuk. E készülék külső alakja hasonlít a fényelemzőhöz; csakhogy a hasadék előtt egy hasáb és oldalvást mozgatható kis tükör van alkalmazva; az egyik fényforrásból a fénysugár épen a hasadék felső részén át halad, a másik fényforrástól pedig, a külső hasáb és a tükör segítségével, a hasadék alsó részén keresztül: igy a kétfelől

UNIVERSALE A KALOCSAI ORSERVATORIUMBAN.

jövő fénycsomó két szinképet ád, melyek egymás fölött vannak elhelyezve, s annak folytán minden részökben könnyen összehasonlíthatók egymással. — Sajnos, e készülék is oly sulyos, hogy nagyobb messzelátókra nem csavarható; pedig csakis igy tehetne alkalmas szolgálatot. Ily csillagászati eszközöknél kívánatos, hogy a szerfelett könnyü aluminium-fém nyerjen mennél előbb alkalmazást.

13. Végre még csak a *földrengés-jelzőt* említjük fel, mely ugyan nincs még a kellő helyen felállitva, mindazáltal ideiglenes helyén is már jelezte egyszer a földrengés erejét és irányát. — Czölöpzetre épített földszinti állványon kell ennek elhelyezve lennie, hogy könnyen mozdúlható alkotórészeire semmi helyi mozgás, semmi áthaladó szekér ne hasson. Ez a készülék több ingából, egy függélyes, de nagyon esékeny egyensúlyban felállított pálczából, meg egy villamos vezetékkel ellátott óraműből áll. A készülék segítségével megtudható a földrengés neme, iránya, erőssége és ideje; egyszersmind figyelmezteti a figyelőt, hogy földrengés van, bármily csekély legyen is az.

A kisebb készülékek közt is több igen érdekes van, mint például: a *felhőjelző* (Nephoskop), a *térfogatmérő*, Amslertől (Polar-Planimeter), a pontos *körszögmérő*, az *ismétlő theodolith*, stb.

Az építéseken kívül, egyedül a csillagászati műszerekre s az observatorium berendezésére a nagynevü alapító 1889-ig 26,933 frtot adott ki, és 15,000 frt. alapítványt tett, melynek kamatai az alkalmazott csillagász javadalmazására fordítandók.

A *szakkönyvtár* is fontos része az observatorium fölszerelésének. Hogy a kalocsai intézet azzal is kellően el van látva, már csak abból is következtethető, hogy az első években azonnal 4000 frt fordíttatott a szükséges könyvek beszerzésére.

Nagyon érdekesek azon dolgozatok és irodalmi kiadványok is, melyeknek az observatorium részint csereviszony, részint személyes összeköttetések folytán birtokába jut. Az observatorium a következő helyek csillagászati és rokon intézeteivel van összeköttetésben: *Európában* különféle államaiban: Budapest, Ó-Gyalla, Herény, Fiume, Kis Kartal, Ó-Széplak. — Bécs, Prága, Trieszt, Pola, — Berlin, Potsdam, Kiel, München, Karlsruhe, Göttinga. — Páris, Lyon. — Róma, Palermo, Torino, Milano. Padova, Nápoly, Catanea. — Zürich, Genf, Neuchatel. — Greenwich, Liverpool, Stonyhurst, Edinburgh. — Brüsszel. — Leyda. — Kopenhaga. — Stockholm, Christiania, Upsala. — Kiev, Moszkva, Kasan. — *Éjszak-Amerikában* Washington, Georgetown, New-York, Cincinnati, Chicago. — *Dél-Amerikában* Puebla, Tacubaya, Mexico. — Rio-Janeiro. La Plata, Cordoba. — Havanna. — *Japánban* Tokio, *Khinában* Zi-Ka-Wei, a *Filippini szigeteken* Manila, *Indiában* Madras. — *Afrikában* Jóremény-fok, Tananariva. — *Ausztráliában* Sydney, New-South-Wales.

Munkálatok.

Az observatoriumban rendesen három ember van alkalmazva: egy igazgató, egy assistens, és egy értelmes szolgálattevő.

Az első igazgató dr. *Braun Károly* volt, a hires Secchi kedvelt tanítványa. Braun a természettudományok és a mekhanika mély ismerője, s új tanulmányokra különös képességü tudós volt. Több szerszámot és csillagászati eszközt igen czélszerüen módosított és tökéletesített. Az ő találmánya például az uj bombák szerkezete: a csillagászati szakban pedig elég említenünk a Passagen-Micrometer szerfölött bonyolult készülékét, a spectroskop (á vision directe) új berendezését, és a gömbszögmérőt («Trigonometer»). — Braun majdnem óriási munkát végzett az observatorium első öt évében: ő rendezte be a helyiségeket, ő állította fel a készülékeket, ő vizsgálta azokat át, kiigazította, tökéletesítette és tette használhatókká. Milyen nagy munka volt ez, azt csakis a szakértők tudják kellően méltányolni. Braun az irodalom terén is serény tevékenységet fejtett ki. Számos czikk jelent meg tőle német, franczia és olasz csillagászati és egyéb természettudományi folyóiratokban, valamint a párisi, bécsi és budapesti tud. akadémiák értesitőiben is. Braun nyerte el az amerikai pályadíjat is, az *égbolt rendkivüli vörösödése* kimagyarázásáért; mi mellett az az amerikaias eset is előfordúlt, hogy a hivatalos értesítés szerint, csak azért nem kapja a megérdemlett első jutalmat, mert értekezésében több volt a szó, mint a mennyit a pályázati föltételek szabtak.

1885 ben *Hüninger Adolf* volt az observatorium igazgatója, ki szintén Secchi tanítványa volt, és három évig a kalocsai observatoriumon Braun mellett mint assistens működött. Mint igazgató csak egy évig volt az intézet élén, de a megkezdett munkákat szorgalmasan folytatta és irodalmilag is értékesítette nemcsak a magyar lapokban, hanem önálló füzetekben is. Közétett munkái között meteorologiai észlelések is vannak. Az observatorium ugyanis meteorologiai megfigyeléseket is tesz: a legnagyobb pontossággal jegyzi naponként háromszor (reggel 8-kor, délután 2-kor és 9-kor) a légsulymérő, a száraz és nedves hőmérő állását, a felhők alakját és mennyiségét, a szél sebességét, erejét és irányát, a csapadékok minőségét és mennyiségét, a napsütés idjét s a többi közönséges és rendkivüli tüneményeket. A napsütés idejét és a szél sebességét elmés szerkezetű készülékek magok jegyzik fel. A meteorologiai megfigyelések eredményét nemcsak az országos központi intézetnek küldi meg az observatorium, hanem hetenként a helyi lapban is közli.

1886 óta *Fényi Gyula* az observatorium igazgatója. Miután a kalocsai csillagászati observatorium részint levelezések, részin tudományos közleményei és dolgozatai folytán a világ csillagvizsgálói előtt ismeretessé lett, meggyült a dolga is. Majd Oroszországból, majd Svájczból,

majd Amerikából, és más vidékekről érkeztek felszólítások a közreműködésre. Igy fejlődtek és szilárdultak meg, sőt gyarapodtak ez observatorium összeköttetései a rokon irányú tudományos intézetekkel. Nagyon természetes tehát. hogy a csillagászatba vágó többféle munkát kell az observatorium alkalmazottjainak végezniök. De e tudományban is csak az tehet alapos kutatást, az juthat új eredményekre, az mozdíthatja elő a tudományt, a ki részletes tanulmányba fog, ki a tudomány részletes fürkészését teszi munkásságának feladatává. Azért az egyik csillagász például főképen a kettős csillagok szinét, vagy fényök változását, ismét más az egyes bolygó útját, vagy az üstökösöket, vagy még részletesebb tüneményt vesz kutatása tárgyául. A kalocsai observatorium mostani igazgatója kiváló figyelmet fordit ez években a nap kiforradásaira (protuberancziáira) s ezekről oly számos és oly becses értekezései jelentek meg a franczia, olasz, angol, német szakfolyóiratokban, valamint a magyar tud. akadémia értesítőjében is, hogy ő e kérdésben határozottan tekintélynek mondható.

1891-től kezdve az assistens, Schreiber János S. J., külön a napfoltokat figyeli meg, s e tárgyról igen érdekes munkát készit.

Az irodalmi kiadványok költségeit mindig a boldogúlt alapitó, legújabb időben pedig nemesszivű utódja, Császka György érsek bőkezűsége fedezte.

*

Zajtalanul teszik a megmérhetetlen világürben a csillagok milliói, látszólagosan kúszált, de valójában a legpontosabb gépezet szabatosságát messze túlszárnyaló, szigorú törvényekhez szabott mozgásaikat; — zajtalanul működik observatoriumunk személyzete is a bámulatos mindenség törvényeinek kifürkészésén; — de azt hiszszük, hogy az intézet nemes lelkű alapitójának szándékát lassan-lassan megvalósitja: részt vesz a tudományos kutatásokban, hazánk jó hírnevét a tudományos világban gyarapitja.

Tóth Mike S. J.

A KONSTANTINAPOLYI FÖLDRENGÉS.

Minél több részletes hir érkezik a juliusi nagy földrengésről a Bosporus partja mellől, annál borzasztóbbnak tűnik fel az. Nemcsak Konstantinápolyban pusztított, hanem a város egész környékén. San Stefano, az a kis városka, mely az orosz-török háború végén itt kötött fegyverszünetről világhirűvé lett, csaknem egészen elpusztult. A katholikus templom és a kapuczinusok zárdája romba dőlt, sok embert maga alá temetve. Makrikőj, Cartal, Pendic, Adabaza s más apróbb községek szintén nagyon sokat szenvedtek. A legnagyobb pusztulás azonban magában Konstantinápolyban történt, hol a rengeteg számú sebesültön kívül 150-nél több halottat számoltak össze a földrengés után. Különösen nagy volt a pusztítás *Sztambul* városrészben, a nagy bazár környékén s Galatában, hol sok nő és gyermek pusztult el s egész sereg ház dőlt össze. Balki Stefanónál a földrengés következtében a tenger vize 200 méternyire kiöntött a partra s oly nagy rohammal, hogy csaknem mindent elöntött, a mi útjába esett. *Valki* szigeten az összes házak közül egyetlen egy maradt lakható állapotban. A nagy dohánygyár épülete Galatában összeomlott; tiz munkást maga alá temetett. A hajózási akadémia palotája megrepedezett és számos más középület részben összeomlott.

Erről a nagy pusztításról mutatunk be most két, a helyszinén készült képet. Az egyik a nagy bazár s a másik a galatai hid környékéről való.

A nagy bazár a sztambuli félsziget közepe táján van; valóságos épület-labyrint, melyet egészében csak a közelében álló tüzőrtorony (Siraskier) tetejéről lehet áttekinteni, honnan lapos téglatetők hullámzó tengerének látszik; itt-ott egy gömbölyű világító kupola által félbeszakítva, hasonlóan ahhoz a képhez, melyet a Rudas fürdőnél látunk, ha a Gellérthegyről nézzük. Még nagyobb a tömkeleg, ha a bazárba belépünk. Különböző fülkék egész serege sorakozik itt jobbra-balra, melyek nemcsak boltok, hanem igen gyakran műhelyek is. A mohamedán világ európai fővárosának az a valóságos lüktető szíve, hol csaknem minden általuk készített, vagy rájuk vonatkozó tárgy feltalálható, s hol naponkint együtt látható Sztambul népének nagyobb része, s különösen az idegenek. Százszor meg százszor leírták már ezt a helyet az útazók s mindenkor hiányos volt a leírás a tarka képek nagy változata miatt.

Nem kevésbbé élénk és érdekes hely a galatai nagy hid, mely az *Aranyszarv* nevü tengeröblön vezet át. A budapesti lánczhidhoz hasonlóan, ez a hid a főkapocs Konstantinápoly két nagy része között, de sokkal élénkebb a lánczhidnál, mert a galatai és perai városrészekben több ember lakik s nagyobb részt idegenek és üzletemberek, kiknek Sztambulban állandóan van dolgok, s így örökösen özönlenek a hidon át és vissza. A hidról gyönyörű kilátás nyilik a Bosporus kikötőjére, Sztambulra, sőt Ázsiának egy részére is, hol a szép *Skutari* város fekszik. A galatai részen hegyoldalban épült útczák felett kimagaslik a nagy régi őrtorony s egyes palotaszerű épületek. Egyszóval ez a hid Konstantinápoly legérdekesebb nevezetességei közé tartozik.

S ez a két nevezetesség most a nyomor fészkévé lett. A földrengéstől felriasztott ezrek, a házaikból kizavart lakosok, öntudatlanúl oda tolongtak első pillanatban is, a hova naponkint szoktak járni s ott lelték halálukat.

A GALATAI HÍDON.

A NAGY BAZÁRBAN.

A KONSTANTINÁPOLYI FÖLDRENGÉS.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Régi magyar harczi dalok. *Káldy* Gyula fáradhatatlanul kutat a régi magyar zenei emlékek után, s a becses anyagot átirja, hogy átadja a közhasználatnak, s játszani s énekelni lehessen. Tavaly a kurucz-nótákat adta ki gyüjteményben, most a régi magyar harczidalokat, a verbunkosokat szedte össze, Lavottának, Csermáknak, Biharinak szerzeményeit. Harmincz verbunkost adott ki, szebbnélszebb magyar muzsikát, a melyet alig ismerünk, pedig, mint a kiadó előszavában megjegyzi, ezek ugy zenében, mint szövegekben felülmulják a külföldi ilynemü dalokat. Ez az előszó különben alapos tanulmány eredménye s történetét adja minden egyes verbunkosnak. Érdekes, kedves és szép könyv ez; a ki muzsikális ember, siessen megszerezni magának azt a gyönyörüséget, hogy eljátsza ezeket a tüzes harczi nótákat. Káldy *József főherczegnek*, mint a honvédség főparancsnokának ajánlotta könyvét. E dalokból, énekekből, ha a magyar honvédség zenekart kap, a legszebb magyar indulók válhatnak. A munka kapható a szerzőnél. (Budapest, Kazinczy-utcza 2. sz.) Ára 4 frt.

Két regény jelent meg egyszerre *Werner* Gyulától, ki a legujabb irodalmi nemzedék tagjai közt keltett figyelmet «Anteus» czimű regényével, mely több jó irói tulajdonra hivta fel az olvasó és a kritika figyelmét. Ugy látszik, hogy nemcsak tehetséges, de termékeny iró is. Egyik regénye, mely most van előttünk: «*Nyárutó*» s Nagy-Enyeden, Baldi Károly kiadásában jelent meg, ára 3 korona; a másik regényét «*Andrásfalvy de Andrásfalva*» cziműt egyik napi lapunk közölte, könyv alakban pedig a Singer és Wolfner-féle «Egyetemes regénytár» két kötetét foglalja el. Mind a két regény tisztességes munka. A szerző tud drámai összeütközésekkel szőtt mesét kigondolni; érzékkel bir a regény kellékei iránt; csinos leirásokat nyujt, hangulatosan fest, alakjait foglalkoztatja a cselekvényben, de ma még több benne a jó olvasmányok hatása, mint az igazi életé. Tehetsége most fejlődik, s úgy indul, hogy várakozást ébreszt.

Beniczkyné válogatott regényeiből Singer és Wolfner kiadásában a második sorozat 18-ik füzete

hagyta el sajtót. A «*Megkésett fecske*» czimű regény első kötete végződik benne s megkezdődik a 2-ik kötet. Egy füzet ára 25 kr.

A kalocsai érseki főgymnázium Ertesítője az elmult iskolai évről, a szokott iskolai értesítőknél jóval diszesebb alakban jelent meg. Nemcsak az iskolára vonatkozó tudnivalókat, a tanítványok érdemsorozatát foglalja magában, hanem bevezetőleg a kalocsai csillagvizsgáló observatorium leirását s annak működését *Tóth* Mike S. J. tanártól. A czikkhez számos jól sikerült kép is csatlakozik: magáról a városról, az observatorium külsejéről és belsejéről valamint műszereiről. Mai számunk közli Tóth Mike e czikkét, mely az ország egyik tudományos intézetéről tájékoztatja az érdeklődőket.

Uj hangok. Állatelegiák, szatirák s másfélék; irta Ponori *Thewrewk* Árpád. A 32 oldalra terjedő füzet dr. Szalkay Gyulának, az orsz. állatvédő egyesület igazgató titkárának van ajánlva, a mi mutatja czélját, tudniillik az állatvédelmet versek utján is terjeszteni. Többnyire a megkinzott és üldözött állatok mondják el panaszaikat és siralmaikat.

Előfizetési felhivások. «*A dadogás gyógyitása*» czimü művére hirdet előfizetést Roboz József, az aradi siketnéma-iskola igazgatója s a dadogók budapesti gyógyitási tanfolyamának vezetője. A könyvet Singer és Wolfner könyvkereskedése adja ki, előfizetési ára 4 korona. — «*Kis-kárpáti emlékek Éleskötől Vágujhelyig*» czimű hely- és művelődéstörténeti munkájára hirdet előfizetést *Jedlicska* Pál espores-plébános Felső-Dióson (Pozsonymegye). A könyv megrendelhető 3 frtért a szerzőnél, a ki ez összeg felét a felsővidéki vizkárosultak segélyezésére fordítja. — «*Egyházi szónoklattan*» Mitrovics Gyula sárospataki hittanár ily czimü munkája megjelenik második kiadásban. Előfizetés ára 3 frt. mely a szerzőhöz küldendő. — *Thewrewk* István új kötetet ad ki «A mai lányok» czímmel, mely szeptember elején jelenik meg, s ára 2 korona lesz. Az előfizetések a szerző nevére, Budapest. VII. Izabella-utcza 52 sz. alá küldendők.

Magyar művészek kitüntetése az antwerpeni kiállitáson. Az antwerpeni nemzetközi kiállitáson részt vett magyar művészek közül többeket kitüntetett a jury.

Disz-érmet (médaille d'honneur) Benczúr Gyula kapott, a bolgár fejedelem arczképéért. Elsőrendü éremmel tüntették ki *Csók* Istvánt, *Zala* Györgyöt, *Ferraris* Arturt, *Halmi* Arturt és *Doby* Jenőt, az utóbbit rézmetszeteiért. Másodrendű éremmel *Róna* Józsefet, *Papp* Henriket és *Teltsch* Henriket. A hirneves belga müvész, *Abry* Leon, a magyar osztály választott képviselője, a magyar képzőművészeti társulathoz intézett levelében érdekes megjegyzésekkel kiséri az eredményt. Azt következteti ebből, hogy a magyar festészeti iskola mindent nyerhet ez idő szerint, ha minél gyakoribb kiállítás utján minél jobban megismerteti magát a külfölddel. Az amatőrök s az antwerpeni közönség fennen hirdetik, hogy a magyar osztály a kiállításon egyike a legkomolyabbaknak, melynek minden egyes műdarabja reális művészeti értékkel bir. Egyike azoknak az osztályoknak, a melyek legtöbb tetszésben részesülnek, mert a magyar művészek alkotási módja mindig egyéni, változatos és a tekhnika szempontjából is érdekes; kiállított műveik között egy sincs, mely a pusztán beszinezett vászonnál magasabban ne állana, a melyikben egy-egy érzés, egy-egy gondolat ne jutna kifejezésre. Szép hazájuk művészetének — igy fejezi be levelét — biztos a jövendője.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

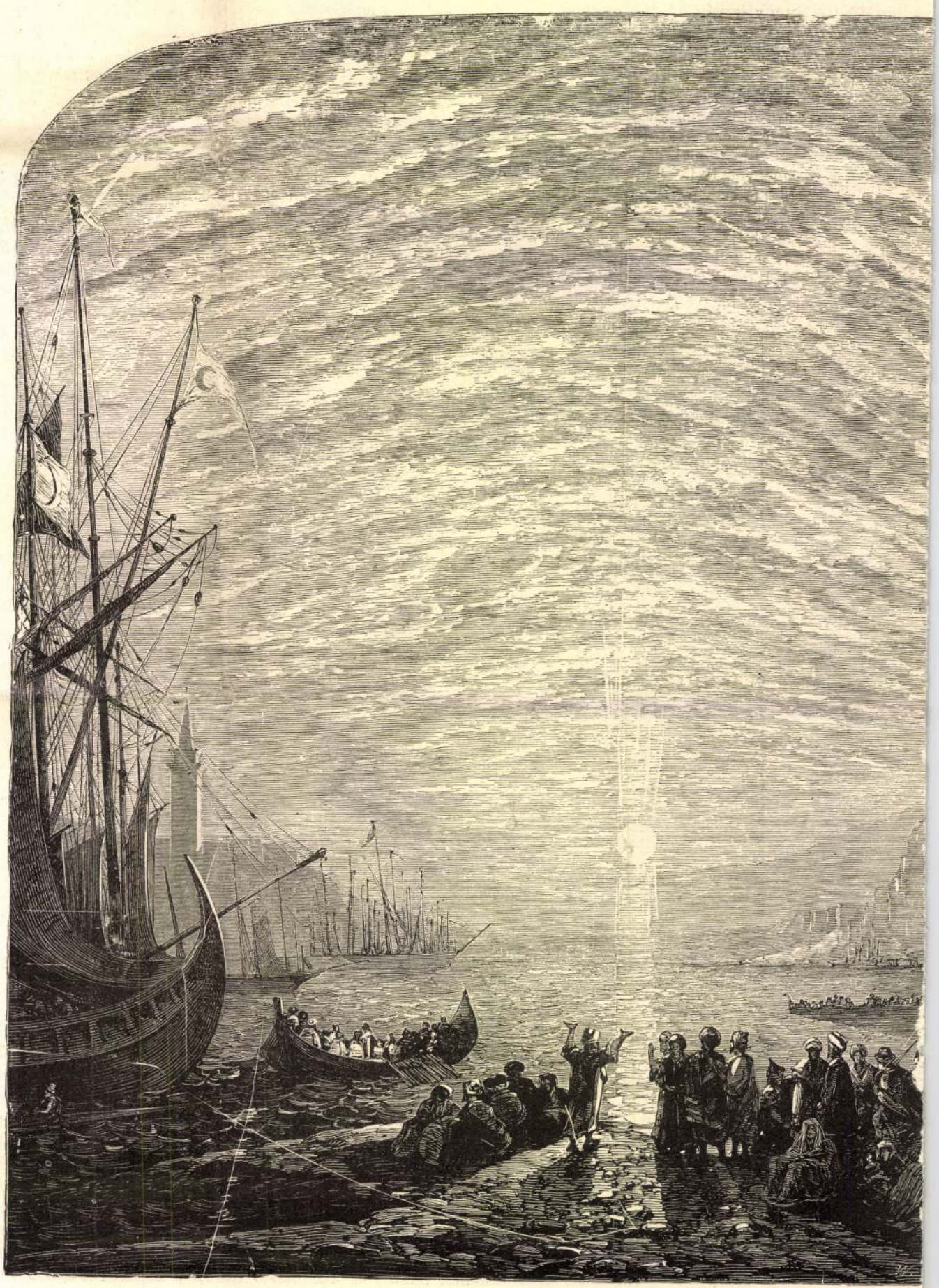
A szünidei gyermektelep-egyesület e nyáron is sok fővárosi szegény gyermeket vitt el nyaralásra. Az egyesület évről évre nagyobb mértékben teszi ezt, de távolról sem rendelkezhetik a móddal, hogy a jelentkező szegény beteges gyermekeknek csak felét is elszállíthassa üdülni. Ezért egy-egy csoport csak egy hónapig nyaral, hogy aztán másik csoport válthassa föl.

A mult hó végén és e hó elején az első csoportban ment Tata-Tóvárosba 65 leány, Turára, Zebegénybe, Trencsénbe egyenkint 40 fiu, Körmöczbányára 65 leány s Selmeczbányára 100 fiu. A csoport egyes szakaszai már a napokban vissza érkeztek. A telep II. csoportja váltotta fel. Az egyesület egyes telepein vig élet van. Az apróságok örülnek a gyönyörű, egészséges vidéknek s játékkal, testedző szórakozásokkal töltik el az időt. A körmöczbányai leánytelepet a minap dr. *Dégen* Gusztáv orsz. képviselő, az egylet alelnöke látogatta meg; a gyermekek élén *Földessy* tanár és a felügyelő kisasszonyok fogadták. Dégen megszemlélte a telepet és jó uzsonnát rendelt a leánykáknak. Majd egy kisebbszerű kirándulásra is elkisérte a gyermekeket, a kik szavalási és játékversenyeket rendeztek. Az ügyesebbek egy-egy korona dijat kaptak. A gyermekeken általában tapasztalható a nyaralás hatása, gyarapodnak sulyban és egészségben s még a legvéznábbak arczán is megjelent az egészség pirja, a párheti pihenő után.

MI UJSÁG?

A hőség. A legforróbb nyári napokból állt az egész elmult hét. A hőmérő a 30—40 fok közt mozog, de a falevél meg sem mozdul. Elalélt minden. Eső már rég óta nincs, összeaszott, kiszáradt a mező, kiapadtak sok helyen a kutak is. Gazdaember szomorun vizsgálja az eget, keres egy darab felleget; de hiába. A rendkivüli hőség átalános egész Európában; nálunk pedig igazi tropikus forróság uralkodik és mezőkön, utczákon sok ember összeesett napszurás következtében. Budapesten este sem bir lehülni a levegő; a nap hevében fölmelegült magas falak, kövezetek, aszfalt burkolatok este is árasztják a tikkasztó meleget. Jeget, szódavizet alig győztek szállítani. A Duna fürdőibe menekül, a ki elfér. Az egyik ingyenes fürdőnél, a vámpalota előtt, e hó 25-én valóságos zendülés tört ki, mert a fürdő már annyira megtelt, hogy többet nem lehetett bebocsátani. A parton azonban százak türelmetlenkedtek, és lovasrendőröknek kellett közbelépni, hogy a fenyegető tömeget visszatartsák. A katonaságnál is sok napszurás fordult elő, most tehát a gyakorlatokat hajnalban tartják s 8 órára a katonaság már visszatér a kaszárnyákba.

A legforróbb nap jul. 25-ike volt, s a budapesti mentők egyesületétől mindegyre kérték a segélyt az utczán összeesett emberek számára. Még a következő napon is tizenhét embert részesítettek segélyben, de egy izben eredmény nélkül, mert Schvarcz Lipót napszámos, ki a dohány-utczában rogyott össze, nem sokára meghalt napszúrás következtében. A rekkenő hőséget Európa nyugati részeiben már jul. 25-ikén nagy viharok váltották föl, melyek Spanyolországból kiindúlva Francziaországon, Svájczon keresztül e hó 26-ikán késő este Bécsbe is elérkeztek s jul. 27-ikén reggel Budapesten is felleges volt már az ég, a nyomasztó hőség elmúlt és délelőtt már esernyőkről gondoskodtak az emberek.

AZ ARANYSZARV-ÖBÖL ÉS KÖRNYÉKE A

A királyné jul. 23-ikán hagyta el Madonna di Campigliót, s a Dimaron át Mendelhofba kocsizott, a hol több napig fog időzni. Mendelhofból a királyné Bozenen át Ischlbe utazik.

A király és a magyar műkincsek. A király, báró *Eötvös* Loránd vallás- és közoktatásügyi miniszter-

szelje. Az ajtónak belső és alsó oldalán t. i. félkörben elhelyezett benyomásokat lehet találni, melyekbe lábaival becsimpeszkedve iparkodik az ajtót bezárva tartani. Ha végre mégis erőszakosan kinyitottuk az ajtót, a pók, minden bátorságot vesztve, elillan, s futással igyekszik megmenekülni. (Vége következik.)

Az álomról.

(Élettani eszléletek.)

A mig az ember ébren van, addig minden érzék szerve, ugy mint az agy is folytonos tevékenységben tartatik, és azon izmok, melyek az akaratnak engednek, részben és felváltva hozatnak mozgásba; különösen pedig az emésztési szervek azok, melyek az éberlét alatt az ismételt evés következtében leginkább foglalkodtatnak. De mind e szervek épen tevékenységük folytán lassan lassan fáradnak el és szorulnak pihenésre, hogy uj erőket gyüjthessenek.

Ha valamely szines tárgyra hosszabb ideig rátekintünk, utoljára nem is látjuk azt többé, és szemünk reczés hártyáján csak határozatlan benyomást érezünk, anélkül, hogy meg tudnók különböztetni e behatás okát. Bizonyos idő mulva pedig, ha szemünk kipihente magát, a látideg ismét érzékenynyé válik, — mig ha ezen pihenésre alkalom nem nyujtatik, a nevezett ideg minden visszahatási képességét elveszti, — ugy hogy a szem előtt minden sötét marad. Valamint a látérzék- ugy a szellemnek szerve — az agyvelő is követi ezen általános törvényt, ugy hogy ennek élettüneményei is *anyagának változtatásával* jőnek létre.

Minél tovább tart a lélek tevékenysége, annál képtelenebbé lesz az agy e tevékenységet fentartani, a lélek működése is ezáltal mindinkább hanyatlik, mig végre az érzések maguk is megszünnek, habár az inger tovább is tart.

Valamint a napra az éj következik, ugy váltja föl az álom az éberlétet is bizonyos törvényes modor szerint; és ha e fölváltás szántszándékkal (p. hideg lábmosások, kávé, théa által) vagy szenvedélyes fölizgatás, vagy beteges állapot folytán (p. láz, gyuladás, vérhiány miatt) több időn át nem történik meg, ott végre lelki háborodások ki nem maradnak.

Azon jelenetekhez, miket ekkor — álmatlanság következtében — észrevehetni, sorzandó: a természetes melegségben való hiány, — az ember fázni kezd, emésztése és táplálkozása meg vannak háborodva, sápadság, soványodás mutatkozik, és minden testi működés tökéletlen lesz; ezekhez járul az idegrendszernek egy sajátságos állapota, melyet idegességgel szoktak megjelölni, s a mely fájdalom! oly gyakran felfokozott erőnek, a képzelet és szellem szokatlan nyilvánulásának tartatik, a helyett hogy veszélyesnek ismertetnék föl. Erre következik a szemek érzékenysége, csalképek látása, a hallérzék ámitása, szivdobogás és általános izgatottság; a szellemi képességek (a költőit kivéve) mindinkább hanyatlanak, a figyelem elvész, ugy szinte az emlékező tehetség, — az ember mélaságba és végre őrültségbe eshetik.

Az álmatlanság különböző okai azonban e kórjelek néha lassubb, néha gyorsabb bekövetkezését idézik elő. Ha például a háboritás külső okokban rejlik, ezek annál ártalmasabban hatnak, minél kimeritőbbek, és minél inkább fokozzák fel az álom utáni vágyat. — A ki egész nyugodtan ágyába feküdhetik ugyan, és szabad levegőben tett nehéz munka által nincsen kifárasztva, de csak azért nem alhatik, mert valami bőringer vagy küteg mindig fölébreszti, az sokáig fogja kiállhatni az álmatlanságot. Azon ember, ki nem maradhat nyugton, mint például az anya, ki beteg gyermekét ápolja, szintén sokáig nélkülözheti az alvást, de nagyobb kimerülés és megsoványodás kiséretében. De ha az ember szünet nélkül, nappal éjjel dolgozik, jár, különösen szabadban, mint a katona veszélyes visszavonulásnál, akkor nagyon hamar halálos kimerültségbe esik. Ily alkalommal (mint 1812. évben Oroszországban) láthatni a legerősebb férfiakat, mint vádorolnak gondolat nélkül tovább, mig egyszer összerogynak és meghalnak, anélkül, hogy legkevésbbé is panaszkodnának.

Chinában az alvás megtagadása halálos büntetésül szolgál. Egy angol tudományos lap közölt egy ilyen esetet, mely szerint egy chinai kereskedő, ki nejét meggyilkolta vala, ilymódu halálra itéltetett el. A bünös börtönbe vitetvén, három őr felügyelése alá helyeztetett, kik óráról órára fölváltva egymást azon czélból, hogy őt nappal s

Vas. Ujs. 1864. 60 f

századon át, a tatár és török csordák dulásai közepett sértetlenül fennmaradt s a végzet ugy akarta, hogy 1602-ben rakonczátlan hajduk legyenek Herostratusai! *)

A jelenlegi székesegyház a régiben mintegy benne áll, és 32 öllel rövidebb, 13 öllel keskenyebb annál. Ha tekintjük, hogy a jelenlegi székesegyház mily tágas és nagy épitmény: hát még milyen lehetett az!!

1602-ben a magyar és német seregek megszállták Budát, de siker nélkül. Az ostrom tartama alatt gondja volt Nádasdy vezérnek, hogy a várból élelmi szerek szerzése végett koronként kiszökdöső törökség megsemmisittessék, s e czélra a táborában levő hajdukat használta, kik Földvár, Paks, Tolna és Szegszárdon pusztitva, nagyobbára leöldösték a lakosság török részét, nem kimélve a polgárok életét és vagyonát sem,

A monda szerint nehány hajdu a szegszárdi hegyen északkeleti irányban, a nyugvó nap végsugaraiban valamit fényleni látott, s midőn egy szőlőmunkástól kérdeznék, hogy: „mi fénylik ott az erdőkön s a Dunán tul?“ Azt nyerték feleletül; hogy: „biz az a kalocsai öreg templom tornyán a szinarany gomb . . . ott van csak a sok kincs! — be jól tennék kelmetek, ha oda látogatnának!“

Másnap utban voltak a hajduk Kalocsa felé. Megérkezvén, a várost elfoglalták s belőle a török őrséget és lakosokat kikergették. Azután beköték lovaikat a nagy templomba és megkezdték városszerte a rablást.

Kalocsa lakosai azonban, kézművesek és parasztok fegyvert ragadtak, hogy megboszulják a rajtok elkövetett méltatlanságot.

Az első összecsapásnál látták a hajduk, hogy azok a kalocsaiak ugyancsak kemény verekedők, felszedték a rablott zsákmányt, s miután a székestemplomot s a város nagy részét lángba boritották volna, — a budai táborba visszatértek.

E tényről Istvánfy nyomán Katona is emlékezik. **)

Ezen templom romjaiból megmentett faragványok Kalocsán, az érseki kastélyban őriztetnek.

A törökök elüzetésekor, 1686-ban Kalocsa is felszabadult, azonban a viszontagságos idők miatt a templom föl nem épült többé.

A mostaninak keresztszegi gróf Csáky Imre kalocsai érsek tette le alapját a XVIII-ik század harmadik tizedében, s utódai gróf Patachich Gábor, gróf Csáky Miklós és gróf Klobusiczky Ferencz alatt készült el.

Nevezetes e két tornyu székesegyház, gyönyörü hangu, és 70 mázsányi nagy harangjáról, — mely csendes időben két, harmadfél mérföldre hallatja bús zugását. *Telepi Gyula.*

Egyveleg.

— *(A kávé- és sörházakban tartózkodás ártalmassága.)* Dr. *Legrand du Saule* Párisban egy értekezést tartott, melyből az tünik ki, hogy a kávé- és sörházakban huzamosabb tartózkodás ártalmas befolyást gyakorol egészségünkre. A többi között azt mondja, hogy a nevezett mulatóhelyek, mint azok jelenleg szerkesztve vannak, a csekély ventilatio mellett, oly légkört tartalmaznak, mely az azokban gyakorolt hoszasabb és naponkint ismételt tartózkodásnál, az egészséget érzékenyen megháboritja. Azon személyek nagy számánál, kik rendesen látogatják ezen helyeket, idő folytával, (mely idő azonban előre meg nem határozható), bizonyos mérgezés vehető észre, minek következtében az egész test rendszerében különös zavarok állanak be, melyek kiválólag az agyvelő felé vonuló vértolulási hajlamban nyilvánulnak. Dr. *Legrand* ezen kávéházi betegséget három egymástól különböző korszakra osztja fel, melyek között a harmadik korszak kétségkivül a legaggályosabb jelenetekben nyilvánul, melyek mindnyájan odairányulnak, hogy agyvelőbetegségekben és szélhüdésben végződjenek. Az e tárgyban teendő pathologiai tanulmányokat azon olvasóimra bizom, kik gyakori látogatói az emlitettféle mulatóhelyeknek. Szóljanak azután saját

dig gyermek van ... *B. L.*

és mozog, azon véleményben szoktunk lenni, hogy kutya simul hozzánk; — s mikor ezt el akarjuk taszitani magunktól, a mi által a *gyermek karjainkról lecsúszik, akkor felébredünk és megismerjük a csalódást*; — röviden! *látjuk, hogy az agyvelő a valóságnak nem épen megfelelő, de*

Kalocsa

Fő gimnázium

Vas. Ujs
1861. 316. l.
318. l. képpel.

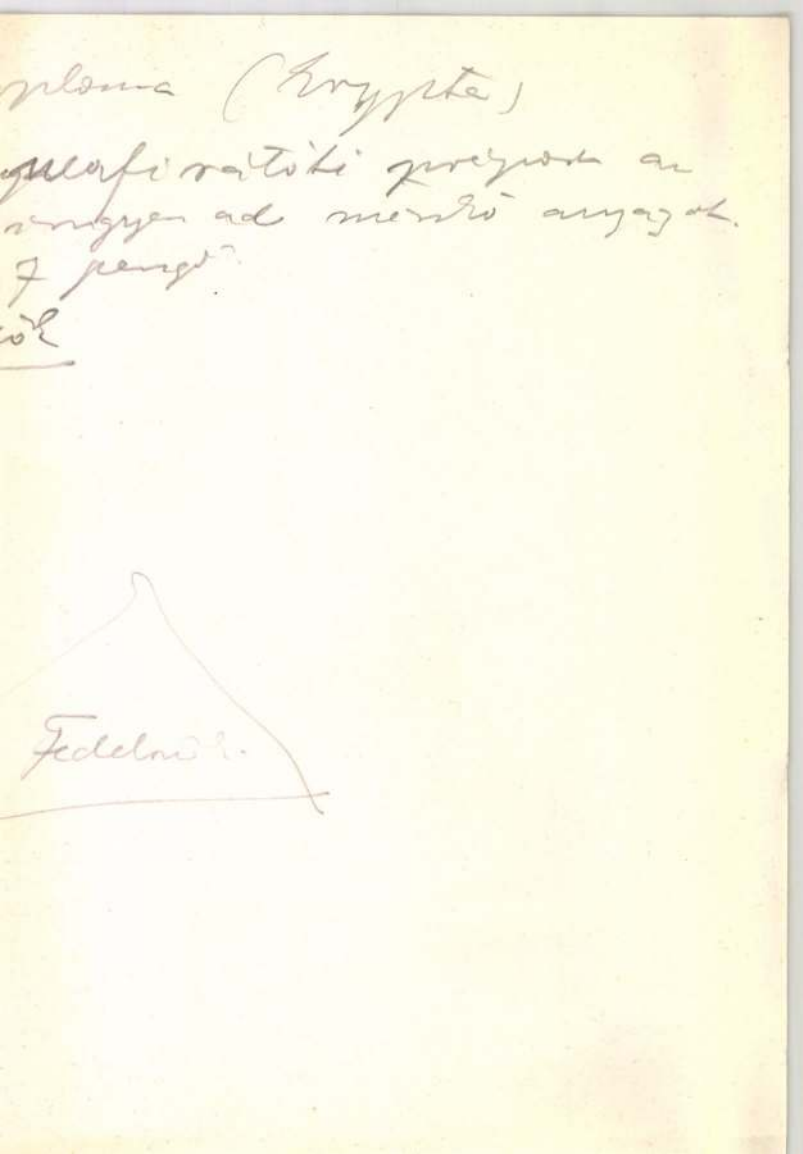
Kalocsa

Új növendék

Vas. Ujs

1861. 77-1.

keppel

Kalocsai népművészet

Színes csodák és csodaszinek!

A női szem káprázni kezd, amikor megpillantja a finom ruhakölteményeket, áttört csipkéket, a szivárvány szineit lehelő műremekeket, amelyekbe egy istenáldotta nép egyszerű asszonyai, leányai belehímezték tehetségüket, tündöklő képzeletüket. Mert hiába bámulom én a ragyogó élénkségü holmikat, ide asszonyi hozzáértés és olyan műízlés kell, ami izgatottan váltja ki a legteljesebb elismerést:

— Jaj de gyönyörű!...

Ez a gyönyörűség Kalocsán és vidékén nőtt ki az asszonyszivekből.

Ma már nemcsak Budapestre és az ország többi részeibe szállítanak kézimunkát a kalocsaiak, hanem Németország, Anglia, Franciaország, Olaszország és Amerika is sürgetve kéri értékes népművészetünk remekeit. A kalocsai Népművészeti Házat meglátogató gazdag külföldiek szinte tékozló vággyal „fosztják ki" a raktárt, ha kapnak elegendő vásárolnivalót.

Kalocsa fogalom lett.

A központot alkotó érseki városon kívül Szakmár, Homokmégy, Öregcsertő, Drágszél, Géderlak községek és a környező szállások alkotják azt a népművészeti tömböt, ahonnan a hímzések, függönyök, diszmunkák a világ minden tájára szertefutnak. Mintegy 3000—3500 menyecske és leány szorgos ujjai öltögetik a színes cirádákat, virágokat az erős gyolcsra, vagy a puha selyemre. Hímes motívumokkal hintik tele az apró papucsokat, asztalfutókat, terítőket, tükrös szíveket, amik ma már sok külföldi előkelőség szalonjának megcsodált díszét alkotják.

— Télen, mikor a földi munka szünetel — mondja Szabadi Sándorné, a 22 éves szakmári menyecske, — minden asszony, meg jány tűt és cérnát vesz a kezébe. A házimunka mellett szépen ötögetünk a magunk szőtte-fonta

Képes Krónika 1939. 23 sz.

kat állat- és virágalakokkal. Az asszonyok akkoriban legfeljebb fontak, szőttek, de nem gondoltak tovább. Pár évtizeddel kezdődött el az érdekes átváltás: a férfiak lassan abbahagyták a tulipántos ládák, asztalok, székek, mángorlófák és ámbitus-oszlopok cifrázását s a művészkedést ekkor a menyecskék folytatták.

Megindult a pingálás!

— Már régebben is festették bútoraikat a földmívesasszonyok — világosít fel Gábor Lajos festőművész, a kalocsai Népművészeti Ház igazgatója. — A komolyabb elmélyedés, a csodálatos nekilendülés azonban 30—40 évvel ezelőtt kezdődött meg. Először csak keskeny szalag alakjában a házak homlokzatán, a konyha, majd a szoba falán, végül a ruházaton.

A bogárhátú házak hófehérre meszelt falaira — szárított szíkes fűből sodort vékony ecsettel és tejjel kevert porfestékkel — odavarázsolták a rétek és kiskertek napsugaras bűbáját!

Egyszerű, de eredeti a művészetük.

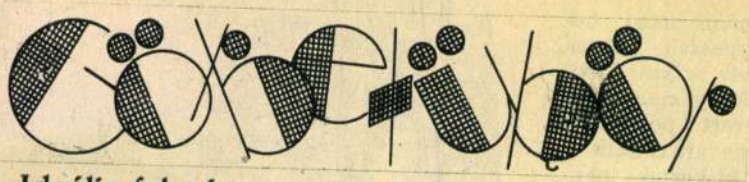
Hímzett ingvállak, szoknyák, főkötők, terítők, kendők, vánkoshéjak és színes díszmunkák kerülnek ki a virágos falú házacskákból. Gróf Zichy Gyula kalocsai érsek legutóbb XII. Pius pápának ajánlott fel egy fehér selyemdamasztra hímzett, szépséges miseruhát. Azután annyira tetszett a remekmű, hogy megcsináltatta saját magának is. Ez a kalocsaiak legnagyobb büszkesége: aki egyszer megismerte finom munkáikat, az mindig visszatér hozzájuk.

Hiába, a szépség mindenkit vonz!

Kinizsi Andor

Ideális feleség

FELESÉG: (kalapot próbál a tükör előtt): Olvastad, fiam...

FÉRJ (lapoz az újságban): Sajnos, eddig még nem adtál rá alkalmat, angyalom, de ha negyedóráig méltóztatnál békében hagyni és félbeszakítani csacsogó kelepelésedet...

FELESÉG: Kérlek, énmiattam akár háromszor egymásután elolvashatod oda-vissza az ujságodat, egy szót sem szólok többé. De figyelmeztetlek, hogy egyénisége érvényesülésének elnyomása idegbajossá, házsártossá és elkeseredetté teszi a nőt.

FÉRJ (meglepetve): De precíz vagy, drágám. Remélem, Jack Hull Brown Rogersnak „A feketemájú királynő nyakéke" című regényéből idézed ezt a remek aforizmát, a harmadik fejezetből, amikor a kancsalszemű, de lőcslábú Bulli rövid angol pipájával nejét fejbevágva, lezseren tüsszent háromszor egymásután.

FELESÉG (másik kalapot tesz a fejére): Tévedsz, kedvesem, mert John Hall Bill Bux fentemlített alkalommal nem tüsszentett egyet sem, csupán hosszasan füttyentett a kutyája után. Egyébként, ha érdekel, közölhetem veled, hogy az idézett aforizmát Miss Edith Sommerskill, Fulham londoni kerület képviselőnője jelentette ki, aki erélyesen követeli, hogy a törvényhozás ismerje el a feleség jogát a rendes fizetéshez, mert ideális házasságot elképzelni csak így lehet.

FÉRJ: Fixben vagy kommencióban gondolod, angyalom?

FELESÉG (profilban nézegeti magát): Egy összegben, elsején előre fizetve pontosan, úgy hogy az ember szabadon rendelkezzék vele.

FÉRJ: És mit csinál az a derék, jóravaló férj, ha neje egyénisége után oly gátlás nélkül érvényesül, hogy nyolcadikára már egy nikotex Leventére való fityingje sem marad?

FELESÉG: Lemond a dohányzásról, fiam. Ez a legkevesebb, amit egy ideális férj a családi békéért megtehet.

FÉRJ: Kérlek, ha beszélsz legközelebb Sommerskill őnagyságával, add át kézcsókjaimat és említsd meg neki, hogy véleményem szerint egy ideális feleség nem azzal igyekszik a házi békét fenntartani, hogy férjének minden pénzét elszedi, hanem inkább, hogy finom tejfölös paprikáscsirkét főz neki...

FELESÉG: Oh, drágám, ez ma már igazán túlhaladott álláspont. Doktor Clyde Hill, a Yale-egyetem tanára szerint nagyon szép dolog, ha az asszony főzni tud, de a jó feleségnek elsősorban diplomatának, nemzetgazdásznak és pszichológusnak kell lennie.

FÉRJ: No hallod, fiam, és hol van még az ornitológus, meteorológus, biokémikus és egocentrikus?

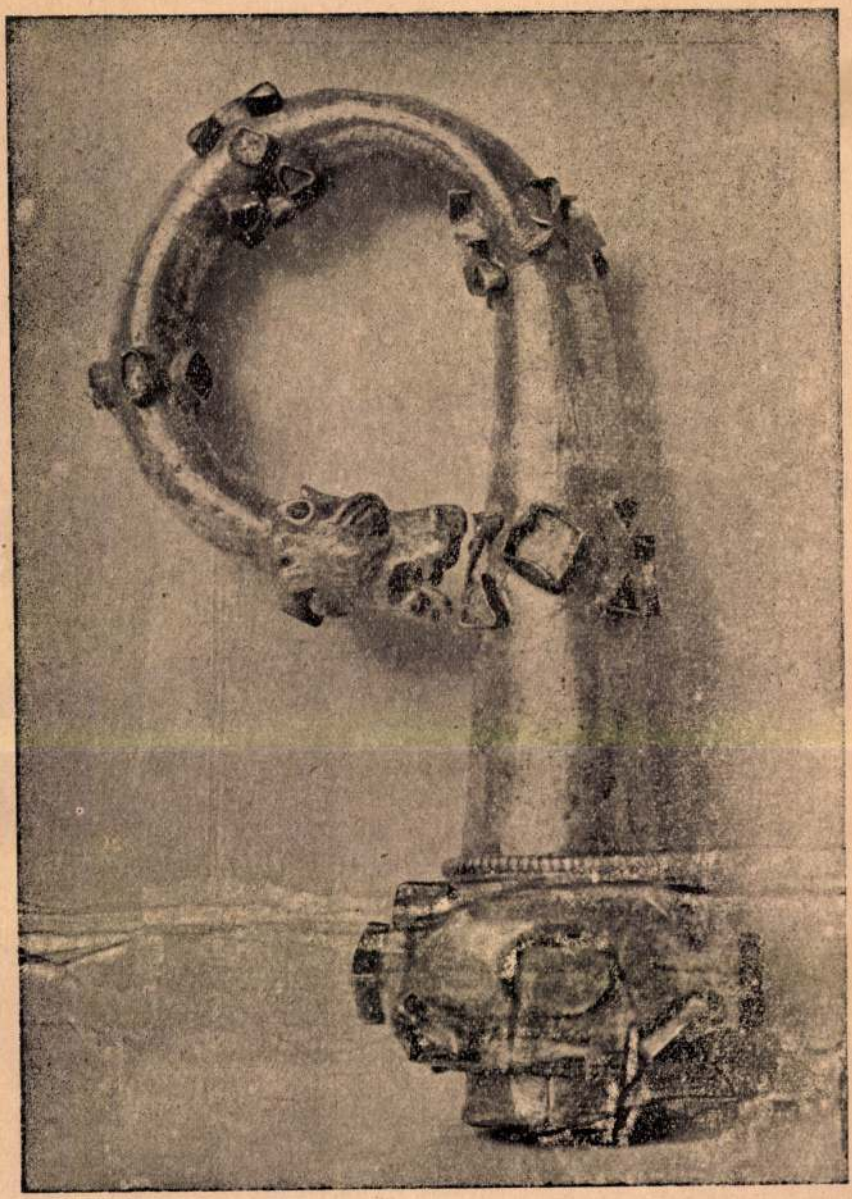
FELESÉG (tágranyitott szemekkel): Gondolod, hogy az is? (bizonytalanul) Mister Hill ezekről nem tesz említést...

FÉRJ: Persze, mert egy közönséges paneser és főleg nem ismer téged, angyalom. Írd meg neki, hogy egy igazi feleség elsőrangú bridzsjátékos, brilliáns ping-pongozó, ellenállhatatlan távtársalgó és olyan csalhatatlan gondolatolvasó, hogy csak ránéz a férjére és kapásból kitalálja, vacsorára mihez lesz gusztusa.

FELESÉG (közelebb húzódva): Finom tejfölös paprikáscsirke, mit gondolsz, szivecském?

FÉRJ (hanyagul fordít az ujságban): Sok nokkedlival, fiam.

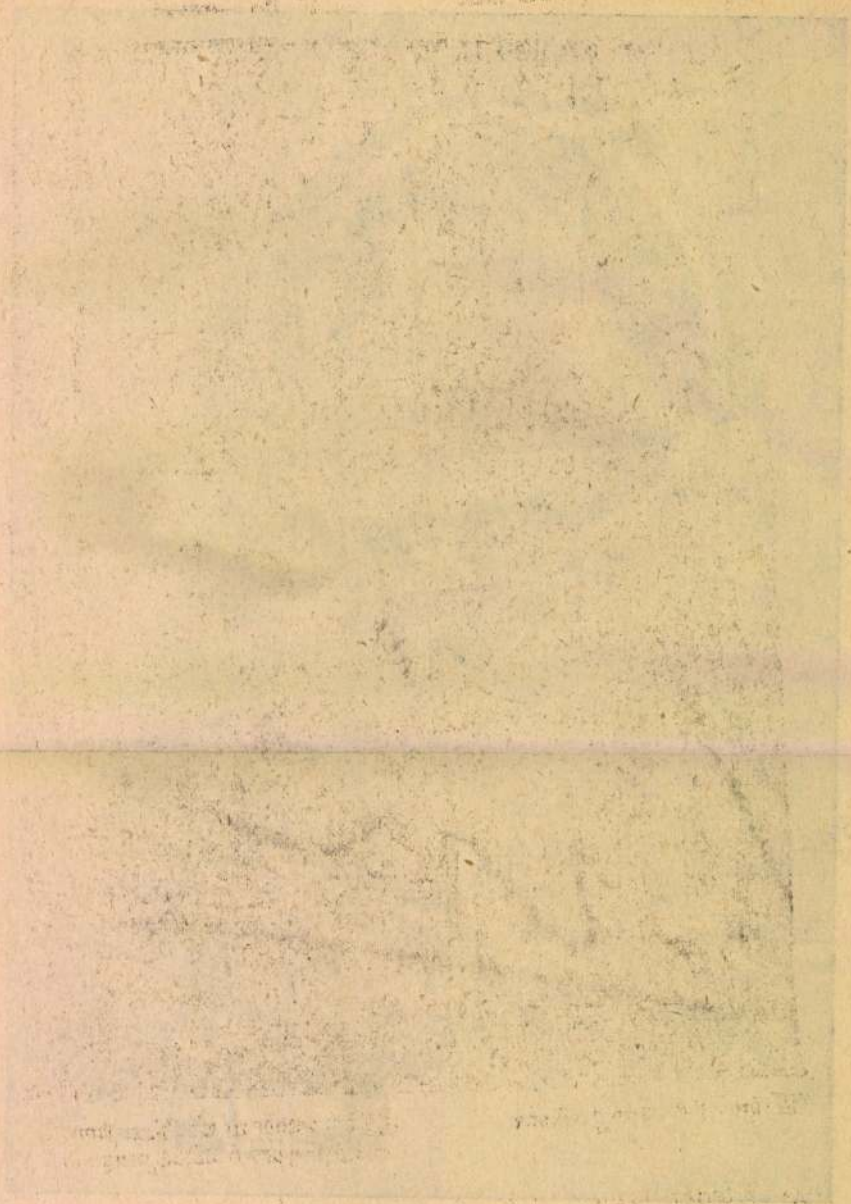
KÁNYA TECA

Pásztorbot feje a XI. századból. Találták a kalocsai ásatások alkalmával, a kalocsai érsekség tulajdona. Lehetséges, hogy a térítő Asztrik birtokában volt.

Györffy-György
A magyar tört. képeskönyve
Budapest, 1935.

Kalocsa

Kalocsai érsekség

Henszlmann, Emerich: Die Grabungen des Erz-
bischofs von Kalocsa.

2°, 116K, 222L, Leipzig, 1873.

Kalocsai egyházmegyei monográfiák

Winkler Pál: Monostoraink a mohácsi vész előtt a kalocsai egyházmegyében.

16°,6 K, 58 L, Kalocsa, 1933

Kalocsai érseki főszékesegyház

Winkler Pál: A kalocsai érseki főszékesegyház 1010-től napjainkig.

8°, K, 148L, Kalocsa, 1929.

Kalocsai érseki főszékeskáptalan

Winkler Pál: A kalocsai érseki főszékeskáptalan 1010-től napjainkig. Kalocsa, 1929. 8-r 148 l

Ism.

Tóth László:

Századok 1932. 224, 225. l.

Soproni műemlékek

9 ho.

zágos Bizottsága

ny	száma:	19
	kelte:	19
	beérkezése:	19

k száma:

elintézett szám:

áma:

áma:

Falk Ernő – Petrovácz Gyula: A kalocsai érseki főegyházmegye újkori templomépítkezései: 1907–1911.

8°, 23K, 48L, Budapest, 1912

Kalocsai főegyházmegye templomainak építkezései

Kalocsai főszékes-
egyházi

Pintér Jenő

A kalocsai főszékes-
egyházi
1000-1942

Budapest, 1942

BUDAPEST
942 IUG 11

KALOCSA ÉS VIDÉKE NÉPMŰVÉSZETE

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye népe igen vegyes, mert sokhelyen laknak német, tót, szerb, illír stb. nemzetiségek. De azért a vármegye lakóinak jellege magyar, hiszen 82%-a beszél magyarul. A magyarság uralkodó szelleme hatotta át az egész népet s az alföldi idegen telepítések egészen beleolvadtak, fölszívódtak.

Kalocsa alapítása a rómaiak idejébe esik. Szlávok alapították, akiket a honfoglaláskor a magyarok még ittaláltak. Neve a szláv „Káluzsni"-ból származik, ami ingoványt jelent. A honfoglalás után magyarok lakták, amíg Kalocsa török kézre nem került. A törökök kiverése után csak romhalmaz, maradt. Ekkor telepesek jöttek Somogy-, Csanád-Jász-Nagy-Kún-Szolnok megyékből, sőt Erdélyből is kerültek székelyek. Ezenkívül néhány olasz, német és bunyevác család is, de csak körülbelül 8—10%-ban. Tehát Kalocsa népművészetét magyar telepesek hozták be.

Eleinte főleg a férfiak művészkedtek, házieszközöket faragtak. Vetélkedtek egymással a faragás művészetében.

Az asszonyok eleinte télen kizárólag fonással foglalkoztak, körülbelül 30—40 évvel ezelőtt azonban elkezdtek az asszonyok művészkedni. Az asszonyok fűből vékony eseteket csináltak és különféle porfestéket vettek. Ezzel kezdték meg a „pingálást." Házaik hófehérre meszelt falaira rárakták a rétek és kertek minden bűbáját. Rendkívül gazdag az ornamentikájuk és mint népies falfestés egészen egyedülálló az országban. Kipingálják a szobát és az ámbitust is, de konyháik a legszebbek. Míg azokon csak széles csíkot festenek, ezt teljes szélességében, dúsan díszítik.

A pingáló-asszonyok ma már igen ismertek és híresek. Pesten egy vendéglőt pingáltattak velük.

A festésnél használt motívumok rövidesen megjelentek a ruházatukon is. Eleinte csak a körvonalakat hímezték lánc- vagy szároltéssel, később alkalmazták a „töltött varrást", a laposöltést. Viseletükre jellemző, hogy talán seholse találunk a ruházaton annyi hímzést, mint itt. Míg sokhelyen csak a fökötőn, ingvállon vagy kendőn találunk hímzést és a ruházat díszét a széles, rózsás szalagok és csillogók adják, itt a mellény, ingváll és a széles kötény sűrűn tele van hímezve. Ezen ruhadarabok anyaga vászon vagy siffon, melyet tarka virágokkal szórnak tele.

Kereskedők előrajzolt munkákat hímeztettek velük és ennek az lett a sajnálatos következménye, hogy kezdték a ruháikat is „drukkoltatni." Mióta azonban hozzáértő, intelligens emberek vették kezükbe a dolgot, sikerült ennek az áramlatnak gátat vetni és ma már ismét az „író-asszonyok" rajzolják a szebbnél-szebb mintákat. Minden motívumnak, sőt a színeknek is megvan az eredeti elnevezése.

Néha a magyar címert is fölhasználják díszítőelemként, mint azt az egyik képen láthatjuk.

Szívesen foglalkoznak a lyukacsos hímzéssel, a „slingölés"-sel is. Ebből született meg a „tűcsipke", csodás finomságú és mégis erős, tartós hímzésfajta. A lyukacsos hímzést színes virágokkal keverik.

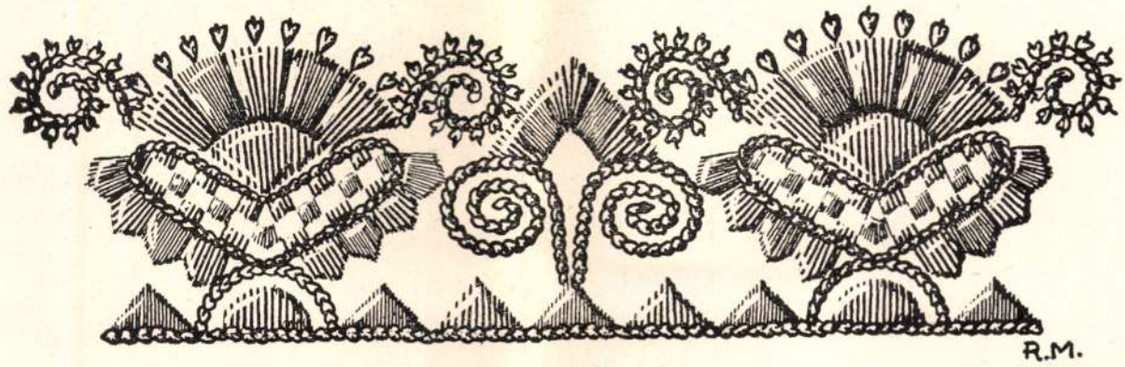
Kedves népi szokás a „májusfa", amit néha a szép lányok udvarán állítanak föl a legények.

Egyik képünkön kalocsavidéki férfit láthatunk díszes subában, amint éppen az ebédet osztja szét a kis „cselédek"-nek.

Igen szép népművészetet találunk Szakmár, Géderlak és Homokmégy községekben is, Kalocsa környékén.

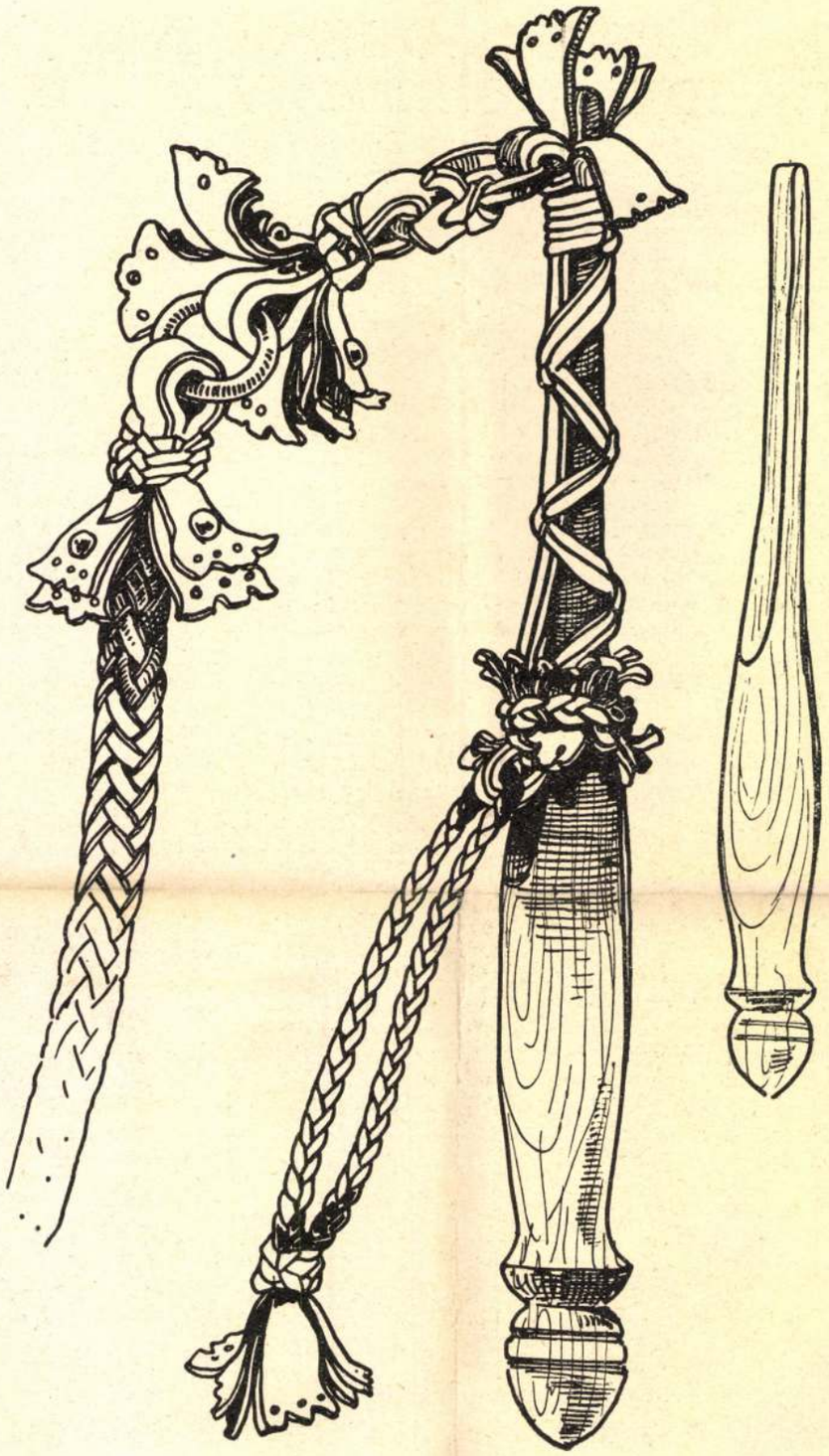
Kalocsán az utóbbi években ügyesen, jól dolgoznak, fejlesztik tovább a népművészet minden ágát. Évről-évre résztvesznek a Gyöngyös Bokrétában, legutóbb Londonban is megérdemelt sikert arattak.

HOLLÓNÉ HATOS KORNÉLIA

Buzsáki hímzett szegélydísz. Riha Mária rajza.

Mukácsi
1935.

Karikásostor kötése 1933-ból. Mérgespuszta. Egyezik a kara-kirgizek kötésmódjával. Szegedi-Kovács Ágoston tulajdona.

Kalocsai nèrescsipke

Hain Gyula rajza

repr.

Om II. 187. l.

Foerk Ernő: A kalocsai székesegyház.

Kalocsai székesegyház

Kny: Forster: Magyarország műemlékei:
2°, 74 K, 28 L, Budapest, 1915

Henzelmann, Emericus: Fructus laborum ad detegenda Metropolitanae Ecclesiae Kalocsensis fundamenta anno 1870 susceptorum

Knj. ?
8°, 1K, 16L, Kalocsa, 1871.

Kalocsai Érseki Könyvtár

A kalocsai Szent Imre-templom

8°, 12K, 30L, hely nélkül, 1934.

Kalocsai Szent Imre templom

Kultsár István:
Biztositottuk a keresztény utánpótlást!

Az értelmiségi kormánybiztos érdekes nyilatkozata a gazdasági élet átállitásának biztositása érdekében hozott intézkedésekről

A költségvetési tárgyalás egyik legtöbbet vitatott kérdése a zsidóprobléma és ezzel kapcsolatban a magyar gazdasági élet átállítása, kereszténységesítése volt. Bizakodó megállapítások hangzottak el a magyarság gazdasági rátermettségéről, a zsidótörvény végrehajtásával járó keresztény térhódítás örvendetes fejlődéséről. Felvonultak természetesen a sötétenlátók is és az átmeneti állapot néhány visszás jelenségében általános tüneteket véltek felfedezni. A képviselőház appropriációs vitájában felvetődött a kérdés: nincs-e szakemberhiány vagy legalább is nem fenyeget-e a szakemberhiány veszélye, nem hiányoznak-e a második sorbeli munkáskezek? Felkészültünk-e arra, hogy a magyar gazdasági élet valamennyi pozicióját a legmagasabbtól a legkisebbig magyar kézbe juttassuk.

Felkerestük Kultsár István miniszteri osztályfőnököt, az értelmiségi munkanélküliek kormánybiztosát, ennek a kérdésnek legkitűnőbb szakértőjét és megkértük, nyilatkozzék a keresztény utánpótlás sokat vitatott kérdéséről. Mindenekelőtt az iránt érdeklődtünk, hogy a zsidótörvény végrehajtása során a gazdasági életben milyen hiányok mutatkoznak és ezeket a hiányokat milyen mértékben tudta betölteni eddig az utánpótlás?

— Két csoportra oszthatjuk azokat az állásokat — mondotta *Kultsár* István kormánybiztos —, amelyek az 1939. évi IV. törvénycikk végrehajtása következtében megüresedtek. Az állások egyik részének betöltéséhez a gazdasági élet különböző ágazatainak megfelelő *különleges szakmai képzettségre van szükség*, a másik részének azonban — ahol a munkakör főleg adminisztratív tevékenységből áll — *elegendő az állás munkakörének megfelelő iskolai végzettség*. Az adminisztratív állások betöltése egyáltalában nem okoz nehézséget. A különleges szakképzettséget igénylő állásokra szükséges utánpótlás biztosítása érdekében pedig *az intézkedések kellő időben megtörténtek*.

— A munkaadók csekély kivételtől eltekintve az 1939:IV. t.-c. végrehajtása során — minthogy az átállítást 7 félévben részletekben lehet foganatositani — *eddig főleg a kezdő, kisebb hatáskörü állásokat betöltő zsidó munkavállalóikat bocsátották el*. Ebből azonban nem szabad arra következtetni, mintha az utánpótlás kellő mértékben nem állna rendelkezésre, hanem *inkább egyes munkaadók sajnálatos törekvéséről van szó, hogy a vezetőállásban lévő zsidókat minél tovább tarthassák meg*.

Megkérdeztük ezután az értelmiségi kormánybiztost, miképpen töltötték be a tömegesen elbocsátott zsidó munkavállalók helyeit?

— A megüresedett helyeket elsősorban a *kormánybiztosságon vezetett nyilvántartásban feltüntetett* és a gazdasági élet egyes ágazataiban már szakképzettséggel rendelkező *munkanélküliekkel töltöttük be*. Az ezenfelül mutatkozott hiány pótlására a szakképzettség megszerzése céljából *átképző tanfolyamokat szerveztem*. Az átképzendők számának megállapításánál nemcsak saját számításaimat veszem figyelembe, hanem sorozatos értekezletet tartottam az egyes szakmai érdekképviseletek vezetőségével is és az átképző tanfolyam résztvevőinek számát mindig ugy állapitottuk meg, hogy *az átképzendők elhelyezését az érdekképviseletek előre biztositották*. Az érdekképviseletek állapitották meg a tanfolyamok tananyagát, időtartamát és ők határozták meg mindazokat a kivánalmakat, amelyeket az átképzés sikerének biztositása céljából fontosnak tartottak.

Ö venkét átképző-tanfolyam

— Milyen keretekben tartották meg eddig az átképzőtanfolyamokat? — kérdeztük.

— A gazdasági élet különböző ágazataiban eddig *52 különféle átképzőtanfolyamot szerveztem* az érdekképviseletek bevonásával. A főcél mindenkor az volt, hogy *valamely szakmán belül jelentkező szakmunkaerőhiányt pótoljuk*. Az előadásokat a szakmában széleskörü ismeretekkel rendelkező és régóta működő szakférfiak tartották, akiket a szakmai érdekképviseletek választottak ki.

Az átképzőtanfolyamokkal *elértük azt, hogy a kezdő állásokból leváltott zsidók utánpótlását biztositottuk*. Maguk a szakmai érdekképviseletek és a munkaadók — még a zsidó munkaadók is — elismerik, hogy *az átképzettek teljes mértékben beváltak*. A tanfolyamok résztvevői elsősorban gyakorlati oktatásban részesültek, az illető szakma lehetőleg összes munkakörét gyakorlatilag kellett elsajátitaniok és ezáltal kiképeztünk egy uj keresztény munkaerő réteget, amely az alacsonyabb szaktudást igénylő állások betöltésére megfelelő gyakorlati tudással rendelkezik.

— Az átképzőtanfolyamok rendezését a jövőben is tervbevették?

— Természetszerüleg a jövőben is tervezünk átképzőtanfolyamokat, amennyiben az utánpótlás biztositására arra szükség van. Meg kell emlitenem azonban, hogy a szakmai érdekképviseletek egy része annak ellenére, hogy — mint előbb emlitettem — teljes mértékben elismeri az átképzőtanfolyamok értékét, sajnos *bizonyosfoku tartózkodást mutat az átképzéssel szemben* s inkább hangoztatja, hogy utánpótlás hiányában az átállitás nehézségekbe ütközik, ahelyett, hogy ujabb tanfolyamok szervezését javasolnák, ott, ahol ennek szükségességét látja. Természetes, hogy a magam részéről valahányszor szükségesnek látom, az illető érdekképviseletekkel együtt további átképzőtanfolyamokat fogok rendezni.

Ezután arról érdeklődtünk az értelmiségi munkanélküliek kormánybiztosától, hogy milyen intézkedéseket vettek tervbe, illetőleg hajtottak már eddig végre az átállítás következtében megüresedő vezetőállások betöltésére?

— Az átképzőtanfolyamok természetesen nem alkalmasak a vezetőállásokhoz szükséges utánpótlás biztositására, ezért *más intézkedésekhez* kellett folyamodni. A vezető elv: *a gazdasági élet átállitását olymódon kell végrehajtanunk, hogy ez káros következményekkel ne járjon*. Biztositanunk kell a gazdasági élet folytonosságát, vigyáznunk kell, hogy az átállitás következtében az egyes vállalatok ne veszitsenek termelőképességükből. Meg kell találnunk a módját annak, hogy az *elkerülhetetlen nehézségek minél kisebbek legyenek és azok kihatása a legrövidebb idő alatt megszünjön*. Ezeket a célkitüzéseket azonban csak ugy valósithatjuk meg, ha a vezetőállásokat olyanokkal töltjük be, akik az illető állásra való rátermettségükön kivül a gazdasági életben már megfelelő iskolázottságra tettek szert és azoknál az állásoknál, amelyeknél erre szükség van, még az illető szakmában is kellő jártassággal rendelkeznek. A könyvelő, a munkás, vagy személyzeti osztály vezetői állás betöltéséhez nem kell legtöbbnyire külön szakmai előképzettség, itt csak a gazdasági élet ismeretére van szükség. *A legtöbb vezetőállás azonban alapos szakmai tudást is igényel.*

A vezető pozíciók betöltése

— Hogyan itéli meg Kormánybiztos Ur az utánpótlás kérdését a vezetőpoziciók betöltésénél?

— A vezetőállások betöltéséhez szükséges utánpótlást, a természetszerüleg fennálló kisebb nehézségek ellenére is biztositottnak látom. Sajnálattal kell megállapitanom, hogy *a gazdasági élet egyes ágazatai teljesen indokolatlanul tulozzák az utánpótlás nehézségeit.*

— Kijelenthetem, hogy *a megfelelő tudással és gyakorlattal rendelkező szakemberek, kevés kivételtől eltekintve, elegendő számmal állnak rendelkezésre, csak ezidőszerint esetleg nincsenek még a megfelelő helyen és munkakörben.* A vezetőállások betöltésénél, nézetem szerint, elsősorban azokat kell számitásba venni az egyes vállalatoknál akik már hosszu idő óta a vállalat alkalmazottai és noha kellő tudással rendelkeznek, *a vállalat vezetésének régebbi mentalitása következtében nem jutottak abba a pozicióba, ami őket rátermettségük és tudásuk következtében megillette volna.*

— Két esztendő óta törekszem arra, hogy ezeket a szempontokat a vezetőpoziciók betöltésénél érvényre juttassam. A budapesti kereskedelmi és iparkamara miniszteri biztosával történt megbeszélés alapján összeállitottam azoknak a *névjegyzékét*, akik eddigi munkásságuk alapján vezetőállás betöltésére számitásba jöhetnek. Erre a jegyzékre felhivtam az érdekeltek figyelmét és azt ajánlottam, hogy az egyes szakmákkal együtt *közösen vizsgáljuk át a névsort és válasszuk ki belőlük a tényleg megfelelő embereket.*

Ugyanebből a célból a szakmai érdekképviseletekkel két esztendő óta sorozatos értekezleteket tartottam és ezeken felhivtam a vezetők figyelmét, hogy kellő időben gondoskodjanak a vezetőállások utánpótlásáról, illetőleg az arra alkalmas személyek kiválasztásáról. Figyelmükbe ajánlottam, hogy nyujtsanak módot nekik a vezetéshez esetleg még szükséges ismeretek és a kellő gyakorlat elsajátitásához. Felhivtam az érdekképviseletek utján a munkaadókat, hogy *a leváltandó zsidó vezetők mellé már most állitsák be az utánuk kijelölt személyt*, hogy a vezető munkakört közösen látva el, az uj keresztény vezető akadály nélkül vehesse majd át az irányitás munkáját.

Ahol hiányzik a jóindulat . . .

— Nemcsak az érdekképviseletek utján figyelmeztettem azonban az érdekelteket, hanem a nagyobb és a gazdasági élet szempontjából különösen jelentősebb vállalatok vezetőivel külön-külön is a megbeszélések egész sorát folytattam, megvitatva, hogy a vállalatnál már alkalmazásban állók közül kik volnának alkalmasak a vezetésre. Rá kell mutatnom arra a sajnálatos tényre, hogy *igen sok vállalat vezetősége a többszöri figyelmeztetés, felhivás és személyes tárgyalás ellenére sem igyekszik végrehajtani az átállitással kapcsolatban reá háruló feladatokat.* A legtöbben még meg sem nézték a rendelkezésre álló jegyzéket, hanem *minden komoly alap nélkül egyszerüen megállapitják, hogy nincs kellő utánpótlás.* A vállalatoknál már alkalmazásban lévő kellő szakismeretekkel rendelkező szakembereken kivül nagyszámban vannak olyanok is, akik bár hosszu szakmai gyakorlattal és szakismerettel rendelkeznek, még sem tudnak elhelyezkedni. Tárgyalásokat kezdtem a szakmák vezetőségével, hogy *továbbképző tanfolyamokat* is szervezzünk a vezetők kiképzése céljából. *Tárgyalásokat folytatok a budapesti kereskedelmi és iparkamara miniszteri biztosával a magasabb továbbképzés megszervezése érdekében is.*

— Az elmondottak alapján — jelentette ki végül *Kultsár* István — meg kell állapitanom, hogy *a gazdasági élet átállitásával kapcsolatban szükséges utánpótlás biztositására mind az alacsonyabb, mind a középfoku, mind pedig a magasabb állások tekintetében a kellő intézkedések megtörténtek.*

Az értelmiségi kormánybiztos nyilatkozata világosan feltárja az utánpótlás problémáját. Kitünik Kultsár István rendkivül érdekes nyilatkozatából, hogy nagyobb utánpótlási nehézségekről, de különösképpen az utánpótlás hiányáról nem lehet beszélni. Az illetékesek a legmesszebbmenő előrelátással megtették az intézkedéseket és nem rajtuk mullott, hogy a kellő időben adott tanácsnak vagy figyelmeztetésnek ugyancsak kellő időben nem volt foganatja. A kormánybiztos nyilatkozatából kitünik végül az is, hogy a hatóságok mindenekelőtt szépszóval és tanácsadással kivánnak eredményt elérni.

ÁBRÁNYI AURÉL

Tiszta pamutáru
de csak közvetlen a fogyasztóknak könyvecskére.
80 cm. széles prima sifon ... ... méter 4.60 P
90 cm. széles angol párnára és paplanra lepedő ... ... „ 5.20 P
cca 150 cm. alsó lepedő ... ... „ 10.80 P
cca 180 cm. széles paplan lepedő „ 13.10 P
puplint divatos csikos mintákban „ 4.88 P
Azonkivül tiszta lenvásznak, lendamaszt asztalnemüek, menyasszony- és csecsemőkelengyék izléses kivitelben.
KISS ENDRE
GRÓF TISZA ISTVÁN-UTCA 16 és a fiók üzletben, Rákóczi-ut 10.

FLÓR GUMIFIXES ZOKNI
SCHLEIFER
VILMOS CSÁSZÁR-ÚT 10. 50 éves cég

Szent István-kori templom a föld alatt

Feltárásra vár Kalocsa 900 éves műemléke

Kalocsáról, az ősi érseki városról ritkán hall az ujságolvasó. Nem szerepel a a sajtóban, nem keresi a nyilvánosságot, meghuzódva éli a maga csendes, uri életét. Arról, hogy *történelme van*, szerényen hallgat. Milyen történelme! Mennyi végzetes, sulyos csapást állt ki ez a város: tatárdulást, törökvészt, egyszer elpusztitották Bocskay hajdui, máskor a megáradt Duna hömpölygött át rajta. És mindig, ujra meg ujra felépült, erősödött, gazdagodott.

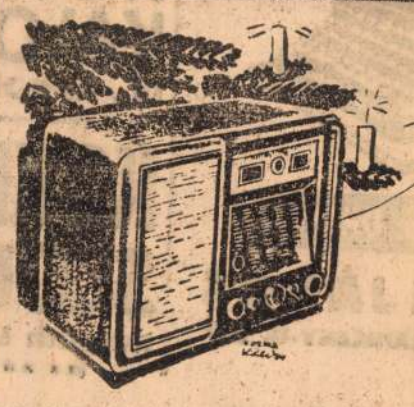
Kalocsa nem dicsekszik. Pedig volna oka a dicsekvésre. Nemcsak ősi eredeténél fogva érdemel ki előkelő helyet városaink sorában, — hiszen története visszamegy a szarmata-jazigok korába, a rómaiaknak is volt itt castruma, — hanem kiváló *kulturális és müvészeti értékei miatt is*. Annyit mindenki tud, hogy Szent István alapitotta a kalocsai érsekséget, illetve püspökséget és a város első térítő püspöke *Ascherik* (Asztrik) volt. Az országalapitó szent király jelentős birtokot is adományozott a püspökségnek és ennek fejében kötelezte a főpásztorokat, hogy templomokat emeljenek székhelyükön. Tudjuk, hogy Asztrik püspök hamarosan megépitette az első székesegyházat.

Ez a templom — mint az *1910—12-es Foerk-féle ásatások* beigazolták — tipikus képviselője volt a hazai korai román épitészetnek.

A legujabb időkig azt hitték, hogy Szent István korában ez az egyetlen temploma volt Kalocsának. A közelmultban derült csak ki, hogy ez a történelmi föld *még egy árpádkori templom emlékét rejti magában*. A Szent István-utca 6. számu kanonoki ház alatt — amelyben jelenleg dr. *Huber* Lipót prelátus-kanonok lakik — *nagy müvészettörténeti becsü altemplom buvik meg.*

A páratlan érdekességü felfedezés *Pintér* Imre, az iparügyi minisztérium főmérnöke, a kalocsai érseki egyházmüvészeti bizottság tagja nevéhez füződik. A főmérnök egyszer lent járt Huber kanonok pincéjében és *rögtön feltünt neki a pince sajátságos épitési stilusa*. Vizsgálódásai meglepő eredménnyel jártak. Megállapította a főmérnök, — aki különben egyik legkiválóbb ismerője Kalocsa müvészeti multjának, — hogy eddig *ismeretlen templomról van szó, amely egyidős lehet az Asztrik-féle székesegyházzal.*

A müvészettörténetben még nem szereplő kalocsai árpádkori altemplomról a

A RÁDIÓ
mai és holnapi müsorát hallgassa
minden tudó Divatcsarnok rádión!...

felfedező *Pintér* főmérnök a következő érdekes leirást adta:

— *Korai román építészetünknek ez az emléke* kopár falaival, disztelen komorságával tökéletesen adja vissza a középkori román építőgondolatot. Tájolása a Szent István-kori temploméval megegyezően, északkelet-délnyugat irányu. Alaprajza téglalap. Hossza 18.6 méter, szélessége 10.37 méter. Alaprajza tehát a korábbi román stilben szokásos 1:2 arányu. Magassága a boltozatok középpontjától mérve 2.30 méter. Nyolc román keresztboltozata van. A terem hossztengelyében három téglalap alaku pillér támasztja alá a boltmezőket. A pillérek mérete a bolt vállvonalától a jelenlegi padlónivóig 0.55 méter. Ezek a pillérek a tihanyi altemplom analógiája alapján eredetileg oszlopok lehettek és csak később, a föléje került épület miatt, megerősités céljából falazták körül. A boltozatok vállvonala minden irányban keskenyebb, mint a pillér, ami egy abacus létezését teszi valószinüvé. A boltozatok falhoz csatlakozásánál nincsen sem konzol, sem félpillér, a vállvonalat pár centiméteres kiugrás hangsulyozza. (Tihanyban ezzel szemben az oldalfalaknál lévő ives fülkékbe hajló boltozatokat félpillérek támasztják alá.)

— Az altemplom falai hatalmas kőkváderekből, kockaalaku kövekből épültek. Amint egy nyiláson keresztül lemérnem sikerült, elérik a 2 m. vastagságot is. A keresztboltozatokat téglából falazták, s a téglákon vakolat és többszörös meszelés-réteg látszik. A téglák átlagos hosszusága 24—25 cm vastagságuk 4—5 cm. Követ a boltozásnál nem alkalmaztak.

— Mivel a helyiség hosszabb idő óta pincéül szolgál, fallal két részre osztották. Északnyugati felében az ott végzett épitkezésekkel kapcsolatban egy *alagut* nyilását tárták fel, amelyből 26×26×5 cm méretü vörösre égetett padlótéglák kerültek elő. Ezek *teljesen a Szent István-korabeli első székesegyház padlótéglával azonosak.* A helyiséget nyilvánvalóan feltöltötték, amire a pillérek rendkivül alacsony méretéből (földtől vállvonalig 0.55 m) is következtetni lehet.

— A boltozás technikája tipikusan a XI. század második felére mutat. Hogy ez az altemplom Kalocsa első székesegyházával egykorú, az is bizonyitja, hogy arányai, anyaga és főleg tájolása teljesen megegyeznek ámazéival. Igy tehát a tihanyihoz hasonlóan korai román épitészetünknek *igen értékes emléke a feltárásra váró altemplom.*

Mint megtudjuk, a kalocsai árpádkori altemplom iránt élénken érdeklődik a *Müemlékek Országos Bizottsága* és annak tudós elnökét, *Gerevich* Tibor professzort személyileg is foglalkoztatja a templom feltárásának ügye.

— Reméljük, — fejezte be érdekes felvilágositásait a főmérnök, — hogy hamarosan megindulhatnak a feltárási munkálatok. Kalocsa méltán sorakozik a Szent István alapitotta többi püspöki város közé és valóban ráillenek *Serédi* Jusztinián bíboros-hercegprimás szavai, amelyeket a főpásztor a legutóbbi budapesti Egyházmüvészeti Kiállitás megnyitásán mondott: *„ahol vannak magasztos eszmények, ott van rendszerint müvészi alkotás is"*. Kalocsa mindig a világegyház legmagasabb eszményeit hordozta és ezért mindig nagyot és maradandót alkotott. Igazán megérdemelné ez a város, hogy feltárják nagy müvészi értékeit. Már azok az ásatások is, amelyeket az első székesegyház alapjain végeztek, számtalan érdekes nyomot mutattak. Bizonyos vagyok benne, hogy *a további kutatómunka Kalocsát az őt megillető helyre emelné, a többi szentistváni város, Esztergom és Székesfehérvár sorába.*

SZENTHEGYI ISTVÁN

Szövetkezetbe tömörülnek a házinyultenyésztők

Látogatás a legnagyobb magyar nyultelepen

A mai nehéz ellátási viszonyok között egyik legsulyosabb probléma a husszükséglet biztositása. Nem csak a magánháztartások érzik ezt, hanem főleg a nagyobb intézetek, intézmények, fogházak, internátusok stb. Értehető, hogy mind többet hallunk a nyulhusról, erről a rendkivül nagy fehérjetartalmu, izletes és magastápértékü husról.

Alkalmunk volt erről a kérdésről dr. *Viniczay* László tb. városi tanácsnokkal, a husnyultenyésztés országosan ismert nevü szakemberével elbeszélgetnünk, akit székesfehérvári nyultelepén kerestünk fel és kérdéseinkre a következőkben válaszolt:

— A nyulhus valóban igen értékes, a borju- és csirkehust is meghaladó rendkivül magas fehérjetartalmu, zamatos hus, ami emellett olcsón előállitható és igy a szegényebb néprétegek táplálására, de tömegélelmezésre is kiválóan alkalmas. Az a kár, hogy amikor valahol nyulhusszék nyilott, azt rövidesen be is kellett zárni, mert nem lehetett elegendő mennyiségü vágóállatot beszerezni.

— Mi az oka annak — kérdeztük —, hogy a legtöbben ma is idegenkednek a nyulhusfogyasztástól?

— A válasz egyszerü. Sokan még sohasem ettek és mégis leszólják, vagy félnek tőle, mert az a szerencsétlen tévhit van elterjedve hazánkban, hogy a házinyul a patkánnyal kereszteződhetik. Ennek a balhiedelemnek a leküzdése egyik legfőbb törekvésünk. Nem győzzük a szaklapokban tudományosan és népies olvasmányokban is felvilágositani honfitársainkat ennek a néphitnek tarthatatlanságáról.

— Mikép áll a husnyultenyésztés ügye a külföldön, főleg a nagy nyugati kulturállamokban?

— A nyugati nagy népeknél, legfőképpen Franciaországban a nyulhusfogyasztás annyira el van terjedve, hogy a franciák évente mintegy kétmilliárd nyulat használnak fel élelmezésükre. Hasonló mérvü fogyasztás mellett hazánkban ötszázmillió nyulat kellene levágnunk. A rendelkezésünkre álló adatok szerint azonban ez a szám alig éri el az egymilliót.

— Lehet-e hazánkban e téren fejlődésről szó?

— Természetesen. A husfogyasztás korlátozása, a „hustalan" napok fogalmának megismerése, a husnemüek árának felemelkedése mind elősegitik a husnyultenyésztés elterjedését. A mi dolgunk az, hogy szakkönyvek kiadásával, népies ismertetők közreadásával és jó tenyészanyaggal minél szélesebb körben megkedveltessük e kedves állatok tenyésztését. Pedig a nyultenyésztés amellett, hogy szórakoztató időtöltés és a családot jóizü fehérjedus és tápláló hussal látja el, ezenfelül még hasznot is hoz. A szép példányokért, mint tenyészállatokért, elég jó árakat fizetnek. A legutóbbi budapesti kiállitáson nem egy tenyészállat cserélt gazdát 40—50 pengőért, sőt még ennél magasabb áron is.

— Tanácsnok ur mióta foglalkozik a husnyulak tenyésztésével?

— 1922-ben kezdtem pár darabbal. Majd fokozatosan nagyobbá fejlesztve, ma tudtommal az ország legnagyobb „óriás-fajnyul telepe" az enyém.

— És milyen fajtát tenyészt leginkább?

— Ha a ketrecsorokon végignéz, könnyü megállapitani, hogy az általam tenyésztett nyulak mind egyformák. A belga, illetve a német óriásnyulaknak a magyar takarmányozási, de főleg a magyar időjárási viszonyokhoz idomult leszármazói ezek egytől-egyig. Valamivel rövidebbek és külsőleg kisebbek őseiknél, de sulyban megegyeznek, sőt felülmulják azokat, izmosak, husosak, edzettek, egészségesek.

— Mi fajta nyulak tehát ezek?

— Ezeket neveztük mi el Major Ákos gyorsiróiskolai igazgató urral (Nagyvárad) „magyar óriásnyulaknak". Legfőbb sajátosságuk a rendkivül gyors fejlődés és az edzettség. Ezek már nem kényesek és nem igézettek, mint a belgiumi és németországi előnyesek, mint a belgiumi és németországi elődeik, amelyeket télen zárt kamrákban tartottak és a szellőtől is védték.

— A közelmultban valami szövetkezeti megmozdulásról értesültünk egyik fővárosi napilap hasábjairól. Szeveskedjék bennünket tájékoztatni, hogy mikép áll ennek a mozgalomnak az ügye?

— Hoitsy Andor fővárosi postatisztviselő, érdi lakos inditotta ezt a mozgalmat, amelynek célja az, hogy az összes magyarországi nyultenyésztőket egyetlen szövetkezetbe tömöritse. A szövetkezetek létjogosultsága vitán felül áll és én hiszem, hogy minden tenyésztő megérti a mozgalom jelentőségét. Igaz ugyan, hogy az értékesités problémáját a Hangya Központ megoldotta, amennyiben a vágásra alkalmas husnyulakat, tehát a három kilón felüli növendék állatokat elég jó pénzen — legutolsó értesülésem szerint élősulyban kg-ként 2.20 P-vel — ősztől tavaszig átveszi, a vágónyulak összegyüjtése azonban ma még megszervezve nincs. Ezt várjuk a szövetkezettől, amire azonban ezen kivül más feladatok is várnak.

Vásároljon a BAROSS SZÖVETSÉG tagjainál!

ellemes karácsonyi ünnepeket kiván kedves vevőinek
SOMORJAI KÁROLY uri, női divatkereskedő Margit-körut 7. szám

Vászon, fehérnemü, kelengye
MÖSSMER cégnél
IV., VÁCI-UTCA 1

Női, leány- gyermek- és intézeti egyenruhák
SCHICK
intézetek és zárdák szállitója
IV., Kamermayer Károly-u. 3.
Telefon: 3—891—41.

Olbrich RETIKÜLJEI
SZÉPEK * OLCSÓK * JÓK
TERÉZ-KÖRUT 3. SZÁM

jándékul márkás
órák
PUSZTAI-nál
., VÁCI-UTCA 49. SZÁM.
Nemzeti Önállósitási Alapból
Telefon: 382—087.

SPORT CIKKEK
SKABA és PLÖKL
IV. VÁCI-UTCA 40.
Tel. 182—421.

Elegáns
cipők
Fábián cipőraktárából,
IV. Váci-utca 19.

PERZSABUNDÁK
alkalmi vételben Alakitás, javitás
FEKETE
SZŰCSMESTERNÉL
IV., SZERVITA-TÉR 8. I. 20.

Cipők
Balázstól
Muzeum-körut 11. sz.

Bundát olcsót, jót

Varsányi-tól,
V., MUZEUM-KÖRUT 7.

Kalapokat
Nagy Ferencnél
vásároljunk!
VII., Károly király-ut 1. és
VII., Erzsébet-körut 27.

Vászon
fehérnemü
csecsemő- és
menyasszonyi
kelengye
KISS ENDRE V., TISZA ISTVÁN-U. 16. VII., RÁKÓCZI-UT 10.

SVÁJCI MÁRKÁS
ÓRA, ÉKSZER
AJÁNDÉKTÁRGYAK
KALLÁTÓL Szép-u. 1
Kossuth Lajos-utca sarok

Magyar kristály
porcellán
Kossuch János
IX., Vámház-körut 5.

Kesztyü
Harisnya
Fáth-nál
Ferenciek-tere 2

ING
Keztyü
Harisnya
Alsó-
ruházat
mérték szerint is
Bazsó
VIII., BAROSS-UTCA 66 Telefon

Kalapot
SZÉKELYI
kalaposmestertől
Baross-tér 22, Almássy-tér 18
JAVITÁS, TISZTITÁS

Bőrönd
és finom bőráruk
FANTA NÁNDOR
bőröndös-mester.
Budapest. Kizárólag:
VIII., Baross-utca 5.
Telefon: 136—137.

Ezüstrókát,
bundát, bolerót
POREMBA szücstől
., Károly-körut 28. Telefon

Ujévre

URANIA
CLEMENS MÜLLER A.G., DRESDEN
Vezérképviselet: KELE JÁNOS
VI., PODMANICZKY-U. 17

Női és férfifehérnemü, harisnya, asztalnemü
KONTA ÉS KALOSZEK
IV., APPONYI-TÉR 1.

Ágynemü különlegességek, paplan, matrac
SMARZ PAPLANOS MESTER
Budapest XI Horthy Miklós-ut 18
Telefon: 456—759.
Többszörös aranyéremmel kitüntetve

Korcsolyák
Páláh József
vaskereskedésében
XI., Horthy Miklós-ut 49
Telefon: 369—234

MAGYAR PERZSA
Torontáli paplan takaró
Császár Imre
IV., Petőfi Sándor-utca 3.
udvarban
LINOLEUM: Lónyay-u. 36.

Órák, ékszerek
és javitások
Demeter József
óramüves és ékszerész
Rákóczi-ut 29. szám

KOKESCH SZÜCS
Kossuth Lajos-utca 1
(az udvarban)

Magyar urak
Magyar ruháját
Mohácsi készíti
Muzeum-krt 11.
Telefon 383-548.

fészekben, mely csodálatra ragadhat mindenkit, a ki megnézi. Milyen remekmű! S mi még oktalanoknak merjük nevezni az állatokat! Milyen nyegleség! Majdnem az összes művészeteket, az egész ipart az állatoktól tanúltuk — de milyen nehezen. Az állatok ellenben semmit se tanúltak tőlünk s épen annyit tudnak, a mennyit a teremtés utáni első nap.

A kis darázs már bizonyosan Ádám és Éva idejében is tudta a papirkészitést, az emberi művészet ellenben még ma sem képes megadni a kartonnak azt a könnyűségét és erősségét együtt. Ezred évekig irtunk ónra, kőre, vasra, pedig a papir már készen lógott a fák gallyain. Csak oda kellett volna nézni. A kis darázs tarisznyaformában kiakasztotta csodás szövöttjét a fák ágaira. És milyen tökéletes, milyen finom! Az eső lefut a mázos felületéről s a madár át nem bírja vágni a csőrével. Az ember tapogatódzott, küzdött a vegytan és technika akadályaival, pedig ott volt az orra előtt a nagy titok a darázs tarisznyájában. Még a lefolyt utolsó században is azt hitték egy ideig, hogy papirt csak rongyból lehet csinálni. A darázs pedig járt, röpködött kevélyen a maga sárgafekete dolmánykájában s újjongva döngte: «No, én növényi anyagból dolgozom».

Aztán micsoda családból való! Csupa művészek, csupa gyárosok, csupa építészek. És menynyit dolgoznak!

Minden évben egy házat épiteni.... De mit, egy házat! Egy egész földalatti várost. Komplikáltat, művészit, mint a Westminster, s ezt egyetlen darázs épiti önerejéből, tótok nélkül. Mérnök, munkás, pallér, minden ő maga.

Mihelyt a levegő melegedni kezd, üreget keres a földben; ha talál, annyi mintha ingyen fundushoz jutna; ha nem talál, váj magának. De hát van-e hozzá csákánya, ásója? Az ugyan nincs, de adott neki az Isten erős állkapczát, azzal szurkálja ki a szükséges lyukat. Egy körülfolyó karzat vezet egy két láb átmérőjü üregbe, hol az új városnak épülnie kell.

Mindenek előtt fejszére volna szüksége, melylyel a faszálakat elhasogassa, hogy házának külső falait finom tépésszerű anyagból megépitse. Fejszéje nincs, de pótolja a tapogató szarva (Magad uram, ha fejszéd nincs) s nincs az az ács, a ki ügyesebben dolgoznék a szekerczével, mint ő kelme azzal a szarvval.

De malter is kellenék a falak összeragasztásához. Majszter uram, vagyis majszterné asszonyom a miatt se jön zavarba, mert a legjobb malter a nyála. Hozzálát serényen s épiti a falakat, a padlatot, a boltozatot, azután az erkélyt, ezt a pompás filigrán, félkerek művet, melyet tizenkét, csinos, könnyű oszlop tart s mely tele van hatszegletes apró kamrácskákkal, alól minden kamara kis nyilással. Egy egész darázs-kaszárnya. Mindenik erkélyen másfél ezer kamara. Minden erkély után egy sor oszlop következik, aztán megint új erkély és megint oszlopok és megint erkélyek hatvanezer lakosra épitett czellákkal.

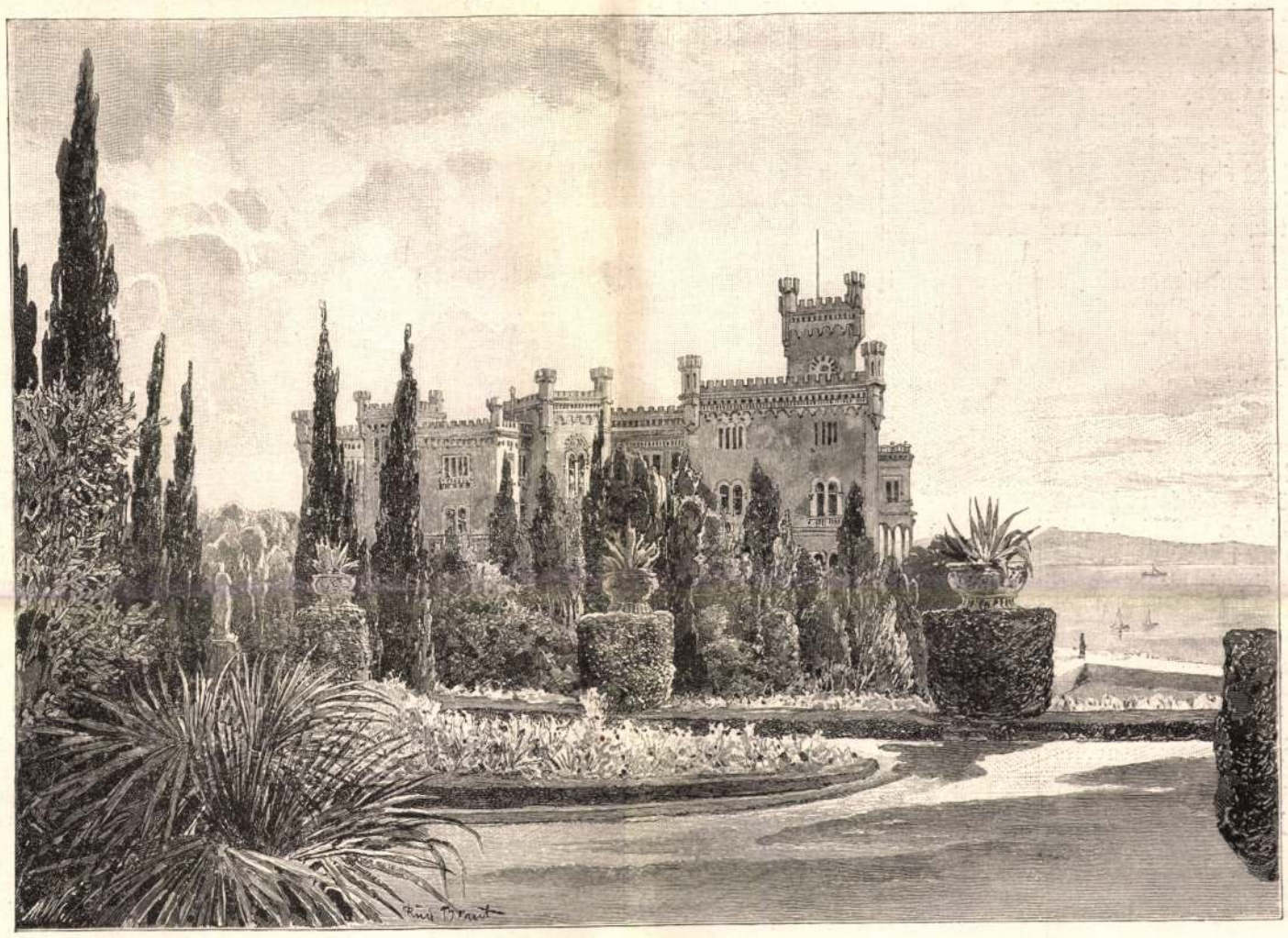
Mennyi művészet, mennyi pompa, — de mi haszna? Jön a kis Ponczi és kiássa, szétrombolja az egész várost. Hát legyen aztán ilyen körülmények közt valakinek kedve darázsnak lenni és nem csipni, nem dongni. Az ördög tartsa meg az egykedvüségét. Csak azért is dongó, diri-diri-dongó.

— De szép ez a nagy darázsváros, Ponczika. Tudok én még annál egy nagyobbat. Jöjjön csak, megmutatom.

De Ponczi makacsúl állt meg a szökőkútnál és hogy az alatt se teljék az idő hiába, az aranyezüst halakat dobálgatta kövekkel, csak néha pillantott felém lopva, hogy ott vagyok-e még?

— Hát nem kell a trombita? Szóljon már Ponczi. Mert akkor másnak adom.

(Folytatása következik.)

A MIRAMAREI KASTÉLY.

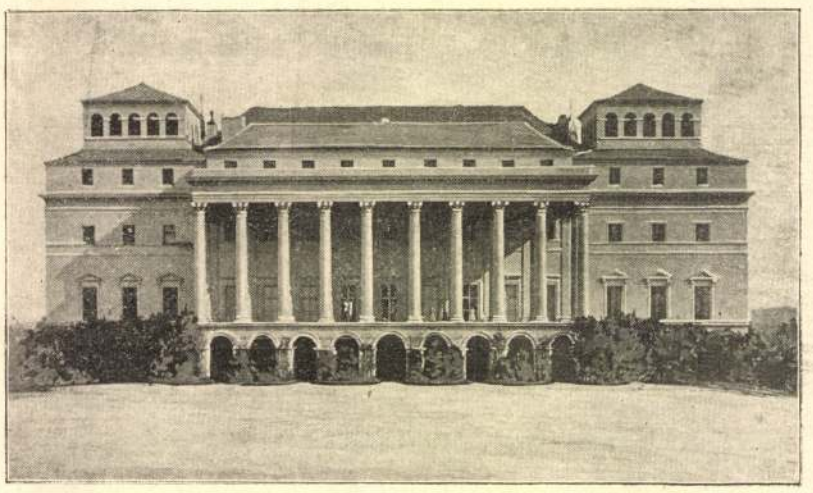
A MIRAMARE-I KASTÉLY.

A trieszti tengeröböl egyik kiszögellő földnyelvén emelkedik ki fehér falaival és tornyával egy királyi kastély, «Miramare». Az isztriai félsziget Karszt hegysorainak szürke sziklái közül tünik elő a kastély mögött a terraszokban felhúzódó pompás babér- és pálmakert. Egy kis paradicsom, a mely a magány néma csöndében bájosan tükröződik vissza, a tenger kékellő vizében. Ez a Trieszttől alig hat kilométernyi távolságra eső kies fekvésü kastély a duinói országút legszebb pontján épült. Az «Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és képben» czimü honismertető munka a következőleg emlékszik meg *Miramare*-ról:

«Mennyi magasztos és fájdalmas emléket ébreszt e név a lélekben! Ferdinánd Miksa főherczeg, a haditengerészet akkori főparancsnoka, (a későbbi mexikói császár) egy izben Duinóba hajózván, a heves bóra vihartól kényszerítve, a Punta di Grignano-nál horgonyt vetett, s ez alkalommal az itt lévő Daneu-féle ház és környéke, a hol menedékre talált, annyira megtetszett neki, hogy azonnal elhatározta, hogy itt lakhelyet fog magának épiteni. Nem sokára telket vásárolt, s megkezdődött az átalakitás és épités serény munkája. Aránylag rövid idő alatt a szerény lakóház helyén egy normann stilü pompás kastély emelkedett, s a hozzá tartozó partszéli szőlős és gyepes, sőt helyenkint kopár sziklás telekrészletek tündérszép parkká alakúltak át. Már 1860 karácsony estéjén bevonúlhatott a főherczeg új otthonába, melyet a «*Si mira il mare!*» («Csodálni a tengert») felkiáltásról «Miramare»-nak nevezett el. A főépületet Junker Károly tervezte, s az épitést előbb ő, majd Hauser épitész vezette. De a főherczeg maga is nagy részt vett mind a tervezgetésben, mind pedig különösen a kastély belsejének diszitésében, s lakó- és dolgozószobái, melyeket a tengeren töltött szép napjairól való megemlékezéssel hajótermek módjára rendeztetett be, ma is ugyanazon állapotban vannak, melyben elhagyta őket. A földszinten minden lépten-nyomon az ő itt töltött legszebb éveinek emlékeivel találkozunk. A vadászzsákmánynyal, fegyvercsoportozatokkal, lámpákat tartó szobrokkal ékes lépcsőházon át föl az első emeletre érve, a tulajdonképeni disztermekbe nyitunk, melyek Miksának császárkorában készültek el. A termek egyikében függ a császárnak egy franczia képirótól Mexikóban festett utolsó arczmása, melyhez szépen illenek ugyane teremben főherczeg korabeli épitkezéseinek ábrázolatai, ú. m. a Hietzing melletti Maxing, Miramare és Pola, mely utóbbinak emelésére

A KISMARTONI ESTERHÁZY-KASTÉLY.

A KISMARTONI ESTERHÁZY-KASTÉLY A PARK FELŐL.

sokat tett a boldogúlt. Az első emelet egy másik pompás helyiségében, a családi ebédlőben, a környék történetéből merített hat kép függ, míg a trón- vagy diszterem mögötti társalgó teremben régi jeles mesterek képei láthatók. Már az egyes lakószobákból és a kastély előtti lépcsőzetről is gyönyörű kilátás kinálkozik mindenfelé, a toronyból pedig az egész kis paradicsom látható. Igen szembe tűnnek itt a remekül ápolt park különböző részletei, a délszaki növényekkel és szobrokkal pompázó terraszok, a rózsalugasok, kamélia-bokrok, tölgyes- és fenyves-ligetek, nem különben a kedves kis kertecskéikből kikandikáló, szétszórt házikók. Különösen tavaszszal kimondhatatlanul szép e látvány. Jelenleg a kastély, melyben 1863 ápr. 10-én Miksa főherczeg a mexikói császári méltóságot elfogadta, Ő Felsége tulajdona, s időről-időre az uralkodóház tagjainak szolgál ideiglenes lakásúl.»

A kastély tornyáról páratlanúl szép látvány tárúl a szemlélő elé. Délre látni a Karszt hegysor által körülövezett Trieszt kikötő várost füstölgő gőzöseivel s a vitorlások árbóczerdőivel. A tenger hatalmas tükrében a láthatár nyugati részén emelkedik ki Grado sziget fehérlő házaival s a halászbárkák százaival. Verőfényes tavaszi napon pedig előtűnik az egész panoráma legfenségesebb látványa, a hóval fedett Alpesek fantasztikus csúcsaikkal. A duinói tengeröböl szaggatott partjai elvesztik tiszta körvonalaikat a nagy távolság miatt, csupán az ős Aquileja város tornyai láthatók jó távcsővel. Az éjszaki oldalon a bájos fekvésű Duino halász falu járja be a gyönyörű panorámát.

KISMARTON.

Irta dr. Merényi Lajos.

Egyik legrégibb főúri nemzetségünk terebélyes családfája friss gallyat hajtott; évszázadok hosszú során át folyvást díszlő koronája új hajtással tekint a megújuló évszázad elé.

Az újszülött *Esterházy Mária* herczegnő keresztelője ismét *Kismarton*-ra irányozta a figyelmet; az annyi fényes ünnepélyt látott kastély boldog fiatal ura, a legboldogítóbb családi ünneppel, *keresztelővel* nyithatja meg az új évszáz mesgyéjén fejedelmi otthona ünnepségeinek új sorozatát.

A kastély múlt századi krónikájában ily ünnepélyről nincs emlékezet. Pedig lakodalmat, szép vígalmat, ez ősi falak a most lepergett száz évben is láttak. De herczegi keresztelőnek nem látták örömét, mert *állandó* otthont itt a herczegi család, hosszú idők múltán újra csak most rendezett be magának.

S a kismartoni várkastély valóban fejedelmi otthon. Nagy idő óta az. Legrégibb birtokosai között, főpapokkal és főherczegekkel váltakozva, királyokat és királyfiakat találunk.

A XIV. század végével Kanizsay János érsek bírta e várat és városát, mely utóbb Albert osztrák herczeg birtokába jutott, a ki 1451-ben bátyjának, Frigyes római királynak adta el Kismartont, az itteni várral együtt. Az 1463-ban Frigyes császár és Corvin Mátyás király közt létrejött békekötés a fraknói és kaboldi uradalmak birtokával együtt Kismartont is a Habsburg-ház részére biztosította. De e kötés nem volt tartós, mert Mátyás a nevezett uradalmak mellett csakhamar Ausztria nagy részét is elfoglalta. És bár 1477 végén a két uralkodó között új szerződés jött létre, melynek értelmében Mátyás, hadi költségei kárpótlása után, Csehország birtokáért összes foglalásait visszabocsátja vala: tudjuk, hogy ez a béke sem volt tartósabb, s a frigyszegő Frigyes kezéről Bécscsel és Újhelylyel, sőt Stiria egy részével egyetemben, az egész vidék újra Mátyás birtokába jutott, és haláláig birtokában is maradt. Még fiának, Corvin Jánosnak örökségéhez is hozzátartozott Kismarton, de már csak névleg. 1491-ben II. Ulászló király szerződésileg ismét Frigyes császárnak adta át. A XVI. század folyamán az osztrák ház zálogúl a Weyspriach-családnak engedte át Kismartont, s a várkastély csak a század végével szállott újra Ernő főherczeg kezére, kinek kedvéért az ausztriai kamara nemcsak megnagyobbította, hanem valóságos rezidenciává alakíttatta át. Ily alakjában került 1622-ben Fraknóval együtt előbb csak zálogjogon Esterházy Miklós birtokába Munkács váráért és uradalmáért, melyről ő a Bethlen Gáborral folytatott békealkudozások sikeresítése végett lemondott. Mikor aztán 1642-ben Kismarton a szarvkői és kőszegi uradalmakkal együtt visszacsatoltatott az országhoz, Esterházy Miklós nádor idősb fia, az 1657-ben Vezekénynél hősi halált halt László gróf, már 1648-ban új anyagi áldozatok árán örökjogú kir. adományúl szerezte meg családjának Kismartont; melyet utóbb öcscse, — az 1681-ben nádorrá lett Esterházy Pál, — alapjából újjáépíttetett. Ez újraépítés iránt még 1663-ban megállapodásra jutott és maig fenmaradt formaszerű szerződést kötött Fischer von Erlach olasz praecursoraival. A tervezést és felügyeletet Carlo Martino *Carlonére*, a kivitelt pedig Antonio *Carlone* mellett *Bartoletti* Sebestyénre bízta.

Az építés a külső és belső díszítési munkálatokkal együtt csaknem egy évtizedet vett igénybe, de valóban sikerült is, olyannyira, hogy a kismartoni új kastély pompája 1670-ben már az udvarnak is feltűnt. «Jelentem Nagyságodnak, — írja Esterházy Farkas, — hogy Kismarton vára az Udvarnál nagy emlékezetben vagyon . . . Más jószágot akarnak érette adni Nagyságodnak.»

Pál nádor unokái, a Mária Terézia korabeli két hős tábornagy, Esterházy Pál Antal és I. Miklós herczegek, a kastély belsejét és déli homlokzatát gazdagították új díszszel. Miklósnak hasonnevű unokája, II. Esterházy Miklós herczeg táborszernagy s gárdakapitány pedig, a XIX. század első tizedében, az éjszaki homlokzat elé építtetett egy fejedelmi oszlopcsarnokot. Mostani alakjában neki köszönhető a párját ritkító herczegi várkert is. A régi francziás kertet új, értékes területek belevonásával nagyszerű angol parkká alakíttatta át. Terjedelmes üvegházakat, vízvezetéket építtetett. Úgyszólván minden az ő alkotása ebben, az 1805. szept. 15-étől a közönség előtt is megnyílt paradicsomban, melynek csodájára távol vidékekről zarándokolnak ide az érdeklődők.

A park legmagasabb pontjára az ő unokája, a mostani birtokos herczeg nagyatyja, III. Miklós, — hatalmas obeliszket állíttatott a hetvenes évek elején, csiszolt oszlopi kőből, mely Sopron irányában már mérföldek távolából látható. Ugyanő restaurálttatta fejedelmi háza herczegi rangra emeltetésének kétszázados jubileumára, a kismartoni vártemplomot is, melyben egyszerűség előkelőséggel párosúl.

A valóban fejedelmi otthonnak berendezése alkalmával a jelenlegi tulajdonos, *IV. Miklós herczeg* és bájos hitvese, *Margit herczegnő*, a régi fényt modern kényelemmel egyesítették ez ősi várban.

Bemutatunk itt olvasóinknak néhány kismartoni képet egy fölötte érdekes leirás keretében. Királyunk édes atyjának, *Ferencz Károly* főherczegnek leirása ez azokról a benyomásokról, melyeket 1819. évi látogatása alkalmával szerzett Esterházy Miklós herczeg kismartoni otthonában.

Ferencz Károly főherczeg leirása 1819. évi kismartoni látogatásáról.

«Ő felsége édes atyám engedélyével 1819. junius 26-án délután 3 órakor indultam a rég óhajtott kismartoni útra, két kocsival. A batárban ültek nevelőim: Görög udvari tanácsos, Sommaruga és Obenaus kormánytanácsos urak, meg én. A második kocsin ült Borkovsky és Bredemeyer.

Udvari fogatokkal hajtattunk Schönbrunnból Laxenburg, Achau, Minkendorf, Ebreichsdorf, Weigelsdorf, Wampersdorf és a már Magyarországban fekvő Vimpácz községen keresztül Szarvkőn, Szárazvámon, Nagy- és Kis-Höflányon át Kismartonba.

Itt pompás kastélyában Esterházy herczeg várt bennünket s bevezetett mindjárt az ottani angolkertbe, a rendkivül nagy vizesés elé. Innen felmentünk a nagyrészt már elkészült remek körtemplomhoz, melyet 20 magas oszlop diszit. Innen tág körre nyilik nagyon szép kilátás.

Az üvegházakat néztük meg azután, melyek rendkívül nagyok.

Bredemeyer véleménye szerint nagy kincs van itt a — jobbadán újhollandi és nyugatindiai — legritkább növényekből. A nagy narancsház egyik termében ozsonnáltunk. Ez a ház 150 öl hosszú. Itt mutatta be nekem a herczeg igazgatóját, Szentgály urat, kit igen érdemes embernek tanultam ismerni. Ozsonna után a másik két üvegházba mentünk, melyek közül az egyik magasabban fekszik a nagy üvegháznál, a melyben ozsonnáltunk, a másik meg mélyebben. Mindegyik hosszabb száz ölnél.

Az üvegházak szép, nagy exotikus fái kinn állnak edényestül az angolkertben szerteszét, a mit én még sehol sem láttam.

Kellemesen lepett meg, hogy azokat itt, a széles szép folyóvíz mindkét partján hatalmas, *platán, ailanthus, salisburia, sophora japonica, tulipánfa* és annyi más nálunk is honos kiváló szép fa között, a szabadban láthattam.

Az üvegházban ugyancsak itt láttam először a *cocoloba pubescenst*, ezt a mintegy két öl magasságú s igen nagylevelu vékony fát, mely maga 1200 ezüst forintba került.

A kertből több szép szobából álló lakásomba vezetett a herczeg. Ablakaim a kertre nyiltak.

Kilencz óra felé maga a herczeg jött értem. Pazarúl kivilágított terembe mentünk, a her-

czegi zenekar hangversenyére, melyben kitünt a hirneves tenorista: *Abbate Bevilaqua*, továbbá az altista és a sopranista. Ez utóbbi egy höflányi kondásnak a leánya. *Bevilaqua* hallotta őt énekelni az erdőn fahordás közben. Hangja megtetszett neki és szüleinek beleegyeztével mintegy 4 hónap alatt annyira kiképezte, hogy az említett hangversenyen «Tancred»-ből *Spada* nehéz szólamát egészen jól énekelte. A szépmüvészetek előmozdításán oly igen buzgólkodó herczeg felvette őt a karba, gondoskodik tanittatásáról, élelméről és lakásáról. Ezenkívül még évi 400 forint fizetése van, a melyből most szülőit is segélyezi.

Havasi kürtön kitűnően játszottak továbbá a *Prinz* testvérek.

E szép konczert után, mely mindnyájunknak sok élvezetet nyújtott, estebédhez ültünk. Én a herczeg és Szentgály úr mellett ültem. A souper vége felé bevezették a laxenburgi Wickerhauser cs. kir. főpénztárnok és Hartl cs. kir. tiszttartó urakat, kik a helybeli nevezetességek megtekintése végett ide kirándúlván, vendéglőbe szállottak. A herczeg, mikor megtudta, hogy ide érkeztek, jóllehet Wickerhauser urat nem is ismerte még, minden fogadóban kerestette őket, hogy kastélyát és asztalát felajánlja; ámde ők a souper végeig nem voltak találhatók.

Estebéd után a herczeg visszakisért a számomra kijelelt lakásba, s nem sokára lefeküdtem magas, fehér függönyökkel diszitett szép ágyamba.

27-én, vasárnap reggel hét órakor jött a herczeg látogatásomra. Sommarugát, Obenaust és Bredemeyert, kik a kertben sétáltak, felkérettem, és most közös reggelihez ültünk. A herczeg nálunk maradt, és a társalgást szellemdús elbeszéléseivel élénkitette, a melyekkel mindnyájunkat igen kellemesen mulattatott. Utóbb a herczeggel egy könnyű, szép hintóba szálltam, a többi urak más kocsikra, és kihajtattunk a nagy gyümölcsösbe, mely a legjobb franczia fajú gyümölcsfákkal van beültetve. Láttam itt a legkülönfélébb szőlőfajokat, melyekkel Görög úr gazdagította a herczeg gyümölcsösét. Itt igen jól díszlenek, és külön telepet alkotnak.

Azután a négy holdnyi konyhakertet néztük meg, a melyben izletes zöldségféléket termelnek.

Innen, a kishöflányi plebániatemplom közelében egy fákkal szegélyzett nagy térre vezetett bennünket a herczeg, a hová svájczi teheneit hajtatta ki.

Innen kocsiztunk azután árnyas fasorok közt arra a hegyre, melyen a legszebb tervrajz után épült úgynevezett «Marientempel»* áll, egy pompás nagy erdei lakóház. Áttekinthettük e magaslatról az egész várkertet a várkastélylyal, a várost külvárosaival, sőt a Fertő-tó nagy részét is, mely a távolból mint egy nagy tükörlap csillogott felénk. Megnéztük a lakóház belső helyiségeit is és ittunk az üditő forrásvízből, mely itt, úgy mint Schönbrunnban, csorgókútból folyik.

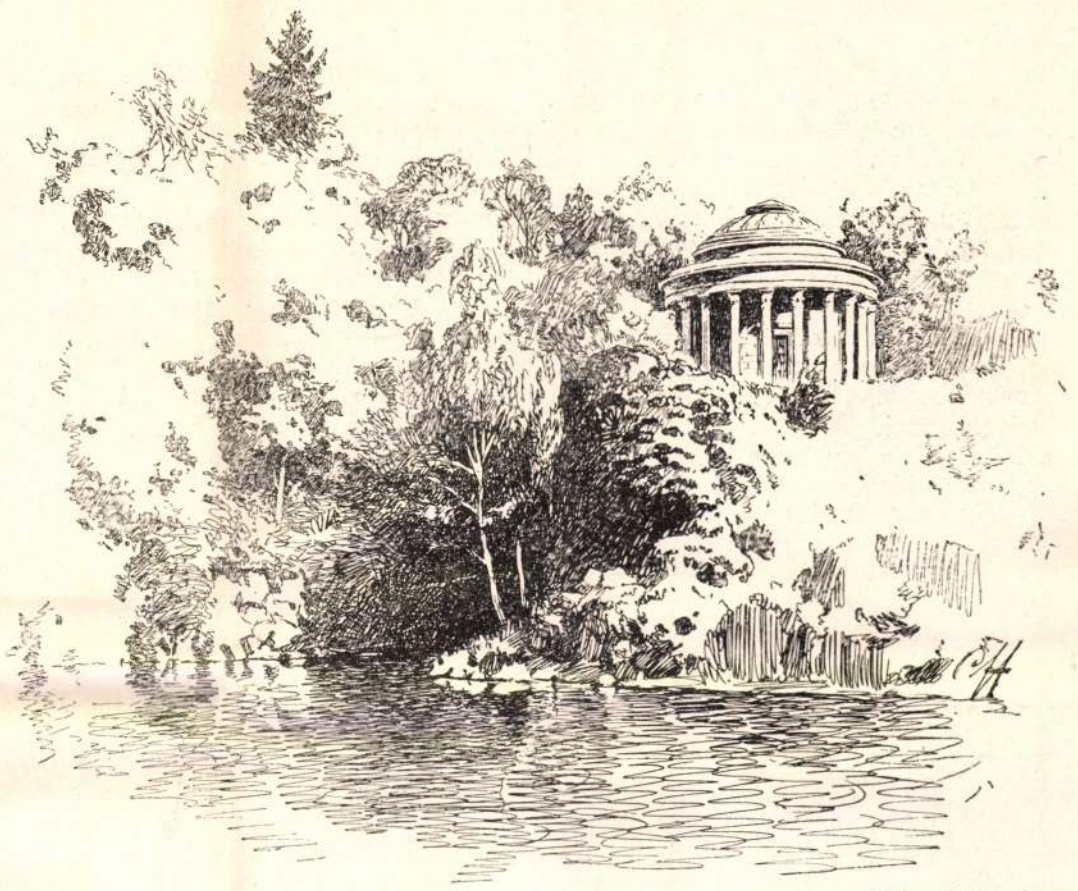
A közelben egy 12 darab huszonnégyfontosból álló ágyúüteg van. Érkezésünkkor ezekből lövetett a herczeg és egy nagy zászlót tüzetett ki, melyet czimere diszített.

Végigtekintvén e szép épületről Kismarton festői vidékén, visszakocsiztunk ismét, hogy a parknak még nem látott részeit vegyük szemügyre.

A gőzgépnél szálltunk le, melyet a herczeg évek előtt Londonból hozott magával s a mely után másokat is könnyű volt készíteni. A gép csinos épületben áll egy nagy tó partján, annak a hegyoldalnak tövében, a melyen a park terül el. A tavat fenekén soha el nem szikkadó források táplálják; könnyen elláthatta volna vízzel az egész parkot, ha magasabban feküdnék.

Hogy ez a lenn fekvő tó mégis — mint egy varázserőtől hajtva — fenn a hegyen is megjelen: az a herczeg müve. Ő ugyanis a gőzgéppel, melynek fütése naponként 30 forintba kerül, a vizet ebből a tóból földalatti csöveken át felhajtja a hegyre, a hol a víz, egy mélyített medenczében összegyűjtve, új tavat képez. Ebből a magasan fekvő tóból egy jó nagy darabon láthatatlan csöveken folyik a víz, aztán egyszerre előtör és magas sziklákon keresztül rohanva zuhog alá. A mélyben újra kivergődik a sziklatömegek közül, hogy egy nagy tavat

* Ma *Gloriett*.

Háry Gyula rajza.

A KISMARTONI PARKBÓL: «A KÖRTEMPLOM».

képezzen a várkastélylyal szemben. E második tóból ömlik azután egy széles folyóba, mely ide-oda kigyózva élénkíti és szépíti a kertet, míg végre zúgva szakad vissza ugyanabba az alsó tóba, a melyből a gőzgép felhajtotta volt.

A gőzgép közelében csinos épület áll. Ebben nevelik fel a svejczi növendék-marhát. Kieresztették a szép borjúkat, melyek jól érezve magukat a szabadban, ide-oda futkoztak és ugrándoztak előttünk.

Visszatérve, még egyszer végigmentünk úgy az állandóan üvegházakban tartott, mint a most szabad ég alatt álló, exotikus növények hosszú sorai közt, és útunkban nem egy érett szemet szakítottunk a szép gyömölcsű szilvafák lecsüngő ágairól.

(Vége következik.)

IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS KHINÁBAN.

A khinai ember minden szelidsége mellett is nagyon szeret perelni és veszekedni. Ha két khinai az utczán egymással összevész, az egyik vagy a másik rögtön azt kiabálja, hogy: «a városba megy», mi azt jelenti, hogy a birót, a Yamen-t fogja felkeresni. Erre a másik a fenyegetést viszonozva nagy lármát üt, minek többnyire az szokott a vége lenni, hogy mindketten csakugyan a Yamen elé kerülnek. Ha a biró jó kedvében van, a feleket kihallgatja, azután pedig kituszkolja őket, hogy többé ne zaklassák. Ha azonban a biró véletlenül bal lábbal kelt fel, s rosz a kedve, az egyszerű perpatvar is elmérgesíti. Különben Khinában ép úgy mint Angliában, több a formaság, mint a lényeg, s a törvény magyarázata ott is a biró jó akaratától függ.

A Yamen hivatalos szobájában két irástudó mint bizalmi férfiú, azonkívül két tollnok és a börtönőr szoktak helyet foglalni. A panaszos felek a szobába lépve arczra borúlnak, s addig nem mozdúlnak, míg a Yamen az egyiket vagy másikat az ügy előadására fel nem szólítja. Utána a másik felel, mire az irástudók a felekhez tetszésük szerint több vagy kevesebb kérdést intéznek.

Ez alatt a Yamen egy-két ópium pipát szokott elszívni, a tollnokok pedig a jegyzőkönyvet állitják össze. Legtöbb esetben a Yamen nem igen törődik a felek perbeszédeivel, hanem kimondja az itéletet, mely ellen fellebbezésnek helye nincs.

Testi büntetés esetén a börtönőr az elitéltet rögtön az udvarra kiséri, hol a biró által kimondott számú bambuszütést a talpára veri. Ha pedig az elitéltet kalodába kell zárni, ez is tüstént megtörténik. Pénzbirság kiszabása, vagy bebörtönzés Khinában nem szokásos. Halálos itéletet csak az illető mandarin hozhat, kinek hatósága alá a vádlott tartozik. A kivégzés lenyakazás által történik. Mandarini rangban álló vádlottak, ha halálra itéltettek, önmagukat végzik ki, még pedig oly formán, hogy hasukat felhasítják, vagy pedig szivükbe éles tört döfnek.

Az idegen alattvalók anyagi érdekei körül felmerülő peres kérdéseket a khinai törvényszékek intézik el, még pedig többnyire igazságosan, csak hogy az itélet végrehajtása gyakran sok nehézséggel jár. Ily esetekben az illető főkonzul a követhez fordul, ki a Pekingben székelő igazságügyi miniszter útján az ügyet véglegesen elintézteti.

Mióta az angol és orosz befolyás Khinában mindinkább terjed s a japáni háború a mandarinok garázdálkodásának jóformán véget vetett, az óriási birodalom társadalmi viszonyai folyton javúlnak. Az Amerikába és Kaliforniába tömegesen kivándorolt s onnan megtakarított pénzzel visszatérő khinaiak a haladást nagyban előmozdítják, s nem egy eset fordúlt már elő, midőn törvényre s emberi jogaikra hivatkozva, a mandarinok túlkapásai és zsarolásai ellen tömegesen felkeltek.

Újabban az elégületlen elemeket az erőszakos rendszabályok helyett inkább az igazságszolgáltatás terén életbe léptetett reformokkal igyekeztek féken tartani. Ezek után remélni lehet, hogy Khina, mely területi kiterjedésére nézve (11.081,100 □ kilométer), a földteke országai közt harmadik helyen áll, végre szintén a valódi haladás útjára fog már lépni.

ÉSZLELETEK A VADÁLLATOKRÓL.

Érdekes adatokat közöl egy híres franczia oroszlánvadász, Foa Eduárd azokat a vizsgálatokat illetőleg, melyeket az 1894 év augusztusától 1897 novemberéig Közép-Afrikában általa elejtett különböző vadállatokon tett. Csupa nagy vadakat vett számitásba, melyek között 39 elefánt, 14 rhinoceros, 19 viziló, 16 oroszlán, 64 bivaly, 5 párducz, 18 krokodil stb. van.

Foa Eduárd nagyon pontos méréseket tett e vadakon s úgy találta, hogy az elefánt átlagos nagysága 3 méter és 19 centiméter, a rhinocerosé 1 méter 66 centiméter, az oroszláné 90 centiméter. Suly szerint az oroszlán átlag 220 kilogrammot nyom, a tigris és párducz pedig átlag 200 kilogrammot. Két éve azonban az angol indiai hadsereg egy tisztje Bengálban elejtett egy tigrist, a melynek sulya 234 kilogrammra rúgott. A hamburgi állatkertben pedig van egy pompás, Afrikában fogott oroszlán, melynek sulya körülbelől 245 kilogramm.

Nagyságra és sulyra nézve tehát a ragadozók közt az oroszlán elől áll, izomerő dolgában azonban egy amerikai természettudós állítása szerint, a ki erőmérővel (dynamometer) tett erre

vonatkozó vizsgálatokat, a jaguár, a párducz és különösen a tigris jóval előtte állanak az oroszlánnak.

Sokszor írtak már oroszlán és bika közti küzdelmekről, melyek állítólag a bika győzelmével végződtek. Vajjon a bika erősebb-e csakugyan, mint az oroszlán, azt nehéz megállapitani. Spanyolországban, a bikaviadalok hazájában több izben megtörtént, hogy egy bikát és egy oroszlánt felbőszítve nekieresztettek egymásnak. A harcz azonban ketreczben folyt le, a hol az oroszlán akadályozva volt teljes erejének és ügyességének érvényesitésében s igy az eredményt nem lehet a két állat ereje megitélésénél döntőnek elfogadni.

Foa Eduárd leir egy harczot, melyet maga látott egy nagy bivalybika és egy oroszlán között, a melyben rettenetes küzdelem után az oroszlán győzött. Ilyen harczoknál az oroszlán mindig arra igyekszik, hogy ellenségét nyakán ragadhassa meg s ha egyszer a hátára tudott ugrani, semmiféle erő nem tudja lerázni többé. Oroszlánok és tigrisek közötti harcz állatkertekben és állatseregletekben többször fordúl elő s a gyakrabbi eset az, hogy a tigris győz, mert az mindjárt torkán kapja meg ellenfelét s el nem ereszti addig, a mig meg nem fojtotta.

SZENT ISTVÁN EZÜSTSZOBRA.

A párisi világkiállítás magyar osztályának egyik nevezetessége lesz Szent István ezüst mellszobra, melyet Császka György kalocsai érsek saját székesegyházának ajándékozott ereklyetartóúl. Ez az ereklyetartó, mint a hazai ötvösművészet igazi remeke, már az 1896-iki országos kiállításon is méltó figyelmet keltett, Bachruch budapesti ötvös kiállításában. Már ekkor általános volt az óhajtás, vajha e műkincs a hazában maradna. Fölajánlották Császka György kalocsai érseknek megvételre, ki azt csakugyan meg is vásárolta.

S a szobor, mint egyházi czélú mű, csakugyan Kalocsán van legjobb helyen, mert Asztrik kalocsai püspök hozta I. István királyunknak a koronát Rómából; István király emelte a kalocsai püspökséget érsekséggé, és a kalocsai főegyházmegye Magyarországon az egyetlen, melynek Szent István király a patronusa.

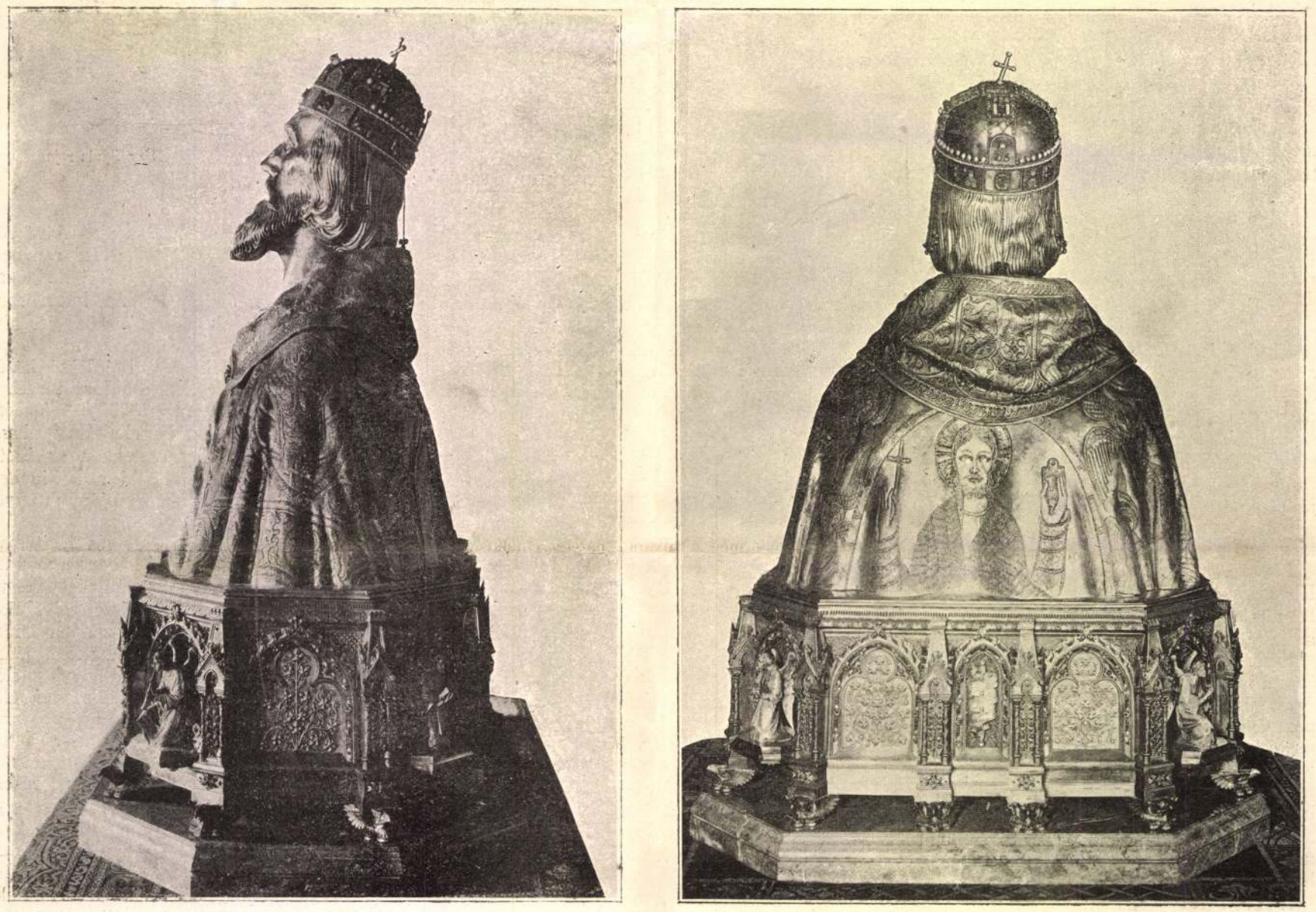
Császka György érsek e drága ereklyetartóba elhelyezés végett megszerzett egy darabot Szent István koponyacsontjából is, mely századok óta a raguzai dominikánus kolostorban őriztetik.

A hatalmas ezüst mellszobor három főrészből áll, u. m. a derékból, a fejből és a koronából. A testet köpeny fedi, mely a koronázási palást másolata. Ennek a mintának fémbe való átvitele oly kitűnően sikerült, hogy a palást első tekintetre szövetből készült és aranynyal kivarrott köpenynek látszik. A mellszobor nagysága egy harmaddal nagyobb a természetes nagyságnál. Magassága 136 cm., szélessége 80 cm. Az egész vert és czizelált ezüstből van. A köpeny alatt látható az ing gallérja. Ez a gallér valódi, apró gyöngyökkel van himezve. A korona Szent István koronájának hű utánzata.

Az egész szobrot a következő valódi drágakövek ékesitik, úgymint 54 gyöngy 39³/₄ karat, 25 gyöngy 95¹/₈ karat, 396 gyöngy 137 karat, 52 rubin 65¼ karat, hat zafir 17½ karat, nyolcz zafir 298 karat, egy ametiszt-golyó, egy topázgolyó, 21 indiai almandin. A drágakövek és a gyöngyök megválasztása és elhelyezése, valamint a különféle nemű zománczok kivitele teljesen hű utánzatai a koronázási jelvényeknek, Ipolyi Arnold püspök és Rauscher Lajos tanár pontos rajzai szerint. A szobor nagy értékű, nyolcz szögletű és ékkövekkel kirakott, ivoszlopos, czizelált ezüstből készített talapzaton áll. Ez a talapzat mintegy 40 cm. magas. Az előrész közepén két csúcsíves mélyedésben két reliefkép látható. Az egyik azt a jelenetet ábrázolja, midőn Asztrik, még akkor kalocsai püspök, átnyújtja a II. Szilveszter pápa által küldött koronát; a másik relief pedig Szent István koronázását ábrázolja, mely az 1000-ik év augusztus 15-ik napján ment végbe. E két dombormű között, a középen, egy kisebb iv van, melyben Császka György kalocsai érsek relief, zománczozott czimerét helyezték el. Oldalt és hátúl az ivekkel képezett mélyedésekben gót levéldiszitések láthatók kiverve és czizelálva. Az oszlopok alsó részeit magyar jellegű boglárokkal, rubin, smaragd és valódi gyöngyfoglalatokkal diszitették. A négy sarok kiszögellésein egy-egy angyal-alak nyugszik, melyeknek mindegyikét külön-külön mintázták. A czimer mögött a hátsó részen egy bot körül tekert szalag látható, melyre a következő szöveget vésték:

«*Statuam hanc Sancti Stephani Regis Hungariae, Patroni Archi-Dioecesis Colocensis ac Bácsensis Ecclesiae Cathedrali donavit Georgius Archi Episcopus anno Domini 1897.*»

Az ezüst alapzat ismét egy márványtalapzaton nyugszik. Az egész szobor egy üvegszekrényben áll, mely vasállványokból van szerkesztve. A szobor sulya a talapzattal együtt ezüstben 48,246 gramm. A szobor gazdagon meg van aranyozva. Az üvegszekrényt egy másfél méter magas, négyszögletes, sárga márványoszlopra helyezték. Ezen módon lesz elhelyezve a szobor a kalocsai székesegyház szentélyében.

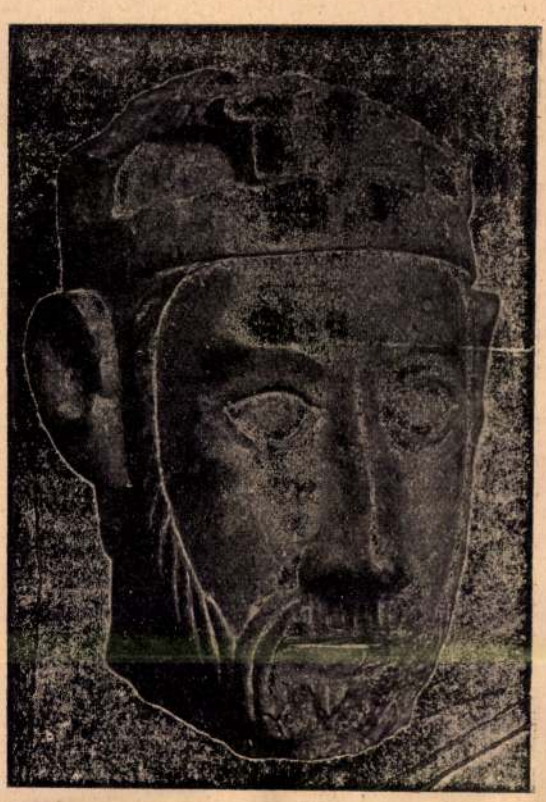
SZENT ISTVÁN KIRÁLY EZÜST SZOBRA A KALOCSAI SZÉKESEGYHÁZBAN.

EGYVELEG.

* **Egy faóriás számokban.** Új-Zeeland szigetén egy német tudós 152 méter magas Eucalyptus amigdalinae nevű faóriást vágatott le, mely tehát csaknem oly magas volt, mint a kölni dom tornya (156 méter) s vastagsága alúl 27 méter. Ebből az óriási fából számítása szerint egy hüvelyk vastag s 12 hüvelyk széles falemez készűlhetett volna 853,440 darab, mely elegendő lett volna nyolcz hektár befedésére. Ugyanebből meg lehetett volna rakni 1332 vasúti kocsit, egyenként 30 mázsát számítva, avagy 17,780 vasúti sínt lehetett volna előállítani belőle. A faszén 6462, a nyerssav 11,227, a kátrány 1402 hektoliter lett volna belőle s a hamu 51 mázsa.

* **A folyékony levegőt** egy angol sebész sikerrel kisérlette meg az operácziónál szükséges érzéktelenítésre használni. Eddigelé éthert használtak erre a czélra, a melynél azonban a folyékonynyá tett levegő veszélytelenebbnek és alkalmasabbnak bizonyúlt.

* **A legtöbb mesterséges fog** Éjszak-Amerikában készűl. Az ipar ezen ága az elefántcsont árát két év alatt 60 százalékkal emelte. A legtöbb rosz fogú ember Franczia országban lehet, hová Amerikából a múlt évben egy és fél millió frank áru mesterséges fogat szállítottak.

Gerevich - Genthon
A magyar dőt. képeskönyve.
Bpest, 1935 -

Vörösmárvány királyfej a kalocsai székesegyház kapubéllet-éről a XII. századból. A király — aki vagy a napkeleti királyok, vagy az Árpád-házi uralkodók egyike — nyitott abroncskoronát visel, mint aminők III. Béla és felesége sírjából előkerültek. A Nemzeti Múzeumban.

Kalocsai nőrészphár

A BUDAPESTI LÓVERSENYEKRŐL. — Czélpont előtt. Goró Lajos rajza.

használt vehetik. Ezóta csakugyan ott szolgál s ilyen minőségében az angolok részén a boer háborúban is sok része volt. Mai számunkban közöljük egy fényképét, melyet fivérének küldött s melyen két angol bajtársával együtt látható.

Dél-Afrikából több levelet irt művész testvérének, a legutóbbit július 24-ikéről keltezve, melyből közöljük a következő részleteket:

«A múlt év október elején hagytam el régi állomáshelyemet. Colesbergbe értem lovastól, s néhány nap múlva Arundelbe küldtek mint lovas küldönczöt. Az esetre, ha a táviró-drótok el lennének vágva az egész úton Norvals-Pont és Colesberg között, értesüléseket kellett szereznem Naamopoort felé, 36 mérföldnyire Colesbergtől. Azonban egy hétig nem történt semmi, s engem visszahívtak Colesbergbe.

«A boerok november elsején törtek be a Fokgyarmatba, elfogva a gyarmati rendőrséget Colesberg-Bridge és Norvals-Pontnál, összevéve mintegy 18 embert. Mi néhány nappal tovább maradtunk Colesbergben, éjjelenként az útakat javítva Colesberg-Bridge és Norvals-Pont felé; de hallva, hogy a boerok előrenyomúlnak, visszavonultunk Naamopoortnak, mivel 14 ember nem állhatott ellen 3000 koldusnak. (Koldusok alatt a boerok értendők.) Körülbelől egy héttel később királyi csapatok érkeztek Le Aarból. A hét folyamán a boerok Arundelig, a Colesbergtől Naamopoort felé vezető út közepéig nyomúltak elő. A Naamopoortban levő csekély rendőrség különböző lovas ezredekhez osztatott be vezetőkül és tolmácsokúl. Én először a new-south-wales-i dzsidásokhoz osztattam be, s volt néhány kemény csete-patém Arundel és Taaiboshlachte között. Sikerült a boerokat visszaszorítani Colesbergbe (Colesberg *Krüger*nek, a transzváli elnöknek szülőhelye). Deczember közepén *French* tábornok második lovasdandárának lovasított gyalogságához osztottak be mint lovas küldönczöt és tolmácsot s hogy röviden végezzek, megtámadtuk a boerokat Colesbergnél január 1-én reggel két órakor, miután előzetesen egész nap és fél éjjel meneteltünk.

«S reggel kis híja, hogy pórúlnem jártam az angolok tévedése miatt. Mint vezető mentem a csapatok élén a sötétben, mikor hirtelen a boer előörshöz értem, melyet lelőttem. Visszavonulóban néhány sortűz röpült utánam a boeroktól. Eljutottam a Berkshire gyalogság csatárlánczába. Ezek boer előörsnek néztek engem és mielőtt észrevettem volna, megsebesítettek a fejemen. Egy hét alatt kigyógyúltam s közel két hónapig harczoltam a dombok közt. Nagyon hosszú volna részletekbe bocsátkozni, ebben a levélben legalább. A főesemények: mikor a Suffolk-ezredet lekaszabolták, 37 embert és hét tisztet megöltek, köztük az ezredest is, ezenkívül sokan megsebesültek, 70-en pedig fogságba estek; a Pietfontainpoort és a Colesberg-Bridge melletti csata, a mikor föl akartuk robbantani a hídat, hogy ezzel elvágjuk a boerok élelmezési vonalát Oranje szabadállam felől. Miután a boerok visszaszoríttattak az Oranje folyón a szabadállamba, a gyarmati kormányzóság visszahívta a fokgyarmati rendőrséget. Ezóta Colesbergben voltunk, hajszolva a gyarmati fölkelőket.»

A LÓVERSENYEN.

Rajz.

Komoly emberek csodálkoznak azon, hogy a közönség annyira tud érdeklődni a lóversenyek iránt és hogy ezen érdeklődés mind szélesebb rétegekre terjed ki.

Naszr-Eddin, az előbb nálunk járt perzsa uralkodó mondását sokszor hallom említeni, a ki egyszer, mikor a lóversenyekre hívták, így nyilatkozott volna:

«Minek menjek oda, hiszen régen tudom, hogy egyik ló jobban tud futni, mint a másik!»

Pedig a nap fiának csak látszólag volt igaza, mert hiszen a ló nem masina és ha egyik napon az egyik ló jobban tud is futni a másiknál, másik napon a másik tud jobban futni az egyiknél; és ez épen a különös.

A ki nem avatott szemekkel jár ki a versenyekre, az nem is lát ott kinn egyebet, mint egy nagy sereg divatosan öltözött urat és hölgyet, túlnan a plebs tarka tömegét, széles, zöld mezőt; hall katonabandát, harangszót, zagyva lármát, a totalisateur-gépek kopogását, majd a lovak vágtatásának és az ostorok csattanásának zaját, és a futam végével a nagy tömeg megmozdulásának zsibongó morajját.

Ám a benfentesek jóval többet látnak ennél; látnak hirtelen elborúlt arczokat, sápadt, mereven maguk elé bámúló alakokat, vagy a hirtelen öröm kigyulladását a szemekben.

A fény és árnyék, az öröm és a fájdalom pillanat alatt váltakoznak a «finish» másodpercze alatt és sokszor egy egész élet tragikuma játszódik le előttünk egy szempillantás alatt.

*

Egy vasárnap délelőtt Sárszögi Iván, régi barátom látogatott meg ügyvédi irodámban.

Szép, délczeg és elegáns ifjú volt, a ki személyes tulajdonságai s nagy családi összeköttetései révén gyorsan haladt pályáján és a divatos gentry-körök ünnepelt alakja volt.

Belépett, tévetegen nézett körül, kezet fogott velem, de éreztem, hogy keze az enyémben reszket.

— Ne szakíts félbe, — mondá remegő hangon, — fontos dolgot kell veled közölnöm.

Sokáig hallgatott, azután egy karosszékbe vetvén magát, arczát elfedte kezeivel és csak ennyit mondott röviden . . . «sikkasztottam!»

Elámúltam és a megindúlástól szólni sem birtam.

Hogyan: Iván, az athléták virága, a fényes piknikek rendezője, az előkelő fiatal leányok bálványa, sikkasztott volna?

— Sikkasztottam! — hörögte Iván újból és erre hosszú szünet következett.

— És mit tehetek érted? — kérdém végre tőle.

— Semmit . . . Tudom, mit kell tennem . . . Búcsúzni jöttem.

— Amerika? . . .

— Nem, az a boltoslegények és adópénztárnokok menedéke, nekem a pisztolyhoz van jogom.

— És miféle pénz volt az?

— Az államé, a kincstáré . . . Ez a mi végzetünk.

— És a családod, jó barátaid? . . . Vannak uzsorások, a kik leszámitolják a fiatal gavallérok jövőjét . . .

— Mind e forrásokat előbb kimeríti az ember és csak azután sikkaszt.

— Szerencsétlen, és nagy az összeg?

— 22,000 forint.

— Borzasztó!

— Meghalni is oly nehéz; három éjszakát töltöttem már álmatlanúl, minden megoldási módot mérlegeltem . . . de nincs más, mint a pisztoly. A szökés? — Gondolod? — Oh az borzasztó, gyáva, hitvány dolog, aztán meg mélyen megalázó. És ki is tud manapság versenyt futni a telegráffal, a telefonnal. És új életet, alacsony foglalkozást kezdeni egy szivtelen, rideg, idegen nép között s bújkálni örökösen, mint az üzött vad . . . ah, iszonyú, iszonyú! . . .

Kiállani a büntetést? — mondod. Nem, soha, ez a legiszonyúbb. Egyszer meglátogattam egy párbajvétségért elitélt barátomat az államfogházban. Iszonyú, kietlenül fehér volt ott minden, a falak, a padlók, az őrök ruhája, fehér, kinosan egyforma és kellemetlenül tiszta minden. Előttem mozognak még most is a hideg, fátlan, kavicsos udvaron a rabok, daróczból készült fegyenczruháikban, egyforma nehéz ütemes lépéseik zaja még most is fülembe cseng. Ezt sem akarom . . . nem, nem; — a pisztoly egyszerre vet véget mindennek.

Ah, pedig mi szép volna még élni. Ha elgondolom, hogy évről-évre újra megjön a szép tavasz és én az Isten napját és a kék eget többé nem láthatom, hogy soha többé asszonyi mosolygásban nem lesz részem, hogy a zajos, előkelő élet helyett a sötét sír férgei várnak, — megrázkódom és a pisztoly csöve úgy reszket kezeimben és kezdek gyáva lenni . . . menekülésre gondolok . . .

De nem! Isten veled, édes barátom, ha a nevemet megcsúfolják, védj meg lehetőleg a rágalmaktól és mondd, hogy a «holt bizonyos» lovak hagytak cserben és okozták halálomat. Isten veled, megyek, nem tudok becstelenül tovább élni egy perczig sem!

Ezzel elrohant Iván és én néma töprengésben maradtam vissza, elmélkedvén egy ragyogó élet ily szomorú vége felett.

*

Délután a lóversenyre mentem ki.

Gyönyörű májusi nap volt; a ki csak talpra állhatott, gyalog, kocsin, villamoson sietett ki a lóversenytérre.

A nagy tribünön életveszélyes volt a tolongás, a tribünt nagyobbára a nők foglalták el, a távolból nézve virágdús kalapjaik úgy olvadtak össze, hogy egy nagy kerti ágy virágos képét mutatták; lenn a tribün alatt hangyabolyként sürgött az elegáns tömeg.

A harmadik verseny következett, — a királydíj.

«*Bubenstreich*» volt a favorit és mikor a szép fekete mén a zöld pázsiton megjelent, oly öntudatosan nézett széjjel, mintha csak érezte volna, hogy minden figyelemnek ő, a ki három éves korában minden versenytársat megvert eddig — az egyedüli központja.

A totalisateur körül óriási tolongás támadt; sietett mindenki *Bubenstreich*-ra tenni a pénzét, a mely mint az egyik sportlap ma reggel irta, jobb befektetést nyújt, mint az «Első hazai takarékpénztár», a melyben csak 26 év múlván

CSÁSZKA GYÖRGY FIATALKORI ARCZKÉPE.

CSÁSZKA GYÖRGY KALOCSAI ÉRSEK ARANYMISÉJE.

Általános, őszinte rokonszenv nyilatkozott meg országszerte f. évi szeptember 21-én, midőn *Császka* György kalocsai érsek, betöltvén áldozópapságának ötvenedik esztendejét, kalocsai főszékesegyházában aranymiséjét mondotta.

Ezt az ötven éves papi pályát siker, szerencse, szép eredmények kisérték. Császka György rohamosan emelkedett pályáján, melyet mint nagyszombati főgimnáziumi tanár kezdett meg, 1850-ben, 24 éves korában. A tanári kathedrát csakhamar fölcserélte a nagyszombati érseki helynök melletti titkári állással és igy az egyházmegyei kormányzat élére került. Ebben az állásában annyira kitüntette magát, hogy két év múlva Esztergomba hivták, hol Szczitovszky János herczegprimás titkára és egyik legkedveltebb embere lett. 1864-ben a primási iroda igazgatójává neveztetett ki. Ez állásában Simor János herczegprimás is megerősitette és 1870-ben oldalkanonokjává tette meg Császka Györgyöt.

Midőn 1874-ben a szepesi püspökség Samassa Józsefnek, Császka György unokatestvérének egri érsekké történt kinevezésével megüresedett, Simor János a legelső helyen ajánlotta Császkát szepesi püspöknek. A kinevezés gyorsan meg is történvén, Császka György átvette a Szepes-, Árva-, Liptó-vármegyére kiterjedő püspökség kormányzását. A szepesi egyházmegye templomaiban addig magyar imádság föl nem hangzott. Császka György alatt számos templomban, a hol csak lehetett, behozták a magyar predikációt. De nyelvünk terjesztésének az iskolák útján tett a lelkes főpap még nagyobb szolgálatokat. Többek közt egyszerre négy nagyobb leányiskolát állitott fel egyházmegyéjében, melyek vezetését a szatmári irgalmas apáczákra bizta, kik az Alföldről származván, magyar szellemet, magyar ízlést, magyar szokásokat hoztak magukkal. Császka mit sem törődve a pánszlávok gáncsolódásaival, tervszerűleg tovább folytatta a magyarositást, úgy, hogy ma a szepesegyházmegyei róm. kath. iskolák túlnyomó részében magyar nyelven tanitanak. Székhelyén, Szepesváralján nyomdát is alapitott s magyar könyveket és ujságot nyomtatott a nép számára. A hazafias tót közművelődési egylet megalapításával pedig a pánszláv befolyást kivánta ellensulyozni ezen a határvidéken. Ennek a közművelődési intézetnek sok évig elnöke volt és a mai napig bőkezű támogatója. Számos jótékony egylet élén is ott találjuk a főpapot, ki Csáky Albin gróffal, Szepesmegye akkori főispánjával egyetértve, áldásos társadalmi tevékenységet fejtett ki szepesi püspöksége idejében. Ezen 17 esztendő alatt közel egy millió forintra tehető az összeg, melyet Császka György hazafias, jótékony és művészeti czélokra áldozott, holott a szepesi püspökség a szegényebb püspöki javadalmak közé tartozik.

Azonban Császka György, mint kitünő gazda megkétszerezte a püspökség jövedelmét és igy került pénz még a nyolczszáz-esztendős szepeshelyi püspöki székesegyház stilszerű restaurálására is. Ő Felsége méltányolván kiváló érdemeit, 1880-ban valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki, 1888-ban pedig az első osztályú vaskorona-renddel tüntette ki.

1891-ben kalocsai érseknek neveztetett ki, épen akkor, midőn Vaszary Kolos herczegprimás lett. 1892 február 10-ikén vette át a kalocsai nagy egyházmegyének vezetését, s azóta ezen fontos állást is a legnagyobb buzgósággal, fáradságot nem ismerő kitartással tölti be. Lapunk más alkalommal tüzetesen ismertette már a nagyérdemű főpap életpályáját és működését, ezért most még csak közelebb végbement aranymiséjéről kivánunk itt megemlékezni.

Császka György kalocsai érsek pappá szentelésének ötvenedik évfordulóját fényesen és szeretettel ünnepelték meg székhelyén, Kalocsán. Sokan érkeztek a lobogókkal diszitett városba. Az ünnepély estéjén kivilágitás volt s a tisztelgők fáklyásmenetben vonúltak a püspöki palotához.

Az ünnep főnapja szeptember 21-ike volt. Az érsek reggel kilencz órakor tartotta meg aranymiséjét gróf Majláth Gusztáv gyulafehérvári püspök és Majorossy János fölszentelt püspök segédletével. Ott voltak testületileg az összes hatóságok, az intézetek és egyesületek, továbbá a környékbeli papság. Mise után az érsek szivhez szóló prédikácziót mondott, végül pedig a pápára, a királyra és összes hiveire Isten áldását kérte. Az egész nap folyamán nagy tömegben jöttek mindenfelől az üdvözlő táviratok. Az elsőt a pápa intézte a jubilánshoz, melyben áldását küldi az érseknek és összes hiveinek. Ezt nyomban követte Schönbrunnból a *király* távirata, melynek szövege a következő:

«Különös örömömre szolgál, hogy aranymiséjét teljes szellemi és testi erőben áldozza az egek urának, és szivemből kivánom, hogy az isteni gondviselés jótéteményekben gazdag életét még sokáig tartsa meg.»

Üdvözlő táviratokat küldtek még *József* főherczeg és családja tagjai, *Vaszary* Kolos herczegprimás, *Samassa* József egri érsek, az összes miniszterek, a püspökök és még sokan. Délben száz teritékű diszebéd volt. Az érseki egyházmegye községeinek templomaiban mindenütt megünnepelték e napot.

Ez alkalommal bemutatjuk Kalocsa érsekének két arczképét. Az egyik a legújabb fényképfelvétel után készült, a másik pedig fiatal korában ábrázolja a főpapot, mikor Esztergomban a herczegprimás titkára volt, a hatvanas évek elején.

MAGYAR EMBER LEVELE A DÉL-AFRIKAI HÁBORÚBÓL.

Kéméndy Jenő festőművészünk testvére, Elemér, ezelőtt nyolcz évvel elhagyta Európát, hogy utazási vágyának eleget tegyen. Dél-Afrikába hajózott s miután sok veszedelmes kalandon ment keresztül, Fokvárosba jutott. Ekkor még egy szót se tudván angolul, egy ideig szobafestésből tartotta fenn magát; majd a gyarmatokat felmérő angol mérnökökhöz került, kik mint térképrajzolót alkalmazták. Három évig járt igy össze-vissza a gyarmatokban, miközben alkalma nyilt több tartományt alaposan megismerni. Sokoldalú ügyességéről, használhatóságáról csakhamar széles körben ismeretessé lett. Ezért aztán később a nagyobb kirándulásokra, vadászatokra induló angolok szivesen vitték magukkal vezetőül, mely alkalmakkor még jobban megismerte Dél-Afrikát. Majd fel is szólitották, hogy lépjen be a natali csendőrségbe, a hol helyismereteinek nagy

A KALOCSAI SZÉKESEGYHÁZ.

LEÁNYKÁK OZSONNÁJA A ZÖLDBEN.
Cotteret J. festménye a párisi Salonban.

EGY KIS TÜZELŐFA.
Weisser Ch. festménye a párisi Salonban.

...eg, kérlek, barátocskám. Nem ...zt higyjék, hogy róluk folyik

...ulandók vagyunk, kedveském, ...ndod el nekem, hogy szerel-

... Szívem mélyéből szeretem őt. ...ek egész elfogultságával hall-...st s talán sajnálkozik barátja ...e megtöri a csendet:

... kettejök közül? De hol is ...em! Ne essék zokon, majd ... hogy az idősebbiknek arca ...alakinek, de a fiatalabbik csinos, ...sod kitünő!

(Folytatása következik.)

...ND MAGYAR.

..., szó ami szó, kellemes hely ...selésre. A sós hullámok üdítően ... emberfiának az ő nekifeszített ...laná rólunk itt, hogy gerinc-...k? Büszkén kiegyenesedünk a ...er előtt. (Ha méltóságos volna: ...n, hogy lenne.) Egyformán jól ...ám feldob, ledob. Kényünkre-...tózunk. A homokon félnapokig ...ünk. Úgy heverünk szerteszét, ...kák.

...itt is a szóhajtás? Meglehet. ... arról semmit sem tud. Ó órákig ...ogy milyen színhatások csillog-... Át-átmegy Lussin Piccolóba, ...ert egy helyütt csodálatosan ...er s amint Bódi a parton tova ... Khrysesnek képzeli magát s ... a költő szava:

...para thina polyphloisboio thalassés.

...lgatag a zúgó tenger partján. ...zereti a halászokat. Nem éppen ... Hiszen otthon is eszik eleget, ...lható alakban, bár igaz, hogy ...ban kedves eledele az olajban ...nem igen gondol arra, hogy ...ább az ötlik fel, hogy itt a ...tebbek. Nálunk panaszkodnak, ...megcsalják, hamisított hernyót ...gra. Ott becsületesen, őszinte ...ják mindannyiokat.

...szeret bárkába ülni, tengerre ...okkal. Felkeresi őket kunyhóik-...n gyakran fut át Arbéba. El-... Nemcsak imponál nekik az a ...ld borostyánkőszipka, melybe ...svilági légy száradott hajdanán, ... gyönyörűséggel füstölget Bódi ...szeretik is. Sokat összevásárol tőlök, mindenféle limet-lomot. Közben egy-egy szemeláttára partra vonszolt cápának eltüntetett fogát, ami pedig nagy sor. Nagyon vigyáznak a szemes finánccok. Jó segítségére van az effélékben a rendes vendéglőjök egyik pincére, aki nemrég perzsa volt egy budapesti szőnyegüzletben s Bódival egy házban lakott, udvarolván az aranyfogú házmesternének. Már onnan ismerősök voltak.

A halászok különben Bódit azért a kedveléseért, hogy mindent összevásárolgatott: csuprot, tányért, keszkenőt, ördögpoklot (köztünk maradt szó légyen!) nem tartották egészen ép elméjűnek. Maguk közt csak úgy titulálták: a »bolond magyar«.

Egy aszaltfüge-orcájú öreg talján asszony mindenképpen be akarta csapni. Hiszen a többiek is azt cselekszik! A tyúkóla régi, kopott, piszkos ponyvával volt befedve. Folytonosan kínálgatta, hogy vegye meg. Oda adja egy koronáért. Látván, hogy Bódi nem áll kötélnek, rimánkodni kezdett, hogy így, úgy, nagyon szegény asszony, irgalomból is oda dobhatja neki azt a rongyos koronát, ha még olyan nagyon szereti is a császárt s a császár képét rajta.

Isten neki fakereszt! gondolta Bódi. Hát megvette. Még a felesége is, aki pedig szintén piktorságot űző művész s aki szerelmes házastársával együtt készséggel vásárolgatott mindig a halászoktól, a cápafog is az ő óraláncán lóg, mondom: még a felesége is duzzogott e miatt az üzlet miatt. Hogy ilyen haszontalan, piszkos rongyot haza vigyenek! Igazán nevetséges! vagyis inkább: szerfölött bosszantó! Ha már megvette, legalább dobja el valahová, ahol senki sem látja. Megtudják. Csúfjai leszsznek az egész fürdőközönségnek. Időtlen időkig rólok beszélnek, rajtok nevetnek a jövendő nemzedékek. Híre terjed otthon is. Az utcára sem mehetnek, hogy ujjal ne mutogassanak reájok.

Bódi csitítgatta kedves életepárját. Mentegetőzött, magyarázgatott. Tán szégyelte is egy kicsit magát. De a piszkos rongyot mégsem, vagy tán azért sem, dobta el. Szelid, jámbor férfiú volt. Ám ha egyszer valamit a fejébe vett, azt ugyan onnan teremtett lélek ki nem verte. Hát az asszonykának is mit volt mit tennie: ha szívből, ha színből bele kellett nyugodnia a megváltozhatatlanba.

Mikor aztán vége lett a nyaralásnak, vagyis meg kellett kezdeni újra a kenyérkereső munkát, pénzszerzést a jövő nyaralásra, Bódiék is haza jöttek. Velök az öreg talján asszony tyúkóljának mocskos fedele.

Itthon aztán kicsomagoltak, rendezkedtek. Jó időbe telt, amíg igazán, egészen újra rendbe jöttek. A sok gond, baj közepette el is felejtették ama bizonyos vitás, keservetes emlékezetű ponyvát. Hanem végre mégis csak előkerült. Már Bódi is restelkedve teríti ki az asztalra. Az asszony duzzogva fordul félre s szép nagy barna szeméből egy kövér könnycsepp buggyan ki.

Bódi zavarában, röstelkedésében, csakhogy valamivel babráljon, kezdi takarítni, mosogatni a tyúkok ponyváját. Hát amint a piszok máladozik róla, kezd valami emberiarcforma kitünedezni.

— Ide nézz asszony! Hát azt hiszed, hogy nem lesz még ebből valami?

Az asszonyt is elhagyja rögvest a sírhatnámság. Neki állanak mindaketten. Szépen, óvatosan, nagy vigyázva takarítják.

Két hétig jóformán egyebet sem csinálnak. S akkor egy gyönyörű szép Krisztusfő ragyog reájok. Bódi azt mondja, hogy Tintorettónak, vagy valamelyik jeles tanítványának művészi ecsetje alól került ki. Úgy van-e, nem-e: biz én azt már nem tudom. De azt tudom, mert látván láttam és hallván hallottam, hogy egy műkereskedő nyomban 1600, azaz egyezerhatszáz koronát igért érte.

Bódi gondolta magában:

— Várjunk még egy kissé! — S azt mondta: Nem adom, nem eladó.

VERSÉNYI GYÖRGY.

MEA CULPA.

Lágyan-simogató, fehér asszonykezem
Kulcsolom rég-felejtett, ősi imára:
„Hitszegő lelkem Hozzád emelem",
Verem a mellem:
„Én bünöm bocsásd meg, Istenem, Uram,
Bünbánó Magdolnád hallgasd meg újra.

Uram, szánj meg, vedd le rólam átkod,
Pogány-bálványom — a Világ — elkárhozni hágy,
Tisztíts meg ó! — s adj emberfölötti erőt,
Vagy vedd el őt
Közelemből, hogy ne kisértsen, ne ejtsen meg
Sötét poklok éhes kerítője: a bünös vágy."

Térdem még hajtva, kezem még kulcsolt,
Homlokom a hűvös gránitkockán.
S nagyszívű Isten, bünöktől föloldozó,
Szennytől megtisztító:
Már meghallgatta sóhaj-uton szálló imám,
S szólt: „Legyen vétked megbocsájtva, megtért leány.

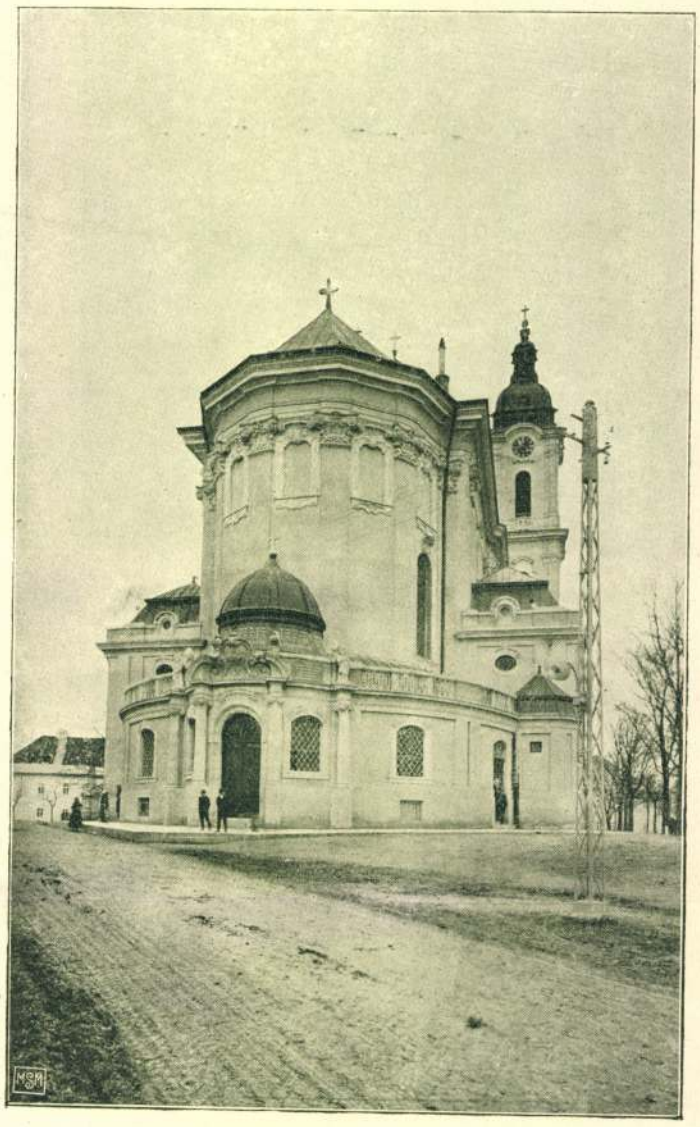
Csóktalan szájjal éljed le asszonyi élted,
Lázálmok raja kerüljön piros, forró éjeken,
S hogy megtisztult lelked vágy-fekély ne lepje,
Ne szennyezze,
Hogy könnyebben járjad meg vezekelő utad:
A kisértőd tőled örökre messzi viszem."

... S bennem akad a szó ... Bánom az imám,
Véresre verem fejem az oltár hideg kövén,
Reszkető husomba vájom a körmöm,
Szaggatom köntösöm ...
Vergődve vonaglik bün-fertőzött testem,
S jajongva, eszelős-vadul szakad a sikolyom:
— „Uram, ne még! ..."

KARDOS TILDA.

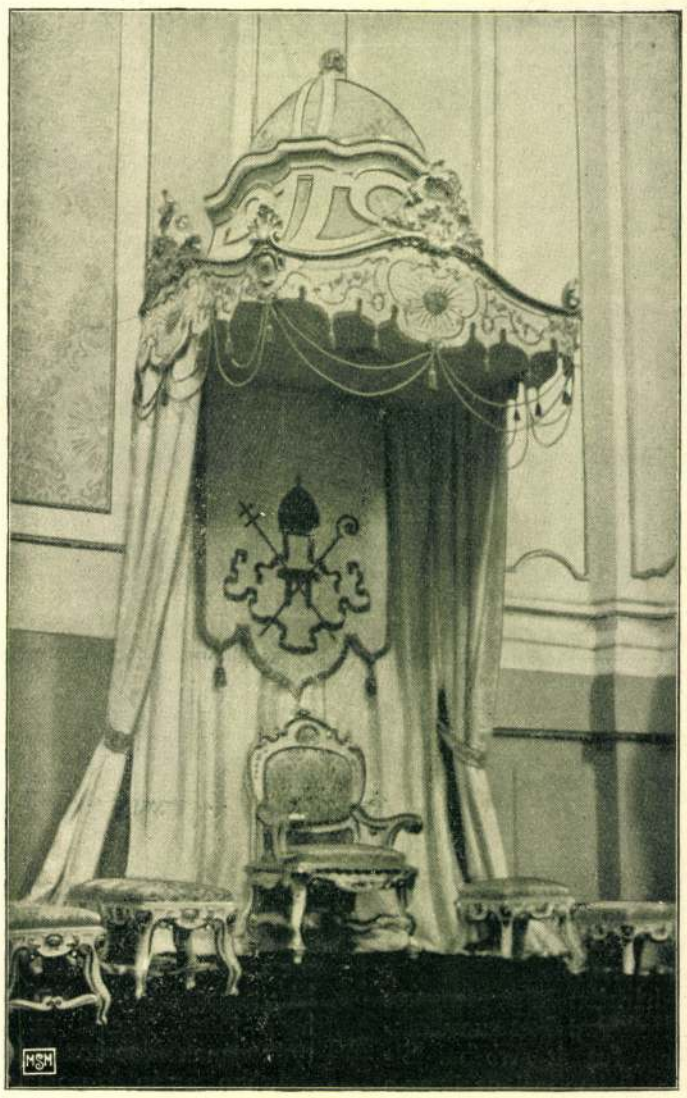
A KALOCSAI ÉRSEKI FŐSZÉKESEGYHÁZ.

A KALOCSAI ÉRSEKI FŐSZÉKESEGYHÁZ KRIPTALEJÁRÓJA.

A KALOCSAI ÉRSEKI FŐSZÉKESEGYHÁZ FŐOLTÁRA.

A KALOCSAI ÉRSEKI FŐSZÉKESEGYHÁZ ÉRSEKI TRÓNUSA.

ÚJABB TEMPLOMÉPÍTKEZ

A mi pedig a közelebbről végét ért $186^3/_4$-diki téli semester történeteit illeti, szóljanak a tények.

1. Az emlitett téli félév alatt béjegyezte magát az Emlékkönyvbe 13 tanuló, névszerint Pünkösti Ferencz, Rosenauer Károly, Szakács Mózes, Weisz Lajos, Jaskó Károly, Weisz Vilmos, Ivánkovits István, Discher Lajos, ifj. gróf Teleki Sámuel, gróf Teleki Béla, ifj. Bertha Sándor, Pázmándi Béla, Pázmándi Dénes, s ezek legelső találkozási összejövetelüket folyó év martius 13-dikán tartották, ugyanekkor Szakács Mó est őrnek választván.

2. A megszakadozott Emlékkönyvet ujra köttették.

3. Az Emlékkönyv pótléka gyanánt egy arczkép-albumot nyitottak, hogy t. i. — a jegyzőkönyv szavai szerint — ezen arczkép-albummal is jeleseink életrajzához egygyel több forrás legyen. Ezen album befogadhat 200 fény- és 60 nemfényképet.

4. Meglevén a könyvtárban a „Budapesti Szemle“ 1. 2. 3. évfolyamaiból több füzet, ezen évfolyamokat szerencséseu kiegé-zitették, s folytatásul a 4-dik évfolyamot is megszerezték, csak is a legeslegelső füzet hiányzik mindeddig.

E pontnál lehetetlen szives köszönetünket nem nyilvánitani valamint Csengery Antal kiadó-szerkesztő urnak többrendbeli sziveskedéseért, ugy Felméri Lajos pesti theologus barátunknak is az ügy érdekében tett, nem csekély fáradozásaiért.

5. A fennebbi folyóiratéhoz hasonló hiányos állapotban levén könyvtárunkban a k. magy. term. tud. társulat Évkönyvei és Közlönye is, ezt is annyira egészitgették, hogy immár legalább az évkönyv 1. 3. és a közlöny 1. 3. kötetei teljesek.

6. Meginditották a könyvtár számára a Prot. egyházi és iskolai lapot is, megszerezvén az 1863-diki évfolyam szinte teljes példányát, mert már csak is az 51. szám nem került még mindezideig kereső kezünkre.

7. Tiszt. Révész Imre ur szives volt megküldeni könyvtárunk számára három munkáját, u. m. 1. Vélemény a magyar prot. egyház-alkotmány főpontjai felett. 2. Erdősi János, stb. 3. A magyar protest. egyház szabadságának védelme stb. Ugyszintén Csányi Dániel tanár ur is sziveskedett megküldeni a Kerekes féle Felsőbb mértani művet. Az elszállitásban fáradozott t. Miklovicz Bálint ur. A jegyzőkönyv szavai szerint: köszönetet szavazunk valamint a szerző- illetőleg- kiadónak, ugy a küldő- és elhozónak is.

8. A fennebb elősorolt 13 egyén közül azok, kik a már beállott nyári semesterre is itt maradtak, mult félévre választva volt őr Szakács Mózest — szabályszerü lemondása után — a nyári félévre ismét őrnek választották, s a hirlapi értesités elkészitésével megbizták.

Körülbelől ennyi az, a mit intézetünk legközelebbi élete felmutat, legyen szabad azonban a fentebbi tárgysorozattal kapcsolatban még nehányat szólani.

a) A 3. pont alatti arczkép albumra nézve kötelességünknek ismerjük tudatni, hogy mindazok, kik becses neveiket mielőttünk az emlékkönyvbe bejegyezték, ha arczképüket megküldeni sziveskednek: örömmel fogadjuk; sőt, ha egy-egy középpontból többen küldenének, szükség esetében még válasz-levélirásra is kötelezzük magunkat. Az őr szállása: Annenstrasse Nr. 16, 2. Treppe. De a ki szolgálatát csak is julius 1-ig ajánlhatja.

b) A 4. pontra vonatkozólag pedig kijelentjük, hogy ha valaki a „Budapesti Szemle“ legelső füzetével szerencséltet, mi is szolgálhatunk cserében a nevezett folyóiratból akár a II-ik kötet 9 első ivét magában foglaló, akár pedig a III-ik kötet 16 első ivet tevő, jó vastag füzettel, mivelhogy ezek a könyvtárból, mint duplumok, ki vannak véve.

c) Az 5. ponttal kapcsolatban tudatni kivánjuk, hogy a k. magyar term. tud. társaság Közlönye 1862-re szóló III-ik kötetének első része szabad rendelkezésére áll annak, a ki nekünk megküldi a szóban forgó társulat Évkönyvei 2-ik vagy 4-ik kötetét, s ha mindakettőt megküldi, annál szebben meg fogjuk köszönni.

Egyebek között nagyon égető szükség volna, a Horváth Mihály-féle „Magyarország történetei“ czimü, 1848. előtt bevégzett munka ugynevezett negyedik szakaszára, mert a három első szakaszt — kötetet — még régen megszerezték volt az illetők. Ha tehát fentebbi cserepéldányaink valakinek javára lennének, a Horváth-féle munka 4-ik kötetéért is felajánljuk akármelyiket.

Most már kellene következni valami felhivásfélének, de mi se az előttünk bejegyzett 416 tagból álló gyönyörü kontingenst, se pedig a hazai iróközönséget nem merjük háborgatni, s pedig azért, mert a kinek lelkében az a szellem él, mely az alapitókat lelkesitette: az olyan ugyis alkalmilag mindig örömmel hozza meg lelkének drága gyümölcsét, a más szellemüek pedig . . .

Annyit azonban mégis bátorkodunk kimondani: ez a könyvtár azért született volt, hogy a Berlinben tanuló magyar ifjuságot szakadatlan kapcsolatban tartsa hazája irodalmával, sőt itteni tanulmányozásaiban is némileg kalauzolja, s alkalmilag szolgáljon még azoknak is, a kik jó lélekkel akarnának mifelőlünk valamicskét tudni. Itt tehát mindenből csak a legjava kell.

Záradékul álljon itt nehány sor az itteni egyetemen levő stipendiumról is.

Van itt két stipendium, s áll mindkettő külön-külön 80 porosz tallérból = 120 a. é. forint ezüst-pénzben. Megkaphatja az olyan erdélyi theologus ifju, ki a nagy-enyedi főtanoda előljáróságától erre vonatkozó ajánló-levelet hoz, s legalább egy theologiai magánleczkét hallgat. Ha az ajánló levél kéznél van, a többi teendőket megtalálhatni az egyetemi könyvtárba elhelyezett „Berlini Magyar Könyvtár“ legelső könyvében, az ugynevezett „Emlékkönyvben.“ Életkérdés az oktober 15. előtt ide megérkezendett ifjura nézve e tekintetben csak az, hogy folyamodásával egy napot se késsék, mert különben legalább is egynegyedét elveszti. Tehát itt az idő igazán pénz lesz, azaz: pénzbe kerül. Nem lesz talán fölösleges azon megjegyzés is, hogy a mit a stipendiumról irtunk, épen nem oklevelekből meritettük, hanem csakis magunkon tapasztaltuk. Valamint azt is jó tudni, hogy a stipendium ismét folyamatba inditása nem csekély utánjárásába, sőt küzdelmébe került némelyik hazánkfiának, s mi, kik élvezzük, nagy köszönettel tartozunk ebbeli fáradozásaikért, Jancsó Lajosnak és Szász Gerőnek. Ülésileg történt jóváhagyás után közli

Szakács Mózes.

A gazdaság köréből.

(A gomborka vetése még most sem késő.)

„Lehet-e még gomborkát vetni jó sikerrel? — elfagyott vagy kiveszett az őszi repczém, — a téli száraz fagyok által kiritkult és jelenleg már semmivé lett az őszi buzám, — csirába indult tavaszi vetéseinket a hirtelen jött kései fagyok annyira megritkitották, hogy a soványaratáshoz is kevés a remény, pedig kölcsön vett magból veténk ezt is;“ — s több ily szomoru tartalmu levelek érkeztek hozzám a mult hetekbeli fagyok által károsult vidékekről. Ezek mindegyikére nem a részvétlenség miatt nem feleltem idáig, — hanem részint a levelek túlzott száma miatt, részint pedig azon oknál fogva, hogy a „Vasárnapi Ujság“ jelen számában e válaszomat kiadva, talán más, még velsm nem levelezett egyén is használhatandja.

Hogy gomborkát még lehet vetni, — még pedig junius elején is jó sikerrel, — azt entapasztalásom után bátran és bizton mondhatom és ekkor az aratása augusztus hónap elején leend, még pedig jó haszonnal. Ugyanis: a kinek az őszi repczéje a téli száraz fagyok által kiveszett, vagy jelenleg már kevés a remény hozzá; — hanem gazos a földje — nem kell szántani semmit, hanem vasfogassal hosszába és keresztbe kell fogasolni, s ezután azonnal bevetni gomborkával, 10—12 itcze magot egy 12,000 □ öllel számitott holdba. A gomborka minden munkálatait kimutató és utba vezető czikk a „Vasárnapi Ujság“ folyó évi 10-ik és 12-ik számaiban jelent meg, azért az olvasót ezen czikkek figyelembe vételére utaljuk. A vetés után azonnal boronálni kell, vagy igen czélszerű egy kideszkázott szekéroldalt keresztbe forditva, mint a boronával, henger helyett a földet megjáratni a boronálás után, mi a földet összefüggővé és a hantokat semmivé teendi. Ugyszintén a kiveszett őszi buza vagy a kiveszett tavaszi vetések után is, hasonlólag kell munkálni.

Ha pedig gazos a föld, vagy nagyon csomós a fris trágya: a kiveszett őszi repcze földét csekélyen meg kell szántani, hogy a fris csomós trágya szerteomoljon, mert a gomborka a csomós trágya fölött igen hirtelen magasra és lazára növén fel, a mellette való soványabb de több magtartalmu alacsony bokorra ráborul, egyenetlen lesz a termés. A gomborka-tarlóba pedig, — mint szintén saját tapasztalásom után állithatom — legczélszerűbb az őszi buza, mely gazdag aratást nyujt. — A férgek, bogarak, mind eltávoznak a gomborkaföldből, sem penész, sem tavaszi fagy nem árt; mert ezen növénynek még idáig semmi ellensége nincs fölfödözve. Tavaly egy hajszál forma férgekkel, az az nyüvekkel telt földbe vettettem a gomborkát, az idén már e férgeknek se hire se hamva, és a föld felett, a legszebb buzavetés terül.

Azért vessen gomborkát, a kinek kiveszett az őszije, mert sem tavaly nem termett, sem pedig az idén nincs nagy remény az őszi repczékhez.

A gomborka vetőmagért hozzám fordulókat intézkedésem után igazitom Fleischman és Weber urak a „Zöld koszoruhoz“ czimzett kereskedésébe Pesten, kik majd a vetőmagot tőlök vásárlókra figyelmüket is forditják a nyomtatás ideje alatt. — A ki pedig a gomborkát, mint takarmányt akarja termeszteni, arra nézve a „Polikai Ujdonságok“ legközelebbi számában nyujtottam utasitást.

Egyuttal helyén látom itt a leendő aratás előkészitése tekintetéből, a következő városokban, u. m. Pécs, Kanizsa, Szekszárd, Fehérvár, Szombathely, Sopron, Veszprém, Győr, Pozsony, Rozsnyó, Eperjes, Kassa, Szatmár, Miskolcz, Debreczen, Kecskemét, Nagyvárad, Nagy-Szalonta, Temesvár városában működő rosta-készitő-mestereket tisztelettel fölkérni, hogy hozzám *P.-Aradra* (Esztergommegye, u. p. Köbölkut) czimzendő, s a postabér könnyitése tekintetéből, nyilt levelekben, velem családi neveiket s lakásaikat tudatni sziveskedjenek. *Czérna István.*

Egyveleg.

** *(Óriási ősállatok az északi Jegestenger vidékén.)* Szibériának északi részén a Jegestenger közelében ősi állatoknak nemcsak csontvázai, hanem még egész ép műszerekkel biró, s az özönviz előtt élt, kevésbbé megroncsolt s meglehetős karban levő emlős, valamint a gyikok osztályába tartozott óriási állatok testei is találtatnak, s hasonlók a nálunk is a földrétegben itt-ott gyakran előforduló csontvázakhoz. Minden nyáron, midőn a nap hevétől a hó elolvad, ezen ősi állatoknak nagy számát lehet látni, melyeket a viz magával sodor az emelkedettebb helyekről le a Jegestengerbe, anélkül, hogy az azon vidékek lakói tudományos szempontból észleleteket tennének ezen állattetemek felett, kivéve az elefántokat, melyeknek fogait a vizből kifogják, s olcsón áruba bocsátják.

Jelenleg azonban az egyesült északamerikai államokban bizottmány alakult, mely ezen óriási ősállatoknak, szakértők általi megvizsgáltatását tüzte ki feladatául, továbbá minél több s ezer évek óta épségben maradt állatfajok műszerveit alaposan és tudományosan kikutatni; melynek folytán ezen özönviz előtti óriási állatok organikus alkotás módját minden kétség eloszlatása után tudományos rendszer felállitása mellett tanulmányozni sikerülend. — *B. E.*

** *(Madár-óra.)* Csehországban, Pilsenben egy erdőkedvelő madár-órát készitett, a mennyiben bizonyos madarak ébredésének és énekének óráját megfigyelte és följegyezte. A csalogány után, mely csaknem egész éjen át csattog, a pintyőke, mint minden madár közt legkorábban kelő, adja az első jelt. Éneke pitymallat előtt $1^1/_2$—2 órával hallatszik. Utána a fekete barázdabillegtető kezdi énekét, mely $2^1/_2$—3 óráig tart, és a csalogányéval versenyezhetne, ha oly igen rövid nem volna; $2^1/_2$—3 órától a fürj szól 3—$3^1/_2$ órától kezdve a veresbegy hallatja trilláit. $3^1/_2$—4 óra után a feketerigó kezdi rá, mely minden dallamot oly könnyen megtanul, hogy egy franczia annyira vitte, hogy vidékén minden feketerigó a marsellaisset fütyölte. Ő ugyan is egy a fogságban a marsellaisere megtanitott feketerigót szabadon bocsátott, az aztán vad rokonainak tanitója lett. $3^1/_2$—5 órától fogva a czinege dalol; $5^1/_2$ órakor a veréb kezd csipogni, a mikor már az álmos tejárusnők és tehénpásztorok is elkezdik reggeli éneküket.

** *(Gibraltárt szigetté akarják tenni.)* Spanyolországban azzal foglalkoznak, hogy egy hajózható csatornát épitsenek, mely a hajóknak a gibraltári ut elkerülését lehetővé tegye. A tervet Laya Sándor készitette, s benne arra is volt gondja, hogy a csatornával határos sikokat vizzel lássa el, s ismét oly terményekké tegye, mint az arabok idejében voltak. A gibraltári sziklák e csatorna által egészen szigetté lennének. A terv nagyszerünek látszik, de épen azért nagy kérdés: vajjon foganatositható lesz-e.

Vas. Ujs. 1864.

TÁRHÁZ.

Egyház és iskola.

** *(A pesti főreáltanodánál)* a szegény tanulókat segélyző *Scitovszky-alapitvány* a pesti takarékpénztár adománya folytán ismét 200 fttal gyarapodott, s igy a nevezett alapitvány tőkéje, mely a pestvárosi letét-hivatalnál kamatoz, jelenleg már 2161 ft. 50 krra szaporodott. — A mult évi dec. óta a könyvtár a következő adomány-könyvekkel gyarapodott: A nm. magyar királyi helytartótanács intézvényei értelmében 27 kötet. A főmélt. magyar udv. kanczellária rendeletéből 3 kötet érkezett. — Továbbá Vész Ármin János műegyetemi tanár 30, — Szabóky Adolf tanár 4, Lampel Róbert könyvárus 1, — Felsmann József tr. 1, — az állami földtani társulat 1, — Fuchs Nándor reáltanuló 4, — Puskásy László reáltanuló pedig 5 kötetet ajándékoztak. Az ujabb adományösszeg 75 kötet könyvből áll.

** *(A kalocsai székes-főegyház)* megujitását és földiszitését a napokban fejezték be két nagyszerü szobor fölállitása által, melyek közől az egyik *sz. István*, a másik *sz. László* apostoli királyainkat tünteti elő carrarai hófehér márványból. A templom diszes megujitására már gróf Nádasdy Ferencz volt érsek 10000 ftot hagyott végrendeletileg. Ez összeget a mostani érsek ő nmga. 100,000 ftra egeszitvén ki, a templomnak ritka diszszel megujitatása megtörtént. A két uj szobor, mint a „P. H.“-nek irjak, Milánóban készült s mindegyik 8 láb magas. A templomba lépve, baloldalon sz. István áll, fején korona, jobb kezében kereszt, baljában az arany alma. Ruházatát dusan zsinórozott magyar öltöny képezi, vállain királyi palást. A szobor sárgás márványkőből készült talapzatának előoldalán, mintegy keretben, remek dombormü látható, mely azon jelenetet tünteti elő, midőn az első kalocsai püspök, Astricus, a Rómában sz. Sylvester pápától kapott koronát sz. Istvánnak átnyujtja. — Az ellenkező oldalon van felállitva sz. László szobra. Fején sisak; ruházata régi lovag sodrony alsó öltöny, fölül rajta dúsan zsinórozott fölvető és királyi palást. Bal oldalán övéből rövid buzogány függ, balkeze egyenesen kardjának markolatán nyugszik. Jobb lábánál a kősziklából bugyogó viz, ~~melyet kardjával csodásan fakasztott.~~ A talapzat előlapján, sárgás márványkeretben, szintén fehér dombormű, mely azon jelenetet tünteti elő, midőn sz. László a bácsi érsekséget alapitván, ezen alapitványi levelet Fábián első bácsi érseknek nyujtja, ki azt átveszi. A szobrok egy darabból vannak, s külön külön mindegyik 36 mázsát nyom. Mindkettőre az áhitat kifejezése megkapólag van mintegy oda lehelve a müvész által.

** *(A mármaros-ugocsai h. h. egyházmegyében)* legujabb kimutatás szerint a lelkek száma 15,346. Házaspár van 2980; 510 vegyes házasságu. Van 31 rendes, 1 nyugalmazott lelkipásztor, 37 tanitó, kik közől 5 lelkipásztor is. Külön fiiskola 6, leányiskola 3, közös 28. A tanulók száma 1879. Többnyire mindenütt van vasárnapi iskola. Az iskolába járni kötelesek, de nem járók száma 109. Különben az egész egyházmegyében csak 8 férfi és 14 nő van, kik nem iskoláztak.

** *(Nevelőnői vizsgálat.)* A Párisból nemrég hazánkba visszatért *Lövei* Klára kisasszonyt, a képezdei tudományokból a nagykőrösi dunamelléki reform. egyházi kerület állandó bizottsága, ez évi május 7-ik napján kihallgatván, őt részint a nyert osztályozatok, részint a vizsgálat alkalmával kitüntetett sokoldalu szakképzetsége alapján, a nőnevelői pályára teljesen képesnek és egy nőnövelde önálló vezetésére kitünően alkalmasnak itélte és nyilvánitotta. — Az egyes tantárgyak, melyekből a kisasszony oly szép sikerü vizsgát tett, a következők: Hittan, — aesthetika testi és értelmi nevelés, — beszéd és értelem-gyakorlatok, szám és olvasás tanitás methodikája, — egyetemes oktatástan, — magyar nyelv, — irásbeli müvek különféle nemei, — magyar irodalomtörténet, — történelem, — mennyiségtan, — természettan, — irás, — rajz, — német nyelv, — franczia nyelv. Ez egyes tantárgyak, mint a nyert bizonyitványból láttuk, majdnem kivétel nélkül *kitünő* osztályzattal vannak betöltve.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

➶ *(A létesitendö magyar iparbank)* alapszabályai részére, melyek már egy év előtt felterjesztettek szentesittetés végett, a napokban leérkezett a helybenhagyás. E vállalatra mostanáig 2455 darab 200 ftos részvényt, vagyis 485,000 ftot irtak alá.

➶ *(Télies időjárás.)* Május 5-ről irják Nagy-Szebenből, hogy egész télies idő állt be. A meddig a szem lát, minden hóval van boritva. Reggelenkint fagy. A gyümölcsfák virágzását a hó elboritotta, s az ágak a hó terhétől szomoruan hajlanak le.

➶ *(A hazai gyáripar fejlődésének)* ujabb szép bizonysága, hogy a külföld előtt is kedvezőleg ismert *herendi* porczellán-gyárban közelebbről több rendbeli megrendelést tettek a mexikói császár részére.

Közintézetek, egyletek.

** *(A magyar tudományos akademia)* bölcseleti, történelmi és törvénytudományi osztályának e hó 10 ikén tartott ülését ezuttal rendkivülileg összes ülés előzte meg, a mennyiben *Duka* Tivadar, a természettudom. osztály lev. tagja — Kelet-Indiából rövid időre hazájába érkezvén — ez alkalommal foglalta el székét, a Ganges folyó Deltájának természeti s éghajlati viszonyairól értekezvén. Tiz évi tapasztaláson alapult közleménye igen érdekes képét adja azon vidék természeti sajátságainak és népének. Ott a posványok miatt az éghajlat nagyon egészségtelen, s a folyton uralgó sárgaláz annyira pusztitja a lakosokat, hogy azt a vidéket csaknem több tigris, párducz, alligator lakja, mint ember. A lakosság csekély számát a gyakori kiöntések is okozzák, melyek alkalmával a tenger árja egy-egy szigetet 6—7 lábnyira ellep. Fővárosa Kalkutta a legegészségtelenebb, 100 angol mértföldnyire a tengertől. Az évszakokról megjegyzi, hogy nyáron árnyékban 80—90, a napon 100—120 foknyi a melegség, Fahrenheit szerint. Az esős időszak, mely junius közepe táján kezdődik, elején élvezetes, később kiállhatatlan áthatón nedves gőzfürdővé teszi a levegőt; maga a nyughely, melyen meg akar pihenni az ember, át van hatva nedvességgel. Később a száraz évszak beálltával minden butor megrepedezik s a falakról a vakolat alig csekély kivétellel lehull. Volt idő, melyben a kedvezőtlen időjárás az európai haderő 60%-át elsodorta; kellő helyismerettel és elővigyázat mellett azonban rendesen nem haladja meg a 7%-ot a halálozás. Fehér ember a lapályokon a harmadik nemzedékig soha sem tarthatja fönn magát. A benszülött lakosok az emberi középkort is ritkán élik tul. A bengali fiu különben 14—15 éves korában már teljesen kifejlett, s a lány, midőn 10—12 éves, már férjhez adható. A bengali lakosokat legjobban jellemzi következő közmondásuk: „Jobb menni mint futni; jobb állni mint menni; jobb ülni mint állni; de mindenekfölött legjobb feküdni.“ Az érdekes előadást a hallgatók általános éljenzéssel fogadták. — Ezután *Szalay* László titoknok fölolvasta a muzeum igazgatójának köszönő sorait Duka Tivadar legujabb küldeményeért, mely érmekből, madár s egyéb állatbőrökből, a többi közt egy gazdagon aranyozott Visnu szoborból áll. — Az osztályülésben *Fabó* András levelező tag székfoglóul Beythe István 16-dik századbeli hires dunántuli superintendens életrajzát olvasá föl, kit mind az ág. mind a helv. hitvallásuak kizárólag magukénak tulajdonitanak. A vitát oda dönti el, hogy Beythe István 1591 után is az ágostai hitvallásuak superintendense volt, a mi pedig a helvét hitvallásuakat illeti, ezeknek ugyan, mint keletkező uj pártnak, hallgatagul elismert feje lehetett, de nem volt szabályszerüen választott superintendense. A helvét hitvallásuak csak Beythe Istvánnak 1611-ben bekövetkezett halála után 1612-ben választották első superintendensöket. — Végül Greguss Ágost r. tag mutatá be *Szeberényi* Lajos l. tagnak értekezését „Az ujabb kor gyakorlati irányá“-ról, mely az „Akademiai Értesitő“-be fölvétel végett birálat alá bocsáttatott.

** *(Felsőmagyarországi vadász egylet)* czim alatt Zemplénben egylet alakult, melynek elnöke gr. Sztáray Antal, s czélja, hogy oktober közepétől november végeig hajtóvadászatokat rendezzen.

Közlekedés.

➶ *(A buda-tétényi vasut.)* Részvények utján Buda és Tétény közt lóvonatu vasutat szándékoznak létrehozni, s e végre a részvénytársulat már bizottmányt is alakitott, melynek elnöke Wodianer Albert, alalnökei dr. Heinrich János és Karczag Ferencz, titkára Szénássy Miksa; tagjai ház-, föld- és szőlőbirtokosok és egyéb érdekeltek Budáról s környékéről. Az előmunkálatokra engedélyért már folyamodtak mind Buda városa, mind Pestmegye hatóságához. A nagy- és kis-tétényi közbirtokosság minden lehető kedvezményt megigért a vállalat mielőbbi létesitésére. Egy-egy részvény ára 100 ft., mely 10 ftjával havi részletekben fizetendő. A vasutnak öt rendes állomása lesz Budától; az első a keserü-forrásoknál, továbbá Albertfalva, Budafok, Kis- és Nagy-Tétény; s mihelyt a vasut az első állomásig elkészül, azonnal megnyilik, a többi állomást pedig társaskocsik által kötik vele össze.

➶ *(Vasut Baziástól Kalkuttáig.)* Baziástól a vasutat Kalkuttáig folytatni szándékoznak, melynek távolsága mintegy 600 földirati mérföld. — Baziástól Drinápolyon keresztül vezetnék Konstantinápolyig, az átellenes Skutaritól pedig Kis-Ázsián, Persián, Afganistánon keresztül Kelet Indiának. Angolok vállalkoznának rá, s az egész vasut költségét 30 millió font sterlingre vetik.

Mi ujság?

** *(Régi sirbolt).* Pestmegyében, a peregi pusztán egy földmíves ekéje valami téglákban akadt meg. A födmíves azon a helyen ásni kezdett, s nagy boltozatos üregekre bukkant, melyekben csontok találtattak. Henszlmann és Römer régiségbuváraink azonnal a helyszinére utaztak, s az ásatásokat megyei felügyelet alatt folytatják.

** *(Kazinczy Gábor hült tetemeit)* Zemplénmegyében a család ősi temetkezési helyére vitték. A bánfalvaiak szeretett emberük porait vonakodtak kiadni birtokukból, ugy hogy a kellemetlenségek elháritása tekintetéből, karhatalommal kellett kikisérni a határból. Különös jele a ragaszkodásnak.

** *(Egy uszkár tolvajt fogott.)* E hó elején egyik este a soroksári vámvonalon tul egy czigány megtámadott egy nőt, s minden ruhájától megfosztotta. A támadt zajra Steiner György nevü pesti lakos uszkárjával ott teremvén, a czigány futni kezdett, de az eb megragadta, s az uszkár segélyével sikerült a czigányt a város felé kényszeriteni. Utközben a szél a mentő fejéről lefujta a kalapot; mig ez utána nyult, a czigány felhasználta az alkalmat, s ismét megfutott, de az uszkár ismét megfogta, s igy végre a városházához kisérték, s átadták a fenyitő-törvényszéknek.

** *(Megjelent egyházi munka.) Huszár* Károly „Történetekkel fölvilágositott egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnap és több alkalmakra“ czimü vállalata második évfolyamának második kötete is megjelent, s 2 fton kapható. A munka nagyobb része Mändl Gáspár mult századbeli jezsuita beszédeiből van véve, s hogy gyöngébb szemüek is használhassák, nagyobb betükkel van nyomva. A munka mindkét kötete 80 szent beszédet tartalmaz, s az egyházmegyei hivatalok utján 3 fton megrendelhető.

** *(Halált hozó szégyen.)* Erdélyben egy kocsis, — mint a „K. K.“ irja, — a napokban kötél által véget vetett életének a fölötti szégyenében, hogy Kolozsvárra bejövet, a vezérlete alatt levő lovak a kocsit, melyben a tulajdonos grófnő ült, elragadták. A nemes grófnét szerencsére veszély nem érte; a kocsis azonban, ki a grófi házat régidő óta hűségesen szolgálta, e kudarcz miatt szégyenében öngyilkos lett.

— *(Ajánlkozás.)* Egy hazánkfia, ki huzamos időt töltött Franczia- és Angolhonban, a franczia és angol nyelv elméleti és gyakorlati tanitására méltányos föltételek mellett vállalkozik. Kik ezen ajánlatát igénybe venni akarják, szivesked jenek nevöket és lakásukat Medetz váczi utczai nagykereskedésében, vagy Rózsavölgyi műkereskedésében vele tudatni.

** *(A szegedi jótékony nőegylet)*, mely négy hónap óta naponkint ezerhatszáznál többre menő szegénynek nyujt táplálékot, hogy apadó jövedelmeinek uj forrást szerezzen, tápintézeteit különböző alaku fényképekben kiadta. A nagy példány ára 2 ft., az ugynevezett stereoskop 1 ft., a látogatójegy-alaku 1 ft. A legmelegebben ajánlhatjuk olvasóinknak e kép megszerzését, mely emlékül szolgálhat az inség szomoru napjaiból, hűn mutatva föl egy jelenetet arról, mikép igyekeztek hazánk derék leányai elviselhetőbbé tenni a nyomort szenvedő embertársaiknak. Előfizetéseket e czélra lapunk szerkesztősége is elfogad.

bához, majd abban is egy kerekes székhez, végre ágyhoz kötötték, melyet ime most fölváltott a koporsó ...

Halála nem csupán az egyháznak veszteség, hanem a hazának is s egész közéletünknek, melynek oly hatalmas munkása volt. Az ország részvéte kiséri koporsóját a sirkápolnába, a kalocsai székes egyháznak földalatti boltivei alá, melyet gróf Csáky Imre és gróf Batthyány József építettek s melynek szentelt öble annyiszor hangzott a most végkép elnémult ajkak ihlett szavától.

MEGINT TAVASZDAL....

— Megint tavaszdal ? Igy kiáltok —
Megint a régi zöngemény,
Megint a «nyíló kis virágok»
«Pacsirtahang» és «Estifény!»

— Ugyan mikor lesz vége végre,
Mikor hagyjátok abba már ? ....
— Akkor, ha egykor majd a télre
Nem jő tavasz, s tavaszra nyár.

Ha egyszer majd a kikeletnek
Nem lesz virága, illata,
Ha majd az emberi sziveknek
Nem lesz szerelme, bánata.

De míg szerelmet énekelhet,
És megujúl a kikelet,
Az új tavaszt, és új szerelmet
Mindig új dal énekli meg.

Mindig akad a gúny daczára
Költő, kitől azt hallhatod :
— Hallgass a szép tavasz szavára,
Dalolj, a míg zenghet dalod !

Pataj Sándor.

ESKÜVŐ ELŐTT.

Piros sugár siess, az est
Sebes szárnyon közelg.
Öltözz csillagsugárba éj,
Bibor-palástba regg !

Hajnal himezz rétet, mezőt,
Gyöngygyel, gyémánttal is !
Sötétzöld köntöst ölts virág,
Öltsön minden fa is !

Szegj zöldelőn ösvényt bokor,
Dal zengjen ágodon !
Pázsit teríts lágy szőnyeget
Illatba' gazdagon !

S ti kedves, játszi dalosok,
Vidám madár sereg,
Dalolva zengni örömöm'
Ti is eljőjetek !

Szabad, szabad kis titkosim
Titkom kizengnetek !
Már a lugas susogja is :
Nászomra jőjetek !

Hollósy István.

A HONVÉD ZÁSZLÓ.

Elbeszélés.

Irta Borostyáni Nándor.

II.

1861 tavaszán, egy pompás márcziusi napon, midőn a kora délelőtt daczára már perzselőn sütött le a nap Dél-Karolinának beláthatlan gyapot-, kávé- és czukornád-ültetvényeire, egy tetőtől talpig fehér gyolcsba öltözött lovas ügetett a karcsu pálmáktól és terebélyes sykomoroktól képezett hosszú fasorban, mely egy nagyobb plantage urilakához vezetett.

Csinos, rokonszenves arczú fiatal ember volt, a kinek széles karimájú, fehér gyökérkalapja alól két nagy fekete szem életvidoran és bátran tekintett a világba. Könnyü volt észrevenni, hogy sarja azon régi, nemes franczia családok egyikének, melyek, bár közel kétszáz év előtt telepedtek le Louisianában és Karolinában, tisztán megőrizték a faj jellegét.

Az útmenti ültetvényekben dolgozó szerecsenek alázattal emelték meg kalapjukat a deli lovas előtt.

— Nem láttad uradat? — kérdé egy szálmagas, bikanyakú feketéhez fordulva.

A néger széthúzta duzzadt, piros ajkait, a mi barátságos mosolyt jelentett.

— Oh, igen. Massza nem régen volt itt. Most bizonyosan reggelizik.

Csakugyan a plantage tulajdonosa óriási folyondároktól befutott verendáján ült a reggelinél, fiatal, bájos neje és két viruló gyermeke körében, midőn az idegen lovas megállt a ház előtt.

— Azt hiszem, vendéget kapunk, édesem, — szólt a ház ura, fölemelkedve helyéről és eléje menve az érkezettnek.

De alig, hogy szemügyre vette, vidáman kiáltott föl:

— Isten hozta, kedves Charles. No, ez derék dolog Öntől. Már azt hittem, hogy megfeledkezik régi barátairól.

— Soha, kedves Dorándy! Akkor meg nem érdemelném, hogy többé rám süssön ez az áldott nap, mely, mint látom, gyönyörűen fejleszti az ön ültetvényeit.

— A mely azonban egy kissé kegyetlenül tüzött le önre.

— Eh, szót se érdemel. Annál kellemesebb volt az éjszaka.

Dorándy meglepetve pillantott vendégére.

— Csak nem Charlestonból jön ön, hogy egész éjjel uton volt?

— De bizony, onnan jövök, még pedig, a a mennyire lehetett, toronyirányban. Keresztül a plantage-ok utain.

— Csak nincs valami baj önöknél?

— Hála istennek, nincs, mindnyájan egészségesek otthon. Hanem azért elég komoly ügyben, küldetésben jövök. Férfiakra van szükségünk, kedves Dorándy. Olyan tapasztalt, harczedzett, bátor férfiakra, mint ön. Apa nagyon kéreti, hogy a plantage-tulajdonosok holnapi gyülésén, Charlestonban jelenjék meg. Azt tartom, hogy ott igen fontos, mindnyájunkat a legközelebbről érintő határozatokat fognak hozni.

— A helyzet tehát még feszültebbé vált?

— Feszültté a késhegyig; a fegyverek hatalmára való hivatkozásig.

Dorándy végig sodorintott a bajszán.

— Teringettét! Ez már komoly dolog.

— Valósággal az, uram. Azt ön már bizonyára tudja, hogy Dél-Karolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia és Luisiana államok kiléptek az Unióból, megalakitották a déli államok szövetségét és megválasztották Jefferson Davis-t elnökül.

— Elhagyatottságomban épen csak hogy erről vagyok tájékozva, kedves Charles.

— Nos hát, most az új konföderáczió meg fogja mutatni, hogy nem fél a yankeek fenyegetéseitől. Nem fogjuk türni, hogy az Éjszaknak kalmárai és jogcsavaró ügyvédei ránk erőszakolják akaratjukat. Ön, mint plantage-tulajdonos, tudja, hogy a rabszolgaságot itt megszüntetni annyi volna, mint tönkretenni a földbirtokosokat s egy rengeteg területnek virágzó mezőgazdaságát. Nincsenek fehér munkásaink; de ha volnának is, itt e félig tropikus égaljban képtelenek arra a munkára, a mit négereink teljesítenek. És micsoda hamis, hazug filantropizmus az, ha ott Éjszakon a mi szerecseneink nyomoruságos helyzetéről deklamálnak? Az ő gyári munkásaik, azok az igazi rabszolgák. A mi jól táplált, világos, szellős házakban lakó négereink, a kik a déli órák kivételével az egész napot isten szabad ege alatt töltik, teheneket és baromfit tartanak saját szükségletükre udvarukon, százszorta jobban élnek, mint az ő fehér rabszolgáik a gyárakban s a proletariátusnak nagyvárosi barlangjaiban.

Dorándy mosolygott a fiatal ember hevén.

— Annyit én is mondhatok, kedves Charles, hogy az én feketéim minden pillanatban tűzbevízbe rohannának értem. No, de most hadd vezessem szobájába. Remélem, egy hideg fürdő jót fog tenni önnek. Azután várjuk Henriette-tel a reggelinél ...

Hogyan került Dorándy Béla hazájának elhagyása után Amerikába és miként lett az egykori honvédtisztből vagyonos plantage-tulajdonos Dél-Karolinában, azt hamar el lehet mondani. Annál hosszabbnak tünt föl neki az a pár esztendő, melyet török földre való lépése után folytonos nélkülözésben töltött.

Ámbár a vallás külsőségeire semmit sem adott s azon fölvilágosult szellemekhez tartozott, kik az istent más szertartások szerint imádó emberben is csak felebarátot látnak, alapjában véve vallásos kedélye ellent tudott állani azon erős kisértésnek, hogy fölvegye az izlamot s azzal utját egyengesse gyors emelkedésének a török hadseregben. Aztán nem tartotta összeférőnek jellemével, hogy várható előnyök miatt lemondjon hitéről.

Nem lépett be tehát a próféta követőinek hadseregébe ; ellenben azon volt, hogy Konstantinápolyban leczkeadással tartsa fönn magát. Tudott meglehetősen németül, francziául, angolul. Ezt próbálta hát értékesiteni.

Nem boldogult vele. Ismerősei nem voltak, ajánlatokkal nem birt. Egy ideig csak eltengődött azon a honoráriumon, a melyet egy emberséges effendi fizetett neki, a ki szükségét érezte jövőjére való tekintettel, hogy megismerkedjék a franczia grammaire elemeivel.

Egy félév múlva azonban ez a forrás is bedugult. A jó effendi egy nagy lakomán annyi sárgadinnyét talált enni s otthon, hogy forróságát lehütse, annyi aludt tejet ivott rá, hogy bélgyuladást kapott és csakhamar elköltözött Mohamed paradicsomába.

Időközben az a kevés magyar is, a kikkel érintkezést tartott fön, elszállingózott Istambulból, (Kormuthról, a kit veszélyes zúzott sebje miatt a widdini katonai kórházban kellett hagynia, soha többé nem kapott hirt).

Helyzete oly kétségbeejtővé alakult, hogy egy reggelen azon vette magát észre, hogy nincs még csak egy árva «parája» sem.

Kezébe vette pisztolyát, a melytől nagy nélkülözései daczára se tudott megválni, mivel egy ellenséges dzsidás-őrnagy kezéből ütötte ki az isaszegi csatában, s azon gondolkozott, nem volna-e jobb véget vetni e nyomoruságos életnek ?

Hanem aztán eszébe jutott a daczos fölkiáltás, melylyel a legválságosabb helyzetekben szokta volt biztatni honvédeit:

— *Ne hagyd magad, magyar !*

Visszatette az értékes müvű fegyvert helyére és lement Galatába, a kikötőbe.

Nem ismerte senki. Röstelkedés nélkül ajánlkozhatott teherhordónak.

A szabadságharcz daliája úgy hordta hátán naphosszant a nehéz zsákokat a hajókból a kikötőbe, mint az utolsó rongyos hamál.

Hanem ez volt szerencséje, életének forduló pontja.

Egy new-orleansi kereskedelmi hajó kapitánya nem tudta magát megértetni egy alantas török vámhivatalnokkal.

Dorándy tanuja volt a jelenetnek. Letette zsákját s oly pompásan felelt meg rögtönzött tolmácsi szerepének, hogy a tengerész, a kit meglepett e szegény teherhordónak férfiasan szép, nemes arcza és értelmisége, beszédbe ereszkedett vele.

Vonakodva és kitérve felelt a nyomorában is büszke magyar az amerikainak nyilt, egyenes kérdéseire.

De végre is meg kellett adnia magát. El kellett mondania a teljes, megindító valóságot.

A kapitány meghatottan nyujtá neki oda kezét:

— Ön magyar és szerencsétlen. Ez a két körülmény kötelességemmé teszi, hogy fölajánljam önnek segítségemet. Ön nem tudja, mennyire lelkesültünk mi odaát Amerikában nemzetük ügyéért, melyet oly hősileg védtek fegyverrel. Sokért nem adom, uram, hogy szerencsés voltam hallani nálunk nagy szónokukat, Kossuthot . . . Önnek nem szabad itt maradnia. Elviszem önt New-Orleansba. Az én vendégem lesz a hajón, Sir . . . Semmiféle ellenkezés! . . . . . Adja rá a kezét.

Igy jutott Dorándy az új világba és vele egy nem remélt boldogság révpartjára.

A derék tengerész, a ki a hosszú út alatt be tudott látni védencze lelkének mélyébe, hol a legrokonszenvesebb férfiúi jellem kincsét találta, azzal az ajánlattal kinálta meg Dorándyt, hogy vegye át a karolinai birtoka fölötti felügyeletet.

Santon kapitány csak hosszú időközökben töltött nehány hónapot a plantage-án, hol korán özvegygyé lett nővére vezette a gazdaságot. Az öreg tengerész, a kinek több hajója ringott az oczeánon, még mindig szerette a tengert. Azon nőtt föl, annak veszélyei és viharai edzették meg lelkét, azon szerezte vagyonát.

Dorándy hálásan fogadta el az ajánlatot. S életének zivatarai, a hontalanságnak keserű viszontagságai után nemcsak lelkét kielégítő munkakört és nyugalmat talált nagylelkű jóakarója birtokán, hanem egy szerető női szívet is, mely minden dobbanásával viszonozta szerelmét.

Három évvel azután, hogy először pillantotta meg a plantage-nak hatalmas legyezőpálmáktól, gránátalmafáktól és sykomoroktól árnyalt, barátságos urilakát, Henriette, a kapitány unokahuga, szemefénye és minden vagyonának örököse, a charlestonei székesegyházban örök frigyre nyujtá neki oda kezét.

A jó mister Santon, a ki mindezt a nagy boldogságot létrehozta, nem sok ideig ringathatta térdein unokáját, a nevére keresztelt tömzsi Willyt.

Övéi egy reggel halva találták ágyában.

Hirtelen, fájdalom nélkül elaludt örökre. Úgy, a hogyan ezt gyakran kivánta magának.

(Vége köv.)

A KALOCSAI SZÉKESEGYHÁZ A PÜSPÖKI PALOTÁBÓL FÖLVÉVE. — Háry Gyula rajza.

MAGYAR EVEZŐSÖK GYŐZELMEI.

Hip, hip, hurrah!

Junius 21-ike emlékezetes marad a magyar evezősök történetében. A mióta magyar evezősport egyáltalán létezik, tehát körülbelül egy századnegyede, mert hiszen maga az evezősport sem valami nagyon régi, alig 80 esztendős, az idei junius 21-én vivták ki magyar evezősök, külföldön legimpozántabb győzelmüket. Eddig jóformán hozzászoktunk, hogy külföldi evezősök idejöjjenek hozzánk, az ország szivébe, Budapestre, és elnyerjék legszebb dijainkat. Akkor, nem tagadjuk, irigységgel néztük azt a kondicziót, azt a traininget, azt a preczizitást, a melylyel külföldi versenytársaink az evezőt huzták és bennünket lehuztak nemzetközi evezőversenyeinken. Kivánságaink netovábbját akkor az képezte, vajha valamikor el tudnók érni az evezésnek azt a tökéletességét, a melyet a külföldi győzőkben megcsodáltunk. Ez a kivánságunk teljesedett. Nemcsak utolértük, hanem fényesen le is vertük őket. És épen akkor történik ez, a mikor általános szomorusággal panaszkodunk a magyar evezősport lehanyatlásán; a mikor Budapesten nem tudunk összehozni egy evezőversenyt, hanem *walkover*-ben döl el olyan értékes dij sorsa, mint amilyen a *Nemzeti Hajós-egylet* vándorserlege, a melyet birni, dicsőségére szolgálhat bármely evezős egyesületnek. A jun. 21-ki bécsi győzelmek nem jöttek egészen váratlanul. A kik ismerik az evezősport viszonyait Budapesten, azok tudták, hogy a *Neptun* budapesti evezős egylet birja magában mindazokat a garancziákat, a melyeknek alapján jobb jövőt lehet remélni a magyar evezés sportszerű föllendülésére. Ez a legifjabb budapesti evezős egylet. 1884-ben alakult, aképen, hogy a *Nemzeti Hajós-egylet* néhány tagja kilépett, és megvetette az alapját az új egyesületnek. Czéljukat mindjárt kezdetben az képezte, hogy az evezés sportszerü művelésének új lendületet adjanak Magyarországon; ehhöz a czéljukhoz folytonosan szívósan raszkodnak, és mindent elkövetnek, hogy el is érjék azt. Megalakulásuk óta nem telt el esztendő a nélkül, hogy a *Neptun* fehér-kék lobogója győzelmet ne aratott volna. 1885-ben a bécsi *Turner Ruder Club* ellen a budapesti nemzetközi skiffversenyben, 1886-ban ugyanabban a versenyben, 1887-ben ismét ugyanabban a versenyben győzött; 1888-ban már Bécsben diadalmaskodik a *Neptun*: három dijat hoz haza; Budapesten pedig négyszer jön elsőnek a czélponthoz; 1889-ben Budapesten egy, Bécsben egy, Szegeden két dijat vivott ki; 1890-ben Budapesten a nemzetközi skiffversenyben győzött; az idén pedig Bécsből négy dijat hozott haza, és Budapesten egy dijat nyert. Igy a *Neptun*-nak hét-nyolcz évi fenállása óta összesen husz díj van most birtokában, ezek közül nyolcz külföldi, tizenkét magyar díj. Olyan eredmény ez, a melyre a *Neptun* méltán büszke lehet, és a melyért méltán megérdemli teljes elismerését a sportvilágnak. Olyan eredmény, a melyek alapján jogosan mondhatjuk, hogy a *Neptun* buzdító példájától várjuk a sportszerű evezés föllendülését Magyarországon.

*

A *Neptun*, mint már említettem, 1884-ben alakult; most van két tiszteletbeli-, hat alapító-, tizennyolcz pártoló- és 46 rendes tagja; az alapszabályok a rendes tagok számát 50-re szabják ki. Elnöke Hieronymi Károly országgyülési képviselő, az osztrák-magyar államvasuttársaság igazgatósági elnöke, a kinek buzdítása sok részben rászolgált annak a kitünő szellemnek a megerősítésére, a mely győzelemről győzelemre viszi a *Neptun*-t. Az egyesület hajóinak száma tíz (Claspertől, W. Jamestől, Leuxtől, Rettigtől, tehát a legelső hajókészítőktől); ezeken kivül az egyesület tagjainak van négy hajójuk, összesen tehát tizennégy. Az egyesület vagyona 9805 forintra rug, miben a hajók számlája 3230 frttal szerepel. Az egyesület tagjai összesen 17,419 kilométert eveztek 1890-ben; legtöbbet evezett Kleiner Gyula, 1282 kilométert; ezer kilométernél többet eveztek Perger Ferencz, Stettner László, Szendey Béla, Tergovcsics Jenő. Az egyesület háza a Margitsziget alsó végén áll,a partra épitve, sok komforttal és czélszerű berendezéssel. Az egyesület eddigi győzőinek névsora: ifj. Ádám Károly, Egyed Sándor, Hoffmann János, Kleiner Gyula, Mészáros Ferencz, Pekár Gyula, Perger Ferencz, Perger Ignácz, Stettner László.

*

A junius 21-iki bécsi nemzetközi versenyek alkalmával a *Neptun* öt versenyre nevezett, és ezek közül négyet megnyert, igen jó ellenfelekkel szemben, a kiktől az osztrákok sokat vártak.

Kalocsai Néprajzi Múzeum

Gerevich Tibor

Magyarországi művészet
Szent István korában,
Serbst István emlékkönyv. III.

90. l.

Vasarnap
11
at. G1 Invocabit

Hétfő
12
at. 7 szerv. alap.

Ó-görög Jan. 30. Három p.

Kedd
13
Kat. Rikel Katal.

Szerda
14
Kat. Bál. vt Kán.

Ó-görög Febr. 1. Trifón

Csütörtök
15
Kat. Colom. Kolos

Ó-görög Febr. 2. Jézus b. Sim.

Péntek
16
Kat. Julianna vt.

Első negyed 18 ó 55 p.

Szombat
17
Kat. Don. pk. vt.

Izr. 8. S. Thezave

A mi pedig a közelebbről végét ért $186^{3}/_{4}$-diki téli semester történeteit illeti, szóljanak a tények.

1. Az emlitett téli félév alatt béjegyezte magát az Emlékkönyvbe 13 tanuló, névszerint Pünkösti Ferencz, Rosenauer Károly, Szakács Mózes, Weisz Lajos, Jaskó Károly, Weisz Vilmos, Ivánkovits István, Discher Lajos, ifj. gróf Teleki Sámuel, gróf Teleki Béla, ifj. Bertha Sándor, Pázmándi Béla, Pázmándi Dénes, s ezek legelső találkozási összejövetelüket folyó év martius 13-dikán tartották, ugyanekkor Szakács Mózest őrnek választván.

2. A megszakadozott Emlékkönyvet ujra köttették.

3. Az Emlékkönyv pótléka gyanánt egy arczkép-albumot nyitottak, hogy t. i. — a jegyzőkönyv szavai szerint — ezen arczkép-albummal is jeleseink életrajzához egygyel több forrás legyen. Ezen album befogadhat 200 fény- és 60 nemfényképet.

4. Meglevén a könyvtárban a „Budapesti Szemle“ 1. 2. 3. évfolyamaiból több füzet, ezen évfolyamokat szerencséseu kiegészitették, s folytatásul a 4-dik évfolyamot is megszerezték, csak is a legeslegelső füzet hiányzik mindeddig.

E pontnál lehetetlen szives köszönetünket nem nyilvánitani valamint Csengery Antal kiadó-szerkesztő urnak többrendbeli sziveskedéseért, ugy Felméri Lajos pesti theologus barátunknak is az ügy érdekében tett, nem csekély fáradozásaiért.

5. A fennebbi folyóiratéhoz hasonló hiányos állapotban levén könyvtárunkban a k. magy. term. tud. társulat Évkönyvei és Közlönye is, ezt is annyira egészitgették, hogy immár legalább az évkönyv 1. 3. és a közlöny 1. 3. kötetei teljesek.

6. Meginditották a könyvtár számára a Prot. egyházi és iskolai lapot is, megszerezvén az 1863-diki évfolyam szinte teljes példányát, mert már csak is az 51. szám nem került még mindezideig kereső kezünkre.

7. Tiszt. Révész Imre ur szives volt megküldeni könyvtárunk számára három munkáját, u. m. 1. Vélemény a magyar prot. egyház-alkotmány főpontjai felett. 2. Erdősi János, stb. 3. A magyar protest. egyház szabadságának védelme stb. Ugyszintén Csányi Dániel tanár ur is sziveskedett megküldeni a Kerekes-féle Felsőbb mértani művet. Az elszállitásban fáradozott t. Miklovicz Bálint ur. A jegyzőkönyv szavai szerint: köszönetet szavazunk valamint a szerző- illetőleg- kiadónak, ugy a küldő- és elhozónak is.

8. A fennebb elősorolt 13 egyén közül azok, kik a már beállott nyári semesterre is itt maradtak, mult félévre választva volt őr Szakács Mózest — szabályszerü lemondása után — a nyári félévre ismét őrnek választották, s a hirlapi értesités elkészitésével megbizták.

Körülbelől ennyi az, a mit intézetünk legközelebbi élete felmutat, legyen szabad azonban a fentebbi tárgysorozattal kapcsolatban még nehányat szólani.

a) A 3. pont alatti arczkép albumra nézve kötelességünknek ismerjük tudatni, hogy mindazok, kik becses neveiket mielőttünk az emlékkönyvbe bejegyezték, ha arczképüket megküldeni sziveskednek: örömmel fogadjuk; sőt, ha egy-egy középpontból többen küldenének, szükség esetében még válasz-levélirásra is kötelezzük magunkat. Az őr szállása: Annenstrasse Nr. 16, 2. Treppe. De a ki szolgálatát csak is julius 1-ig ajánlhatja.

b) A 4. pontra vonatkozólag pedig kijelentjük, hogy ha valaki a „Budapesti Szemle“ legelső füzetével szerencséltet, mi is szolgálhatunk cserében a nevezett folyóiratból akár a II-ik kötet 9 első ivét magában foglaló, akár pedig a III ik kötet 16 első ivet tevő, jó vastag füzettel, mivelhogy ezek a könyvtárból, mint duplumok, ki vannak véve.

c) Az 5. ponttal kapcsolatban tudatni kivánjuk, hogy a k. magyar term. tud. társaság Közlönye 1862-re szóló III-ik kötetének első része szabad rendelkezésére áll annak, a ki nekünk megküldi a szóban forgó társulat Évkönyvei 2-ik vagy 4-ik kötetét, s ha mindaketőt megküldi, annál szebben meg fogjuk köszönni.

Egyebek között nagyon égető szükség volna, a Horváth Mihály-féle „Magyarország történetei“ czimü, 1848. előtt bevégzett munka ugynevezett negyedik szakaszára, mert a három első szakaszt — kötetet — még régen megszerezték volt az illetők. Ha tehát fentebbi cserepéldányaink valakinek javára lennének, a Horváth-féle munka 4-ik kötetéért is felajánljuk akármelyiket.

Most márkellene következni valami felhivásfélének, de mi se az előttünk bejegyzett 416 tagból álló gyönyörü kontingenst, se pedig a hazai iróközönséget nem merjük háborgatni, s pedig azért, mert a kinek lelkében az a szellem él, mely az alapitókat lelkesitette: az olyan ugyis alkalmilag mindig örömmel hozza meg lelkének drága gyümölcsét, a más szellemüek pedig . . .

Annyit azonban mégis bátorkodunk kimondani: ez a könyvtár azért született volt, hogy a Berlinben tanuló magyar ifjuságot szakadatlan kapcsolatban tartsa hazája irodalmával, sőt itteni tanulmányozásaiban is némileg kalauzolja, s alkalmilag szolgáljon még azoknak is, a kik jó lélekkel akarnának mifelőlünk valamicskét tudni. Itt tehát mindenből csak a legjava kell.

Záradékul álljon itt nehány sor az itteni egyetemen levő stipendiumról is.

Van itt két stipendium, s áll mindkettő külön-külön 80 porosz tallérból = 120 a. é. forint ezüst-pénzben. Megkaphatja az olyan erdélyi theologus ifju, ki a nagy-enyedi főtanoda előljáróságától erre vonatkozó ajánló-levelet hoz, s legalább egy theologiai magánleczkét hallgat. Ha az ajánló levél kéznél van, a többi teendőket megtalálhatni az egyetemi könyvtárba elhelyezett „Berlini Magyar Könyvtár“ legelső könyvében, az ugynevezett „Emlékkönyvben.“ Életkérdés az oktober 15. előtt ide megérkezendett ifjura nézve e tekintetben csak az, hogy folyamodásával egy napot se késsék, mert különben legalább is egynegyedét elveszti. Tehát itt az idő igazán pénz lesz, azaz: pénzbe kerül. Nem lesz talán fölösleges azon megjegyzés is, hogy a mit a stipendiumról irtunk, épen nem oklevelekből meritettük, hanem csakis magunkon tapasztaltuk. Valamint azt is jó tudni, hogy a stipendium ismét folyamatba inditása nem csekély utánjárásába, sőt küzdelmébe került némelyik hazánkfiának, s mi, kik élvezzük, nagy köszönettel tartozunk ebbeli fáradozásaikért, Jancsó Lajosnak és Szász Gerőnek. Ülésileg történt jóváhagyás után közli

Szakács Mózes.

A gazdaság köréből.

(A gomborka vetése még most sem késő.)

„Lehet-e még gomborkát vetni jó sikerrel? — elfagyott vagy kiveszett az őszi repczém, — a téli száraz fagyok által kiritkult és jelenleg már semmivé lett az őszi buzám. — csirába indult tavaszi vetéseinket a hirtelen jött kései fagyok annyira megritkitották, hogy a soványaratáshoz is kevés a remény, pedig kölcsön vett magból veténk ezt is;“ — s több ily szomoru tartalmu levelek érkeztek hozzám a mult hetekbeli fagyok által károsult vidékekről. Ezek mindegyikére nem a részvétlenség miatt nem feleltem idáig, — hanem részint a levelek túlzott száma miatt, részint pedig azon okuál fogva, hogy a „Vasárnapi Ujság“ jelen számában e válaszomat kiadva, talán más, még velem nem levelezett egyén is használhatandja.

Hogy gomborkát még lehet vetni, — még pedig junius elején is jó sikerrel, — azt entapasztalásom után bátran és bizton mondhatom és ekkor az aratása augusztus hónap elején leend, még pedig jó haszonnal. Ugyanis: a kinek az őszi repczéje a téli száraz fagyok által kiveszett vagy jelenleg már kevés a remény hozzá; — hanem gazos a földje — nem kell szántani semmit, hanem vasfogassal hosszába és keresztbe kell fogasolni, s ezután azonnal bevetni gomborkával, 10—12 itcze magot egy 12,000 □ öllel számitott holdba. A gomborka minden munkálatait kimutató és utbavezető czikk a „Vasárnapi Ujság“ folyó évi 10-ik és 12-ik számaiban jelent meg, azért az olvasót ezen czikkek figyelembe vételére utaljuk. A vetés után azonnal boronálni kell, vagy igen czélszerű egy kideszkázott szekéroldalt keresztbe forditva, mint a boronával, hengor helyett a földet megjáratni a boronálás után, mi a földet összefüggővé és a hantokat semmivé teendi. Ugyszintén a kiveszett őszi buza vagy a kiveszett tavaszi vetések után is, hasonlólag kell munkálni.

Ha pedig gazos a föld, vagy nagyon csomós a fris trágya: a kiveszett őszi repcze földét csekélyen meg kell szántani, hogy a fris csomós trágya szerteomoljon, mert a gomborka a csomós trágya fölött igen hirtelen magasra és lazára növén fel, a mellette való soványabb de több magtartalmu alacsony bokorra ráborul, egyenetlen lesz a termés. A gomborka-tarlóba pedig, — mint szintén saját tapasztalásom után állithatom — legczélszerűbb az őszi buza, mely gazdag aratást nyujt. — A férgek, bogarak, mind eltávoznak a gomborkaföldből, sem penész, sem tavaszi fagy nem árt; mert ezen növénynek még idáig semmi ellensége nincs fölfödözve. Tavaly egy hajszál forma férgekkel, az az nyüvekkel telt földbe vettettem a gomborkát, az idén már e férgeknek se hire se hamva, és a föld felett, a legszebb buzavetés terül.

Azért vessen gomborkát, a kinek kiveszett az őszije, mert sem tavaly nem termett, sem pedig az idén nincs nagy remény az őszi repczékhez.

A gomborka vetőmagért hozzám fordulókat intézkedésem után igazitom Fleischman és Weber urak a „Zöld koszoruhoz“ czimzett kereskedésébe Pesten, kik majd a vetőmagot tőlök vásárlókra figyelmüket is forditják a nyomtatás ideje alatt. — A ki pedig a gomborkát, mint takarmányt akarja termeszteni, arra nézve a „Polikai Ujdonságok“ legközelebbi számában nyujtottam utasitást.

Egyuttal helyén látom itt a leendő aratás előkészitése tekintetéből, a következő városokban, u. m. Pécs, Kanizsa, Szekszárd, Fehérvár, Szombathely, Sopron, Veszprém, Győr, Pozsony, Rozsnyó, Eperjes, Kassa, Szatmár, Miskolcz, Debreczen, Kecskemét, Nagyvárad, Nagy-Szalonta, Temesvár városában működő rosta-készitő-mestereket tisztelettel fölkérni, hogy hozzám *P.-Aradra* (Esztergommegye, u. p. Köbölkut) czimzendő, s a postabér könnyitése tekintetéből, nyilt levelekben, velem családi neveiket s lakásaikat tudatni sziveskedjenek. *Czérna István.*

Egyveleg.

** *(Óriási ősállatok az északi Jegestenger vidékén.)* Szibériának északi részén a Jegestenger közelében ősi állatoknak nemcsak csontvázai, hanem még egész ép műszerekkel biró, s az özönviz előtt élt, kevésbbé megroncsolt s meglehetős karban levő emlős, valamint a gyikok osztályába tartozott óriási állatok testei is találtatnak, s hasonlók a nálunk is a földrétegben itt ott gyakran előforduló csontvázakhoz. Minden nyáron, midőn a nap hevétől a hó elolvad, ezen ősi állatoknak nagy számát lehet látni, melyeket a viz magával sodor az emelkedettebb helyekről le a Jegestengerbe, anélkül, hogy az azon vidékek lakói tudományos szempontból észleleteket tennének ezen állattetemek felett, kivéve az elefántokat, melyeknek fogait a vizből kifogják, s olcsón áruba bocsátják.

Jelenleg azonban az egyesült északamerikai államokban bizottmány alakult, mely ezen óriási ősállatoknak, szakértők általi megvizsgáltatását tüzte ki feladatául, továbbá minél több s ezer évek óta épségben maradt állatfajok műszerveit alaposan és tudományosan kikutatni; melynek folytán ezen özönviz előtti óriási állatok organikus alkotás módját minden kétség eloszlatása után tudományos rendszer felállitása mellett tanulmányozni sikerülend. — *B. E.*

** *(Madár-óra.)* Csehországban, Pilsenben egy erdőkedvelő madár-órát készitett, a mennyiben bizonyos madarak ébredésének és énekének óráját megfigyelte és följegyezte. A csalogány után, mely csaknem egész éjen át csattog, a pintyőke, mint minden madár közt legkorábban kelő, adja az első jelt. Éneke pitymallat előtt $1^{1}/_{2}$—2 órával hallatszik. Utána a fekete barázdabillegető kezdi énekét, mely $2^{1}/_{2}$—3 óráig tart, és a csalogányéval versenyezhetne, ha oly igen rövid nem volna; $2^{1}/_{2}$—3 órától a fürj szól 3—$3^{1}/_{2}$ órától kezdve a veresbegy hallatja trilláit. $3^{1}/_{2}$—4 óra után a feketerigó kezdi rá, mely minden dallamot oly könnyen megtanul, hogy egy franczia annyira vitte, hogy vidékén minden feketerigó a marsellaisset fütyölte. Ő ugyan is egy a fogságban a marsellaisere megtanitott feketerigót szabadon bocsátott, az aztán vad rokonainak tanitója lett. $3^{1}/_{2}$—5 órától fogva a czinege dalol; $5^{1}/_{2}$ órakor a veréb kezd csipogni, a mikor már az álmos tejárusnők és tehénpásztorok is elkezdik reggeli énekiket.

** *(Gibraltárt szigetté akarják tenni.)* Spanyolországban azzal foglalkoznak, hogy egy hajózható csatornát épitsenek, mely a hajóknak a gibraltári ut elkerülését lehetővé tegye. A tervet Lava Sándor készitette, s benne arra is volt gondja, hogy a csatornával határos sikokat vizzel lássa el, s ismét oly terményekké tegye, mint az arabok idejében voltak. A gibraltári sziklák e csatorna által egészen szigetté lennének. A terv nagyszerünek látszik, de épen azért nagy kérdés: vajjon foganatositható lesz-e.

Vas. Ujs. 1864.

TÁRHÁZ.

Egyház és iskola.

** *(A pesti föreáltanodánál)* a szegény tanulókat segélyző *Scitovszky-alapitvány* a pesti takarékpénztár adománya folytán ismét 200 fttal gyarapodott, s igy a nevezett alapitvány tőkéje, mely a pestvárosi letét-hivatalnál kamatoz, jelenleg már 2161 ft. 50 krra szaporodott. — A mult évi dec. óta a könyvtár a következő adományokkal gyarapodott: A nm. magyar királyi helytartótanács intézvényei értelmében 27 kötet. A főmélt. magyar udv. kanczellária rendeletéből 3 kötet érkezett. — Továbbá Vész Ármin János műegyetemi tanár 30, — Szabóky Adolf tanár 4, Lampel Róbert könyvárus 1, — Felsmann József tr. 1, — az állami földtani társulat 1, — Fuchs Nándor reáltanuló 4, — Puskásy László reáltanuló pedig 5 kötetet ajándékoztak. Az ujabb adományösszeg 75 kötet könyvből áll.

** *(A kalocsai székes-főegyház)* megujitását és földiszitését a napokban fejezték be két nagyszerü szobor fölállitása által, melyek közöl az egyik *sz. István*, a másik *sz. László* apostoli királyainkat tünteti elő carrarai hófehér márványból. A templom diszes megujitására már gróf Nádasdy Ferencz volt érsek 10000 ftot hagyott végrendeletileg. Ez összeget a mostani érsek ő nmga. 100,000 ftra egeszitvén ki, a templomnak ritka diszszel megujitatása megtörtént. A két uj szobor, mint a „P. H.“-nek irjak, Milánóban készült s mindegyik 8 láb magas. A templomba lépve, baloldalon sz. István áll, fején korona, jobb kezében kereszt, baljában az arany alma. Ruházatát dusan zsinórozott magyar öltöny képezi, vállain királyi palást. A szobor sárgás márványkőből készült talapzatának előoldalán, mintegy keretben, remek dombormü látható, mely azon jelenetet tünteti elő, midőn az első kalocsai püspök, Astricus, a Rómában sz. Sylvester pápától kapott koronát sz. Istvánnak átnyujtja. — Az ellenkező oldalon van felállitva sz. László szobra. Fején sisak; ruházata régi lovag sodrony alsó öltöny, fölül rajta dúsan zsinórozott fölvető és királyi pálást. Bal oldalán övéből rövid buzogány függ, balkeze egyenesen kardjának markolatán nyugszik. Jobb lábánál a kősziklából bugyogó viz, melyet kardjával csodásan fakasztott. A talapzat előlapján, sárgás márványkeretben, szintén fehér dombormü, mely azon jelenetet tünteti elő, midőn sz. László a bácsi érsekséget alapitván, ezen alapitványi levelet Fábián első bácsi érseknek nyujtja, ki azt átveszi. A szobrok egy darabból vannak, s külön külön mindegyik 36 mázsát nyom. Mindkettőre az áhitat kifejezése megkapólag van mintegy oda lehelve a müvész által.

** *(A mármaros-ugocsai h. h. egyházmegyében)* legujabb kimutatás szerint a lelkek száma 15,346. Házaspár van 2980; 510 vegyes házasságu. Van 31 rendes, 1 nyugalmazott lelkipásztor, 37 tanitó, kik közöl 5 lelkipásztor is. Külön fiiskola 6, leányiskola 3, közös 28. A tanulók száma 1879. Többnyire mindenütt van vasárnapi iskola. Az iskolába járni kötelesek, de nem járók száma 109. Különben az egész egyházmegyében csak 8 férfi és 14 nő van, kik nem iskoláztak.

** *(Nevelönöi vizsgálat.)* A Párisból nemrég hazánkba visszatért *Lövei* Klára kisasszonyt, a képezdei tudományokból a nagykőrösi dunamelléki reform. egyházi kerület állandó bizottsága, ez évi május 7-ik napján kihallgatván, őt részint a nyert osztályozatok, részint a vizsgálat alkalmával kitüntetett sokoldalu szakképzetsége alapján, a nőnevelői pályára teljesen képesnek és egy nőnövelde önálló vezetésére kitünően alkalmasnak itélte és nyilvánitotta. — Az egyes tantárgyak, melyekből a kisasszony oly szép sikerü vizsgát tett, a következők: Hittan, — aesthetika testi és értelmi nevelés, — beszéd és értelem-gyakorlatok, szám és olvasás tanitás methodikája, — egyetemes oktatástan, — magyar nyelv, — irásbeli müvek különféle nemei, — magyar irodalomtörténet, — történelem, — mennyiségtan, — természettan, — irás, — rajz, — német nyelv, — franczia nyelv. Ez egyes tantárgyak, mint a nyert bizonyitványból láttuk, majdnem kivétel nélkül *kitünö* osztályzattal vannak betöltve.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

➶ *(A létesitendö magyar iparbank)* alapszabályai részére, melyek már egy év előtt felterjesztettek szentesittetés végett, a napokban leérkezett a helybenhagyás. E vállalatra mostanáig 2455 darab 200 ftos részvényt, vagyis 485,000 ftot irtak alá.

➶ *(Télies időjárás.)* Május 5-ről irják Nagy-Szebenből, hogy egész télies idő állt be. A meddig a szem lát, minden hóval van boritva. Reggelenkint fagy. A gyümölcsfák virágzását a hó elboritotta, s az ágak a hó terhétől szomoruan hajlanak le.

➶ *(A hazai gyáripar fejlödésének)* ujabb szép bizonysága, hogy a külföld előtt is kedvezőleg ismert *herendi* porczellán-gyárban közelebbről több rendbeli megrendelést tettek a mexikói császár részére.

Közintézetek, egyletek.

** *(A magyar tudományos akademia)* bölcseleti, történelmi és törvénytudományi osztályának e hó 10-ikén tartott ülését ezuttal rendkivülileg összes ülés előzte meg, a mennyiben *Duka* Tivadar, a természettudom. osztály lev. tagja — Kelet-Indiából rövid időre hazájába érkezvén — ez alkalommal foglalta el székét, a Ganges folyó Deltájának természeti s éghajlati viszonyairól értekezvén. Tiz évi tapasztaláson alapult közleménye igen érdekes képét adja azon vidék természeti sajátságainak és népének. Ott a posványok miatt az éghajlat nagyon egészségtelen, s a folyton uralgó sárgaláz annyira pusztitja a lakosokat, hogy azt a vidéket csaknem több tigris, párducz, alligator lakja, mint ember. A lakosság csekély számát a gyakori kiöntések is okozzák, melyek alkalmával a tenger árja egy-egy szigetet 6—7 lábnyira ellep. Fővárosa Kalkutta a legegészségtelenebb, 100 angol mértföldnyire a tengertől. Az évszakokról megjegyzi, hogy nyáron árnyékban 80—90, a napon 100—120 foknyi a melegség, Fahrenheit szerint. Az esős időszak, mely junius közepe táján kezdődik, elején élvezetes, később kiállhatatlan áthatón nedves gőzfürdővé teszi a levegőt; maga a nyughely, melyen meg akar pihenni az ember, át van hatva nedvességgel. Később a száraz évszak beálltával minden butor megrepedezik s a falakról a vakolat alig csekély kivétellel lehull. Volt idő, melyben a kedvezőtlen időjárás az európai haderő 60%-át elsodorta; kellő helyismerettel és elővigyázat mellett azonban rendesen nem haladja meg a 7%-ot a halálozás. Fehér ember a lapályokon a harmadik nemzedékig soha sem tarthatja fönn magát. A benszülött lakosok az emberi középkort is ritkán élik tul. A bengali fiu különben 14—15 éves korában már teljesen kifejlett, s a lány, midőn 10—12 éves, már férjhez adható. A bengali lakosokat legjobban jellemzi következő közmondásuk: „Jobb menni mint futni; jobb állni mint menni; jobb ülni mint állni; de mindenekfölött legjobb feküdni.“ Az érdekes előadást a hallgatók általános éljenzéssel fogadták. — Ezután *Szalay* László titoknok fölolvasta a muzeum igazgatójának köszönő sorait Duka Tivadar legujabb küldeményeért, mely érmekből, madár s egyéb állatbőrökből, a többi közt egy gazdagon aranyozott Visnu szoborból áll. — Az osztályülésben *Fabó* András levelező tag székfoglóul Beythe István 16-dik századbeli hires dunántuli superintendens életrajzát olvasá föl, kit mind az ág. mind a helv. hitvallásuak kizárólag magukénak tulajdonitanak. A vitát oda dönti el, hogy Beythe István 1591 után is az ágostai hitvallásuak superintendense volt, a mi pedig a helvét hitvallásuakat illeti, ezeknek ugyan, mint keletkező uj pártnak, hallgatagul elismert feje lehetett, de nem volt szabályszerüen választott superintendense. A helvét hitvallásuak csak Beythe Istvánnak 1611-ben bekövetkezett halála után 1612-ben választották első superintendensöket. — Végül Greguss Ágost r. tag mutatá be *Szeberényi* Lajos l. tagnak értekezését „Az ujabb kor gyakorlati irányá“-ról, mely az „Akademiai Értesitő“-be fölvétel végett birálat alá bocsáttatott.

** *(Felsömagyarországi vadász egylet)* czim alatt Zemplénben egylet alakult, melynek elnöke gr. Sztáray Antal, s czélja, hogy oktober közepétől november végeig hajtóvadászatokat rendezzen.

Közlekedés.

➶ *(A buda-tétényi vasut.)* Részvények utján Buda és Tétény közt lóvonatu vasutat szándékoznak létrehozni, s e végre a részvénytársulat már bizottmányt is alakitott, melynek elnöke Wodianer Albert, alalnökei dr. Heinrich János és Karczag Ferencz, titkára Szénássy Miksa; tagjai ház-, föld- és szőlőbirtokosok és egyéb érdekeltek Budáról s környékéről. Az előmunkálatokra engedélyért már folyamodtak mind Buda városa, mind Pestmegye hatóságához. A nagy- és kis-tétényi közbirtokosság minden lehető kedvezményt megigért a vállalat mielőbbi létesitésére. Egy-egy részvény ára 100 ft., mely 10 ftjával havi részletekben fizetendő. A vasutnak öt rendes állomása lesz Budától; az első a keserü-forrásoknál, továbbá Albertfalva, Budafok, Kis- és Nagy-Tétény; s mihelyt a vasut az első állomásig elkészül, azonnal megnyilik, a többi állomást pedig társaskocsik által kötik vele össze.

➶ *(Vasut Baziástól Kalkuttáig.)* Baziástól a vasutat Kalkuttáig folytatni szándékoznak, melynek távolsága mintegy 600 földirati mérföld. — Baziástól Drinápolyon keresztül vezetnék Konstantinápolyig, az átellenes Skutaritól pedig Kis-Ázsián, Persián, Afganistánon keresztül Kelet Indiának. Angolok vállalkoznának rá, s az egész vasut költségét 30 millió font sterlingre vetik.

Mi ujság?

** *(Régi sirbolt).* Pestmegyében, a peregi pusztán egy földmives ekéje valami téglákban akadt meg. A födmives azon a helyen ásni kezdett, s nagy boltozatos üregekre bukkant, melyekben csontok találtattak. Henszlmann és Römer régiségbuváraink azonnal a helyszinére utaztak, s az ásatásokat megyei felügyelet alatt folytatják.

** *(Kazinczy Gábor hült tetemeit)* Zemplénmegyében a család ősi temetkezési helyére vitték. A bánfalvaiak szeretett emberük porait vonakodtak kiadni birtokukból, ugy hogy a kellemetlenségek elháritása tekintetéből, karhatalommal kellett kikisérni a határból. Különös jele a ragaszkodásnak.

** *(Egy uszkár tolvajt fogott.)* E hó elején egyik este a soroksári vámvonalon tul egy czigány megtámadott egy nőt, s minden ruhájától megfosztotta. A támadt zajra Steiner György nevü pesti lakos uszkárjával ott teremvén, a czigány futni kezdett, de az eb megragadta, s az uszkár segélyével sikerült a czigányt a város felé kényszeriteni. Utközben a szél a mentő fejéről lefujta a kalapot; mig ez utána nyult, a czigány felhasználta az alkalmat, s ismét megfutott, de az uszkár ismét megfogta, s igy végre a városházához kisérték, s átadták a fenyitő-törvényszéknek.

** *(Megjelent egyházi munka.)* *Huszár* Károly „Történetekkel fölvilágositott egyházi beszédek minden vasár- és ünnepnap és több alkalmakra“ czimü vállalata második évfolyamának második kötete is megjelent, s 2 fton kapható. A munka nagyobb része Mändl Gáspár mult századbeli jezsuita beszédeiből van véve, s hogy gyöngébb szemüek is használhassák, nagyobb betükkel van nyomva. A munka mindkét kötete 80 szent beszédet tartalmaz, s az egyházmegyei hivatalok utján 3 fton megrendelhető.

** *(Halált hozó szégyen.)* Erdélyben egy kocsis, — mint a „K. K.“ irja, — a napokban kötél által véget vetett életének a fölötti szégyenében, hogy Kolozsvárra bejövet, a vezérlete alatt levő lovak a kocsit, melyben a tulajdonos grófnő ült, elragadták. A nemes grófnét szerencsére veszély nem érte; a kocsis azonban, ki a gróf házat régidő óta hűségesen szolgálta, e kudarcz miatt szégyenében öngyilkos lett.

— *(Ajánlkozás.)* Egy hazánkfia, ki huzamos időt töltött Franczia- és Angolhonban, a franczia és angol nyelv elméleti és gyakorlati tanitására méltányos föltételek mellett vállalkozik. Kik ezen ajánlatát igénybe venni akarják, sziveskedjenek nevöket és lakásukat Medetz váczi-utczai nagykereskedésében, vagy Rózsavölgyi mükereskedésében vele tudatni.

** *(A szegedi jótékony nöegylet)*, mely négy hónap óta naponkint ezerhatszáznál többre menő szegénynek nyujt táplálékot, hogy apadó jövedelmeinek uj forrást szerezzen, tápintézeteit különböző alaku fényképekben kiadta. A nagy példány ára 2 ft., az ugynevezett stereoskop 1 ft., a látogatójegy-alaku 1 ft. A legmelegebben ajánlhatjuk olvasóinknak e kép megszerzését, mely emlékül szolgálhat az inség szomoru napjaiból, hün mutatva föl egy jelenetet arról, mikép igyekeztek hazánk derék leányai elviselhetőbbé tenni a nyomort szenvedő embertársaiknak. Előfizetéseket e czélra lapunk szerkesztősége is elfogad.

Kalocsa

Wagner-ék
dr Kentiványi Gyula urnak
XI Budafoki út 10 c
Budapest

ARFAD R. T. KIADÁSA KALOCSA 1933.

Kedves Gyula! Nem tudom új
címedet – tudasd. Jelenleg ebre
járok – de bizony nem nappal
elvagadtatva a kényelmet
nélkül. – Írd meg címed
Szív!

Schlegetter Lia
Horthy út 6 I
Kalocsa 0416/1937 Budapest

KALOCSA
FŐSZÉKESEGYHÁZ

WEINSTOCK E. BUDAPEST Nr. 1321

Kalocsa.

Érseki kincstár

Pázsitorbot XVII. sz.

Repr.

Magyar Művészet

1930. 307. l.

Osztályozás

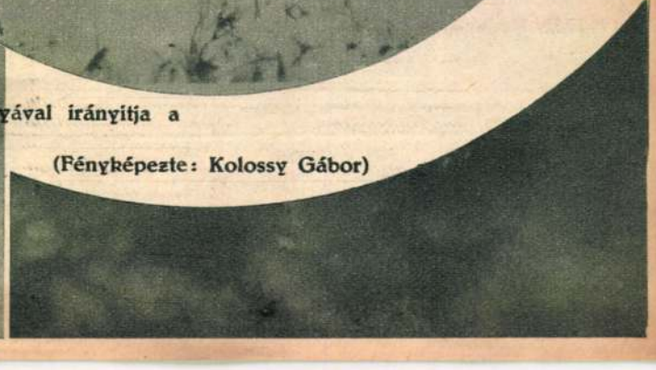

A háló kivetése

Indulás

Parton

...rmányos egy evező-csákkyával irányítja a csónakot

(Fényképezte: Kolossy Gábor)

KALOCSAI TÁNCOK

Táncra fel

Körtánc

Kisbokrétások

A legszebb ruhák

Lánc, lánc, eszterlánc

Tetszem ?

(Foto : Lakatos Vince)

1936 junius 7.

VASÁRNAPI ÚJSÁG

A BH KÉPES MELLÉKLETE

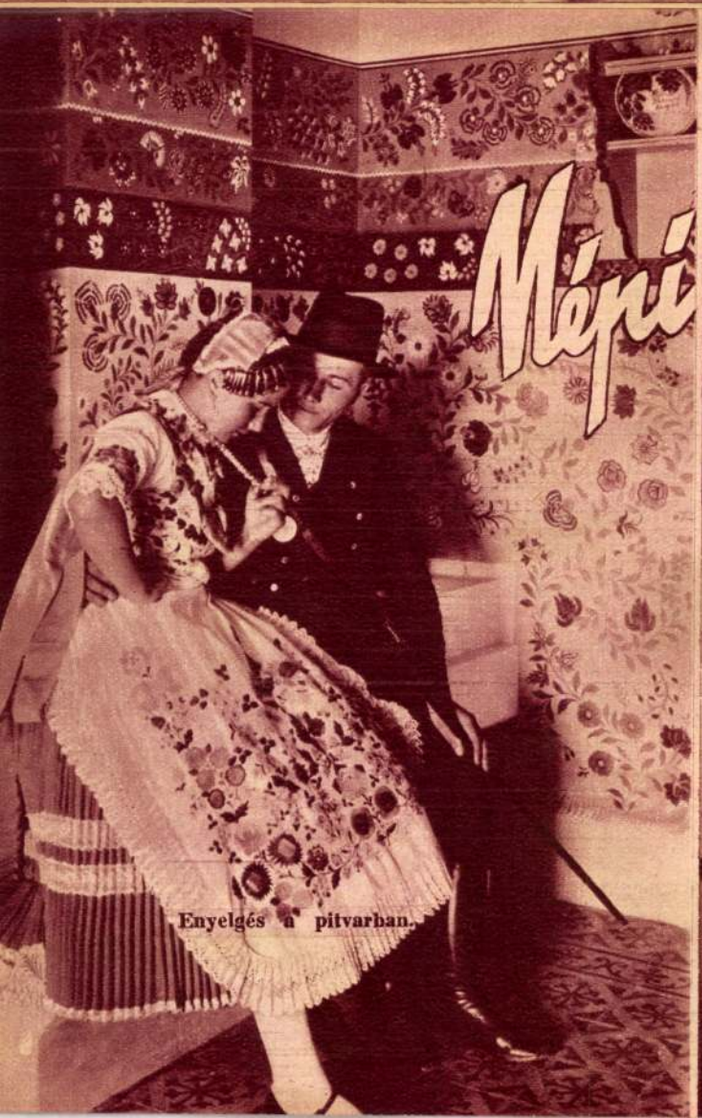
Tengerészek hősi emlékművének leleplezése Kielben

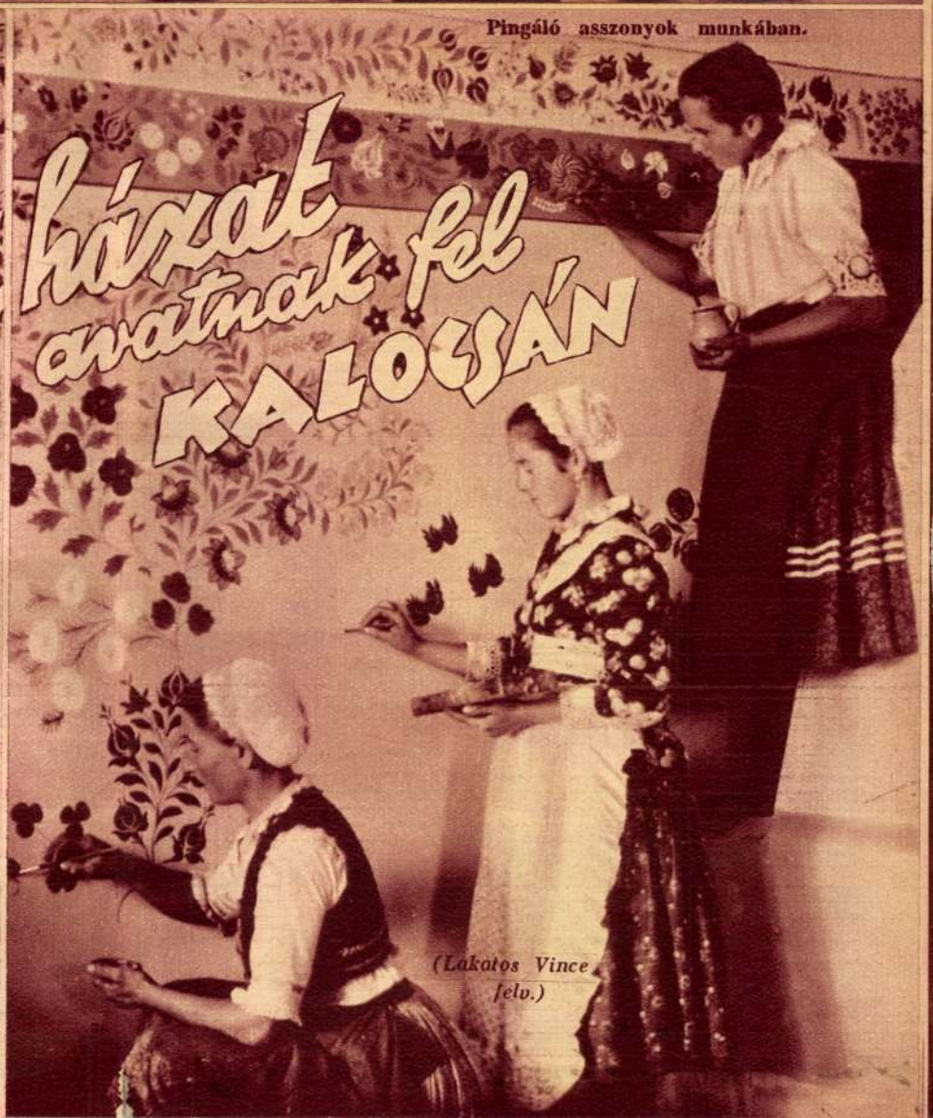

„A hátulsó ház".

Mépi házat avatnak fel Kalocsán

Enyelgés a pitvarban.

Pingáló asszonyok munkában.

(Lakatos Vince felv.)

Kalocsai pingáló asszonyok

Magyarság képes mell. 1938. IX. 25

„Pingáló" kalocsa-vidéki parasztmenyecskék

Hatalmas tojást nyel el egy kobra

Johannes, az őr úgy játszik a mérges kobrákkal, mintha szelíd gyíkok lennének

59 Bach.
65 Zalka
75 Komondor
76 M. Ind Ltd.
80 Jenkor
80 Zuberb
80 Mallerkinor
80 Gergely
80 Zuberb
80 Zuberb
87 Kovács
88 RJ
89 Erdmann Backe
89 Brodrer-Bahrer
92 Rad um.

Kalocsai virágfestő asszonyok

Népművészeti elemekkel díszítik a kalocsai vasuti állomást. Fent: kalocsai földművesasszonyok virágmotivumokat festenek a falakra. Lent: „szarkalábas" faragott oszlopok az állomás épületén.

Képes Pesti Hírlap 1938 ?

KALOCSA

Boros Ishván: A kalocsai főrekesztő kikötés. Bp., 1994, Balassi Kiadó

KALOCSA

BULLETIN

DU MUSÉE NATIONAL HONGROIS DES BEAUX-ARTS

Nº 11

BUDAPEST
1957

LE FRAGMENT DU SARCOPHAGE DE KALOCSA

Le bas-relief de Kalocsa est le fragment d'une composition rectangulaire plus grande. Sur le tiers senestre, dans un champ perpendiculaire on voit trois figures animales entrelacées dans des branches cannelées, serpentant capricieusement, et à droite, dans une arcade encadrant les statues comme une niche, deux personnages debout. La scène est close de gauche par une colonne, et en haut par une corniche lisse cintrée. Dans le champ formé par la courbe de la corniche, deux oiseaux sont assis sur les branches d'un arbre de petite taille ; ils sont disposés de manière naturelle et raisonnable, leur effet optique est semblable au caractère décoratif du champ senestre. La plus grave détérioration du fragment est la destruction des visages des deux figures humaines. La partie supérieure du champ senestre au motif de rinceaux fut jadis coupée, ce qui permet de conclure que la pierre a été autrefois remployée (fig. 7—8).

La sculpture provenant de Kalocsa a fait plusieurs fois l'objet d'études. Les spécialistes ont unanimement établi que le style du bas-relief dénotait des attaches françaises. Les proportions trapues des figures statiques témoignent toutefois d'une pratique locale.[1] A côté de ces examens du style, la destination originale de la pierre n'a jamais été mise en cause. Aussi le rôle qu'elle a rempli dans la cathédrale de Kalocsa n'at-il été éclairci, ce qui est, en même temps que les marques du style, l'une des raisons pour laquelle son origine de Kalocsa a été remise en jeu. Déjà le premier qui l'avait publié a observé les différences de formes entre ce bas-relief, conservé alors dans la collection de l'archevêque Kunszt, et les autres sculptures mises au jour par les fouilles effectuées dans la cathédrale. Foerk, en recherchant les analogies hongroises de la pierre, a présumé Pécs, comme étant le lieu de son origine.[2] Plus tard Dercsényi l'à attribué conditionnellement à Somogyvár,[3] puis

[1] Gerevich, T.: Magyarország románkori emlékei (Les monuments romans de la Hongrie) Budapest, 1938. p. 177. C'est là qu'il est question du modelé agité des plis des robes, que Gerevich considère comme la derniere manifestation du second style de Moissac. Henszlmann mentionne en rapport avec l'origine de la sculpture, qu'à Kalocsa, aux environs de l'eglise, on a trouvé « plusieurs sculptures collectionnées par l'archevêque Kunszt (1852—1866) ». L'archevêque Haynald fit effectué des fouilles sur ce territoire en 1869. Henszlmann, I.: Magyarország ó-keresztény, román és átmeneti stylű mű-emlékeinek rövid ismertetése (Description brève des monuments histroriques paléochrétiens, romans et de style intermédiaire de la Hongrie). Budapest, 1876. p. 76. La matière du bas-relief est un grès grisâtre, ses dimensions sont : haut 79 cm, largeur 91 cm, épaisseur 20—26 cm. N° de l'inv. 55.1600. Il est passé du Musée Historique au Musée des Beaux-Arts à la fin des années 1930.

[2] Foerk, E.: A kalocsai székesegyház (La cathédrale de Kalocsa). Magyarország műemlékei. IV, 1915. p. 51.

[3] Dercsényi, D.: A somogyvári Szent-Egyed-apátság maradványai (Les restes de l'abbaye Saint Égide de Somogyvár). Budapest, 1934. p. 31.

Horváth à Buda[4] et finalement Gerevich l'a de nouveau considéré comme provenant de Kalocsa.[5] Le bas-relief peut être daté du milieu du XIIe siècle.

Semblablement à la discussion sur l'origine du monument, le sujet de la représentation était lui aussi problématique. Deux solutions différentes étaient susceptibles de nous donner une réponse : selon l'une les deux personnages figuraient l'apôtre Pierre et l'ange,[6] et selon l'autre le Christ et l'apôtre Saint Thomas.[7]

Le premier point d'appui permettant de résoudre ces questions problématiques pourrait être le sarcophage écossais de Saint André (fig. 9), assez éloigné dans le temps et dans l'espace de notre bas-relief. La façade du sarcophage écossais est divisée en trois compartiments ; le champ central en forme de rectangle allongé est encadré des deux côtés d'un champ perpendiculaire constituant le quart de la largeur entière de la pierre. Le sujet des deux champs extrêmes ne peut être établi, la reproduction étant trop petite ; on observe en tout cas que là — tout comme sur le champ senestre du bas-relief de Kalocsa — on voit apparaître entre des motifs serpentant capricieusement, quelques animaux et éventuellement quelques petites figures humaines. Le champ central présente des scènes de la vie du roi David.[8] Il ne nous appartient pas de donner ici une description exacte des représentations, l'essentiel pour nous est le fait que les deux champs extrêmes décoratifs constituent avec le champ central, où se déroule l'action effectif, une unité triple symétrique. L'essentiel c'est que le sculpteur a rempli les deux champs extrêmes du sarcophage écossais selon les mêmes principes décoratifs que le maître de Kalocsa, en meublent le champ gauche du bas-relief. La ligne de conduite étant tracée, il est à notre avis aisé de reconstituer le bas-relief intégral de Kalocsa : là aussi deux champs décoratifs ont flanqué le champ central de la représentation, là aussi — pareillement à la sculpture écossaise — la composition est symétriquement équilibrée.

A la vue de la solution structurale identique, la supposition s'offre spontanément selon laquelle notre bas-relief, dont la date est inconnue, pourrait être le fragment du grand côté d'un ancien sarcophage détruit (fig. 10). Notre supposition se trouve étayée par les dimensions originales du bas-relief que nous sommes en mesure de reconstituer. Sa longueur a dû être plus que le double de la longueur actuelle, sa largeur n'a pas été touchée essentiellement par la coupure du champ gauche, ou bien elle n'a été diminuée que de quelques cm à peine. Son épaisseur variant entre 20 et 26 cm est restée en toute évidence inchangée. D'après ses dimensions originales la plaque de pierre était haute de 80 à 90 cm, et large de 190 à 200 cm. Notre hypothèse est appuyée encore par le particularisme quant au style, ce qui la sépare des autres

[4] Horváth, H.: Budai kőfaragók és kőfaragójegyek (Tailleurs de pierre et marques de tailleurs de pierre de Bude). Budapest, 1935. p. 88. — Kampis, A.: Könyvismertetés (Compte rendu du livre de H. Horváth: Budai kőfaragók . . .). Magyar Művészet. XI, 1935. p. 315. Kampis, se référant de la communication d'Elemér Révhelyi, mentionne que selon nos sources écrites, lors de la construction du palais archiépiscopal de Kalocsa, on avait, à l'époque baroque, transporté de Bude à Kalocsa en bâteau les pierres et les morceaux d'anciens édifices. C'est ainsi que notre fragment serait passé de Bude à Kalocsa.

[5] Gerevich, T.: op. cit. p. 177.

[6] Balogh, I.: Adatok az olasz románkori szobrászat magyarországi hatásához (Contributions à l'influence de la sculpture romane de l'Italie sur l'art de la Hongrie). Archaeologiai Értesítő. XLVI, 1932—33. p. 108.

[7] Dercsényi, D.: op. cit. p. 31. — Gerevich, T.: op. cit. p. 142 et 177.

[8] Curle, C. L.—Henry, F.: Early christian art in Scotland. Gazette des Beaux-Arts. 6, XXIV, 1943. p. 267. Le dessin du sarcophage a été exécuté d'après la reproduction publiée par M. Sándor Devich. Je tiens à le remercier ici de son obligeance.

7. Le sarcophage de Kalocsa. Budapest, Musée des Beaux-Arts.
A kalocsai szarkofág. Budapest, Szépművészeti Múzeum.

sculptures de Kalocsa.[9] Ayant été conçu comme sarcophage, il est inutile de chercher ses analogies parmi les pierres soit de la première, soit de la seconde période de la construction de la chathédrale. Au contraire, il diffère de celles-ci justement du fait qu'il n'a pas été exécuté en même temps que l'architecture, et non dans l'atelier de la construction, mais indépendamment de celle-ci, ce qui explique aussi son origine de Kalocsa.

Le sarcophage de Saint André est en effet séparé de celui de Kalocsa par quatre siècles net. Malgré la grande différence de temps, notre supposition est bien motivée. Retracer la ligne de l'évolution de la sculpture funéraire médiévale dépasserait de beaucoup les cadres de cet article, il convient pourtant de signaler que les divers motifs et types ont vécu au cours des siècles. La scène de David tuant le lion du monument funéraire écossais, datant du VIIIe siècle, remonte elle aussi à la composition d'une statue de porphyre byznatine du Ve siècle, représentant Constantin.[10] Nous mentionnerons encore que la structure de notre bas-relief n'est

[9] Foerk, E.: op. cit. p. 51. Supposé que le sarcophage ne fût pas taillé d'une seule pierre, mais qu'il ait été assemblé de plusieurs plaques de pierre — manière dont nous possédons plusieurs exemples parmi nos sarcophages — ses dimensions intérieures suffiraient pour abriter un cadavre plus grand.

[10] Curle, C. L.—Henry, F.: op. cit. p. 267.

pas unique parmi les monuments de la Hongrie, la parenté entre celui-ci et la «Lapidation de Saint Étienne» de Somogyvár, antérieure à l'autre, étant bien connue. Bien que d'autres chaînons entre le sarcophage écossais et les bas-reliefs de Somogyvár et de Kalocsa ne nous soient pas connus, il est évident qu'ils existaient de tels.[11]

La reconstitution du grand côté de l'ancien monument funéraire de Kalocsa nous présente donc l'image d'une sculpture qui est close de part et d'autre par un champ à rinceaux et à figures animales, et dont le champ central est limité par une corniche cintrée.

La solution controversée du problème iconographique du champ central se rattache à la reconstitution précédente. Il est évident que les deux personnages représentés ne sont point les personnages d'une scène primitivement à deux figures. Les analogies du thème ne se retrouvent pas dans la sculpture funéraire antérieure au XIIe siècle, et ses analogies structurales nous mènent vers un autre territoire de la plastique romane. La forme du champ médian, limité en haut par un cintre, rappelle les tympans contemporains. La courbe de départ de l'arc démontre clairement que la figure de l'ange, plus haute que l'autre, se tenant sur le côté droit, n'a pu être la figure centrale de la composition originale, donc l'ancien champ de notre bas-relief a dû grouper plus de trois personnages l'un à côté de l'autre. Ainsi, en examinant la composition de plus près on peut négliger ce type de tympans à trois figures, et nous ne signalerons qu'autant que leur sujet le plus fréquent est le Christ en Majesté où la Vierge flanquée de deux anges, éventuellement de deux saints, où bien d'un ange et d'un saint.[12] Leur agencement est symétrique comme celui des tympans à cinq figures, leur allure est solennelle, entre les trois figures il n'y a pas de rapport organique étroit, et leur connexité n'est indiquée que par un geste réservé et modeste. La liaison entre les trois figures est pour ainsi dire imposée par la courbe cintrée de la corniche, tel qu'on le voit sur notre bas-relief.

Bien que la composition centrale de la pierre de Kalocsa ne soit pas un parent proche de ces tympans à trois figures, il convient de citer, en raison des frises qui l'encadrent, l'un d'entre ceux-ci : le tympan de la façade occidentale de la cathédrale d'Angoulême. Là aussi, comme sur le bas-relief de Kalocsa, la représentation est entourée d'un motif de rinceaux végétaux et de figures animales.[13] Conformément à sa destination, ce motif crée, bien que de manière différente — l'un est un tympan et l'autre un sarcophage — le cadre décoratif du thème principal.

En même temps que les tympans à trois figures furent exécutés ceux à plusieurs figures accusant une parenté plus proche avec notre monument funéraire, ainsi que les compositions symétriques et asymétriques à cinq figures. Le tympan de l'église Saint Sernin de Toulouse, représentant l'Ascension du Christ — composition symé-

[11] La question de la destination originale du bas-relief de Somogyvár est également irrésolue. Il est certain qu'il ne faisait pas partie d'une pierre tombale, étant donné que sa face dorsale est elle aussi sculptée. C'est Dercsényi qui récemment a rappelé les difficultés de son identification iconographique. A magyarországi művészet története I. (Histoire de l'art de la Hongrie I.; dir. : L. Fülep). Budapest, 1956. p. 26—27.

[12] A Castellarquato on voit à gauche de la Vierge un ange, à sa droite Saint Pierre, à Cades de part et d'autre de la Vierge se trouvent Saint Pierre et Saint Jean (?), à Donzy-le-Nièvre à gauche de la Vierge se tient un ange, et à droite le prophète Isaïe. Francovich, G. : Benedetto Antelami. Milan—Florence, 1952. I. p. 29, et 32 ; II. fig. 45 et 46. — Hamann, R. : Die Abteikirche von St. Gilles und ihre künstlerische Nachfolge. Berlin, 1955. fig. 465.

[13] Aubert, M. : La sculpture française au Moyen Age. Paris, 1946. p. 133. — Hamann, R. : op. cit. p. 122—123. fig. 160.

8. Le sarcophage de Kalocsa. Budapest, Musée des Beaux-Arts.
A kalocsai szarkofág. Budapest, Szépművészeti Múzeum.

trique à cinq figures — date du début du XIIe siècle,[14] le tympan du portail septentrional de la cathédrale de Valence, avec le Christ en Majesté flanqué de deux anges, date du milieu du XIIe siècle,[15] et le tympan d'Angoulême, cité, également du milieu du XIIe siècle. Le tympan du cloître de Nonnberg à Salsbourg n'est pas très éloigné dans le temps de ceux-là ; la Vierge en Majesté est encadrée de droite de deux saints

[14] Deschamps, P.: Die romanische Plastik Frankreichs. Florence—Berlin, 1930, fig. 9. — Hamann, R.: op. cit. p. 114, fig. 152.
[15] Aubert, M.: op. cit. p. 145.

debout et de gauche d'un ange debout et du donateur agenouillé.[16] Le tympan de Laôn asymétriquement agencé, provenant de la seconde moitié du XIIe siècle présente à gauche de la Vierge les trois Rois Mages et à droite un ange debout et Saint Joseph assis ;[17] c'est l'exemple du dernier quart du XIIe siècle que suit le tympan de Bâle, où à gauche du Christ assis on voit un personnage debout et un agenouillé, et à droite trois personnages debout.[18] Sur le tympan de la cathédrale de Worms on voit le Christ en Majesté avec à sa gauche Saint Pierre et un personnage assis, à la figure cassée, indéfinissable, et à sa droite la Vierge, Saint Nicolas et le donateur agenouillé. Ces quelques exemples, ne rappelant que les variantes principales, nous fournissent des renseignements utiles pour pouvoir reconstituer, dans un sens plus large, la composition centrale du bas-relief de Kalocsa. Les compositions énumérées nous permettent d'établir que les deux figures subsistant de notre bas-relief sont les fragments d'une représentation primitivement à plusieurs figures. Dans le champ central a dû figurer la Vierge ou le Christ. Bien que nous ne disposions pas de points d'appui permettant d'identifier les personnages figurant jadis sur le côté droit, on peut supposer avec une grande probabilité qu'un ange faisant pendant de l'autre a dû y être représenté. Celui de droite des deux personnages visibles, on distingue nettement ses ailes, est incontestablement une figure d'ange. L'identification du personnage de gauche, manquant d'attribut et de nimbe, est plus difficile : s'il était agenouillé, il serait guère douteux qu'il soit la figure du donateur, figure générale des tympans. Il convient encore de remarquer que les deux figures ne se rattachent pas l'une à l'autre quant à leur structure: l'ange est représenté dans une position frontale, or tel que le montrent ses pieds, il se tourne légèrement à droite. Le profil tourné à droite de l'autre personnage de gauche, plus petit que l'autre, ne crée pas une liaison avec l'ange avvoisiné, son attitude est due au fait qu'il se tourne vers la figure centrale disparue.

Toutes ces considérations permettent d'affirmer avec une quasi certitude que le bas-relief de Kalocsa est le fragment du grand côté d'un monument funéraire dont le thème central a suivi l'exemple des tympans à plusieurs figures et où — je me rends compte de l'éventualité de cette supposition — a figuré peut-être le donateur, dans le cas présent, éventuellement le défunt lui-même.

Nous venons de mentionner qu'une analogie de Bude du décor de rinceau et de figures animales, visible sur le côté gauche du bas-relief, a mis en doute l'origine de Kalocsa de notre pierre. Ajoutons donc qu'on rencontre ce motif sur les champs extrêmes du bas-relief de Somogyvár représentant la Lapidation de Saint Étienne, sur un fragment de sculpture (oiseaux enlacés dans des rubans tressés), également de Somogyvár, et sa variante sur une sculpture d'Albe Royale.[19] Sa diffusion en Europe était très vaste.

[16] Karlinger, H.: Die romanische Steinplastik in Altbayern und Salzburg. Augsbourg, 1924. p. 69—70, fig. 106.

[17] Hamann, R.: op. cit. p. 362, fig. 462.

[18] Francovich, G.: op. cit. I, p. 204—205 ; II. fig. 325. Nous mentionnerons encore que le tympan de l'église Saint Thomas de Strasbourg, daté des environs de 1250, porte le thème de l'Incrédulité de Saint Thomas.

[19] Gerevich, T.: op. cit. Pl. CLIII et CLIX. — Reissenberger, L.— Henszlmann, I.: A nagyszebeni és székesfehérvári régi templom (Les vieilles églises de Nagyszeben et d'Albe Royale). Budapest. 1883, p. 58, fig. 5. Il convient de noter ici qu'après avoir donné le présent manuscrit à l'imprimerie, une sculpture jusqu'ici inconnue, apparantée à notre bas-relief, est apparue lors de la reconstruction de l'établissement de bain Király de Bude. Nous n'étions jusqu'à présent pas en mesure d'étudier la nouvelle trouvaille, il reviendra donc à la recherche future d'établir les rapports entre les deux momuments.

Les nombreuses analogies de ce décor ont permis de concevoir plusieurs solutions de l'origine du style de notre bas-relief. Son premier parent le plus proche a apparu sur le parapet de la chaire de l'église S.Ambrogio de Milan et sur le chapiteau d'Arbe, conservé au Musée S. Donato de Zara, puis il a évoqué les enluminures françaises entre lesquelles la congrégation de Hirschau, dépendant de Cluny, a servi d'intermédiaire, et plus tard, un représentant hongrois de ce type, une sculpture à oiseaux, s'est rattaché au chapiteau d'Arbe, et deux autres monuments, les bas-reliefs de Bude et de Kalocsa, à l'école de Toulouse ; ou rédigé de manière quelque peu différente : le bas-relief a dénoté des attaches dalmates, alors que son style s'est avéré français.[20]

L'enseignement que l'on peut tirer de ces exemples est que la source du style de la sculpture de Kalocsa ne peut être retrouvée en toute évidence ni dans l'art italien ni dans l'art français, tant que toute l'histoire de l'évolution de ce mode de décorer ne sera mise au point. La question se complique encore par les rapports entre les représentants hongrois de ce motif. Il reste à examiner si les monuments hongrois sont issus eux aussi de la même souche. La question se pose de savoir si cette mode n'aurait pu arriver simultanément de l'Italie et de la France. Bien que la parenté entre les sculptures de Kalocsa et d'Arbe paraisse plus étroite que celle qui existe entre les monuments de Kalocsa et de la France, les nombreux liens rattachant les monuments italiens et français synchroniques nous avertissent de la possibilité d'une double origine. En rapport avec le décor de rinceau de la lunette de Capranica di Sutri, il était question de l'influence des miniatures nordiques,[21] En appréciant les deux arcs de fenêtres de la cathédrale de Speyer, décorés d'entrelacs végétaux et d'animaux, on a cru établir dans l'Italie du Nord de la fin du XIe siècle la patrie de ce motif,[22] et on a vu les analogies plus récentes des chaires de Moscufo et de Cugnoli dans les chapiteaux de Toulouse.[23] C'est un fait bien connu que la sculpture française à, dans la première moitié du XIIe siècle, fortement agi sur la sculpture italienne : la parenté entre les chapiteaux de l'église de Saintes et de l'église S. Michele

[20] Dercsényi, D.: op. cit. p. 26—27. — Horváth, H.: op. cit. p. 88. — Gerevich, T.: op. cit. p. 142, 161, 170. Sur les rapports entre la « Lapidation de Saint Étienne » de Somogyvár et la pierre tombale figurant une scène de chasse, de l'église S. Zeno de Vérone v. Dercsényi, D.: Contributi allo studio dei rapporti fra la plastica ungherese nell'età romanica e quella dell'Italia settentrionale. Studi e Documenti Italo-Ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma. Annuario IV. Rome, 1942, p. 67—68. Sur la présence de ces motifs voir : Berliner, R.: Die Bildwerke des Bayerischen Nationalmuseums. IV. Augsbourg, 1926. p. 7—8, fig. 6. — Swarzenski, H.: Monuments of romanesque art. Londres, 1953. p. 53—54, 65, fig. 202—208, 330—333.— Frey, D.: S. Giovanni Battista in Arbe. Jahrbuch des Kunsthistorischen Instituts der K. K. Z. K. für Denkmalpflege, V. 1911. Supplément, p. 72, fig. 64—65, — Ceschi, C.: La cattedrale di Bari nel suo nuovo aspetto. Bollettino d'Arte, XXIX, 1935—36, p. 120, fig. 12.— Lehmann—Brockhaus: Die Kanzeln der Abruzzen im 12. und 13. Jahrhundert. Römisches Jahrbuch für Kunstgeschichte, VI. Vienne, 1942—44. p. 283—234, 313—315, fig. 253—254, 292—296. — Aubert, M.—Beaulieu, M.: Description raisonnée des sculptures du Moyen Age ... (Musée National du Louvre). Paris, 1950. p. 29, 75, fig. 16, 90—96. — Kohlhausen, H.: Unveröffentliche frühe deutsche Schmuck- und Minnekästchen. Zeitschrift für Kunstwissenschaft, III, 1949. p. 3—4, fig. 3, 5. — Francovich, G.: La corrente comasca nella scultura romanica europea. Rivista del R. Istituto d'Archeologia e Storia dell'Arte, VI, 1937. p. 48. — Wirth, K. A.: Beiträge zum Problem des „Samsonmeisters". Zeitschrift für Kunstgeschichte, XX, 1957. p. 25—51.

[21] Lavagnino, E.: Il medioevo. Torino, 1936. p. 341.

[22] Kautzsch, R.: Der Dom zu Speier. Städel-Jahrbuch I. Francfort s. Main, 1921. p. 90, fig. 4—5.

[23] Lehmann—Brockhaus: op. cit. p. 313—315.

9. Sarcophage de Saint André.
Szent András szarkofág.

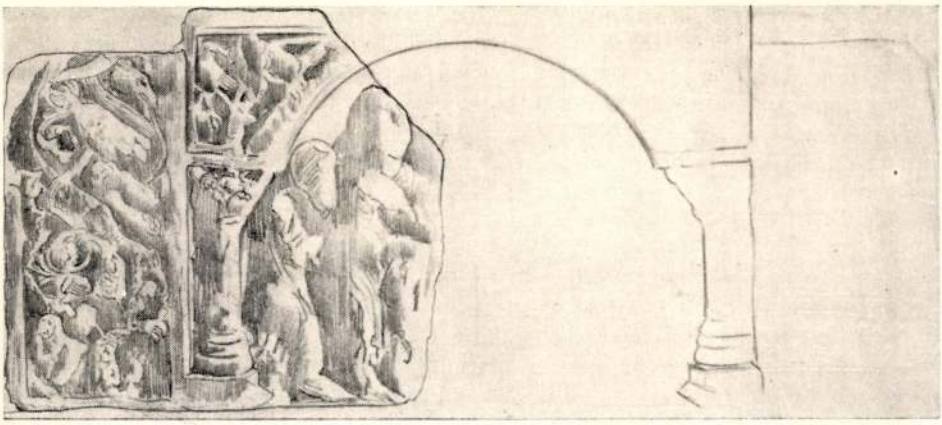
de Pavie est évidente ; un demi siècle plus tard on observe dans la sculpture apulienne l'influence de la façade de la cathédrale d'Angoulême, et les attaches entre les cathédrales d'Angoulême et de Bari sont présentées par le même motif de rinceau.[24]

Le sarcophage de Kalocsa doit sa naissance aux vifs courants artistiques européens. L'agencement de ses éléments principaux, sa composition centrale et les décors des deux côtés suivent un type connu ou généralement répandu. Notre attention se dirige sur cette œuvre d'autant plus qu'elle enrichit d'un trait nouveau l'image du passé artistique hongrois d'une part, et d'autre part, sa forme et son type, remontant à la fois au sarcophage de Saint André, sont, selon nos connaissances, uniques dans l'ensemble européen des XIe et XIIe siècles. Bien entendu, il n'est pas plausible que le bas-relief composé d'éléments différents soit le produit d'une invention artistique indépendante et unique, il est probablement le messager d'un type, évidemment plus rare, dont les autres spécimens ont été détruits au cours des siècles, ou sont encore latents. Sa situation isolée dans l'ordre de l'évolution pas encore mise au point et difficile à préciser, n'est pas un phénomène dissonant, mais elle s'adapte à l'évolution de manière raisonnable.

Pour pouvoir préciser le lieu de l'origine de notre bas-relief et l'importance qu'il revêt dans l'histoire de l'évolution, nous rappellerons les trois grands nœuds de l'histoire de la sculpture funéraire européenne du Moyen Age. Le premier est le groupe des sarcophages de Ravenne, datant des Ve et VIe siècles, le second est l'apparition aux XIe et XIIe siècles des monuments funéraires à gisants, et le troisième, l'époque de la première Renaissance, lorsque des anciens monuments funéraires, liés par les prescriptions religieuses, se crée une nouvelle forme des monuments profanes.[25] Ce n'est pas dû au hasard que ces trois périodes, créant chacune de nouveaux types, coïncident avec les trois périodes principales de l'évolution du féodalisme médiéval : périodes de sa formation, de son épanouissement et de son déclin. Évi-

[24] Francovich, G.: op. cit. p. 64, 89. On observe, bien entendu, une différence entre les deux procédés décoratifs eux aussi. Le décor italien est plus équilibré et régulier, le décor français est plus ambigu et vivant.

[25] Dvorak, M.: Geschichte der italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance, I. Munich, 1927. p. 109—110.

10. Le sarcophage de Kalocsa (reconstitution).
A kalocsai szarkofág (rekonstrukció).

demment il n'est pas non plus fortuit que les phases les plus typiques de cette évolution historique soient fidèlement suivies par cet art lié le plus directement à l'existence de l'homme et à la réalité terrestre.

La sphère de sujets des sarcophages de Ravenne est exclusivement biblique, ses personnages les plus fréquents sont le Christ et les apôtres. Ils ne représentent pas de personnages laïques, ils ne rappellent pas la personne du défunt, leur tâche n'est pas d'ériger un monument à l'homme terrestre, mais ils nous content les événements saints et les histoires bibliques. Leur esprit diffère radicalement de celui des monuments funéraires de l'antiquité, et ils sont, malgré l'un ou l'autre élément survivant de l'art du sarcophage antique, au service de la nouvelle pensée chrétienne.

Après ce grand flamboiement de Ravenne, l'art des monuments funéraires ne crée pendant longtemps rien d'important, et le genre ne joue jusqu'au XIe siècle aucun rôle important dans l'évolution sculpturale, ni italienne ni nordique. Nous ne connaissons que quelques monuments ne permettant que difficilement de retracer le processus organique de l'évolution. C'est les contours incertains de l'image d'ensemble que rappelle la pierre tombale de Calvi du VIIIe ou du IXe siècle, faisant revivre des motifs antiques : deux tritons émergeant des ondes — avec sur le dos de chacun une figure de femme — tiennent une medaille décorée de l'effigie du défunt.[27] Parmi les bas-reliefs encastrés dans le portail de la cathédrale de Civitacastellana, l'un était jadis la façade d'un sarcophage du VIIIe siècle, représentant deux cavaliers et des figures animales, il se peut qu'une scène de chasse. Nous rappellerons encore une pierre tombale plus tardive figurant une scène de chasse de l'église S. Zeno de Vérone.[28] Le fragment de pierre tombale de Jouarre, daté du VIIe siècle, représente le Christ en Majesté entre les Élus aux bras levés. Le sujet est rare, il a été comparé aux monuments anglais et irlandais,

[26] Toesca, P. : Storia dell'arte italiana. Il medioevo. I. Turin, 1927. p. 248 — 255. — Lavagnino, E. : op. cit. p. 94—100.

[27] Haseloff, A. : Die vorromanische Plastik in Italien. Florence—Berlin, 1930. p. 62. — Lavagnino, E. : op. cit. p. 161—162, fig. 168.

[28] Munoz, A. : Alcune sculture della cattedrale di Civita-castellana. Bollettino d'Arte. V. 1911. p. 121—122, et note n° 20.

or, vu son système idéologique, il peut être rattaché à l'héritage de Ravenne. Au même temps à Bordeaux le côté d'un autre sarcophage est divisé en sept niches arquées dont la niche centrale porte le Christogramme, et les autres sont décorés de rinceaux.[29] La pierre tombale provenant de Hornhausen, datée du VIIe ou VIIIe siècle, conservée au Musée de Halle, figure un cavalier armé de la lance et du bouclier, vu de profil.[30] Pour terminer, citons encore une fois le sarcophage écossais de Saint André dont les deux champs extrêmes sont décoratifs et le champ central présente les scènes de la vie du roi David.

Ces monuments énumérés peuvent-ils être alignés comme des jalons d'une route qui mène à l'avant? Difficilement quant à leur style et leur composition, néanmoins quant à leur contenu, le groupe des pierres tombales figurant le défunt ou rappellant sa vie terrestre est nettement séparé des monuments aux thèmes bibliques et symboliques. Il n'est point douteux que le groupe précédent, malgré la multiplicité des formes, prépare, avec ses thèmes profanes et avec son contenu nouveau, la naissance du type des pierres tombales à gisants des XIe et XIIe siècles.[31] Le premier monument à gisants a été exécuté à la fin du XIe siècle, et cette forme s'est bientôt répandue. L'histoire de l'évolution des pierres tombales bibliques et symboliques est arrivé avec cela à son dernier chapître. Ses éléments continuent cependant à vivre, tel que l'indique la figure du Christ sur le sarcophage du pape Clément II à Bamberg, datant du XIIIe siècle. Le gisant se trouve sur le couvercle du sarcophage, tandis que les grands côtés présentent les Vertus, et les petits côtés le Christ assis et la Mort du pape.[32]

Ce processus de l'évolution permet de tirer des conclusions relatives au bas-relief de Kalocsa. Après la prise de position artistique et iconographique unanime des sarcophages de Ravenne, l'art funéraire des VIIe—IXe siècles est caractérisé par des oppositions, comme le symbolisme religieux le plus simple du sarcophage de Bordeaux, le ton profane de la pierre tombale de Halle (tout en étant un monument païen), ou comme les reminiscences antiques de la pierre de Calvi. Et si le XIIIe siècle, après tous ces antécédants, trouve encore nécessaire de conclure un arrangement avec le réalisme et la tradition biblique — une tombe représente sur l'un de ses plaques latérales la figure du Christ et sur l'autre la mort du pape — il n'est pas surprenant qu'à la suite de la structure du sarcophage de Saint André et de l'iconographie de la pierre tombale de Calvi, le sarcophage de Kalocsa nous présente à sa manière un nouveau type des monuments funéraires médiévaux. Ce type toutefois n'est pas le résultat de quelque novation audacieuse. Le contenu de sa représentation s'adapte bien à ses antécédents. Les deux sources instigatrices de sa

[29] Aubert, M.: op. cit. p. 22—23, fig. 7, p. 20.

[30] Panofsky, E.: Die deutsche Plastik des elften bis dreizehnten Jahrhunderts. Munich, 1924. Pl. I.

[31] Les correspondants des pierres tombales à gisants, et probablement aussi leur précurseurs, sont les figures debout disposées dans des niches. Nous citerons comme exemple les trois bas-reliefs encastrés dans le mur près du portail septentrional de la cathédrale de Regensbourg (1048—1064), ou la pierre tombale de Pécs, dite de Jacob. Le premier monument funéraire à figure gisante est la pierre tombale de Rodolphe de Souabe, exécutée peu après 1080. Celle-ci est suivie par la pierre de Wittekind, puis par celle de Friedrich von Wettin. — Panofsky, E.: op. cit. p. 14—16, 81—84. — Beenken, H.: Romanische Skulptur in Deutschland. Leipzig, 1924. p. 44, 46, 50—52.

[32] Schmitt, O.: Ein Bamberger Engel. Städel-Jahrbuch. I. Francfort s. le Main, 1921. p. 115—118. — Rietzenstein, A.: Das Clemensgrab im Dom zu Bamberg. Münchener Jahrbuch der Bildenden Kunst. N. F. VI. Munich, 1929. p. 216—275. — Hamann, R.: Das Grab Clemens' II im Bamberger Dom. Zeitschrift des Deutschen Vereins für Kunstwissenschaft. I, 1934. p. 16—36.

A KALOCSAI SZARKOFÁG TÖREDÉKE

Domborművünk egy nagyobb, fekvő téglalap alakú kompozíció töredéke. Bal harmadán függőleges mezőben szeszélyesen kanyargó, rovátkolt ágak közé fonódott három állatalak, jobboldalán félköríves záródású térben két álló figura látható. A cselekmény terét baloldalon oszlop, fent félkörívesen hajló sima párkány keretezi. E párkány hajlata által képzett mezőben alacsony fa ágain két madár ül — elrendezésük természetesen értelmes, optikai hatásuk a baloldali mező dekorativitásával rokon. A faragvány sérülései közül a legsúlyosabb a két férfialak arcának elpusztulása. A baloldali indamotívumos mező felső részét egykor levésték s ebből következik, hogy a követ hajdan másodlagosan is felhasználták (7—8. kép).

Irodalmunk a Kalocsáról származó faragvánnyal többször foglalkozott. Egyértelmű megállapítása szerint a dombormű stílusa francia kapcsolatokra utal, de nyugodt alakjainak zömök arányai helyi, magyar faragógyakorlatra vallanak.[1] E stiláris vizsgálatok mellett a kő eredeti rendeltetésének kérdéséről szó nem esett. A hajdani kalocsai székesegyházban betöltött szerepe nem volt tisztázott s részben ezért, de főleg stílusjegyei alapján kalocsai eredete is vitássá vált. Már első publikálója felfigyelt azokra a formai különbségekre, amelyek az akkor még a Kunszt érsek gyűjteményében őrzött dombormű és a székesegyházban folytatott ásatások során előkerült egyéb faragványok között mutatkoztak. Foerk a kő hazai rokonai után kutatva szülőföldjét Pécsett sejtette.[2] Később Dercsényi feltételesen Somogyvárról,[3] majd Horváth Budáról származtatta,[4] végül Gerevich ismét kalocsai eredetűnek vélte.[5] Keletkezésének ideje a XII. század közepére tehető.

[1] Gerevich T.: Magyarország románkori emlékei. Budapest, 1938. 177. Itt esik szó a ruharedők nyugtalan kezeléséről, amelyben Gerevich a II. moissaci stílus utórezgését látja. A faragvány eredetére vonatkozólag Henszlmann említi, hogy Kalocsán a templom környékén „több szobrászati munkát találtak, melyeket már Kunszt érsek (1852—1866) gyűjtött." E területen Haynald érsek 1869-ben folytatott ásatásokat. Henszlmann I.: Magyarország ó-keresztyén, román és átmenet stílű mű-emlékeinek rövid ismertetése. Budapest, 1876. 76. A dombormű anyaga szürkés mészkő, mérete: 79 cm magas, 91 cm széles, 20—26 cm vastag. Leltári száma 55.1600. A harmincas évek végén a Történeti Múzeumból került a Szépművészeti Múzeumba.

[2] Foerk E.: A kalocsai székesegyház. Magyarország Műemlékei. IV, 1915. 51.

[3] Dercsényi D.: A somogyvári Szent Egyed-apátság maradványai. Budapest, 1934. 31.

[4] Horváth H.: Budai kőfaragók és kőfaragójegyek. Budapest, 1935. 88. — Kampis A.: Könyvismertetés. (Horváth H.: Budai kőfaragók . . .) Magyar Művészet. XI, 1935. 315. Kampis Révhelyi Elemér közlésére hivatkozva említi, hogy írott forrásaink szerint a kalocsai érseki palota építésekor a barokk korban Budáról Kalocsára hajórakománnyal szállítottak köveket, régi épületek darabjait. Igy juthatott volna emlékünk Budáról Kalocsára.

[5] Gerevich T.: id. m. 177.

a korszaknak ismert vonása.[10] A budapesti vázán és a fentebb szorosabban hozzá kapcsolt darabokon ez fokozottabban érvényesül, mint az ugyanettől a kéztől származó többi darabon, így a sorozatban későbbiek azoknál, s a későkorinthosi I. korszaknak, a VI. század második negyedének talán már a vége felé készülhettek.

A korszak a korinthosi kerámia hanyatlásának időszaka. A nagy versenytárs, Athén eltanulta Korinthostól a feketealakos vázafestés sok vívmányát, de most már tanítóvá vált, ha egyelőre nem is egyoldalúan.[11] A későkorinthosi kerámiában az attikaihoz igazodó, azzal versenyrekelő emberalakos nagy vázák mellett még tömegesen készülnek az egyre inkább puszta mesterségbeli rutinná vált korábbi vázadíszítési móddal festett darabok. Hiába idézik fel vázáikon a konzervatív, újat hozni képtelen mesterek szüntelenül az orientalizáló korszak állatainak és keverékalakjainak világát. Az attikai festők ezeket is új élettel töltik meg, vázáikon új értelmet kapnak, új összefüggésekben válnak vonzóbbakká.[12] És hogyan tudnának a középkorinthosi „súlyos" stílus késői folytatói, akik közé a müncheni szirén mestere is tartozik, az edény görbületét hatalmas foltokban fedő, szinte a díszítendő felülettel egy, önmagukban áttekinthetetlen alakjaikkal versenyre kelni azzal az athéni vázafestészettel, amelyben éppen ekkortájt éri el addig nem látott tökéletességét egy egészen más felfogása a vázadíszítésnek, az, amely a képet, mint önmagában figyelmet érdemlő zárt egységet, szinte kiemeli a vázafelület egészéből.[13] Nem ismerjük pontosan a két nagy versenytárs összecsapásának történeti hátterét. A korinthosi tyrannis bukásának időpontja a hagyományban bizonytalan, de mindenesetre erre a korszakra esett, s ugyanekkor került Athénben Peisistratos uralomra. A vázafestészet egymagában megtévesztő képet adhat a küzdelem lefolyásáról,[14] de a budapesti aryballos mesterének és társainak vázái az egykorú athéniek közül a velük egy színvonalon állókkal összehasonlítva művészettörténeti érdekességükön túlmenően is sokat megértetnek abból, ami ekkor meghalt, illetve kivirágzott, a nagyobb feladatokat megoldó mestereket már ekkor is a jelentéktelen vázadíszítőktől megkülönböztető Korinthosban[15] és a még egy Exekiast is a többiekkel egyforma kézműves-számba vevő Athénben.

SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGY

[10] Benson: id. m. 80.

[11] Az attikai és korinthosi vázafestészet kölcsönhatásána hatalmas irodalmából: Payne: id. m. 114 s köv. passim, 190—204; Langlotz, E.: Gnomon 10 (1934) 423; Smith, H. R. W.: The Hearst Hydria. An Attic Footnote to Corinthian History (Berkeley—Los Angeles, 1944) bő irodalommal; Rumpf, A.: Malerei u. Zeichnung (Hdb. d. Arch. IV. 1, München 1953)31 s köv. Mindenesetre a korinthosiak kezdeményező szerepét a feketealakos vázafestészet kialakításában, főleg J. M. Cook tanulmánya óta (BSA 35, 1934—35, 169 s köv.) már kevésbé egyoldalúan értékeljük, mint azelőtt, bár a kezdeményező érdemét aligha lehet elvitatni tőlük. Vö. még Kübler, K.: Altattische Malerei (Tübingen, 1950) 12—15 és főleg Beazley, J. D.: The Development of Attic Black-Figure (Berkeley—Los Angeles 1951) 1—49 passim.

[12] Találóan most Benson: id. m. 96—7.

[13] L. főleg Schweitzer, B.: JdI 44 (1929) 104 s kv. és most E. Homann—Wedeking, Stud. Robinson 2 (Saint Louis, 1953) 30—38.

[14] Ebben egyet kell érteni P. Devambez-vel (CRAI 1950. 27—31) még akkor is, ha végső következtetéseiben nem tudjuk követni.

[15] Benson: id. m. 94.

Az emlékünk származása körül folyó vitához hasonlóan problematikus volt ábrázolt témája is. A kérdésre két különböző megoldás igyekezett választ adni, az egyik szerint a két alak Péter apostolt és az angyalt,[6] a másik szerint Krisztust és Tamás apostolt ábrázolja.[7]

E problematikus kérdések megoldására az első támpont a domborműtől térben és időben is elég messze eső Szent András skót szarkofágja (9. kép). A skót szarkofág homlokoldala hármasosztású, két szélén az egész szélesség egy-egy negyedét kitevő függőleges mező fekvő téglalap alakú középső teret keretez. A két szélső mező témája a kisméretű reprodukció alapján nem határozható meg, de annyi mindenesetre megfigyelhető, hogy itt is — akárcsak a kalocsai dombormű bal mezőjén — szeszélyesen kanyargó elemek között feltehetően néhány állat és esetleg néhány kis emberalak jelenik meg. Középső mezőjén Dávid király életének jelenetei láthatók.[8] Ez alkalommal az ábrázolások pontos leírása nem feladatunk, szempontunkból a lényeges csupán annyi, hogy a két szélső dekoratív mező a tényleges cselekmény középső mezőjével szimmetrikus hármas egységet alkot. Lényeges, hogy a skót szarkofág két szélső mezőjét a szobrász ugyanolyan dekoratív-kompomáló elvek szerint töltötte ki, mint a kalocsai mester domborműve bal mezőjét. E szerkezeti útmutatás alapján pedig immár úgy véljük, hogy kalocsai domborművünk egésze könnyen rekonstruálható: itt is két dekoratív díszítésű szélső mező fogta közre az ábrázolás középső terét, itt is — akárcsak a skót faragványnál — a kompozíció szimmetrikus volt.

Az azonos szerkezeti megoldás láttán önként kínálkozik a következő feltevés is, mely szerint eddig tisztázatlan rendeltetésű kalocsai domborművünk egy elpusztult hajdani szarkofág hosszoldalának töredéke lehet (10. kép). Feltevésünket támogatják a dombormű rekonstruálható eredeti méretei is. Hossza a mainak valamivel több mint kétszerese lehetett, magasságát a baloldali mező lefaragása lényegében nem érintette, vagy csupán néhány centiméterrel csökkentette, 20—26 cm között ingadozó vastagsága bizonnyal változatlan maradt. Eredeti mérete szerint a kőlap tehát 80—90 cm magas és 190—200 cm széles volt. De feltevésünket támogatja a domborműnek az egyéb kalocsai faragványok között észlelt stiláris különállása is.[9] Ha szarkofágnak készült, úgy szükségtelen akár az első, akár a második építési korszak kövei között keresni rokonait. Sőt éppen azért különbözik tőlük, mert nem az építőtevékenységgel egyidőben, nem az építkezés műhelyében, hanem attól függetlenül faragták. Eszerint kalocsai eredete is magyarázatot nyerhet.

Igaz, hogy a Szent András szarkofágot a kalocsaitól kerek négy évszázad választja el, feltevésünk a nagy időkülönbség ellenére mégis indokolt. A koraközépkori síremlékszobrászat fejlődésének vonalát felvázolni cikkünk keretét messze meghaladó nehéz feladat lenne, de annyi megemlíthető, hogy e századok során az egyes motívumok, típusok hosszú életűek. A nyolcadik század közepéről származó skót síremléken is, a Dávid megöli az oroszlánt jelenete egy bizánci, Constantint ábrázoló ötödik századi porfir szobor kompozíciójára vezethető vissza.[10]

[6] Balogh I.: Adatok az olasz románkori szobrászat magyarországi hatásához. Archeológiai Értesítő. XLVI, 1932—33. 108.

[7] Dercsényi D.: id. m. 31. — Gerevich T.: id. m. 142, 177.

[8] Curle, C. L.—Henry, F.: Early christian art in Scotland. Gazette des Beaux-Arts. 6/XXIV, 1943. 267. A közölt reprodukció alapján a szarkofág rajzát Devich Sándor készítette. Szívességét ezúton köszönöm.

[9] Foerk E.: id. m. 51. Ha feltesszük, hogy a szarkofágot nem egy kőből faragták, hanem különálló kőlapokból illesztették össze, amire példa korai sírládáink között több is akad, akkor belső mérete egy nagyobb holttest befogadásának is megfelel.

[10] Curle, C. L.—Henry, F.: id. m. 267.

Szóljunk végül arról is, hogy domborművünk szerkezeti elrendezése a hazai emlékek között sem egyedülálló, a közte és a korábbi somogyvári ún. Szent István megkövezése között észlelhető kompozícionális rokonság jól ismert. Ha e szerkezeti formának a skót szarkofág és a somogyvári, valamint kalocsai dombormű között tudtunkkal ma több láncszeme nem is ismert, bizonnyal voltak ilyenek.[11]

A hajdani kalocsai síremlék hosszoldalának rekonstrukciója tehát olyan faragvány képét vetíti elénk, amelyet jobbról és balról egy-egy növényindás-állatalakos mező zár le, középső mezőjét pedig félköríves párkány határolja.

A középső mező vitatott ikonográfiai problémájának megoldása az előbbi rekonstrukcióhoz kapcsolódik. Nyilvánvaló, hogy a két ábrázolt figura nem egy eredetileg is kétalakos jelenet szereplője. A téma analógiái a XII. századot megelőző síremlékszobrászat emlékein nem találhatók meg, szerkezeti rokonai a román plasztika más területére vezetnek. E középső, félköríves záródású mező formája az egyidejű timpanonok kompozíciójára utal. Az induló ív hajlata világosan szemlélteti, hogy a magasabb, a jobboldalon álló szárnyas angyalalak az eredeti kompozíció középső figurája nem lehetett, domborművünk hajdani középső mezője tehát háromnál mindenképpen több alakot sorakoztatott egymás mellé. Így e kompozíció közelebbi vizsgálatánál a háromalakos timpanonok figyelmen kívül is hagyhatók, csupán annyit jegyezzünk meg róluk, hogy leggyakoribb témájuk a trónoló Krisztus, vagy Madonna egy-egy angyal, esetleg egy-egy szent, vagy variálva egy angyal és egy szent között.[12] Elrendezésük szimmetrikus, akárcsak az ötalakos timpanonoké, megjelenésük ünnepélyes, felsorakoztatott három figurájuk között szorosabb kompozíciós kapcsolat nincs, együvétartozásukra csak egy-egy tartózkodóbb taglejtés, szerényebb mozdulat utal, kapcsolatukat szinte a zárópárkány félköríves hajlata kényszeríti ki — akárcsak a mi domborművünkön.

Bár kalocsai faragványunk középső kompozíciója bizonyosan nem e háromalakos timpanonokkal tartja a közelebbi rokonságot, egyet közülük, az angouleme-i katedrális nyugati homlokzatán levő orommezőt keretelő frizei miatt mégis meg kell említenünk. Itt is, miként a kalocsai domborművön az ábrázolást növényindás-állatalakos motívum övezi.[13] Rendeltetésének megfelelően más módon ugyan — itt timpanonról, amott szarkofágról van szó —, de szerkezeti rendszerét, funkcióját tekintve ugyanúgy: a főtémának dekoratív keretét teremtve meg.

A háromalakos timpanonokkal egyidejűleg készültek a síremlékünkkel már több rokonságot eláruló többalakosak, a szimmetrikus öt figurával komponáltak és az aszimmetrikusak is. A toulousi St. Sernin templom Krisztus mennybemenetelét ábrázoló timpanonja — szabályos ötalakos kompozíció — a XII. század elején,[14] a valenci katedrális északi kapujának timpanonja a trónoló Krisztussal és két-két angyallal a XII. század közepén,[15] az említett angouleme-i ugyancsak a

[11] A somogyvári dombormű eredeti rendeltetésének kérdése ugyancsak megoldatlan. Ikonográfiai meghatározásának nehézségeire legutóbb Dercsényi utalt. A magyarországi művészet története I. (szerk. Fülep L.) Budapest, 1956. 26—27.

[12] Castellarquatoban a Madonna baloldalán angyal, jobboldalán Szent Péter, Cadesban a Madonna két oldalán Szent Péter és János (?), Donzy-le-Nièvreben a Madonna baloldalán angyal, jobbján Izaiás próféta. — Francovich, G.: Benedetto Antelami. Milano-Firenze, 1952. I. 29., 32. old.; II. 45., 46. kép. — Hamann, R.: Die Abteikirche von St. Gilles und ihre künstlerische Nachfolge. Berlin, 1955. 465. kép.

[13] Aubert, M.: La sculpture française au moyen âge. Paris, 1946. 133. — Hamann, R.: id. m. 122—123. old., 160. kép.

[14] Deschamps, P.: Die romanische Plastik Frankreichs. Firenze-Berlin, 1930. 9. kép. — Hamann, R.: id. m. 114. old., 151. kép.

[15] Aubert, M.: id. m. 145.

XII. század közepén keletkezett. Nem sok idő választja el tőlük a salzburgi Nonnberg kolostor timpanonját, melynek trónoló Madonnáját jobbról két álló szent, balról pedig egy álló angyal és egy térdelő donátor keretezi.[16] Máriától balra három király, jobbra pedig egy álló angyal és az ülő Szent József jelenik meg a XII. század második felében készült aszimmetrikus elrendezésű laoni timpanonon ;[17] a XII. század utolsó negyedének példáit követi a bázeli timpanon, ahol az ülő Krisztustól balra egy álló és egy térdelő, jobbra három álló alak látható.[18] A wormsi dóm timpanonján Krisztus trónol, balján Péterrel és egy letört, meghatározhatatlan alakkal, jobbján Máriával, Szent Miklóssal és a térdelő donátorral. E néhány, csupán a főbb típusvariánsokra utaló példa adhat útbaigazítást kalocsai domborművünk középső kompozíciójának tágabb értelmű rekonstruálására. A felsorakoztatott kompozíciók tanulságaként megállapítható, hogy domborművünk két megmaradt alakja egy eredetileg több alakos ábrázolás maradványa. A hajdani képmező közepén Mária, vagy Krisztus lehetett kifaragva. Az egykori jobboldali szereplők kilétének meghatározására támpontunk ugyan nincs, de nagy valószínűséggel tételezhető fel, hogy ott megmaradt angyalalakunk párja állt. Látható két figuránk közül a jobboldali — két szárnya tisztán kivehető — vitathatatlanul angyalalak. A baloldali meghatározása nehezebb, nincs attributuma, nincs dicsfénye sem —, ha térdelne, aligha kételkedhetnénk benne, hogy a timpanonok donátoralakjainak megfelelője. Megjegyzendő még : a két alak szerkezetileg nem kapcsolódik egymáshoz, az angyal frontális beállítású, de ahogy két lábfeje mutatja, enyhén jobbrafordul. A kisebb baloldali alak jobbrahajló profilja nem a mellette álló angyallal teremt kompozícionális kapcsolatot, beállítását a volt középső alak felé való fordulása magyarázza.

Mind e meggondolások után szinte bizonyosan állítható, hogy kalocsai faragványunk olyan síremlék hosszoldalának maradványa, amelynek középső témája a többalakos timpanonok példáját követte, s ahol — tisztában lévén a feltevés esetlegességével — talán maga a donátor, jelen esetben az elhunyt alakja is megjelent.

Említettük már, hogy a dombormű baloldalán látható indafonatos, állatalakos díszítmény egy budai rokona láttán faragványunk kalocsai származása körül is kételyek merültek fel. Tegyük most hozzá : a motívum a somogyvári ún. Szent István megkövezése dombormű két szélső mezőjén, egy ugyancsak somogyvári faragványtöredéken (szalagfonatok között madarak), variánsa pedig egy székesfehérvári faragványon is előfordul.[19] Elterjedése Európában széleskörű.

A díszítmény nagy rokonsága domborművünk stiláris eredetének megoldására több feltevést tett lehetővé. Legközelebbi rokona előbb a milánói S. Ambrogio szószékének mellvédjén és a zárai S. Donato-múzeumban őrzött arbei oszlopfőn bukkant fel, majd a francia miniatúrákra emlékeztetett s közvetítőjeként a Clunytől függő hirschaui kongregáció került szóba, később a típus egyik hazai képvise-

[16] Karlinger, H.: Die romanische Steinplastik in Altbayern und Salzburg. Augsburg, 1924. 69—70. old., 106. kép.

[17] Hamann, R.: id. m. 362. old. 462. kép.

[18] Francovich, G.: id. m. I. 204—205. old.; II. 325. kép. — Említsük meg azt is, hogy a strassburgi Szt. Tamás-templom 1250 körül készült orommezőjét a Hitetlen Tamás témája díszíti.

[19] Gerevich T.: id. m. CLIII, CLIX. táb. — Reissenberger L. — Henszlmann I.: A nagyszebeni és székesfehérvári régi templom. Bp., 1883. 58. old., 5. kép. Itt kell megemlítenünk, hogy a kézirat nyomdábaadása után, a budai Királyfürdő helyreállítása során egy eddig ismeretlen, domborművünkkel rokon faragvány került elő. Az ujabb leletet ezideig tanulmányozni nem tudtuk, így a két emlék kapcsolatát meghatározni a jövő feladata.

lője, a somogyvári madaras faragvány az arbei oszlopfőhöz, másik két emléke, a budai és kalocsai dombormű pedig a toulous-i iskolához kapcsolódott ; vagy ugyanitt kissé másként fogalmazva : maga dalmát kapcsolatokra utalt, de stílusa franciásnak bizonyult.[20]

Tanulság, hogy kalocsai faragványunk stiláris forrása sem az olasz, sem a francia művészet körében nem határozható meg biztos határozottsággal addig, amíg e díszítési mód egész fejlődéstörténete széleskörű apparátussal nem tisztázott. Bonyolítja a kérdést a motívum magyarországi képviselőinek egymás közötti viszonya, megvizsgálandó majd : vajon e hazai emlékek egyazon törzs hajtásai-e? Kérdéses, vajon divatja nem érkezhetett-e egyidejűleg Itáliából és Franciaországból is? Bár a kalocsai és arbei faragvány közötti rokonság a Kalocsa és francia emlékek közötti kapcsolatoknál szorosabbnak tűnik, mégis e származás kettős lehetőségére figyelmeztetnek az egyidejű olasz és francia emlékeket összefűző sűrű rokonszálak. A capranica di sutrii lunetta indadíszével kapcsolatban az északi miniatúrák hatásáról esett szó,[21] a speyeri dóm két növényfonadékokkal és állatalakokkal díszített ablakívének méltatása során a motívum szülőföldjét a XI. század végén Észak-Olaszországban vélték meghatározni,[22] a moscufói és cugnoli-i szószék fiatalabb rokonait a tolousi oszlopfőkben látták ; [23] — tudott tény, hogy a francia szobrászat a XII. század első felében hatott az olaszra, nyilvánvaló a szerkezeti és stiláris rokonság a saintes-i templom és a paviai S. Michele oszlopfői között, egy félévszázaddal később az apuliai szobrászaton az angoulêmei dóm homlokzatának hatása olvasható, s Angoulême és a bari-i dóm között a kapcsolatot növényindás motívumunk szemlélteti.[24]

Kalocsai szarkofágunk az európai művészeti áramlatok eleven sodrában született. Fő elemeinek szerkezeti elrendezése, középső kompozíciója, kétoldali díszítménye ismert, vagy általánosan elterjedt típust követ. Figyelmünk fokozottabb

[20] Dercsényi D.: id. m. 26—27. — Horváth H.: id. m. 88. — Gerevich T.: id. m. 142, 161, 170. A somogyvári Szent István megkövezése és a veronai S. Zeno egy vadászatot ábrázoló sírkőlapja közötti kapcsolatról Dercsényi, D.: Contributi allo studio dei rapporti fra la plastica ungherese nell'età romanica e quella dell'Italia settentrionale. Studi e Documenti Italo—Ungheresi della R. Accademia d'Ungheria di Roma. Annuario IV. Roma, 1942, 67—68. A motívum előfordulásaira: Berliner, R.: Die Bildwerke des Bayerischen Nationalmuseums. IV. Augsburg, 1926. 7—8. old., 6. kép. — Swarzenski, H.: Monuments of romanesque art. London, 1953. 53—54, 65. old., 202—208, 330—333. kép. — Frey, D.: S. Giovanni Battista in Arbe. Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der K. K. Z. K. für Denkmalpflege. V, 1911. Beiblatt. 72. old., 64—65. kép. — Ceschi, C.: La cattedrale di Bari nel suo nuovo aspetto. Bolletino d'Arte. XXIX, 1935—36. 120. old., 12. kép. — Lehmann—Brockhaus: Die Kanzeln der Abruzzen im 12. und 13. Jahrhundert. Römisches Jahrbuch für Kunstgeschichte. VI, Wien, 1942—44. 283—284., 313—315. old., 253—254., 292—296. kép. — Aubert, M. — Beaulieu, M.: Description raisonnée des sculptures du moyen-âge . . . (Musée National du Louvre). Paris, 1950. 29., 75. old., 16., 90—96. kép. — Kohlhausen, H.: Unveröffentliche frühe deutsche Schmuck- und Minnekästchen. Zeitschrift für Kunstwissenschaft. III, 1949. 3—4. old., 3., 5. kép. — Francovich, G.: La corrente comasca nella scultura romanica europea. Rivista del R. Istituto d'Archeologia e Storia dell'Arte. VI, 1937. 48. — Wirth, K. A.: Beiträge zum Problem des „Samsonmeisters". Zeitschrift für Kunstgeschichte. XX, 1957. 25—51.

[21] Lavagnino, E.: Il medioevo. Torino 1936. 341.

[22] Kautzsch, R.: Der Dom zu Speier. Städel-Jahrbuch I. Frankfurt am Main, 1921. 90. old., 4—5. kép.

[23] Lehmann—Brockhaus: id. m. 313—315.

[24] Francovich, G.: id. m. 64, 89. A két díszítőeljárás között természetesen különbség is megfigyelhető. Az olasz kiegyensúlyozottabb, szabályosabb, a francia szövevényesebb, elevenebb.

mértékben irányul reá, mivel a magyar művészi múlt képét új vonással gazdagítja s ugyanakkor a Szent András szarkofágból leszármazó formája-típusa — ismereteink szerint — a XI—XII. századi európai együttesben is egyedülálló. Természetesen nem hihető, hogy különböző elemekből összeillesztett egésze egyszeri, önálló és meg nem ismétlődött művészi lelemény szülötte lenne. Valószínűleg olyan, nyilván ritkábban előforduló típus hírmondója, amelynek más emlékei a századok során elvesztek, vagy ma is lappanganak. Egyedülisége a kora-középkori síremlékszobrászat ma még nehezebben körvonalatható megiratlan fejlődésrendjében nem disszonáns jelenség, értelmesen illeszkedik ahhoz.

Faragványunk helyének, fejlődéstörténeti jelentőségének pontosabb körvonalazása érdekében idézzük emlékezetünkbe a középkori európai síremlékszobrászat történetének három nagy csomópontját. Az első a ravennai szarkofágok V—VI. századi csoportja, a második a fekvőalakos síremlékek XI—XII. századi megjelenése, a harmadik a kora-reneszánsz ideje, amely a korábbi vallásos kötöttségű síremlékekből a világi emlékművek új formáját alakítja ki.[25] E három, új-új típust teremtő periódus nyilvánvalóan nem véletlenül esik egybe a középkori feudalizmus fejlődésének három fő korszakával, kialakulásának, legteljesebb kifejlésének és aláhanyatlásának idejével. S nyilvánvalóan az sem véletlen, hogy e történeti fejlődés legjellegzetesebb szakaszait éppen az emberi léttel, a földi valósággal legközvetlenebb kapcsolatban álló művészeti ág oly híven követi.

A ravennai szarkofágok témaköre kizárólag biblikus, leggyakoribb szereplői Krisztus az apostolokkal. Világi figurát nem ábrázolnak, az elhunyt személyére nem utalnak, feladatuk szerint nem a földi embernek állítanak emléket, hanem a halál kapcsán a szent eseményekre, a biblikus történetekre figyelmeztetnek. Mondanivalójuk gyökeresen más, mint az antik síremlékeké volt, s az ókori szarkofágművészet egy-egy továbbélő formai elemével is az új, keresztény gondolatot szolgálják.[26]

Majd e nagy ravennai fellobbanás után a síremlékművészet hosszú időn át jelentőset nem teremt, a műfaj a XI. századig sem az itáliai, sem az északi szobrászat fejlődésében fontos szerepet nem játszik. Néhány emlékét ismerjük csupán s ezekből egységes, szerves fejlődési folyamat nehezen rekonstruálható. Az összkép bizonytalanul formálódó körvonalaira utal a calvi-i VIII—IX. századi síremlék-lap, amely antik motívumokat éleszt újjá : habokból kiemelkedő két triton — hátukon egy-egy női alakkal — az elhunyt arcmásával díszített medaillont tart.[27] A civitacastellanai dóm porticusában befalazott domborművek közül az egyik feltehetőn szarkofág homlokoldala a VIII. századból, két lovast és állatalakokat, talán vadászatot ábrázol. A veronai S. Zeno egy későbbi, ugyancsak vadászjelenetes sírlapjára utalunk ismét.[28] A VII. század végéről származó jouarrei sírkőtöredék a trónoló Krisztust ábrázolja a felemelt karú kiválasztottak között. A téma ritka — angol és ír emlékekhez hasonlították, — de eszmei rendszerét tekintve Ravenna hagyatékához kapcsolható. Ugyanekkor Bourdeaux-ban egy másik szarkofág oldala hét félköríves záródású fülkére oszlik, a középsőben Krisztus-monogram, a többiben dekoratív indamotívum látható.[29] A halle-i múzeum Horn-

[25] Dvořak, M.: Geschichte der italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance. I. München, 1927. 109—110.

[26] Toesca, P.: Storia dell arte italiana. Il medioevo. I. Torino, 1927. 248—255. — Lavagnino, E.: id. m. 94—100.

[27] Haseloff, A.: Die vorromanische Plastik in Italien. Firenze-Berlin, 1930. 62. — Lavagnino, E.: id. m. 161—162. old., 168. kép.

[28] Munoz, A.: Alcune sculture della cattedrale di Civitacastellana. Bolletino d'Arte. V, 1911. 121—122. old. és 20. jegyzet.

[29] Aubert, M.: id. m. 22—23. old., kép: 7., 20. old.

hausenből származó VII—VIII. századi sírkövén egy profilba állított lándzsás, pajzsos lovas alakja jelenik meg.[30] Végül említsük újra Szent András skót szarkofágját két szélén a dekoratív két mezővel s középen Dávid király történetének jeleneteivel.

Sorba állíthatók-e a felsorolt emlékek, mint valamifajta előrevezető út mérföldkövei? Stilárisan, kompozicionálisan aligha. Tartalmilag azonban — ha a fejlődésvonal ma még tisztázatlan is — az elhunytat ábrázoló, vagy az elhunyt világi életére utaló sírkövek csoportja a biblikus-szimbolikus tematikájú emlékektől világosan válik el. S nem kétséges, hogy az előbbi csoport formai sokszínűsége ellenére, világi hangú tematikájával, a műfaj keretei között új mondanivalójával a XI—XII. századi fekvőalakos sírkőtípus megszületését készíti elő.[31] Az első fekvőalakos emlék a XI. század végén készült s az új forma rövidesen elterjedt. A biblikus-szimbolikus sírkövek fejlődéstörténete ezzel zárófejezetéhez érkezett. De elemei még továbbélnek, ahogy erre II. Kelemen pápa XIII. századi bambergi szarkofágján Krisztus alakja figyelmeztet. Az emlékmű fedőlapjára az elhunyt fekvő alakja került, két hosszoldalán az erények, egyik keskeny oldalán az ülő Krisztus, másik keskeny oldalán pedig a pápa halálának jelenete látható.[32]

E fenti fejlődésmenetből kalocsai domborművünkre vonatkozó világos következtetések vonhatók le. A ravennai szarkofágok egységes művészeti-ikonográfiai állásfoglalása után a VII—IX. század síremlékművészetét olyan ellentétek jellemzik, mint a bordeaux-i szarkofág legegyszerűbb vallásos szimbolizmusa, mint a hallei sírkő profán hangja (mégha pogány emlék is), vagy mint a calvi-i kő antik reminiszcenciái. S ha a XIII. század eme előzmények után még szükségesnek érzi egyezséget kötni realizmussal és biblikus hagyománnyal is — egy tumba, oldallapjain Krisztus alakját és egy pápa halálát jeleníti meg, — akkor és éppen a Szent András szerkezeti, valamint a calvi-i sírkő ikonográfiai példája nyomán nem meglepő, hogy kalocsai szarkofágunk a maga módján a középkori síremlékek újfajta típusát állítja elénk. S típusa nem is valamifajta vakmerő újítás eredménye. Ábrázolásának tartalma jól illeszkedik előzményeihez, kompozíciójának két ösztönző forrása világosan áll előttünk: Szent András szarkofágjának szerkezete és a román timpanonok egy népes csoportja. A művész újítása két ismert és másutt is alkalmazott forma egyesítésénél nem volt több. Ha igazolható lenne, hogy domborművünk baloldali alakja a donátort jeleníti meg, vagy valószínűsíthető lenne, hogy a donátor a kő elpusztult jobboldalán térdelt, akkor nyilvánvaló a következtetés: a donátor az elhunyt volt. Ez esetben kalocsai faragványunk egy kompozícióba vonva össze tenne eleget a biblikus téma és a halott megjelenítése kettős igényének. A szarkofág a síremlékszobrászat tartalmi-tematikai átalakulásának határmesgyéjén áll, a régebbi és az újabb törekvés ideiglenes egyensúlyának ritka példája.

RADOCSAY DÉNES

[30] Panofsky, E.: Die deutsche Plastik des elften bis dreizehnten Jahrhunderts München, 1924. I. tábla.

[31] A fekvőalakos sírkövek formai megfelelői és valószínűleg előkészítői a fülkékbe helyezett egészalakos ábrázolások. Példaként a regensburgi dóm északi kapujánál a falba épített három domborművet (1048—1064), vagy a pécsi ún. Jákob sírkövet említjük. Az első fekvő alakos síremlék Sváb Rudolf sírlapja, röviddel 1080 után készült. Ezt követi a Wittekind, majd a Friedrich von Wettin sírkő. — Panofsky, E.: id. m. 14—16, 81—84. — Beenken, H.: Romanische Skulptur in Deutschland. Leipzig, 1924. 44, 46, 50—52.

[32] Schmitt, O.: Ein Bamberger Engel. Städel-Jahrbuch I. Frankfurt am Main, 1921. 115—118. — Rietzenstein, A.: Das Clemensgrab im Dom zu Bamberg. Münchener Jahrbuch der Bildende Kunst. N. F. VI. München, 1929. 216—275. — Hamann, R.: Das Grab Clemes' II im Bamberger Dom. Zeitschrift des Deutschen Vereins für Kunstwissenschaft. I, 1934. 16—36.

MDK

Kalocsa Sándor, VIII.o.tan.

Nagykörös, Patay-uti áll.ált. isk.

3o. Legelészö tehenek.

Magy.Ifj.Képzöm. Kiáll. /VIT/ Gyermekrajzok.
Föv.Képtár. 1949.aug.16.-szept.lo. Kat.

mdk

Kalocsai fazekasság

A Duna Tisza Közének központi kb. 150 mester dolgozott itt, akik csak mázas edényt égettek. A korsotok (70 mester) mázatlan vörös edényt készítettek.

12. ábra

Kresz Mária: Magyar népi cserépedények Néprajzi Múzeum Évkönyve 1961, 118.l.

Kalocsai mester

Királykfej, XIII. század, vörös mészkő, 17 cm. magas. Szépművészeti Múzeum, Budapest, fekete-fehér reprodukció

E. Gódor - Ö. G. Pogány: Ungarische Bildhauerkunst, Budapest, 1955. 20 f.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
Kalocsai Emil
KAPCSOLÓ 1 d.

Optimista elégia

Nehéz utat járt be, korán megszégyenítették szegénységük miatt. Eltanácsolták a gimnáziumból, mert ruhája foltos volt, cipője elnyűtt. Társai is lelketlenül gúnyolták és az érzékeny lelkű fiú nem mert többé közéjük menni. A polgári iskolában kiemelkedett rajz tehetségével, ám nem bontakozhatott ki, anyagi körülményei nem tették lehetővé a tovább tanulást. Sem az esztergályos, sem a kalapos szakma, melyeket kitanulta, nem volt alkalmas arra, hogy fejlessze rajzkészségét. Kezei, ujjai kemények, durvábbak merevebbek lettek.

Túlzott szerénysége nyomán tévesen értékelte önmagát. Körülményei pedig egész életében úgy játszottak össze, hogy akadályozták álmai beteljesülését. Pedig volt az életében két nagy lehetőség. Ezekről így beszél:

— Már nős voltam, s megszületett két gyerekem, amikor egy háromesztendős rajztanfolyamot végeztem. A műterembe egy este hivatalos vendégek érkeztek a székesfővárostól, és végignézték minden rajzoló munkáját. Sokáig időztek mellettem, majd azután a tanárral beszélgettek hosszan. Egyszer csak magukhoz intettek, és közölték velem: szívesen hozzásegítenének, hogy a müncheni képzőművészeti főiskolán képezzem tovább magam. Persze, a feleségem hallani sem akart róla.

Családi körülményei miatt egy ideig hűtlenné vált a ceruzához, palettához. Csak akkor vett kezébe ecsetet, amikor a nagy ünnepek dekorációit készítették munkahelyén. Időközben újabb ajánlatot kapott a további tanuláshoz, de akkor már lehetetlenség volt elfogadni.

Ötvenegy éves fejjel most már sajnálja. Kalocsai Emil jelenleg a Világítástechnikai Gyár szerkesztési osztályán forgatja a ceruzát. Ez a rajzolás azonban egészen más. Szereti munkáját, de amikor a művészetről van szó, látszik rajta, hogy elkedvetlenítette a körülmények kedvezőtlen alakulása, és fájó pont neki, hogy a kiállításokra felajánlott műveit mellőzték.

Nem teljesség, csupán hézagpótlás, amikor ezzel az írással a gyár vezetői, a kollektíva elismerését tolmácsoljuk Kalocsai Emilnek igen igényes, színvonalas dekorációs munkáiért, a munkatársaknak az ünnepi alkalmakkor készített grafikákért, portrékért. A művek őrzik az alkotó nevét az ajándékozottaknak pedig szép emlék.

K. T.

a központi irányítás, milyen kérdésekben lesznek központi

a Duna-kanyarban

értékű kincstára kínált gazdag látnivalót.

No és a Duna! Délután ugyanis valamennyien a dunai strandra igyekeztünk. Az időjárás is kegyeibe fogadott bennünket. Ragyogó idő, 34 fok árnyékban... hát még a napon! Hűsöltünk a Duna lágy habjaiban és jólesően szunyókáltunk a parton.

Visszaérkezésünk ugyanolyan jól sikerült, mint odautazásunk. Nótában, mókában, szórakozásban nem volt hiány.

Kalacsi Matild

y csoportja.

Először a „csodag
tatták meg a VBK
Kaposvári Villamos
2-es gyáregységének
A tömlőműhelyben húzza a korongról a horganyozott acélszalagot és automatikusan feldolgozza, majd alakítva bocsátja ki a kész kapcsostömlőt.

— *Ez a Vafios gép mindent tud!* — mondja *Kis Tóth János* megbízott műhelyvezető. — Az országban ez az egyetlen ilyen komplex megmunkáló masina.

A megállapítás nemcsak a gépre vonatkozhat, hanem az egész műhelyre is. Szinte az egész országba innen szállítják a tömlőket, bowdeneket. Az itt készült 120-as azbeszttömítésű kapcsostömlőt használják fel a Diesel-mozdonyok kipufogócsöveként, a 200-as sokszögű tömlők az elszívóberendezések nélkülözhetetlen tartozékai, autóbuszok fűtésberendezéséhez használják az aszbesztömítésű 70-es tömlőt, a szövött 7 milliméter belső átmérőjű 40 atmaszféra nyomásra készült zsírzó tömlőket ugyancsak a Diesel-mozdonyoknál alkalmazzák. Kézifékek burkolásához itt gyártják a fékvédő tömlőket, az MMG-nek a 2—6 milliméter átmérőjű vékonytengelyeket, a motorkerékpárokhoz a bowdeneket, a kerékpárokhoz a fékhuzalokat. De a felsorolás még így sem teljes.

Ne fékezzen az anyagellátás

— A gépek egyelőre győzik a munkát. *A műhely egyhavi* re is futja. Januárban 254 ezer forint volt a terven felüli többlet. Februárban 80 ezerrel lemaradtunk, mert késett a horganyozott szalag. Mikorra megérkezett, elkezdtük a profilozó gép nagyjavítását.

Kattog a Vafios gép, egymásfelé forgó kerekei alakítják az acélszalagot. A másik műhelyben a *„Belker-program”* keretében *Bencze Antal* 7 tagú brigádja szereli a bowdeneket, kuplung és fékhuzalokat.

— Célfeladatként kaptuk, hogy március 20-ra 200 ezer darab kerékpár fékhuzalt készítsünk el — mondja a brigádvezető. — Tudjuk, menynyire lényeges ez, mert *exportra menő kerékpárokhoz kell.* Elhatároztuk s előbbre is hoztuk a munka befejezését.

Mire jó a sokoldalúság?

— Ugyanilyen fontos a bowdengyártás, mert az is a „Belker-program” keretében készül. A határidők betartásában jelentős a műanyagbevonás. A PVC-gép 130 fok üzemi hőmérsékleten húzza rá a bowdenre a bevonatot. Ez a műhely itt a legmelegebb. Sok bosszúságot okoz, hogy a PVC szemcsés alakja, az úgynevezett *Granulátum minősége, szemcsenagysága változó és ez állandó kísérletezgetést, beméréstigényel.*

Meghívó

A Stromfeld Aurél Gépipari és
Építőipari Szakközépiskola

szeretettel meghívja Önt és
Kedves Barátait

2003. november 5-én, szerdán
10 órára

iskolagyűlésére

KALOCSAI ENIKŐ
testőrnővész

kitüntetésének
megnyitójára.

A kitüntetést megnyitja:
Szabó Noémi
szobrászművész

A Stromfeld Aurél Gépipari és
Építőipari Szakközépiskola

szeretettel meghívja Önt és
Kedves Barátait

2003. november 5-én, szerdán
10 órára

iskolagalériájába

KALOCSAI ENIKŐ
festőművész

kiállításának
megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
Szabó Noémi
szobrászművész

KALOCSAY ENIKŐ

18.
kedd délután 6 óra Herman terem

KALOCSAY ENIKŐ

festőművész

kiállításának megnyitása

Megtekinthető:
június 11-ig, naponta 14-19 óráig
(szombat, vasárnap kivételével)

14. péntek délután 5 óra

ÍRÓ - OLVASÓ TALÁLKOZÓ LAKATOS MENYHÉRTTEL

Közreműködik:

BALOGH JÁNOS - színművész f.h.

HORVÁTH LAJOS - hegedű (Liszt F. Zenem. Főisk.)

SUKI ANDRÁS - zongora (Bartók B. Zenem. Szakköz.)

RÁCZ ÖDÖN - nagybőgő (Szent I. Zenei Konz.)

Zongorán kísér: FREYMANN MAGDA

este 7 óra

BIHARI JÁNOS KONCERT CIGÁNYZENEKAR hangversenye

Közreműködik:

APJON ÁGNES, KREMSNER JÓZSEF - ének

BRAHMS: V. magyar tánc, SARASATE: Cigánydalok,

REMÉNYI: Repülj fecském, MONTI: Csárdás,

LISZT: II. magyar rapszódia, BIHARI: Sarkantyus verbunk,

DINICU: Pacsirta, REINZ: Cimbalom párbaj,

ERKEL: Palotás

és cigányzenekarok más klasszikus műsorszámai

Műsorvezető: MOHÁCSI VIKTÓRIA

Az étteremben Csemer Géza és Boros Mátyás roma receptjei szerinti gasztronómiai ételkülönlegességekhez híres prímások muzsikálnak.

Belépés: klubtagoknak érvényes klubtagsági igazolvánnyal, vendégeknek napi tagjegy megváltásával (300,-Ft). Meghívó igényelhető az irodában.

HERMAN TEREM

1999. május 18. kedd délután 6 óra

KALOCSAY ENIKŐ

festőművész

kiállításának megnyitója

Megtekinthető: június 11-ig, naponta 14-19 óráig
(szombat, vasárnap kivételével)

A kiállítás támogatói:
Nemzeti Kulturális Alap
Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB
Budapest VII., Kertész utca 36.
Postacím: Budapest
Postafiók 8.
1400

99 V.12

MAGYAR POSTA
024
FORINT

UJ MÜVÉSZET

Bp.

Báthory utca 10

1054

F.k.: Galambos Tibor /2T Bt. - Nyomda T.: 342-51-26/

Küldj valami személyeset
üdvözlőlap helyett!

NÓGRÁDI EST

BALASSAGYARMAT > BÁTONYTERENYE > PÁSZTÓ > RÉTSÁG > SALGÓTARJÁN > SZÉCSÉNY

magazin: www.est.hu

V. évfolyam > 24. szám

2003. nov. 27.–dec. 10.

SALGÓTARJÁN

BÓNA KOVÁCS KÁROLY GALÉRIA *(Kassai sor 2. Ny.: K-P.: 10.00-18.00. Tel.: 32/416-777)*: > **Nov. 29-ig: Váczi Gyula Alapfokú Művészeti Iskola Képzőművészeti és Iparművészeti tagozatának kiállítása. Nov. 28-ig: Kalocsai Enikő festőművész kiállítása.**

JÓZSEF ATTILA MŰVELŐDÉSI KÖZPONT *(Fő tér 5.)*: > **Dec. 31-ig: P.Tóth László színházi fotói az előcsarnokban.** > **Nov. 30-ig: Molnár Ferenc fotóművész kiállítása.**

BALASSAGYARMAT

HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY *(Balassagyarmat, Rákóczi út 107., tel: 35/300-663)* > **Állandó kiállítás.**

KÉPTÁR *(Balassagyarmat, Köztársaság tér 5., tel.: 35/300-186)* > **Kortárs képzőművészeti** állandó kiállítás

MADÁCH IMRE VÁROSI KÖNYVTÁR *(Balassagyarmat, Rákóczi út 50., tel.: 35-300-622)* > **Miklosovits László grafikusművész kiállítása.**

PALÓC MÚZEUM *(2660 Balassagyarmat, Palóc liget 1., tel.: 35/300-168) Ingyenes látogatói nap diákoknak: vasárnap. Hétfő szünnap!* > **Állandó kiállítások:** A bölcsőtől a sírig /Paraszti ünnepek és hétköznapok Nógrád megyében; Tudós köznemesi könyvtár – nemzeti történelmünk tükre – Nagy Iván emlékéra; Madách és Mikszáth relikviák, A magyar múzeumok születésének 200. évfordulója alkalmából bemutatják a múzeum korábbi vezetőit. Időszaki kiállítások: Nógrád szerepe a magyar múzeumügy kibontakozásában; Új régészeti leletek a középkori Balassagyarmatról; Ipolytól a Donig – Balassagyarmati honvédek a Donnál

PALÓC HÁZ *(2660 Balassagyarmat, Palóc liget 1., tel.-fax: 35/300-168)* > **Állandó kiállítások:** Faluszéli kiskápolna, káponka (Szanda, 1800 körül); palócporta a múlt században; útszéli feszület (rekonstrukció), Karancsvidék, XIX. század.

tárgyakból, családi ereklyékből, nagy sikert aratott színházi előadásokat idéző kosztümökből áll.

PÁSZTÓ

CSOHÁNY KÁLMÁN GALÉRIA *(3060 Pásztó, Kolostor tér)* > Pásztó szülötte, a háromszoros Munkácsy-díjas grafikusművész állandó, életmű kiállítása

OSKOLAMESTER HÁZA: > **Középkori szőlőkultúra a Mátraalján.** > **Harmóniára vágyva** – Válogatás a Nógrádi Történeti Múzeum Mihályfi-gyűjteményéből

PÁSZTÓI MÚZEUM *(3060 Pásztó, Múzeum tér 1., Tel-fax.: 32/460-194). Ingyenes látogatói nap diákoknak: szombat.* > **Állandó kiállítás a kolostor épületében:** Évmilliók üzenete Nógrádban – természettudományi kiállítás, A ciszterci rend története a középkorban, Rajeczky Benjámin emlékkiállítás, Képek Pásztó történetéből, A romkert területén: A középkori ciszterci apátság alapjai, Középkori üveghuta alapjai

SALGÓTARJÁN

BÓNA KOVÁCS KÁROLY GALÉRIA *(Kassai sor 2. Ny.: K-P.: 10.00-18.00. Tel.: 32/416-777)*: > **Nov. 4-től: Kalocsai Enikő festőművész kiállítása.**

JÓZSEF ATTILA MŰVELŐDÉSI KÖZPONT

NÓGRÁDI ÉS

BALASSAGYARMAT > BÁTONYTERENYE > PÁSZTÓ > RÉTSÁG > SALGÓTARJÁN > SZÉCSÉNY

V. évfolyam > 22. szám
2003. okt. 30.–nov. 12.

www.vtech.hu

LIS PROGRAMMAGAZIN

TARJÁNI MŰSOR

november

KULTÚRA
SPORT
SZABADIDŐ

2003. VIII. évfolyam 10. szám

Bóna Kovács Károly Galéria

2003. november 4-én (kedden) 17 órától nyílik
KALOCSAI ENIKŐ festőművész kiállítása

A kiállítást megnyitja: **dr. Matits Ferenc** művészettörténész

Közreműködik a Salgótarjáni Kamarazenekar Egyesület.

A kiállítás **2003. november 28-ig** tekinthető meg a könyvtár nyitvatartási idejében.

Gerelyes Endre Irodalmi Kávéház

2003. november 24-én (hétfőn) 16.30 órától kerül sor *Felítő* címmel **BERECZ ANDRÁS** ének- és mesemondó most megjelent új CD-jének bemutatójára

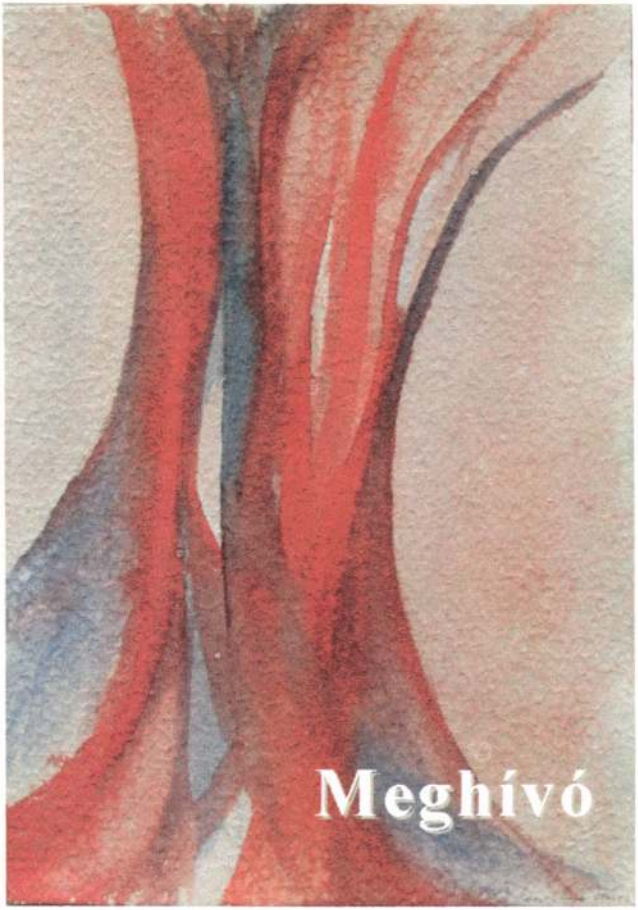
Gyermekkönyvtár

November 17-22.
Gyermekek Jogainak Hete

November 22.
A *Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója* emlékére, felső tagozatos tanulók körében meghirdetett Olvasónapló pályázat ünnepélyes eredményhirdetése.

November 29-ig tekinthető meg a Váczi Gyula Alapfokú Művészeti Iskola Képzőművészeti és Iparművészeti Tagozatának kiállítása.

KALOCSAI ENIKŐ

„A szín: élet. Színek nélkül halott lenne a világ...
A színek a fény gyermekei, a fény pedig a színek anyja."

Johannes Itten

A kiállítás megtekinthető:
2005. június 15-ig
Szombat és vasárnap kivételével 9-16 óráig.

A Petőfi Sándor Általános Iskola
tisztelettel meghívja Önt

Kalocsai Enikő
festőművész

kiállításának megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
Dr. Matits Ferenc
művészettörténész

Helye:
Petőfi Sándor Általános Iskola
Salgótarján

Időpontja:
2005. május 12. 12 óra

Kalocsai István építész

Tervét megvásárolták

—: Kihirdették az új Nemzeti Színház elhelyezésére kiírt tervpályázat eredményét. 8.

NÉPSZABADSÁG jún. 1964. aug. 28.

Kalocsai István

részt vett (a munkatársaival helyezést ért el) az alábbi zárt körű meghívásos tervpályázaton:

Boros Gyula: Alagútszámlálással kivitelezhető lak- és szállásjellegű épületek tervpályázata 1970.
Magyar Építőművészet, 1971.5.sz. 2-12. l.

Kalocsai Kálmán -
Kerepesi Ferenc - Szegedi Ferenc -
Thury László

Magyar Televizió Székház tervpályázata 1967.
A terv megvételben részesült.

Magyar Építőművészet 1968. 6.sz.2.1.

M.D.K.

Kalocsai István épitész

nyiregyházi épitész

A Nemzeti Szinház elhelyezésére és közvetlen környékének rendezésére kiirt pályázaton dijazva

10000 Ft dij

Társtervező: Szegedi Ferenc

Magyar Épitőművészet 1964 / 6 4-8.l.

.

Kalocsai István építész M.D.K.

nyiregyházi építész

Pályatervét 10 000 Ft-ért megvásárolták

Társtervező: Szegedi Ferenc

Kihirdették az uj Nemzeti Szinház elhelyezésére kiirt tervpályázat eredményét

Magyar Nemzet 1964. augusztus 28. 3.1.

M.D.S.

Kalocsai István

rajzolo

Szabad Művészet

1957. 220 p.

kirsHinisztertől.

1977. október 11. Televizió 19,3o VGné

TV-Hiradó

- Minden év októberében első vasárnapján ünnepi köntösbe öltözik Hódmezővásárhely, hogy méltón köszöntse a város felszabadulásának évfordulóját. Csaknem negyedszázada, a Vásárhelyi Őszi Tárlat megnyitása reprezentálja leginkább ezt az ünnepet. Az Idei Őszi Tárlat megnyitásán részt vett Győri Imre, az MSZMP Központi Bizottságának titkára, és dr.Boros Sándor kulturális miniszterhelyettes is. A kiállitóterembe lépő látogatót Kalocsai

István ujszerü szoborkompoziciója fogadja, mintegy a megnyitó napját szimbolizálva. A müalkotások közül szinte keresnünk kell a Vásárhelyi Iskolára korábban olyan nagyon jellemző gémeskutas tanyákat, vagyis az elmúló, paraszti világ ábrázolását. Fehér Csaba és Szalai Berenc pusztákon kanyargó, magányos fákkal övezett utjain, már egyre kátni a lovaskocsit, és egyre többet traktort, és ezek az utak továbbvezetnek. A portrék ihletője egyre inkább a munkásember, a metrószerelő vagy a szőnyegszövő, ahogyan azt az idei Tornyai-plakettes müvész Szatmári Gyöngyi szobrai is bizonyitják. A kiállitáson a tematikus és müfaji sokarcuság ellenére egyfajta szemléleti egység érvényesül. A müvészek a népi kultura tisztaságának megmentésével haladnak az uj távlatok felé, hogy uj, szocialista embereszményt teremtsenek. Része törekvésüknek immáron 19 éve az is, hogy az Őszi Tárlattal egyidőben tanyai kiállitást is rendeznek a város külterületén. A Vásárhelyi Őszi Tárlat november 12-ig tekinthető meg Hódmezővásárhelyen a Tornyai János muzeumban.

Kalocsai Gyula

A műszaki alakulatok képzőművészeti szakköreinek kiállításán Szita György festőművész a második díjat, – Kalocsai Gyula honvédtiszthajtásait a harmadik díjat kapta.

K. A.: Szakkörök.
Néphadsereg, 1977. júl. 23

Kalocsai István

dr. Dömötör János, a városhelyi Tornyai Múzeum igazgatója beszél a város kultúrájáról. Itt a szellem, a társadalom és a táj találkozik egymásra. A második virágkor ennek a hagyományra épült, a gyökereket megőrizték Kunz István, Kalocsai István és az újabb, fiatalabb generációk is.

Szellem a tájban.

1983. X. 24. 3.-műsor 20.25 | Berkesné |.

Kalocsay Klára

Lány kecskével, Kerámiaképi, 29×40

Országos diák képzőművészeti kiállítás.
Hódmezővásárhely. 1965. Kat. Ker.:
Orosz László

10.

MDK.

Kalocsai Mária

Gyulán diákrajzkiállitáson dijat nyert.

Délmagyarország 1965 május.18.lap -

Nagy siker volt

Hangversenyt adott a Szolnoki Szimfonikus Zenekar

Bizonyára a jól ismert és kedvelt előadógárda csalogatott az elsőnél jóval nagyobb számú érdeklődőt a Nemzeti Filharmónia második bérleti koncertjére hétfőn este a Szigligeti Színházba: a Szolnoki Szimfonikus Zenekar és karmestere, Bali József igencsak vonzó műsorral kívánta megörvendeztetni kedves közönségét.

A hangversny szólistája: Onczay Csaba gordonkaművész interjút adott lapunk olvasóinak.

- Művész úr! Szeretettel köszöntöm rövid idő elteltével ismét Szolnokon. Legutóbb az országos zeneiskolai gordonkaverseny zsűrijének elnökeként járt nálunk decemberben. Egyike azon tanároknak, akik a verseny névadója, Friss Antal szellemét éltetik tovább. Mekkora szerepet tölt be életében a tanítás, az utánpótlás-nevelés a koncertezés mellett?

- Arányaiban nem tudom, mekkorát, de mindenesetre nagy szerepet játszik a tanítás mindennapjaimban, mert - bár igen sokat koncertezem - mindig is kiemelt fontosságot tulajdonítottam ennek a tevékenységnek. Osztályom van a Zeneakadémián; s nyaranta külföldön is vezetek kurzusokat, s ennek eredményeként gyakorta kérik felvételüket ezek résztvevői is tanítványaim sorába.

Úgy érzem, magam is sokat tanulok a növendékekkel történő foglalkozások során, de őszintén bízom abban is, hogy a felnövekvő csellistanemzedék bőven profitál mindabból, amit én a pódiumon „kipróbálok".

- Tudjuk - s ezt nem minden előadóművész mondhatja el magáról -, gyakorta tűzi műsorára kortárs zeneszerzők darabjait. Mint vélekedik korunk zenéjéről?

- Egész egyszerűen feladatomként tekintem azt, hogy századunk hangszeremre írott irodalma elhangozzék, elhangozhassék. A teljesség igénye nélkül megemlítem Lendvay Kamilló, Szokolay Sándor, Kocsár Miklós, Decsényi János, Durkó Zsolt és szeretett tanárom: Mihály András nevét, kiknek művei repertoárom valóban gyakran játszott darabjai. Nem kis büszkeséggel újságolhatom, hogy jelenleg is születőben van egy nagyszabású csellóverseny, melynek szerzője a francia kortárs zene reprezentáns komponistája, Landowski, s aki e művét nekem ajánlja, számomra írja. A versenymű bemutatójára előreláthatólag 1996-ban kerül majd sor.

- Bátran állíthatjuk, hogy a nagyvilág szinte minden jelentős koncerttermében otthonos. Hogy van az, hogy mégis szemmel látható örömmel lép fel - nem is először! - Szolnokon?

- Nem találok ebben semmi különöset; a szolnoki zenekar és Bali József régi kedves ismerőseim, és izgatottan várom, milyen érzés lesz ebben a gyönyörű épületben első ízben muzsikálni. Nemes feladatomnak érzem, hogy Magyarországon minél több helyre eljuthassak koncertezni.

*

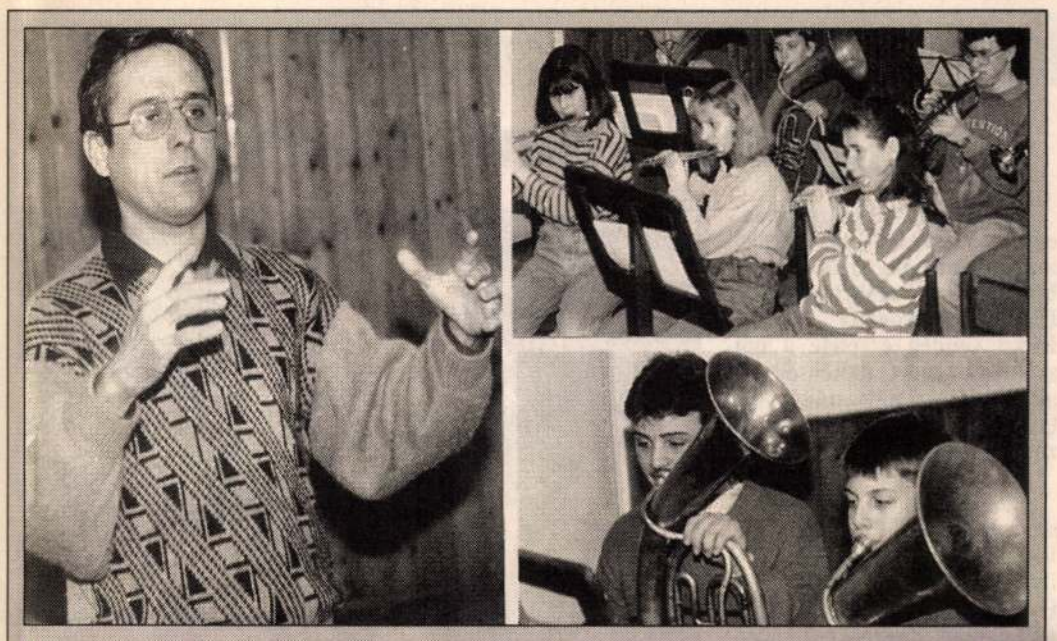
A hangverseny első felében két Csajkovszkij-mű hangzott el, elsőként a zeneszerző Diótörő-szvitje, mely az azonos című balett talán legszebb részleteinek füzére, ezt követően a Rokokó-variációk, melynek szólistájaként Onczay Csabát ünnepelhette tapsával a koncert közönsége.

A szünet után Muszorgszkij Egy éj a kopár hegyen című zenekari darabja hangzott el, majd pedig - befejezésül - Gounod Faust című operájának negyedik felvonásából a balettzene következett.

A Szolnoki Szimfonikus Zenekar gyakori szereplője a megye zenei életének, bízvást elmondható, hogy az igazi megmérettetés mindig a Nemzeti Filharmónia koncertsorozatán való fellépés, hiszen itt az összevetés lehetősége kézenfekvő a hírnevesebb, többnyire professzionista zenekarokkal.

Ezen a forró sikerű koncerten a kitűnő szólistákat és szép hangú vonós szólamokat „felvonultató" zenekar jelesen vizsgázott. Interpretációik közül feltétlenül kiemelendő a Faust-balettzene érett szépségű tolmácsolása. Bali József karmester - aki mindenekelőtt kitűnő műsorválasztásáért érdemel elismerést - mindvégig jó koordinátora volt a hangversenynek, s bár esetenként az általa választott tempók vitathatóaknak bizonyultak, bízvást osztozhatott a valóban nagy sikeren és a vastapson zenekarával és Onczay Csaba gordonkaművésszel. A közönség elragadtatását mi sem fémjelezhetné jobban annál, mint hogy az utolsóként elhangzott Gounod-művet követően, annak három tételét is meg kellett ismételjék az előadóművészek.

Szathmáry Judit

A jászberényi Palotás János Zeneiskola ifjúsági fúvószenekara 1978-ban alakult. Abban az időben Czeglédi Zoltán és Hernádi András zenekarvezetők vitték sikerre az együttest. Czeglédi Zoltán tragikus halála után Hernádi András és Bernhardt András karnagyok dirigálják a 27 tagú zenekart. Képeink az egyik próbán készültek. –nzs–

Magyar művek franciául

A magyar irodalom franciaországi „nagykövetei" közül ismerhetnek meg többeket az érdeklődők ma a budapesti Francia Intézetben.

A beszélgetéssel egybekötött előadás címe: Kosztolányi Dezső kapcsán, a magyar irodalom fordítása és kiadása Franciaországban.

A rendezvény 19 órakor kezdődik a Fő utcai intézményben.

Az est vendége lesz többek között: Virág Ibolya, aki Krúdy Gyula, Weöres Sándor, Esterházy Péter és Nádas Péter műveit ismertette meg a francia olvasókkal.

Viviane Hamy nevéhez főként Kosztolányi Dezső kisregényeinek fordítása fűződik. Sophie Kepes Babits Mihály, Karinthy Frigyes és Karinthy Ferenc műveit ültette át francia nyelvre. Szende Tamás párizsi egyetemi professzor, az In Fine kiadó magyar részlegének igazgatójaként tevékenykedik irodalmunk franciaországi népszerűsítésén.

(MTI)

Motorkerékpárból traktor

Élni kell, de miből? - ezt a kérdést bizonyára sokszor feltette magának Laczkó László, a tiszakürti általános iskola, feltételezhetően nem túlfizetett kazánfűtője. S a maga módján keresi is a kérdésre a választ. Birtokába jutott egy 2.700 négyzetméteres terület, amin ugyan nagyobb méretű gazdálkodás nem valósítható meg, de veteményesnek kiválóan alkalmas. Persze csak akkor, ha megtrágyázzák a földet. A trágya kiszállítására viszont szállítóeszköz kell. Ha nincs, az sem gond Laczkó László számára. Gépészkedő ember lévén egy Pannónia-motor felhasználásával munkagépet szerkesztett, s azután - mint képünkön is látható - irány a határ, kezdődhet a trágya kihordása.

Ez esetben egy közmondás találó. Nevezetesen: segíts magadon, s az isten is megsegít.

Februári téli szünet

Aki visszaemlékezik iskolai éveire, tudja, milyen megterheléssel jár a komolyan vett tanulás. Hogy ne legyen a tanuló és a tanító/tanár se kifacsarva, néhány iskola újítást vezetett be az idei tanévben.

Mint Botka Lajosnétól, a szolnoki Varga Katalin Gimnázium igazgatónőjétől megtudtuk, az oktatási intézmények azt használják ki, amit miniszterük biztosított. A tárca vezetője minden év elején rendelkezést ad ki ugyanis, ami a tanévben szabadon felhasználható napokra vonatkozik. Idén 10 tanítási napot kapott az iskola tantestülete, amit pedagógiai továbbképzésre, értekezlettartásra, osztálykirándulásra és még sok egyébre lehet fordítani.

Miután évek óta azt tapasztalják a Vargában - is -, hogy a két részre osztott tanév egyik és másik fele is nagyon megterhelő - hiszen az első félév szeptember elejétől január 31-ig, a második félév pedig február 1-jétől június közepéig tart -, ezért külön szünetet iktattak be a saját hatáskörű napokból az első félévet lezárandó. A téli - és még a tavaszi - szünet nem elég a fárasztó tanmenetben, igazából egy november és egy február eleji kikapcsolódás is kellene a feltöltődéshez.

Mivel az első félévet lezáró januári hajtás különösen megterhelő, ezért a Varga tantestülete úgy döntött - információk szerint más iskolákkal egyetemben -, hogy a bizonyítványosztást követően pihenőt „fújnak". Ez a Varga esetében azt jelenti, hogy február 1-jén kiosztják a félévi értesítőt, és az azt követő napok - a hét végével együtt - már jelentenek annyi időt, hogy kikapcsolódhassanak a pedagógusok és a diákok is. A második félév tehát február 7-én kezdődik.

Ez a szünet egyben jelzés is az oktatás rendjét alakítóknak. Jó lenne ugyanis, ha az iskolai szünetek beosztásánál a természetes fáradtsági ütemet figyelembe vennék. Megfigyelések szerint ugyanis nagyon sokat jelentene, ha másfél-két hónaponként rövid szüneteket iktatnának be.

Nyugaton már bevált az az iskolai filozófia, miszerint 6-8 hetente egy-egy hét szünetet vagy olyan programot tartanak, ami nem jelent szokásos szellemi leterhelést (például sporttábor).

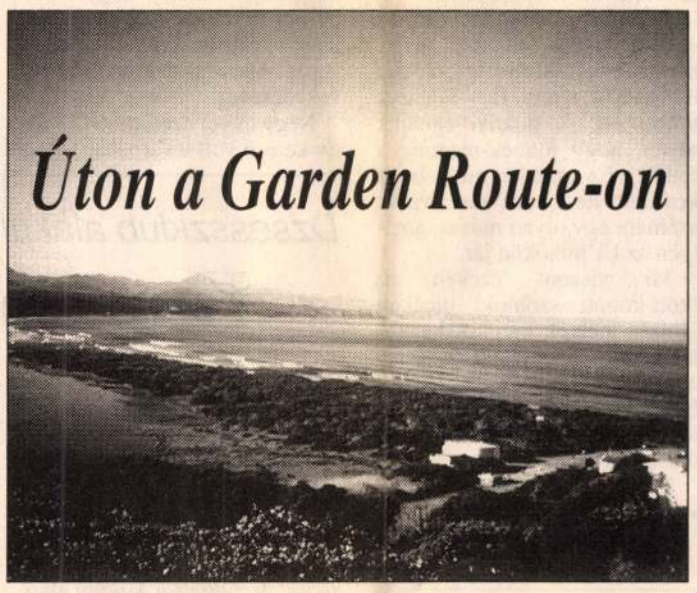
Nyilván ez önmagában nem lehet ilyen adminisztratív folyamat - mondta az igazgatónő. Az lenne a jó, ha maga a tanulási folyamat is a gyakoribb szünetekkel együtt úgymond egységekre tervezhető lenne. A nyugati példánál maradva, ott rövidebb is a nyári szünet, már augusztus 20-a után megkezdik a tanítást, sőt, lehet, csak júliusban fejezik be, vagyis tényleg belefér több szünet a „lazább" tanévbe.

Mindenképpen jó lenne tehát a természetes kimerültséghez méretezni az oktatás menetét, ami oktatónak és diáknak egyaránt érdeke, sőt, a szülőnek is.

Bemutató

Békés Pál A női partőrség szeme láttára című darabját mutatja be a Corbeil-Essonnes-i Théatre du Campagnol társulata. A darabot Laurent Serrano állítja színpadra a Párizstól délre fekvő városkában. Békés Pál jelen lesz művének franciaországi premierjén. **(MTI)**

Diákszemmel Dél-Afrikáról (3.)

Fokváros felé tartok, az előttem álló néhány száz kilométer számos látnivalót kínál: ez a vadregényes Garden Route vagy Kert Útvonal. Bebarangolása kocsi használata nélkül nehézségekbe ütközik, ezért fogadom örömmel annak a német társaságnak a meghívását, melynek tagjai szintén a kontinens délnyugati sarka felé igyekeznek. Emellett az sem mellékes, hogy így sem élményeimet, sem csalódásaimat nem kell magamba fojtanom.

A Garden Route az Indiai-óceán partvidékének Mossel-öböl és Storms folyó közötti, mintegy kétszáz kilométeres szakasza. Ezen a parton vannak a Dél-afrikai Köztársaság legszebb és legelegánsabb üdülőkörzetei. Több kis megálló után határozunk úgy, hogy éjszakánkat Knysnában (ejtsd: nájzna) töltjük. Ez a lagúna menti kisváros arról a néhány afrikai elefántról híres, amelyek a környező erdőségekben élték túl a civilizáció terjedésének „áldásos" következményeit. „Valaha", századunk elején a Szaharától délre sokfelé találkozhatott az utazó kószáló elefántcsordákkal, magányosan kóborló bikákkal. A szerencsétlenebbek elefántcsontja azóta apró ékszerként, megmunkálva, egy fiók mélyén porosodva várja, hogy gazdája eldicsekedhessen vele. A maradék, a szerencsésebbek – de nem a szerencsések – pedig valamilyen távoli kontinens állatkertjében vagy cirkuszában élik biztonságos életüket, és szomorúan, türelemmel néznek korántsem biztató jövőjük elé. A Knysnában megmaradt elefántok ma a kontinens déli csücskének egyetlen természetes körülmények között élő elefántpolulációjának tagjai. Rejtett életmódjuk miatt pontos számuk ismeretlen. Becslések szerint mindössze négy-hat elefántról van csak szó.

Északnak fordulunk, a Garden Route egy másik nevezetessége, Oudtshoorn irányába. A város éghajlata alapvetően eltér a partvidékétől, bár tőle alig száz kilométerre fekszik. Kopársága, sivársága kísértetiesen hasonlít földünk ma élő legnagyobb madarának élőhelyéhez. A struccról van szó, amelyet – elsősorban tolláért –, már régóta tenyésztenek Oudtshoornban. Bár a farmok aranykora leáldozott, ma is gyakorta látni még ezeket a hatalmas madarakat. Tolla mellett húsát is hasznosítják, és a helyi szokásoknak megfelelően *biltong* formájában kerül a kereskedőkhöz. Ez nem más, mint csíkokra vagy kisebb darabokra vágott, majd speciálisan fűszerezett és megszárított — így tartósított – hús. (Biltong tehát nemcsak struccból, hanem más házi, illetve vadon élő emlős állatból is készülhet.) Először idegenkedve fogadtam, most már egészen megkedveltem, és szerintem kár kihagyni ezt a „gasztronómiai" érdekességet.

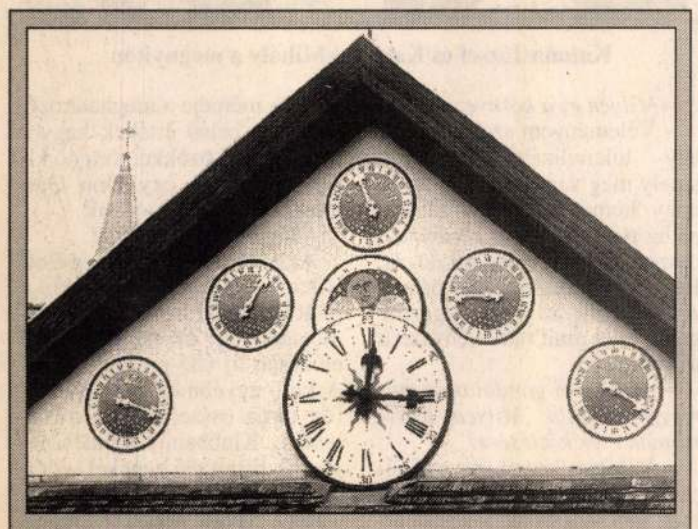
Eszembe jut viszont, hogy fogyasztható, tápláló étel. Oudtshoorn másik nevezetessége a várostól kissé északra, a föld alatt található: itt van Dél-Afrika egyik legnagyobb cseppkőbarlangja. A Cango barlang mintegy egy kilométeres, a nagyközönség számára is nyitott szakasza csoportosan, szakképzett vezető társaságában látogatható. Megvárjuk hát a következő csoportot. Az első métereken még könnyedén haladunk a hatalmas, kivilágított termeken keresztül, később egyre többen maradnak le tőlünk.

Jó, hogy még kint megtudtuk, hogy a barlang hőmérséklete ritkán csökken 18 fok alá, és ez ráadásul igen magas páratartalommal párosul. Meleg holminkat így hátrahagytuk, de most már ez sem sokat segít. Aki a barlang végében található Postaládába vagy az Ördög kéményébe is el szeretne jutni, annak fel kell készülnie, hogy nem csak a látványtól marad majd tátva a szája. *(Folytatjuk)*

Sulyok Attila

A divat átka

Az élelmes oudtshoorniak a múlt században jöttek rá, hogy a struccot jól lehet tenyészteni. A környéken ekkor még szabadon éltek ezek az állatok. A körülmények tehát kedvezőek voltak, Oudtshoorn polgárai pedig jól bántak e 75-80 kg-os madarakkal, amelyek kellő óvatosság hiányában még saját gondozóikra is életveszélyt jelenthettek. Nem véletlenül vállalták a kockázatot. A kor divatjának megfelelően a hölgyek az egész világon sóvárogva keresték a lehetőséget, hogy akár egyetlenegy strucctollhoz is hozzájussanak. Ettől a szándékuktól borsos áruk sem riasztotta el őket. A tenyésztett állatok tollainak így nem volt nehéz piacot találni, az állatok tartása kezdett nagyüzemi méreteket ölteni. 1914-ben például 750 ezer darabot számláltak össze. A divat átka azonban, hogy képes hirtelen megváltozni. Amikor ez századunk első évtizedeiben bekövetkezett, több tízezer megrendeléstől estek el a tenyésztők. Ezrével mészárolták le az állatokat.

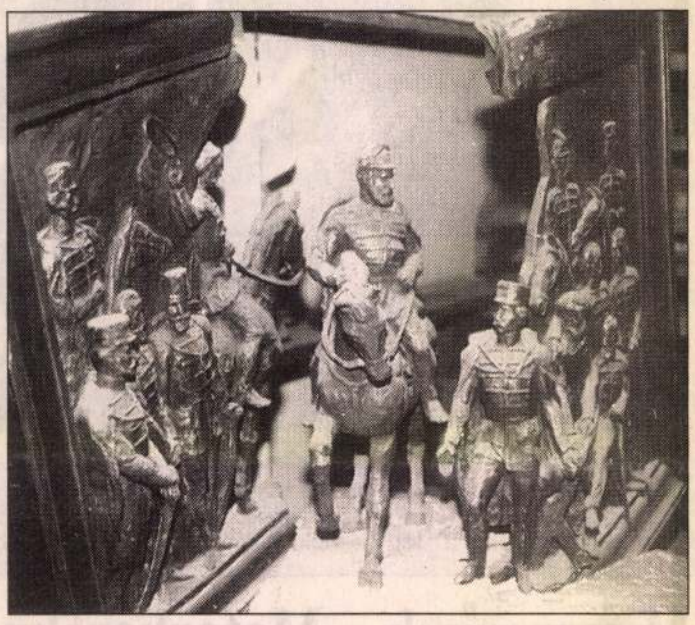

***HÁNY AZ ÓRA, VEKKER ÚR?* Felvételünk Kecskemét belvárosában örökítette meg ezeket az órákat, melyek különböző világvárosok pontos idejét mutatják. A legnagyobb számlapú szerkezet mutatja a helyi időt. –M. J.–**

Két szobrász – egy műteremben

Jönnek-mennek a felhők

A szolnoki művésztelepen, egy igencsak felújításra váró műteremben dolgozik két tehetséges fiatal szobrász: Mikó Diána és Pogány Gábor. Ritka vendég errefelé a női szobrász, ezért önkéntelenül adódik a kérdés: miért választja egy törékeny nő a képzőművészetnek ezt az ágát?

Az aradi vértanúk emlékműve - Pogány Gábor pályaműve

– Számomra kihívás volt a szobrász szak a főiskolán - válaszol Diána. - Édesapám festő, ilyen környezetben nőttem fel Ózdon. A festészetet édesapámtól tanulom. Egyébként minden feszültségével, örömével szeretem mintázni az embereket, portrékat, figurákat készíteni saját elképzeléseim alapján is. S nemcsak ezeket, hanem főleg állatokat, s mindazt, ami körülvesz, ami inspirál.

– Az ózdi szülőház után a szolnoki műterem. Milyen ön számára a szolnoki miliő?

– Amikor idekerültem, izgalmasnak tűnt. Most az a kérlelhetetlen helyzet, hogy együtt kell dolgoznom Pogány Gáborral, ami - félreértés ne essék - nagyon kellemes, csak gyakorlati akadályai vannak annak, hogy kényelmesen elférjünk, mert a szobrászathoz nagy hely kell. Az épület állapota miatt nagyobb tervek megvalósításába nem is merek kezdeni, mert máról holnapra élünk itt. Bármelyik pillanatban közölhetik, hogy elkezdődik a felújítás. És akkor mit csinálok az agyagszobraimmal?

Mindkét fiatal szobrász a Budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolába járt annak idején. Diána a játék és grafikai szak növendéke volt. Abban az intézetben van egy olyan szakmai pályázat, amely minden szakterületet lefed. A Kerényi Jenő-díjat azok pályázhatják meg, akik szobrász indíttatású műveket készítenek. Diána negyedéves korában - annak ellenére, hogy nem szobrász szakra járt - macskákról készített szobrokkal megpályázta és el is nyerte ezt a rangos díjat. Meghatározó mérföldkő volt ez az életében. Akkor jegyezte el magát a szobrászattal. A főiskolán Somogyi mesterrel szoros kontaktusban - bár nem az ő növendékeként - dolgozott.

Diána most hetedéves a Képzőművészeti Főiskolán. Ott ugyanis négy év után diplomát adnak. Azt követően a főiskola hároméves mesterkurzust biztosít azok számára, akik az első négy évben kitűnő eredményt értek el, s szakmai kiállítás után a főiskola bizottsága alkalmasnak találja őket az V-VII. évfolyam elvégzésére. Igen nagy segítség ez, mert nehéz elkezdeni ezt a szakmát. A főiskola műtermét, anyagát, modelljeit nem mindenki tudja a kezdet kezdetén helyettesíteni. A mesterképző három évfolyama segít abban, hogy a hallgatók sikeresen kerüljenek ki a főiskola szárnyai alól.

Diana egy kamarakiállítás után sikerrel mutatkozott be egy nagyobb méretű, önálló kiállításon a Csongrádi Galériában. Pogány Gáborral közös kiállításon szerepeltek művei a Szolnoki Repülőtiszti Főiskolán. Napjainkban pedig közös kiállításuk nyílt Martfűn. Ez utóbbi azért is érdekes, mert úgy tűnik, kezdenek megjelenni az új mecénások. Ezt a kiállítást a Pepita Centerben ugyanis egy pékséget, éttermet, diszkót üzemeltető vállalkozó, Tiszai Ádám jóvoltából sikerült életre hívni. A tizenhétezer forint biztosítási díjat is ő fizette. A képzőművészeti főiskolán jelenleg a Barcsay-ösztöndíjasok ötéves kiállítása látható azoknak a munkáiból, akik jelentős eredményeket értek el az anatómiai ábrázolásban. Diána munkáit is kiállították ott, mert korábban ő is elnyerte ezt a díjat.

Mikó Diána egyik alkotásával

Pogány Gábor és Mikó Diána még a középiskolában ismerkedett össze. Tanulmányaik végigküzdése közös élményük. Azóta Szolnokhoz köti őket sorsuk. Pontosabban szólva Gábort már korábban. Ő ugyanis „bennszülött". Szülei rajztanárok, s érthető, hogy a családi indíttatás kikerülhetetlen az életében. Pályájának kezdete kicsit kacifántos. Tanulta a bronzöntést, majd két évet a szobrász szakon töltött a középiskolában. Akkor úgy érezte, hogy ha négy évig csak egy szakot végez, akkor megfosztja magát bizonyos elméleti ismeretektől. Ezért különbözeti vizsgával átjelentkezett az ötvös szakra. Joggal érzi, hogy ezzel gazdagította technikai tudását, lehetőségeit a szobrászkodásban. Ezután került a főiskolán Somogyi mester osztályába, ami meghatározó volt számára, mert egy közismerten emberközpontú, humanista művész egyengette pályáját.

Pogány Gábor művészeti fantáziáját különösen izgatják kultúrtörténetünk jelentősebb állomásai s emellett az ember és az állatvilág. Ezek vonzásában teljesedik művészete. Élénken foglalkoztatja a köztéri szobrászat. A főiskola elvégzése után több pályázaton vett részt – több-kevesebb eredménnyel. Az 1848/49-es honvédtiszti pályázaton Gyulán II. helyezést ért el az aradi vértanúk emlékművével. Erre a pályamunkára most a Hadtörténeti Múzeum tart igényt. Ezt követte a veszprémi békeemlékmű-pályázat, ahol az első fordulóban egy Kossuth-díjas szobrászművésszel osztozott az első díjon, majd a II. fordulóban Gábor lett a győztes.

Borbereki Kovács Zoltán síremlékének megalkotása nagyon megtisztelő volt Pogány Gábor számára. A főiskola elvégzése óta ez volt az első szolnoki indíttatású megbízatása - bár részéről nem volt hiány a kezdeményezésben. Javasolta például, hogy elkészíti a szolnoki színház névadójának, Szigligeti Edének portréját vagy legalább emléktábláját. Talán... Zagyvarékason és Kiskunhalason világháborús emlékműve áll. S egy munkája nagyon távol: harmadéves korában skóciai ösztöndíjat nyert. Egy hónapot töltött ott. A skóciai éghajlat olyan, hogy jönnek-mennek a felhők. Ez ragadta meg, ezért készített az ottani szoborpark számára egy olyan művet, amelyen az Úr felhőkön jár.

Mi viszont ezeken az ütött-kopott szolnoki utcákon járunk, melyek meghitt hangulatához nélkülözhetetlen egy-egy lírai érzést sugalló szobor. Százötven éves művésztelepünk van, köztereink viszont üresek, sivárak.

Talán nem szobrászainkban van a hiba...

Simon Béla
(Fotó: Nagy Zsolt)

Tényleg, hol élünk?

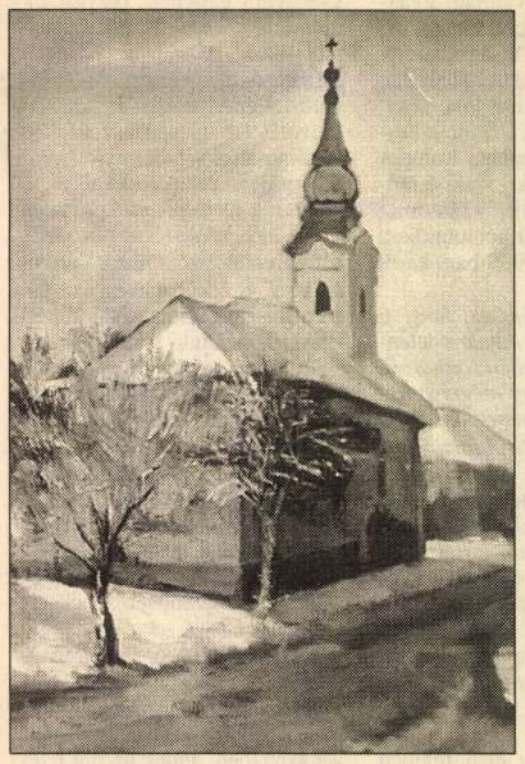
Néha azt érzem, hogy mi, szolnokiak, egy indentitászavarral küzdő város lakói vagyunk. Nem igazán találjuk a helyünket lakhelyünkön, mégis itt akarunk élni. Nem ismerem a pontos statisztikát, de úgy vélem, a lakosság több mint háromnegyede első vagy második generációs betelepülő, aki kedves emlékeket őriz tiszta levegőjű, gólyafészkes falujáról, ahol mindenki ismer mindenkit, és mindenki mindent tud mindenkiről, sőt néha többet is. Az ám, de a madárfüttyös faluban nincsenek áruházak, mozik, uszodák és főleg munkahelyek, melyek ha gyéren is, de azért mégis megtalálhatók sokat szidott városunkban.

Soha még nem hallottam szolnokit, aki dicsérte volna valamiért a várost, pedig valami okának csak kell lenni, hogy ennyi ember itt él. A legtöbb vád földrajzi és építészeti arculata miatt éri: szocreál panelváros, koszos, füstös, unalmas alföldi táj és így tovább.

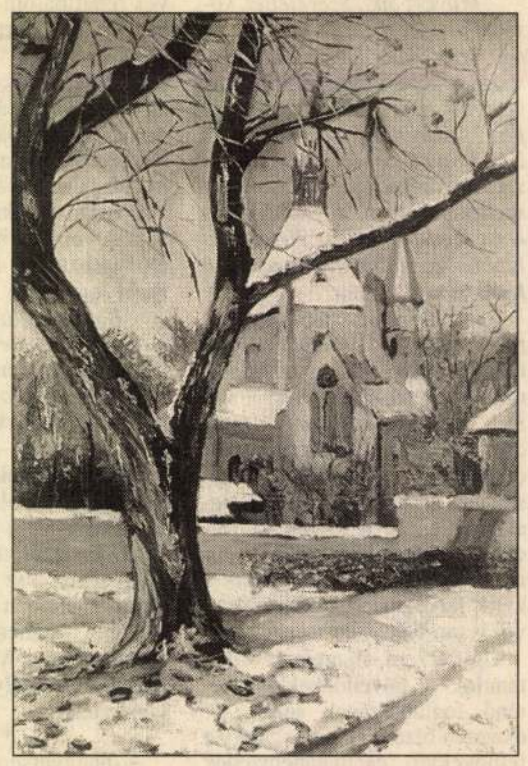
Aztán idejön egy festő a világ másik végéről, Jemenből, és képeit nézve rá kell döbbennie minden szolnokinak, hogy ez a város igenis szép. Mert Kaid Nabil csak azt festi le, amit lát, a fantáziáját inkább szülőföldjét ábrázoló - egyébként szintén gyönyörű - képein engedi szabadjára. Szolnoki képei szigorúan a valóságot ábrázolják, és szépek.

Noha a Hol élünk? fesztivál programjában nem szerepel, mégis érdemes január 28-ig elzarándokolni a Repülőtiszti Főiskola Művelődési Otthonában, megnézni Kaid Nabil kiállítását, hátha utána más szemmel nézzük „csúnya" városunkat.

Imre Lajos

Vártemplom

Téli napsütés

Kibontakozó szellemi bázis

Tovább nő Szolnok népessége

A megyeszékhelyen 1992 végén 80.220-an éltünk, ez az 1960-as érték 170 százaléka. Legnagyobb mértékben 1960 és 1970 között növekedett a népesség. A kiértékelt adatok alapján nagyon valószínű, hogy a városban a népesség 2000-ben 75 ezer és 90 ezer közé tehető, míg 2015-ben 83–108 ezer ember él majd. A természetes szaporodás és az időskorúak viszonylag alacsony aránya, valamint a városba irányuló vándorlás azt mutatja, hogy a népesség országos csökkenése ellenére reálisan számolhatunk a város népességének további növekedésével.

Négy évvel ezelőtt 36452 aktív kereső volt a városban, ez az 1980-as évhez képest mintegy 1500-as csökkenést jelent. A munkanélküliségi ráta az országos átlag körül mozgott 1993 közepén (13,7 százalék), ami a megyei 17,5 százalékos szinthez viszonyítva kedvezőnek tekinthető. A pályakezdő fiatalok körében azonban magas az elhelyezkedni nem tudók aránya, ami kedvezőtlen folyamatok kibontakozására utalhat.

Számítások szerint az 1980–1990 közötti tendenciák folytatódnak, akkor az iparban foglalkoztatottak száma az 1990. évi 12405 személyről az ezredfordulóra 10400-ra, 2010-re pedig 8700-ra csökken. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 1926-ról 1700, illetve 1500–1600 körüli számra változik. A szolgáltató jellegű tevékenységek aránya 65–70 százalék körül várható. A foglalkozási szerkezetben jelentős eltolódást okozhat, ha a jövő informatikai fejlődésének megfelelő szellemi bázis is kibontakozik a városban.

A kulturális szféra további erősödése szintén ebbe az irányba mozdíthatja el a foglalkozási szerkezetet. A változások – amelyek csírájában már ma is „benne vannak a városban" – oda vezethetnek, hogy kiválik a harmadik szektorból kimutathatóan is a negyedik: a tudomány és oktatás, tehát a szellemi tevékenységeket tömörítő szektor.

Mi a jó, a közepes és a rossz?

Szolnok város helyzete jelenleg ellentmondásos. A korábbi időszakokat jellemző dinamizmus megszűnt, lelassult, sőt, több területen visszaesés következett be – állapítja meg a Habitat Hungária Rt. által készített hosszú távú városfejlesztési koncepció egyik pontja. A városi népesség növekedési üteme mérséklődött, és még ennél is nagyobb mértékben csökkent munkaerővonzó hatása.

Egy kérdőíves felmérés értékelhető eredményre vezetett a lakosság véleményét illetően. A kérdőívek alapján az a megállapítás tehető, hogy Szolnok fejlődésének ütemét a megkérdezettek többsége mérsékeltnek vagy stagnálónak jelzi. Hasonlóan ítélik meg az elkövetkező évek várható fejlődését is.

A helyi erőforrások, illetve adottságok kiaknázása nem kielégítő, hasznosításuk fokozható. Így áll ez a természeti, a társadalmi, a gazdasági és az épített környezeti erőforrásokra egyaránt. A természeti erőforrások közül a Zagyva és a Tisza-parti zónák, a termál gyógyvizek, a talaj- és a napenergia adottságainak fokozottabb hasznosítását emelik ki. A gazdasági adottságok között említik a munkaerő, a termelési tapasztalatok, épület- és telekadottságok, a közlekedési adottságok, piaci lehetőségek hasznosításának fokozását.

Figyelemre méltó, hogy a megkérdezett lakosság 30 százaléka közmunkát is hajlandó lenne vállalni a városért, 10 százaléka pedig anyagilag is támogatná azt. A megkérdezettek túlnyomó többsége úgy ítéli meg, hogy az épített környezet erőforrásainak hasznosítása még fokozható.

A helyi adottságok hatékonyabb működése érdekében a többség elsősorban új munkahelyek létesítését, háttér- és kiszolgálóipar telepítését, a környezetvédelmi tevékenység fokozását, az idegenforgalom és a turizmus fejlesztését javasolta. A válaszadók osztályozták a város ellátottsági helyzetét. **Jónak** minősítették többek között a közvilágítást, a háztartási villamosenergia-hálózatot, a vezetékes gáz- és ivóvízellátást, a szakorvosi és kórházi kezelést, az oktatást, a sportolási lehetőséget. **Közepesnek** ítélték a helyi közlekedést, a telefonhálózatot, a köztisztaságot, a lakásellátottságot. **Rossznak** találták a helyi úthálózatot, a járdák minőségét, mennyiségét, a csatornahálózatot, a zöldterület arányát és a környezetvédelmet. A gazdaságon belül elsősorban az ipar, a turizmus, a közlekedés, továbbá a személyi és gazdasági szolgáltatás fejlesztését javasolják. Egybehangzóan súlyosnak ítélik a foglalkoztatási helyzetet. A jövőre vonatkozóan a város polgárai látnak lehetőséget a fejlődésre.

– aba –

Dzsesszklub alakul

Kapcsolatok a vásznakon

Sok kis részletből tevődik össze a város kulturális palettája – mondta *Farkasházy István*, a VMK igazgatóhelyettese annak a tárlatnak a megnyitóján, amely hétfő óta fogadja a képzőművészet iránt érdeklődőket a Vélemény Klubban. *Katona József* és *Kalocsai Mihály* alkotásai lógnak a falakon. A kiállítás része a „Hol élünk?" fesztivál programsorozatának, s egyik lehetőség arra, hogy a város fiatal művészeinek szándékát megismerje a közönség. A megnyitó után Katona Józseffel beszélgettünk.

– Mi foglalkoztatja ma a Szolnokon élő alkotót?

– Morális, erkölcsi kérdések, emberi magatartásformák, kapcsolatok kerültek a vásznakra. Ezek azok a kérdések, amelyek közösek Misivel alkotói felfogásunkban. Minden művészi alkotás egy tett, emberi magatartás, a megélt világ vizuális nyelvre képezése.

– A városban meg lehet-e találni a módot a kiállításra?

– Ha ki akar valaki állítani, meg is tudja tenni. Csak éppen azon van a hangsúly, hogy mit érdemes. Van-e mögötte megélt emberi tartalom. Egyébként Misi alkotásai közvetlenül is kapcsolódnak a városhoz. Engem nagyban befolyásol a művésztelep hagyománya, Pólyától kezdve Fényes Adolfig, az ember nem törölheti ki magából a megélt környezetet.

Katona József és Kalocsai Mihály a megnyitón

– Milyen ez a környezet?

– Véleményem szerint ma ez egy túlcivilizált környezet, amely meg van győződve arról, hogy humán alapon civilizált, pedig nem, hanem a civilizáció összes átkát magában hordozza. Beszűkítjük önmagunk környezetét, pedig az sokkal gazdagabb, mint amit ránk kényszerít a civilizáció.

– Az alkotói gondoltokat már megfogalmazta. Milyen tervei vannak ezek közlésére?

– Valóban létezik egy művészi „koncept". Adott a feladat, meg kell valósítani a gondolatkört. Olyan vizuális nyelv megtalálására törekszem, amelyben kísérletek helyett a formai, technikai módszerek a fontosak, nem a kortárs képzőművészeti értékek mércéje a meghatározó, hanem a belső értékek hagyományos eszközökkel történő kifejezése. Most egy Don Quijote-sorozaton dolgozom.

– Várjuk Don Quijotét.

Az est vendége volt még Bori Viktor dzsesszzenész, aki a pARTner HI-FI Stúdió által támogatott új dzsesszklub első előadásán új CD-jét mutatta be. A klub egyébiránt minden hétfőn tartja összejövetelét a Vélemény Klubban, s minden negyedik héten élő zenével szórakoztatja a közönséget.

–aba– (Fotó: Mészáros János)

Az oldalt szerkesztette: Szurmay Zoltán

Kalocsai Prokop Péter -1- MDK

mint év nyarán a szendi plébá-
niatemplomba 12 mennyezeti részlet
készült.
Részletei egyházi albumokban:
Jézus, dunaalmási, esztergomi
szentről és Jézusról, bajai, bácsalmási,
és bácsszőlősi jézusról, aggteleki más-
másolatán 216.

Csanád Béla cikke
Vigilia 1956 332. o.

MDK

Kalocsai Prokop Péter:

Utolsó Itélet. freskója a sükösdi/ templomban

Vigilia, 1955, febr. XX.évf.2. sz.1o6. l. Kopp Jenő: A sükösdi fresko. 1o5-1o8.l.

Kalocsai Prokop -2- MDK

Péter

a szendi 12 zép zét ajenrént
6 méter átmérőjű Vízalatti csoport
ba van elhelyezve.
A fesko maga lelkipásztor.

Csanád Béla cikke
Virgilia 1956 333.o.

Kalocsai Prokop Péter festő

Művei vonalas, dinamikus, érzékeltetők, bájosak, bájosak, bájosak, agyteleki templomában a múlt évben a mennyei templomkapuról 12 alkotást Prokop Péter festő; az egyik: Szűz Mária és a magyar nemzet, a másik: Az Úrnak élete

Szegedi, 1956, 6 m., 232 sed.

Kalotai Rita-, építész

l: Ettei J. utca

-: követségi hírek

Magyar Építőművészet, Bp. 1983 10-12 '83/4

KALOCSAY Mihály epitén

Rimanombat, ev. gimn. 1903–1904

Sróngi 1996 116

gy nyomat sem, a másodikat vi-
zont *Komai Tetsuro: Múló vízió* cí-
nű munkája, ami egyébként legtöb-
bet reprodukált alkotásainak egyike.
Az absztrakt tendenciák újrafelfede-
lése japánban az informel megjele-
nésével és más festők nonfiguratív
elkötelezettségével jelentkezett az
50-es években. Ezt a korszakot rep-
rezentálja *Hagiwara Hideo*, aki grafi-
kusként ért el hasonló hatást a
papíron, mint olajfestékkel dolgozó
kollégái a vásznon.
A gyűjteményben a bemutató tanú-
sága szerint nagy hangsúlyt kapnak
a pop-arthoz kapcsolódó tenden-
ciák. Számtalan alkotás látható,
mely vagy stilisztikailag, vagy szem-
életében kötődik ezen irányzathoz a
60-as években. Érdemes felfigyel-
nünk a magyar alkalmazott grafiku-
sok számára sem ismeretlen *Ay-O*
vagy Yokoo Tadanori alkotásaira, de
kiemelhetnénk a Yomiuri Indépen-
dent csoporthoz köthető *Shinohara*
Ushio klasszikus fametszeteket
idéző triptihonját is. A *Babafesztivál*
című 1968-ban készült szitanyomata

MDK

Kalocsai Rudolf 28 é. müszerész

Vasas szakszerv. szabadisk.

Ifjumunkás, cer.

Ifjusági Képzőm. és Iparm. kiáll. N.Szal. 1950.jun.

12.1.

Kalotai Kreipel Ottó
Leányfej, gipsz

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április, 15]

tusban, glóriával a feje körül ül a Szent, az evangelistákhoz hasonlatosan. Az oroszlán nincs mellette. Az alsó nyolcszögletű miniaturában (77×83 milliméter) ugyanúgy *Szent Gergely pápa* ábrázolása látható, három aranykoronás tiarában, fehér ruhában, zöld palástban.

A keretdíszítés külső részében (40 mm széles) aranyvázákból és stilizált levelekből képzett egyszerűbb ornamentika között két aranykeretes miniatura helye üresen maradt. A harmadik, legalsó miniaturában kidolgozatlanul, vázlatosan, nyitott könyv előtt püspök (?) ül.

P iniciálé (161×150 mm) rajzban, sárga alapozással. Belül *Krisztus születése.* (Csak rajzban látható.) Szalmatetős jászolban fekszik a kis Jézus, szalmakosárban. Mögötte középen ül József, mellette Mária térdel. Fölöttük három tekercset

Kalocsai Tibor: Mozaikkép

Szilvássy Rudolf: Az ember és a népművészet.
Munkás, 1977. 3.

Kalocsai Tibor

Az amatőr képzőművészek Szabadságában megrendezett kiállításon a „Szőlő" című munkájáért egyik második díjat ítélte oda.

Szabó Lajos: amatőrök sikere.

Fejérmegyei Hírlap, 1945. ápr. 12.

Kalocsai Tilda

Részt vesz a kiállításon

M.S. A Dunaújvárosi Képzőművészek V. kiállítása

Dunaújvárosi Hírlap ?

Kalosa,Stanislaus,asztaloslegény

Györben 1674-1699 között megfordult asztaloslegények jegyzéke:"Kalosa,Stanislaus,"ieloni,Lengyelo. 1676". 116.old. 13.jegyz

Batári Ferenc: ~~Ferenc~~ Asztaloslegények Györben a XVII.században - Adatok Györ város asztalosmüvességének történetéhez 93.old

Arrabona,9. - Xantus János Múz.Györ,1967
A Györi Múz.Évkönyve

MD K

Kalotai B., festö
XX.sz.

A vitorlás. Jelezve. Olf.
7o x loo cm.

Almásy-Teleki XI. 1943. Kat. 15.1.

KALOTAI KREIPEL OTTÓ, éremművész

Gátv-Goldmann Fülöp 1921-ben az általa elérhető összes magy. szobrász-éremművésztől megrendelte önarcképüket 100+100 mm. plaketten.-A gyüjt.a MNM.-ban van. 116.drb. A sorozathoz tartozó önarcképplakettek:

KALOTAI KREIPLE OTTÓ.-Felirat:KREIPEL KALOTAI OTTÓ.-MNM.-100+100 mm.-Leirás: HP. 3031. 31.old

GOSZTONYI JANOS: Magyar szobrászok és éremművészek önarcképplakettjei 24.old

AZ EREM, XXXII.évf. 1975-1. Bp. 1975

Kalotai K. Ottó szobrász (1886–)

A város templom tér felőli oldalát a művész kétoldalas bronzmabra, hősi emlékelemmel díszítette. A mű a hajdúdicsőségről elmúlt századokat idézte. A művész Szatmárkeréken és Hercegszántón készített még hasonló szobrokat. (aulitne).

Gy. Kürti Katalin: Szobrászműhely Hajdúnánáson, Hajdú-Bihari Napló, 1996. jan. 27.

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Winter Ernő, bronz

Mücsarnok 1934 Téli kiállitás

MDK

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Gárdonyi, gipsz

Műcsarnok 1934 Nemzeti Munkahét kiállitás

MDK

Kalotai Kreipel Ottó, szobrász

Gárdonyi. Gipsz.

Műcs.-Az 1934.évi Magyar Kiáll. 1934.szept.27.-okt.28.
Kat.11.l.

MDK

Kalotai Kreybel Ottó szobrász

Uj pályázatot irnak ki a hősi halált halt orvosok eml.művére. Pesti Napló, 1938. okt. 2. 2. 16. 1.

E n

Kalotai-Kreipel Ottó

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Pesti Hirlap
1934.I.14.

Kalotai Kreipel Ottó

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - szoborral szerepel . Jó fejet állitott ki.

Budapesti Hirlap
1934.I.14.

MDK

Kalotai Keibel Ottó szobr.

Uj pályázatot... Esti Ujság, 1938. okt. 1.

E n

Kalotay Kreipel Ottó

MDK

Huszár, gipsz

Mücsarnok 1931/32 téli kiállitás

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Népfölkelők, gipsz

Mücsarnok 1931/32 téli kiállitás

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Leányfej, gipsz

Műcsarnok 1932 tavaszi kiállítás

Kalotai Ottó MDK

Arcmás, gipsz

Mücsarnok 1938 Őszi tárlat

MDX

Kalotai Kreipel Ottó

szobrász

Képzőművészeti Társulat kiállitása - Mücsarnokban-szobrával szerepel.

Nemzeti Ujság 1931.XII.22.

Kalotai Kreipel Ottó

szobrász

Téli Tárlat - a Műcsarnokban - szobrával szerepel.

Két vaskos magyar feje: a" Huszár " és a "Népfölkelő" jó tipus.

Pesti Hirlap 1931.XII.19.

Kalotai Ottó

MDK

Füredi Rikárd, gipsz

Műcsarnok 1942-43.téli kiállítás

MDK

Kalotai Ottó, szobrász, O.M.Hadimuz. Egy.
III. dij

A hősi emlékek pályatervkiállitásának dijnyertesei.
Épitő Ipar-Épitő Müv. 1927. szept. 1. 132 l.

MDK

Kalotai Ottó

Az árviz c. kutszoborért Esterházy Pál hg 5ooo pengős szobrászati kompozició-díját

Szépmüvészet 1941. 1o8 l.

MDK

Kalotai Ottó
Az árviz, kutszobor, 5ooo pengős dij

Esterházy Pál hg. müv. dijainak nyertesei ...
Uj Magyarság, 1941, márc. 22.

MDK

Kalotai Ottó szobrász
restaurálta a Bazilika-téren álló öt kő szobrot.

D. Lepold Antal esztergomi kanonok levele a Müeml. Orsz. Bizottságának, Esztergom, 1939. jan.2.

Kalotai Kreipel Ottó, Bp. VII. Gyarmat-u. 58.

Adressenverzeichniss der ungarischen Medailleure

Kalotai Ottó

MDK

Klebelsberg-vázlat, gipsz

Wéberék udvara

Műcsarnok 1942-43 téli kiállitás

Kalotay Ottó

MDK

Füredi Rikárd, repr.

Mücsarnok 1942-43 téli kiállitás

Kalotai Ottó MDK

Szent Antal, gipsz

Mücsarnok 1943 tavaszi kiállitás

Kalotay Ottó.

Az Ady Endre-emlékkiállítás pályázatán részt vett.

Magyarság, 1928. febr. 9.

Kalotay Otto.

Részt vett az Ady Endre-
emlékek pályázaton.

Nemzeti Ujság, 1924. febr. 9.

Kalotay Ottó

MDK

Hazafelé, gipsz

Műcsarnok 1942 Tavaszi kiállítás

Kalotai Ottó MDK

Komáromi Csipkés György, gipsz

Mücsarnok 1941 Téli kiállitás

Kalotay Ottó MDK

Kibédi fiu, gipsz

Mücsarnok 1941 Arcképkiállitás

Kalotay Ottó MDK

G.K. arcmása, gipsz

Műcsarnok 1941 Arcképkiállítás

Kalotai Ottó

MDK

Hősiemlék-vázlat, gipsz

Műcsarnok 1941 Téli kiállitás

Kalotai Ottó MDK

Nyolc esztendő, gipsz

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Kalotay Ottó rokonának

A Kőrösi emlékek kiállításán az Orsz. Magyar Hadimúzeum Egyesület III. díját kapta

Budapesti Hírlap 1927 VIII. 19

Kalotay Ottó szobrász

A Lőszi emlék kiállításon az Orsz. Hadimuzeum Egyesület III. díját kapta

Nemzeti Újság 1927 VIII. 19

Kalotai Ottó

MDK

Az árviz, kutszobor, gipsz

Műcsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

Kalotai Ottó MDK

Simonyi óbester, gipsz

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kalotai Kreipel Ottó

A Lechner-szoborpályázaton a második dijat nyerte el.

Ujság, 930.VI.7.

Kalotai-Kreipel Ottó

A Lechner Ödön-szoborpályázaton munkája dicséró elismerésben részesült.

N.U.930.IV.10.

Kalotai-Kreipel Ottó

Résztvett a Lechner Ödön szükebbkörű szobor-
pályázaton.

P.H.930.IV.16.

Kalotai Ottó MDK

Veszélyben, márvány

Mücsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Kalotai Ottó MDK

Simonyi obester, repr.

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Kalotai Ottó

Szent Antal, gipsz

Műcsarnok 1944 Tavaszi tárlat

Kalotai Ottó

Pályaművével résztvett a Lechner Ödön szobor-
pályázaton.

M.929.XI.16.

Kalotay Krayczell Ottó

A gárdonyi-motor pályafután IV. díjat ka-

pott.

NM 1932. IX. 16.

Kalotay Krajcell Ottó

a Gárdonyi-nobar pályázatán IV. díjat nyert.

M. 1932. IV. 16.

Kalotai Ottó

Tervével résztvett a Lechner-szoborpályázaton.

P.H.930.IV.11.

Kalotai Kreipel Ottó szobrász

Gárdonyi

Magyar kiállitás tárgymutatója. Micsarnok. 1934.

MDK

Kalotay Kreipel Ottó, szobrászm.

Huszár. Gipsz.

Népfölkelök. " 13.1.

Műcs.-OMKT 1931-32.évi téli kiáll. dec.28-jan.17. Kat. 10.1.

MDK

Kalotai Kreipel Ottó

Bányász c. szobormüve. Repr.

Műcsarnok, 1932. febr.-marc. k.

MDK

Kalotai Kreipel Ottó, szobrászm.

alkotásai elismerést érdemelnek.

A Műcs. téli tárlata. -
Képzőművészet. 1932. VI.évf. 46.sz. 18.l.

MDK

Kalotai Kreipel Ottó, szobrászm.

a szobrászok termét kiváló alkotásával gazdagabbá tette.
Egy nemes arányu, nagyon szépen mintázott siremlék.

/Gy./: A szobrászok terme.

A Műcsarnok reprezentativ kiállitása.
Képzőművészet. 1932. 48.sz. 63.l.

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Reggel, gipsz

Mücsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Kalotai Kreipel Ottó MDK

Munkás, gipsz

Mücsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Kálotai Kreipel Ottó

~~Farkas Béla~~

I. díj

Kálotai Kreipel Ottó

II díj

Petri Pick Lajos

III díj.

Korábbi
Ernő

Budapesti Hírlap

1930. jun. 7.

(A Lechner-szobor
pályamunkái)

II. ik pályamunka,
mely végleg döntött
a pályázat felől.

n.kir.minisztertől.

---

sek, hogy a felmentési javasla-
vonatkozólag téves katonai és
által a személyazonosság csak
ó meg és igy a felmentési ren-
hajthatók végre.
lhetése végett fölhivom a Cimet,
tosan az illetőnél levő katonai,
pfölkelési illetve honvéd iga-
lán s ne az emberek bemondása sze-

M.D.K.

Kalotay K. Attila, festőművész

2000 P-ös díjat nyert a debreceni Kollegium diszitésére szolgáló nagy magyar reformátor-ciklusának emlékművére kiirt pályázaton.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1931. LII. évf.

jul. 18. sz. 2. old.

M.N.G.

KALOTAI K. Otto szobrász

1886 —

Benczúr Gyula — Albert

A M.N. Galéria állagjegyzéke I./a.k.

Bpt. 1959. 244-245.l.

MDK

Kalotay K. Ottó

2000 p-ös díjat nyert

Debreceni ref. szobrok pályázata. Képzőművészet, 1931. V. évf. 172. l.

MDK

Kalotay K. Öttó **szobrász**

A debreceni ref. szobrok pályázata. Képzőművészet, 1931, 42.sz.

MDK

Kalotay K. Ottó szobrász

A debreceni koll. szobormü p. nyertesei. ÉIÉM.
1931. aug. 1. 119. l.

MDK

Kalotai K. Ottó **szobrász**

Döntöttek a debreceni ref. vezérférfiak szobr. pályamunkái fölött. Budapesti Hirlap, 1931. jul. 12.

K

~~Cser Károly~~

~~Kovács János~~

Kalotai N. Oltó

tovább Margó Ede

az alábbi terpá-
lyázaton 2000
pengős díjakat
Kaptak. A 1. dijat Pásztor J.
cég Kiskalandi Strobl
Fűrészipari R. a II. dijat
Béla kaptak
Budapesti Hirlap
1931. jul. 12. (Döntőbe
a debreceni ref. veré-
jéfiak Kobrainai pálya-
munkái jöttek.)

Komlós István Templomrom öre.

Fi/274

Barvon Gotvay
administrator

MDK

Kalotai Ottó szobrász

KMTárs őszi kiáll. 1938. nov. Műcs. 35 l.

MDK

Kalotai Ottó szobrász

4 pályamű a Luther szoborpályázaton. Az Est, 1938, okt. 18. 11. l. képek

KALOTAI OTTO

Arcmás. Gipsz.

KMTárs. 1938. őszi tárl. 17.oldal

MDK

Kalotai Ottó, szobrász

A Várbazár falai közt dolgozott.

8. f.: Mátyás király szobra emlékezett.
PEST, 1944. máj. 8.

Kalotai Ottó MDK

Veszélyben, márvány

Műcsarnok 1944. márc.-ápr.
Tavaszi Tárlat

MDK

Kalotai Ottó

Luther, gipsz

Nagy. Művészetért kiáll. r.Mlcs. 1940. febr.

23. 1.

MDK

Kalotai Ottó

Modell, gipsz

Nagy. Művészetért kiáll. r.Műcs. 1940. febr.

2. 1.

MDK

Kalotai Ottó, szobrász

Nyolc esztendö. Gipsz.

Mücs.-OMKT."A gyermek a müvészetben" kiáll.194o.II.-III
Kat. 19.1.

MDK

Kalota i Ottó, szobrász

Szent Antal. Hársfa.

Föv.Kpt.-MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll. 1947.márc.16.-
ápr.6. Kat.12.1.

Kalotai Ottó

szobrászművész

65 éves

korában elhunyt

+1951. V. 17.

T.: Új köztemető

Kalotti főlőmyo

3186 folyosz

Kalotai Ottó MDK

Szent Antal, gipsz

Műcsarnok 1944. márc-ápr.
Tavaszi Tárlat

Kalotai Ottó

MDK

Simonyi óbester, gipsz

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Kalotai Ottó

MDK

Simonyi Óbester, repr.

Miscsarnok 1943.nov-dec.
Téli kiállitás

Kalotai Ottó MDK

Székely Károly, gipsz

Mücsarnok 1939.
Derű a müvészetben

Kalotai Ottó MDK

Eötvös Károly, gipsz

Műcsarnok 1939
Derű a művészetben kiáll.

MDK

Kalotai Ottó szobrászművész

Az Országos Magyar Hadimúzeum Egyesület III. díját nyerte, a hősi emlékek palyatervkiallitásán.

Epitő Ipar - Epitő Művészet 1927.szept.1. 132.l.

MDK

Kalotai Ottó és Rápolthy Lajos

pályadijnyertes Gábor Áron-szoborterve, repr.

Magyar Katonaujság 1943. ápr.24.,képpel

MDK

Kalotai Ottó

Komáromi Csipkés György, gipsz

KMTárs kiáll. 1942. dec. Mücs. 5.1.

MDK

Kalotai Ottó

Hősiemlék-vázlat, gipsz

KMTárs kiáll. 1941. dec. Mücs. 13. 1.

M.D.K.

Kalotai Ottó

257. Nyolc esztendő. Gipsz.

"A gyermek a müvészetben" kiállitás tárgymutatója. Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 19. l.

MDK

Kalotai Ottó, szobrászm.

17. Komáromi Csipkés György. Gipsz.

KMTárs. 1941 dec.-1942 jan. téli Kiáll. Kat 5.1.

MDK

Kalotai Ottó

Az árviz c. kutszobrával az 5ooo pengős szobrászati kompoziciódijat nyerte

Esterházy Pál herceg művészeti dijainak nyertesei.
Szépművészet 1941. 1o8.l.

MDK

Kalotai Ottó

A Hősi emlék I. pályaterv-kiállitásán résztvevő müvészek. Képzőművészet 1927. 2. sz. 3.l.

Kalotai Ottó
szobrai

XIV. Nagy Lajos király
m. 1890.

MKSz 1947

M.D.K.

Kalotai Ottó szobrászmüvész

"Az árviz" c. szobrának repr.-ját jozza a lap a Mücsarnok jubiláris tárlatáról. A szoborral a müvész megnyerte az Esterházy Pál herceg 5ooo.- pengős diját.

Szinházi Magazin, Bp. 1941. ápr. 16-22. IV. évf. 17. sz. 23. lap

Kalotai Ottó MDK

Szent Imre

Műcsarnok 1930 Szent Imre emlékkiállitás

Kalotay Otto

Kiállít

N. Kanizsa 1942. V. 2.

Megrendelés esetén az összeg MNB 14
ciós Központ számlaszámára utalandó.
tán juttatjuk el T. Cimhez.

Sajtó alatt:

Évkönyvünk 1959-es kötete.

A forráskiadvány-sorozatból "
mely a terület épitészeti állagának a t

MDK

Kalotay Ottó

résztvett az alábbi pályázaton

Kik pályáztak az Ady-siremlékre? Képzőművészet 1928. 7. sz. 64.l.

Kalotay Otto

Kiállítás

Mg. M. 1942. IV. ip.

T. Cim!

A Művészettörténeti Dokumentációs K
ráskiadvány-sorozatát. A sorozat els

"Magyar Tanácsköztársaság K
cimü levéltári publikáció jelent meg,
Müvészeti Osztályának iratanyagát és
iratanyagának a képzőmüvészetre von

Értesitjük, hogy ezenkivül intézetünk

"Müvészettörténeti Tanulmány
cimü kötete, mely a Dokumentációs K

Továbbá kapható

"Müvészettörténeti Tanulmány
cimü kötete. Ára: 45.- Ft.

A felsorolt kiadványok megvásárolhat

MDK

Kalotay Ottó szobrász

A Hősök Emlékét... Képzőművészet, 3.évf. 17.sz. 53. l.

MDK

Kalotay Ottó

Start, gipsz

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec.

15. 1.

Kalotay Ottó MDK

A világháborúban elesett honvéd orvosok hősiemlék pályázatának tervei

Műcsarnok 1939. téli tárlat

Kalotai Ottó

MDK

Eötvös Károly, gipsz

Mücsarnok 1939 Derü a müvészetben

Kalotay Ottó MDK

A világháboruban elesett honvéd orvosok hősiemlék pályázatának terve

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

MDK

Kalotay Ottó

A Hősök Emlékét Megörökítő Orsz. Szöv. közgyűlése. Képzőművészet 1929. 17. sz. 53.l.

Kalotay Ottó

MDK

Start, gipsz

Műcsarnok 1939 dec.-1940 január

M.D.K.

Kalotai Ottó

"Árviz" c. szobrának repr.-ját bemutatja a lap, amellyel megnyerte Eszterházy Pál herceg szobrászati nagydiját.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1941. ápr. 18-24. IV. évf. 16. sz.

Kalocsa · Old

szobrász

Av 1t budapesti 1.es honvéd és népfölkelő gyalogezred emlékmübizottsága a beérkezett szobor pályamüveket kivitelre nem találta alkalmasnak s a dijazott müvek alkotói között ujabb szükebbkörü pályázatot hirdetett. Ugyanakkor beadott pályamüvét dicséretben részesitette.-

Pesti Hirlap
1935.XI.19.

Kalotay Ottó MDK

Pista bácsi, gipsz

Mücsarnok 194o Tavaszi tárlat

Kelobey Otté MBK

Plats béoal, gipas

Mlgeatnok 1940 Tavaaal tàrflat

Kalotai Ottó MDK

vitéz Székely Károly, gipsz

Mücsarnok 1939 Derü a müvészetben kiáll.

MDK

Kalotai Ottó

A Tücsarnok 1942-ben
rendezett téli tárlatán szerepelt.

N. u. 1942. XII. 10.

Kalotay Ottó

A Műcsarnok 1942-ben
rendezett téli tárlatán szerepelt.

N. m. 1942. XII. 10.

Kalotai Ottó

† Kücsarnok 1942-ben rendezett téli tárlatán szerepelt.

Új Magyarság 1942. XII. 8.

Kalotay Ottó

MDK

Női alak, gipsz

Mücsarnok 194o Tavaszi tárlat

MDK

Kalotay Ottó

A szombathelyi Szent Márton-szobor pályázata.
Uj Magyarság 1937. nov. 14.

MDK

Kalotay Ottó

Pista bácsi. Gipsz.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 16.1.
Mücs.

MDK

Kalotay Ottó

Női alak. Gipsz.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 27.l.
Mics.

Kaiserlich Otto

Mit Gruss. Ihre.

MDK

Kalotay Ottó, Markup Béla, Kaszab Károly, Vass Viktor és Spalt János

Megvétel

A Katona József-siremlék pályázat eredménye. Képzőművészet 1929. 23. sz. 185.l.

MDK

Kalotay Ottó

Művével résztvett a kiállitason.

KmTárs. 1943. marc. - apr. tav. kiáll.
Kiállitó művészek névsora. 26.lap

MDK

Kalotay Ottó

Füredi Rikárd c.szobormüvének repr.

KMTárs.téli kiáll.1942.dec.1943.jan.

Kalotay Ottó

szobrász

U. 4214

Készítette a hercegprimási bőrök bronz emlékszobrát.

Kéjre repr.

Nemzeti Lyság

kéjes mell.

1926. szept. 5.

Carton
rajz

3617.)

3600 – (Lotz Károly:
Sz. Hessen Homburgban 1833 dec
4. Pmda Pesten 1904 oktober 1
3600 Fono leány.

Felső bal- sarokban áll
jobb kezében guzsalyt tart, bal
ja fejkendője vállaira omlik, ru
a melyre támaszkod, gombo
A háttérben függöny lóg. 141:146
Szénrajz, méretei ~~145:145~~ c
Vétetett az 1905: III. 7-ik
(213-905)

– kibontott,

1905

Kalotay Ottó K

— **Uj pályázatot írnak ki a hősi halált halt orvosok emlékművére.** A világháborúban hősi halált halt orvosok emlékművének bírálóbizottsága csütörtökön délben tartotta ülését az Ernst Múzeumban. A jelenvolt *Bessenyey* Zénó titkos tanácsos, a fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke javaslatára úgy határozott a bizottság, hogy az emlékmű felállítására a tabáni parkban kér helyet és pedig a transzverzális út mentén fekvő amfiteatrum kiképzésü parkrészletet. A bizottság kétórás tanácskozás után úgy határozott, hogy a beérkezett pályaművek egyikét sem tartja kivitelezésre alkalmasnak, ezért csak a második és a harmadik díj odaítélése, továbbá öt darab pályamű megvásárlására hozott döntést titkos szavazással. Most az első díjra újabb zártkörü pályázatot hirdetnek. A második díjat *Marianovics* György, a harmadikat pedig *Csor Károly* nyerte el, azonkívül *Gondos József*, *Kalotay Keibel* Ottó, Farkasfalvi *Mauksch* Gyula, *Siklódy* Lőrinc és *Vastagh* Éva pályaműveit a bizottság megvásárolta.

Esti Ujság 7/
1938. okt. 1 P

Mély tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy esetleges hátralékukat, valamint 1930. évi (IV. évfolyam) előfizetési díjukat mellékelt postatakarékpénztári befizetési lappal mielőbb befizetni méltóztassanak, nehogy folyóiratunk szétküldése akadályoztassék.

A MŰGYÜJTŐ
kiadóhivatala
Budapest, IV., Mária Valéria-utca 7.

Kalotay Ottó

Magyar Katonaújság

1942. XII. 12.

Két kiállítás

Téli kiállítás a Műcsarnokban

Békebeli idők hangulata uralkodik a kiállítás termein. Kifogástalan, jó képek sorakoznak a falakon, amelyeken megpihennek a szép után vágyó szemek. Mégis valahogyan úgy érezzük, hogy a mai idők mást várnak az alkotó művészektől. A lelkek átalakulása a nemzeti gondolat jegyében; kutatás a magyar mult bőséges tárházában; a honvéd élet-halál küzdelme az orosz pusztákon és a mai napok ezer sorsdöntő gondolata még nem termékenyítette meg eléggé művészeink alkotó géniuszát. Ezt óhajtanók mi látni, a kiállítások falain, amelyeken összehozzák évi termésüket a magyar művészek. Örömünkre szolgál, hogy a tárlat gazdag anyagában Zrínyi-munkatársak a legszebb értékeket adják. Nincs terünk, hogy a kiállító Zrínyi-munkatársakat mind felsoroljuk, de meg kell említenünk Kalotay Ottó, Juszkó Béla, Garay Ákos, vitéz Pataky Ferenc, Haranghy Jenő, vitéz Darvassy István, Viski János és Kövér Gyula nevét; kiemelkednek a kiállító művészek gazdag névsorából.

Márton Lajos kiállítása a „Műterem"-ben

Akik az ifjúsági mozgalmakat figyelemmel kisérik, azok előtt régen ismeretes a kitűnő illusztrátornak, Márton Lajosnak neve, aki rajongó szeretettel éli ki művészetét abban a témakörben, amelyben főszerepet a cserkész- és levente-élet jelent. Most csokorba kötötte évtizedes munkáit és úgy bocsájtja közönsége elé, kiállítása keretében. Kiegészíti anyagát nagyobb méretű olajfestményeivel, amelyekben új oldaláról mutatkozik be a kitűnő festő. v. D. I.

Magyar Katonaújság 1942. XII. 12.

Harc mindha

Vigh Sándor c.
augusztus 10-én önk
nehéz harcfeladat megoldására Novo-Uszpenkánál. Feladatát sikeresen megoldotta és sértetlenül tért vissza. Tizenhatodikán újra önkéntes vállalkozásra indult, s egy, a gyalogság előnyomulását erősen veszélyeztető géppuskafészket megsemmisített. Bár ez a vállalkozás is eredménnyel járt, Vigh szakaszvezető nem tért vissza, mert feladatának végeztével halálos lövést kapott.

Vállalkozókedv

Hősies és talpraesett magatartásával döntően segítette sikerhez egyik honvédosztagunkat Török Ferenc tizedes. 1942 január 22-én az egyik kisebb kötelék azt a parancsot kapta, hogy tegye ártalmatlanná a Nowi-Sadowtól délkeletre elterülő erdőben garázdálkodó orvlövészbandát. Ez a banda a Dozsit-tanyába fészkelte be magát, ezt védelemre erősen kiépítette s onnét garázdálkodott a szomszédos területeken. A honvédkötelék körültekintő előkészítés után éjszakai vállalkozást hajtott végre a tanya ellen. Ennek során Török tizedes a támadóosztag balszárnyán másodmagával tört előre és a rendkívüli heves ellenállás ellenére is behatolt a szélső házak közé. Innét oly hatásosan avatkozott bele a harcba pontosan hajított kézigránátjaival, hogy a saját előnyomulásunkat tüzükkel erősen lekötő orvlövészeket csakhamar elnémította ,s így a honvédek kevés veszteséggel törhettek be a tanyaközpontba és tehették ártalmatlanná az orvlövészbandát.

Tömörkény István és a hősök tisztelete

~~Füredi Richárd~~

Kalotay Ottó

Képzőművészet

K

1931. 42. sz.

A DEBRECENI REFORMÁTUS SZOBROK PÁLYÁZATA. Mint ismeretes, a kultuszminisztérium pályázatot írt ki a debreceni kollégium díszítését szolgáló 4 szoborműre, melyek a magyar reformáció négy kiváló egyénisége emlékének megörökítésére szolgálnak. A 4 szobormű Szenci Molnár Albertet, Komáromi Csipkés Györgyöt, Mélius Pétert és Huszár Gált ábrázolja. A pályázatra igen sokan küldték be pályamunkáikat, a bíráló bizottságnak jó alkalma volt a válogatásra. A Kertész K. Róbert államtitkár elnöklésével működő zsűri megbízást adott Pásztor János, Kisfaludy Strobl Zsigmond, Füredi Richárd és Óhmann-Weichinger szobrászművészeknek a négy szobormű elkészítésére. Ezenkívül 2000 P-s díjakat nyertek: Horvai János, Margó Ede, Cser Károly és Kalotay K. Ottó. 1000 P-s díjjal tüntette ki a zsüri illyefalvi Lőte Éva, Vass Victor, Medgyessy Ferenc és Lux Elek szobrászművészek pályaműveit. Érdekes, hogy a pályadíjnyertesek között csak egy szobrászművésznő, illyefalvi Lőte Éva szerepel, még pedig oly kvalitásosan, hogy meggyőződésünk szerint csak azért nem kapott kiviteli megbízást, mert nem tartozik az uralkodó férfinemhez.

áromszáz frank kell, ez a leány érintetlen.
nülyéknek mondanak ilyet, bosszankodott
a kemény comb mágnese fogvatartotta.
majd megkapja Gyurkától és Sanyitól,

Montmartrera, egy kocsmába várnak a
érget, ha szeretik.
érezte, hogy egy sarokasztal mögül két
a, hogy ezek az idegen barátai. Akkor
nem diákkocsma, utálta a sápadt, unal-
ól kivetkőztetett élettenger ferdült itt gro-
k és óriások egyazon lelke talált moso-
ti kigyó kinyujtotta fejét a hindu zsebé-
em kapta meg a szokott órában a tejet.
erűlt ellopni a néger boxoló amulettjét.

m hallottam még hasonlót. Az idegenek
fiu halkan válaszolt, de ő nem értette a
zett.

mely eddig szüntelenül a leányra villo-
e nézett volna az apacsok, zsonglőrök,
svájci havasok felett innen a montmart-
ennek a leánynak, ennek a méltatlan
a magyar sorsról. Sárbafulladt aranyról.
egény utódairól, szegény magáról. De a
ogatta valami áthidalhatatlanság.

Új házaspárok figyelmébe

ŐSZI női táska-újdonságaim elkészültek:
Reklámcikkem: Ia kecskebőrből (30×20 cm) **P 9.80**
Közvetlen a készítőnél
Csángó Ferenc, kizárólag IV., **Szervita tér 4.** (udvarban)

OROSZ FŰZŐSZALÓN
VII., Erzsébet körút 18

HA NYUGODT ÁKAR LENNI
csipkét, függönyanyagot
Mógánál VÁSÁROLJON DEÁK FERENC UCCA 17.

Nászutasoknak
telejthetetlen utazásokat összeállít **Az Est Utazási és Menetjegyirodája**
VII ker., Erzsébet körút 18—20. sz.

— **Két új patikát engedélyezett a belügyminiszter Budapesten.** A belügyminiszter a mult héten *Tóth* József gyógyszerész számára *a Horthy Miklós körtéren* új gyógyszertárnyitást engedélyezett, pénteken pedig leiratban értesítette a fővárost, hogy *Szilágyi* János gyógyszerésznek is gyógyszertárjogosítványt adott. Szilágyi *a Rákóczi út 62—64—66. számú házak egyikében nyithatja meg az új gyógyszertárt.*

— **Igazgatóváltozás az Intransigeantnál.** *Párizsból* jelentik: Jean *Fabry* az Intransigeant című lapban bejelenti, hogy a mai nappal megválik a lap igazgatásától. A lap irányítását új igazgatóság veszi át.

— **Döntő pillanat.** Mindnyájunk életében döntő pillanat lehet az az időpont, melyben megvesszük a legújabb m. kir. osztálysorsjátékra érvényes, nagy nyerési esélyt nyujtó sorsjegyet. Török A. és Társa Bankház Rt. (Budapest, IV., Szervita tér 3.) mult vasárnapi lapunkhoz színes kartonlapon az osztálysorsjátékra vonatkozó felhívást mellékelt. Ajánlatos a sorsjegyrendelést a Török bankháznál mielőbb eszközölni, mert Török sorsjegyeit nagyon keresik és az I. osztály nyereményhúzása már október 15-én kezdődik. Az elérhető legnagyobb nyeremény hétszázezer pengő. Sorsjegyárak: Egész 28, fél 14, negyed 7, nyolcad 3.50 pengő.

— **Mindenki,** aki bármely okból eddig nem biztosított magának osztálysorsjegyet, siet most a népszerű Dörge Frigyes bank rt.-hoz, Kossuth Lajos ucca 4. (Városház ucca sarok) rendelni. Fizetni van idő az október 15-én kezdődő húzás előtt. Rendeléshez levelezőlap is elegendő. Telefón: 189—880.

— **Minden háziasszonyt érdekel,** hogyan lehet olcsón, gyorsan és minél kisebb fáradsággal főzni-sütni. Erről ingyenes gyakorlati útmutatást kap minden érdeklődő az Elektromos Müvek V., Honvéd u. 22. sz. alatti főzőiskolájának előadásain. Főzőgyakorlati előadás: hétfőn és pénteken délelőtt fél 10 órakor, főzőbemutató szerdán délután 5 órakor. Program: képviselőfánk, kuglóf, rétes, hal- és húsételek, különféle parfé készítése. Ruhatár díjtalan.

— **Orvosi hír.** Dr. *Glück* Miklós fogorvos (lakik: Budapest, VI., Andrássy út 64. I. 9.) betegségéből felgyógyulva, rendelését ismét megkezdte. Telefón: 11—83—77.

— **Budapest legrégibb cipőüzlete, Schön és Lustig,** Deák Ferenc ucca 8., ez év november 1-én megszünik, illetve beolvad a Münchengrätzi k. f. t.-be. Nagy raktárát olcsón árusítja.

— **Házasság.** Dr. *Márkus* Gyula orvos és neje leánya, Márta, házasságot kötött *Nádai* Károly mérnökkel Párizsban. (Minden külön értesítés helyett.)

Fodor Lívia, néhai dr. Fodor Oszkár egészségügyi főtanácsos leánya és *Szedő* László okl. gépészmérnök házasságot kötöttek.

Győrszigeti *Thoma* Pálné, született nemes Schweidel Ilona leányát, Herthát október 3-án délben 12 órakor vezeti oltárhoz a belvárosi plébániatemplomban Dottore Ingeniore Antonio *Vacchelli* (Róma).

Jäger Ilonka (Carci) és *Sándor* Imre (Budapest) ma délután 3 órakor tartják esküvőjüket a Csáky uccai izr. templomban. (Minden külön értesítés helyett.)

Taglicht Etus (Tiszalök) és *Herczl* Adolf (Pestszenterzsébet) házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Vértes Klárika (Hajdúböszörmény) és *Diener* Jenő (Szakes) jegyesek.

Salzer Magda és *Philipp* Miklós jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Abramovits Olga (Nagykanizsa) és *Friedrich* István (Pécs) jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Lompérdi *Korbuly* Géza és néhai fabini Fabiny Mária leányát, Sárit eljegyezte néhai goizesti és mezőmadarasi *Madarassy* Gábor és ágteleki *Bujanovics* Eszter fia, Albert.

Stelczer Magdát (Székesfehérvár) eljegyezte *Klein* György (Székesfehérvár). (Minden külön értesítés helyett.)

= **50 év óta** üveg-, porcellán-, háztartási cikkek *Handelsmanntól, Rottenbiller ucca 35.*

Csillárt Meteor csillárgyár üzleteiben vásároljon!
Központ: Podmaniczky ucca 37.

A vese-, hólyag-, prostata- és végbélbajok kezelésében, reggel éhgyomorra egy pohár természetes »Ferenc József« keserűvíz kiadós, híg székürülést és kielégítő anyagcserét eredményez, aminek következménye azután gyakran igen jóleső megkönnyebbülés szokott lenni. Kérdezze meg orvosát.

— **Magyar számot adott a Life című amerikai folyóirat.** A *Life* című amerikai folyóirat legutóbbi számában sok érdekes magyarvonatkozású cikk és rengeteg fénykép van. A gazdagon illusztrált szám szövegrészéről — amely gyakran igen egyéni felfogásban közli a magyarországi történelmi eseményeket és ugyanilyen stílusban számol be az időszerű kérdésekről — sok mondanivalónk nincs. Meg kell gondolni, hogy egy igen elterjedt képes folyóirat amerikai közönségének készültek a cikkek és fényképek és így nem várhatjuk tőle azt a kifogástalan pontosságot, amelyet egyébként joggal megkövetelhetnénk. Egy parlamenti őr arcképe díszíti az érdekes szám címlapját, majd a szövegrészben csaknem *egészoldalas jól sikerült fényképet közöl Horthy* Miklós kormányzóról, akinek *a világháború alatt tanusított hősies magatartásáról külön cikk számol be.* Számos kép mutatja a kormányzót legutóbbi németországi látogatása során, majd több nemzetközi cikk után *Rátz* Jenő honvédelmi miniszter arca mosolyog felénk. Külön cikk szól a keszthelyi *Festetich*-kastélyról, »amely oly nagy, mint Versailles« és uráról, herceg *Festetich* Györgyről. Két oldalra terjedő fényképen látjuk a remek 52.000 kötetet magában foglaló könyvtár egy részét. A következő cikk szép képekben mutatja be a magyar pusztát pásztoraival, méneseivel. Az irredenta szobrok és a megcsonkított Magyarország térképe is egész oldalt kapnak. A magyar faluról és népviseleteiről, a sárközi menyecskék sokrétű szoknyáiról számol be írásban és képben a következő néhány oldal, majd Budapestnek két oldalra terjedő panorámája tárul elénk, a fényképbe másolt ügyes magyarázó feliratokkal. A budapesti részt a főváros legszebb pontjainak fényképei díszítik. A közel félszáz fényképpel díszített magyar szám kétségkívül jó idegenforgalmi propaganda lesz a tengerentúlon és mindenütt, ahol a népszerű amerikai folyóiratot olvassák.

— **Az élet elviselhetetlen volna örömök nélkül!** Az emberiségre igazi jótétemény az osztálysorsjáték intézménye, mert reménységet nyujt, ami üdítő, bizakodó, jóleső érzés. Ezt most megszerezheti ön is, ha kis kockázattal nagy vagyonra akar szert tenni, rendeljen egy sorsjegyet Kiss Károly és Társa Bank Rt.-nál Budapest, IV., Kossuth Lajos ucca 6. Legcélszerűbb, ha a mai összes példányunkhoz mellékelt kartonlapon található szerencseszámok közül választ egyet és megrendeli a levágható »Rendelőlap«-on. Az egész országban tudják, hogy egyik legszerencsésebb főárusító a Kiss Bankház. Ez évben február 28-án a 300.000 pengős főnyereményt, március 10-én pedig a 400.000 pengős jutalmat is a népszerű Kiss-sorsjegyek nyerték.

— **Nincs vállalkozó a gellérthegyi Kioszk átépítésére.** A főváros városgazdasági bizottsága legközelebbi ülésén több vendéglő bérbeadásáról határoz. A legérdekesebb ezek között a gellérthegyi Kioszk ügye. A kioszkot teljesen át kellene építeni s az errevonatkozó tervek a városházán el is készültek. *Mittl* Szerafin Ferenc bérleti szerződését tavaly egy évre meghosszabbították s most, amikor a bérlet lejárt, *vállalkozót kerestek, aki a kioszkot átépítené.* A modernizálási költség *400.000 pengő* s ennek ellenében a kioszkra 50 éves szerződést ad a főváros. A közelmultban jelentkezett egy ajánlattevő, aki hajlandó lett volna a kioszkot újjáépíteni, de 100.000 pengő hozzájárulást kért a fővárostól. Most a városgazdasági ügyosztály azt javasolja, hogy *az eddigi bérlő szerződését újítsák meg további egy esztendőre.* A jánoshegyi vendéglő bérbeadását is tárgyalni fogják. A bérleter 12 ajánlat érkezett. Az ügyosztály azt javasolja, hogy a bérletet ifj. *Balázs* Antalnak, a hűvösvölgyi Balázs-vendéglő tulajdonosa fiának adják ki *évi 6500 pengő bérért.*

— **A kertészek műegyetemi továbbképzése.** A műegyetem **mezőgazdasági osztályának javaslatára** *a kultuszminiszter a műkertészek továbbképzéséről rendeletet adott ki, amelyben megállapítja a tanfolyam szervezetét.* A tanfolyamra, amelynek célja *a műkertészek természettudományi és gazdasági irányú tudományos továbbképzése,* valamint *a kertésztanárképzés szakszerű tanulmányainak biztosítása,* azokat a kertészeti tanintézeti oklevéllel rendelkező műkertészeket veszik fel, akiknek középiskolai érettségi bizonyítványuk van. A kertgazdasági tanfolyamra a mezőgazdasági és állatorvosi kar dékáni hivatalában (Rottenbiller ucca 25.) október 10-ig lehet beadni a felvételi kérvényeket, amelyekhez csatolni kell a születési, érettségi és erkölcsi közhatósági bizonyítványt, valamint a kertészeti tanintézeti oklevelet.

— **Elhalasztják a hajdúszoboszlói református gyűlést.** A »Református Élet« jelenti, hogy az október 6—8-ára hirdetett hajdúszoboszlói országos értekezletet elhalasztották, miután az elmult hét eseményei miatt az előkészítést nem lehetett teljes mértékben befejezni.

— **Hitelesítették Engnestanger és Ballagrund világrekordjait.** A két norvég világrekordja az 500 m gyorskorcsolyázásban 41.8 mp, illetve 10.000 méteren 17 p 14.1 mp.

Fodor József bútorgyár
Új cím: IX., Dandár ucca 15

Meleg pongyolák, pizsamák, kötöttáruk
nagy választékban.
SZÉKELY JENŐ IV. ker., Petőfi Sándor ucca 9

Minisztertanács

A kormány tagjai szombaton délelőtt ½12 órai kezdettel *Imrédy* Béla miniszterelnök elnöklésével minisztertanácsot tartottak. A miniszterelnök tájékoztatta a kormányt a müncheni négyhatalmi egyezmény következtében beállott külpolitikai helyzetről, majd a folyó ügyek letárgyalása után a tanácskozás ½3 órakor véget ért.

— **Kinevezés.** A kormányzó az iparügyi miniszter előterjesztésére a bányakapitányságok fogalmazási személyzetének létszámában *Kerényi* István bányahatósági főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott bányahatósági tanácsost bányahatósági főtanácsossá kinevezte.

— **Címadományozás.** A kormányzó a belügyminiszter előterjesztésére *Nagy* Vilmos országos társadalombiztosítóintézeti II. osztályú gyógyszerészfőfelügyelőnek nyugalombahelyezése alkalmából az I. osztályú gyógyszerészfőfelügyelői címet adományozta.

— **Új pályázatot írnak ki a hősi halált halt orvosok emlékművére.** A világháborúban hősi halált halt orvosok emlékművének bírálóbizottsága ülést tartott az Ernszt-múzeumban. *Bessenyey* Zénó, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke javaslatára úgy határozott a bizottság, hogy az emlékmű felállítására *a tabáni parkban kér helyet* és pedig a transzverzális út mentén fekvő amfiteátrumszerű kiképzésű parkrészletet. A beérkezett pályaművek felett a bírálóbizottság hosszú, majdnem kétórás tanácskozás után a következő határozatot hozta: *A beérkezett pályaművek egyikét sem tartja a bizottság jelenlegi formájában kivitelezésre alkalmasnak.* Ezért csak a második és harmadik díj odaítélése, továbbá öt darab pályamű megvásárlására nézve hozott titkos szavazással döntést és azt javasolta az Országos Emlékmű Bizottságnak, hogy a díjazott pályamű benyujtói, valamint néhány kiváló meghívott művész között *hirdessen újabb zártkörű pályázatot.* A díjazott művek a következők voltak: **1000 pengős második díjat nyerte** *Marjanovits* György, 600 pengős harmadik díjat nyerte *Csen* Károly. Azonkívül javasolta öt darab pályaműnek egyenként 300 pengővel való megvásárlását és pedig *Gondos* József, *Kalotay Kreybel* Ottó, Farkasfalvi *Mangsch* Gyula, *Siklódy* Lőrinc és *Vastagh* Éva pályaművét.

— **Három súlyos alkoholmérgezés fogadásból.** *Czlaki* János 23 éves napszámos szombat este *súlyos alkoholmérgezéssel* összeesett a Sajó uccában. Körülbelül ugyanebben az időben *szintén alkoholmérgezéssel* esett össze *Liga* István 20 éves munkás a Tisza Kálmán téren. *Mészáros* Géza 38 éves munkás ugyanekkor a Romanelli uccában esett össze *holtrészegen.* A kihívott mentők körülbelül egyidőben érkeztek a három alkoholmérgezést szenvedett beteggel a Rókus kórházba. Ott azután kiderült, hogy *a három ember egy kocsmában borozgatott* és közben egyiküknek eszébe jutott, hogy meg tudna-e inni egy liter rumot. Fogadtak, hogy mindegyikük megiszik egy-egy liter rumot és nem lesz tőle semmi bajuk. A kocsmából vidáman távoztak, elbúcsúztak egymástól, de körülbelül fél kilométernyi út után *majdnem egyidőben összeestek.* Állapotuk súlyos.

— **Két gyermek gombamérgezése.** Szombaton Ujpesten *Tapuszta* Mihály 11 éves és *Tapuszta* Ferenc 7 éves kisgyermekek, akik Ujpesten a Dugonics ucca 23. számú házban laknak, igen súlyos *gombamérgezésben* megbetegedtek. Mindketten súlyos állapotban voltak, amikor kórházba szállították őket.

= **Az első férfidivatbemutatót Magyarországon az** Astor férfiruházlet rendezi meg londoni mintára. Naponta bemutatásra kerülnek a legújabb divatú öltönyök, átmeneti és télikabátok, városi bundák. Mindenkinek meg kell néznie ezt a teljesen újszerű divatbemutatót a cég Rákóczi út 16. szám alatti helyiségében.

= **Fontos rádióhírek.** Talán még soha nem hallgatott annyi ember a világon rádiót, mint Európának ebben a sorsdöntő, lázas óráiban. Európa és a világ rádióállomásai szinte percről percre sugározzák ki hullámaikon az éterbe az emberiség sorsára döntő jelentőségű híreket és kinyilatkoztatásokat. Nem kétséges, hogy a megfelelő rádiókészülék kiválasztásánál éppen most figyelemmel kell lenni arra, hogy a világ minden részéből kifogástalanul hozza a készülék a fontosabb állomásokat. Ilyen rádió az Orion 88. típus, melynek sávszélességszabályozója lehetővé teszi, hogy távoli gyenge adók is szelektíven, a szomszédos erős állomásoktól nem zavartatva jelentkezzenek a hangszóróban. Óriás dinamikus hangszóró, varázsszem, egyszóval a modern rádiótechnika minden olyan kelléke megtalálható ennél a készüléknél, mely a teljesítményt és a tiszta vételt fokozza.

Kőszegi R. fűzőkészítő Rákóczi út 9. **Kesztyűk** és női **fehérneműek** nagy választékban.

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Szombaton a spanyolok kijelentették, hogy ők nem békülnek. Remélik, hogy az általános nagy megbékülés idején újból velük is törődni fognak egy keveset.

Kivonják a forgalomból a cseh váltópénzt. Papírból nyomnak Prágában ezüstpénzt.

Beszélgetés a kávéházban: »Olvasta? A magasugró bajnoknőről kiderült, hogy férfi.« »Igazán mulatságos. Ő ugrott és közben ugratta a társaságot.«

A nap aktuális kérdése: »Vajjon a zivataros idő miatt ejtőernyőn kívül esőernyőt is visznek magukkal az új sztratoszféra-repülők?«

A nap hőse: a zsír, amely most ismét olcsóbb lett, mert kínálat mutatkozik belőle. Még egy besszhullám és hitelbe is kínálják.

Nincs deficitje a magyar fővárosnak. Elárulhatná a polgároknak, hogy hogyan csinálja.

Beszélgetés a villamos perrónján: »Olvasta? Tanácskozott a pesti csapat, hogy milyen taktikával győzhetné le a bécsi együttest.« A legokosabb volna elővenni az ósdi szisztémát: több gólt rúgni a kapujukba.«

Mindenben első a Pesti Napló

— **Mary angol anyakirályné beteg.** *Londonból* hivatalosan jelentik, hogy *Mary* anyakirályné torokgyulladásban megbetegedett. A királyné állapota nem ad nyugtalanságra okot, de néhány napig szobában kell maradnia.

— **Címadományozás.** A kormányzó *Jónás* Béla, *Szilaveczky* Lajos és *Ajkay* Miklós nyugalmazott rendőrfőtanácsosoknak a rendőrfőkapitányhelyettesi címet adományozta.

— **A hollandi magyarok öröme.** *Hágából* kaptuk ma a következő táviratot: »Hazánk elszakított részének visszatérésére vonatkozó reményünk fellángolása alkalmából hálánk, boldogságunk hangos moraja száll az Égbe, hogy szülőhazánk boldogabb jövője nagy Kossuthunk szellemében újjászülessen. Fejlődésünk békés iránya a haza minden polgárának megértést és megélhetést hozhat. Teljes szívből köszönti a *Pesti Naplót* a hollandi magyar kolónia nevében *Kőnig* Imre.«

— **Mit tanulhatunk** a Népművelési Bizottság háztartási telepén, a Gázművek VI., Vilmos császár út 3. szám alatti bemutatóhelyiségében:

Az élelmiszerek titkai. Előadó: dr. Dömel Erzsébet. Tandíj 1.50 P. Október 5-től november 2-ig minden szerdán délután 6—7-ig. Előadásonként más-más élelmiszer ismertetése tápanyag, élettani jelentőség és konyhatechnikai szempontból. Az egyes előadások után az említett élelmiszerek elkészítésének főzőbemutatója.

Főzőtanfolyamok háztartási alkalmazottak részére. Tandíj 5 P. Anyaghozzájárulási költség nincs. Hetenkénti két délutáni elfoglaltsággal hozzásegítjük a háztartási alkalmazottakat ahhoz, hogy még jobban, gyorsabban, olcsóbban és ízletesebben főzzenek. Higiénikus főzés, a gáztűzely takarékos használata és az ízléses tálalás.

Kötő délutánok. Október 3-tól dec. 12-ig minden hétfőn délután 5—8-ig. Minden alkalommal főzőbemutató és tea. Vezető: Dobos Erzsébet. Tandíj 6 pengő. A legdivatosabb pulloverek, kabátkák készíthetők el a hozzávaló apróságokkal (sapka, kesztyű, sál). Első órára bármilyen színű kötőfonalból körülbelül 2 deka szükséges hozzávaló kötőtűvel. A tanfolyam hallgatóinak létszáma korlátozott. Minden kedden és pénteken délután 5 órakor főzőbemutató a takarékos gázhasználatról.

— **III. Boris, a Bolgárok Cárja** trónralépésének 20-ik évfordulója ünnepén, október 3-án, a budapesti bolgár templomban, IX., Vágóhíd u. 15. szám alatt negyedtizenegy órakor hálaadó istentisztelet lesz. Ezen a napon **a követség hivatala zárva marad.**

— **Sokgyermekes anyák megjutalmazása Debrecenben.** *Debrecenből* jelentik: A Debreceni Társadalmi Segítő Bizottság 44 sokgyermekes anyát jutalmazott meg. Az ünnepi beszédet *Uray* Sándor református egyházkerületi főjegyző mondotta. Mindegyik családanya 50—50 pengős segítségben részesült. Volt közöttük *kettő olyan, akinek 12 és négy olyan, akinek 11 élő gyermeke van.*

— **Bajtárskeresés.** Fodor Zsigmond önkéntes őrmester, hadapródjelölt eszéki 78-as gyalogezredtől 1917 február havában ment ki Galiciába. 1918 április végén Olaszországban — Assiagó, Monte-Grappa, Sassa Grosso tűzvonalban volt 1918 szeptemberig. Gázmérgezéssel a borgói kórházba került. Emlékszik Boór századosra, Krause (Wien) hadapródjelöltre, Kaiser önkéntes tizedesre, Rotter Ernő hadapródjelöltre, Descovits (Lovrana) önkéntesre, Rajcs Milán hadaprődörmesterre, Áron önkéntesre, Weinberger József önkéntes őrvezetőre. Kéri volt 78-as bajtársait, hogy a címüket közöljék Fodor Zsigmond Dohány u. 16 Budapest címre.

— **Bírósági kinevezések.** A kormányzó az igazságügyminiszter előterjesztésére dr. *Balogh* István pécsi főügyészt koronaügyészhelyettessé, dr. *Révy* Lászlót pécsi főügyésszé, *Miháliffy* Dénest a pécsi ítélőtáblához tanácselnökké, dr. *Rimler* Jánost a kaposvári törvényszékhez tanácselnökké, dr. *Máthé* Endrét a kaposvári ügyészség elnökévé, dr. *Patonay* Lászlót a lengyeltóti és *Szendrődi* Rezsőt a szentlőrinci járásbíróság elnökévé, dr. *Ábrányi* Alajost a pécsi ítélőtáblához bíróvá, dr. *Gaál* Dezsőt a szekszárdi ügyészség elnökévé, dr. *Hrabéczy* Jenőt a pécsi ítélőtáblához bíróvá, dr. *Baróthy* Ferencet a nagykőrösi és dr. *Berecz* Kálmánt a hevesi járásbíróság elnökévé, dr. *Csomor* Jánost a váci járásbírósághoz járásbíróvá, dr. *Borsos* Dezsőt a kaposvári és dr. *Balázs* Andort az egri törvényszékhez bírákká, dr. *Hajós* Józsefet és dr. *Molnár* Gézát az adonyi járásbírósághoz járásbírákká, dr. *Rudolf* Lórántot a pécsi törvényszékhez bíróvá, dr. *Szentgáthi* Jenőt a tatai járásbírósághoz járásbíróvá, dr. *Koppányi* Dénest a miskolci ügyészséghez ügyésszé, dr. *Istók* Jenőt a mohácsi járásbírósághoz járásbíróvá, dr. *Thoroczkay* Jánost a kecskeméti ügyészséghez ügyésszé, dr. *Sebessy* Gábort a szegedi járásbírósághoz járásbíróvá, dr. *Németh* Ferencet a soproni ügyészséghez ügyésszé, dr. *Félegyházi* Pált a szegedi, dr. *Madár* Imrét a kecskeméti, dr. *Baróthy* Zoltánt a jászberényi, dr. *Sulyok* Lórándot a barcsi, dr. *Karpáti* Jenőt a bácsalmási, dr. *Poronyi* Györgyöt a marcali, dr. *Pávó* Pált a szeghalmi, dr. *Hámori* Zoltánt a keszthelyi, dr. *Jankó* Pétert a monori és dr. *Fehér* Lászlót a gyomai járásbírósághoz járásbírákká kinevezte.

— **Szobrot állít Ujpest Kossuthnak.** Ujpest város vezetősége elhatározta, hogy a város százéves jubileuma alkalmából szoborral örökíti meg *Kossuth* Lajos emlékét. A szobrot a jövő évben állítják fel.

— **Pestkörnyéken minden 3000 lélekre csak egy autotaxi iparengedély adható ki.** Pest vármegye új szabályrendeletben kimondja, hogy a fővárossal szomszédos községekben minden 3000 lakosra csak egy taxi iparengedély adható ki. Amennyiben valamely községben 3000-nél többen laknak, minden megkezdett 3000 lélekszám után kiadható egy iparengedély.

— **Nem látszat, hanem valóság,** hogy az új osztálysorsjátékon 44.000 sorsjegyet húznak ki 9,758.000 pengő készpénzben. Ezen óriási összegű nyereményekben része lehet mindenkinek, akinek sorsjegye van. Kiss Károly és Társa Bank Rt. Budapest, IV., Kossuth Lajos ucca 6., az ország egyik legnépszerűbb főárusítója ajánlja szerencsesorsjegyeit a mai lapunkhoz csatolt kartonmellékletén t. olvasóinknak. Minden megbízást, melyet legcélszerűbb a kartonról levágandó »Rendelőlap«-on e közkedvelt bankháznak még ma elküldeni — gondosan és diszkréten teljesít. A húzások október 15-én kezdődnek.

— **Urmánczy Nándor hetvenéves.** Október 1-én, *Urmánczy* Nándor hetvenedik születésnapján az Ereklyés Országzászló Nagybizottsága teljes elnöki és intézőtanácsi ülést tartott. *Cselényi* Pál fővárosi törvényhatósági bizottsági tag köszöntötte Urmánczy Nándort, hangoztatva érdemeit, a háromszáz országzászló létesítését. A frontharcosok nevében *Csukássy* Lóránt mondott üdvözlést. Az ország minden részéből érkeznek Urmánczy Nándorhoz üdvözlő táviratok és levelek. Elsőnek *József* főherceg küldött táviratot, a TESz is táviratban küldött üdvözletet.

— **Hat orvosi állást töltenek be az ujpesti kórházban.** Az ujpesti kórházban két orvosi, két alorvosi és két segédorvosi állás üresedett meg, amelyekre az alispán *október 15-iki határidővel pályázatot hirdetett.* Az orvosi kinevezésekről maga az alispán dönt.

= **Ideges emberek gyomor- és bélpanaszainál** reggelizés előtt egy félpohár természetes *»Ferenc József«* keserűvíz kissé felmelegítve igen kellemes háziszer, amely a székletétet elrendezi, az emésztést előmozdítja és az egész anyagcserét jótékonyan befolyásolja. Kérdezze meg orvosát.

= **Jelentem:** Londonban személyesen választott mintáim szövetei megérkeztek. *Staub* szabó.

= **Olcsó és gyors sütemények** tárháza az országszerte legjobbnak elismert Váncza sütőpor új színestetejű »Kincses receptkönyvecské«-je. Több, mint 100 képpel magyarázza e valóságos kincses könyvecske a legkitűnőbb ünnepi és hétköznapi sütemények receptjeit. E minden gazdasszonyt érdeklő könyvecskét levelezőlapkérésre díjmentesen megküldi a: Váncza gyár Budapest, 10-es posta.

= **Hány fűtési nap van egy téli szezónban?** 180, ami annyit jelent, hogy egy jó kályha 180 napon át a nap minden órájában reageteg tüzelőt takarít meg gazdájának. Igy azután érthető, hogy egy Zephir vagy egy Rekord kályha vételára már 1—2 szezónban megtérül a tüzelőmegtakarítás által. Ezért oly kedveltek a Héber gyár kályhái. Árlap ingyen. Eladási mintaraktár: Vilmos császár út 39. Hajós ucca sarkán. Telefón: 12—46—10.

= **Nem lehet eléggé hangoztatni,** mily fontos intézmény a m. kir. osztálysorsjáték. Tudni kellene mindenkinek, mily sokan nyertek óriási nyereményeken kívül tekintélyes összegeket és ma gondtalanul élhetnek. A m. kir. osztálysorsjáték húzásainál az állam gyakorolja az ellenőrzést, ott nincs protekció, nincs kiváltság, se rang, se kor, se érdem, sem képesség, se tehetség, se vagyon, hanem teljesen a »véletlen szerencse« dönti el, hogy melyik sorsjegy nyer. Senki se mulassza el most a gyors meggazdagodás lehetőségét, a kiváló alkalmat. Október 15-én kezdődik az új 41. sorsjáték, rendeljen egy sorsjegyet még ma bármelyik főárusítónál.

= **Felhívjuk** t. olvasóink figyelmét a háztetőknek tűzgátló festékkel való befedésének szükségességére. Szívesen szolgál ajánlattal Immunit Kft. Budapest, X., Vasgyár u. 1.

Légvédelem + Önvédelem = Honvédelem!
Tűzmentesítse házának fatetőszerkezetét
a hivatalos követelményeknek megfelelő:
IMMUNIT F
jelű
tűzgátló festékkel.
Felvilágosítással szolgál:
IMMUNIT KFT., Budapest, X.,
Vasgyár ucca 1. Telefón: 148-228.

— **A Nemzeti Repülőalapért.** Tolna vármegye közönsége 10.000 pengőt adományozott a Horthy Miklós Nemzeti Repülőalapra. — A Magyar Aero Szövetség elnökségénél újabban a következő felajánlásokat jelentették be a Horthy Miklós Nemzeti Repülőalapra: Hungária Klub igazgatósága 1000, Első Magyar Cartonlemezgyár tisztviselői 301.65, Országos Egészségügyi Anyagraktár, Rico Magyar Kötszermüvek rt. tisztviselői és munkásai 210.36 pengőt, Tejértékesítő és Tejgazdasági rt. igazgatósága, tisztviselői és munkásai 1 havi fizetésüknek 1%-át.

— **A Frontharcos Szövetség statisztikája.** A Frontharcos Szövetség Országos Elnöksége most tette közzé az augusztus hónap folyamán felvett új szövetségi tagokról elkészült statisztikáját az új tagok *katonai rang és vallásfelekezeti megoszlására* vonatkozóan. A Szövetség tagfelvételi bizottsága és szervezési osztálya által elkészített statisztikai adatok a következők: Az 1938. évi augusztus hónap folyamán felvételre jelentkezettek száma 2979, ezek közül felvétetett 1749. A felvettek közül tiszti állományú 952. Felekezeti megoszlás szerint felvétetett 1075 római katolikus, 612 protestáns, 34 izraelita és 28 egyéb vallásfelekezetű frontharcos. A Frontharcos Szövetség Országos Elnöksége egyben figyelmeztetéssel fordult a Szövetség tagjaihoz, melyben felhívja őket, hogy a szövetségi átigazolások során kibocsátott új (háromrészes) szövetségi igazolványt minden tag állandóan hordja magánál, mert a Szövetség megbizottai a frontharcos jelvényviselőket igazoltatni fogják és amennyiben a szabályszerű szövetségi igazolványt felmutatni nem tudják, ellenük, jogosulatlan jelvényviselésért haladéktalanul eljárást indít. A Frontharcos Szövetség, most, amikor tagjainak szolgálatát a Haza érdekében felajánlotta a Legfelsőbb Hadúrnak, fokozottan kíván őrködni efelett, hogy *a Frontharcos Szövetség jelvényét illetéktelenek ne bitorolhassák.* A Frontharcos Szövetség egyben felhívja a kereskedőket, hogy kirakataikból *a Szövetség jelvényét vegyék be,* mert annak használatát a tűzharcos törvény kifejezetten eltiltja.

— **Fáradságos munkád eredményét** percek alatt dönti romba a *tűzvész,* megvéd ellene a *tűzbiztosítás.*

— **Megalakult a Törvényszéki Ujságírók Egyesülete.** A törvényszéki ujságírók szindikátusa *Budapesti Törvényszéki Ujságírók Egyesülete* címen egyesületté alakult át. Az alakuló közgyűlés a következő tisztikart választotta meg: *Dobay* Tibor elnök, *Pitroff* Gyula és *R. Szabó* Béla alelnökök, *Hajdu* Endre főtitkár, *Kertész* Dániel pénztáros, vitéz *Derecskey* Gábor ellenőr, dr. *Patai* Sándor, *Récsei* Ödön számvizsgálók, dr. *Sándor* László ny. főkapitány ügyész.

— **Megjelent a Külügyi Szemle őszi »csehszlovák« száma.** A *Külügyi Szemle* októberi kötete több igen időszerű csehszlovák vonatkozású tanulmányt közöl. *Hlinka* András nekrológja után *Weber* Tibor, a *Külügyi Társaság* londoni levelezője *»Anglia és a csehszlovák kérdés«* címmel írt tanulmányt. Ugyancsak tanulmány keretében ismerteti *Pangrácz* Kálmán *Benes Edward politikai emlékiratait.* A kisebbségi rovat részletesen beszámol *a legutóbbi csehszlovákiai községi választásokról* és részletesen ismerteti a *szudétanémet problémát.* A *»Magyarok Csehszlovákiában«* című összefoglaló munka bírálatán kívül több csehszlovák tárgyú könyvismertetést is találunk. *Drucker* Györgynek, a *Külügyi Szemle* szerkesztőjének, *angliai tanulmányútjáról írt* beszámolója után *Göllner* Aladár *a népfrontról és a francia külpolitikáról, Rónai* András *a román kisebbségi politikáról, Czakó* István *a szabadidő-mozgalom legutóbbi római kongresszusáról* és *Toporczi* Emil *a dunavölgyi kérdés új megvilágításáról* ír. Az októberi számot különféle időszerű és gazdag rovatok egészítik ki. A kiadóhivatal (Országház XI.) készséggel küld mutatványszámot.

Férfiszövet-
különlegességek
rendkívül olcsó áron
Pogány és társa
DEAK FERENC UCCA 21.

sát megakasztani és továbbfejlődését biztosítani akarjuk, akkor ezt föltétlenül *központilag* kell megszervezni és a *művészet, munkatechnika és reális kereskedelem által megkívánt legszigorúbb kritikával* vezetni.

Ezek alapján a következő indítványokat terjesztem elő:

1. Mondja ki a kongresszus, hogy az ország háziiparának az egyes vidékek *népművészeti tradíciói* alapján való reorganizálását és ennek úgy művészeti, mint kereskedelmi

GOMBOS LILLY: Félakt

A párisi Salon des Indépandents kiállításáról

szempontból való *központi irányítását* etikai, szociális és közgazdasági szempontból szükségesnek tartja.

2. Évégből Budapest székhellyel, egy olyan *központi szervezet* létesítését tartja kívánatosnak, amelybe mindazon kultúrális intézmények és egyesületek, amelyek programjában a háziipar fejlesztése helyet foglal, delegáltjaik által képviseltetik magukat.

3. Népművészetünk és az ezzel kapcsolatos háziipar propagálása szempontjából a kongresszus szükségesnek tartja olyan *kiadványoknak* a megjelentetését, amelyek úgy a fővárosi, mint a vidéki múzeumokban és egyes magángyűjteményekben feltárolt népművészeti alkotások legértékesebb darabjait úgy az itthoni, mint a külföldi érdeklődők elé viszik. Úgyszintén szükségesnek tartja ezen összegyűjtött anyag segítségével olyan *technikai rajzgyűjteményeknek* az elkészítését, amelyek alapján a különböző háziipari cikkek elkészíthetők. A kormány fölkérendő, hogy erre a célra megfelelő összeget bocsásson rendelkezésre.

4. A *kézimunkatanítás* tárgyi körét hazai népművészetünkből merítse. Minden vidék elsősorban a saját tradícióit viszi az oktatásba, hogy így az illető vidék sajátosságait továbbra is életben tarthassuk és a kifejlesztendő háziipar részére is technikai készséggel biró munkások folytonosságáról gondoskodhassunk. Az iskolák részére külön mintatár készítendő.

A Hősök Emlékét Megörökítő Országos Szövetség közgyűlését a szobrásztagok nagy érdeklődése mellett tartotta meg. A választások megejtése előtt egyhangú lelkesedéssel acclamálták *Zala* György mestert a Szövetség díszelnökévé, majd a választás megejtésére került a sor. Miután *Ligeti* Miklós, aki két éven keresztül a legválságosabb időkben sikerrel vezette a Szövetség ügyeit, ismételten kifejezte azt a megmásíthatatlan elhatározását, hogy az elnöki tisztet ismét nem vállalja, mert ebben a tisztben személyváltozást kiván, egyhangúan megválasztották az új elnököt *Tóth* István szobrászművész személyében. Társelnök *Szentgyörgyi* István és alelnök vitéz *Székely* Károly lett. A végrehajtó bizottság tagjaiul megválasztották *Ligeti* Miklós, *Horváth* Géza, *Telcs* Ede, *Siklódy* Lőrinc, *Pásztor* János és *Vastagh* György szobrászművészeket. Ellenőrző tagok: *Lux* Elek, *Margó* Ede, *Hemonnay* Jenő, *Nemes* György, *Kalotay* Ottó és *Cser* Károly. Pénztári ellenőr *Petri* Lajos és számvizsgálók *Andrejka* József, *Horváth* Béla és *Müller* Tibor lettek. A közgyülést bankett követte, melyen több toast hangzott el a lelépő elnök, *Ligeti* Miklós és az új elnök, *Tóth* István tiszteletére.

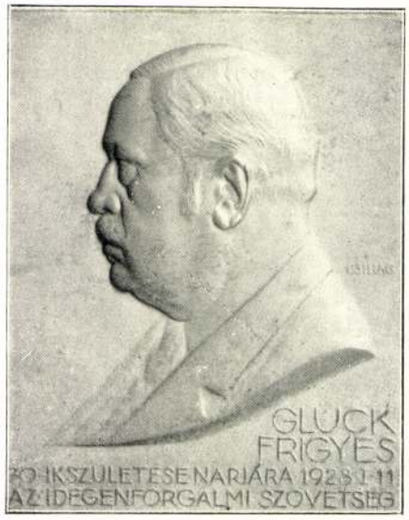

BARTA ERNŐ: A búcsú

A Paál László Társaság kiállításáról

CSILLAG ISTVÁN: Kerner István karnagy

CSILLAG ISTVÁN: Glück Frigyes

A MŰCSARNOK TÉLI TÁRLATÁRÓL

VIDÉKI CENTRUMOK

Sopron

A Soproni Képzőművészeti Kör 31. egyesületi évében már eddig is szép programmot bonyolított le. Őszi tárlatán 150 képpel állt ki a soproni festőgárda, melynek sorát a fővárosban is elismert művészek erősítették, mint *Horváth* József, a kiváló aquarellista és *Szent-Istvány* Gyula professzor. A karácsonyi tárlaton 13 festő szerepelt. Ugyanakkor lépett először a közönség elé a kör alig egyéves alakulata, a Fotocsoport, melynek kiállítása 310 nívós művel egész sereg vezető személyiséget, köztük a főispánt is, sorakoztatta fel a művészet aktív barátjaképen. A kör megkezdte 3 matinéből álló előadássorozatát is. Elsőnek dr. *Bierbauer* Virgil, fővárosi építész-szakírót hívta meg, ki Vízkereszt napján tartotta nagy érdeklődés mellett felolvasását korunk építészetéről. Februárban *Glatz* Oszkár ad elő.

Kaposvár

A Dunántúli Képzőművészek Szövetsége a Kaposváron székelő *Berzsenyi Társaság* rendezésében f. évi *március 31-én*, (Húsvét vasárnapján) nyitja meg a szokásos hivatalos tavaszi tárlatát Kaposvárott. Ez a minden évben művészeti eseményt jelentő tárlat, melyen a dunántúli művészek ismét bemutatják munkálkodásukat és fejlődésüket. Az előjelek szerint az eddigi méreteket felül fogja múlni. Miután a *Dunántúli Képzőművészek Szövetségének* kifejezett célja, hogy a Dunántúl talajából fakadt, tipikusan magyar művészetet megvédje a divatos és csak üzleti célokat szem előtt tartó befolyásoktól, valamint annak művészi nívóját emelje, ezúton kéri az összes dunántúli s a Szövetség kebelébe tartozó művész tagtársakat, hogy *a márc. 20—25. között* beküldendő műveik számát az elnökségnél jelentsék be és annak idején csak művészi értékű alkotásokat szíveskedjenek küldeni a zsűri elé. A tárlaton úgy, mint eddig, — díjakat adnak ki.

Pesterzsébet

Egy kiállítás margójára. Igen tisztelt Főszerkesztő Úr! A pesterzsébeti kiállításnak sikere volt. Sok jóság, megértés, szeretet és egy darab kultúrfölény kellett ehhez a tanács és a polgármester részéről Mi, kiállító művészek, mindent megkaptunk, sőt még ennél is többet. A kiállító művészek, mint egyének, tiszteletben tartását, megbecsülését és felértékelését abban is, hogy a polgármester mindnyájunkat privát kölcsönnel is ellátott saját pénztárcájából, hogy előzetes kiadásaink fedezve legyenek. Ezt az úri gesztust tanúlják meg minden illetékesek *Ujfalu* Béla dr. pesterzsébeti polgármestertől.

Főszerkesztő Úrnak igaz tisztelettel

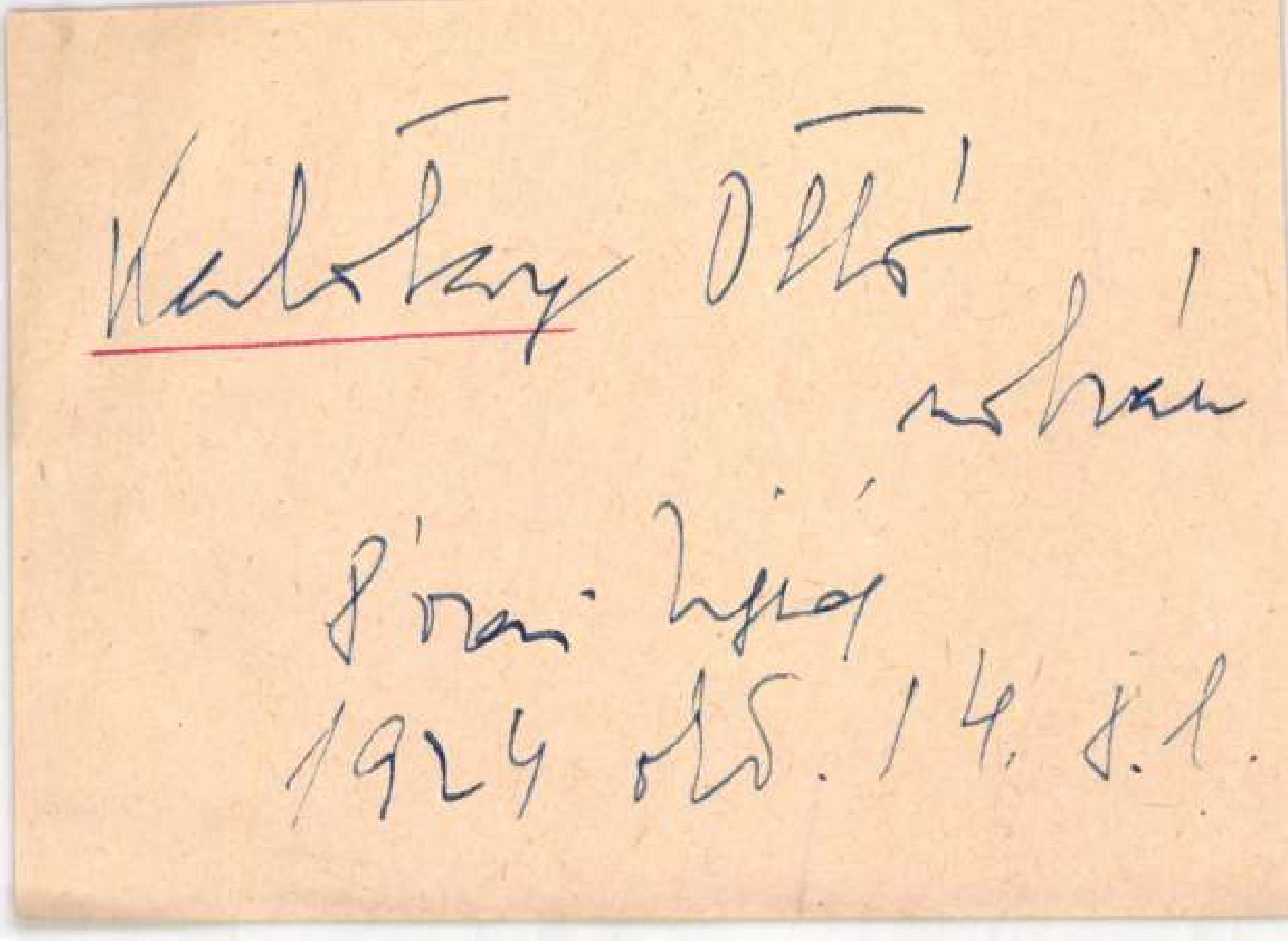
Sassy Attila.

Szombathely

vitéz Pataky Ferenc kiállítása Szombathelyen ünnepies keretek között nyílt meg a Kultúrpalotában. Szépszámú és előkelő közönség hallgatta meg dr. Ujváry Ede h. polgármester költői szárnyalású megnyitó beszédét. A kitünő fiatal művészt meleg ovációban részesítette a vernissage közönsége.

Gyula

A gyulai járás községeinek hősi szobor emlékművei a tavaszra állni fognak. A vármegye kölcsönt fog fölvenni és a községek ebből a kölcsönből fogják fedezni a hősi halottak emlékének megörökítésére felállítandó emlékszobrokat. Kívánatos lenne, hogy más vármegyék községei is megszívleljék a jó példát.

MDK

Kalotay Ottó

díjat nyert a sepsiszentgyörgyi Gábor Áron-szoborpályázaton

Pesti Hirlap 1943. dpr. 6.

. 16.szám

tórium közleményei

KIÁLLITÓ MŰVÉSZEK NÉVSORA

Ajtoni Bundschuh Ottó f. Kerepesi-út 38. (368.)
Andrejka József sz. Ujpest, Mussolini-utca 22. (362.)
Aradi Edvi Illés f. Tavaszmező-utca 1. (104, 236, 264, 286.)
Aszódi Weil Erzsébet f. Liszt Ferenc-tér 10. (151, 165.)
dr. Avedik Felix f. Hieronymi-út 36. (142, 144, 159.)
Azbej Imre f. Benczúr-utca 2. (173.)
Ács Ágoston f. Kacsa-uta 22. (417, 432.)
Ács Ferenc f. Kolozsvár, Mussolini-utca 120. (395.)
Áldor János László f. Kelenhegyi-út 12. (51, 93.)
Áldozó József f. Himód, Sopron megye. (183.)

Bajor Ágost f. Kelenhegyi-út 12. (494.)
P. Bak János f. Rákospalota, Pázmány-út 20. (294, 409.)
Baky Győző f. Horthy Miklós-út 40. (331.)
Baranyay Ferenc f. Reáltanoda-utca 17. (407.)
Barkász Lajos f. Csillaghegy. (5, 103, 109, 297.)
Barna Ilona f. Tarczalli-utca 14. (366, 381, 471.)
Basilides Barna f. Szalay-utca 3. (310, 314, 315, 316.)
Basilides Sándor f. Mester-utca 33. (20.)
Bálint Árpád f. Rózsa-utca 73. (396.)
técsői Bálint Géza f. Bajza-utca 43. (168, 180.)
Bánságh Vince f. Helemba. (323.)
Bánszky Tamás f. Debrecen, Szent Anna-utca 17. (380, 384.)
tartnói Belányi Viktor f. Vilmos császár-út 21. (14, 80, 211, 213.)
Benkhard Ágost f. Aréna-út 84. (29, 35, 304.)
Berecz Gyula sz. Komárom, Tó-utca 1. (107.)
Berki Nándor sz. Knezics-utca 15. (125.)
nemes Biczó András f. Ráday-utca 34. 338, (340.)
Biró György f. Hársfa-utca 59/b. (506.)
Biró József f. Mátyásföld, Korvin-utca 11/a. (302, 306, 424.)
Bocsák Sándor f. Pestszenterzsébet, Kossuth Lajos-utca 25. (486, 487, 488.)
Boldogfai Farkas Imre f. Pestszenterzsébet, Bocskay-utca 8. (481, 482, 483.)
Boldogfai Hajgató Ferenc f. Rákospalota, Perczel Mór-utca 10. (83, 320, 322.)

Borbereki Kováts Zoltán sz. Thököly-út 71. (146.)
Borics Pál sz. Kozma-utca 10. (95.)
soproni Bors Károly f. Margit-körút 64/b. (249.)
Borsodi Bindász Dezső f. Pázmány Péter-tér 5. (115.)
Bosznay István f. Krisztina-körút 83. (12.)
Bődy Kálmán sz. Hidegkúti-út 84/a. (453.)
Böszörményi János f. Baross Gábor-telep, Kassai-utca 23. (435.)
Budai Sándor f. Székelymoson, u. p. Nyárádszereda. (176.)
Bukovinszky Gyula f. Kassa, Mészáros-utca 19. (312.)
Burján László f. Városház-utca 3. (21, 75, 245.)
Büky Zoltán f. Kút-utca 7. (330.)

Clauder Margit f. Tárogató-út 55. (385, 479.)
Crouy Chanel Adél f. Csesztve, Nógrád megye. (351, 359.)
Csabai Wágner József f. Mezőtúr. (382.)
Csapó Jenő I. Hajós-utca 15. 248.)
Csányi Lajos f. Kerepesi-út 5. (206.)
Cserhalmi Jenő sz. Horthy Miklós-út 56. (452.)
Csillag István sz. Andrássy-út 1. (138, 446.)
Csupor László f. Kálvária-tér 13. (81, 400, 467, 508.)
Czencz János f. Százados-út, Művésztelep. (39, 73, 274, 278.)
Czene Béla f. Szentes-utca 36. (22, 26, 329, 332.)
apátfalvi Czene János f. Telepes-utca 126. (182, 196, 317.)

Damkó József sz. Ybl Miklós-tér, Várkertbazár. (27.)
szentgyörgyi Darabos János sz. Stubnya-utca 5. (412.)
Dehény Lajos f. Hódmezővásárhely, Bercsényi-utca 4/a. (475, 496.)
Demeczkyné Volf Irma f. Áldás-utca 4. (477.)
Dénes Miklós sz. Pancsova-ut 1/b. (455.)
Dobroszláv Lajos f. Felsőgalla. (415, 436.)
Dolányi Benczur Ida f. Horthy Miklós-út 16. (252, 254, 282.)
Döbrentey Gábor f. Péterffy Sándor-utca 41. (18.)
Döbröczöni Kálmán f. Miskolc, Csabai-kapu 20. (212, 243.)
Dömötör Mihályné f. Budakeszi-út 14. (79.)
Dudás Jenő f. Madách Imre-tér 1. (162.)
Dudás Máté f. Ujpest, Király-utca 26. (166.)

Edvi Illés György sz. Cinkota, Kossuth Lajos-utca 1. (461.)
Emánuel Béla f. Budafoki-út 17/a. (489.)
Englerth Emil f. gróf Zichy Géza-utca 10. (94.)
Éder Gyula f. Székely-utca 2. (201, 251.)

1943 tav.

pankotai Farkas Béla sz. Stefánia-út 1/a. (215, 430.)
csallóközi Farkas Lőrinc f. Délibáb-utca 25. (244, 260. 266, 490.)
dr. Farkas Zoltán sz. Juhász Andor-utca 24. (88.)
Fazekas Sándor sz. Bajza-utca 41. (199.)
Fayl Frigyes f. Zagyvapálfalva (355.)
Fehér Ilona f. Kelenhegyi-út 12. (219, 427.)
Fenyves Edith f. Wesselényi-utca 60. (178, 197.)
Ferenczy Éva sz. Debrecen, Poroszlai-út 13. (123.)
Ferraris Arthúr f. Géza-utca 3. (413.)
Feszty Masa f. Dísz-tér 10. (463, 468.)
Füle Mihály f. Thék Endre-utca 46. (241.)
felsőeőri Fülöp Elemér sz. Böszörmény-út 36/b. (15, 459.)
Füredy Rikárd sz. Ybl Miklós-tér, Várkertbazár. (135.)
Füstös Zoltán f. Aréna-út 7. (429.)

Gaál Ferenc f. Andrássy-út 83. (8, 68, 77, 111.)
Gaár Vilmos f. Árpád fejedelem-útja 29. (179, 185.)
Galla Endre f. Ujpest, Árpád-út 86/a. (327.)
Garay Ákos f. Kinizsy-utca 10. (205, 233.)
Gách György sz. Alsóhegy-utca 1. (19, 124, 132.)
Gády Lajos sz. Stefánia-út 1. (11.)
csiki Gál János f. Pestsashalom, Dietrich-utca 45. (59, 204, 406.)
erdélyi Gáll Ferenc f. Nagybánya, Kossuth Lajos-utca 23 (86, 421.)
Gánoczyné Tardos Krenner Musi f. Üllői-út 104. (209.)
Gerhardt Alajosné f. Baross-utca 124. (469.)
Gimes Lajos f. Szent István-körút 8. (120, 143.)
Gulyás Ferenc f. Törökbálint, Kossuth Lajos-utca. (376.)
Gulyás Sándor f. Mátyásföld, Liszt Ferenc-utca 4. (76, 78, 113, 275.)
Gussich Jenő f. Vilma királynő-út 8. (221, 228.)
Guzsik Ödön f. Somorjay-utca 4. (231.)
Gyertyányi Németh Gyula f. Víg-utca 18. (184, 187.)
Gyimesi Kováts Gábor f. Nagybánya, Mikszáth Kálmán-utca 26. (410.)
Gyoroki Pál f. Bangha Béla-utca 16. (194, 418.)
Győrfy K. József f. Jurányi-utca 9. (163, 164.)
Győrffy István f. Visegrádi-utca 48. (10.)
Győry Dezső sz. Lehel-utca 14. (256, 280.)
Gyulai József f. Mester-utca 22. (374.)

Halasi Horváth István f. Tégla-utca 16. (66, 271, 419, 437.)
Hangai Szabó Miklós f. Podmaniczky-utca 73. (216.)
Hanula József sz. Munkácsy Mihály-utca 33. (101.)
Hanzély Gizella sz. Beniczky-utca 3. (90.)
Haranghy Jenő f. Kinizsy-utca 31. (149, 156, 485.)
Heintz Henrik f. Budafoki-út 41/b. (13.)
Hende Vince f. Izabella-utca 65. (492, 493, 499, 500.)
Henczné Deák Adrienne f. Városmajor-utca 28/a. (268, 270, 289, 291.)
Cz. Hikády Erzsébet f. Szentes-utca 36. (311, 326.)
Hlavathy Somló Sári sz. Kerepes. (193.)
Horváth Béla f. Pacsirtamező-utca 27. (43, 45, 49, 258.)
Horváth Endre f. Margit-körút 50. (353, 354, 356.)
Horváth G. Andor f. Tégla-utca 16. (411.)
Horváth Géza sz. Százados-út, Művésztelep. (117, 118, 122.)
soproni Horváth József f. Sopron, Gyiróthi-út 7. (65, 106, 257.)
Huber Alfréd f. Veres Pálné-utca 5. (403.)
Huber István f. Váralja-utca 15. (56.)

Igaly István f. Rákospalota, Erzsébet-utca 29. (401.)
Istók János sz. Várkertbazár, Ybl Miklós-tér. (97, 333.)
Istokovits Kálmán f. Szép-utca 5. (16, 24, 112, 321.)

Jancsek Antal f. Népszinház-utca 22. (255.)
Jálics Ernő sz. Horthy Miklós-út 30. (135/a.)
nagyenyedi Jeney Zoltán f. Rottenbiller-utca 46. (388.)
v. Juhászné Ráth Olga f. Mártonhegyi-út 52. (365, 369, 472.)
Juszkó Béla f. Podmaniczky-utca 67. (2, 4, 114.)
Juszkó Piroska f. Podmaniczky-utca 67. (110, 203, 207.)

Kacziány Aladár f. Margit-körút 38/a. (239, 503, 509.)
Kalotay Ottó sz. Ybl Miklós-tér, Várkertbazár. (126.)
Kampis János f. Thék Endre-utca 43/b. (54, 242, 474, 476.)
Kapitány József sz. Rákospalota, Szőcs Bertalan-utca 54. (23.)
Kapussy György f. Lehel-utca 14. (189.)
Karácsony Géza sz. Bangha Béla-utca 16—18. (460.)
Kárpáthi Jenő f. Kelenhegyi-út 12. (53, 290.)
Kássa Gábor f. Nagyszombat-utca 19. Gimnázium. (89, 240, 273, 295.)
Keglevich Jenke f. Mészáros-utca 30. (350, 358.)

s. Király Jenő f. Hajdúböszörmény. (371, 377, 464.)
Királyfalvi Kraft Károly f. Veres Pálné-utca 19. (171.)
Kiss Farkas Imre f. Teréz-körút 56. (390, 392.)
Kiss Kálmán f. Verpeléti-út 18. (277, 279.)
Klammer Mariska f. Veresegyháza, Tó-part 20. (397.)
Klimó István f. Kispest, Zrinyi-utca 103. (48.)
Kóbor G. Elek sz. Lehel-utca 14. (448.)
Kóbor Henrik f. Baross-utca 30. (301.)
Koch Ernő f. Ajtósi Dürer-sor 5. (154, 158.)
Kocsis Árpád f. Andrássy-út 71. (386.)
Komáromi Kacz Endre f. Kelenhegyi-út 12. (44, 253, 272, 276.)
Komáromi Kacz Endréné f. Pilsudski-út 8. (217, 223, 393.)
Komáromi Kacz Rózsi f. Pilsudski-út 8. (357.)
Komjáthi Gyula f. Győri-út 24. (155, 157, 160.)
Konrád Ignác f. Alag. (402.)
Kopeczky Raul f. Váczi-utca 59. (404.)
ifj. Kovács János f. Böszörményi-út 5/a. (169, 288, 292, 339.)
Körössy János f. Mexikói-út 50. (423.)
Kövesdy Géza f. Népszinház-utca 8. (42, 46, 259.)
Kövér Gyula f. Visegrádi-utca 23. (220.)
M. Krajna János f. Horthy Miklós-út 10—12. (391.)
Kubass Arpád f. Pannonia-utca 21. (87, 91.)

Sz. Lám Ilus f. Attila-körút 2. (28, 308.)
László Pál f. Pacsirtamező-utca 34. (336, 342, 344, 349.)
Litteczky Endre f. Szatmárnémeti, Közraktár-utca 10. (361.)
lorbersbergi Lorberer Anna f. Kmetty-utca 19. (328.)
H. Lovass Piroska f. Tégla-utca 16. (425.)

maróthi Major Jenő f. Ferry Oszkár-utca 55. (283, 285.)
Makoldy József f. Vitéz-utca 2. (367, 478.)
Makovinyi Kálmán sz. Ráday-utca 37. (136, 442.)
Markup Béla sz. Szirtes-út 5/a. (96.)
Markup Valéria f. Szirtes-út 5/a. (172.)
Marosán László sz. Magdolna-utca 12. (389.)
Matéka Sándor f. Városmajor-utca 28/c. (449, 457.)
szemerei Matkovics Béla f. Mérleg-utca 2. (307.)
Matolcsy Lajos f. Siófok. Polgári iskola. (218, 319.)
Matos Lajos sz. Bosnyák-tér 17. (129, 131.)
Maugsch Gyula sz. Százados-út, Művésztelep (130, 134, 445, 447.)
Mátrai Lajos sz. Eszék-utca 9. (38.)

Medgyessy Ferenc sz. Százados-út, Művésztelep. (127.)
Meilinger Dezső f. Miskolc, Csabai-kapu. (296, 298.)
Mende Gusztáv f. Sopron, Bécsi-utca 18. (383.)
Merész Gyula f. Ady Endre-utca 17. (36, 61.)
Mezey Arthúr f. Héderváry-utca 41. (309, 313, 441.)
Mezey Ilus f. Pauler-utca 4. (352.)
Mihalovits Miklós f. Kelenhegyi-út 12. (63, 102, 250, 261.)
Mohácsy A. Győző f. Ujpest, Megyer, Gárdonyi Géza-utca 30. (346.)
Morotz Miklós f. Veszprém, Palotai-út 13. (195.)
Müller Ágosta f. Vilmos császár-út 21. (37.)

Nagy István f. Pestszentlőrinc, Állami telep 71. (269, 473.)
szilágyi Nagy István sz. Ybl Miklós-tér 3. (116.)
Nagy Vilmos f. Budafoki-út 20. (428, 440.)

Oláh István f. Derecen, Bethlen-utca 60. (373, 470, 480.)
Omray Gyula f. Bécsi-út 25. (458.)
Ozorai Gulyás János f. Bicskey-utca 6. (181, 299.)
Ősz-Nemes György sz. Százados-út, Művésztelep (100, 141, 454.)

Palotay Gyula sz. Botond-utca 15. (50, 52.)
Pap Domokos f. Baross-utca 112. (67, 70.)
vitéz Pataky Ferenc f. Ráday-utca 22. (372, 375, 378.)
Pataki Ferenc f. Bogár-utca 5. (408, 399, 433.)
Pádly Aladár f. Veresegyháza. (210, 398.)
Pállya Celesztin f. Ujpest, Zichy Mihály-utca 2. (198.)
Pálnagy Zsigmond f. Hajdúböszörmény. (300, 439.)
Páris Erzsi f. Kelenhegyi-út 12. (222, 281, 287.)
Petik Ferenc sz. Remete-Kertváros, Harmat-utca 43. (69.)
Petri Lajos sz. Aranka-utca 6. (17.)
Pfannl Egon f. Margit-körút 51. (152.)
Pirk János f. Nagybánya, Művésztelep. (345, 348.)
Prohászka József f. Kinizsy-utca 9. (60, 186, 190.)
Puskás Tibor f. Naphegy-utca 39. (370, 462.)

Rácz Kálmán, f. Jászberény. (177, 318, 324.)
szörényi Reischl Károly f. Vércse-köz 3. (495, 497.)
Reményi József sz. Üllői-út 89. (137, 139, 140.)
Reuter Ágost f. Kinizsy-utca 10. (484.)
Romek Árpád f. Szűz-utca 5—7. (262, 263, 265.)

Rónay Kázmér f. Lágymányosi-út 17/a. (347.)
Rökk Károly f. Kalocsa, Máyer püspök-utca 5. (230.)
Rubleczky Géza sz. Széher-út 1. (200, 451, 456.)
Ruzicskay György f. Kmetty-utca 19. (30, 84, 191, 439.)

vodiczai Sashegyi Kálmán f. Sashalom, Hunyady-utca 9. (431.)
Sárdy Brutus f. Dózsa-utca 17. (226, 238, 300, 305.)
Sárkány Gyula f. Sziget-utca 38. (58.)
Sárkány Loránd f. Kinizsy-utca 31. (74.)
nádasdi Sárközy Elemér f. Síp-utca 6. (434.)
Schrotta János sz. Százados-út, Művésztelep. (128.)
ditrói Siklódy Lőrinc sz. Százados-út, Művésztelep. (105, 133.)
tarjáni Sinkovics Jenő f. Rákoscsaba-Ujtelep, Mikes-utca 50. (119, 161.)
Solymássy C. Viktor f. Révay-utca 10. (394.)
Soós Elemérné f. Donáti-utca 15. (267, 416.)
Sóváry János f. Szobránc-utca 18. (444.)
Szabó Dezső f. Sziget-utca 24. (34. 227, 229.)
D. Szabó Terézia f. Baross-utca 98. (325.)
Szalontay József f. Népszinház-utca 47. (414.)
Szász István f. Izabella-tér 5. (405.)
Szávay Edith f. Ujpest, Kolozsvár-utca 37. (334, 335.)
Szegedi Molnár Géza f. Akácfa-utca 59. (108.)
vitéz Szentesy Géza sz. Németvölgyi-út 88. (9, 148.)
Szénásy Alánné f. Kristóf-tér 4. (337, 341.)
Szilády Margit f. Népszinház-utca 17. (92, 214.)
Szlányi Lajos f. Múzeum-körút 18. (62, 64, 232, 235.)
Szoljár Károly sz. Kléh István-utca 3/a. (450.)
Szücs Pálma f. Vörösmarty-utca 51/a. (174.)

Gy. Takách Béla f. Margit-rakpart 42. (491, 489, 501, 502.)
Takács István f. Margit-körút 54. (202, 208, 247.)
Tallós Katalin f. Róna-utca 139. (192.)
Tápay Lajos f. Szeged, Polgár-utca. (175.)
Telkessy Valéria f. Hunyady János-út 9 (41, 246.)
Tordai Gross Károly f. Nagyvárad, Rákóczy-út 2. (426.)
Tordai Schilling Oszkár f. Kmetty-utca 29. (343.)
Tóth Gyula sz. Podolin-utca 8. (31, 33.)

Udvary Pál f. Kelenhegyi-út 12. (3, 6, 82.)
Uitz László sz. Sörgyár-utca 57. (147.)

Ujhegyi Gyula f. Siófok. (121.)
Undi Mária f. Horthy Miklós-út 126. (363.)

Varga Ferenc sz. Lendvay-utca 3. (25, 40, 71, 145.)
Varga Hanna f. Olasz fasor 7—9. (360.)
Varga Nándor Lajos f. Andrássy-út 71. (7, 364, 465.)
Varsányi Ferenc f. Weidel-utca 14. (150, 153.)
†Vastagh Éva sz. (98.)
Vágner Andor f. Szekszárd, Munkácsy-utca 21. (420, 422.)
Várdeák Ferenc f. Szolnok. (1, 99.)
Vidovszky Béla f. Munkácsy-utca 21. (47, 55, 234, 284.)
Vidéky Brigitta f. Bércz-utca 6. (379.)
Vigh Bertalan f. Eszék-utca 2. (167.)
Viski János f. Horthy Miklós-körtér 1. (32, 72.)
Visnyovszky Lajos sz. Százados-út, Művésztelep. (225.)
Vitéz Mátyás f. Damjanich-utca 23. (170, 188, 293.

Wicsics Margit f. Rökk Szilárd-utca 25. (466.)

Zádor István f. Nagymező-utca 8. (504, 505, 507, 510.)
Záhonyi Géza f. Szent László-út 26. (57, 85, 224.)
Zentai Zrinszky János f. Nagy Lajos király-út 120. (237.)

HOFFMANN KERETEK
IV., GERLÓCZY-UTCA 5.
IV., KÁROLY KIRÁLY-ÚT 28.

Kalotai Kreipel Ottó

Kobrin. Hajtsár u. 72

1934 szeptember 12.

ista Tiepolo.

+ meghalt Madridban 1770-ben.

Ms. Rep. 66.

...

...rezve ábrázolt Nyá-(ken)ereit alképen
...Hosszú haja, nemolvdke, ~~ser~~ bojusa s
...ék. Bő ujjú köntöse s vállra vetett
...ből látnunk szerencsés földi a felhők
...hátterben kegyes hullámzanak.

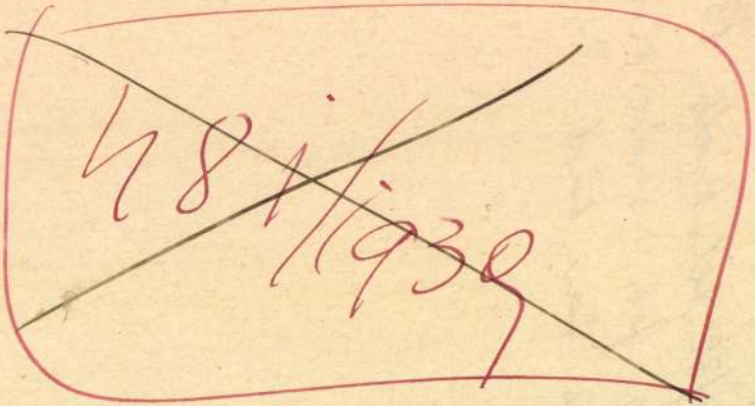
...6: 81/cm.
...mból.

Damjanics 54.

Kalotai Kreipel Ott

Képrőmív. Egyes. tagja Ellenzamok

1931. tav. tárl. 93, 98
1931/32. téli kiáll. 135, 184.
1932. febr. – márc. kiáll. 361
1932. tav. tárl. 215

Pápa, di

Kalotai Kreyzel Ott

l.

Művészet (Kende)

1938. 137. l.

s jobbra néz. ~~xxxxxxxxxx~~ Fobbját keresz-
jával a fa-ra-gott oldal-ra hátra-fordít. Haja
rövidre van nyírva, bajusza hosszú. Ingének alsó
része látható, mellénye kivágott s alsó ajá
része alatt két sorban:

„
y,
Reichs-Finanz-Minister

Photographie
k v. Weger, Leipzig.
Dürr'schen Buchh.

a alak nagysága 12·2 cm.

).

98
580.

Zalotai Kraypel

Ottó

1.

Liber Baptizatorum

428-l.

Kalotay Otto

Füredi Richárd
rabban feje,
festő művész
repr.
születési
Kultais 1942 – dec.
1943. jan.

~~Fogatus korzója IV. 15.~~

Kalotai Ottó
szobrász

„FIGYELŐ"
ÚJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest. XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Esztergom és Vidéke
Lap: .....
1943 SZEPT 18.
Megjelent: .....

Műemlékrongálás. Az elmult év nyarán *Einczinger Ferenc* takarékpénztári igazgató, a Balassa Társaság alelnöke, előterjesztése alapján a Hercegprimás úr Eminenciája, a művészi értékű és idők folyamán megsérült Szenttamási Kálvária hegyen álló barokk kő szoborcsoportot *Kalotai Ottó* szobrászművész által nagy költséggel helyreállíttatta. A kitöredezett szobrászumnka mellett a mészkőszobrokat szakszerüen ujból leszinezték és régiség jellegének gondos megőrzése mellett restaurálták. A végzett munkák gondosságát bizonyitja az, hogy az elmult tél azokban semmi vlátozást sem idézett elő. Ez év tavaszán azonban az egyik szenttamási bennszülött (Herka Anna, Kálvária-utca 36. sz. a. lakós) nem volt megelégedve az eredeti szinezés visszaállításával és önkényesen, minden hozzáértés nélkül, a Magdolna és Szt. János szobrok ruháit sürű fehér mésszel köpenyeiket pedig vörös barnára bemeszelte, úgyhogy a szobrok ma kellemetlen hatást váltanak ki. Ilyen komoly műemlék megrongálása és a tettes önhatalmú beavatkozása méltán rászolgált arra, hogy rendőrhatóságunk szigorú megdorgálásban részesitse a tettest.

Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!

A mult tanév jelentősebb eseményeiről szóló beszámolóm végéhez érve, teljes tudatában vagyok annak, hogy az egy évre korlátozott beszámoló csak halvány képet mutathat fel a műegyetem munkájából, mert e munkásság főereje és hatása éppen a folytonosságában áll. Nem szabad az évi jelentésben a fénymellett az árnyékról, a tehertételekről sem megfeledkezni. Ilyen a *természettudományi doktorátus ügye,* melyet annakidején *Sigmond Elek, Szabó Zoltán* és *Lóczy Lajos* kezdeményezett, az erre vonatkozó javaslat pedig már az előző évben elkészült, de még mindig nem valósult meg. A fejlődés természetes menetét elősegíteni lehet, de a dolgoknak természetesen, maguktól kell fejlődniök, a túlzott siettetés, erőszakos beavatkozás többet árthat, mint használhat; nagy dolgokat sürgetni nem mindig célszerű, az éber tartózkodás álláspontja is megfelelő lehet.

Kalotai Ottó

Kiállítás 1940. A szerzők

Nyolc esztendő,
gyűr

őművészek köre) tagjai.

gok :

Sámuel Kornél (1913—1915.
1913—1917.)

sztvett céhtagok :

Paczka Ferencz
Raáb Ervin
Szentgyörgyi István
Telcs Ede
Tóth István

ladár

Szlányi Lajos

Sidló Ferencz
Stettka Gyula
Stróbentz Frigyes
Tornyai János
Udvary Géza
Ungváry Sándor
Várady Gyula
Zádor István

○ KALOTAI KREIPEL OTTÓ, 1886 febr 8—
Eötvös Károly dm, VI., Abbazia-kávéház, Mussolini-tér.
Vázsonyi Vilmos dm, VI., Abazia-kávéház, Mussolini-tér.

Medvey 118. l.

Tiszatájvédő Múzeum és Könyvtár egyesület

X. 174, 176.

Kalotai Ottó

cséd és Rajnoldy ~~Gy~~ Lajos

párbajadíjmentes

Gábor Áron-szobrot ér

repr.

Magyar Katonanyújság

1943. ápr. 24.

(Képpel.)

Kalotai Ottó

5000 pengős arabianai kompozíciódíjat nyert az árverés kútfejével

Szépművészet
1941. 108. l.
(Esterházy Pál herceg művészeti díjainak nyertesei.)

Kalotay Ottó

a debreceni történeti Gábor Áron szoborpályázaton 1000 P-ös díjat nyert.

Esti Magyarország

1943. ápr. 5. (A Gábor Áron szoborpályázat eredménye.)

Kalotai Ottó

Budapest 1940. szept

Kalotai Ottó szobrászművész, I.
Ybl Miklós-tér 4. 351-662

-

e-
ti
n-
ze-

ot

Kalotay Ottó

~~Műcs. kiáll. tól~~

Pipics 59. l.

Kalotai Ottó

A Műcsarnok 1941. évi jubiláris kiállításán Esterházy Pál herceg 5000 pengős zsűrijutalmi kompozíciódíját nyerte Az árvíz c. kőtörővel.

Magyarország. Esti lap. 1941. márc. 21./ Döntött Esterházy Pál herceg a Műcsarnok jubileumi kiállításának díjai felett./

Kalotai-Kreipel Ottó

Vázsony Vilmos emlék-
táblája az Albária
kávéházban. Festette
1935.

Repr.

Bevpostkávé II. 12164

Kalotai Kreipel Attó

War von 1900-1906 Künstler-plat
Kunstgewerbeschule in Bu-
dapest.

Önarckép platett
több más.

Ilu Pmagyarok 266.l.

T. 1953.

ke jobb kezével a szék támlájára
bő ujjú felöltöt visel, baljá
kert látszik. Felirata:

K
Kuzmik divattárából.

andelló Pesten 1862.
bostühöz. September 1862.

19.8 cm.

Kalotay Ottó

A hősi emlékmű pályadíjkiállításon 1924-ben a Hadimúzeum Egyesület III. díja.

Képzőművészet

1927. 3. 27.

Ngs.

Szentiványi Miklós úrnak

H.

BUDAPEST
VII, RÁKÓCZI-UT 72-74

VI. - Budafoki út 10/c. VI. - 1.

Kalotay Ottó
nőv.

M. űcs. kiáli, 1909 tól
Pipics 115. l.

Velemér

111

K. Kalotai Ottó

Szeptilex. 253. l.

Élet. arck.
u. o. 725 l.

Kalotai Otó

Részlet a bpesti Madách-nyomor első pályázatán 1938 febr.

KALOTAI KREIPEL OTTÓ

szül. Bpesten, 1886. Művészeti tanulmányait itt és Berlinben végezte. A világháború rokkanttá tette. Több hősi emlékművet (hajdúnánási, hercegfalvai, soltvadkerti stb.) és síremléket készített. A Lechner, Szenczi, Molnár stb. szoborpályázatok díjnyertese.

KALOTAI KREIPEL OTTONE

nato a Budapest, nel 1886. Svolse i suoi studi artistici qui ed a Berlino. Ritornò dalla guerra mutilato. Eseguì numerosi monumenti ai Caduti a Hajdunánás, Herczegfalu, Soltvadkert, ecc., e tombe. Vinse il concorso per le statue a Lechner, Szenczi e Molnár.

SZÁZ

A MAGYAR

TÖRTÉN

1800—

Kalotay Otto

U. 4214.

Veszprémi múzeum építk. segélye

VIII. 232.

Kalotai Kreipel Ernő

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Nemzeti Ujság
1934.I.13.

MDK

Kalotai Kreipel Ernő szobrász

Szobormüvével vett részt a Mücsarnok 1934. évi téli tárlatán.

(m.v.): A Mücsarnok téli tárlata.

Nemzeti Ujság, 1934. jan. 13. 11. lap

jában megvetette az embereket? Ifjúkorában írt versei uralmat és hatalmat követelőek, mint egy imperátor kiáltványai és színesek, mint a konkisztátorok lobogói. Ezekben a versekben, a gondolataiban Rimbaud hódító. De amikor a valóságban, az életben hódító akar lenni, tönkre kell mennie túlzásaiban.

Barna arca, atléta termete ellenére is fáradt ember benyomását kelti, írják róla az európaiak, akik mezítláb és fehér köntösben látják homokos bozót és elszáradt liánok közt egy vízér mellett. Szemei besüppedtek, orcái beesettek, mint egy kiszáradt meder; azt lehetne hinni róla, hogy fegyenc. Vajjon milyen büntetés szenvedéseit sínyli? Az unalom, a sivárság, a messzeség mérhetetlenbe nő.

Rimbaud maga ugyanekkor olyan leveleket ír, amelyeknek közönye merő ellentétben áll vakmerő vállalkozásaival, fegyvercsempészéseivel. Csalódott, bosszús és kijózanodott. Halálos unalmat érez és az elbutulástól retteg, de még sem tud ennek az önként vállalt kalandos életnek véget vetni. Önmaga megfeledkezik arról, hogy költő volt és ha alkalomadtán felemlítik előtte, hogy hazájában nagyrabecsülik verseit, cinikusan felel.

Még egy fontos adatunk van, amely jellemzően bevilágít Rimbaud rejtelmes lelkiségének homályába. A kalandos élet értelme és végcélja: pénzszerzés. Harminchatesztendős korában hatvanezer frankja van és ezt a vagyont aranyakba fekteti és testén cipeli egész életén át. Húsz kilogramm fémet cipel így és atléta termete lassan megrokkan. 1891-ben az egyik térdén rosszindulatú daganat támad, tizenhat benszülött a partvidékre cipeli a leírhatatlan kínokat szenvedőt, Adenbe hajózik, onnan Marseillebe. Beteg lábát levágják. És amikor édesanyja a halálosan beteget meglátogatja, az anya első kérdése, mennyit keresett és melyik bankba tette a pénzét?

Úgy tűnik, mintha ez az anyai érdeklődés egész mélységében megoldaná Rimbaud elnémulásának rejtélyét. Túl az intellektuális csömörön, anyja kapzsisága taszítja ki a civilizációból.

Amikor ifjúkorában első verseivel feltűnik, vagyonos anyja szemére veti, hogy egész költészetével egy centime-ot sem tud keresni. És amíg Rimbaud Európában, anyja közelében van, az anyát nem érdekli fia költészete, nem is akarja, hogy költő legyen, rendes állással rendelkező pénzkereső embernek akarja tudni. Rimbaud menekült, elnémult és eleget tett az anyai kívánságnak és csak korai halálán múlott, hogy milliomos kalmárként nem tér vissza a szülői házba.

6.

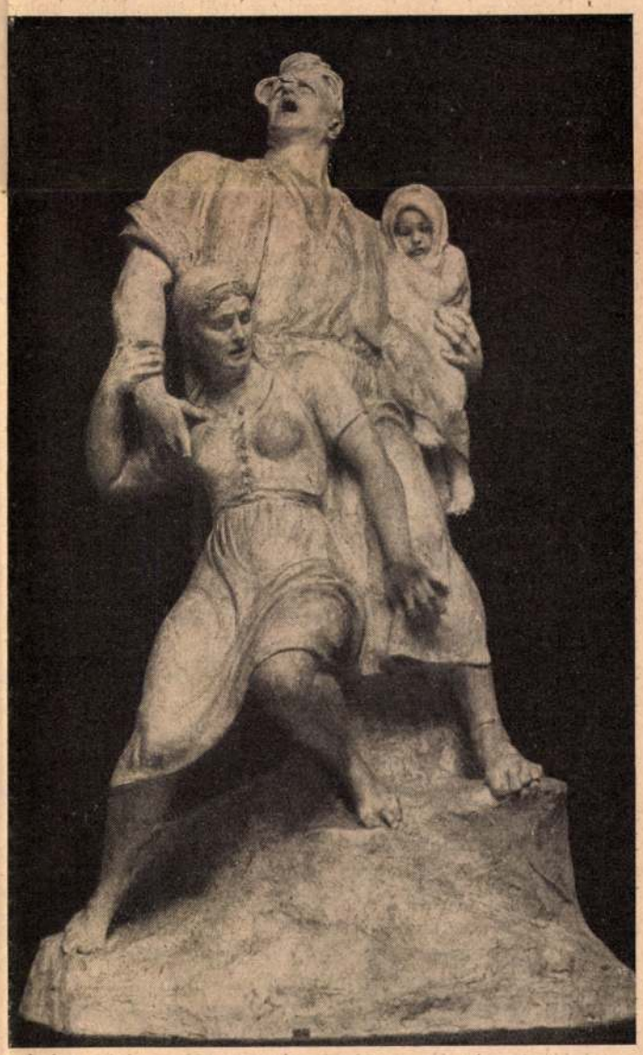
Napjaink nagy francia költője, Paul Valéry huszonkilenc esztendős korában hallgatott el egyszerre. Mallarménak ez a legtehetségesebb tanítványa első nagy sikerei után a matematikába mélyed és közel két évtizednyi hallgatás után szólal csak meg újra. Elnémulásának okát az eddig vázolt esetek egyikéhez sem hasonlíthatjuk. Személyes élményt nem találunk a hallgatás mögött.

A legnagyobb költőknél a művészet szolgálata szinte templomi szolgálat. Áhitat, igaz hit, okosság, megértés és szeretet kell hozzá a tehetség mellett. Valéry is ebben a magasabbrendű szolgálatban, a művészetben, a formakeresésben látja az emberi élet legmagasabbrendű élményét. A tökéletességet, nem az artisztikumot áhította és sokszor vissza kellett döbbennie a vállalt feladattól. Mint egy noviciusnak, évekig el kellett merülnie, míg úgy érezte, hogy eljutott a tisztaság és az egyszerűség fokáig. A matematikában való elmerülés is arra utal, hogy a tökélyt kereste, és ezt a számok csalatkozhatatlan világában vélte legvégsőbb és legfinomultabb formájában megtalálni.

7.

A sort egy magyar példával, Arany János elhallgatásával fejezzük be. Arany ötvennyolc esztendős és alkotó ereje teljében volt, amikor Juliska leánya meghalt. Az amúgy is búskomorságra hajló kedélyét ez a haláleset még komorabbá tette. A lelki bánat, amelyhez testi szenvedések is járultak, hosszú esztendőkre elnémítja. Csak közel hét év után kezd újra foglalkozni a *Toldi*-trilógia középső részével, a *Toldi szerelmé*-vel és Aristophanes vígjátékainak fordításával.

Arany János esetében az elnémulás oka lelki fájdalom és amikor az évek lassanként enyhítik bánatát, alkotó ereje újra föléled. Az évekig tartó némaság után bontakozik ki teljében emberi nagysága, amely gondolkodásának emelkedettségében, jellemének kristályos tisztaságában és végtelen szerénységében nyilatkozott meg. Mint Shakespeare esetében, Aranynál is Goethere kell utalnunk, a goethei tökélykeresésre, amely végső célját ebben látja: az életet, mint egy műremeket formálni. Arany János évekig tartó elnémulása után eljutott az erkölcsi tökélyhez, amely költészetének is legvonzóbb sajátosságát alkotta.

Árvíz. Kalotay Ottó szoborműve
A Képzőművészeti Társulat jubiláris kiállításán Esterházy Pál herceg 5000 pengős nagy szobrászati díját nyerte

Négyesfogat

— Regény —

Copyright by Singer és Wolfner

Irta: **Bónyi Adorján**

3. folytatás

Levette a hatalmas hallgatót, amely vaskos láncon függött. Oly alélt volt, hogy csaknem kiejtette a kezéből. Igy állt, percig az üvegtalnak támaszkodva, lehanyatlott kezében a hallgatóval, a siket, hideg csöndben s lehúnyta a szemét.

Ezt a hirtelen, testben-lélekben való gyöngeségét mintha most izgatott fuvalom ragadná magával, átvágtatva képeken és eseményeken, amelyek mind Tiborral kapcsolatosak. Lecsukott szemhéjai alatt látta az egészet, hogyan kezdődött, hogyan is történt.

Látta az unalmas délelőttöt — igen, körülbelül négy hete — a férje vadászaton volt vidéken, künn hóvihar dúlt s neki semmi kedve se volt bemenni a városba a nagy képkiállítás megnyitására, ahogy azt egyik barátnőjének, az államtitkárnénak megígérte. Leveleket írt, unatkozott, olvasott. Ekkor látogatót jelentettek be. Első vizit volt, tulajdonkép az urának szólt, de ő fogadta az illetőt. A névjegyen ez állt: Griff Tibor, az argentinai magyar követség tanácsosa. S a fiatalember belépett.

Úgy illett volna, hogy felálljon és fogadja, mint ahogy látogatót fogadni szokás. De amint ránézett a belépő férfira, ülve maradt, ölében a nyitott Harpers Bazar-ral. A részeg emberekről mondják, hogy a bor a lábukba száll. Őt egyetlen pillanat alatt megcsapta valami sosem érzett részegség, amely azon nyomban a lábába szállt: nem bírt fölállni. Ki ez az ember?

Férje diplomáciai pályája alatt rengeteg férfival ismerkedett meg. Fiatalokkal, korosabbakkal, érdekes emberekkel. Mindig éreznie kellett, hogy valamennyinek tetszik. És neki is sok tetszett közülök. Nem veszedelmesen, egyikből se lett baj, de sokuk tetszett. Ez a tetszés azonban mind más volt. Most, ahogy ez a Griff Tibor nevű fiatal férfi belépett, szíve nagyot kondult: „megérkezett". Kicsoda?

A férfi már előtte állt, meghajolt, nevét mondta. Csak akkor állt fel ő, lassan, szinte küzködve, mint aki hirtelen furcsa, megfoghatatlan, kellemes de nehéz teher alól akar fölemelkedni. Szótlanul kezet nyujtott. A férfi, Griff Tibor követségi tanácsos az argentinai követségtől, egyetlen hűvösen elismerő pillantással fölbecsülte őt, és a kínáló gesztusra leült. Elmondta, hűvösen, nyugodtan, hogy saját kérésére áthelyezték Pestre a külügyminisztériumba és üdvözleteket hozott Argentinából a kegyelmes úrnak. Mert a kegyelmes úr ugyan már másfél éve nyugalomba vonult, de a külföldi diplomáciai körökben még erősen számontartják.

Míg beszélt, ő szótlanul nézte. Kicsoda ez és mi a titka, hogy ő azonnal, mint soha életében még, ilyen szívdobogással felfigyelt rá. Halványarcú, szürkeszemű ember volt, homloka két oldalán már kissé hiányos a fekete haja, melyet hátrafelé fésülve visel, az orra erős, jólformált, borotvált arcában egyetlen színes folt van: keskeny piros egészséges szája. Karcsú, sápadt kezeit finoman és hanyagul viseli. Nem magas ember, talán ép olyan magas, mint ő. Szikár, de nem csontos. Nem is nőies. Hanyag soványságában valahogyan sok férfias erő van. A vadászemberek ilyenek. Vagy a pilóták.

Látott már ilyen férfit eleget. Mi az hát mégis, hogy ez annyira más?

Közönyösen beszélgettek tíz percig. Szabályos vizit volt. Griff Tibor elment. És amikor elment, ő később egyre többször gondolt az urára, aki az utóbbi időben egyszerre erősen megöregedett, a korkülönbség köztük mindjobban kiütközött, most nagy halinacsizmában hóbuckák közt jár nyúl után vagy tudj' Isten miféle vad után, paprikás szalonnát reggelizett a többi urakkal és kisüstön főtt pálinkát ivott utána, este a vadászvacsorán résztvesz majd a vaskos viccek feltálalásában, mert mindez még igen férfias, és bizonyára ifjúságára emlékezteti őt.

*

...A telefonkagylót most visszaakasztotta helyére, nehéz volt tartani. De nem eresztette el.

*

Ez volt tehát az első találkozásuk. Talán egy hét mulva vacsora volt náluk. Úgy intézte, hogy az ura hívja meg Griff Tibort is. Egy kis húguk is ott lesz, kell egy-két fiatal férfi hozzá. Ekkor megállapította azt hogy ez a férfi általában szótlan, szórakozott, valami mély izgalom van benne és valami bánat. Kevés szót váltottak egymással. Magdolna inkább a szívével figyelte, mint a szemével.

Aznap éjszaka kérdőre vonta önmagát.

— Talán csak nem vagyok szerelmes? Őrültség. Hűséges felesége voltam mindig az uramnak. Már nem is vagyok olyan nagyon fiatal. Vagyok annyi idős, mint ez a Griff Tibor. Talán több is. Hát mit akarok én? Mit érdekel ez az ember? Mindent megkaptam a sorstól. Eddig minden olyan szép volt. Talán ez az ember — elhozott valamit, a sors akaratából, valamit elhozott nekem, amiben sosem volt részem — és ami talán nem is szép... csak éppen nem lehet kitérni előle? Ez volna a titok? Valami megpróbáltatás... valami vihar... valami felelet arra, hogy mért is élek?

Megint két hét mulva találkozott vele ismét. A török követ estélyén. Magdolna legjobb estélyi ruhájában volt. Vállait, hátát, a divat szerint, alig födte valami. Olyan háta volt, hogy megirigyelhette volna egy görög szobor. Karcsú dereka tüneményesen sugárzott fel a ruha széles, lombos aljából. Gyönyörű két meztelen karja gömbölyű vállából édes ernyedéssel hullt alá. Látta, hogy minden férfi elragadtatva csodálja meg. Nem lett volna igazi nő, ha nem érez édes, elégedett bizsergést a szíve táján ezektől az elragadtatott és forró férfiszemektől.

Éjféltájban táncolt először Tiborral. A férfi frakkban még halványabbnak és keményebbnek látszott. Oly könnyedén tartotta őt a karjai közt, hogy Magdolna alig érezte hűvös kezeit. Magdolna arca lassan mind pirosabbra gyúlt; amire eddig sosem gondolt, az most szinte kínzóan sütötte őt: egy idegen férfi közvetlen közelről láthatja, nézheti csupasz nyakát, keble hajlását, födetlen vállait, a ruha szinte megsemmisül ennyi meztelenség mellett, amelyet a divat így előtár, igen, igen, egy idegen férfinak így előtár komiszul.

Később fölnézett, a szótlan férfire nézett. Azt látta, hogy az elnéz a feje mellett, szép nyaka és szép válla mellett, valahová a semmibe néz, szürke szemével.

Erre ugyanaz a gyöngeség fogta el, mint találkozásuk első pillanatában. Nem érezte a lábait, majdnem megtántorodott. A fiatalember észrevett valamit, szorosabbra fonódott körötte a karja, és ránézett.

A török szultán elköltözik Konstantinápolyból — Mühlbeck Károly rajza

alóla a mersz, mely benne dobogott szívében. Maga se tudta, honnan vette, de jött, megrohanta, fészket vert benne és amikor meghallotta, hogy Anzelm úr beteg, elhatározta, hogy elmegy hozzá.

Anzelm úr már négy nap óta nem mutatkozott. Ezelőtt ilyentájban felsírt a sarkantyúja a bolt előtt, pengett és zengett, mint a hárfahúr, melyen végigfut a kéz. A kardja csörgött és kabátján fényesek voltak a gombok, mint a csillagok. Be-bemosolygott a boltba az üvegen keresztül és tisztelgésre emelte nagykeztyűs kezét. Cecil pedig megbillentette aranyos fejét, úgy, ahogy a finom asszonyoktól leste és fehér arcára pirosság ömlött. A mézeskalácshuszárok irigyen néztek a dragonyosra és Marci, aki ott lovagolt az élükön, magasra emelte kardját, mintha le akarna sujtani vele. A cukorgalambok, amelyek a mézeskalácsszíveken ültek, megrebbentették szárnyukat, mintha el akarnának repülni, az oszlopos óra eljátszotta a kopott, régi éneket és a sütőkemencék felől finom szagok táncoltak a bolt felé. Grill úr, a pék, feltolta homlokára a látószerszámot és kinézett az utcára és morogni kezdett.

— Nem szeretem az ilyeneket, — mondotta a lánynak — nem szeretem a katona urakat. Az anyáddal is illetlen volt egy őrmester a dragonyosoktól és sok bajom volt vele.

Végignézett a mézesbábokon, melyek a szentgyörgynapi búcsú óta ott száradnak a boltban, mert nem kellettek senkinek. Aztán tovább dohogott:

— Nem, a katonák semmit sem érnek. Nem hoznak semmi hasznot!

Cecil lesütötte nagy kék szemét és hallgatott. Csak a szíve beszélt és mindenféle érzést küldött a katona után. Ha arra gondolt, hogy minden, ami a szívben éi, szavakba illeszkedik, elpirult és nagyon szégyelte magát. Este, amikor fehér ágyába bújt, vigasztalni kezdte magát: nem, nem, a szív nem tud beszélni, csak a száj! De amikor Anzelm úr másnap elsétált a boltajtó előtt, mégis megfordult és kezével leszorította szívét, hogy ne beszéljen olyan hangosan.

Azon az estén bejött a boltba Anzelm. Grill úr annyira meghajlott, hogy orra majd a cipókhoz ért. Cecil mind a két kezét rátette a szívére, mert Anzelm úrhoz akart szaladni. Pimperl, a sárgamadár, elfütyentette magát és a kalácsszívekben ragyogni kezdtek a tükrök.

Anzelm úr összecsapta sarkantyúját és hangosan kacagott:

— Egy szívet szeretnék, kisasszony!

Cecil kinyitotta a fali szekrényt és egyenkint kirakta a legszebbeket. Csókolódzó galambok búgtak össze rajta, cukorból csurgatott betűk esküdtek hűséget valakinek. Anzelm úr odahajlott Cecilhez:

— Melyik a legdrágább?

Cecil kiválasztott eggyet. Akkora volt, mint egy öreg ház ablaka. Anzelm úr megnézte és mosolygott:

— Ennél drágább nincsen, kisasszonyom?

— Nincsen, főhadnagy úr!

Anzelm úr elkomolyodott:

— De van. Csak maga nem akarja ideadni.

Cecil csodálkozva nézett rá és sértődötten felelt:

— A főhadnagy úrnak igazán odaadnám, ha volna!

Anzelm úr szemében szikrát vetett valami:

— Majd egyszer ide fogja adni!

Grill úr valamit morgott a sarokban és csomagolni kezdte a legnagyobb szívet. Anzelm úr egy aranyat tett le a pultra és katonásan elköszönt. Grill úr arcán kissé gömbölyűre rajzolódtak a barázdák és a sárga pénzt, melyre egy idegen király orcája volt verve, eltette az ezüstök mögé, hogy meg ne sápadjanak.

— Ezt szeretem — mondotta. — Úgy szép a katona, ha nem sajnálja a pénzt.

Azontúl minden este benézett Anzelm a boltba. És megvette mind a szíveket. A nagyokat és kicsinyeket. Voltak köztük finomak, szépek, melyek olyanok voltak, mint a márkizoké. Kastélyok és hajporos lovagok bókoltak benne, némelyeken üveges hintó gördült a templom felé és a kocsi lámpája szikrázott, mint a láng. Volt köztük, amelyben bölcső ringott és altatódal verse fehérlett rajta cukorból. Fiatal anyák szívét másolta le Grill úr és formába gyúrta. Aztán egyszerű szívek jöttek. Lombos akácfák zöldeltek rajta, kis házak bújtak meg a sárga mezőben. Vadgalamb szállt a tetők fölött és boldog emberek dalait búgta. Aztán jöttek lobogó, fiatal szívek, melyekben vérvörös álmok jártak. Ölelkező párok csókolták egymást, mintha örökre egybeforrtak volna. Anzelm úr szeme szikrát fogott, amikor meglátta.

És megvette mind. Nem kérdezte, hogy mit kérnek érte, odacsendítette Grill úr elé az aranyat. És a mester megenyhült iránta. Kicsoszogott a boltból, magukra hagyta a fiatalokat. Egy tükröt akasztott a hátsó ajtóra, hogy meglesse őket, ha valamit tesznek, ami nem illik.

Anzelm úr nem tett semmit. Csak beszélt. Arról, hogy még nem kapta meg a legdrágább szívet. Cecil lesütötte a szemét és fájt, hogy nem tud bánni a szóval, a szíve halkan dobogott választ Anzelm úrnak:

— De igen, de igen!

A szívek kifogytak a boltból és aranyakká váltak. Anzelm úr gazdag volt, meg tudott birkózni a mézeskalácccsal. Hogy az utolsót is elvitte, huszárokat vett. Mérges bajuszú katonák voltak és haragosan forgatták tésztakardjukat. Tarsoly cifrálkodott a pejló oldalán és a nyeregkápában pisztolyok voltak. Szép katonák voltak és benyargaltak hangos dobogással a gyerekálmokba, végtelen mezőkön száguldottak hangos trombitaszóval.

Anzelm úr vitte, hordozta, hurcolta őket.

Egy este megvett egy tucatot. Csak egy maradt:

Az utcák via triumphalisszá alakultak át. Mindenütt pogány oltárok, antik szobrok, diadalívek. A Megváltó alakja is látható volt némely házon, hol Jupiter, hol Apollo társaságában; a Boldogasszony pedig legszívesebben Minerva és Juno között mutatkozott.

A krónikások följegyezték, hogy a bank-utcai Chigi-palota előtt nyolc oszlopos diadalív alatt kígyózott el a menet. Az íven Apollo, Merkur és Minerva alakja és arany felírás: „Azelőtt Vénusé volt a birodalom, később Mars bírta, de most Pallas Athene lép trónra."

(Vénus volt a Borgia házi istensége, Mars Rovere Juliusé, Minerva pedig Medicié.)

Fiametta a Chigi-palota loggiája alatt térdepelt, midőn a szentatya áldásra emelte fehér kezét.

Egy aranytól ragyogó ifjú lovast látott az idegen követségek csapatjában és abból, hogy a szíve fájdalmasan megdobbant, megtudta, hogy ez Vértesi Tamás.

És elvonult a büszke menet, amellyel a rinascenza fölért szivárvány-útjának szédítő zenitjére.

Bakócz Tamásnak némi, nem is kellemetlen, izgalmat szerzett a nagy nap. Megfigyelte, hogy a pápa hamar elfárad... Valaki azt mondta, X. Leo testén gyógyíthatatlan seb van, amely aggasztja orvosait... Édes kis reménység nyilalt bele a patriárka öreg szívébe. Hátha még itt maradna Rómában? Hátha? De azután letorkolta önmagát. A szentatya ifjú ember, ő pedig hetvenesztendős. És neki már nincs is szerencséje.

Azokban a napokban szomorú útasember érkezett egy szomorú világból: Márton, kalocsai kanonok. Leveleket hozott a királytól és hajmeresztő ujságokat mondott. Otthon éjjel-nappal szólnak a lárma-harangok. A török megszállotta a déli magyar várakat és megvetette lábát az ország kapujában.

Amit évek óta mindenki jósolgatott, amitől mindig óvták egymást a magyar urak és aminek elhárítására még sem tettek semmit, az most bekövetkezett: a halálmalom már magyar földön őrli az embercsontokat. És II. Ulászló király kétségbeesett levelekkel árasztja el Európát.

A szentatya, akinek már terhére lehetett Bakócz Tamás kutató sárga szeme, kapott az alkalmon, hogy hazautaztassa a patriárkát.

Útravalóul három püspökséget adományozott neki és — ami Bakócznak jóval többet ért — megtette teljhatalmú légátusává Magyar-, Lengyel-, Cseh-, Porosz- és Oroszország és egész Skandinávia fölött, hogy keresztes háborút hirdessen a hitetlenek ellen.

Bakócz a németeket és a franciákat szerette volna fegyverbe szólítani, de erről hallani sem akart a konzisztórium.

Azokkal más tervei voltak Rómának.

Az Angyalvár ágyui dörögtek, midőn az ünnepi ülés után a főtisztelendő kardinálisok testületileg szállására kísérték a legatus a latere-t.

— Hétfőn utazunk! — mondta keresztfiának a patriárka.

Tamás száz ölnyi mélységből bukkant föl és zavartan kérdezte:

— Hová utazunk?

— Haza! — szólt Bakócz Tamás.

És keserű kedvében hozzátette:

— Vége a római farsangnak, kezdődik a magyar böjt.

Vége köv.

A Hadviselt Művészek kiállításából. Kreipel Kalotai Ottó: Nagymama segítsége

Marci

Elbeszélés

Irta KÁDÁR LEHEL

Cecil kisurrant a hátulsó kapun. A boltban már gyujtogatták az olajlámpásokat, ilyenkor nem hiányzott. Nem kellett mosolyogni, mert senki se tévedt a fehér, illatos cipők és jószagú mézeskalácshuszárok közé. Az Aranymacska-utcán elébe jött az alkony: lilaszín ruha suhogott rajta, mint a gazdag öregasszonyokon. Ujjain gyűrűk szikráztak és csillagdiadémot viselt a fején. A Hétfájdalom szobra alatt lángnyelvecske imbolygott, mint az eltévedt lidérc és a barátok templomában ávéra muzsikált a harang. A házak összedugták cserépfejüket, vékony füstök szálltak a csipkés kéményeken és fojtogatni kezdték az akácok illatát, mely onnan érkezett, ahonnan a tavasz: a messzi hegyek közül.

Cecil összehúzta mellén a tarka kendőt, mintha galambot vitt volna. Nem akarta, hogy elrepüljön

Uj Idők 1918/19 XXV. 25. sz.

K ORSZ. SZÖVETSÉGE HÍREI

Szíves tudomásulvétel céljából fölhívjuk a Szövetség tagjainak a figyelmét arra, hogy esetlegesen előforduló *belépési zavaroknál* mindenkor forduljanak az illető intézmény igazgatóságához panaszaikkal.

MŰVÉSZKATASZTER. A Szövetség értesíti a tagjait, hogy a művészkataszterre vonatkozó nyomtatványokat (kérdőíveket) megküldi majd tagjainak, a kataszter összeállítása során tehát nyugtalankodni fölösleges.

Zsigmondyné Jármay Edit: Őszi virágok
éli Tárlatáról

KÉRELEM A SZÖVETSÉG TAGJAIHOZ! A Szövetség tagjai, ha bárminemű kérelemmel fordulnak a Szövetség igazgatóságához, arra mindenkor a legkészségesebb választ nyerhetik, azonban a postaköltséget bélyegben mellékelni tessék. Addig, mig a Szövetségnek a megfelelő anyagi bázis rendelkezésére nem áll, ezen terheket a Szövetség tagjai kell hogy vállalják.

A SZÖVETSÉG SEGÉLY- ÉS NYUGDIJEGYESÜLETE felkéri a Szövetség tagjait, hogy a segélyegyesületbe minél számosabban jelentsék be belépésüket. Az eddig jelentkezettek száma 174. A jelentkezőknek a szükséges nyomtatványokat kiküldi az igazgatóság.

FONTOS. Minden lakáscímváltozást jelentsenek be a tagok a Szövetség igazgatóságának.

Szerkesztésért és kiadásért felel:
Dr. GYÖNGYÖSI NÁNDOR

években elméleti esztétikai irodalmunk ugyanis végkép elszegényedett. Ha az érintkező kérdések köréből egy-egy tanulmány meg is jelent, azok vajmi vékony kapcsolatot tartottak fenn az esztétikai elmélettel. Az *Esztétikai Füzetek* megindulása most azt a reménységet jelenti, hogy évenkint legalább egy kötetnyi tanulmány láthat ebből a tudománykörből napvilágot; de jelenti azt is, hogy az *Esztétikai Füzetek* körül az Esztétikai Szakosztálynak sikerülni fog a munkatársakat megszervezni a

Kalotai Kreipel Ottó: Winter Ernő
A Műcsarnok

tervszerü és egységes munkára. A közönség megértésétől és támogatásától függ, hogy mindez milyen arányokban fog kifejlődni. Az Esztétikai Szakosztályt folyóiratunk szerkesztésében *Mitrovics Gyula* egyetemi tanár képviseli, az *Esztétikai Füzeteknek* pedig ő a szerkesztője.

MŰVÉSZETI ELŐADÁSOK. A *Szabad Egyetem* uj előadássorozatában dr. *Dénes* Tibor *Korunk művészetének lélektana* cimen minden hétfőn, február 5-től kezdődően, fél 7—8 óra között tartja meg előadásait Esterházy uccai II. sz. kémiai intézet előadótermében.

Dr. Gyöngyösi Nándor Művészeti forradalmak cimen előadást tartott a Lipótvárosi Polgári Casinoban.

Képzőművészet
1934. 47. l.

Kalotai Kreipel Ottó

K

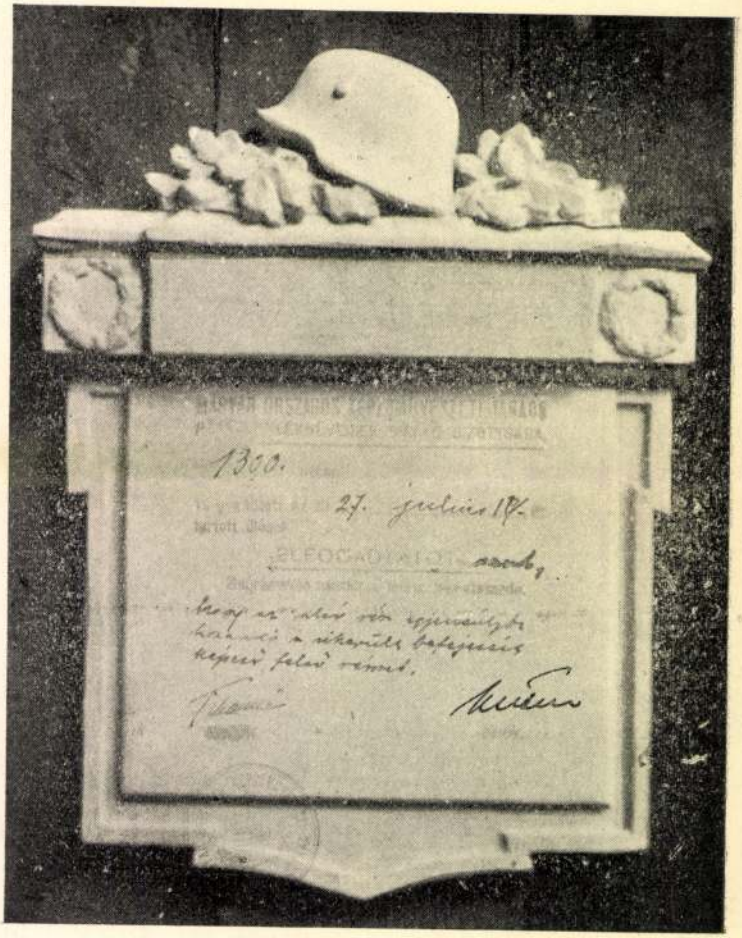
KALOTAI KREIPEL OTTÓ: BÁNYÁSZ

Művészeink 1932 febr. – márc. K.

Kalotay Ottó
Képzőművészek
1927. 2. f.

KALOTAY OTTÓ ; *Hősi emlék.*

FÜREDI RICHÁRD: *Hősi emlék.*

Kalotai Kreipel Ottó

Kalotai Kreipel Ottó: A hajdúnánási hősi emlékmű

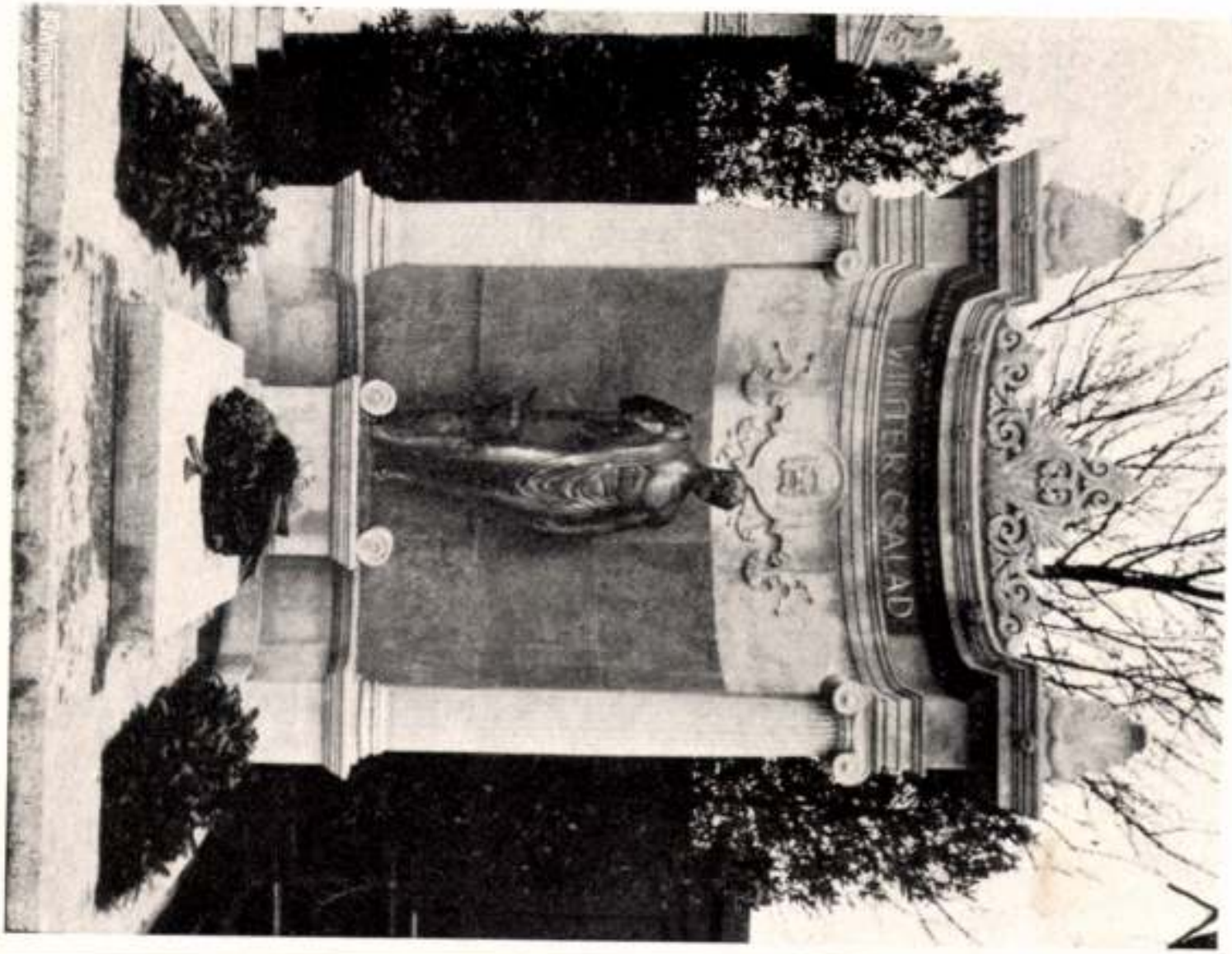
Kalotai Kreipel Ottone: Monumento ai Caduti a Hajdunánás

Csókásy

Kalotai Kreipel Otto

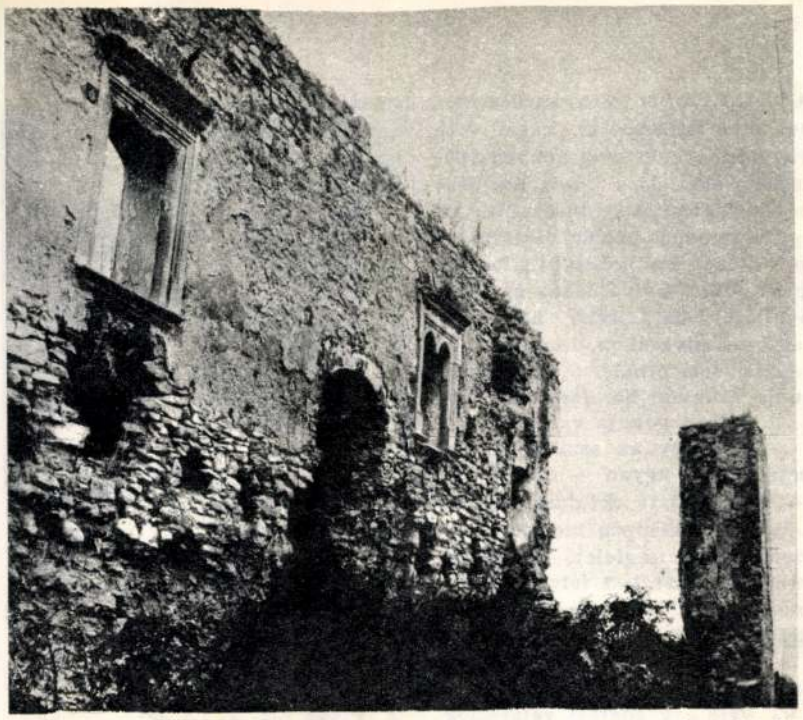
Magyar Iparművészet

1932. 92. l.

Igaz, okosb vagyok — mit használ? —
A sok professzor, pap, doktor s egyéb pimasznál,
Aggály és tépelődés sohse gyötrött,
Nem ijeszt engem sem pokol sem ördög.
De nem is telik kedvem semmiben!

Magammal el nem hitetem,
Hogy tudok bármi jóravalót,
Emberjavítót s vígasztalót.
És aztán sem javam, se kinesem,
Se földi tisztességem nincsen —
Kutyának sem való ily élet,
Azért tied levék, bűvészet.
Tán szellemajkról ellesem
Mindazt, mi rejtett és titok

Az egykori Bocskai kastély romjai, reneszánsz faragású ablakokkal

KALOTASZEGI KRONIKA

VII.

Az iparosodó Kalotaszeg

A vidéknek nem volt jelentős nagyipara. A múlt század vége felé — éppen száz évvel ezelőtt — kezdték meg az Almásvölgy széntelepeinek kitermelését. A szénmező keletkezését Tulogdy János a harmadkorszak közepén, a Kalotaszegi medence megemelkedésének és a tőle északra eső terület megsüllyedésének tulajdonítja, amikor az Erdélyi medence tengerének partján, „mocsaras őserdőkben, trópusi éghajlat alatt nagy mennyiségű növényi anyag halmozódott fel egy vastag, agyagos, homokos rétegcsoportban. Ebből barnaszén réteg keletkezett, melyet az Almás völgyében és dél felől nyíló mellékvölgyeiben, főképpen Forgácskút, Argyas környékén bányásznak. Ezzel táplálják — írta a negyvenes években — az Egeres nagyállomás villamos erőtelepét, mely Kolozsvárt és Bánffyhunyadot máris ellátja, s rendre egész Kalotaszeget el fogja látni villamos árammal."

Ez a bánya és az egeresi gipszgyár volt az egyetlen nagyobb méretű ipari vállalkozás, mely annak idején munkaalkalmat nyújtott a környék lakosságának, s ez is mindössze néhány száz embernek.

Három évtized sem telt el, s a vidék ipari képe teljesen megváltozott. A szénkészletek kimerültek, a szénbánya teljesen beszüntette működését. A villanytelep, melyet ennek a szénnek a hasznosítására építettek valamikor, ma is működik, de csak segéderőműként, Kalotaszeg és Kolozsvár már jó ideje az országos hálózattól kapja az áramot, az egeresi erőművet pedig a szurduki szén táplálja.

Egeres mégis egyre jelentősebb ipari központtá válik, s a közeljövőben „városi" rangra emelkedik.

Ez egy régebben csak szórványosan kitermelt nyersanyagnak a kaolinnak köszönhető.

Több mint egymilliárd lej befektetés

Barna Ioan, az egeresi bányavállalat igazgatója, akinek munkássága szorosan összefonódott a vidék bányászati fejlődésével (öt évig a szénbánya igazgatója volt), készségesen számol be egy negyedszázad küzdelmeiről, melynek eredményeként Egeresen létrejött az ország legnagyobb, nemzetközi viszonylatban is számon tartott bányavállalata.

Előveszi a vállalat krónikáját, lapozgat benne.

— Mintegy nyolcvan éve foglalkoznak kaolin kitermeléssel, de tervszerű, szervezett bányászatról csak 1952 óta beszélhetünk. Attól kezdve, a 60-as évek végéig meghússzorozódott a kitermelés. Közben az ipar egyre több kaolint és különböző minőségű finom homokot igényelt, a finom öntvényekhez nem volt már alkalmas az előállított homok, további osztályozást kellett végrehajtani, új, nagyobb teljesítményű felszerelésre volt szükség a kitermelésben és a feldolgozásban egyaránt. 1969—70-ig nagyjából kielégítettük az ipar szükségleteit, az ipar fejlődésével egyidejűleg azonban egyre növekedett termékeink kereslete. Már 1965-től kezdve kidolgoztunk egy tervet, mely félmilliárd lejes beruházást igényelt, a föld alatti kitermelésről áttértünk a külszíni kitermelésre, nagy teljesítményű kotrógépeket és önürítő szállítógépeket alkalmaztunk, s a robbantás új módszereit vezettük be. Ezzel egyidejűleg felkészültünk a feldolgozás korszerűsítésére. Francia vállalatokkal közösen megépítettük az Európában ma legmodernebb eljárással dolgozó, teljesen gépesített feldolgozó üzemet, mely a legjobb minőségű kaolin és homok előállítására képes. 1968-hoz viszonyítva ma kilencszer többet termelünk, a legjobb minőségű kaolint és homokot mi szállítjuk az országban, s a gépgyártó ipar ezt meg is követeli tőlünk. Ha nincs meg a kellő finomsága és tisztasága az anyagnak, egyszerűen nem veszik át. Több mint háromszáz vállalatnak szállítunk.

És sorolni kezdi a gépgyártó üzemeket Nagyváradtól Bukarestig, Brăiláig, s a kerámia-üzemeket, üveggyárakat.

— Ha már az utolsó negyedszázadról beszélünk, államunk több mint egymilliárd lejt fektetett be az üzem fejlesztésébe, szociális létesítményekbe, lakásépítkezésekbe vállalatunk keretében.

S a jövő?

— Az ötéves terv végére több mint 30 millió lej beruházást irányoztunk elő, s 1975-től újabb egységek kezdenek termelni.

Mit jelent Kalotaszegnek a vállalat?

Erre is pontos választ tud adni az igazgató. A szénbányászat termelésének csökkenésével egyidejűleg a munkások, mintegy háromszázan, átjöttek ehhez a vállalathoz. A vállalat fejlesztésével párhuzamosan megindult a szakemberek képzése mérnöktől technikusokig, szakmunkásokig. Fiatalokat küldtek szakmai iskolákba, szakképesítő tanfolyamokat szerveztek. Több mint hétszáz szakmunkást képeztek ki a környező falvak lakóiból. A vállalat ugyanakkor hazavonzotta az addig távolabbi vidékeken dolgozó kalotaszegieket is. Ma a munkások 90 százaléka környékbeli, akiket a vállalat autói szállítanak a munkahelyre. Az Alszeg, a Nádasmente fiatalabb nemzedéke munkára talált Egeresen. S még mindig szükség van munkaerőre: villanyszerelőket, mechanikusokat, autószerelőket, gépkocsivezetőket keresnek Egeresen.

A legrátermettebb szakmunkások több szakmát is kitanulnak. A kalotaszegi ember sokoldalúsága és ügyessége itt is megmutatkozik: egyidejűleg több szakma elsajátítására és szükség esetén többféle munka elvégzésére képesek.

Erről személyesen is meggyőződhettem.

Az egyik hatalmas csarnokban ismertem meg Szőcs Józsefet, akinek életútja szinte illusztrálja mindazt, amit az igazgató az üzem történetéről elmondott. Fémipari szakmai iskolát végzett, s két évig a szénbányában dolgozott. Jegenyéről járt a bányába. Nem bírta azonban a föld alatti munkát, s a katonaság után Kolozsvárra ment, ahol a Stadion építésénél dolgozott. Naponta ingázott — ahogy errefelé mondják: „bumlizott" — Kolozsvárra, mintegy ötven kilométert vonaton, néhány kilométert gyalog. Hajnalban kelt, késő este került haza. Közben megtanulta a hegesztést, mert az építővállalatnál csak annak tudták alkalmazni. Most géplakatos és hegesztő-csoportfelelős a vállalatnál, s igen megbecsült szakember.

A bogártelki Fekete P.P. János az asztalosmesterségről váltott át a lakatosságra. Apjától tanulta

— Ellenkezőleg. Panit jelenleg 3 000 lakosú község, és az elég nagy gyermekszaporulat folytán növekvőben van. A fiatalok, habár szinte kivétel nélkül a városban dolgoznak, este hazajönnek, mert itt építenek házat, és paniti vagy környékbeli lányt vesznek feleségül. Természetesen az idősebbeket is felszippantotta az ipar, de azért az mtsz-ben is dolgoznak, hogy megkaphassák a 30 ári kerthelyiséget. A férfiak munka után buszon vagy kerékpáron egykettőre hazaérnek, utána a mezőre mennek az asszonyoknak segíteni. Ebből adódik a jómód. Mert a panitiaknak van mit aprítani a tejbe. A pénz manapság a házra meg a belső berendezésre megy, és a gyermekekre. A panitiak semmit nem sajnálnak a gyermekeiktől. De nemcsak a ruházkodásra költenek sokat (mi, tanár szülők, alig tudunk velük lépést tartani), hanem például fényképezőgépet, kerékpárt is vesznek nekik. Hogy a kultúrára mennyit áldoznak, az ezután fog kiderülni a folyamatban lévő felmérésünkből. Nem sajnálják a pénzt a nyári országjáró iskolai kirándulásokra sem. Amikor pedig tavasszal összeültünk, hogy az országút aszfaltozására megszavazzuk az önadót, egyesek hajlandók lettek volna 500 lejt is felajánlani, csak hogy kijárjon óránként a busz Vásárhelyről. (Végül 100 lejben állapodtunk meg.) Hogyne áldoznának hát az iskolára!

— További anyagiakra is szükség lesz?

— Igen. Mert nyolctantermes, új iskolánkat hamarosan kinőjük. Ezért elhatároztuk, hogy a rossz állapotban lévő, 100 éves iskolát lebontjuk (ebben működik jelenleg az I—IV. osztály, valamint az asztalosműhely és az óvoda), és

megtoldjuk az új iskolát,

mégpedig egy nyolctantermes szárnnyal, tornateremmel és öltözőkkel. Ez a terv — mutat az asztal üveglapja alatt levő alaprajzra. — Itt aztán elfér majd az asztalosműhely, a varroda (a varrógépek jelenleg az egyik tanteremben vannak bezsúfolva), az iskolamúzeum (melynek összegyűjtött anyaga egy üvegszekrényben áll).

— És képes újból vállalni annyi utánajárást?

— Ó, az nekem semmi. Nem érzem jól magam, ha nem építhetek.

— A műhelyfelszerelést is a szülők hozzájárulásával vásárolták?

— Nem, azt az iskola jövedelméből. Tudniillik az iskola is önellátó. A parcellánk, amit a gyerekekkel művelünk, az idén 25 000 lejt jövedelmezett. Többek között ebből vettünk 4 varrógépet, egy asztalosgépet és egy tévét. Nálunk régi vágy, hogy a gyermekek varrni tanuljanak. Nem is kerül ki az iskolánkból olyan leány, aki ne tudogatna ruhát varrni. Már az elsősök hímeznek és babaruhát varrnak. Tavaly volt is egy babaruha-kiállításunk (Zsuzsi baba mintájára). Az V-IX. osztályosok pedig maguk számára készítettek ruhát, kötényt. Az iskola valamennyi függönyét a lányok hímezték kézimunkaórán... A fiúk asztaloskodnak. Idén gyökér- és kovácsoltvas lámpákat szeretnénk „termelni" eladásra. Ezenkívül seprűt is fogunk készíteni gyakorlati órán, vagy 500 darabot, mert cirkot is vetettünk a parcellánkba. Szívesen átveszi majd az állami kereskedelem. Lábtörlőt már tavaly is fontunk kukoricahánccsból. Idei tervünk, hogy varrassunk a lányokkal 12 rend székely ruhát az iskolai tánccsoportnak (valódi panitit), a szoknyára való szőttest a szülők szövik majd meg. A mezőgazdaságból származó jövedelem remélhetőleg jövőre is eléri a 25 000 lejt, annál is inkább, mert a kukorica mellett az idén dohányt is ültettünk s azt első osztályú áruként nemrég már le is szerződtem. A dohány nem igényel sok kapálást, és a gyermekek esőben is fel tudják fűzni a leveleket a tanteremben. A jövedelemből jövőre két lemezjátszót, magnót, valamint hangszereket szeretnénk venni.

— Hogyan vélekedik a tantestületről?

— Lehet velük dolgozni. Másképp nem lennének ilyen eredményeink. Valószínűleg a város közelségének tudható be, hogy nálunk

minimális a kádermozgás.

A tantestületi tagok legnagyobb része több mint tíz éve tanít itt. A 22-ből három idevaló születésű, hét már letelepedett, házat vett vagy épített, és még többen építettek volna, ha a néptanács házhelyet biztosított volna nekik. Az egyik házaspár például Vásárhelyt volt kénytelen befizetni blokklakásra. Mert kiadó lakás nincs, a panitiak nem szeretik, ha idegen lakik az udvarukon. De nálunk az ingázás sem probléma, mert mint tudja, állandó buszjáratunk van.

— Milyen gondja van jelenleg?

— Az, hogy az asztalosgépeket beszereztük ugyan — önerőnkből —, a gyakorlati oktatást mégsem tudjuk kellőképpen megszervezni, mert nincs megfelelő szakemberünk. De asztalost felvenni sincs módunkban, mert erre külön poszt kellene.

— Milyennek tartja az iskola tanulmányi színvonalát?

— Erre egy adattal válaszolok. Ősz folyamán a Jóbarát tantárgy olimpiát rendezett Marosvásárhelyen. Ezen kilenc tanulónk nyert első díjat. A hetekben magam kísértem fel Kolozsvárra egy paniti lányt, különben rokonomat, aki elsőnek került be a Babeș-Bolyai egyetem közgazdaságtan szakára.

Lejegyezte: SZÉPRÉTI LILLA

A lányok már az iskolában megtanulnak varrni

Marx József felvételei

A dohány nem túl munkás növény, és jól jövedelmez

Egy irodalmi szöveggyűjtemény

tulajdonképpeni értékéről, használhatóságáról érdemleges véleményt leginkább az irodalomtanárok formálhatnak — miután már gyakorlati tapasztalatokkal is rendelkeznek ide vonatkozóan. Valószínűleg elmondják észrevételeiket — jó volna, ha nyilvánosság előtt mondanák el! — a liceumok I. éve számára most megjelent magyar irodalmi antológiáról is, melyet Kocziány László állított össze. Nem akarok elébe vágni a szakembereknek — noha egy ilyen válogatás iskolai kereteket meghaladó olvasmány is egyben; a diákok táskájából kikerül a családi asztalra, forgatják, nézegetik a szülők és nagyszülők, tehát szélesebb közönséghez jut el, s fontos szerepe van az irodalmi ismeretgyarapításban, a nemzetiségi önismeret fejlesztésében. Minek következtében senki számára sem lehet értheteilen, hogy felfigyelünk rá, és mindjárt dicsérőleg szólunk róla.

Mert érdemes az elismerésre. Persze, a tanárok és tanulók még csak most ismerkednek vele — nem tudom, miként vélekednek róla —, ez amolyan nem szakszerű észrevétel, de erősen remélem, hogy már első rátekintésre sokan ilyennek látják. A szöveggyűjtemény a népköltészettel kezdődően Katona Józsefig szemlélteti a magyar irodalom fejlődését, s minden eddigi hasonló kiadványnál gazdagabb, árnyaltabb, reálisabb képet nyújt irodalmunk régmúltjáról.

Iskolai irodalomoktatásunk esztendőkön át meglehetősen elhanyagolta a középkort, a Balassi előtti időket. Éppen csak említés történt a Halotti Beszédről, Janus Pannoniusról; századok estek ki ezáltal az ifjúság irodalmi köztudatából. Kocziány László azonban — az új tanterv és az ugyancsak most kiadott új tankönyv szellemében — ízelítőt ad az ősköltészet emlékeiből is, a regősénekekből és mondákból, majd a roppant gazdag középkori legendairodalomból, minek ismerete nélkül egészében érzékelhetetlen volna a XVI. század előzménye, az a lassú, hosszú fejlődés, mely Balassi Bálint és Zrínyi Miklós európai szintű költészetének, nyelvi kultúrájának kiteljesedéséhez vezetett. És milyen hézagos volna az erdélyi múltra vonatkozó tudásunk az emlékiratok nélkül! Ebben az antológiában legalább egy-egy rövid részlet található Bethlen Miklós, Apor Péter memoárjából s Rákóczi Ferenc Vallomásaiból. Aztán Bornemisza Péter Magyar Elektrája is iskolai olvasmánnyá vált végre. S Apáczai Csere Jánosról sem csupán évszámokat, adatokat tud meg a diák: itt olvasható egy részlet Az iskolák felette szükséges voltáról című beszédéből. Külön említem az egyes korszakok, szerzők jobb megismerését elősegítő tanulmányrészleteket; sokak számára lehet élvezetes például Beöthy Zsolt leírása a középkori kódexmásolókról vagy Riedl Frigyesé a magyar reneszánszról. Gondolom, nem siklanak el mellettük a tanárok, s a nem középiskolás érdeklődők részére is van mondanivalója egy-egy ilyen kis művelődéstörténeti helyzetképnek.

A várható kritikai megjegyzéseket bizonyára értékesíti a szerző egy közelebbi kiadásban. Akkor nem mulasztja el — többek között — jelezni, hogy Janus Pannonius latinul írt, s a verseit magyarra fordították — név szerint említésre méltó műfordítók. A szemelvények válogatásában is akadnak apró igazítanivalók. (Apáczainál és Aranka Györgynél például.) Eszmecserék, tanácskozások napirendjén szerepelhet majd a szöveggyűjtemény, ahol minderről részletekbe menően vitatkozhatnak az illetékes résztvevők.

Ezúttal pusztán olvasói örömömnek szeretnék kifejezést adni: hogy megszülethetett ez a kötet, hogy tanáraink, diákjaink kezébe olyan antológia juthatott a régi magyar irodalomból, mely adott keretei között annak drága kincseit mutatja be. Az iskolák — s mindnyájunk — „felette szükséges" szellemi gyarapodását segítvén elő ezáltal.

NAGY PÁL

Notesz

...ségbe. Hónapokon át csak a róluk keringő történetek gondolkoztatják el az öregeket és izgatják a bátor legények fantáziáját.

Hej, azok a queiróiak... gonosz népség, gyilkos fajzat... Ők ölték meg Vidát Senhora dos Milagresnél, senki sem tudja, hogyan. Ők ölték meg Figãot Vale de Crugensben, Pimpeu kocsmájában. Ők ölték meg... És bár a történetek nagyjából mindig ugyanúgy ismétlődnek, az emberek feszült érdeklődéssel hallgatják, mert bennük az erő, a bátorság, a halál lüktet.

Hónapokon át a favágók fenn élnek a magas hegyek között és végzik a munkájukat — vágják a fenyvest, és a rönköket a környező falvak fűrészmalmaiba küldik. Néhanapján ennek az unalmas, egyhangú, a nagykiterjedésű cserjés hegyoldalak életéhez hasonló életnek a láthatárán egy-egy újabb hőstett visszhangzik. Ahogy mondani szokták: a queirói férfiak „újabb gonosztette". A környékbeliek még a queiróiak árnyékától is félnek...

Azon az éjszakán az időjárás hirtelen megváltozott. Alkonyatkor szürke felhők borították el az eget, melyek mint sűrű füst ülték meg a völgyeket és a hegyoldalakat. Aztán besötétedett, és a vihar meg az éjszaka elnyelte a hegyeket. Nemsokára villámok cikáztak a felhők között, és a dörgések meg a süvöltő szél megtörte a vidék békés, fekete csendjét.

Két queirói, Sancho és Briga, Crugensből jövet, mielőtt nekivágtak a hegyi útnak, egy szusszanásnyira megálltak Vila de Cimában. A vihar fékevesztetten tombolt itt is: végigsepert az utcákon, befütyült az ajtórepedéseken, az ablakréseken, bedudált az istállókba, a padlásokra; védett zugokba kényszerítette az embereket.

Csak Fontinha kocsmájában volt valami élet a kihalt faluban. Beléptek az üzletbe, a rosszul világított helyiségbe, ahol hordók és emberek árnyéka táncolt a falakon. Többen kártyáztak az egyik asztalnál. Mint két szál fenyő, víztől csöpögő ruhában, kezükben hosszú fütykössel, megálltak a pultnál. Mintha a vihar a vállukra nehezedett volna, szótlanok voltak, még csak nem is köszöntek. Látható csodálkozással az arcán, Fontinha otthagyta a kártyázókat és szolgálatkészen sietett feléjük. A kártyázók szintén a belépőkre tekintettek.

Bort akartak. A kocsmáros fekete korsóból lilán habzó vörösbort töltött nekik. A poharak egy pillanat alatt kiürültek, és a két queirói újabb adagot kért.

A lámpa lassan hintázott a kint dühöngő vihar beszűrődő leheletétől. Sárgás, átható fény szűrődött belőle az emberekre, a tárgyakra, a sarkokba, a gerendák között feszülő pókhálókra. A kártyázás nyomott hangulatban folytatódott. A játékosok némán, nehezen eldönthető ügy. Valada ugyan elmenekült akkor az ellenség elől, de sohasem bocsátott meg neki. Most éppen számolt magában: a queiróiak ketten vannak, a vila de cimaiak kilencen, nem számítva természetesen a kocsmárost, akit csak az érdekelt, hogyan tudna minél többet eladni a hitvány boráról. Az ördögbe ezekkel a favágókkal! Félelmetesek a fütykössel a kezükben! Átkozottul pontosan ütnek...

Valada lopva rájuk tekintett. A birsalmabotok hosszát méregette, a homokos, döngölt föld és a gerendák közti távolságot. Aztán a szemével intett a barátainak, akik már fölfigyeltek nyugtalanságára. Jól ismerve régi vitáját Sanchóval és a többi, queirói botosoktól szenvedett vereségeket, némán egyetértettek a gyülölet egyesítő nyelvén. Kilenc ember kettő ellen, kilenc bicska két rohadt pálca ellen, amelyeket majdnem lehetetlen használni a szűk helyen.

A remegő fény a rozoga kocsmaépület falának repedésein mind erősebben besüvöltő szél ütemére egyre gyorsabban táncolt.

A hordók előtt álldogáló queiróiak, nem törődve a kocsmabeliekkel, talán éppen arra gondoltak, hány nehéz, fekete mérföldek vannak még előttük, míg végül felkapaszkodnak a hegyre s hazaérnek. Hirtelen az összes vila de cimaiak egyszerre fölálltak és körülvették a két embert, hogy ne használhassák botjaikat. Valada előrement a pulthoz és rendelt:

— Fontinha, hozz egy liter bort ezeknek. Én fizetem.

Aztán a társaihoz fordult és magyarázatként hozzáfűzte:

— Engem bárki becsaphat, mert elfelejtem. Barátságos vagyok még a tolvajokkal is.

Még mindig mozdulatlanul, hosszú botjukra támaszkodva, Sancho és Briga, a fölingerelt vadállatok tekintetével körülnézett.

Fontinha, remegő kezében az ócska korsóval szótlanul, gyorsan töltött. Kapkodva töltötte meg a poharakat és ostobán bámult rájuk. Valada arébb tolta a poharakat a pultot borító cinklemezen és tovább kötekedett:

— Igyanak, uraim, nincs megmérgezve. Igyanak...

A homok megreccsent Sancho hatalmas csizmái alatt, mikor kivette a botot a hóna alól. Briga lassú, kiszámított mozdulattal követte.

— Tudtam, hogy meg akarnak sérteni — mondta Valada kihívóan, amitől gúnyos mosolyra húzódott a körben állók szája.

Sancho elnyújtott hangon figyelmeztette:

az ajtót, amikor Briga botja az alacsony menyezet egyik gerendájába akadt. Valada, mint a farkas, kezét előretartva, tüstént rávetette magát. Háromszor merült a penge Briga testébe, mielőtt társa bármit is tehetett volna. De Sancho botja aztán lesújtott. Valada fejét találta, akinek zúzott arcából bőven patakzott a vér. Az ütéstől egy-két pillanatig megállt, mintha kővé vált volna. Aztán a vértől vakon megperdült, görcsösen nyiló és csukódó ujjai támasztékot kerestek. Pillanatnyi félelem után mindannyian a lendülettől megtántorodott Sancho felé fordultak. Szitkok és átkok özönével ugrottak neki, mint a veszett kutyák, és ütötték, szúrták. A hátát és karját ért szúrások ellenére sikerült a gyomron döfött, fájdalomtól nyögő Brigához lépnie. Sancho kezében könnyedén forgott a bot, áttetszően, mint a dongó szárnya. Fél kézzel segített társának fölemelkedni, közben eltalált egy kart, amely döfni próbált. Briga megértette szándékát és igyekezett minél jobban összehúzódni. Lihegve és összegörnyedve, két kézzel szorította hasát. Mikor az ajtóhoz értek — amelyet a szél ide-oda lökött nyikorgó sarkain — a vila de cimaiak összeszedték magukat. Abban a pillanatban a kocsma mélyéből, a hordók árnyékából recsegő hang hallatszott:

— Gyilkosok! Gyilkosok! Tönkre akartok tenni!

És Fontinha nevetséges alakja, a nadrágból kilógó pocakjával, a kocsma közepére ugrott. Üveges tekintettel, mint egy őrült, fölkapott egy széket és a verekedők felé indult, akik a meglepetéstől megtorpantak. Úgy nézett ki, mint egy kövér ördög. Ismét rájuk kiáltott:

— Gyilkosok! Gyilkosok! Tönkre akartok tenni!

És olyan fürgén, amit feltételezni sem lehet egy ilyen otromba testről, a lámpához vágta a széket. Sűrű sötétség borult a kocsmára.

Sancho kihasználta az alkalmat és Brigával együtt kilépett a félig nyitott ajtón. A vihar dühöngő örvénye csapott rájuk, amint kijutottak. Vaksötét, félelmetes éjszaka volt. Briga teste ólomként nehezedett társa összeszürkált karjaira. Vakon vánszorogtak háztól házig, saroktól sarokig. Mint a vakondok, azzal a reménnyel, hogy hamarosan megtalálják a hegy felé vezető utat.

Hej, azok a queiróiak... Gonosz népség, gyilkos fajzat. Ők ölték meg Valadát is Fontinha kocsmájában... Semmi kétség, a balsors vezeti őket.

ASZTALOS LAJOS fordítása

MÁRIO BRAGA 1921-ben született, elbeszélő, egyike a portugál újrealista irányzat első művelőinek. Novelláiban elsősorban az egyszerű emberek nehéz, keserű életét eleveníti meg. Főbb munkái: Caminhos sem sol (Nap nélküli utak), Serranos (Hegyilakók), Mariana és Quatro reis (Négy király).

KALOTASZ 56

Rendhagyó vasárnap

A kalotaszegi madárleány

A nagyvilágnak abban a csücskében, ahol a Kalotaszeg kisvilága fekszik, és benne a Felszegnek egy darabját a Várhegy, Malató, Sujom és Tordalma dombok ölelik körbe, az öreg monostortemplom külső falába rendhagyó tárgyú kőszobor van beépítve.

Még az 1241. évi tatárjárás előtt, a közös eredetű Gyerőffy, Kabos, Kemény, Mikola és Radó családok ősei Gyerőmonostoron nemzetségi templomot alapítottak, melynek főhajója késő román ízlésben készült el, míg a hajóhoz épített két torony, közvetlenül tatárjárás utáni. Egyik torony ma is ép, négy fiatornyos, körtornácos, égbe törő, sudár, zsindelyes fedéllel (mely természetesen jóval fiatalabb, mint kőből épített alapfala), míg párjának csak ép falai állanak még az eresz magasságáig. Ennek a románkori csonka toronynak déli oldalában — már másodlagos beépítésben — három szobor illeszkedik a falba. Balfelől a gótikus szobrászat jegyeit magán viselő Szt. Mihály, amint kissé mereven, suta mozgással, de az új hit követelménye szerint, lándzsájával sárkányt öl. Középen farral egymásnak támaszkodó, fekvő római funerális oroszlánpár pihen. Jobb oldalon a félköríves fülkében a sárkányfiakat tápláló MADÁRLEÁNY mészkőszobra látható. Nyugodtan áll, büszkén, inkább dacosan szoptatja duzzadt emlőiből — már századok óta — szokatlan gyermekeit. Simára fésült haja középen elválasztva. Lányosan váll mögé hulló, vastag, négy ágba font haja nincs felkontyolva. A két erőteljesebb ág valószerűtlenül oldalra lendül, míg a két kis fonat, füleit keretezve, karikószerűen visszakanyarodik. Feje szabályos formájú, valamivel nagyobb a megszokottnál, széles pofacsonttal és erőteljes, kiugró állal. Nyaka hosszú vonalát lezárja a csukott ing, melynek váll alatt szárnyacskaszerűen keskenyedő, pagodatető ívhajlású libbenője van. Szoros, testhez simuló ingének nyakközéptől lefelé egyenes a vágása, szétnyitás nyoma nincs rajta, de ennek ellenére viselője szoptat, mégpedig iker sárkányfit, melyek közül egyik csupasz, testvérének pedig már szárnya van. Az anya testét, deréktól lefelé, az alsólábszár közepéig sávos redőzet fedi. Tollnak is mondhatnók. (Megegyezik a sárkányfióka szárnyának faragási módjával!) Lába csupasz, az emberi térd hajlási irányával ellentétesen megtört, mint minden madáré. Lábfeje töredezett — tisztán nem látható —, de a megmaradt csonk teljesen átfogja mindkét sárkánygyermek visszakonkorodó farkát.

Természetes, hogy a Tordalma-kerekdomb közvetlen szomszédságában (ahol a hagyomány szerint vékaszámra rejlik Lolló király kincse) a sárkányokat (kígyókat) szoptató leány sem maradhatott magyarázat nélkül. Mesélik az öregek, hogy a gazdag és kevély Gyerőffynek szépséges hajadonleánya megesett. Megtudván ezt atyja, kolostort építtetett, ahová elzáratta a világ elől a szerencsétlen várandóst. Megátkozta lányát és méhében fogant magzatát. Az átok fogott. Nemsokára a szerelem megérett gyümölcseként sárkányfiak születtek, akiken a további átok is teljesedett, és anyjukkal együtt kővé változtak.

A szájhagyományt megőrző és elmesélő nép, már meg sem említi, jobban mondva fel sem tételezi az alkotót, a szobrászt. Mi mégis gondoljunk az ismeretlen kőfaragóra, és ha név szerint nem is, de művén keresztül próbáljuk őt megismerni, igyekezzünk lelkébe bepillantani. Mert úgy látszik, hogy a mester nem nyugati homocentrikus világnézetű alkotó, nem a mindenekfeletti ember ábrázolója, hanem a keleti jelképes formák tolmácsolója. Nem a valóságot adja, hanem megszemélyesíti azt. Kelet elvont, kozmikus világszemlélete szerint.

Vajon a mindenségben megmutatkozó pozitív erőt véste kőbe a mester sárkányfiak formájában?

TESTVÉRPÁR! EREDETMONDA? Az ősi pogány hitvilág szellemében? Mindenesetre teljes biztonsággal leszűrhető az a megállapítás, hogy a bemutatott szobor románkori mestere sokkal régebbi tartalmi mondanivalóra építette remek vonalvezetésű művét. A teljesség és rend kedvéért még megemlítendő, hogy a 120—130 cm magas zoomorf mészkő szobrot, mely sem a katolikus, sem a református kultikus ábrázolások közé nem illeszthető, vastag mészréteg takarta, és az 1936. évi restaurálás alkalmával Debreczeni László tette hozzáférhetővé.

KABAY BÉLA

(Kabay Béla felvétele)

Madárleány

„Centrum"– örökotthon:
Olcsó, gondtalan élet,
Fényes jövedelem!
Részletek az apróhirdetések „Öröklakás"-rovatában.

Enyhe, változó idő, helyi záporok

A hétközepi hatalmas hüvös betörés után következő délnyugati meleghullám nem volt egységes, sima, hanem tekintélyes szabálytalanságokat hordott magával, amelyekből egy szombaton átvonult Magyarország felett is.

Magyarország vasárnap még enyhe időt kap, de gyéren záporok vasárnap is kifejlődnek. A hőmérséklet kissé emelkedik. Hétfőn valószínüleg megint némi hőcsökkenés jön megujuló lecsapódásokkal.

Hivatalos időjelentés

A Meteorológiai Intézet jelenti március 13-án este: Európaszerte nagyon változékony időjárás uralkodik. A tavaszias enyhe déli és délnyugati légtömegek teljesen kiszoritják Észak-Európából is a hideg sarkvidéki származású levegőt. Az enyhe áramlás azonban kisebb hőmérsékleti különbségeket mutató légtömegekből tevődik össze, amelyek határfelületén bőséges eső képződik. Bajorországban zivatar is volt.

Hazánkban a ma reggel délnyugat felől érkezett esőfront elvonult és az északi megyékben 10 millimétert meghaladó csapadékot adott. Elvonulása után a nyugati megyékben meglehetősen derült lett az időjárás. A hőmérséklet általában 13—15 fokra emelkedett.

Budapesten este 9 órakor a hőmérséklet plusz 9 Celsius fok, a tengerszintre átszámitott légnyomás 755 millimeter, alig változó irányzatu.

Várható időjárás a következő 24 órára: Élénkebb délnyugati, nyugati szél. Változó felhőzet. Néhány órás napsütés. Főkép a nyugati és északi megyékben rövidebb záporzerü esők. A nappali felmelegedés erősebb lesz.

Vizállás: A Duna osztrák szakaszán ugyan gyenge apadás van, de a felvidéki mellékfolyók, ugymint a Morva és a Garam áradása miatt a Duna Budapesten még lassan tovább árad és meg fogja közelíteni az alsó rakodópart szintjét, Budapesttől lefelé a Duna árad, magas vizállásu.

A Tisza Tokajtól lefelé árad, az áradás azonban csak 10—30 cm., a felső szakaszán pedig apadást jelentettek ma reggel. Vizállása Tiszaujlaknál alacsony, Vásárosnaménytól lefelé magas. A Sajó felső szakaszán Bánrévénél tegnap reggeltől ma reggelig további negyvenhat cm. apadás állott be, ugyhogy a Miskole feletti szakaszon a közvetlen veszedelem megszünt. A Miskole alatti részen még nagyon kis mértékben áll a viz, de valószinü, hogy délutánra már itt is apadni fog.

Mai vizállások: Tiszaujlak 100, Vásárosnamény 463, Tokaj 632, Tiszafüred 612, Szolnok 640, Csongrád 566, Szeged 556. A Szamos Csengernél 180, a Sajó Bánrévénél 312, a Hernád Hidasnémetinél 216, a Körös Körösszakállinál 52, Békésnél 632, Gyománál 430, a Maros Makónál 169.

A Balaton Siófoknál 95.

A Velencei tó Agárdnál 75.

Rendelet a tisztviselői kölcsönök kiterjesztéséről

A pénzügyminiszter legutóbb bejelentette, hogy a *köztisztviselői kölcsönök* eddigi 18.5 millió pengős hitelkeretét 25.5 millió pengőre emeli fel. A hivatalos lap vasárnapi száma közli az erre vonatkozó rendeletet, amely az *1918. évi törvény rendelkezéseit kiterjeszti* azokra a községi és közigazgatási tisztviselőkre, akik nyugdijas állásban vannak alkalmazva és azokra a nyugdijasokra, akik ilyen állásban voltak; az államsegélyben nem részesülő községi tanárokra, tanitókra, óvónőkre, menedékházvezetőkre, akik nyugdijas állandó állásban vannak; a fizetést kiegészitő államsegélyben részesülő városi, községi, hitfelekezeti világi tanárokra, tanitókra stb., akiknek államsegélyét a központi illetményhivatal utalványozza; a „Nem Állami Tanszemélyzet Országos Intézete" nyugdijasainak.

A rendelet felhivja a hitelezőket, hogy követeléseiket három hónap alatt a Pénzintézeti Központnál jelentsék be. Lehetőséget nyujt a rendelet arra is, hogy a PK kölcsönben részesitse az állami és vármegyei ideiglenes kezelőket, dijnokokat, kisegitő szolgálat, az államvasuti havi- és napidijasokat, segédtisztjelölteket, altisztjelölteket, ha nyugdijra igényt tartó legkisebb szolgálati idejüket betöltötték és azokat a nyugdijasokat, akik ilyen minőségben alkalmazva voltak.

Lettország képzőművészeinek kiállitása az Iparművészeti Muzeumban

A fiatal Lettország képzőművészetéről keveset tudtunk eddig. A képzőművészet azoknak a kulturkisugárzásoknak egyike, amelyeknek a legnehezebb áthatolnia az egyes nemzeteket elválasztó légkörön. Most, hogy a magyar iparművészet lettországi bemutatkozó látogatását a lett festők és szobrászok viszonozzák az *Iparművészeti Muzeumban* rendezett kiállitásokkal, szivesen állapitjuk meg, hogy ennek az ifju önállóságu nemzetnek érett és önálló képzőművészete van. Egész sereg jó festőjük és néhány érdekes szobrászuk.

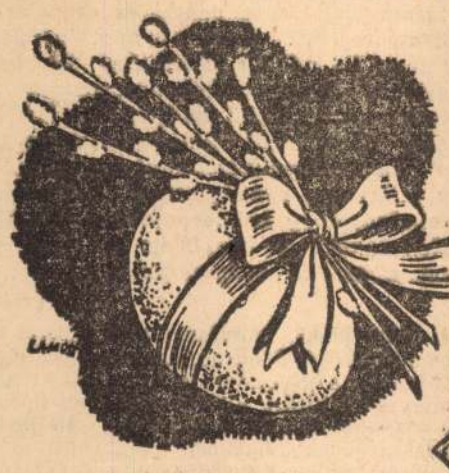
Legfeltünőbb és legjellemzőbb vonása festőművészetüknek az erőteljesség. Meglepő, milyen kizárólagossággal a kolorizmusra törekszik ennek az északi népnek festészete: harsogó, tajtékzó szinek, legnagyobbrészt egész nyersen, vadul, hatalmas foltokban, széles ecsetkezeléssel odavetve és ez, ha keresztmetszetben kissé a változatosság rovására megy is, egy-egy esetben rendkivül érdekes festői hatással érvényesül. Ennek a festői egyéniségnek az az oka, hogy nem a francia, hanem a német festészet felé tájékozódnak, ami könnyen megmagyarázható faji, földrajzi okokkal. *Slevogt, Corinth, Liebermann* iskolája érezhető rajtuk, a mai franciák közül is legfeljebb *Vlaminck*, a flamand, hat egy-egy festőjükre. Legérdekesebb, legerősebb és legfajibb festőjüknek *Sveics Erasts*-ot érezzük, akinek festményei mondanivalóban, kifejezésben, szinben ritka erejüek. *Kalnins Eduards* is azok közé tartozik, akik a legtöbbet mondják el a magyar szemlélőnek a lett életről, levegőről. *Liberts Rudolf* szinei, *Svenyes Leó* komor lendülete, *Miesniks Karlis* lirája, *Skulme Otis* érdekes kifejezésmódja, *Skulme Uga* viharos szinkezelése, mellettük *Ubáns Konrad, Purvitis Vilis, Liepins Janis, Spalvins Arnolds, Skride Arijs, Neilis Karlis* egy-egy munkája legjelentősebbek szerintünk. Szobrászaik, kisplasztikai munkáikkal, közelebb állnak a mi művészetünkhöz, mint a festők. *Zalkans Teodor* tömör kifejezésü kis anyóka-figurája, *Zemdega Karlis* finom leányfeje és *Melders Emils* markáns arcmása a kiemelkedő művek.

F. J.

✲

Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter szombaton délben tizenkét órakor nyitotta meg a kormányzó nevében az Iparművészeti Muzeumban rendezett lett képzőművészeti kiállitást. Az ünnepélyes megnyitáson előkelő közönség jelent meg. A lett nemzet részéről ott volt dr. *Walters Mikelis* követ, meghatalmazott miniszter, *V. Purvits* rigai városi muzeumi igazgató, és *E. Sveics* festőművész, a magyar hatóságok részéről *Tasnádi Nagy András* államtitkár, báró *Villani Lajos* követségi tanácsos, *Jalsoviczky Károly* miniszteri osztályfőnök,, vitéz *Haász Aladár* és *Tihamér Lajos* miniszteri tanácsosok.

BŐRKESZTYÜK
Tavaszi ujdonságok!
Kosztümkesztyü ... ... P 7.50, 6.90, 5.90
Kabát és ruhakesztyü ... P 8.70, 7.80, 6.50
Kombinált kesztyü ... ... P 7.50, 6.80, 5.90
Mosóbőrkesztyü ... ... P 5.50, 4.70, 3.90
Férfi kesztyü tartós minőség P 9.80, 7.80, 6.50 5.90
Hernyóselyem harisnya P 5.90, 4.70, 3.90
Bőrdivatöv legujabb divatbőrökből ... P 5.20, 4.50, 3.60, 3.—, 2.40
Bőrtáskák uj divatformák ... ... P 11.50, 10.80, 9.50
Áruink kiváló minőségüek!
Kigyó-u. 5 Lukács M. Petőfi S.-utca 16

HUSVÉTRA
ezeket ajándékozzuk...

Angóra női divatszövet csodás tavaszi színekben ... 3.90
Férfi tavaszi öltönyszövet, gyapjuból 12.50
Emprimé, marokén, elragadó szépségü mintákban ... 3.90
Divatselyem, különleges mintákban 4.80
Müs. piké, sima és mintás szövés, finom pasztell színekben ... 3.50
Dirndl ruhaszefir, kockás mintákkal 1.48
Müs. emprimé, kitünő minőség, óriási szinválasztékban ... 1.25
Ruhaműselyem gyönyörü mintákban —.68
Női zsebkendők, batiszt, fehér és színes alappal ... —.24
Férfizsebkendők, modern minták, sötét és vil. színek ... —.38
Női tavaszi szövetruha, elegáns szép formák ... 16.80
Női szövetruha, a legszebb tavaszi pasztell színekben, kétrészes vagy egybeszabott ... 25.50
Szövetkosztüm, sportfazonban, remek szabás, krepdesin béléssel 42.—
Női tavaszi kabát, gyapjuszövetből, raglán fazon vagy bevarrott ujjal ... 35.—
Női csőkabát, színes műselyem ... 7.50
Gyermek börberi raglán, végig bélelt, kitünő minőség, 50 cm.-es 10.80
Leányka szövetruha, bájos szép formák, színes hímzéssel ... 6.90
Fiu felgombolós öltöny, gyapju szövetből, 45 cm. ... 9.50
Leányka krepdesin áldozási ruha, pót ujjakkal, különféle csinos fazonok, 60 cm.-es ... 9.50
Színes lavable kombiné, gyönyörü uj minták ... 6.90
Női kivágott cipő boxból, barna és fekete ... 8.50
Férficipő, kézimunka, barna és fekete ... 14.50
Gyermeklakkcipő, pántos 23—26-ig 6.50
27—30-ig 7.50
31—35-ig 8.50
Gyermek box félcipő, barna 26—30 ig 5.50
31—35-ig 6.50
36—39-ig 7.50
Öntött gumitalpu tenniszcipők, férfi és női ... 3.90
Férfi tweed szövet raglán ... 35.—
Férfi esőkabát, garantált minőség 12.80
Finom gyapjukalap, legelegánsabb formákban ... 5.80
Férfiernyő, különleges szép fogókkal 8.80
Pizsama, pasztellszinü puplinból 12.80
Nyakkendő, tiszta selyem, válogatott finom mintákban ... 2.90
Gallér, sok szép választékos forma, jól mosható ... —.48
Női ernyő, divatos ... 3.90
Zoknitartó, jóminőségü gumiból —.32
Sima flórzokni, hibátlan, divatszinekben is ... —.88
Női, matt műselyem harisnya, elsőrendü minőség, lábhozáló ... 1.38
Női matt műselyem tánenadrág, izléses kivitelben ... —.88
Kombiné, matt raye, tavaszi színekben ... 1.48
Női matt sármőznadrág, reform szabásban, kitünő min. ... 1.88
Női matt sarmőz himzett kombiné nagy választékban ... 2.68
Férfipullover, divatszinekben, sportra kiválóan alkalmas ... 1.80
Női rövidujju divatpullover, nagy választékban ... 3.20
Női gyapjumellények és pullóverek, tiszta gyapjuból, élénk tavaszi színekben ... 5.90
Krepdesin hálóing, remek forma, fehérnemü színekben, hímzés mintával ... 8.80
Babykelengyék a legteljesebb választékban, higiénikus csomagolásban.
Muszlinkendők a legdivatosabb színekben ... 4.50
Divat sálkendők, háromsarkos, a legujabb mintákban ... 2.50
Tavaszi női gallérok pikéből vagy krepdesinből ... —.68
Divatgombok, csatok és börövek nagy választékban kaphatók.
Divatos női retikül 10.80 8.80 6.80
Nikkelezett karóra bőrszijjal, női és férfi ... 7.80 6.—
Kölniviz locsoló üvegben —.36 —.24
Kis üveg márkás parfőm ... —.88
Kölni szóróüvegek minden színben ... 1.30
Divatos puderdobozok nagy választékban ... —.98
Kitünő kölni minden illatban, 1 dkg. ... —.12
Töltőtoll minden színben, 14 karátos aranytollal ... 2.90
Csavarironok dus választékban —.50
Cigarettatárca, férfi és női minden színben ... —.98
Gumilabda, idei friss áru ... —.70-től
Homokjáték izléses színezéssel —.25-től
Kerti szerszám, erős kivitelben —.44-től.
Játéktenisziitő ... —.25-től
Nyulbaba, törhetetlen, páros ... —.95
2 liter kadarka vagy fehér bor demiionban (üveghetét 60 fill.) —.68
Mák, kétszer pörkölt, ¼ kg. ... —.30
Friss dióból, megyoró, mandula, mazsola, füge, kávé, tea, palackos borok, likörök.
Husvéti csokoládéfigurák nagy választékban, olcsó áron.
Kérje tavaszi árjegyzékünket. Bérmentve küldjük.
TELEFON: 14-54-20
SZÖVETKEZETI BOLT
ÁRUHÁZ A HANGYA KÖTELÉKÉBEN. Rákóczi út 36.

NAPI HIREK

— A Pesti Hirlap legközelebbi száma a vasárnapra következő március tizenötödiki nemzeti ünnep után, szerdán reggel jelenik meg, a rendes időben.

Problémák

Pest a problémák városa. Naponként, délután 5 és 9 óra között, végig a városon, 20—25—30 különböző előadást tartanak, különböző problémákról. Tudományos, társadalmi, politikai, nevelésügyi és főként az élet legelemibb szükségletét: a kenyér problémáját tárgyalják.

Minden egyes foglalkozási ágnak megvan a maga egyesülete. Soha ennyi probléma és soha ennyi egyesület még nem volt Pesten. A multban csak kivételesen virágzott némely egyesület. Ma egyiknek sincs oka panaszra. A bajok összehozzák az embereket. Társulnak, egyesületeket alapitanak, előadásokat tartanak. Tanitják egymást, megvitatják a problémákat, tanácskoznak, vitatkoznak, mit és hogyan kellene csinálni, hogy kenyér legyen belőle, állás, házasság, nyugalom, béke.

Ez a tömeges egyesületi előadás, örvendetes jele az emberi közösség átérzésének. Annak, hogy az egyéni problémák, ma már az egész társadalom problémái és megoldásuk egy-egy osztály és egy-egy foglalkozási ág közös érdeke.

A pesti embert ma minden érdekli, ami összefügg a reményeivel és érdekeivel. Szivesen tanul, figyel, gondolkodik, mert jól tudja, hogy a ma élő emberek, a nehéz helyzetek számára születtek. Ma már nincsenek is könnyü helyzetek. Egy darab kenyér, szerelem, amelyből csak házasság lehet, a gyerekek erkölcsi és anyagi nevelése, egyik sem könnyü helyzet. Érthető, hogy szivesen elmegy minden olyan helyre, ahol valami vezerszálat, vagy erkölcsi erőt talál a további küzdelemre. Valamikor, a nyugalmasabb és jobb időkben, amikor az emberek elég tájékozottak voltak ahhoz, hogy hol keressék a boldogulás utját és nem tapogatóztak a sötétben, Pesten egy félév alatt nem tartottak annyi előadást, mint most, egy hét alatt. Azelőtt nem is volt közönségük, csak az irodalmi előadásoknak. Ma ennek is van és minden előadásnak megvan. Egy öreg uriasszony állástalan fia, egy délután meghallgatta *A polgári légvédelemről* szóló előadást, innen elment *a Cobden-Szövetség* előadására, majd a *Joghallgatók Tudományos Egyesületébe* és végül, a *Nagyothallók Országos Egyesületébe* ment. Ide már elkésve érkezett, épp ugy, mint a többi előadásra, de azért vacsora után még jegyzeteket csinált magának a három előadás töredékeiből.

L. T.

— **Az országgyülés főorvosának kitüntetése.** A kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére dr. *Alföldi Bélának*, az országgyülés főorvosának három évtizedes kiváló szolgálata elismeréséül a magyar királyi kormányfőtanácsosi cimet adományozta.

— **Ebéd József királyi hercegéknél.** József királyi herceg tábornagy és Auguszta királyi hercegasszony szombaton, március 13-án délután egy órakor ebédet adott, amelyen részt vett *Angelo Rotta* pápai nuncius, *Behics Erkin* török követ, *Onni Talas* finn követ és felesége, *Gaston Maugras* francia követ és felesége, gróf *Lalaing* belga követ és felesége, *George Knox* angol követ, gróf *Vinci* olasz követ, *Eduard Baar-Baarenfels* osztrák követ és felesége, *Royal Tyler* és felesége, *Tánczos Gábor* titkos tanácsos, lovassági tábornok, dr. *Umberto Kaldewey* pápai prelátus, *Lucich Károly* altengernagy, főudvarmesterhelyettes és vitéz *Dréhr Endre* őrnagy, szárnysegéd.

— **A Magyar Hajózási Szövetség közgyülése.** A magyar hajózási érdekeltségek és testületek szervezete, a *Magyar Hajózási Szövetség*, évi közgyülésén *Wulf Olaf* ny. vezérfőkapitány, országos elnök, megnyitó beszédében megemlékezett *Gömbös Gyula* miniszterelnök és *Sipőcz Jenő* főpolgármester haláláról, majd a magyar hajózás szempontjából fontos kérdéseket fejtegette. A napirend letárgyalása után megejtett tisztujitáson ismét *Wulf Olafot* választották egyhangulag országos elnökké. Ügyvezető elnök vitéz *Bornemisza Félix*, a Külkereskedelmi Hivatal igazgatója, főtitkár *Almási Péter* lett.

— **Sir Arthur Eddington budapesti előadása.** A nemzetközi tudományos világ egyik legnagyobb tekintélye, Sir *Arthur Eddington*, a cambridgei egyetem tanára, a Szellemi Együttmüködés Szövetsége magyar egyesületének meghivására Budapestre érkezik. A világhirü csillagász március 22-én délután hat órakor az Iparmüvészeti Muzeumban (Üllői-ut 33—35) „A tejut és ami mögötte van" cimmel angol nyelven előadást fog tartani.

— **A Mikszáth Kálmán-regénypályázat eredménye.** A *Pantheon* kiadóvállalat *Mikszáth Kálmán*-regénypályázat döntését a birálóbizottság március 15-én hirdeti ki. A bizottság az idei dijat a *„Felszabadultál"* cimü regénynek itélte oda, amelynek szerzője *Vészi Endre* huszéves vésnöksegéd.

— **A Dunántuli Közmüvelődési Egyesület** dr. *Sziklay János* elnöklésével közgyülést tartott, amelyen az elnök az egyesület mult évi müködését ismertette. A pénztári jelentés tudomásulvétele után elnökké *Szikiay Jánost*, alelnökökké *Geguss Dánielt*, *Németh Imrét* és *Rákosy Gyulát*, titkárrá *Hollodi Róbertet* választották meg. Tiszteletbeli tagokká választották *Hegedüs Loránt* ny. miniszter, felsőházi tagot és *Traeger Ernő* miniszteri osztályfőnököt.

INGYEN UTAZHAT BUDAPESTRE!

Minden eddigit felülmuló szenzációs olcsó Husvéti Vásár áraink folytán féláru vasuti költsége busásan megtérül, ha

szőnyeg-takaró-átvető paplan stb.

szükségletét nálunk szerzi be!

Strapabiró spárgafutó	1.—	Cserkész és weekend takaró	2.70
Erős minőségü spárgafutó	1.50	Kockás flanell takaró	4.20
Dupla hurk. boucle-futó 65 cm	3.20	Mintás flanell takaró	5.20
Dupla hurk. boucle-futó 90 cm	4.20	Intézeti takaró	7.50
Szines és piros cokuszfutó 90 cm	4.80	Gyapjutakaró	12.—
Reklám ágyelő, rojtos	1.—	Intézeti személyzeti paplan	7.50
Háziszőttes ágyelő, rojtos	1.60	Kétoldalas cloth-paplan	10.50
Brüsszeli ágyelő, rojtos	3.—	Intézeti személyzeti matrac	10.50
Satin függöny 2 szárnyas, 1 drap.	9.—	Selyemfényü mokett asztalteritő	25.—

Tájékoztatóul egynéhány cikkünk árai:

Dupla hurkos szőnyeg	300×200 30.—
Boucle II. szőnyeg	300×200 34.—
Marhaszőr boucle szőnyeg	300×200 58.—
Gyapju boucle szőnyeg	300×200 70.—
J. velour rojtos szőnyeg	300×200 72.—
Modern pamlagátvető	5.95
Perzsamintás pamlagátvető	15.—
Karakül pamlagátvető	30.—
Selyemfényü moquet átvető	30.—

Mezőturi-torontáli szőnyeg □ métere P 11.— **Gyapju-torontáli szőnyeg □ métere P 18.—**

Nemesitett magyar-perzsa szőnyegek rendkivül olcsó árban!

GRÜNFELD TESTVÉREK V., BÁLVÁNY-UTCA 8

— **Eötvös Károly első emlékműve.** Az Országos Ügyvéd Szövetség Muzeuma és az Eötvös Károly Emlékbizottság az Abbázia-kávéház Andrássy-uti termében felavatta *Eötvös Károly* első emlékművét, *Kalotai-Kreipel Ottó* szobrászművész alkotását. Az emléktábla a derüsen anekdotázó vajdát, a magyar Demokritost ábrázolja. Dr. *Boda Ernő* ügyvéd, a bizottság vezetője, felavató beszédében emlékezett meg az országos 48-as és függetlenségi párt volt elnökének, az európai hirü jogvédőnek és nagy magyar irónak érdemeiről. A Petőfi Társaság képviseletében *Falu Tamás*, az Országos Ügyvédi Liga nevében dr. *Bakonyi Pál*, a budapesti ügyvédi kamara képviseletében dr. *vitéz Botond Béla*, az ujságiróintézmények nevében *Peterdi Andor* koszoruzta meg az emlékművet. Eljött az ünnepségre *Eötvös Károly* szülőfalujának, *Mezőszentgyörgynek* küldöttsége is, az élén *Eötvös Sándor* mezőszentgyörgyi református lelkésszel. Mozgalom indult meg, hogy *Eötvös Károly* második emlékművét a budapesti Ügyvédi Körben helyezzék el. *(Felvételünk a Képes Pesti Hirlapban.)*

— **Nagy Emil előadása.** „Társadalmunk problémái" cimmel április 7-én a Tisztviselő Kaszinóban dr. *Nagy Emil* ny. igazságügyminiszter, országgyülési képviselő, a gróf Apponyi Albert Társaság meghivására előadást tart.

— **Germanus Gyula előadása Bécsben.** *Germanus Gyula* tanár, a kiváló orientalista, az „Allah Akbar" cimü könyv szerzője, „Mekkai zarándoklásom" cimmel előadást tartott a bécsi Urániában. A bécsi sajtó nagy elismeréssel emlékezett meg a tanár tudományos és irodalmi tevékenységéről. *Germanus Gyula* „Találkozásom Ibn Sauddal" cimmel tanulmányt olvasott fel a bécsi rádióban is.

A

KÉPES VASÁRNAP

teljesen ujjáformált képes vasárnapi mellékletünk ezen a héten is változatos, gazdag tartalommal jelent meg.
Gyönyörü mélynyomásu képekkel illusztrált, nagyszabásu

aktuális riportjaink

mellett egész hétre való érdekes és értékes olvasnivalót hoz a

KÉPES VASÁRNAP

minden száma, a legkitünőbb irók és legjobb ujságirók java munkáit.
E heti számunkban többek között

Márai Sándor,
Farkas Imre,
Szép Ernő,
Kálmán Jenő

irásait találják olvasóink.
A Windsori hercegről, VIII. Edward volt angol királyról, az angol koronázás előkészületeiről, az afrikai szteppek állatvilágáról közlünk képes cikkeket. Külön

Gyermeklapunk,
Asszony-rovatunk,
Szinház és Mozi

mellékletünk mellett kiemeljük érdekes, ujszerü, 3 oldalas

Rejtvény-rovatunkat.

A

KÉPES VASÁRNAP

külön is kapható az utcai árusoknál

20 fillérért

A jólöltözött férfi

Aki eddig azt hitte magáról, hogy jólöltözött embernek számit, de az is, aki eddig azt hitte, hogy egyáltalában látott jólöltözött embert az életben, — szörnyen, mondhatnók tragikusan téved. Jólöltözött ember nincs. Legalább is nálunk nincs, mert — ahogy azt angol lapokban olvassuk —, a philadelphiai szabókongresszuson bizonyos Twyeffert úr, az amerikai szabószövetség titkára, kijelentette, hogy a jólöltözött férfi az évi 20.000 (huszezer) pengős szabószámlánál kezdődik, de aki csak 500 (ötezer) pengőt költ évenkint ruhára, az legfeljebb közepesen öltözött férfinek számit. Még sok minden, ehhez hasonló életigazságot kijelentett Twyeffert úr, például, hogy az igazán jólöltözött férfi ruhatárából nem hiányozhat a palackzöld szmóking, a biborszinü, fehérselyem bélésü estélyi köpeny, a piros frakk, a peperszinü zakkó, stb. stb, — no, de mi ne ragaszkodjunk oly szigoruan a fentnevezett gentleman tárgysorozatához, maradjunk csak a huszezer és ötezer pengős kötelező ruha számlánál. Nekünk ez is elég. És ha már itt tartunk, vessük fel a kérdést: mit szólnak a jólöltözöttségnek ehhez a könyörtelen szabáshoz azok a szegény amerikai milliomosok, akik bizonyára szintén nem számithanak a jóllöltözött férfiak közé, mert alig hihető, hogy ezt a szabályt még ők is betarthatnák? Hiszen igaz, hogy Amerika nemcsak a korlátlan lehetőségek, hanem a korlátlan méretek hazája is, de azért ez a jó Mr. Kimondhatatlan talán mégis elvetette kissé a sulykot. Erős ugyanis a gyanum, hogy — legalább nálunk —, évi 200, sőt 1000, sőt ötszáz pengős ruhaszámlával a jólöltözött férfi lehet valaki és ezen az sem változtat, hogy , . . fizeti-e a havi részletcket vagy sem. Ha nálunk, a szegény és bánatos Európában, egy szabókongresszuson olyasmerne mondani valaki, amilyet ez a Mr. Hogyishivják büntetlenül kinyilatkoztatott oda Amerikában, elkerülhetetlenül internálnók egy olyan intézmény vendégszerető falai közé, ahol megtanulná, hogy számára csak egy nélkülözhetetlen ruhadarab van. Nem a piros frakk hanem a szürke kényszerzubbony . . .

(—thy.)

— **A pécsvidéki bányászsztrájk.** *Pécsi* tudósitónk jelenti: A közel háromhetes sztrájk még most is nyugtalanitja a pécsvidéki szénmedencét. A munkáság nagyrésze kitart álláspontja mellett, viszont a Dunagőzhajózási Társaság sem hajlandó a munkásvisszavételek ügyében tárgyalni és igy a két fél között nincs közeledés. A pénteki incidensek után szombaton *a munkásság mindenütt fegyelmezetten viselkedett;* mindkét szakszervezetben azt mondják, hogy a pénteki összetüzések felelőtlen egyéni akciók voltak, azokhoz a szervezett munkásságnak semmi köze nincs. A dolgozó munkások száma kismértékben ismét emelkedett. *Szombaton reggel 867, délután 291 bányász jelentkezett az aknáknál.*

— **Országzászló-őrség.** A március tizenötödiki ünnepséggel kapcsolatban hétfőn a gróf Széchenyi harcos egylet, a Szent István Bajtársi Szövetség diszszakasza és a Beszkárt levente szakasza vonulnak ki déli 12 óra őrségváltásra az Ereklyés Országzászlóhoz. A csapatokat a Magyar Államvasutak nagyzenekara kiséri. A Szabadság-téri térzenét Vágvölgyi József karmester vezényli. Műsor: Kéhler: Csokonai-nyitány és 48-as magyar indulo.

— **Elfogták Budapesten egy svájci táncosnő tolvajait.** A berni rendőrség értesitette a budapesti főkapitányságot, hogy *Schlatter Verona* ottani táncosnőtől *elloptak ötezer svájci frankot és egy arany cigarettaszelencét.* A tolvajok Magyarország felé szöktek. A pesti rendőrség nyomozni kezdett és gyanusnak talált egy *„Schlaffer János"* berni fiatalembert, aki nemrég érkezett Budapestre s a Teréz-körut 1 számu házban bérelt szobát. Egy barátjával jött a magyar fővárosba és azóta sürün látogatták az éjszakai szórakozóhelyeket. Mindkettőjüket bekisérték a főkapitányságra. *Ezerkétszázötven svájci frankot ezerkétszázötvennyolc pengőt találtak náluk. Schlaffer János beismerte, hogy igazi neve Schlatter. Tesvérbátyja a meglopott táncosnőnek. Vele érkezett barátja Schneider Ferenc, akivel együtt fosztották ki Schlatter Veronát.* A rendőrség őrizetbe vette a fiatalembereket. Mivel a svájci frankokat a nyomozás adatai szerint zugforgalomban értékesitették, *valuta ügyi eljárás is indul majd ellenük.*

Családi értesítések:

Csillag Juci
és
Stern László
a mai napon házasságot kötnek

Balla Klári
és
Felsenfeld Béla
márc. hó 14-én házasságot kötnek
(Minden külön értesítés helyett)

Spitz Frida
és
Granitz József
Pápa, jegyesek.
(Minden külön értesítés helyett)

Neumann Lilit
Sárospatakról eljegyezte
Steiner Géza
Salgótarjánból

Kálmán Magda
Kiskunhalas és
Fleischer Arnold
Pécsvárad, a pécsváradi tejgazdasági vállalat beltagja jegyesek
(Minden külön értesítés helyett)

Fried Aranka
Eger-Gesztpuszta
Messinger Lajos
vas- és fémkereskedő Gyula,
e hó 7-én tartották eljegyzésüket
(Minden külön értesítés helyett)

Pap Lilly
és
Guttmann Imre
házasságot kötöttek
(Minden külön értesítés helyett)

Pollák Magda
és
Réh József
jegyesek

Salomon Klári
Budapest,
B. R. Wieder
Miami (Florida) jegyesek

Szabó Márta
Wien és
Kraszner János
Budapest
jegyesek

Klein Mancika
Miháld és
Krausz Miksa
Gyor, jegyesek
(Minden külön értesítés helyett)

Ábrahám Aranka
és
Bachrach József
a Bachrach Festvérek nagykőrösi cégtars tulajdonosa, március 14-én Budapesten házasságot kötnek
(Minden külön értesítés helyett)

Engel Ilona
Gava és
Kóhn Jenő
Putnok, e hó 16-án tartják esküvőjüket Gáván

Lefkovits Erzsi Dorke eskedő leánya
ILIKE
Olaszliszka—Budapest
és Sáska Adolf nyug. főjegyző fia
PÁL
Pátka—Budapest
e hó 9-én házasságot kötöttek
(Minden külön értesítés helyett)

Fischer Edit
Mátészalka és
Kornhauser József
Nagyhalász-Tatabánya jegyesek
(Minden külön értesítés helyett)

Cukor Klári
és
Bodrogi László
jegyesek
(Minden külön értesítés helyett)

— **50 éve üveget, porcellánt Handelsmantól,** Rottenbiller ucca 35.

— **Negyvennégy pályamű érkezett az óbudai híd feljárójának rendezési pályázatára.** A Közmunkatanács nyilvános pályzatot hirdetett a közelmultban az óbudai híd budai feljárójának rendezésére és kialakítására. A tervpályázat a napokban járt le és arra *44 pályamunka érkezett be.* A pályázók a következők: Warga László, Péterfy Jenő és Szinte László, Eördögh Ödön, Heim—Hönsch—Riemer, Gregersen Hugó, Drucker—Nagy—Wossala, Danczkay—Irás—Hedry, Dob—Halászy—Zimonyi, Komoróczky Lajos, Krinta Pál és Müller Miksa, Tóth Kálmán, Platt A. és Göllner, Módos (Merxbauer) Ferenc, Antal Rezső és Deáky Zsigmond, Olgyay—Olgyay, Laurenszky Gusztáv, Preisich—Vadász, Vancsó—Mayer, Váczy—Hübschl Kálmán, Dávidházy—Piskolthy, Gulyás László, ifj. Lechner Jenő, Grieger Gyula, Zsizsmann Endre és Horváth József, Sebestyén Endre, Szenger Pál, ifj. Gyenes Lajos, Kelemen József, Hock István, Wagner László és Reichard István, Orczy Gyula, Bierbauer Virgil, Fabinyi Emil, Fridrich Loránd, Weichinger Károly (a. és b.), Szabó Dezső és Manninger Egon, Padányi István, Károlyi Antal és Vittay Győző, Krén Ferenc, Schäffer József, Schömer Ervin, Czakó László, Fischer József, Sztojka József tervei.

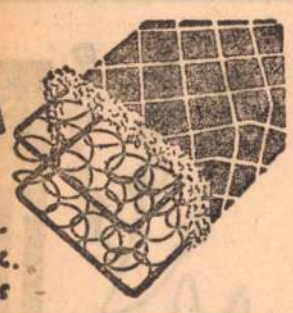
— **Báró Wieser Kurt Körmenden autójával elütött egy asszonyt.** *Körmendről* jelentik: Báró *Wieser* Kurt szentgotthárdi kaszagyári igazgató és felesége Körmenden át Sopron felé tartott gépkocsiján. A gépkocsi, amelyet a báró vezetett, elütötte özvegy *Szabó* Lajosné körmendi lakost. A helyszini vizsgálat során megállapították, hogy a szerencsétlenséget az áldozat maga okozta.

— **Miért küzdenek a pszichoanalizis ellen?** Ilyen címmel tart előadást kedden, e hónap 16-án este ¾8 órakor a *Vajda János Társaságban* (Andrássy út 23. I.) dr. *Hollós* István főorvos. Az előadást különösen érdekessé teszi, hogy az előadó ezúttal minden hozzáintézett kérdésre válaszol.

— **Találkozó.** Szerda este 8 órakor a Potzmann-féle vendéglőben (Üllői út 6.) tartják *találkozójukat* a keszthelyi Gazdasági Tanintézet 1896-os bármely évfolyamának hallgatói.

Csillárt Meteor csillárgyár
üzleteiben vásároljon! ● 12 üzlet
Központ: Podmaniczky ucca 27.

ÁGYBA, REKAMIÉBA
Epeda
cugón matrac.
10 évi jótállás

Batthyány Lajosné emlékiratai férje életének utolsó napjairól

(Saját tudósítónktól.) A Szent István-akadémiában *Friedreich* Endre tanár *Gr. Batthyány Lajosné* címmel a vértanu özvegyének *Emlékiratait* és írójuk életrajzát ismertette. Elmondta, hogy Batthyánynét a közszereplés és a társasélet szórakozásai nem vonták el családjától, férjét megértő, hűséges feleség volt s gyermekeit odaadóan szerette. 1848-ban örült a nemzeti vívmányoknak s férje sikereinek, de örömébe aggodalom is vegyült, mert kezdettől fogva tisztán látta a helyzet nehézségeit. Batthyányné emlékirataiban elmondja, hogy 1849 január 2-án az ikervári kastélyt katonaság szállotta meg. Batthyányt keresték és lefoglalták iratait s értékeit. Batthyánynné sietve igyekezett férjét értesíteni a fenyegető veszedelemről, de nem tudott hírt adni és csak a hónap vége felé értesült, hogy Windischgrätz herceg január 8-án Pesten elfogatta. Azonnal Pestre indult, hogy a fogoly közelében lehessen. Ekkor a budai várban volt letartóztatva, ahol családja szabadon látogathatta. Buda közeli ostroma miatt a Várban nagy volt a fejetlenség, a foglyokkal alig törődtek, ezért *Batthyánynné meg akarta szöktetni férjét, de ő erre nem volt hajlandó.* Április 23-án a laibachi fellegvárba vitték. Felesége mindent elkövetett, hogy hozzájuthasson, de kérését megtagadták. Később még többször találkozhatott vele Pozsonyban, azután szeptember 12-től kezdve, amikor a foglyokat a pesti Neugebäudebe kísérték, napról napra bejárhatott a börtönbe. Október 5-én tudta meg, hogy Batthyányt kötél általi halálra ítélték. Mindent megkísérelt, hogy az ítélet végrehajtását elhalasztassa, de ez nem sikerült és csak nagy nehezen kapott engedélyt arra, hogy a siralomházban búcsút vehessen tőle. Ekkor adta át férjének a tőrt, mellyel az éjjeli órákban nyakán és karján súlyos sebeket ejtett. Másnap vérben úszva találták és minthogy sebei miatt kötél által nem végezhették ki, estefelé agyonlőtték.

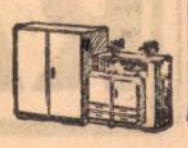
Batthyányné férje kívánsága szerint azután gyermekeivel külföldre utazott. A bécsi kormány a külföldön is éber szemmel figyeltette minden lépését: kémek vették körül, leveleit elfogták, számon vették látogatóit, de semmiféle kompromittáló adatot sem jelenthettek, mert az emigráció mozgalmaiban nem vett tevékeny részt, csak a szegénységben sínylődő bujdosókat gyámolította. 1856-ban hazaköltözött. A nemzet nagy szeretettel fogadta: ahol csak megjelent, tüntetéssel határos hódolattal üdvözölték. Ez a hódoló tisztelet haláláig, 1888 szeptember 29-ig sem vesztett erejéből.

— **Március 15-i protestáns Istentiszteletek.** Az Akadémia ucca 3. sz. református imateremben d. e. 8 órakor ifjúsági istentisztelet lesz, féltizenegykor pedig dr. Victor János prédikál. A zuglói református templomban d. e. 8 órakor Ónódi Szabó Lajos, fél 10-kor Kutas Emil hirdeti az Igét.

— **A magyar cigányzenészek ötszázéves jubileuma.** A magyar cigányzenészség az idén ünnepli meg — a Magyar Cigányzenészek Országos Szövetségének rendezésében — magyarországi letelepülésének és itteni zenei működésének *ötszázadik évfordulóját.* A szövetség a félezeréves, ritka jubileumra öt hónapig tartó nagy ünnepségeket készített elő, amelynek véglegesen összeállított programja a következő: Április 27: Emlékünnep a Margitszigeten, Bihari János hírneves cigányzenész, a »Magyar Orfeus« szobránál. Május 6: Áldozócsütörtökön: Országos cigányzenészdemonstráció. Hitvallás a magyar nemzet mellett, a magyar nóta jegyében. Budapesten a Szabadság téren, az országzászlónál, 500 cigányzenész felvonulásával s a szövetségi zenekarok közreműködésével díszőrségváltás. Vidéken ugyanezen időben, minden városban és községben a templom téren, emlékműnél, vagy az országzászlónál ünnepi térzene, ezt követőleg a városok, községek vezetői előtt díszszerenád. Május 8: Délután 5—7 óra között: Díszelőadás a Városi Színházban. Az ötszáz év zenés története. Júliusi Hetek. Országos cigányzenészverseny. Szent István hetében: Csárdásverseny. Cigánylakodalom és cigánykeresztelő eredeti rendezésben. Szeptember: Gipsiológiai világkongresszus. Tudományos ankét.

— **Vészi Endre a Mikszáth regénypályázat nyertese.** A Mikszáth Kálmán regénypályázat bírálóbizottsága a beérkezett 164 kézirat mérlegelése után az 1937. évi díjat egyhangúan a »Felszabadultak« című regénynek ítélte. A jeligéslevél felbontása után kiderült, hogy a nyertes *Vészi* Endre 20 éves vésnökségéd, akinek ez az első prózai írása. Ezenkívül mindössze néhány verse jelent meg a *Pesti Naplóban* és különböző folyóiratokban.

Alapítva 1885
Színes hall, villa, kombinált szoba, konyha, részletre is, Lapidesnél, Nagymező ucca 8. (Teréz templomnál)

— **Mussolini köszönete az Országzászló Nagybizottságának.** Az Ereklyés Országzászló Nagybizottsága a kormányzó római útja alkalmából országos őrségnapot rendezett, melynek keretében 215 város és község országzászlóinál a szónokok méltatták Mussolini és az olasz nemzet barátságát. Az elnökség erről beszámoló jelentést szerkesztett, melyet eljuttatott a Ducehez. Az elnökség most a következő választ kapta: »T. Elnökség! Szíves tudomására hozom, hogy a Magyar Szövetség Ereklyés Országzászló Nagybizottsága részéről az olasz Kormányelnök úr Önagyméltóságához intézett országos hódoló megnyilatkozást, melyet nekem továbbítás céljából átadott, rendeltetési helyére juttattam. A kapott utasításnak megfelelve kérem a t. Elnökséget, legyen szíves a nagybizottság tagjainak és a megnyilatkozás résztvevőinek a Duce legbensőbb háláját kifejezésre juttatni, akit az erről hozzáintézett beszámoló híradás mélyen meghatott. Fogadja a t. Elnökség megkülönböztetett nagyrabecsülésem kifejezését. *Gróf Vinci, olasz követ.«*

— **Gróf Teleki Jánost 17-én beiktatják bácskai örökös törvényhatósági bizottsági tagságába.** A közigazgatási bíróság elutasította az ellenzék panaszát gróf *Teleki* Jánosnak Bács-Bodrog megye örökös törvényhatósági bizottsági tagjává történt választása ügyében. *Telekit* március 17-én iktatják be tisztségébe.

— **Titokzatos kettős mérgezés.** Rejtélyes kettős mérgezés ügyében indult nyomozás szombaton a főkapitányság bűnügyi osztályán. Szombat reggel a Csáky ucca 15. számú házban *Szegő* Sándor ügyvéd lakásán eszméletlen állapotban találták özvegy *Tisz* Lászlóné 48 éves varrónőt és 12 éves *Ibolyka* nevű leányát. A mentők mindkettőjüket a Rokusba vitték. A kózházban megállapították, hogy az asszony *ismeretlen méreggel* megmérgezte magát *s nyilván ő mérgezte meg kisleányát is.* Nem tudják, hogy a mérgezés öngyilkossági szándékból történt-e vagy csak baleset. Búcsúlevelet nem találtak. Az anya és leánya állapota *életveszélyes.*

— **Felhívás a magyar egyetemi ifjúsághoz.** Az Egyetemi Közgazdaságtudománykari Ifjúsági Egyesület szombaton ünnepélyt tartott. Az ünnepély végén legifj. Erődi-Harrach Béla indítványt terjesztett elő, amelyben felhívja az egyetem azon hallgatóit, akiket tanulmányai nem akadályoznak meg, hogy *jelentkezzenek az ármentesítési munkálatokra.* Az első felszólalásra 50 hallgató jelentkezett. Kilátás van rá, hogy 15-éig erősen nőni fog ez a szám. A *József Nádor Műszaki és Gazdaságtudománykari Ifjúsági Egyesület* az egész kar ifjúságának nevében felhívja az ország minden egyetemi hallgatóját, hogy csatlakozzék ehhez a mozgalomhoz. Ezer és ezer család vetését mossa el a víz. Az ország vagyoni helyzete nem engedi meg, hogy minden szükséges munkát fizetett munkásokkal végeztessen el. Szükség van önkéntes, áldozatos munkásra. Jelentkezés személyesen az Egyetemi Közgazdaságtudománykari Ifjúsági Egyesületben vasárnap d. e. 9—12-ig és hétfőn ½9—1-ig és d. u. 3—6-ig.

— **Rendelet a közalkalmazottak kiküldetési és átköltözködési illetményeiről.** A hivatalos lap vasárnapi száma közli az állami és vármegyei alkalmazottak kiküldetési és átköltözködési illetményeire vonatkozó 1700/1937. számú kormányrendeletet. Ez a rendelet 1937 március 16-ától számított hatállyal olyan kérdéseket szabályoz, amelyek ezidőszerint még nincsenek érvényben álló rendeletekben kifejezetten szabályozva. A kiadott rendelet nem érinti azonban a kiküldetési és átköltözködési illetmények jelenleg érvényben álló összegeit; amelyek tehát a jövőre nézve is változatlanok maradnak.

— **Vámmentesen hozhatják be kutyájukat a külföldi utasok.** Külföldi utasok kutyáit eddig úgynevezett előjegyzési eljárásban kezelték, ami annyit jelent, hogy a kutyákat *vám nélkül* előjegyzésbe vették s ha a kutyák tizennégy napon belül elhagyták az ország területét, akkor törölték az előjegyzési eljárásból, ellenkező esetben a vámot értük *utólag* meg kell fizetni. A pénzügyminiszter most elrendelte, hogy ezentúl az utasforgalomban behozott kutyákat vámjogi szempontból az *útiholmi fogalma alá minősítsék* és így azokat vámmentesen kezeljék. Az állategészségügyi korlátozások azonban továbbra is fennmaradnak. Ezek szerint tehát a jövőben megszűnik az előjegyzési eljárásban való hosszadalmas kezelés, csak az *állategészségügyi rendelkezéseknek* kell eleget tenni. Ez abban áll, hogy a kutya származási helye szerint illetékes hatóság állatorvosának bizonyítványa szükséges, amelyben a kutya pontos leírása mellett igazolás van, hogy a kutya *egészséges* és a származási község, valamint tíz kilométer sugarú körzete 90 nap óta veszettségtől mentes.

— **Összejövetel.** A Balassagyarmati Öregdiákok Szövetsége kedd este 8-kor tartja *havi rendes tagösszejövetelét* a Britannia-szálló különtermében.

— **A Turáni Vadászok Országos Egyesületének** központi vezetősége ezúton értesíti tagjait, hogy hivatalos helyiségét VIII., Baross u. 44. I. 4. sz. alatt megnyitotta. Hivatalos órák: hétfő, szerda, péntek d. u. 6—8. Egyben közli a vezetőség, hogy az eddig kiadott összes igazolványokat érvénytelenítette s a jövőben érvényesnek csak a most kiadott kékszínű igazolványokat fogja tekinteni.

Most jelent meg!
Báthory István király
Halálának 350-ik esztendejében.
Regényes korrajz.
Irta: **Veress Endre**
Nagy 8-rétű 378 oldalas kötet. Egykorú képekkel és hasonmásokkal s a király színes arcképével
Kapható AZ EST könyvkereskedésében Budapest, VII., Erzsébet körút 18.
Ara fűzve ..... P 10.—
Egész vászonkötésben ..... P 12.—

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Szombaton megvigasztalták a lóexportőröket, hogy a szakmában maradhatnak. A kiviteli engedélyeket ezután lóugrás szerint fogják közöttük kiosztani.

A spanyol ütközetek egyre hevesebbé válnak. Ma már röpcédulákat dobáltak a csapatokra a repülőgépek.

Beszélgetés a kávéházban: »Olvasta? Vőlegényt kérnek a kultuszminisztertől az állástalan tanítónők.« »Mégpedig olyan vőlegényeket, akik jó állásban vannak!«

A nap aktuális kérdése: »Vajjon a múzeumkörúti könyvkereskedő ezután nemcsak eladja a detektívregényeket, hanem el is olvassa?«

A nap hőse: a gyáripar, amely többet fizet az állástalan diplomásoknak, mint amennyit kikötöttek. Az elhelyezkedő ifjúság hozzájárul ahhoz, hogy a megállapodást ilyen értelemben módositsa.

Sikerrel járt a Rákóczi úti penzióban a helyszini szemle. A két rabló is felismerte egymást.

Beszélgetés a villamos perrónján: »Olvasta? Amerikában esti száz dollárt is keres egy taxi-gavallér, aki a nőket kisérgeti. Igaz, hogy mindig frakkba kell öltözni!« »Ugylátszik, hogy ott nincsenek is szürke-taxigavallérok.«

Mindenben első a Pesti Napló

— **József főherceg ebédje.** *József* **királyi herceg tábornagy és** *Auguszta* **királyi hercegasszony szombaton, március 13-án, délután egy órakor ebédet adott, amelyen résztvett Angelo** *Rotta* **pápai nuncius,** *Behids* **török követ, Onni** *Talas* **finn követ és felesége, Gaston** *Maugras* **francia követ és felesége, gróf** *Lalaing* **belga követ és felesége, George** *Knox* **angol követ, gróf** *Vinci* **olasz követ,** *Baar-Baarenfels* **osztrák követ és felesége, Royal** *Tyler* **és felesége,** *Tánczos* **Gábor titkos tanácsos, lovassági tábornok, dr. Umberto** *Kaldewey* **pápai prelátus,** *Lucich* **Károly altengernagy, főudvarmesterhelyettes és vitéz** *Dréhr* **Endre őrnagy, szárnysegéd.**

— **Koszorúmegváltás. Hubay Jenő halála alkalmából a Hubay gyermekotthon részére koszorúmegváltás címén a következő adományokat kaptuk: Fellner Henrikné 100 pengő, Felner Alfréd és felesége 100 pengő.**

— **Vasárnapi inspekciót kérnek a trafikosok. A** *Dohányárusok Országos Szövetsége* **március 14-én, vasárnap délután négy órakor a Szövetség székházában ankétot rendez, amelyen a trafikosokat és a közönséget közösen érintő fontos kérdéseket fogják napirendre tűzni.**

— Az első és egyik legfontosabb sürgős megoldásra váró problémánk, a *vasárnapi záróra szabályozása,* — mondta *Remetei* Fülöp Jenő, a Szövetség ügyvezető elnöke. — Nem ragaszkodunk a teljes vasárnapi munkaszünethez, csupán azt kérjük, hogy *vasárnap déli tizenegy órakor zárhassuk trafikjainkat.* A trafikosok megérdemlik nehéz heti munkájuk után a félnapos pihenést, de hogy a közönség kényelme a legkisebb mértékben se legyen korlátozva, felvetjük a vasárnapi *trafikinspekció* bevezetésének gondolatát. Tizenegy óra után minden egy körzetbe eső négy trafik közül vasárnaponként felváltva egy-egy egész napon át nyitva tartana. Miután ma már jóformán majdnem minden uccasarokra esik egy trafik, annak, aki tizenegy után akar vásárolni valamit, nem kellene nagyon messzire fáradnia. Tárgyalni fogjuk ezenkívül a sajtóval fennálló jóviszonyunk szorosabbra fűzését is. A dohányárusi kar a közönséggel közvetlenül érintkezik s a trafik így a közönség köréből felmerülő számos közóhajnak a gyüjtőmedencéje. Mi a sajtónak már eddig is adminisztratív munkatársai voltunk, de ezentúl, a közönség óhajainak állandó tolmácsolásával mégjobban ki akarjuk mélyíteni ezt a munkatársi kapcsolatot. A vasárnapi inspekció és a sajtó ügyén kívül tárgyalni fogjuk mindazokat a problémákat, amelyeknek megoldása nemcsak a trafikosoknak, de a közönségnek is elsőrangú érdeke. Így tehát az ankéton a nagyközönséget is szivesen látjuk.

— **Balatoni sorsjegyek 1 pengőért kaphatók** *Az Est-lapok* **kiadóhivatalában (VII., Erzsébet körút 18.20).**

Ideális üdülőhely Dr. HORVÁTH SZANATORIUM ÉS PENZIO ABBAZIA
Közvetlen a tengerparton. Orvosi diéták, meleg tengeri fürdők. Mérsékelt előszezónárak. — Felvilágosítás: Britannia Szállodában, d. e. 11—d. u. 5-ig. Tel. 1-206-46

CSOKOLÁDÉBÓL
fényes aluminiumban
Ülőnyul tejással, 26 cm. magas — 68
Figyelő nyul szalaggal — 55
Hátikosaras nyul — 58
Nyulfogat -.55, — 22
Bárány csengővel és szalaggal -.98, -.44 — 38
Disztojás szalaggal, virágdisszel dobozzal együtt — 98
Tojások miniatürös aluminiumban szalaggal és virágd. -.58, -.38, — 18
Bonbonnier mignonnal töltve — 98
Csokoládé kosár mignonnal töltve — 68
Csokoládé diszkosár töltve — 98
Ajándék doboz netto ¼ kg. csokoládés dessserttel — 98
¼ kgr. tojásdrazsé -.58, — 44
MAGYAR DIVATCSARNOK
Rákóczi-út 72—74.

— **Lapunk legközelebbi száma vasárnap és március 15-ének nemzeti ünnepe után szerda reggel a rendes időben jelenik meg.**

— **Leleplezték Eötvös Károly emléktábláját.** Szombaton *leplezték le az Abbazia-kávéházban Eötvös Károly emléktábláját.* Bevezető beszédet *Boda* Ernő mondott, a Petőfi Társaság nevében *Falu* Tamás, az Ügyvédi Kamara képviseletében *Botond* Béla beszélt, Eötvös szülőfalujának, Mezőszentgyörgynek üdvözletét *Eötvös* Sándor tolmácsolta. Az ujságírótestületek nevében *Peterdi* Andor, az ügyvédi liga képviseletében *Bakonyi* Pál mondott beszédet. Veszprém megyét az ünnepségen *Totth* Gy. Béla képviselte.

Eötvös Károly, a »Vajda« emléktáblája, amelyet tegnap lepleztek le az Abbazia kávéházban

— **Az élet elviselhetetlen volna reménység és örömök nélkül!** Az eredmények, melyeket sok résztvevő az osztálysorsjáték utolsó 4 hét alatti főhúzásain elért, nagyban hozzájárulnak a fokozott vételkedv emeléséhez azok körében is, akik előbb barátaik és ismerőseik által elért eredményeket várták meg. Aki tehát részt akar venni az új sorsjátékban, biztositson magának egy sorsjegyet minél előbb bármelyik főárusitónál már az első osztályra, mert későbbi vételnél amúgyis meg kell fizetni a lejátszott osztályok árát is.

— **Az élelmes háziasszony...** A korszerű háztartási készülékek a háztartásnak olcsóbbá, tisztábbá és egyszerűbbé tételét segítik elő. Érthető tehát, ha az élelmes háziasszony az ilyen készülékek üzeme és beszerzése iránt érdeklődik, mert sok újat tanul, ha résztvesz az V., Honvéd uccа 22. sz. alatti kiállításnak szerdán délután ½6 órakor kezdődő bemutató előadásán, továbbá csütörtökön és pénteken délelőtt ½10 órakor tartandó főzőgyakorlatain. Mákos- és dióstekercs, rácponty készítése. Belépés, ruhatár díjtalan.

— **Gróf Bánffy Miklós: És hijjával találtattál...** Amikor vagy két esztendővel ezelőtt ennek a regényciklusának első két kötete, a *Megszámláltattál* a közönség elé került, meglehetős vita robbant ki körülötte. Az emberek kulcsregényt szimatoltak a századeleji politikai és szerelmi történet mögött és megkezdődött az ilyenkor szokásos társasjáték: *ki kicsoda?* Most, hogy az újabb két kötet is megjelent, érzésünk szerint lényegesen halkabb lesz a vita. Lehet, hogy a szerző kissé meghökkent az annakidején megindult leleplezési versenyfutástól, annyi azonban bizonyos, hogy ezúttal gondosan kerülni igyekszik az úgynevezett társasági pikantériákat. A két kötetben nem történik egyéb, mint nyugodt, csendes továbbszövése a *Megszámláltattál* oldalain megkezdett szálaknak. Amiből az olvasó azt a tanulságot vonhatja le, hogy előbb a *Megszámláltattál* két kötetét kell átlapoznia, ha teljesen otthonosan akar mozogni Bánffy új regényének hősei között. A történeti háttér igen érdekes, 1906 őszén vagyunk, a képviselőház a Fejérváry-kormány »bűneiről« vitatkozik, Wekerle a miniszterelnök, a miniszteri székekben pedig olyan emberek ülnek, mint Kossuth Ferenc és Polónyi Géza. Egy fiatal erdélyi képviselő szűzbeszédét mondja: Bethlen István a neve, Somogyban pedig »valami Szabó István nevű nagyatádi paraszt« okvetetlenkedik. Forrong a belpolitika, de nyugtalankodik minden odakinn, a nagyvilágban is. Idehaza azonban mindebből semmit sem vesznek tudomásul azok, akik pedig felelősséggel tartoznak az ország holnapjáért. Sütik tovább a maguk kis pecsenyéjét, folytatják a hagyományos »sose halunk meg«-életet fogadásokkal, flörtökkel, megyebálokkal, éjjeli zenékkel — és nem veszik észre: hogyan gyullad ki körülöttük a világ... A történelmi kulisszákat és a kulisszák szereplőit alaposan, közelről ismeri Bánffy Miklós. Akiket érdekel a magyar tegnap színfalakmögötti története és akik szeretnek kutatgatni elsárgult parlamenti naplók lapjai között, azok bizonyára érdeklődéssel fogadják majd ezeket a megelevenített naplókat is. Persze: aki regényt vár, az is megkapja a magáét. Az első két kötetben kezdődött szerelem folytatódik és eljut — amit előre lehetett látni — a be nem teljesülésig. Közben persze egymás után felvonulnak régi és új szereplők, azzal a színes és megelevenítő erővel jellemezve, amely Bánffy Miklósnak egyik legerősebb oldala. Értékes kortörténeti dokumentum ez a két kötet, amely — ha nem csalódunk — még nem tesz pontot regényciklusának mondanivalói után. *(S. V.)*

— **Illegális tagdíjakat gyüjtenek a »Fakszosok«-tól.** *Illetékes helyről* a következőket közlik: Az Országos Falusi Kislakásépitési Szövetkezet által hitelben részesített kisembereket újabban egy *»Fakszosok Országos Védő Szövetsége«* című egyesületbe való belépésre szólítják fel és e címen tőlük tagdíjakat is kérnek. Megállapították, hogy ilyen egyesület létesítésére engedélyt senki sem kért, alapszabályokat jóváhagyásra senki be nem nyujtott s így kétségtelen, hogy *alapszabály nélkül működő társulásról van szó, amelynek nincs joga bárkitől is tagdíjakat elfogadni.*

— **Nagy Emil előadása.** Nagy Emil ny. miniszter április 7-én a Gróf Apponyi Albert Társaságban előadást tart *»Társadalmunk problémái«* címmel.

— **Eltűnt egy értékes német vizsla.** A Vérhalom uccа 38. sz. ház kertjéből tegnap reggel eltűnt egy értékes, kétéves német vizslakutya. Színe: fehér alapon barna foltok, homloka közepén fehér csillag. »Dzsin« névre hallgat, nyakán barna szíj, rajta nikkel karika. A megtaláló, vagy nyomravezető magas jutalomban részesül.

RAGLÁNT csak Hellertől
Különleges minőségei szenzációsak
RÁKÓCZI ÚT 13

dr. KALOTAY TIBOR /

alkotásairól 1968 szeptemberében kiállítást rendeztek Aszódon

Pest Megyei Hírlap 1968. szept. 29.
(Ceglédi Hírlap)

/7

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

PESTMEGYEI
HÍRLAP

Kalotay Tibor

1900 SZLP 29.

1021

MA NYÍLIK AZ ABONYI ŐSZI TÁRLAT

Az Abonyi Lajos Falumúzeum és az abonyi Petőfi Művelődési Ház képzőművész szakköre kiállítást rendez *dr. Kalotay Tibor* alkotásaiból. A kiállítás ma délelőtt 11 órakor nyílik a tanácsháza dísztermében és egy hónapig naponta *délelőtt 9—12-ig, délután pedig 3—6 óráig* tekinthető meg.

Az ünnepi megnyitót *Györe Pál*, a községi tanács vb-titkára mondja. A kiállításon plakátterveket, grafikai alkotásokat, akvarell- és olajképeket, linometszeteket láthatnak a többi közt a képzőművészet barátai.

Kalotay Tibor

nál? Az erdő többet nem csákiszalmája; az idén megkapta volna a legeltetést, jövőre úgysem kapja meg.

Ezen tovább nincs is mit vitatkozni. Irány Ócsára, a tanácsházára. Itt *Virág Károlyné*, a tanácstitkár fogad, s amint leülök vele szemben, az íróasztala innenső oldalán; kezdem máris, hogy miért jöttem, s észre sem veszem, hogy szinte számon kérem tőle a tanyaiak jövőjét. Rámragadt ugyanis a tanító lelkes ügybuzgalma, s csak mondom, mondom, hogy itt valamit tenni kell... Az asszony meg hallgat, s egy kicsit mosolyog.

— Nézze — mondja végül,

< Kalotaszeg történelme és műemlékei. >

Kelemen Lajos:

<

Kolozsvári Szemle

1944.

III. 2.

Mindenki másról beszél

Irta: Ujhely József

Gyanutlanul megyek az utcán, találkozom valakivel. Rámköszön, megállit, kezel velem, érdeklödik becses hogylétem felöl, a színházról, a nökről, aztán — hirtelen fordulattal kölcsönt kér. Most jutott eszébe, hogy otthon felejtette a pénztárcáját...

Felhív valaki telefonon. „Érdekes pletykát" tud.

— Nem tudja még senki... — lelkendezik. Nem rontom az örömét és nem hütöm le a fagyos ténnyel, hogy amit mond az egyik kiváló barátnömről, azt már hetek óta mindenki tudja. Beszél, beszél, aztán csak úgy mellékesen — egy „apró" szivességet kér tölem.

Becsenget a viceházmester, vizsgálja a fütötest radiátorjait. Piszmog, zavar, mügonddal guggol a csapok elött, érzékelteti, hogy neki milyen fontos, hogy a lakásom kellöen legyen temperálva. Beszél a hidegről, a fütöanyag-beszerzés nehézségeiről, a kazán szeszélyeiről s a végén — szabadjegyet kér a vasárnapi ügetöversenyre...

A müvésznö pont a legrosszabb idöben tüntet ki megszólitásával a föpróba szünetében. Cseveg, csacsog, emlékeket elevenit fel, már-már elbizom magam s ekkor megkér — hogy ne irjak „túl melegen" a konkurrens müvésznöről...

Mindenki másról beszél. Az emberek macskamódra kerülik igazi céljaik forró kásáját. Ha hozzám fordul valaki, már alig figyelek arra, hogy mit mond az elején. Tudom ugyis, hogy „elöszó", lényegtelen „aláfestés" csupán. A lényeg, az igazi „tárgyalás" — majd a végén jön, frappáns, röviden csattanó kérés formájában.

Joggal kérdezhetné bárki, hogy tölem mindenki csak kér? Nem, dehogyis kérem! Vannak olyanok is, akik „adnak". Hát hogyne! De mennyire és mennyien adnak!

Bölcs tanácsokat, baráti figyelmeztetéseket, jóslatokat, szerény személyemet illetöen.

És híreket is kapok — saját magamról. Persze nem jókat, nem kellemeseket.

Ilyenkor nem beszélnek másról, ilyenkor könyörtelen, száraz tárgyilagossággal azonnal a lényegre térnek. Kertelés, szépités, „cukrozás" nélkül.

Ilyenkor tömörek és komorak. Ilyenkor egyiket se érdekli, hogy vagyok? Ezt ök mondják majd meg! Ök, akik „nem beszélnek másról", hanem kiméletlenül és lerohanásszerüen megmondják „ami a bögyükben van"...

Az sem zavarja öket, hogy tegnap esetleg — mikor nem „adtak", hanem kértek — nem voltak ennyire „tárgyratérök" és nagyon ügyeltek arra, nehogy ajtóstul rohanjanak a házba.

Valami kompromisszumot kellene kötni. Vagy térjünk mindig a tárgyra, vagy legyünk akkor is kedvesek, amikor nem akarunk semmit.

De igy...?

Én is „másról beszélek" majd...

Irók, müvészek, közéleti emberek készitik elö a fejlödést Kalotaszeg népmüvészete számára

Sztána, január hó.

(Az Esti Ujság kiküldött munkatársától.)

Kalotaszegi népviselet és népmüvészet lényegesen nem változott meg az elmult husszegynéhány esztendö alatt, amint azt elöbbi beszámolómban elmondtam már. Egyik-másik ösrégi darabja kevesebbet látható már, mint valamikor, helyüket városias jellegü ruhadarabok foglalták el, *a háziszövés-fonás is kisebb mértékü lett,* ahelyett gyári vásznak és posztók kerültek forgalomba. Ez, persze, igy van minden vidéken, ez általános jelenség, amely azonban a lényegen nem változtat. *A népmüvészet ösi motivumai szinte változatlanul maradtak,* igazán csak árnyalatukban lehet felfedezni egy-egy külsö behatás nyomát. *A kalotaszegi népmüvészetében, izlésében talán legellenállóképesebbnek bizonyult az idegen uralommal szemben minden más vidék népénél.* Az uj vásárlók igényei, uj munka és értékesitési lehetöségek nem tudták eltéríteni hagyományaitól, ösztönös törekvéseitöl.

Ez a kitartás természetesen nem volt könnyü az elmult évtizedekben,

— Voltak könnyebb idök, még az elején, amikor sok pénz volt és sokan vásároltak, föleg a románság. Késöbb a konverzió elött, meg azután már bizony sok volt a baj. *Benn az országban már nagyon nehéz volt eladni valamit, mindig távolabbi vidékekre kellett járni a holmival.*

Egy-két színárnyalattal szegényebb

A kömüvesek, ácsok, faragó emberek jóformán mindig kapnak munkát, eltekintve talán a gazdasági világválság legsúlyosabb időszakától, körülbelül egy esztendötöl. A kalotaszegi kömüvesek, ácsok, ezenkivül eljártak messzi vidékekre is, Erdély minden részében vállaltak munkát, egyes csoportjaik azonban eljutottak Bukarestbe és más román nagyvárosokba is. Rendesen elég jól kerestek, az épitkezési idényben megszerezték az egész családnak a télire valót. A kereskedést is lehetett folytatni, ha idönkint voltak is bizonyos nehézségek. A köpecek, elsösorban vállalkozó szellemü körösföi magyarok, akik egészen neki adták magukat az uj mesterségnek: *dolgoztattak, vásároltak és áruikkal elindultak mind messzi vidékekre.* A kézimunkát, fonott és szövött árukat, a különböző népmüvészeti termékeket szekérre rakták és elindultak vele, engedélyt, hozzájárulást senkitöl sem kérve. Romániábam mindenfelé megjelentek áruikkal, ahol piacot reméltek, *de átjártak a magyar határra is.* Magyarországon keresztülhaladva pedig még messzibb vidékekre. A legmodernebb szelleműek vasuton is szállitottak; *Olaszországban például mindjobban megismerték a kalotaszegi holmit,* Belgiumban, Franciaországban is megjelent egy-egy szállitmány.

Ezekben az eladásra készitett holmikban kétségkivül volt bizonyos izlésszerü változás a közelmult időkben. A köpecek megrendeléseket vállaltak, azokat elkészittették a varróasszonyokkal, akik minden kalotaszegi községben megtalálhatók. *Volt olyan vállalkozó is, aki harminc–negyven asszonyt dolgoztatott állandóan.* Elkészíteni azután azt kellett, amit a megrendelö kivánt. A köpecek hajlandók voltak kisebbnagyobb engedményekre a vásárlók izlésével szemben, vállalták különböző stilusú és jellegü holmik elöállitását és *a kalotaszegi asszonyok alkalmazkodtak az uj kivánalmakhoz.* A maguk és családjuk használatára készitett holmikon viszont ezek a vonatkozások nem látszottak meg, azoktól távol tartották az uj, sok tekintetben bizony alacsonyabb rendü izlést. *Kalotaszeg csak egy—két színárnyalattal lett szegényebb,* amit mindenképpen nehéz elkerülni manapság, a gyáripar teljes érvényesülésének korszakában.

Háziipari felügyelöség müködik Kolozsvárt

Most, a felszabadulás óta természetesen egész más atmoszférában folyik a munka. Ez a nép, amely magárahagyatva, bizalmatlanságtól, gyanakvástól kisérve is meg tudott maradni a helyes úton: *most jóakaratú támogatást, segitséget kap,* lehetöséget arra, hogy a változott idö szellemének megfelelöen, céltudatosan fejlessze tovább ösi müvészetét. *Kolozsvárott már jóidej háziipari felügyelöség müködik,* amely foglalkozik a kalotaszegi népmüvészet és háziipar minden problémájával, igyekszik átsegíteni a népet azokon a nehézségeken, amelyeket a háborús körülmények hoznak magukkal.

Ilyen nehézségek természetesen akadnak, hiszen a háború hatása alól egyetlen vidék, vagy foglalkozás sem vonhatja ki magát.

A kömüveseknek és ácsoknak elég jó szezonjuk volt, az elmult esztendöben jóformán *mindenki kapott munkát, aki jelentkezett, az iparos családok körében nincs baj, fennakadás.* A háziiparnál már nehezebb a helyzet; a szövéshez, fonáshoz, kézimunkához, varráshoz nyersanyagra van szükség és *a nyersanyagellátás most komoly gondokat okoz.* Elsösorban pamutra van szüksége a varróasszonynak, a hatóságok meg is tettek mindent, hogy a beszerzést megkönnyitsék, megfelelö mennyiséget azonban a mai körülmények között nem lehet biztositani. *Az értékesités is meglehetösen nehéz,* hiszen az ország határain túl ma nem igen lehet szállitani, forgalmi nehézségek és háborús rendszabályok egyaránt lehetetlenné teszik a távolabbi területekre való szállitást. Ezen a téren bizony *megérzi az egész Kalotaszeg a rendkivüli viszonyokat.*

Pillanatnyi javulást bizonyos átszervezés hozhatna a háziipar helyzetében. Az irányitó hatóságok azt szeretnék elérni, hogy nagyobb mértékben foglalkozzanak a rendelkezésre álló nyersanyagok feldolgozásával a háziiparosok. Igy például *a kalotaszegi fafaragók tudása fejlett, a munkájuk mindenképpen figyelemreméltó,* a faragó emberek azonban inkább csak háziszükségletre dolgoznak. *Egyelöre a faragó embereket szeretnék nagyobb mértékben dolgoztatni,* hogy pótolják a kézimunkákban mutatkozó visszaesés veszteségeit. Könnyebbséget jelentene az is, ha *újból fel lehetne lendíteni a házi szövés-fonást,* a házivásznak és darócok elöállitását, ez azonban szintén nem megy akadálytalanul. A munka azért folyik, *a Kalotaszeg népe megélezekben a nehéz időkben is,* amelyek elmultával minden bizonnyal uj fejlödés fog bekövetkezni az egész vidék termelésében, munkájában.

Lelkes emberek kis gárdája készíti elö ezt a fejlödést a Kalotaszeg számára.

Irók, müvészek, közéleti emberek és a háziipar szakértöi kis csoportot alkotnak, hogy *lelkes érdeklödéssel foglalkozzanak a Kalotaszeg népmüvészetének anyagi és müvészeti problémájával egyaránt.* Elökészitik a tervszerü termelést és *a mindenütt bevált szövetkezeti értékesitést,* azután a népmüvészet szellemének bizonyos megujulását is. Az ösi hagyományok, az eredeti motivumok jegyében csupán bizonyos korszerüsitést akarnak végrehajtani, a népmüvészetnek tudatos stilusos irányitását, amire huszonkét, felsöbb irányitás és támogatás nélkül átélt esztendö után szükség van. És ezek a törekvések bizonyára eredményesek lesznek. Ez az egészséges, munkakedvvel és vállalkozó szellemmel telitett nép *ezentúl is érdekes kis szigetet fog alkotni a magyar élet tengerében* és elüzletieskedés, megalkuvás nélkül is a maga javára fogja értékesiteni azokat a lehetöségeket, amelyek a megnagyobbodott, felszabadult ország keretei között kinálkoznak.

THURY LAJOS

Kiállitási falu a tenyészállatvásáron

A március 21-én megnyiló mezögazdasági kiállitást és tenyészállatvásárt az OMGE az idén a rendkivüli viszonyok ellenére *minél gazdagabb tartalommal kivánja megrendezni.* A tenyészállatok csoportjaiba a rendelkezésre álló féröhelyeket lényegesen meghaladó létszámú bejelentés érkezett. Erre tekintettel a földmivelésügyi minisztérium a mult évben épült uj kiállitási sertésistállók mellett az ösz̈szel korszerü szarvasmarha istállók épitkezését kezdte meg.

A kiállitási telep örvendetes továbbfejlödésével Európának ilyen jellegü legnagyobb és legtökéletesebben berendezett intézményévé válik. A többi kiállitási csoportban is uj csarnokokat emelnek. A rendezö bizottság az érdekelt vármegyék támogatásával tovább fejleszti a falusi népélet, a müvészet és háziipar bemutatását szolgáló *kiállitási falut.*

Északafrika öslakói fehérek voltak — a legujabb kutatások szerint

Berlin, január 24.

Eugen *Fischer* professzor, a berlini *Vilmos Császár Intézet* embertani osztályának igazgatója érdekes eloadást tartott a legujabb szaharai tudományos kutatások eredményeiröl *az északi faj és kultúra eredetével kapcsolatban.* A *Szahara* feltárása és megismerése a *transz-szahari* vasút kiépülésével, az autóutak és repülöjáratok létesitésével egyre nagyobb léptekkel halad elöre. Ezen a réven a régészeti kutatás is értékes eredményekre jutott, mivel a Szahara hozzáférhetövé vált és *egyre több leletre bukkannak a sivatagban.* Ezek a leletek viszont igazolják, hogy

Északafrika öslakói fehérek voltak, sött a kékszemü, szöke északi fajhoz tartoztak.

Angol és francia kutatók megállapitották, hogy az északi fajon kivül egész *Nyugat- és Északafrikában* az úgynevezett *cromagnonfaj* is elterjedt volt és e két faj összeolvadásából keletkezett késöbb az *indogermán ösnép.* A négerek sokkal délebbre laktak még abban az idöben, amint a leletek igazolják és csak késöbb terjeszkedtek észak felé, amidön a sivatagosodás elörehaladtával *Afrikának ez a része egyre jobban elnépteleuedett.*

Köhögés, rekedtség ellen

A torok kéménysepröje

NEGRO

Köhögés, rekedtség ellen
NEGRO biztos bevált fegyver!

A honvédség köszönete a magyar gyáriparnak

A m. kir. honvédség gépesített seregtestei gépjárművcinek az orosz hadszíntéren a működő képesség állandó fenntartásában hathatós segítséget jelentettek a magyar gyáripar által rendelkezésre bocsátott gépjármű-javító részlegek. A honvédelmi miniszter az érdekelt gyárak vezetőségének fenti részlegek rendelkezésre bocsátásáért, valamint a közreműködő munkásoknak eredményes és dicsérelreméltó munkájukért a m. kir. honvédség nevében őszinte köszönetét fejezte ki.

Agyonlőtte magát egy nyugalmazott bankigazgató

Ma reggel fél 9 óra tájban revolverdörrenést hallottak a Vécsey-utca 3. számú ház lakói Steiner Sándor 59 esztendős, nyugalmazott bankigazgató lakásából s mikor ajtaját felnyitották, már holtan találták az idős embert, aki főbelőtte magát. Búcsúlevelet hagyott hátra, amelyben azonban nem okolja meg öngyilkosságát. A házban lakók vallomása szerint nyugodt, csendes ember volt, akinek anyagi gondjai semmiképpen sem lehettek.

Nagymértékben csökkent az iparostanoncok száma

A tanoncutánpótlás gyakorlati kérdéseinek megoldása ügyében *Madl* János, a Keresztény Iparosok Országos Szövetségének elnöke értekezletet hívott össze, amelyen a székesfővárosi pályaválasztási tanácsadó és képességvizsgáló intézet igazgatóján kívül még harminchárom budapesti ipartestület képviseltette magát. Madl János elnök hangoztatta, hogy a tanoncutánpótlás kérdésének megoldását a kisiparosságnak kell kezébevenni és főleg

a jobb családok gyermekeiből szakmailag felkészült új iparosgenerációt kell kinevelni,

hogy az az iparosság összességét más gazdasági és társadalmi síkra helyezze és megteremtse az új kézművesipari rendet. *Áfra* János dr., a székesfővárosi pályaválasztási tanácsadó és képességvizsgáló intézet igazgatója tartotta meg ezután előadását. Ismertette, hogy az önálló iparosok száma 1940-ben kereken 50 százalékkal volt több, mint 1913-ban az integer Nagymagyarországon. Akkor 140.000 önálló kisiparos dolgozott az országban, ma ezek száma 210.000. Az iparossegédek száma ezzel szemben 1940-ben pontosan ugyanannyi volt, mint 1913-ban.

A tanoncok száma pedig 105.000 főről 77.500-ra csökkent.

Ugyanez a helyzet a fővárosban is, ahol az önálló iparüzők száma 30 esztendő alatt szintén kétszeresére emelkedett és ezzel szemben a tanoncok száma csökkenést mutat. Különösen a fiútanoncotthonokban mutatkozik igen nagy hiány. A székesfővárosi pályaválasztási tanácsadó és képességvizsgáló intézet az iparosság érdekképviseleteivel együttműködve, arra törekszik, hogy pályaismertető füzeteivel népszerűsítse az ifjúság körében a kisipari pályákat.

Hosszú István, az asztalosipartestület nevében, *Szücs* Zoltán a kárpitosipartestület nevében hangoztatták, hogy mindaddig alig lehet új iparosgeneráció felneveléséről szó, amíg meg nem oldják az iparosok öregségi és rokkantsági biztosítását. *Babirák* Károly polgári iskolai igazgató örömmel ajánlotta föl az iskolák támogatását és az új iparosgeneráció neveléséhez az önálló iparosok segítségét is kérte.

Az ülés *Madl* János zárószavával ért véget, aki hangoztatta, hogy a háború után nyilvánvalóan nagy ipari konjunktúra fog elkövetkezni és ennek érdekében szükséges az iparosutánpótlás minél erősebb fokozása.

Hull és Litvinov tárgyalásai

Washington, január 24. (NST.) Hull külügyminiszter pénteken

fogadta Litvinov szovjetnagykövetet.

Litvinov több mint egy óra hosszat időzött a miniszternél. Tárgyalásuk tartalmáról hivatalosan semmit sem közöltek. Politikai körökben tudni vélik, hogy

a kamcsatkai tengerészeti támaszpontokra

irányuló washingtoni követelésről tanácskoztak.

Harc a hideg ellen

A végtelen orosz pusztaság kemény tele nagy feladatok és teljesítmények elé állítja a szövetséges hadseregek katonáit. Ez a tél más, mint a mi középeurópai telünk. Nagy hófúvások váltakoznak metsző hideg viharokkal. *A hőmérő nem ritkán — 40 C fok. alá süllyed.* Ilyen időjárásban természetesen minden nagyobbarányú hadművelet lehetetlen. A hadvezetés legnagyobb problémája a katonák téli elszállásolása az állóharcnak megfelelően. A falvak és városok igen szétszórtan terülnek el a Szovjetunióban.

a hó és fagy ellen.

Erős gerendákból építettek fel rendszerint aégy falat és rá a tetőt. *A réseket földdel és mohával jól kitömik és deszkával befedik.*

Ezenkívül még földdel körülveszik az egész építményt, úgy, hogy csak a bejárat felőli rész marad szabadon. Így azán a kályha melege nem illan el. A fedezékeket hasonló módon, de mélyen a földbe építik, ezek tehát nemcsak a hideg, hanem az ellenséges tüz ellen is védelmet nyujtanak. A téli szállítások és fedezékek jó védelmet nyujtanak

sok építését még az ősz folyamán kezdték meg nagyszámú szakmunkás bevonásával. *Az építmények nagyrészét típusok szerint Németországban készítették el összeállítható módon,* úgyhogy a keleti arcvonalon csak össze kell illeszteni az egyes darabokat.

Irodájában görnyed egész nap!
Ússzon rendszeresen a
SZENT GELLÉRT
PEZSGŐFÜRDŐ
napfénylámpáktól ragyogó
pompás úszócsarnokában!
Idegei megnyugszanak! Szervezete
felfrissül! Teste-lelke felüdül!

A magyar sajtó

Bibó Lajos „A föld fia" című *regényéről*

Karácsonyra jelent meg *Bibó* Lajosnak *„A föld fia"* című hatalmas új regénye. *Bibó* Lajos új művét a magyar sajtó egyrésze már méltatta és a kritikusok olyan, szinte példátlanul álló egyhangú elismeréssel emlékeztek meg erről az irodalmi eseményt jelentő, rendkívüli írói alkotásról, hogy éppen az olvasóközönség tájékoztatására elengedhetetlennek tartjuk néhány szemelvény közlését.

TOTH LASZLO DR. FŐSZERKESZTŐ:

Végre itt van az a magyar regény, amelyről érezni kell, hogy a televény földből hajtott fel. Ez nem szaval a népről, ez maga a nép igazi szava, a magyar föld magyar emberéé és ez a szó olyan mélyről jön, hogy a lélegzetünk eláll, amíg olvassuk. Van ebben a könyvben tíz oldal. Aki ezt a tíz oldalt könny nélkül el tudja olvasni, az nem magyar ember, mert sem nem ember, sem nem magyar.

NEMZETI UJSAG:

Az erőteljes realizmus és a szimbólumok elbűvölő végletei között lélegzik ez a regény, a leghevesebb mondanivaló közvetlenségével áradnak a sorai. Az igazság és egyszerüség áhitata sugárzik belőlük, megdöbbent és megállásra késztet, amilyent csak a legritkább élmény hatása alatt érezhetünk, az igazán kivételes alkotások láttán.

UJ NEMZEDÉK:

Ez a nap magyar égről ragyog, mégis az örök emberséget aranyozza be. A klasszicizmus jeleit sejtjük Bibó müvén. Hatalmasabb méretekben, több kötetben is szívesen olvastuk volna *„A föld fiát"* és hogy Knut Hamsun *„Az anyaföld áldása"* című regényének olvasása óta nem ragadott magával ennyire föld fiairól szóló alkotás, mint Bibó új regénye.

A PEST:

Bibó új regényében egy fiatal lélek csodálatosan teljes külső és belső képét vázolja fel, a föld fiának szinte plasztikus vonásait, amelyek az embert kiemelik a szürke tömegből s a kor fölé állítják mintegy eszményképét a modern embernek. Jellemző ereje szinte szenvedélyes kíméletlenséggel nyilatkozik meg, amikor alakjának tapintható vonásokat kölcsönöz, azzal a félreérthetetlen művészettel állította elénk a figurát, a környezetet és a tájat, amely Bibó valamennyi művét, alakját és leírását egyéni ízzel tölti meg.

FÜGGETLENSÉG:

A magyar irodalomnak mindig ünnepe egy-egy Bibó-regény megjelenése. Különösképpen így van ez most, mert A föld fia, akárcsak A juss, azt a kivételes Bibói magasságot képviseli, amelyhez feljutni csak igen-igen kiválasztottak tudnak. Remekbe faragott alakjai szinte a szemünk láttára lépnek át ebből a nagyszerü könyvből — az irodalomtörténetbe.

UJ MAGYARSAG:

Bibó Lajos minden egyes témájával mélyen szánt bele mondanivalójának televényébe, szavainak súlya van, megállapításainak pedig értéke. Egy-egy könyve irodalmi eseménynek számit. Bibó nagyszerü emberábrázolása ezúttal is megragadóan érvényesül, közelebb hozza olvasóihoz a magyar föld népét, sorsukat pedig sor példaként elénk állítja. Bibó irodalmi pályafutásánál új határkövet jelent „A föld fia".

MAGYAR NEMZET:

Hakszavú, majdnem az igénytelenségig egyszerü irás Bibó Lajos regénye, egy földből nőtt, gyökereit mélyen a földbe eresztő fiatal parasztfiú története. A föld fia tiszta mint a körülötte élő állatok, amelyeknek szavát érti és okos, mint a természet, amelynek minden rezdülését érzi tompulatlan, finom ösztönével.

FILM, SZINHAZ, IRODALOM:

Bibó Lajos legújabb regényében olyan kérdéshez nyúl, ami mélységesen magyar és mélységesen örök. A regény telve van Bibó Lajos kvalitásainak csillogó dokumentumaival. Teljes és tökéletes irásmü *„A föld fia"*.

gyar királyi testőr és költő, kinek többnyire hazafias tárgyú verseit Révai adta ki, s a kiről, mint az úttörők egyikéről, irodalomtörténetünk méltánylással emlékezik.

Barcsay Domokos 1848-ban Nagy-Szebenben született. Atyja László, később hunyadi főispán; anyja báró Bruckenthal Antónia volt, leánya és egyetlen gyermeke annak a báró Bruckenthalnak, a ki a szászok javára tett nagy alapítványaival örökítette meg nevét. Barcsay Domokos középiskoláit a szászvárosi kollégiumban, a jogi tanfolyamot pedig Kolozsvárt végezte, s mint egyéves önkéntes Medgyesen szolgált a 9-dik dzsidás ezrednél. Majd két évig volt Hunyadmegye aljegyzője; azután átvette apja nagybarcsai gazdaságát s 1875-ben nőül vette Korbuly Idát, lompérdi Korbuly Bogdánnak, a kolozsvári nemzeti színház egykori buzgó és áldozatkész intendánsának leányát, s ettől fogva Bánffy-Hunyadon gazdálkodik, de foglalkozik a közügyekkel is, a mennyiben Kolozsmegye közigazgatási bizottságának kezdettől fogva tagja. Gyakran tett nagyobb külföldi utazásokat, s úti tapasztalásait a gazdálkodás terén is érvényesíti.

1889-ben Ő Felsége a főrendiház élethoszsziglani tagjává nevezte ki. 1892 jan. havában az általános képviselőválasztások alkalmával Bánffy-Hunyadon az első választás meghiusult, mert a fölizgatott és félrevezetett nép széttépte a választási irományokat. Ekkor a régi jelöltek elejtésével a közbizalom Barcsay Domokos felé fordult, mint a kiben a nép is megnyugodott. Meg is választották február 17-ikén egyhangulag, jeléül annak a páratlan népszerűségnek, melyben részesül, s melyet megérdemel, mint a népnek igazi barátja, tanácsadója és segítője. A főrendiházi tagságról ekkor lemondott s bár a képviselőházban egyik párthoz sem csatlakozott, mégis pártkülönbség nélkül szeretett és becsült tagja a háznak. Egyéni jeles tulajdonságain kivül főkép kiapadhatlan humoráért és kedélyességéért szeretik. Sikerült adomái és találó megjegyzései mindig nagy vonzó erővel birnak a képviselőház folyosóin. Mint vendégszerető házigazda messze földön ismeretes, s ime most abban a kiváló szerencsében részesül, hogy vendégül fogadhatja a legelső magyar embert, a királyt.

GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Béldi Ákos gróf, Kolozsmegye és Kolozsvár város főispánja, az ősrégi székely úzoni Béldi család ivadéka. A család már a 14-ik évszázban előkelő szerepet játszott Erdély történetében és sarjai az évszázak hosszú folyamában, mint a szabadság oltalmazó bajnokai lettek ismeretesekké. Különösen kiválik közülök Béldi Pál, fia Béldi Kelemennek és Bánffy Zsuzsánnának, II-ik Rákóczy György főasztalnoka, lengyelországi hadjáratában lovassági parancsnok és közvetítő Teleki Mihály és Bánffy Dénes áldatlan viszálykodásaiban, továbbá unokája Béldi József, Fogaras földjének főkapitánya, a ki 1770-ben grófi méltóságra emeltetett.

Béldi Ákos grófnak már az atyja, Ferencz is huzamos ideig volt Kolozsmegye főispánja, a mely méltóságban most fia követte őt; 1888-ban, Jósika Sámuel báró, jelenlegi miniszter, lemondása után neveztetett ki főispánná s azóta fontos állását közmegelégedésre tölti be.

Béldi Ákos gróf főispáni hivatalában a legnagyobb pártatlanságot tanusítja; ajtaja a legszegényebb polgár előtt is mindig nyitva áll s nála minden méltányos és igazságos ügy meghallgatásra talál. Rendíthetetlen hive a szabadelvű politikának, a mit mint kinevezett főrendiházi tag az egyházpolitikai törvények megszavazásakor ismételve tanusított. Béldi gróf kormányzása alatt úgy az erdélyi részek első megyéje, mint Kolozsvár városa is új föllendülésnek örvend s nagyszabású középitkezések: katonai laktanyák, vizvezeték és csatornázás, egyetemi és más közművelődési épitkezések foganatosíttattak. Figyelme kiterjed a vármegye és város összes művelődési és közgazdasági szükségleteire; nagy része van a kolozsvári mentő-egyesület felállításában; s mint a kolozsvári szinház ideiglenes intendánsától, tőle várják a szinház ügyének végleges rendezését is. Béldi gróf kitünő gazda; gazdálkodása a Mezőségen a legjobb hirnek örvend s mint az erdélyi római katholikus status igazgató tanácsának tagja, e testület nagy uradalmai kezelésében bő gazdasági tapasztalatait a közügynek hasznára is sikerrel érvényesíti.

Béldi Ákos gróf jelenleg 49 éves, de dús fekete haja s fiatalos megjelenése nem mutatja annyinak. Felesége Bethlen Emma grófnő, Bethlen Gábor gróf húga, a kit a gyönyörű kerlési kastélyból vezetett oltárhoz, egyike Erdély első szépségeinek. A boldog házasságból egy fiú és négy leány gyermek származott.

Béldi gróf mint Kolozsmegye főispánja vezeti az erdélyi megyék hódoló küldöttségeit a király szine elé, s talán ép akkor mondja el üdvözlő beszédét, midőn e sorok a közönség kezeibe jutnak.

Gyarmathy Miklós, Kolozsmegye alispánja, 1830-ban született Kalota-Szentkirályon, ős nemes családból, s már elődei is előkelő hivatalokat töltöttek be Kolozsmegye tisztikarában. Tanulmányait 1838-ban Kolozsvártt kezdette meg,

GYARMATHY ZSIGMOND.

de megszakította azokat 1848-ban, a mikor a hazafias lelkesedés és a szabadság eszméje őt is a honvédek sorába vezette. Később mint hadnagy a Bem tábornok főparancsnoksága alatti erdélyi hadseregben, az 55-ik honvédzászlóaljban végig küzdötte a szabadságharczot. Részt vett a deési, vizaknai, piskii nagyobb csatákban s még vagy 13 kisebb ütközetben.

A szabadságharcz leveretése után mint menekült bujdosott az alföldön, különösen Szatmármegyében, hol az erdélyi menekülteket tárt karokkal fogadták; mig később a Tisza-szabályozás beregi osztályánál működött; majd, mikor az üldözés lanyhult, haza ment falusi magányába, megnősült s folytatta tanulmányait, különösen a magyar köz- és magánjog terén, de figyelme kiterjedt a mezőgazdaság előmozditására is, s ő találta fel azt a kitünő váltóekét, melyet ma is Gyarmathy-eke név alatt ismer a gazdaközönség. Foglalkozott művészettel is, s nem egy általa szerzett népdal ment át a nép ajkára. Idő közben több, figyelmet keltett czikket irt a kolozsvári és budapesti lapokba.

Az alkotmány első visszaállítása után 1861-ben Kolozsmegye közönsége tiszteletbeli főjegyzőnek választotta, de a provisorium beálltával lemondott. Az 1867-iki kiegyezés alkalmával az első alkotmányos közgyülésen az akkori rendszer szerint még fennállott kerületi alispáni állásra választatott meg, s mint ilyen szolgált 1872-ig, a mikor az új szervezés alapján előbb főjegyzőnek, 1875-ben pedig Matskási Pál alispán elhalálozása után alispánnak választatott, s ez állásban szolgálja azóta megyéjét és hazáját. Kormányzása alatt a vármegye több átalakuláson ment keresztül, s Gyarmathy szervező tehetségeinek mindannyiszor fényes tanújeleit adta.

A honvédségi intézmény felállitása után belépett a honvédség szabadságolt állományába, s mint százados két évig szolgált; de ideje nem engedvén, hogy mindkét hivatásának megfeleljen, később a honvédség kötelékéből kilépett. A fuzió létrejöttéig a Deák-pártnak, azontúl a szabadelvü pártnak volt hive, s jelenleg is az. Általában mint közigazgatási szaktekintély ismeretes, s Tisza Kálmán volt miniszterelnök és belügyminiszter annak idején a közigazgatási ankettre is meghivta. Meg kell emlitenünk, hogy Kolozsvár város társadalmi és politikai életében is tekintélyes állást foglal el. Hivataloskodását a pártatlanság, a könnyü feltalálás, s az apró részletekig kiterjedő figyelem jellemzi.

1892-ben ünnepelte a megye Gyarmathy Miklós szolgálatának 25 éves jubileumát, a mikor nagy ovácziók tárgya volt úgy a megye közönsége, mint a megyei tisztikar részéről. A vármegye közönsége ez alkalomból Gyarmathy Miklós nevére 2000 frt alapitványt tett a kolozsmonostori gazdasági tanintézetnél ösztöndíjra, a megye tisztikara pedig ugyancsak 2000 frtot a kolozsvári tudomány-egyetemnél szintén ösztöndíjra. Ő felsége 1893-ban tüntette ki a III. oszt. vaskorona-renddel. Nagy becsvágygyal munkált évek óta az új megyeház épitésének előkészitésén, s e tekintetben is siker koronázta buzgalmát, mert a megyeház tervei készek, és az építéshez rövid időn hozzáfognak.

A király-fogadtatás előkészületeinek nagy munkája a megye részéről jórészt az ő vállaira nehezült, s e nem könnyű feladatnak fáradhatlan tevékenységgel, odaadással és erélylyel tesz eleget. Az ő erélyes keze mindent pontosan intézett, s idejében készen is állott minden, pedig az aránylag rövid idő alatt végrehajtott munkák közt voltak nagyobbak is, mint például a bánffy-hunyadi pályaháztól a városba vezető egészen új útvonal.

Gyarmathy Zsigmond, Miklós testvéröcscse, Bánffy-Hunyad és az egész Kalotaszeg közéletének egyik kiváló alakja, 1832-ben Kalota-Szentkirályon született. 1848-ban fiatal kora daczára ő is hazafias kötelességnek tartotta a honvédek sorába állást, s később mint hadnagy szolgált és rendkivüli bátorsága által tűnt ki. 1861-ben főszolgabiró volt Bánffy-Hunyadon, de a provisorium bekövetkezésekor a többi hazafiakkal együtt ő is visszavonúlt. 1867 óta a gróf és báró Bánffy-család közös uradalmainak inspectora, s egyúttal a bánffy-hunyadi takarékpénztárnak igazgatója. A köz-

és gazdasági ügyekben való jártassága, mindenki iránt való készsége és ismert kedélyessége nagy népszerűséget szereztek neki. A bánffy-hunyadi közintézmények, mint a kaszinó, takarékpénztár, stb. mind az ő buzdításának alkotásai. Hogy a Gyarmathy Zsigáné férje, a ki meg is érthette ezt a fenkölt lelkületű nőt, arról szólunk még alább.

GYARMATHY ZSIGÁNÉ, a kit már ismer az egész ország, úgy is mint kedves tollú irónőt, úgy is mint a kalotaszegi varrottas apostolnőjét, 1845 május 28-án Magyar-Gyerő-Monostoron született, hol atyja, Hóry Farkas, ismert költő, ref. pap volt. Már atyjától tanulta a költészet és irodalom szeretetét, anyjától pedig, a kitünő és gondos háziasszonytól azt, hogy a háztartást nem szabad elhanyagolni. Később gyakorlatilag meg is cáfolta azt a hitet, mintha az irónő nem lehetne jó háziasszony, mert ő mindig az volt, ma is az. Szeretett már irogatni lánykorában is, de nem közül», azután «Beszélyek és apróságok» czimmel összegyüjtve jelentek meg.

Legújabb művéről, az «Asszonyokról, asszonyoknak» czimű kötetről szintén igen kedvező volt a lapok birálata. Az egyik lap azt sajnálta, hogy miért csökkentik az irónő iránti elismerést azzal, hogy lépten-nyomon összevegyítik nála az irói sikert a házi ipar terén felmutatott nagy eredménynyel, holott ez egészen külön álló két dolog, és ha Gyarmathy Zsigáné soha nem látott volna is varrottast, akkor is csak olyan kitünő és eredeti irónő lenne, mint így.

De hát ma mi is úgy vagyunk vele, hogy inkább foglalkozunk az irónő házi ipari sikereivel, mint különben is jól ismertetett és kellőleg méltatott műveivel. Most, midőn a király és fényes kisérete azt a vidéket tiszteli meg látogatásával, melynek népe Gyarmathy Zsigáné buzgólkodásából annyit köszönhet a varrot-

Megismerték aztán a külföldiek is a kalotaszegi varrottast, s most onnét is van vevő elég. Tenger is a dolga Gyarmathy Zsigánénak, s a munkaszeretet láza úgy hajtja, hogy tiznek is sok lenne, a mit végez. Most épen rendezi a megye által kiállitandó kalotaszegi háznak a három szobáját a kancsóktól az alakokig, melyeken ott fog virítani a festői tájviselet. E mellett az ezredéves kiállításra épülő és Klotild főherczegasszony védnöksége alatt álló gyermek-pavillonba a paraszt gyermek-szobára valókat is ő szedi össze.

Mindezeken fölül irja a szerkesztők óhajtására az alkalmi tárczákat, a maga gyönyörűségére pedig a szebbnél szebb népies elbeszéléseket.

Ugy volt, hogy József főherczeg a hadgyakorlatok alkalmával Gyarmathy Zsigáék házánál lesz szállva. A főherczeg lekötelezőleg nyájas so-

GRÓF BÉLDY ÁKOS,
Kolozsmegye főispánja.

BARCSAY DOMOKOS,
a király házi gazdája.

GYARMATHY MIKLÓS,
Kolozsmegye alispánja.

ARCZKÉPEK BÁNFFY-HUNYADRÓL. — DUNKY FIVÉREK FÉNYKÉPEI UTÁN.

lépett vele a nyilvánosság elé. Ez csak akkor következett be, mikor neje lett Gyarmathy Zsigmondnak, ennek a minden szép és nemes iránt lelkesülő kiváló férfiúnak.

Legelőbb «Katinka» álnév alatt küldött egy kis dolgozatot a «Fővárosi Lapok»-ba, s már ez első munkája is föltünt magyaros zamatú nyelvével, meleg előadásával, melyek azóta nyilvánosságra jutott munkáit is oly előnyösen jellemzik. Mindig legközelebbi környezetéből meríti tárgyait, azoknak lelkére tett eleven benyomásait veti papirra; életet fest, még pedig eredeti, tősgyökeres magyar életet. Igy irtunk róla ezelőtt nyolcz évvel, megemlítve akkor, hogy «Az ifju pap» czimű regénye hűséggel, költői bájjal festett kép, mely számot tesz irodalmunkban, s hogy «A regényes feleség» czimű regénye a szigorúbb kritika előtt is hizelgő méltánylásra talált, s e tekintetben oly kényes izlésű tudományos folyóiratunk, a «Budapesti Szemle» is nem csekély elismeréssel szólt e munkája felől. Kisebb dolgozatai «A hegyek tasnak, épen helyén való, habár futólag is elmondani egyet-mást arról, mint támasztotta fel halottaiból Gyarmathy Zsigáné a varrottast, mint emelte világhírre és mint adott ezáltal keresetet a nép kezébe.

Maga mondja el igen érdekesen az egyik czikkében, hogy épen tiz éve mint állította össze az országos kiállításra a kalotaszegi szobát. Mennyi nehézséggel járt azt a holmit összeszedni, mikor a mai nép már nem is foglalkozott a varrottassal. Ott, abban a kiállítási szobában tünt fel előbb herczeg Eszterházy Pálnénak, azután a mi felséges királynénknak a kalotaszegi varrottas, s kivántak egy s más tárgyat megvenni, holott abból semmi sem volt eladó. A magas helyről jött kivánságnak azonban eleget kellett tenni, s kárpótolni azokat, a kiké a kiállításra átengedett holmi volt. Így kezdte aztán Gyarmathyné olyan asszonyok által, a kik még értettek a varrottashoz, taníttatni a népet s szoktatni a ma már oly jelentékeny hasznot hajtó munkára.

rokban maga tudatta ezt Gyarmathy Zsigánéval. De hát jött az a borzasztó csapás; így a gyász miatt elmarad a várva várt kedves vendég, a ki fenséges nejével együtt mindig érdeklődött nemcsak a kalotaszegi házi ipar, hanem Gyarmathy Zsigáné irodalmi működése iránt is. József főherczeg Gyarmathyné egy könyvéhez előszót irt, a főherczegasszony pedig megrendelte munkáit. A fenségek el is küldték neki elismerésül páros arczképüket.

Talán kellett volna még valamit mondanunk Gyarmathy Zsigánéról, mint szerető anyáról is, de mindenki gondolhatja, hogy egy ilyen asszony csak jó anya lehet. Kiterjed az ő gondja derék férjére, gyermekeire, háza tájékára, a nép jóvoltára, az irodalom müvelésére egyaránt.

y. d.

CSETENYÉS SZEKÉRREL MENNEK A MENYASSZONY UTÁN.

KALOTASZEGI LAKODALOM.

Irta Gyarmathy Zsigáné.

Bánffy-Hunyadon, a birón kivül — legmódosabb gazda Pócs Márton uram. Átellenből hozzánk fénylik faragásos kapufelének pléh-borítója, a mi pedig megcsodálni való újítás a «házában». Az udvaron szemben egymással két csinos ház van, a szebbik új épület, s arra van szánva, hogy a két fiú abba vigye a feleségét: az lesz még csak a nagy nap, mikor a két, legnagyobb gazdafiú a lakodalmát üli!

Az édes anya, a még mindig csinos, okos Pócs Mártonné, már évek óta kiszinezte magának azt a nagy napot. A két fián kívül nem volt több gyermeke és ezt a kettőt az imádásig szereti. Gondja volt rá, hogy jó előre kinézze a menyeit: azok legyenek a legszebbek, legjobbak és legvagyonosabbak az egész Bánffy-Hunyadon. És a két leányban *együtt* meg is volt mind a három tulajdonság. Mind a kettőt Kudor Katának hivják: az egyik Kudor Kata a legvagyonosabb leány és szép is. A másik szép is, jó is; szereti minden ember. Azt mondják róla: édes kedvvel beszél a vénnel is, a gyermekkel is, és olyan az ábrázatja, mint a pünkösti rózsa napfeljöttekor, és a növése szakasztott a liliom! bizony oda illik a kőgrádicsos nagy házba! Aztán ha nem épen a leggazdagabb is, de azért hat lánynak sem csinált annyi gúnyát az édes anyja, mint annak. És még hozzá teszik — a leendő anyós gyönyörűségére — nem is lesz olyan két szép derék menye senkinek, mint Pócsnénak.

— Lakodalom sem volt még olyan, mint az én fiaimnak lesz! — gondolja Pócsné.— Egyszerre két szép pár fog a pap elé állni és két szép pár fog a kőgrádicson felhaladni, és a négy részről való atyafiság ellepi az egész udvart...

Hanem ezt a kedves álmot megzavarta egy hir: a fiatalabb fiut, a gazdagabb Kudor Kata jegyesét, beparancsolják a katonasághoz, s ettől való rettegésből nyomban hazaszállitják a menyasszonyt: csendben, egyszerüen. És ezzel egyszerre vége szakadt a rég dédelgetett páros lakodalom eszméjének; pedig már csak egy hét választotta el attól a naptól. Most már legyen

A VENDÉGEKKEL ÉS AJÁNDÉKOKKAL ZENESZÓ MELLETT A LAKODALMAS HÁZHOZ VONULÓ LEGÉNYEK.

KALOTASZEGI LAKODALOM. — Dunky fivérek fényképei után.

az egyes lakodalom is olyan fényes, mint lett volna a kettős és nyomban indítják a hivogatót, hogy meghivja az új meny kiterjedt rokonságát is.

Elérkezett a lakodalom napja. Szép májusi reggel van, és a kelő nap ragyogva törik meg a kapufelek hires pléh-lemezén; az udvaron halommal áll a fanagyságú fenyőgally; friss illatát ide hajtja a szellő, és én úgy érzem, mintha a havason lennék. Segítő asszonyok szorgoskodnak: a töltött káposztát már a tűzhöz tették, most egy pár fiatalabb asszony csattogtatva nyujtja a gyúrt tésztaleveleket — azokból lesz a csigás, s míg az apró koczkákat borda felett csigává serítik, foly a sugdosódás:

— Vajjon, istenem uram, miért kelle úgy sietni a Marczi lakodalmával? Iszen nem jöve utána parancsolat, úgy látszik. Valami nagy oka lehet ennek!

Egy öreg banya szétnéz, hogy vajjon a hetüs menyecske nem settenkedik-e valahol a közelben és suttogva mondja:

— Aztán az én szóm ne legyen, de ez az állapot azért esik így, mert körösi Kudor Kata nem akart másodiknak állni a pap elé... aztán édes lelkem az is lehet, hogy a miért piaczi Kudor Katának szebb a szine...

Elhallgatott, mert Pócsné közeledett, s ez az okos asszony úgy őrködik családja összetartásán, hogy még egy szemhunyorítással sem árulja el, mintha nem tetszenék a dolog és már ha ő úgy adja, mintha hitt volna a beszólításba, akkor másnak sem szabad egyebet hinni: az ő házát szóba ne vegye senki! S oly tökéletes fölénynyel óvja a háza tisztességét, hogy még tudakozódni sem mernek a páros lakodalom meghiusulásának az okáról. Bizony, egy nagy műveltségű úrnőtől is elég lenne az a tapintat, melylyel a gazdag Pócsné vezeti háznépét. De aztán egy finom műveltségű, szeszélyes meny sem vehetné inkább igénybe ezt a tapintatos eszélyességet...

Nyugodt komolysággal járja össze a házát, halkan beszél valamit az új menynyel, aztán megállapodik a «csigást» készitők előtt, azok másra terelik a beszédet:

— Ugyan igaz-e, hogy a mai lakodalomról képet is csinálnak, s hogy ez a történet azért esik, mert oda át nagyon kedvelik piaczi Kudor Katát?

Erre én teljes meggyőződéssel felelhetem, hogy úgy van. Mert Kudor Kata az az ártatlan szelid jó leány volt, a milyennek a nagy világban képzelik a nép leányait, s a milyen a valóságban ritkán szokott lenni. De ha akad egy, azt szivem szerint való volt mindenképen kitüntetni. Akartam, hogy a Dunky fivérek ügyessége épen ezt a lakodalmat örökitse meg.

A csigás még nem volt készen, mikor a legénység már összegyült a lakodalmas-háznál. Az a szokás, hogy a legények muzsikaszó mellett tánczolva indulnak el, hogy utcza sorjában összegyüjtsék a meghivott vendégeket. Az *első* kép ezt a jelenetet tünteti fel. A bokrétás legények tapsolva, bokázva indulnak, a czigány huzza a hátuk mögött, Pócs uram pedig, a megtermett javakorbeli férfi, kikiséri őket és elégülten néz utánok; a háta mögött csak alig látszik a felesége. Pár óra mulva az összegyüjtött násznéppel visszatérnek a «vendéggyüjtők» és ez a *második* kép. Megkapó gyönyörű jelenet ez, melyet a legtökéletesebb fénykép sem adhat vissza. A legények után alig belátható hosszú sorban jőnek a vendégek, de nem üres kézzel. Piros csizmás, festői öltözetű, szép, délczeg menyecskék olyan könnyed biztonsággal hozzák fejükön a magasra felrakott kosarakat, teknőket, mintha épen semmi sem lenne náluk. Pedig a kosáraljban 6—8 kalács van, azon felül mindenféle süteméný, s még azon is felül rudacskákra tűzött kürtős kalács nagy számmal, aztán ágakra kötözött «lyukas pánkó», a mi tenyér nagyságú ropogós csőröge, melyet gyüszüvel lyuggatnak ki; ezt a papir vékonyságú nagyon mutatós süteményt magas gúlákba rakják a többi süteményre s az idegen el nem tudja képzelni, hogy mi lehet az a teménytelen lengő, röpködő dolog a menyecskék fején; mintha száz meg száz sárga fényű óriás lepke szállta volna meg a gúlákat. A közelebbi rokonság kosaraiból varrottas kendők és aranyos fejkötők is csüngnek alá. Az egész kép nagyon eredeti, s ragyogó szinpompája megkapó. A kapu félszárnya nyitva van: ott áll a hetüs menyecske az urával; Pócs gazda pedig épen ki akarja

A MENYASSZONY ÉS A VŐLEGÉNY A MENYASSZONYÉK UDVARÁN.

nyitni a másik szárnyat is, hogy vendégei bemenjenek, asztalhoz üljenek s a «kikérdés» idejéig «falámozzanak». Épen igy történik ez a lányos háznál is. A jegyeseket külön-külön viszik a násznagyok a paphoz kikérdésre. Azután pedig foly a tánez mind a két háznál az esküvőre való menetelig. Akkor a legényt is, a leányt is «elbúcsúztatják» szülőitől, testvéreitől, a két násznagy közre veszi őket és indulnak az esküvőre. De a két ház násznépe össze nem vegyül s még arra is ügyel, hogy ne épen egyszerre érjen a templomhoz. A vőlegény; előzze meg pár perczczel a menyasszonyt.

A *harmadik* képen a vőlegény esküvőre való menetele van ábrázolva. Két násznagy, a biró és a kurátor, között halad a bokrétás vőlegény a czigány vígan húzza.

A *negyedik* képen a menyasszonyt viszik esküvőre. Két oldalt mellette a nyoszolólányok vannak, a háta mögött pedig leánytársai mind pártával; és az a sok fehérgyöngyös párta, a lengő piros virágu pártaszalag, hófehér ingújj és alsó ruha, hegyes orrú piros csizma, szint játszó selyem kézbevalók, szemkápráztató színes képbe tömörül és igazán szép látványt nyújt.

Az *ötödik* kép, mikor a templomból kijövet szokás ellenére beszállítottam az új férjet a Kudor Katáék udvarára, hogy ott együtt is levétessem őket. A szelíd szép menyasszony ott ül az ágy előtt, melynek gyönyörü vánkosait maga varrta ki azzal a tömött óriási munkával. Künn az utczán a násznép várja a vőlegényt, a kiadó gazda pedig őrt áll, nehogy ideje korán elröpítsék a menyasszonyt is.

A *hatodik* kép egy érdekes tájszokást mutat be. «Ágykivető», azaz mikor a menyasszony elvitele előtt pár órával kiteszik az útczára az ágyat is, a ládákat, edényeket: szóval az egész házbeli kelengyét (a lábas jószágot csak másnap hajtják el; azt előbb fel szokták «szólani», de ezt a nagyon eredeti szokást más alkalommal irom le). A piaczi Kudor Kata kelengyéjén van mit nézzen a község: az ágyon tiz párna, azon, a mint az ötödik képen látható is, két-két rendbeli varrottas párnahéj olyan módon, hogy a felsőnek a himzetlen vége nyitva van s azon kandikál ki az alsó varrottas csúpja. A párnák alatt — ez már újitás — a paplan alatt «hajtásos lepedő»; kár, hogy azt a régi gyönyörű mintát újitásból elfedték egy más lepedővel is, valamint az is kár, hogy az ősi «ágyfütül való» nem látszik. A menyasszony le van könyökölve a «fiókos kaszten»-re, szemben vele áll az ő édes bátyja Pista, egy csinos, szép barnapiros legény, a ki jó könyveket olvasott a hugának a télen, míg elkészült az a sok gyönyörű kézi munka. A szép fehérneművel tömve rakott ládák fedele fel van nyitva, s ott látszik a mézes pogácsa szív, a vőlegény ajándéka. Tiz kosárban a fogasok dísze: a gyönyörű régi kancsó van, ezt már nem lehet pénzen beszerezni; és ott van a menyasszony előtt egy kosár varrottas ing, a mi már nem tért bele a ládákba. «A gúnya is több, a tükör is nagyobb, mint más menyasszonyé, de inkább hiszszük a tisztesség is nagyobb, hogy még képet is csinálnak erről az állapotról.» Ezt a megjegyzést épen a hátam mögött tették, mire odaszóltam: — «Édes lelkeim, nem a sok gúnyáért, meg a nagy tükörért érte Kudor Katát az a kitüntetés, hogy a lakodalmát lefényképezik, hanem a szép magaviseletiért!»

A kirakott kelengye az útczán marad addig, míg a vőlegény szekerei utána mennek, a mi csak alkony táján szokott lenni.

Hetedik kép a «csetenyés szekér». Fenyőfákkal diszitik a lajtorjás szekeret, tele ülik a násznép asszonyai és jókedvükben olyan szavakat, nótákat kiabálnak, melyek az utczán járó fiatal leányoknak nem egészen alkalmas hallani valók. A négy bivalyos szekeret az új házas öcs hajtja, azon a vendég népség gyermekei ülnek; de mikor rá kerül a három tulipános láda, akkor azok leszorulnak, valamint az első szekérről az asszonyok is. Arra a szekérre az ágyat rakják; az asszonyok fiatalja pedig fejére kapja az edényt, tükröt, szóval a kényesebb tárgyakat s ugy viszi nagy diadallal a gyalog menő menyasszony előtt. Mikor a csetenyés szekerekre felrakják a kelengyét, akkor veszi kezdetét a búcsúzás. A menyasszony egy meglehetős hosszú verset mond, melynek kezdetén csendet kér eképen:

«Mig beszélek, addig rám figyelmezzetek,
Hogy én tőlem választ mindnyájan vegyetek,
Vajda! Hegedüdnek álljon meg zengése,
A sarkantyuknak is szünjön meg pengése...»

És valóban megszünik minden zaj, és a menyasszony mondja a hosszú búcsúzó verset. És mikor azt kivánja, hogy édes szülői, kedves testvérei ne sirassák, akkor azok úgy elkezdenek zokogni, hogy ezentúl aztán egy igét sem lehet érteni a búcsúzóból.

Ha be nem alkonyodott volna, az utolsó kép az leendett, mikor a menyasszony új otthonába lép, após, anyós fogadja, mézes pálinkával kinálja, aztán meghatottan hallgatják az új menyecske «beköszöntőjét», a melyben a többek között ilyenek is vannak:

«Mert a páros élet isten rendelése,
Erre hí fel engem ő gondviselése;
Igy rendelte Isten Ádám mellé Évát,
Ábrahámnak Sárát, Izsáknak Rebekát,
Józsefnek a Krisztus szent anyját, Máriát,
Pócs Istvánnak mellé engem: Kudor Katát.»

És Pócs István, azt hiszem, nagyon meg van elégedve ezzel az elrendeléssel.

KALOTASZEGI LAKODALMI MONDÓKA.

A menyasszony köszöntője este, mikor az esküvő-nap estéjén férje szüleinek házához hazavezetik.

Jó estét kivánok ez házi gazdának
És ez házban levő apának, anyának
S hozzájok tartozó minden más hiveknek,
Rokonságban levő felekezeteknek.

Kedves szülőimnek karja közt születtem,
De Úr végzéséből onnan már kiléptem
S az páros életre ez által felléptem,
Vincze Györgynek hütös társul rendeltettem.

Isten rendelése volt az párosodás.
Igy rendelte nékünk ezt a tanácskozás.
Igy vevé vala el Izsák is Rebekát,
Bétuelnek ama szépséges leányát.

Megáldotta Isten az ő házasságát.
Jákób ő fia lett, Isten úgy rendelte,
A kitől származott az Izráel népe.

Most is hát hogy buzgó keresztyének élnek,
E végre azok is házasságra lépnek.
Én is rendeltettem mostan Vincze Györgynek
Hütös társúl, és már ide vezetének.

Elsőbe' köszöntöm ez ház jó gazdáját,
Már én nekem rendelt apát, édes anyát,
Köszöntöm ez háznak több hűséges tagját,
A kedves férjemet, életemnek párját.

Szokatlan vagyok én és tapasztalatlan,
Az itt való rendhez gyarló és tudatlan;
Hanem tanítsanak, engem oktassanak,
Az házi jó rendhez útat mutassanak.

Örömmel fogadom, köszönettel veszem,
Hogy jó rendet tartsak, abban igyekezem,
Jó feltételembe' az Isten segítsen,
Kötelességeim hiven teljesítsem.

Isten szent áldását szállítsa házára,
És ez háznak minden némű tagjaira,
Adjon jó szerencsét, adjon boldogságot,
Adjon egyetértést és jó egészséget!

Én mint egy új vendég jöttem most hozzájok,
Legyen az Istentől megáldva a házok!
Terjeszsze áldását ez háznak körére,
Adjon nagy bő termést ennek mezejére!

Terjeszsze éltünket nagy hosszas időre,
Viradhassunk együtt sok jó esztendőre!
Szeretet, békesség mi közöttünk legyen!

Ezeket kívánom mind közönségesen.
Kívánságom legyen Istentől megáldott,
Hallgassa meg, a mit az új vendég mondott!

*

A menyasszony köszöntője a vőlegény szüléi házánál az első reggelen.

Dicséretet mondok a nagy Úr Istennek,
A ki még kedvezett a mi életünknek.
Felviradtunk ímmár Isten kegyelméből,
Áldjuk és dicsérjük igaz tiszta szívből!

Nagy változás vala életem folyása.
Tegnap ide hoztak párta koronába.
Szép ifjúságomnak díszes koronája
Volt, a mely az este fejemről lejára.

Felcserélődött már asszony-koronával,
Fejemre tétetett, hogy járjak már avval.
Ezt a koronát már holtomig viselem,
Bár ne érné fejem semmi veszedelem!

Áldás kisérje hát azoknak nyomdokát,
A kik készítették nekem e koronát!
Adjon Isten nekik jót és boldogságot,
Mert szívesen tették ezt a fáradságot!

Ezt a koronát már az Isten áldása
Kisérje fejemen, bő áldás forrása.
Szeretett férjemmel, ez ház népeivel
Élhessek boldogúl s megelégedéssel!

Engedje az Isten, örömmel viseljem
Ezt a koronát, mely van már a fejemen,
Bú, bánat ne érje, boldogság kövesse,
Végre mindnyájukat az Isten éltesse!
Szivemből kívánom.

(Egy kalota-szent-királyi cselédleány elmondása után följegyezte Imréné Király Etelke.)

LÁSZLÓ FŐHERCZEG HALÁLA.

A szeptember 11-iki temetésről közlünk egy képet mai számunkban, a várkápolnában végbement gyászos szertartásból azt a jelenetet, mikor Vaszary herczegprimás beszenteli a koporsót. A komor gyászt többé a koszorúk és virágok sem enyhítették, melyek addig elborították az ifjú halott koporsóját, s a külön állványokat is ellepték. Ezeket már levitték a sirboltba s az érczkoporsó is szabadon állt. A koporsó mellett jobbról és balról, fekete bársony öltözetben négy-négy udvari apród fáklyákat tartott. Ezek mellett az egyik oldalon tigriskaczagányos nyolcz magyar testőr, skarlát vörösben, másik oldalon szintén nyolcz arcier testőr, fényes lovagcsizmákban. Az oltártól balra foglalt helyet a gyászoló család, a főherczegekkel együtt. Nehány percz mulva az udvari szolgák fölemelték a koporsót, s gyászénekek közben vitték le a kápolna sírboltjába.

A temetés után következő napon József főherczeg családja mély gyászával Alcsúthra vonult el. Ott, a szülői háznál időzik még *Margit* főherczegnő, férjével, *Thurn-Taxis* herczeggel. A részvétnyilatkozatok folyvást érkeznek. A főudvarmesteri hivatal a főherczeg megbizásából egyenkint válaszol azokra. A főherczeg maga báró Vécsey főudvarmesterhez intézett levelében mondott köszönetet mindazoknak, kik részvétüket kifejezték. Az egész országnak szól ez.

Az ifju főherczeg oly végzetes halála alkalmából nehány lap megbeszélés tárgyává tette az orvosi kezelést is. Ennek következménye az a két okirat, melyet a lapok e hó 19-én közöltek. Az egyik báró Vécsey Sándornak, József főherczeg főudvarmesterének levele dr. *Janny* Gyula orvoshoz, ki László főherczeg körül teljesíté az orvosi gondoskodást. A másik *József* főherczegnek a temetés napján, szept. 11-én kelt s dr. Jannyhoz intézett levele, mely így szól:

A KIRÁLY SZÁLLÁSA BÁNFFY-HUNYADON.

A Barcsay-ház homlokzata.

«Kedves tanár Uram!

«Midőn szeptember 3-án szeretett boldogult fiam betegágya mellé léptem, ámbár orvos nem vagyok, mégis reménytelennek véltem állapotát, mert volt alkalmam a csatatereken számtalan ily eseteknek szomorú végét láthatni. Ott pedig készen állanak minden lépten a segédeszközök. Csak az nyugtatott meg egy pillanatnyi remény sugarával, hogy önt ott találtam, pedig fiam saját kérésére.

«Ön akkor sulyosnak nyilvánította a roncsoló expanziv golyó hatását és csak annyiban nyujtott reményt, ha a behatolt fertőző anyagok komplikácziót nem idéznek elő. De se Kis-Jenőn, se közelében olyan elhelyezés nem lévén, a hol csak némileg megfelelő kezelés lehetségessé vált volna, teljesen helyeseltem ajánlatát, hogy a beteg átvitessék a vörös-kereszt kórházába; a szállítás jól folyt le, hála önnek, áldozatkész kiváló ápolásának. Csak azt nem szerettem, hogy sebláz nem állt be.

«A kórházban Önnek szakavatott keze, segédjeinek buzgó, ügyes kezelése és az ápolónők föláldozó tevékenysége pillanatnyi javulást hozott létre, de ily mély roncsolt seb belsejében, hol a vérmérgező anyag már a sebesülés első pillanatjában közöltetett a vérrel, lehetetlen a tudománynak győznie; ott a természet erősebb. A mit lehetett, eltávolíttatott műtét utján.

«Beállt az isteni gondviselés határozata, mely ellen a világ összes orvosai sem birnak a gyönge emberi tudománynyal működni.

«Dicsérem a jó Istent, a ki jobb létre hivta azt, a kiben legszebb reményeim összpontosultak; és hálát adok Önnek, a ki a legbensőbb részvéttel és az orvosi tudomány végkimerítésével oly áldozatteljesen ápolta kedves fiamat.

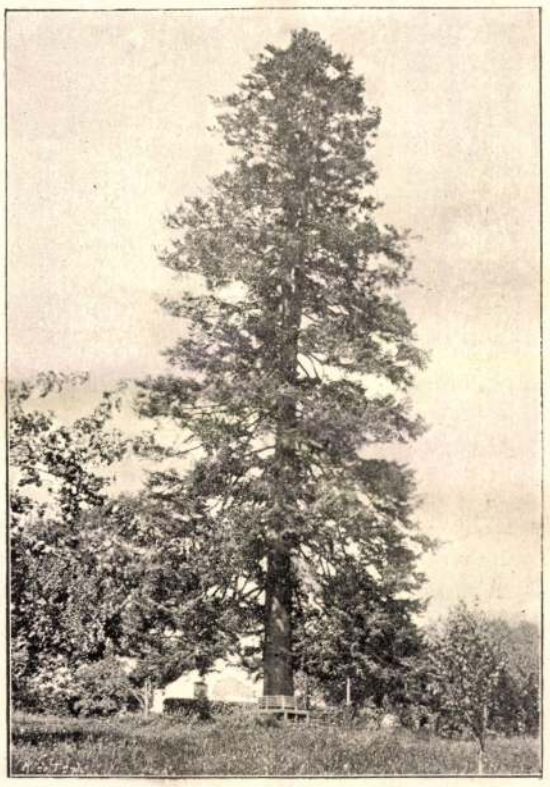
«Mint atya vérző, tört szívvel, de őszinte kebelből köszönöm tanár urnak ezen ritka rokonszenves eljárását. Isten fogja ezért megáldani. Én örökké maradok

Budapesten, 1895. szept. 11.

legőszintébb háladatos tisztelője

József főherczeg.»

A főudvarmesternek dr. Jannyhoz intézett levele másnapról, szept. 12-ikéről szól, s a főherczeg nevében azt ajánlja az orvosnak, hogy ez ügyben meddő hirlapi polemiákat mellőzve, keressen és találjon méltó megnyugvást orvosi becsületében s a tiszta öntudatban, hogy a fenséges beteg határozott kívánságára, a fenséges család teljes megnyugvásával és bizalmával hivatott a beteghez; hogy ő fensége József főherczeg az első percztől fogva teljesen tisztában volt az állapot veszélyes, majdnem reménytelen voltával; hogy a vörös-kereszt egylet kórházába szállítás a család teljes bizalmával és megnyugvásával találkozott; hogy a család változatlan bizalmánál fogva mellőzni kivánta az intézeten kívül álló orvosokkal való tanácskozást; hogy a legnagyobb lelkiismerettel ápolták a magas betegét; ő fensége, József főherczeg, természetesnek találná, de az igazság és méltányosság érdekében is szivesen látná, ha dr. Janny tanár úr mind e sorokat, mind az ő levelét is, jogos védelmére fölhasználná.

Dunky fivérek fényképe után.

RÁKÓCZI-FA A BARCSAY-PARKBAN.

Előfizetési fölhivás.

A «Vasárnapi Ujság», a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes lap, *eredeti elbeszéléseket* és életképeket, részben illusztrálva, közöl **Jókai Mórtól, Mikszáth Kálmántól, Baksay Sándortól, Gyarmathy Zsigánétól, Herman Ottónétól, Petelei Istvántól, B. Büttner Linától, Szívos Bélától, Kazár Emiltől,** stb., s *hogy az eddiginél még jóval több szépirodalmi olvasmányt nyujthasson olvasóinak, 1895. évi januártól kezdve hetenként egy félívvel bővítve,* ***„A Vasárnapi Ujság regénytára“*** *czímű állandó szépirodalmi melléklettel jelenik meg, mely, mint a főlap, szintén* ***művészi képekkel*** *van diszítve.*

A «Vasárnapi Ujság» társlapja, a most már 41-ik évfolyamában lévő **«Politikai Ujdonságok»**, melyet mint az *események hű és részrehajlatlan előadóját*, valódi hézagpótlónak ismert el a magyar olvasó közönség, a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, tömör összeállításban tárja az olvasó elé, úgy, hogy a közönség *együtt* találja benne mindazt, a mi a napilapokban *elszórtan* jelen meg, s így e lap, kivált vidéken, hol a postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, *a napilapokat is sok tekintetben pótolja.* A «*Politikai Ujdonságok*» előfizetői e nagy terjedelmű hetilap mellett a **«Magyar Gazda»** czímű *gazdasági és kertészeti képes lapot* ingyen kapják, s ezen felül *rendkivüli mellékletekkel is bővítve lesz a lapnak hetenként másfél s minden második héten két nagy ivre terjedő tartalma.*

A «Politikai Ujdonságok» újabban mint képes ujság jelenik meg, s minden száma a napi eseményekre vonatkozó több képet közöl.

Előfizetési áraink évnegyedre:

A «Vasárnapi Ujság»	2 frt — kr.
A «Vasárnapi Ujság» a «Világkrónika»-val együtt	2 frt 40 «
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok»	3 frt — «
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok» a «Világkrónika»-val együtt	3 frt 40 kr.

Az előfizetések a **«Vasárnapi Ujság»** és **«Politikai Ujdonságok»** kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utcza 4. küldendők.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A «Bácsy Jakab» czímű történeti regényből, melyet a «Vasárnapi Ujság» regénytára most közöl, a folyó szeptember hó végeig megjelenő részeket külön lenyomatban megküldjük október elején belépő új előfizetőinknek, hogy az

érdekes regénynek egészen birtokában lehessenek. E regény, mely egyik első rendű és legmagyarosabb előadású történetirónk műve, s tárgya a régi magyar hajdu-életből és a török világból van merítve, *Túry* Gyula és *Dörre* Tivadar művészi kivitelű rajzaival jelenik meg lapunkban.

Egyúttal megemlítjük, hogy e történeti regény mellett legközelebb egy érdekes orosz regény közlését kezdjük meg, mely a Kaukázuzban játszik, címe «*Pusztaság*», írója egyik jeles újabb orosz elbeszélő. Az eredeti, dúsan illusztrált regényt gr. *Zichy* Jenő hozta magával közelebbi kaukázusi utazásából s volt szives kérésünkre lapunk részére átengedni. Az orosz eredetiből Ambrozovics Dezső fordította magyarra.

Horvát István életrajza. A tud. Akadémia irodalomtörténeti bizottsága megbizásából irta dr. *Vass* Bertalan. Horvát István arczképével. Budapest, 1895. Kiadja a m. t. Akadémia. Ezen 514 lapra terjedő munka minden oldalúlag szem elé kivánja állítani hősét, Horvát Istvánt, kinek nemzeti nyelvünk és történelmünk ügyében való buzgólkodása korszakos hatású volt, s így élete folyásának s a jelen század első felén csaknem végig terjedt nagy munkásságának elbeszélése — úgy szólván — korrajzzá szélesedik. Egész sereg iró, tudós, politikus alakja jelenik itt meg az olvasó előtt, kikkel itt is találkozni kellemes és tanúságos. A nagy alapossággal készült életirás minden esetre tisztes helyre érdemes irodalomtörténetünk terén; tanárok, tanúlók s általában az irodalom kedvelői becses segédkönyvet nyernek benne. Kár, hogy a nagy teljességre törekvés itt-ott aprólékoskodássá ernyed benne s hogy stiljában a választékosság hajhászása néhol szükségtelenül szaggatott rövidséggé, máshol pedig felesleges pathossá válik. A könyv ára 3 frt.

Verne Gyula összes munkáinak egyedül jogosított képes magyar kiadásából a 17—20. füzetet küldte szét a Franklin-Társulat. A négy füzet az «*Utazás a hold körül*» folytatását tartalmazza, Gaal Mózes új fordításában s megint gazdagon van illusztrálva. Verne ez exotikus útleirását a naprendszerben 30 kép érdekesíti. Az új olcsó kiadás egy-egy füzetének ára 20 kr. bármely hazai könyvkeresdésben. Előfizethetni a vállalatra 1 frtjával 5 füzetre, akár a Franklin-Társulatnál, akár a könyvárusoknál.

Vázlatok, egy kötet apróbb elbeszélés *Somfai* János hirlapirótól. Megjelent Budapesten s tizenegy novellát, rajzot, tárczaczikket foglal magában. A fiatal szerzőtől első könyv ez. Az irói hivatást föl lehet ismerni belőle. Ára 1 frt 20 kr.

Bonda Miklós, regény egy kötetben, irta *Virág* Gyula. Megjelent Budapesten a «Pátria» irodalmi vállalat és nyomdai részvénytársaság kiadásában.

Délibábok hőse című politikai röpirat jelent meg Budapesten *Hungarus* álnevű szerzőtől. A nemzeti párt vezérét, gr. Apponyi Albertet támadja. Ára 40 kr.

A polgári házasság törvényei, párhuzamban az eddigi házassági joggal. Egyházjogi tanulmány, irta *Mitrovics* Gyula, sárospataki ref. theologiai tanár, kit épen most választottak meg lelkésznek Debreczenben. Külön lenyomat a «Sárospataki Lapok»-ból. Az alkalomszerű füzet ára 60 kr.

Könyv László főherczegről. *Thewrewk* István két évvel ezelőtt érdekes könyvet adott ki József főherczegről. Most az elhunyt *László* főherczegről is ir egy kötetet. Minél teljesebben ohajtván jellemezni az ifjú herczeget, fölkér mindenkit, a ki valami érdekeset, tréfásat, komolyat, a felejthetetlen főherczeg rokonszenves egyéniségére nézve jellemzőt tud, közölje vele az adatokat Balaton-Kenessére címezve.

Nyelvtudományi közlemények. Kiadja a m. tud. Akadémia nyelvtudományi bizottsága. Szerkeszti *Simonyi* Zsigmond. XXV. kötet 3. füzete (1895, szept. 1.) változatos tartalommal jelent meg. A jelen füzet öt szakszerü nyelvészeti értekezésen kívül több ismertetést és birálatot, úgyszintén érdekes kisebb közléseket foglal magában. Egy füzet ára 75 kr. A negyedévenkénti füzetekben megjelenő folyóirat egész évi előfizetési ára 3 frt. Az előfizetés a m. t. Akadémia könyvkiadó-hivatalához czímzendő.

Petőfi-társaság pályázata. A Petőfi-társaság pályázatot hirdet *lirai költeményre.* Jutalma a bojári *Vigyázó* Sándor alapítványának kamataiból 300 korona. A dijat csak abszolut becsű mű nyerheti el. A pályázó költemények 1895. deczember utolsó napjáig a társaság titkárához, *Szana* Tamáshoz (Budapest, IV., Bástya-utcza 11. szám) küldendők. A pályázat eredményét 1896. április 28-ikán hirdeti ki a társaság.

A műcsarnokban október 1-én kiállítják *Csók* Istvánnak «Báthory Erzsébet a csejthei várban» című történelmi festményét, mely az idén a párisi Salonban is ki volt állítva.

A vigszinház már födél alatt van a Lipót-körúton. Gyorsan haladnak vele, hogy megnyithassák a jövő év május elsején. A részvénytársaság már megkötötte a szerződést *Ditrói* Mórral, mint igazgatóval. A megnyitó előadásra *Jókai* ir prológot, *Dóczi* Lajos pedig új darabot. Ditrói igazgató már megkezdte a játszó társulat szervezését.

«ÁGYKIVETŐ». A KELENGYÉT KIRAKJÁK AZ ÚTCZÁRA.

A LEGÉNYSÉG INDULÁSA VENDÉG- ÉS AJÁNDÉKGYŰJTŐBE.

KALOTASZEGI LAKODALOM. — Dunky fivérek fényképei után.

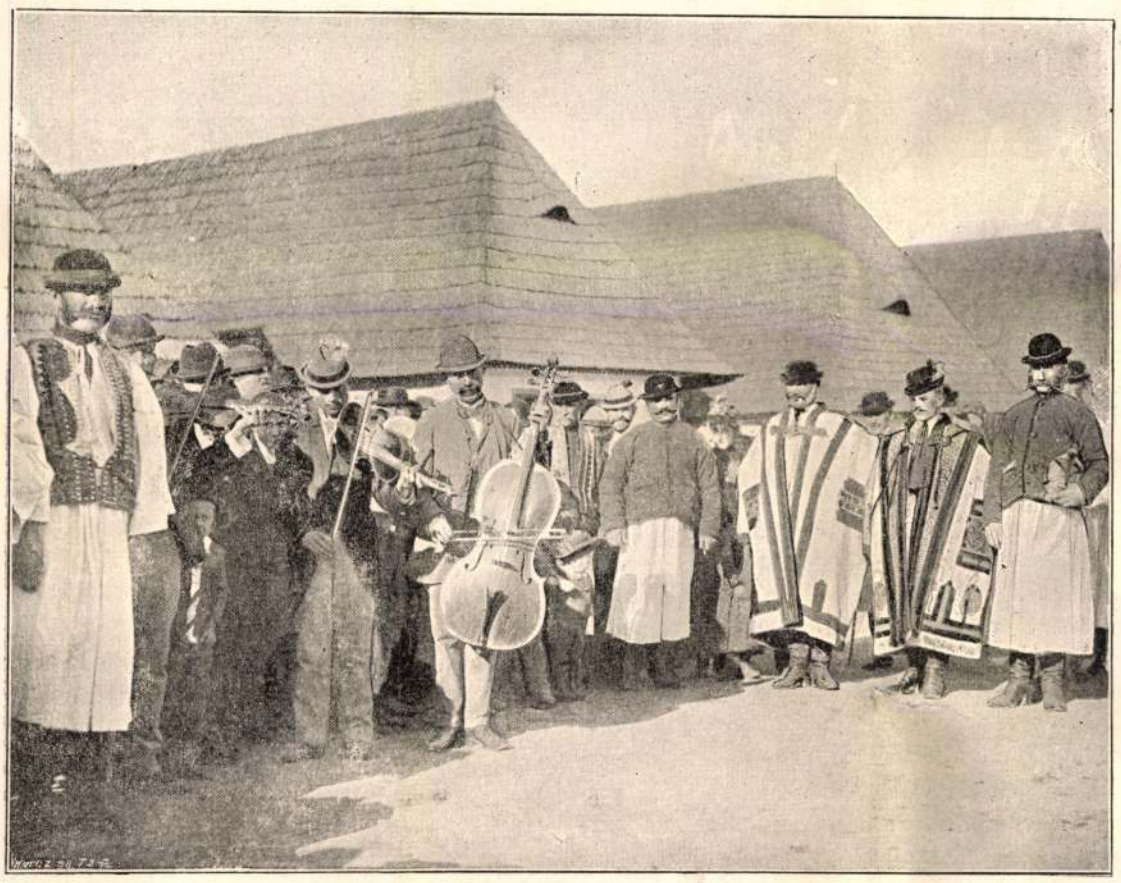
KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

Bányászok kongresszusa. Magyarország bányászati és kohászati egyesülete az idén *Vajda-Hunyadon* tartotta nagygyülését, a Hunyadiak régi várában. Tavaly Nagy-Bányán volt a gyülés, Wekerle Sándor volt miniszterelnök elnöklete alatt, ki ugyanakkor mondott beszámoló beszédet nagybányai választóinak. Most is várták Wekerlét, az egyesület védnökét, de nem jelenhetett meg. A gyülést gr. *Teleki* Géza elnök, volt belügyminiszter vezette. Szeptember 15-ikén nyilt meg a gyülés s másnap végződött.

A kis bányavárost szépen feldiszitették s a vendégeket nagy szivességgel fogadták. A pályaudvaron *Danilla* polgármester üdvözölte az egyesületet. A közgyülés a hunyadi vár lovagtermében gyült össze. Gr. *Teleki* Géza elnöki megnyitójában tudatta, hogy az egyesület védője, Wekerle, akadályozva lévén a megjelenésben, 500 frtot küld pályadíjnak. Ezt táviratban köszönték meg a volt miniszterelnöknek. *Soltz* Vilmos alelnök olvasta föl az évi jelentést, mely a bányászati ügyekkel, a szakoktatással foglalkozik s egyik baj gyanánt említi, hogy a magyar munkások azért idegenkednek a bányászattól, mert a tisztek rendesen németek. Említette, hogy a bányatörvény megalkotása, melyet tavaly Wekerle sürgősnek mondott, még mindig késik. A közgyülés tehát elhatározta, hogy bizottságot alakit, mely készítse el a tervezetet. Azt is elhatározták, hogy a jövő közgyülést *Budapesten* tartják s arra meghivják az európai bányász-egyesületeket. Majd kihirdették a szaklapon megjelent önálló czikkek megjutalmazá-

sát. *Farbaky* Gyula mérnököt bányászati és kohászati czikkeiért jutalmazták meg. Azt az indítványt, hogy az egyesület Budapestre tegye át székhelyét, a jövő évi közgyülés fogja megvitatni. Az új tisztikart igy alakították meg: elnök *Teleki* Géza gróf, alelnökök *Borbély* Lajos, a rimamurány-salgótarjáni bányák vezérigazgatója, *Graenzenstein* Béla államtitkár és *Soltz* főbányatanácsos, akadémiai igazgató.

Délben lakoma volt, melyen gr. *Teleki* Géza az első felköszöntőt a királyra mondta. Felolvasták

ESKÜVŐRE VISZIK A VŐLEGÉNYT.

ESKÜVŐRE VISZIK A MENYASSZONYT.

KALOTASZEGI LAKODALOM. — Dunky fivérek fényképei után.

Wekerlének Telekihez intézett levelét is, melyben 500 frtot ajánl föl jutalmúl valamely szakkérdésre. Este tánczmulatság volt. Másnap folytatták a közgyülést s megalakították a különböző bizottságokat, és szaktudományi felolvasásokat tartottak. Végül köszönetet mondtak a szíves fogadtatásért. Közgyülés után kirándultak *Gyalár* község határába, a nagy bányatelep megtekintésére, hol naponként 5600 métermázsa vaskövet bányásznak ki. Egy társaság az ottani *csángó telepeseket* is megtekintette.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Az egyetemi év megnyitása. Az ország felső iskoláinak termei is megnyiltak, s mindenütt a tanulók folyton emelkedő számával találkozunk, s érezni lehet az egyetemi helyiségek szűk voltát, kivált az alig másfél évtized előtt épített műegyetemen, mely bérelt helyiségekre szorult rá.

A *budapesti egyetem* megnyitása szept. 15-ikén történt meg, ünnepélyesen, az új városháza termében, miután az egyetemnek alkalmas terme nincs. Az isteni tisztelet után itt gyültek össze a tanárok, a tanulók. A közoktatásügyi minisztert *Leövey* Sándor miniszteri tanácsos képviselte. — Dr. *Fodor* József, a lelépő rektor, a mult iskolai évre vetett visszapillantást. Figyelmeztetett a jogászság szaporodására, míg a leendő orvosi és közegészségügyi rend száma aggasztón fogy.

Dr. *Lengyel* Béla, az új rektor szólt ezután, köszönve tanártásai kitüntető bizalmát, kiknek segedelmét és támogatását kéri tisztjében. Szólt ezután az egyes tanárok hivatásáról, az egyetem feladatáról, a közélet számára való szakképzésről, rámutatva az egyetem és szakiskolák közti különbségre. Megemlékezett az anyagi küzdelemről, mely a tudományos pályára készülőkre vár tanulmányaik közt. A kik a viszonyokat ismerik, hálával fogadják Semsey Andor legujabb alapítványát a tudományos pályára készülők gyámolítására. Elismeréssel szólt a sajtóról, mely segít a tudományoknak a nagy tömeg közé vitelében. Az egyetemi állapotokkal foglalkozván, fejtegette, hogy sokban javításra van szükség, de azért a régi intézményeket, ha avultak is, nem kell gyökerestől kitépni s újakkal pótolni. A mi az önkormányzati jogot illeti, az tökéletes. Az egyetem tanulmányi és fegyelmi ügyeiben legkompetensebb csak az egyetem lehet.

Az új rektor beszédét rokonszenvesen fogadták és zajosan éljenezték. Még Ponori *Tewrewk* Emil, a bölcsészeti kar dékánja tartott beszédet. Jó tanácsokat adott az ifjuságnak, hogy ne feledkezzenek meg testi fejlődésük ápolásáról, ne idegenkedjenek a katonai pályától. Ajánlja a szaktudományok művelését, azon kell lenni, hogy általános műveltségű magyar szakemberekké legyenek. S inti őket, hogy ne foglalkozzanak politikával az egyetemi évek alatt, ne vigyék az utczára a hazafiságot, mert a tulzott és éretlen politizálás csak éretlen és a kultura alacsony fokán álló népek sajátja. Teljesítsék úgy a kötelességüket, hogy az alma mater a Gracchusok anyjának büszkeségével mutathasson önökre: Ime, az én kincseim! — Ezzel az új iskolai évet megnyitottnak nyilvánította.

A *műegyetem* megnyitásának ünnepélye szept. 17-én ment végbe a műegyetem dísztermében, előkelő közönség jelenlétében, melynek soraiban ott volt *Wlassics* Gyula közoktatásügyi miniszter és Zsilinszky Mihály államtitkár is. Dr. *Entz* Géza tartott beszédet, melyben tüzetesen ismertette a műegyetem lefolyt évi történetét is, s megújuló éljenzéssel fogadott beszéde végén az új tanévet megnyitottnak mondta ki.

MI UJSÁG?

A király a magyarországi hadgyakorlatokon. Szeptember második felét Ő Felsége a magyarországi hadgyakorlatokon tölti. Ezek sorát a vasmegyei *Kis-Czellben* végbement gyakorlatok nyitották meg, melyek nagy területre terjedtek ki s főkép a lovasságot foglalkoztatták.

Kis-Czellbe szept. 17-ikén Győrön keresztül érkezett meg a király. A fényes vezéri karban ott voltak *Rainer* és *Frigyes* főherczegek, báró *Beck* táborszernagy, *Krieghammer* hadügyminiszter, báró *Fejérváry* honvédelmi miniszter. A mély gyász következtében József főherczeg nem jelent meg. Az útazó királyt Győrben e hó 17-én délután rendkívül nagy sokaság üdvözölte a vasutnál. Ő Felsége *Kis-Czellbe* alkonyatkor, 6 óra előtt érkezett. Az indóház föl volt diszitve, s itt várták a királyt a főherczegek, a katonai előkelőségek és a vármegye tisztjei. *Reiszig* vasmegyei főispán üdvözlése után Ő Felsége megköszönvén a fogadtatást, *Frigyes* főherczeggel ült egy kocsiba s a földiszített utczákon egybegyült tömegek lelkes éljenzése közt hajtatott szállására, a Benedek-rendi apátság épületébe. Itt várták a különböző küldöttségek, melyeket *Reiszig* főispán, *Radó* Kálmán, gróf *Erdődy* Ferencz, gróf *Batthyány* Lajos (a fiumei kormányzó) titkos tanácsosok vezettek. E küldöttségben együtt voltak a megyei birtokosság, a törvényszék és a különböző felekezetek. Az apátság fölépcsőjén *Fehér* Ipoly főapát és *Hollósy* Jusztinián dömölki apát várták a királyt, ki rövid megszólításokkal tüntetett ki többeket a jelenvoltak közül. Hat órakor tábori ebéd volt, a melyen a tábornoki kar és a törzstisztek vettek részt, valamint a főispán és a főapát. A király ebéd alatt élénken társalgott. Ő Felsége másnap reggel 7 órakor hagyta el szállását s Mihályfán át Ostffy-Asszonyfa felé lovagolt. Kemenes Sömjénnél volt az első összecsapás honvédhuszárok és dzsidások közt. A király egy majorból nézte végig a gyakorlatokat, melyek déli 12 óráig tartottak. Ő Felsége megelégedését nyilvánította. Délután még egy újfajta golyószóróval tettek kisérletet. Az udvari ebéd a szabadban volt, néhai Albrecht főherczeg hires custozzai sátrában. Öt órakor ő Felsége elutazott Kis-Czellből s este 8 órakor már Bécsben volt.

Zentára szept. 20-ikán este indult ő Felsége és 21-én reggel várták megérkezését. Zenta az utolsó hetek alatt egészen átalakult, megszépült, s úgy várta az uralkodót. Az itteni hadgyakorlatoknak igen érdekes mozzanatai a hidverés a Tiszán és az ugyanitt végbemenő usztatások, melyeknek Török-Kanizsa alatt végrehajtott próbái fényesen sikerültek. A gyakorlaton összpontosított katonaság megszállta a szomszédos Torontálmegye községeit is.

Ő Felsége még az nap, szept. 21-én este elutazik Zentáról és *Kolozsvárra* megy, hová vasárnap, szept. 22-én reggel nyolczadfél órakor érkezik meg. Az erdélyi részek fővárosa nagy készületeket tett, hogy kimutassa hódolatát és örömét. A bevonulás mentén

A KALOTASZEGI TAKARÉKPÉNZTÁR ÉPÜLETE.

BETON CSÖVEK LERAKÁSA AZ ÚJ «KIRÁLY-UTCZÁ»-BAN.

KÉPEK BÁNFFY-HUNYADRÓL. — Dunky fivérek fényképei után.

a házak homlokzatai mind diszítve és lobogózva lesznek. A bevonulás után 10 órakor kezdődik a hódoló küldöttségek tisztelgése. Déli 1 órakor a király tovább utazik *Bánffy-Hunyadra*, a hadgyakorlatokra.

Bánffy-Hunyadról irják, hogy ott nagy buzgalommal készűlnek a király fogadására, a ki Barcsay Domokos kastélyában fog lakni. A kastélyban az előszobától jobbra nyilnak a király szobái. Az első egy fogadó-szalon, a melyben remek rokokó butorok állanak. A jobb falon egy könyves-szekrény van elhelyezve, melyben a magyar és külföldi klasszikusok díszkötésű művei állanak. A bal falat egy vadász-állvány diszíti. Ugyanezen függ a Barcsay-tányér, mely fejedelmi emlék. Az aranytányéron a Barcsay-czímer látható, körülötte latin fölirat van. A szalon kandallóján régi arany és ezüstserlegek és billikomok, s két japán porczellán váza áll. A szoba falán Barcsay Domokosné képe függ. A szalon mellett van ő felsége dolgozó-szobája. E kis szobának egyszerű massiv tölgyfa butorzata van. Az ablak alatt áll a király iróasztala; az iróasztal megetti falon Barcsay Domokos olajfestményű képe látható. A dolgozó-szoba a király hálószobájába nyilik. E kis szobában van a nagy diófa ágy, melyben ő felsége négy éjszakán át pihenni fog. Az ágy fölött feszület függ. Ezekből áll a király lakosztálya, melyet még az előszobától balra fekvő nagy fogadóterem egészít ki. A kastély főbejárata előtt remek virág-gruppok vannak, ezek mögött lesz a sátor elhelyezve, a melyben a díszebédeket tartják. A park déli részében van a híres Rákóczy-fa, egy óriási százados fenyő, mely alatt Rákóczy György, miután Gyalunál megsebesűlt, utoljára ebédelt. Az egész parkot magas kerítés veszi körül.

Báró *Bánffy* Dezső miniszterelnök Kolozsvárra utazott, hogy jelen legyen a király fogadtatásánál.

A király a hadgyakorlatok után valószinüleg *Visegrádra* megy szarvasvadászatra, később pedig *Gödöllőre*, hová a királynét október első napjaira várják.

Ferencz Ferdinánd főherczeg, ki még a Mendel-szorosban üdűl, az időjárás hüvösödésével délibb vidékre költözik, valamelyik dalmát szigetre. Innen, ha majd a kemény tél bekövetkezik, még melegebb vidékre megy. Schrötter, a hires professzor, épen azért utazott a beteghez, hogy megvizsgálja és ennek alapján tanácsot adjon a telelésre a nézve.

Gróf Andrássy Gyula szülőháza. Még a mult esztendőben Kassán bizottság alakult, hogy gróf Andrássy Gyula szülőházát emléktáblával jelöljék meg. A közönség csakhamar 620 forintot adott össze e czélra. A beérkezett tervek fölött legközelebb döntenek, s a bizottság a milleniumi esztendőre tervezi az emléktábla leleplezését, a melyre a kormányt és a gróf Andrássy családot is meghivja.

Jelen számunknak a kalotaszegi népéletet, úgy szintén Bánffy-Hunyad egyrészeit ábrázoló képei *Dunky fivérek* kolozsvári jó hirű fényképészek sikerült fölvételei után készültek. E fényképek a király látogatása alkalmából mind legújabban, a legutóbbi napokban vétettek föl.

A történelmi diszmenet. Vágó szép terve, a történelmi diszmenet, ugy látszik hogy csakugyan megvalósul, a mi kivánatos is volna. A Nemzeti Szalon legutóbbi választmányi ülésén a végrehajtó bizottság elnöke, *Margitay* Tihamér azt a jelentést tette, hogy a vállalat pénzügyi része — s ez a fő — teljesen rendben van. A milleniumi ünnepek országos bizottsága e hó 27-ikén tartandó ülésén valószinüleg bele veszi a menetet a hivatalos ünnepélyek közé s erre egy tekintélyes pénzes csoport a szükség.s költségeket a végrehajtás rendelkezésére bocsátja. *Dániel* kereskedelmi miniszternél is tisztelgett a végrehajó bizottság s a miniszter szintén pártolólag szólt a történelmi menetről.

A régi magyar viseletek. Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter a hazai képzőművészet érdekében gondoskodott a magyar viseletek lehető legteljesebb feldolgoztatásáról és szines sokszorosításban való kiadásáról. A nagy mű rajzait Nemes Mihály festő készíti, a kisérő szöveget pedig a történelmi kutfők és emlékek alapján Nagy Géza muzeumi őr irja. A műbe készült rajzok egy részét már átvizsgálta az orsz. képzőművészeti tanács s igy a mű első része legközelebb megjelenik.

Divat. «A divat határozottan a Louis XV. és Marie Antoinette korabeli izlést követi; Doucet, Paquin, Worth, Laffériere, Blanche Lebauvier, Ernest Raudnitz és másoknál gyönyörű szép és nagyszerűen elegáns toiletteket vettem. Csak annyit mondhatok, hogy ily szép ruháink még soha sem voltak.» Ezeket irja *Pertik* Béla, a Monaszterly és Kuzmik utódai czég főnöke Párisból társának, *Geszler*nek. Ez a fővárosi elegáns hölgyekre nézve érdekes tudósitás még azzal egészíthető ki, hogy a kiválóan érdekes ujdonságok már a legközelebbi napokban megérkeznek.

—x Keresztély Sándor minta-zongoraterme Budapest, Váczi-körut 21. sz. alatt, körülbelül 100 db zongorát és pianinót tart raktáron, legkitünőbb szakszerű választékban; a hol mindenki teljes megelégedésére szerezheti be szükségleteit.

EGYVELEG.

* **A khinai nők értéke** újabban jelentékenyen emelkedett. Még csak 20 évvel ezelőtt átlag 100 koronát fizettek egy nőért, ma 2500 koronán alul alig lehet valami szemrevalót vásárolni. Az áremelkedés következménye az lett, hogy mostanában már kevésbbé teszik ki az újszülött leányokat, mint régente.

* **A japáni szinházakban** még most is divatos, hogy külön bér fizetése mellett bárkinek joga van felállva nézni a szinpadot, s a háta megett ülők nem panaszkodhatnak.

* **A japáni hirlapok** száma ma már közel 500, nem is emlitve a mintegy 300-ra menő folyóiratot. A gyors szaporodás körülbelől 10 év óta van, a rotácziós gépek alkalmazásával egyidejüleg. Általában az első japáni hirlap 25 évvel ezelőtt keletkezett. Egy gyógyszerész adta ki havonként 2—3 izben árúinak hirdetése végett, az ujdonságok s más olvasni valók csak mellékesek voltak.

* **Legtöbb dohányt** színak el Svájczban s az Egyesült-Államokban, hol egy lakosra 2700 gramm esik. Ezzel szemben Finnországban egy lélekre csak 100, Romániában 200 s még Spanyolországban is csak 540 gramm dohány jut. A legnagyobb dohánytermelő hely szintén az amerikai Egyesült-Államok, hol 250 millió kilogrammot termelnek.

* **Levélbélyeg-bankok** alakultak Németország egy pár nagyobb városában. A bankok főczélja, hogy a kereskedőknek s iparosoknak kisebb összegek fejében küldött levélbélyegeket leszámitolják és értékesitsék.

KALOTASZEGI MAGYAROK.

KALOTASZEGI KÉPEK.

Irta Gyarmathy Zsigáné.

I.

A zentelki kastély.

Az igazán kék hegyek között, fiatal fenyők üde zöld környezetéből tömören emelkedik ki az a szép kastély, melynek ablakaiból oly gyönyörű a kilátás. A ki onnan néz szét a tájra, az aztán megérti, hogy miért dicsérik annyit Kalotaszeg vidékét.

Ezelőtt pár évvel, mikor két angol írónő beutazta Magyarországot, megmutattuk nekik az Újremetét s a régi kastélyt: az elsőt idillikusnak mondták s a többek között nagy érdekkel néztek s dicsértek ott egy festményt, melyet az ifjú gróf Bánffy Miklós festett; a zentelki kastély kertjének egy pontján pedig felkiáltott a vidám, élénk Miss Roz: «Szeretnék ezen a helyen gomba lenni, hogy mindég itt maradjak!»

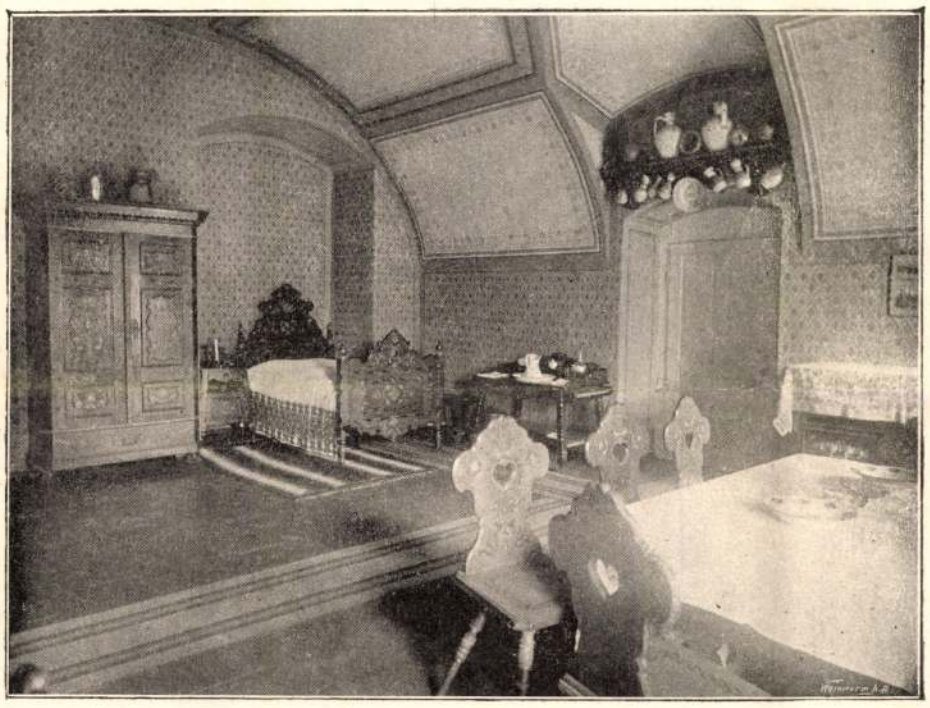
És volt még valaki: egy költői kedélyü magas rangú úrnő, a ki szintén úgy szerette azt a pontot és — még sem maradt ott mindig .... de jó cselekedeteinek emléke ott maradt és még sokáig fog élni a nép között: élni fog addig, míg élnek azok a gyermekek, kikre meleg ruhácskákat adott s kiket az iskolában is elárasztott jóságával....

A kastélyt gróf Bánffy György gubernátor épittette a bonczidai kastélylyal egy időtájt. Később a Jósika bárók tulajdona lett. A forradalom alatt, mikor a páros falut, Szentkirályt és Zentelkét, hamuvá égette a havasokról lerontó oláh tömeg, a kastélyban is mindent feldúlt: a pinczékben patak módjára folyt a régi borok arany nedve, a termekben pedig lándzsákkal feszegették le a falak híres freskóit, s mikor már a vad tömeg dühe mindent összerombolt, akkor tüzet adott a kastélynak. Nehány évig fedél nélkül állt a nagy épület, s így összhangban volt az elpusztult kettős faluval. Később a Jósika bárók befedették és az itt lakó Jósikák közül az utolsó, br. Jósika Samu, a jelenlegi miniszter, lakhatóvá tette az alsó részt és rendbe hozta a regényes fekvésű gyönyörű kertet.

Ott álltam ma azon a terraszszerű magaslaton, a hol gomba szeretett volna lenni a szép angol leány, és lenéztem a falura, hol a tiszta szeptemberi napfényben a «vállfős» ingújjak hófehére megmegvillant, a mezőre, hol a pázsit olyan smaragdzöld, mint más vidéken májusban, a gyönyörű alakzatú hegyekre, melyek mintha tiszta vizben úsznának és ezek háta mögött néztem a mi hegyeink királyát, a vén Vlegyászát. Épen az a mélyen barázdolt oldala vulkánikus tetőjével látszik ide, melyet annyit néztem volt a szülői lakból is. A mély gerinczben ott fehérlik most is egy darabka hó, s úgy csillog körülötte a kék zománcz, mint akkor ... Gyermekálmaim, ifjú reményeim mind, mind oda füznek hozzád, te, kedves öreg Vlegyásza! A te bágyadt fényű mélyedéseidből, havas ormod ragyogásából röppentek ki azok a tündérkék, a kik virággal, derűvel hintették be a gyermek útait ... és mily jó az is, hogy soha, soha sem kellett megválnom tőled, te, páratlan levegőjű édes, kedves szülővidékem!

REMETELAK. — Háry Gyula rajza.

SZOBA A ZENTELKI KASTÉLYBAN KALOTASZEGI BERENDEZÉSSEL. — Dunky fivérek fényképe után.

*

Az utóbbi időkben ismét Bánffy-birtok lett Zentelke. A nagy építőnek egyenes utóda és névrokona gróf Bánffy György vásárolta vissza ősének kastélyát, s az összerombolt emelet gyönyörű termeit régi fényökbe helyezte vissza. A királylátogatás alatt úri kényelemmel, magyaros vendégszeretettel fogadta vendégeit. A gróf vendége volt Pápay, a kabinetiroda főnöke és a külföldi attachék.

Sokan találgatták és találgatják maig is, hogy miért nem lakott a király a zentelki kastélyban? Irnak is sok mindent, a minek alapja csak annyira igaz, mint az izgalmat hajhászó hireké egyáltalán igaz szokott lenni.

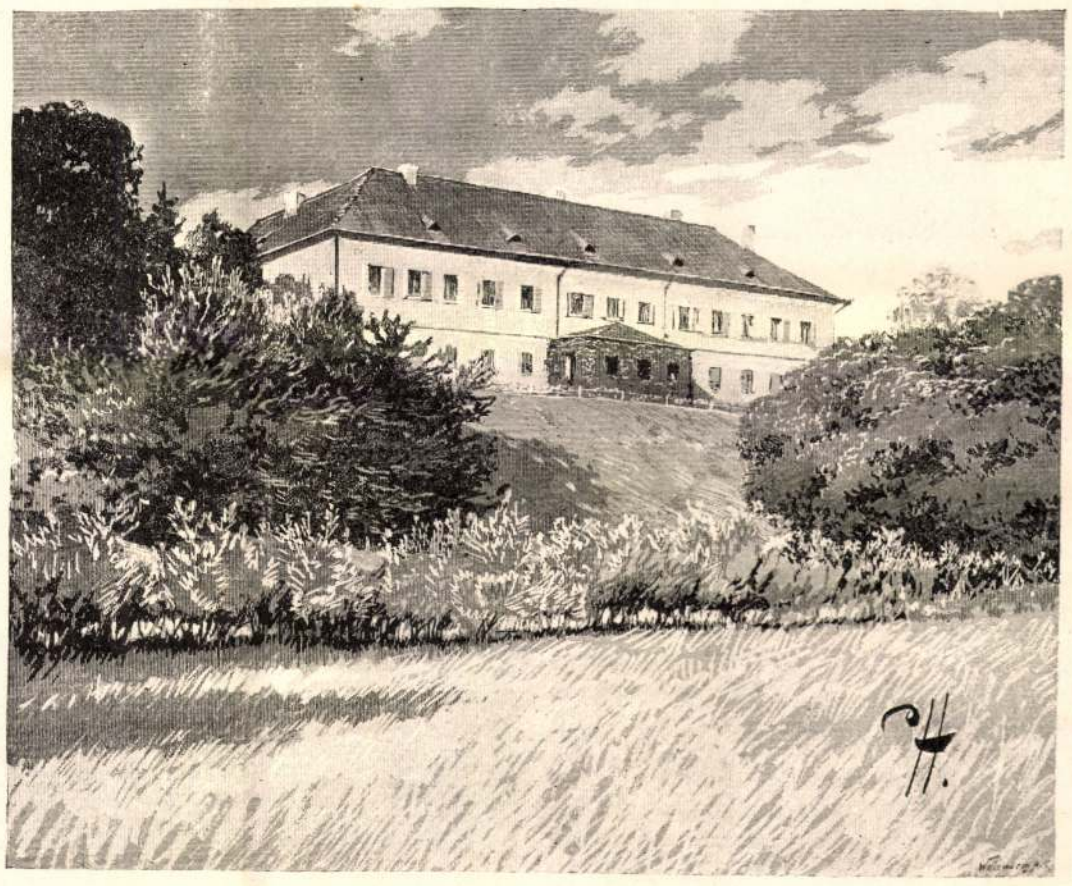
De az már egészen igaz, hogy ez a tömör szép kastély emeleti pompás termeinek páratlan kilátásával, a földszint kalotaszegi szobájával és regényes fekvésű kertjével nagyon, nagyon szép, s ha nem volt is benne a magyarok királya, de — *lehetett volna.*

II.

Újremete.

Nagyon régen élt az a «remete Bánffy», kiről a Kalotaszeg egyik szép erdejében levő vidám, kellemes nyárilak és a körülötte emelkedő épületek az Újremete nevet kapták. Elébb, századokkal ez előtt, a tájat borító ős erdő vette fel a «Remete» nevet, az újabb időben pedig, ez előtt valami huszonöt évvel, a nagy műveltségű, fiatal kedélyű és külsejű öreg kegyelmes úr, gróf Bánffy Miklós főpohárnok «Remete» erdejének a szélébe épittette e kedves, barátságos lakást és elnevezte Újremetének. S valóban új élet pezsdül itt. A hajdani rengeteg bölcsőjévé vált egy keletkező új helységnek, s ha egy bölcső előtt állunk, mindig bizonyos jótevő remény száll meg bennünket, kellemes érzete a tovább élésnek. Százados fák lombjai közül tekintgetnek ki a díszes nyárilak rózsával befutott oldalai, pirosló födele és csillogó ablakai az alatta kanyargó országútra s az «Újremeté»-vel egykorú vasutra. Szájhagyomány mondja, de irás nem bizonyitja, hogy hajdan e helyen egy Remete nevű falu is volt.

Az Újremete teremtője már mint gyermek bejárta a rengeteget, s talán akkor fogamzott meg lelkében a gondolat, hogy e helyből mit alkot, midőn eltemetett kőfal és téglák halmazában ráakadt a «remete Bánffy» klastromának a romjaira. Nemes egyszerűségig finomúlt izlést tükröz vissza e bájos helyen minden. Olyan üde, friss, érintetlennek tűnik föl e hely, mint a rezgő fényes levegő, mely a tájra borúl.

A ZENTELKI KASTÉLY. — Háry Gyula rajza.

A lak mögött emelkedő erdőnek nincsen egy fája, melyen ne járt volna az öreg kegyelmes úr metszegető ollója. Gyümölcs iskolájának nemes fáiból csak annak nem juttatott, ki nem kért, s épen a mint boszantotta, ha egy csemetét pajkos kéz kitört, úgy örvendett, ha szépen kiásva elloptak belőle. «Szeretem; legalább szaporodik a jó fajta gyümölcs», szokta volt mondani.

A százados tölgyfák között nagy tábla fiatal fenyők nőnek, egykorúak az Újremetével. «Mily gyönyörűek e fiatal fenyűk», mondá az egyik vendég. «De itt egynek a koronáját letörte tavaly egy madár», s a mint ezt megjegyezte, részvéttel kereste föl a tömött fenyő-csoportban azt az egyet: «Szegény! ebből már nem lesz ép fa soha», mondá szánakozva.

Lenn a parkban lombos fáktól borítva, napfénytől még sem elzárva, díszlenek a vérvörös virágágyak a bársonyos fű között; az öreg gróf csak a piros virágot kedvelte s egyedül híres szép rózsáinál engedett kivételt.

És az ember nem tud megválni e kedves helytől, hol a mohos kérgű, százados tölgyek közt nyíló virágok csoportja, régi romok fölött barátságos új épületek, szomorú regék után valódi gyermek-öröm, piros virág, piros jókedv mindenütt.

A KIRÁLY ÉS KISÉRETE A KÖRÖSFŐI HEGYRŐL VISSZAFELÉ TÉRVE.

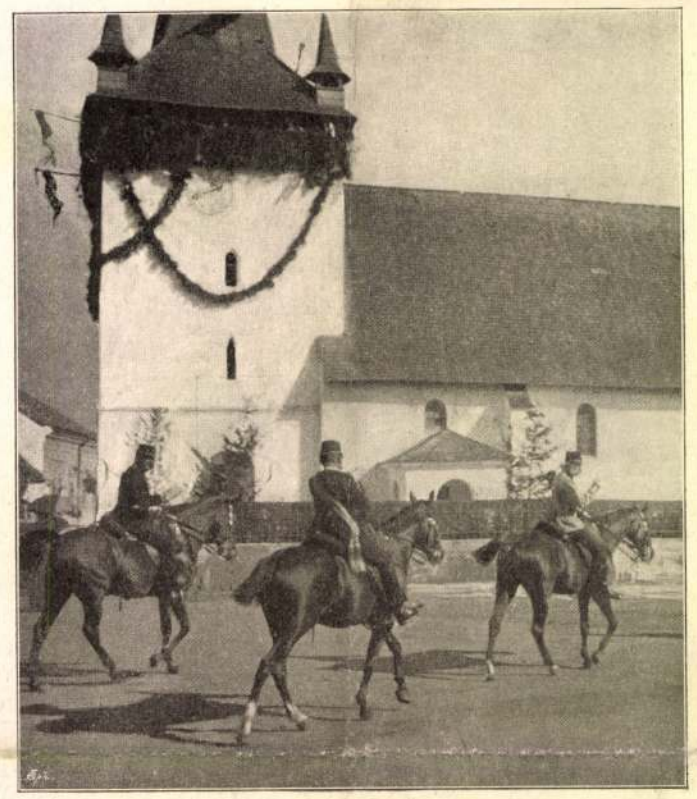
A HADGYAKORLATOKRÓL.

Néhány képet mutatunk még be részint a Dunky fivérek fényképi fölvételei, részint Jantyik Mátyás festőművésznek a helyszinén készített eredeti rajza után.

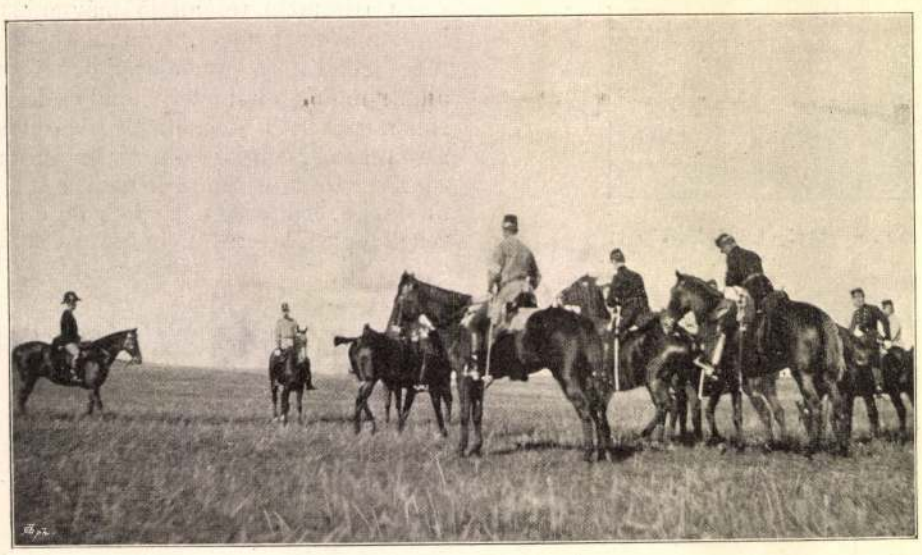
A bánffy-hunyadi hadgyakorlatok utolsóelőtti napján (szeptember 25-én) a két egymással szemben álló hadtest kemény harczot vivott egymással Körösfő birtokáért. A harcz érdekes volt annyira, hogy *a király* kiséretével mindkét fél dispoziczióit alapos szemle alá vevén, csak d. u. 2 óra felé fuvatott le. Körösfőről Sárvásaron át tért vissza *a király* Bánffy-Hunyadra az országúton, s egyik képünk azt a jelenetet ábrázolja, mikor kiséretével a Bánffy-Hunyad előtti utolsó emelkedéshez érkezik. Balján *Waldstätten* báró hadtestparancsnok lovagol, jobbján pedig (ép a király felé hajolva) *Krieghammer* hadügyminiszter.

Másik képünk a királynak ugyanez alkalommal a bánffy-hunyadi református templom mellé érkezését mutatja. Háta megett lovagolnak jobbról *Paar* gróf, balról (az előbbi felé hajolva) b. *Beck* táborszernagy.

Harmadik képünk szintén a körösfői mérkőzés napjáról való s a tüzérség működését mutatja be az úgy nevezett Részeghegyről. A kolozsvári 2. sz. tüzérüteg négy ágyúja lövöldöz a képen látható *Stopon* kapitány vezérlete alatt Körösfő felé az ellenségre. Az ágyúk még nem füstnélküli lőporral dolgoztak, hanem a régivel, melynek füstje épen eltakar egy ágyút, s az előbbeni lövéstől még egy füstkarika is maradt a levegőben.

A KIRÁLY BÁNFFY-HUNYAD FŐTERÉN.

A KIRÁLY A DINNYE-DOMBON.

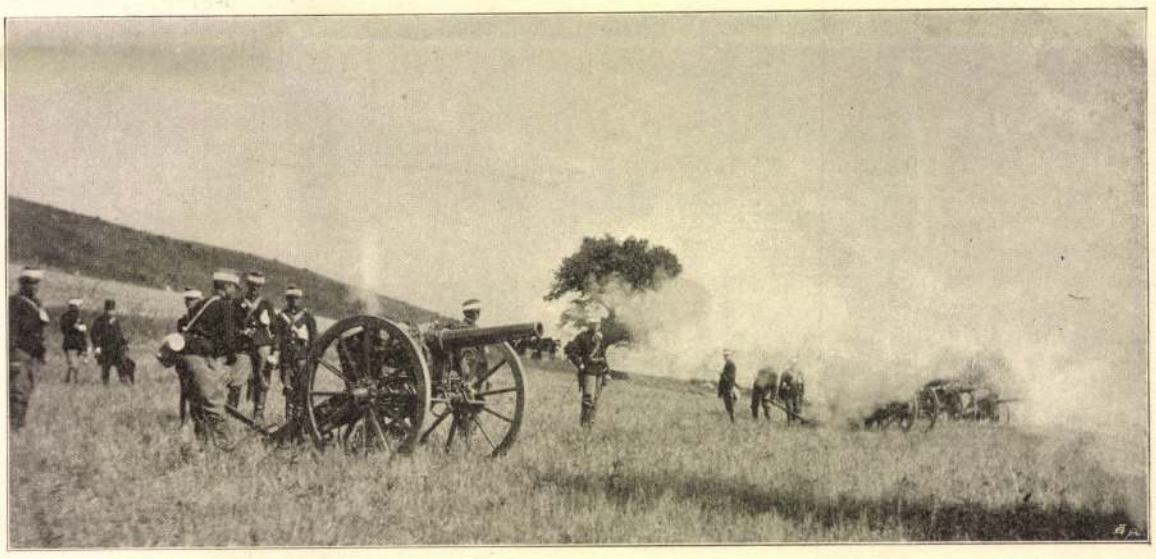
Negyedik képünk a királyt és kiséretét a Dinnyedombon mutatja, a mint szeptember 24-ikén reggel várja a hadmozdulatok kifejlődését. Ezen a reggelen érkeztek meg ugyanis a Waldstätten báró csapatai olyan váratlanúl s nyomták vissza nagyobb erejükkel az erdélyi hadtestet Körösfő alá.

Ötödik képünk Jantyik Mátyás eredeti rajza után azt a jelenetet tünteti föl, mikor ő felsége egy Bánffy-Hunyad melletti magaslatról táborkarától környezve nézi a völgyben folyó gyakorlatokat, melyek irányában maga Bánffy-Hunyad is kivehető.

*

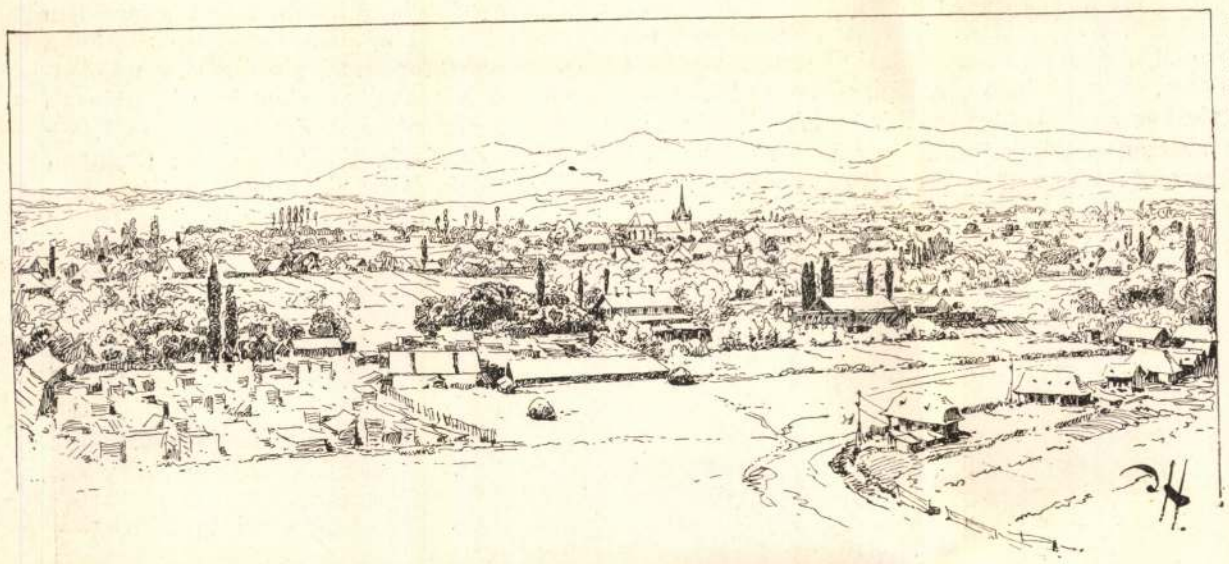
A külföldi katonai sajtó, valamint több nagy európai napilap, köztük az angol «Times» behatóan foglalkoznak a Kis-Czell és Bánffy-Hunyad vidékén lefolyt nagy hadgyakorlatokkal. A «Times»-ben egy magas rangú angol lovassági tiszt a Kis-Czellnél tartott sor- és honvédhuszárságot a világ legelső lovasságának mondja. Tüzetesen és nagy szakavatottsággal leírja a kitünő lóanyagot, a legénység könnyed, de azért szabatos és remek lovaglását, a rövid ügetésben való gyors menetelést, végül pedig azt a fontos körülményt, hogy a huszárságnál hetekig tartott menetelések, valamint fárasztó gyakorlatok után feltört hátú s ennélfogva szolgálatra képtelen ló alig fordúlt elő. A huszár egész szolgálati ideje alatt paripájától soha sem válik meg, s ennek jó, vagy rossz tulajdonságait kitanúlva, úgy bánik vele, mint legkedvesebb jószágával. Soha sem láttam huszárt, — írja az angol tiszt, — a ki makranczos lovát ütötte, vagy a mint nálunk bevett szokás, véresre sarkantyúzta volna. Ha czirógatás és biztató szavak nem használnak, a huszár erősen káromkodva, térdeivel és vasmarkával addig fegyelmezi a lovat, míg az meg nem adja magát. A tisztek mindannyian kitünően ülik meg a lovat; nem láttam köztük úgy nevezett «amateur lovasokat», stb.

A gyalogságra nézve szintén az az általános vélemény, hogy menetelés, különösen pedig a tüz-fegyelem dolgában első helyen áll. A legtöbb ezred a gyakorlat lefúvása után a kimerültség minden jele nélkül oly feszesen menetelt távol fekvő tábori helyeire, mintha az nap legfeljebb csak nehány kilométernyi útat tett volna. Már pedig a rendkivűl meleg időjárás, a hegyes-völgyes terep, és a mi több, a későn való étkezés ugyancsak próbára tették a legénység

A TŰZÉRSÉG GYAKORLATA.

A BÁNFFY-HUNYADI HADGYAKORLATOKRÓL. — Dunky fivérek fényképei után.

BÁNFFY-HUNYAD. Háry Gyula rajza.

Magyar-Gyerő-Monostor, a Gyarmathy Zsigáné szülőfaluja.

Kalotaszeg népéről sokat irtak már. Minden tekintetben érdekes nép úgy termetére, mint viseletére, nemkülönben értelmességére és szokásaira nézve is. Köztudomású, hogy a férfi nép szálas, termetes; az asszonyok és lányok pedig nagyrészt nemcsak csinosak, hanem sok a valóban szép is köztük. Legérdekesebb őket vasárnap, ünnepi díszben látni. Gyarmathyné írja róluk kedvesen, hogy a templomban a leányság lesütött szemmel ül, s mikor föláll, hogy imára hajoljon, csak akkor vet egy-egy lopott pillantást a legények kara felé. De a legények mosolygós gyönyörűséggel néznek le a fehér pártás barna fejekre, mert itt leggyakoribb a sötét gesztenyeszín haj és a barna szem. Termetök magas, karcsú, kidomborodó csípővel. Járásuk délczeg; de mikor a templomba mennek, vagy onnan kijönnek, bizonyos ünnepies ringású járás jellemzi a rátartós délczegségöket.

A kalotaszegi magyarság igen vallásos; nem káromkodik, a templomot szorgalmasan látogatja, papját tiszteli és becsüli, tanácsát megfogadja. Erkölcseiben, szokásaiban régi hagyományaihoz ragaszkodik.

A kereskedelem fő helye itt Bánffy-Hunyad, a hol hetenként egyszer, kedden, vásár van, melyre az egész vidék összegyűl. Ez a hetivásár Bánffy-Hunyad legmozgalmasabb napja, mert sokan látogatják más vidékekről is, mivel a kalotaszegi állat szép és jól tartott s erősebb is, mint a szomszédságban bárhol. A barom- és terménykereskedésben igen tevékeny részt vesz a vidék egész lakossága, melynek kivált női háziipara is nagyon virágzó s ma már külföldön is széltében ismeretes.

Ime ezen a szép vidéken, Kolozsmegyének a nyugati részén, kezdődnek most az itt rendezett őszi hadgyakorlatok, melyek alkalmából érdekesnek véltük ide vonatkozó közleményeink mellett képekben is bemutatni a vidék kiválóbb nevezetességeit és népét. *y. d.*

KALOTASZEG.

Erdély bérczei között, a csaknem kétezer méter magas Vlegyásza, a gyalui havasok és a Meszes vonulataitól közrefogva, egy kis völgymedencze terül el hepe-hupás hullámos vidékkel, a Kolozsvár-Almási hegység dombvonulataival és alacsony kiágazásaival: ez a medencze a Kalotaszeg, a hol az idén a nagy hadgyakorlatok fognak lefolyni ő felsége személyes ellenőrzése mellett.

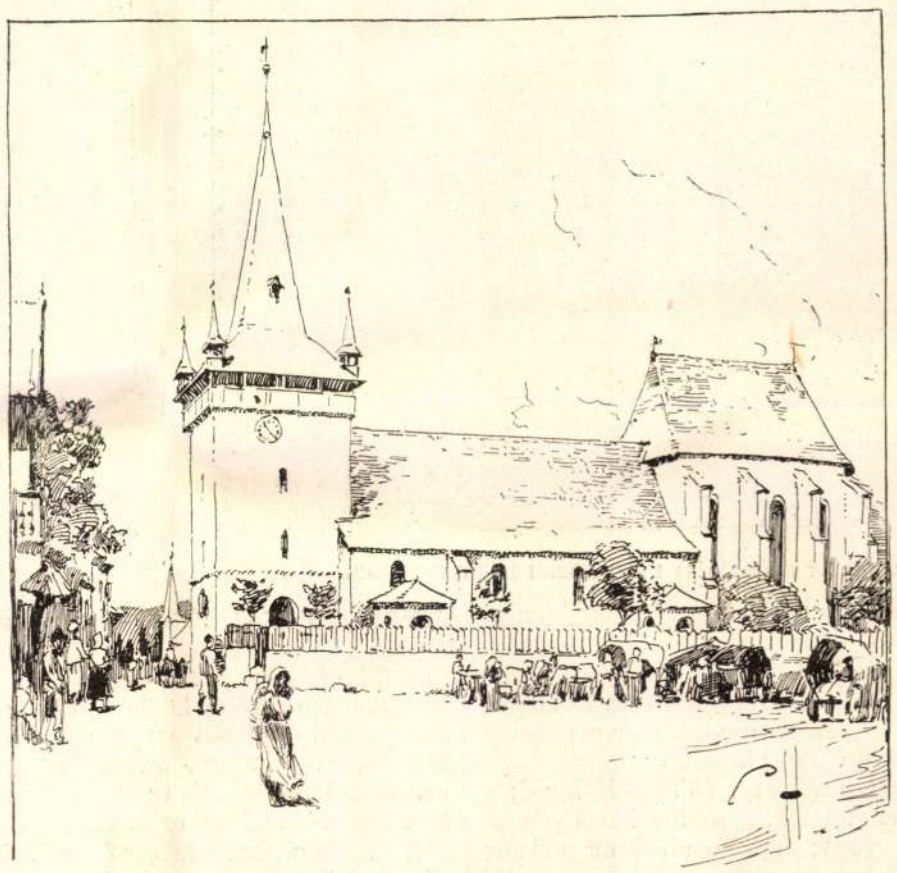
A területet azonban a három nagy hegység csak nagyjából határozza meg; más Kalotaszeg földrajzilag, más néprajzilag. A három Körös közül a Sebes-Körös a legéjszakibb, a Kolozsmegyét Biharmegyétől elválasztó nagy Biharhegységnek a keleti lejtőjén fakad, a Kalotaszeg egyik kis községénél, melyet azért Körösfőnek neveznek, hogy aztán még mindig erdélyi, még mindig kalotaszegi földön magába vegye a Kalota patak vizét, áttörje azt a hatalmas hegységet, mely a Bihar-Vlegyászát a Meszes tömegével kapcsolja össze s a Királyhágó mellett egy felséges keresztvölgyet alkosson magának, a Királyszorost, melyet az utas Csucsa környékén bámulva szemlél a robogó vasútról. Kalotaszeg legszűkebb földrajzi értelemben az a kis darabka föld, a mely a Kalota két partján terül el, tágabb értelemben már a Körös forrását is hozzá veszik a Körös szorosáig, vagyis középfolyásának kezdetéig.

Kétségtelen, hogy Kalotaszegnek néprajzilag szive maig is a Körös-Kalota völgye, de ma már sokkal messzebb terjed, átnyomul a vízválaszton — s ez a terület lesz a hadgyakorlatok főszintere — a Nádas és az Almás völgyébe, tehát a Szamos vízmedenczéjébe, körülöleli Kolozsvárt, s délnek benyomul a havasaljba. Ennek a területnek a falvai mind magyarok, s női mind muszujt viselnek, már pedig a «Kalotaszeg addig terjed, a meddig a muszuj-viselet.» A *muszuj* pedig az a sajátságos szoknya, melynek eleje nincs, csak a termetet háromnegyedrészben körülérő hátúlja, ezer ránczba szedve. A muszuj rendesen fekete kartonból készül s majdnem földig ér. Az aljára belül jó tenyér szélességű színes szegélybéllést varrnak, mely a lányok és menyecskék muszuján piros vagy sárga, idősebb asszonyoknál pedig zöld szinű posztóból van. Hogy ez a szegély kilássék, a muszuj két szárnyát kihajtva a csipőjükhöz tűzik, s az így elrejtett csücsköket széles, hosszú, szintén fekete földű, de sűrű piros virágú kötővel takarják el. A kötő és muszuj közt két oldalt támadt hegyes háromszög alakú nyiláson a szintén bokáig érő szép fodros vászon pendely fehérlik ki, eléggé látni engedvén a magas sarkú, piros csizmát. A muszujon hátúl egészen végig futnak az egy ágba font hajból csokor nélkül alá függő, virágos pántlikák, úgy szintén egy pár vörös zsinóron függő vörös bojt, mely annak a jele, hogy a lánynak szeretője van.

A középütt ketté választott és simára fésült hajra vagy lazán hátra kötött piros virágú kendő borúl, vagy pedig ünnepiesebb alkalmakkor igen csinos pártát tesznek, de természetesen csak a leányok. A pendely csak övig ér; azon felül rendesen erősen kékitett patyolat ingváll födi a derekat magas nyakkal és könyökig érő bő újjal. Az ingváll fölött csinos újjatlan ködmönkét viselnek még nyáron is. Ez a ködmönke afféle kerek aljú mellény, elől-hátúl virágokkal dúsan kivarrva. Az egész öltözet igen festőinek mondható.

Ha a Kalotaszeg népét vizsgáljuk, sok oly vonást találunk benne, a mi székely, sok olyat, a mi magyar; az alföldi magyar és az erdélyi székely sajátos történelmi viszonyok közt történt keveredésének látszik; ő magát tatárnak tartja, de történeti bizonysága erre nincs, noha egy ideig engem is megtévesztett. Vérbelileg gyönyörű faj; férfia magas, szálas, megtermett, noha keverék, nője magas, telt idomokkal, eleven, tüzes szemekkel; kedélye vidám, gúnynevei a népies mókák valódi kincsesháza; vallása «magyar», vagyis református; faji öntudata kifejlett, idegen befolyást távol tart magától, hagyományaihoz szivósan ragaszkodik s így, mint az oláhság közébe ékelt magyar népszigetnek, fontos politikai missziója van, s noha politikát nem űz s az oláhval békésen megfér, annak a jelenben való előnyomulását meg nem engedi. A nőket bámulatosan kifejlett kereskedelmi szellem jellemzi.

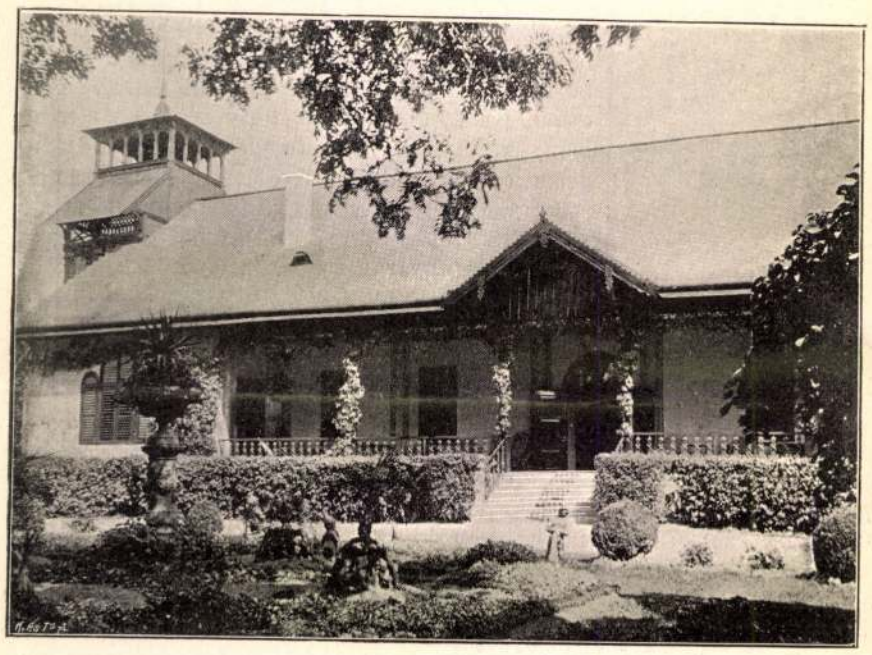
A nép foglalkozása földmívelés, a havasok felé pedig az erdőgazdaság és pásztorkodás is járja, de ott már fogy a magyar, s minél magasabbra jutunk, annál inkább szaporodik az oláh, a ki különben télire szeret lehúzódni Kalotaszeg magyar falvaiba s ott napszámos, béres, vagy egyéb munkával áttelelni. A kalotaszegi magyar ügyesen fúr-farag, s ha kedvesének farag egy mosó lapiczkát vagy gyalog rokkát, vagy az élete párjának egy vetélőt vagy szorítót, remekben dolgozik s munkájába önti egész szerelmét. Viszont a nők ügyes varrók, a hires kalotaszegi varrottas készítői. Ezek a varrottasok a mult századokban minden kalotaszegi házban megvoltak; e század elején megszünt varrásuk, de legalább az akkor megvolt darabokat még tényleg használták; századunk közepén aztán a népies alakok e remekei bekerültek a

Háry Gyula rajza.

A REFORMÁTUS TEMPLOM BÁNFFY-HUNYADON.

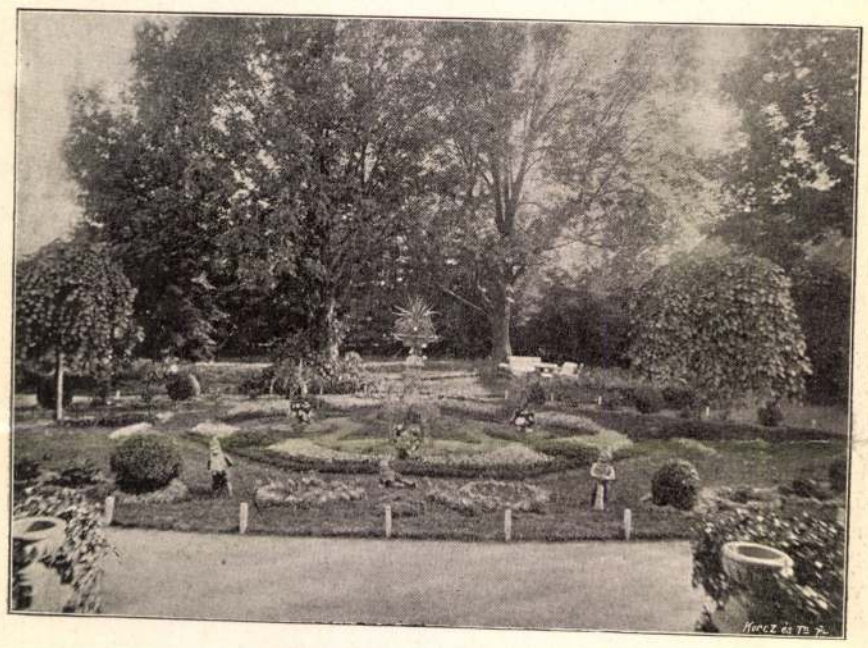
festetlen s körzővel faragott monostori ládákba, hogy örökre eltűnjenek, elveszszenek az ethnographia részére . . . Az ethnographia részére elvesztek, mert a nép ma már *magának* varrottast nem varr, de megmentette őket Gyarmathy Zsigáné a házi ipar részére; harmincz év múlva kiásta és egybegyüjté az eredeti darabokat a ládák a remek régi kancsók; bútorát majd mind maga készíti, saját izlése, felfogása, öröklött hagyományai alapján festi. A község közepén a templom, melynek hajója a hátulsó karon levő felirat szerint 1698-ban, a déli rész 1772-ben épült; egészen speciális ethnographiai értékű a menynyezet; ez koczkákra van osztva s e koczkák azután következik *Körösfő*, a hol a fonókban használt kicsi székekben ezerfélekép remekel a nép, van ott faragott, zörgős, ólmos, s mindenféle egyéb más, a mit csak ügyesség, lelemény és humor megteremthet. A Kalota völgyén találjuk *Zentelkét* és *K.-Sz.-Királyt*, melyek 1848-ban földig leégtek, hogy aztán minden újítás nél-

A KIRÁLY SZÁLLÁSA. (A Barcsay-ház a park felől.)

A KIRÁLY HÁLÓSZOBÁJA.

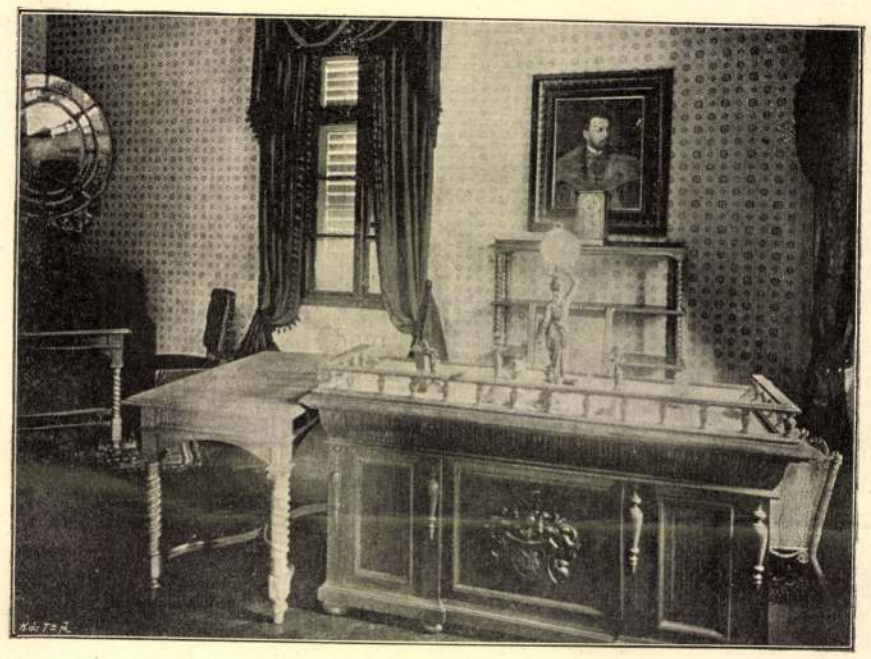
SZŐNYEG-ÁGY A BARCSAY-PARKBAN.

A KIRÁLY SZALONJA.

A KIRÁLY ELŐSZOBÁJA KALOTASZEGI BERENDEZÉSSEL.

A KIRÁLY DOLGOZÓ-SZOBÁJA.

KÉPEK BÁNFFY-HUNYADRÓL. — DUNKY FIVÉREK FÉNYKÉPEI UTÁN.

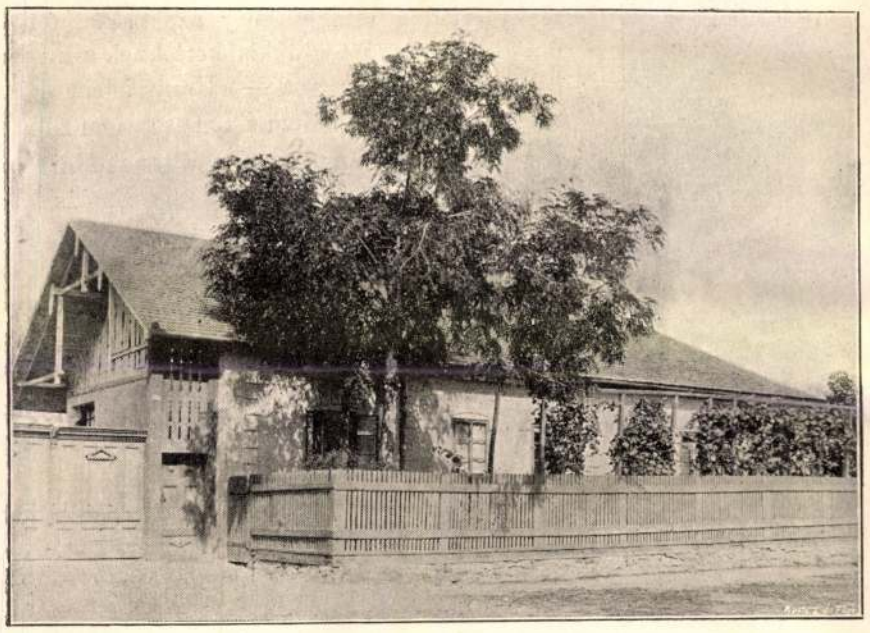
fenekéből s mintául adta a lányoknak, kiknek nagyanyjuk még varrt, anyjuk már nem értett hozzá, míg ők újból megtanulták.

A Kalotaszeg főhelye ma *Bánffy-Hunyad*; a Körös mentén fekszik, apró kis házai valóságos néprajzi gyüjteményt foglalnak magukban; az ágyakon a varrottas párnacsúcsok, ágy-fütől valók, a kendőszegen a rúdra valók, a fogason mindenikébe egy-egy külön álló kép; s e képek gyönyörüen stylizált magyar izlésü virágok: tulipán, szegfü, rózsa,- mértani alakok, állatok, és bibliai jelenetek. És ez megvan minden kalotaszegi reformatus templomban.

A Kalotaszeghez mintegy 40—50 falu tartozik. A Körös mellett fekszik még *Sárvásár*, melynek gyönyörűen himzett kapufélfái vannak; kül az ősi kalotaszegi modorban épüljenek fel újra. Odább a havas alján *Magyaró-Kereke*; II. Rákóczi Ferencz végzetes nagyváradi futásából őriz egy szőnyeget; *Kalota* község ma már tiszta oláh; bent a hegyek közt fekszik *Magyar-Valkó*, melynek eredeti temploma a kiállítási faluban is be lesz mutatva, s melynek múlt századbeli orgonája tiszta faalkotmány. A *damosi* templom

urasztalán Koltsár Erzsébet — Sebe Jánosné 1826-ból való varrottasa a legszebbek egyike. *Jákótelkén* a templomi készlethez egy nagy fakulacs tartozik, melyben az urasztalához a bort viszik. Magyar-Gyerő-Monostoron katholikus apátság volt, melynek klastroma 1241-ben dúlatott szét. *M.-Gyerő-Vásárhelyen* a családi közt ma már szenet is ásnak. Az Almás völgyében *Magyar-Bikal* a góczpont, de a Kalotaszeg népét s a muszujt megtaláljuk lefelé Nagy-Almásig mindenütt.

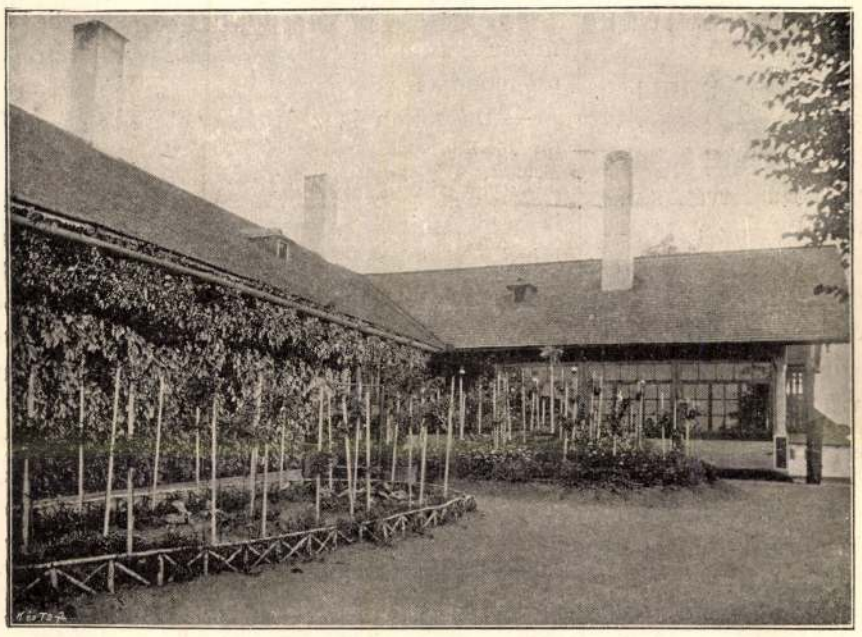
A Kalotaszegnek ethnographiailag sajátságos területe Szent-László vidéke, Torda és Kolozsvár között; *Szent-László* csaknem jobban melyet az oláh is kedvel. Az itteni oláhság elég jól megtermett faj, de női csenevészek, betegesek, korán vénülők. A Kalotaszeg erdeiben dolgoznak ők, kemény és nehéz munkával élnek, a hegyek közé rejtett, szétszórt falvakban laknak, elég barátságosak. Nyáron kihúzódnak a Vlegyásza hatalmas legelőire s pásztorkodnak,

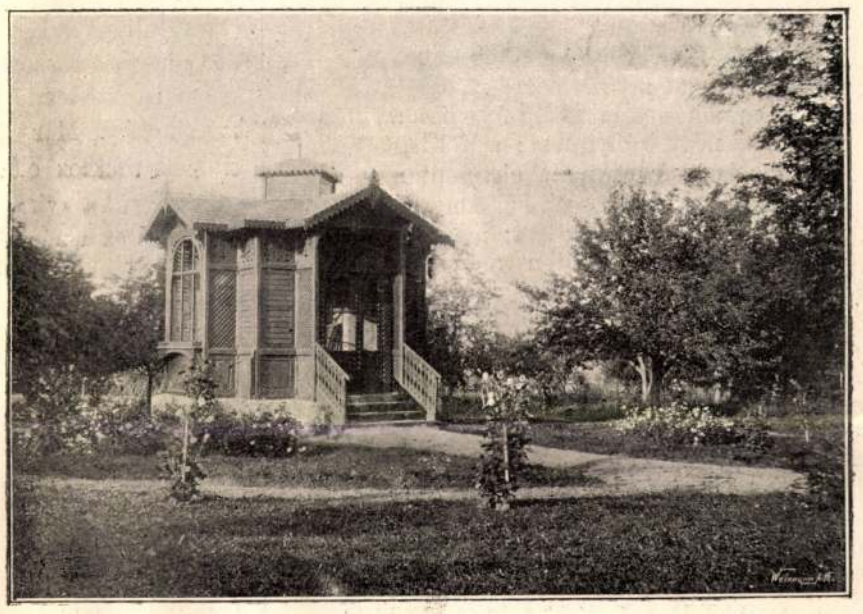
A GYARMATHY-HÁZ AZ UTCZA FELŐL. (A József főherczeg részére előkészített szállás.)

A JÓZSEF FŐHERCZEG SZÁMÁRA BERENDEZETT EBÉDLŐ.

A GYARMATHY-HÁZ AZ UDVAR FELŐL.

KERTI PIHENŐ A BARCSAY-PARKBAN.

A JÓZSEF FŐHERCZEG RÉSZÉRE BERENDEZETT VENDÉGSZOBA KALOTASZEGI VARROTTASOKKAL DISZITVE.

A BARCSAY-PARK BEJÁRATA.

KÉPEK BÁNFFY-HUNYADRÓL. — DUNKY FIVÉREK FÉNYKÉPEI UTÁN.

telekrendszer, házközösség maig is fennáll. A Nádas völgyében *Kis-Kapus* temploma a késő gót kor csinos emléke; *Nagy-Kapus* élénk forgalmú helyecske; *Jegenye* hideg fürdőjéről hires; *Egeresen* nagy gipszgyár van; *Sztána* a kolozsváriak nyaraló helye; *Zsobok* a zsoboki márvány (gipsz) nem sikerült vállalatának sokat gúnyolt hazája; Sztána és Egeres meg őrzötte a kalotaszegi ősi jellemet, mint Bánffy-Hunyad; jó módú, vagyonos népe megbecsüli a régi szokást és gondozza is. Innen délre következik még *Magyar-Léta* igazán remekbe faragott kapufélfáival.

Az oláhság a Kalotaszegen új. Havasi tanyájából lassankint húzódik le s a magyarságtól sokat tanul; ott van a varrottas első helyen, noha a pásztorkodást csak kedvtelésből űzik. Ha a bánffy-hunyadi vásáron együtt látjuk a magyarral, könnyen megkülönböztethetjük őket egymástól. A magyar nő ingújjának nincs sem nyitott szája, sem kézelője; az oláh nő ingújja mindig bő kézelőben végződik; a férfiak viseletében pedig a himzéses ködmön a tájékoztató.

Maga a terület, hol a hadgyakorlatok folynak,

«BONTJÁK A KIS KERTEKET.» Dunky fivérek fényképe után.

Kolozsvár és Bánffy-Hunyad közt van; a Körös és Szamos vízválasztója rajta az uralkodó pont; a ki a vízválasztó birtokában van, ura a Nádas völgyének, Kolozsvárnak s így Erdélynek, s ura a Körös völgyének, Bánffy-Hunyadnak, a Kalotaszegnek s ezzel a Körös szorosának, tehát Magyarország egyik kulcsának is. A küzdelem tehát a vízválasztóért, e strategiailag fontos és nehéz pontért fog folyni, s az előnyomulásnak négy iránya lesz: a Körös, a Kalota, a Nádas és az Almás patakok mentén fölfelé a vízválasztóhoz; a nyugati, körösmenti csapatoknak nehezebb feladatuk lesz, mert a keleti csapatoknak az Almás mentén való sikeres előnyomulása azokat ketté oszthatja s a Körös szorosát birtokába ejtheti. A mozdúlatok gyors megtevésére a terület általános fölszíne eléggé kedvező; nagy emelkedések, hirtelen ereszkedések nem igen vannak, a dombok szelidek, nagyobbára erdőtlenek, az útak jók és rendezettek; a nép pedig szives, barátságos és vendégszerető igazi magyar nép, ki saját véreit természetes, hogy szivesen látja. *Dr. Jankó János.*

A KIRÁLYVÁRÓ NÉP.

Irta Gyarmathy Zsigáné.

És a nép kezd melegedni. Abból az őseredetű igaz közönyből immár kiragadta a királyi nimbusz hatalma. Bizony nagy és jó lehet az a király, a kit így vár az ő népe!

Régen tervezett, de sokára létesítendett új útakat vágnak a vasút felé, hogy a közlekedés nyiltabb legyen: eddig vásárok alkalmával megtorlódtak a szekerek, marhák, most már egy egész körút lesz befelé a vasúttól. De ez az út sok kertvéget, sok kenderföldet metszett keresztül. Vásárlás útján megfizethetetlen, féltett portékákat. Hanem most azt mondják: kell a királynak, és szó nélkül engedi mind annyiért, mennyit az alispán igér érette.

Akkor előbb egy asszony mégis egy kissé zokon vette a dolgot és épen nem örvendett a kenderföldjének úttá való felavatásán; de a többi mind rátámadt:

— Te, te! Ugyan hol tartod az eszedet, hogy nem tudod előszedni, mikor szükséged van rá?

— Keteknek ha kézügyben is van az eszük, még sem tudnak vele gondolkozni; mert ha mind közönségesen útat csinálnának a kenderföldekből, akkor ugyan miből szőnék a fodorvásznat?

És ez nagy kérdés. A nép leányainál átalában, de a kalotaszeginél épen nagy szerepet játszik a kender, a — vászon. Századokon keresztül, ivadékról ivadékra tapadt a lelkökhöz a kender selymes szála, és vérökké vált a vászon-kultusz; egészen egygyé forrtak már, s ezen szeretetből születik az a rendkivül sok fehérnemű, melylyel a legszegényebb kalotaszegi háznál is tele van a tulipános láda.

Az idevaló asszonynak a kenderföldjéből hajt ki egy-egy esztendőre való reménye, öröme és szórakozása. Már a kendernyüvésnél minden kitépett szálhoz odafűz egy édes tervet, s míg gulába gyűl a «virágos», daltól cseng a táj, — ott terem ez a népdal is, hol a virágos kender és a vad virág. — Az őszi napfénynél már a csattogó tiló veri az ütemet a csattogó népdalhoz. És a guzsaly! Az még csak az igazi mulatság: úgy szórakoztatja az a tiz éves leánykát, mint a hetven éves nagyanyót. A fonal vékony szálába beserül a múlt emléke, a jövő reménye: a nagyanya mesél a fonóház tündérvilágáról, a hova kis unokája repeső szívvel vágyik, mert csak ott van a boldogság: a fiatalság, az élet, a szerelem .... Mikor a fonal osztovátára kerül és kattog a lábitó, nyillik a nyüst s az aranyfényű sikátoron át meg átfutkos a vetélő, a szövő már tudja, hogy ez a vászon élni fog, mikor ő már rég porladoz, valamint élnek azok a fodorvászon darabok is, melyeket a dédanyák szőttek.

A szép fodorvászon betetőzése a kalotaszegi parasztasszony jó gazdasszonyságának, az a szorgalom jutalma, a törekvés diadala — és a bánffy-hunyadi asszonyok mégis azt mondták:

— Nem bánom a kenderföldemet, csak hogy jöjjön a király!

*

A kenderföldhöz való ragaszkodás minden kalotaszegi asszonynál nagyon ki van fejlődve; de e mellett a bánffy-hunyadi asszonynak van még egy kedves drágasága: a kis kert.

Azonkivül, hogy a nép minden talpalattnyi földjéhez szívósan ragaszkodik, a kis kertekhez más egyéb is köti. Azt tartják, hogy a káposztapalántát minden más helyen megeszi a bolha, csak itt nem, mert óvja az országút pora. Az útczára néző ablakok alatt van — vagy volt — az a pár lépés szélességű kertecske, melybe tavaszszal káposzta-magot vetettek, s mikor abból palánta lett, kiültették és helyébe került az ereszre futó paszuly, az illatos borsóvirág és egy pár fő tavalyi káposzta, magnak, — azt is csak ott nem bántja a veresbogár. — Ha kis kert nem lenne, miből főzné a hunyadi asszony azt a káposztát, melylyel egész télen ellátja a havasi oláhot. Azt már mindenki tudja, hogy mikor a piaczon árulja a füstös hússal főzött káposztát, és az oláh vonakodik az egészet elfogyasztani, az asszony így biztatja — persze magyarúl, a miből az oláh egy szót sem ért: «Vedd meg, verjen meg a csoda, mert a jövő kedden úgy is csak te eszed meg!»

Azt el sem tudják képzelni, hogy kis kert nélkül is meg lehessen élni. És ime egyszerre csak terjed a rémhír, hogy azoknak a féltve őrzött, porhanyó földü kis kerteknek a helyén kikövezett járda leend. — «Uram isten, őrizz meg a rosztul!» — «Nem, ilyen eset nem zúdulhat ránk!» – Aztán másnap már tanakodni kezdenek; de a kis kertekhez való ragaszkodás nem csökken; mert hát káposzta nélkül még sem lehet megélni! Harmadnapon már más szó is vegyül a tanakodásba. — «Bizony nehéz sor! De gondoljuk meg, hogy a király és József főherczeg még sem járhat sárban!» És a mit ezután beszélnek, az már onnan jő a magyar szív kellős közepéből: meleg forrásából a királyhoz való igaz ragaszkodásnak.

— «Már csak megbecsüljük, szívesen látjuk a királyunkat — még a kis kertek árán is!»

Egy reggel aztán jött a hir, hogy már bontják is a kis kerteket: «arra bé, a hol minden módi kezdődik», le is bontának egyet. Az én utczám népe kiáll, megdöbbenve néz össze, de nem szól, nyugodt elhatározással néz «arra bé» s mikor igazán látja, hogy a dolog nem tréfa, azt mondja:

— De vajjon igaz is, hogy eljő a király mihozzánk?

Várja a vigasztalást a kis kertekért. És meg is kapja, mire egy öreg asszony — a ki még mindig a jobbágyság eltörlésén busul — azt kérdi, hogy: Úgy-e, instálom alássan, azon a kis szekeren fogják a királyt feltaszitani Barcsay-*ni*? Az a kis szekér pedig az új útak sinein gördülő kavicsos kocsi.

Egy öreg ember pedig azt magyarázza, hogy Barcsay azért építtetett egy tornyot a házára, hogy a király arra felmegy és onnan fog lenézni a népeire, már mint az itt lakókra, mert a kit magával hoz, azt úgy is ismeri.

— «Bontják a kis kerteket!» kiáltja lelkendezve egy erre futó menyecske.

— «Na, hát ha bontják is!» feleli az a menyecske, a ki felszólalt volt a kenderföldjéért, — «Csak nem sajnálod?»

A hol nemcsak a kenderföldet, de még a kis kerteket sem sajnálják, ott már aztán igazán hogy meleg szívvel, édes kedvvel várják a magyarok királyát!

ARCZKÉPEK KOLOZSMEGYÉBŐL.

A királylátogatás és a hadgyakorlatok alkalmából bemutatunk nehány kiválóbb egyént, a kik Kolozsmegye közéletében intéző szerepet visznek részint az által, hogy a közigazgatás élén állanak, részint pedig az által, hogy a társadalmi életben kiválóan tevékenyek. Hogy a bemutatottak közt hölgy is van, azt hiszszük, csak növeli a bemutatás értékét annál is inkább, mert ez a hölgy, kit Kolozsmegye legmagyarabb vidékének, a Kalotaszegnek «védő angyala» czímmel tiszteltek meg, úgy irodalmi, valamint társadalmi téren kifejtett működéseért igen méltó erre a bemutatásra.

Barcsay Domokos, a király bánffy-hunyadi házigazdája, a nagybarcsai Barcsay család ivadéka, a mely Erdély legrégibb családai közé tartozik, s eredetét Márk horvát bánig (1216) viszi fel. A család legkiválóbb tagja volt Barcsay Ákos, előbb hunyadi főispán, ki 1658-ban a török által elűzött II. Rákóczy György helyett erdélyi fejedelemmé választatott. Szintén nevezetes emberünk volt a fejedelem testvérének Sándornak dédunokája, Barcsay Ábrahám, ma-

BESZÉLGETÉS A MŰVÉSZETRŐL ÉS KALOTASZEG.

Irta: K. LIPPICH ELEK.

Ami az életet boldoggá teszi: *a jóság* és a *szépség*. Egész életünk abban a törekvésben fejeződik ki, hogy keressük azt, ami nekünk jó s ami nekünk szép. Némelyik ember *csak* azt keresi, a mi neki jó. Az ilyen ember még a fejlettség alsóbb fokain tart, mert csak állati részének ösztöneit követi. Ezektől az ösztönöktől egyikünk sem mentes, mert lényünk egy része matériából áll. S a matériának megvannak a szükségletei; sőt néha (mondjuk úgy, hogy legtöbbnyire) ezeknek a szükségleteknek az ápolása teszi ki egyéneknek és egész korszakoknak az életét. Társadalmaknak, államszervezeteknek az alakulása, berendezkedése, politikája ezeken a primitív ösztönökön alapszik, keresésén, létrehozásán és megvédésén annak, ami nekik jó. És ez egészen természetes, mert az embereknek s az emberi közösségeknek első sorban állati létök garanciáit kell biztosítaniok. Meg kell találniok azt, ami nekik jó: hajlékukat, táplálékukat, jogaikat, biztosságukat.

Emberek, és emberközösségek, kikben elvontabb lélekösztönök még nem ébredtek, vagy már elaludtak, — boldogok, ha a hajlékukat, táplálékukat, jogaikat és biztosságukat elérhették, vagy megközelíthették, vagy ha azok elérésében bízni tudnak. Ez a boldogság annak a jólétnek a boldogsága, melyet egyaránt érez minden kielégült állat, de amely boldogság rögtön zavarttá lesz, sőt meg is szünik, mihelyt a megszerzett jók részben, vagy egészben kétségessé válnak, vagy elvesznek. Primitív és mulandó öröm az ilyen boldogság, mert tárgyai, föntartó elemei *az emberen kívül vannak*, tehát az embertől nem függő okokból elveszhetnek.

Magasabb rendű és állandó örömek forrása csak az a boldogság, melynek indító okai és fenntartó elemei *magában az emberben vannak*. Ilyen belső okok és fenntartó elemek: az igazság és a szépség.

Az az igazság és az a szépség, amit én megismertem, megértettem és magamba fogadtam, külön világot alkot a lelkemben, egyenlő rangút a külső világgal. A külső világ elsötétülhet előttem, megtagadhatja tőlem minden jóságát, — megmaradt az én külön belső világom, az én lelkem gazdagsága, mely fenntart, örömöket nyujt és tettekre képesít.

Azért hirdetjük szerte a *művészet* vallását, hogy a *szépség* kultusza terjedjen a földön, s terjedvén, boldogabbá legyen a sok bajtól sanyargatott ember. Azt akarjuk, hogy a művészet hassa át a világot. Ki akarunk nyitni minden ablaktáblát az előtt a sugárzó nap előtt, mely nem kél és nyugszik, nem borul és derül, hanem örökké tiszta fénnyel ragyog. Csak nem kell tőle elzárkózni, csak rést kell nyitni előtte, és beözönlik lelkünk és környezetünk minden zugaiba. Rávilágít a szennyre, hogy kidobjuk és kerüljük; s mindent, ami életünk feltétele és szükséglete, bearanyoz a szépség folyó aranyával. A *művészet műveltségével* akarjuk megváltani a világot.

A művészet az, mely el nem múló értékre emeli az emberi munkát s a hányódó-vetődő nyers anyagokat; a teremtő szellem, az Isten képe alakul ki mindenen a művészet munkája nyomán.

Az a kőszikla, mely silánnyá teszi a föld népének sorsát, mert gabona ki nem kél rajta, az a piszkos agyag, mely járhatatlanná teszi utainkat, az a holt fa, mit tűzre vet az ember, az úton-útfélen hentergő sok hulladék, haszontalan kis

vadnövények, erdei letaposott füvek és virágok, mind, mind nagy gyönyörűség forrásai és megmondhatatlan nagy értékek, csak tudatos szemmel lássa meg az ember és művész vegye a kezébe.

Meg akarjuk oldani, meg kell oldanunk azt a nagy kérdést, hogy miképen töltsük meg az emberi életet a művészet szépséges tartalmával. El akarjuk érni, el kell érnünk azt, hogy az ember keresse és szeresse a teremtő szellemnek, a művészetnek apró csodáit; hogy ne kívánjon meg mást, csak olyat, amit a munkáló emberi lélek az ő ihletével megnemesített; hogy házunk, otthonunk, annak berendezése és fölszerelése, minden, ami mindenütt körülvesz, magán hordja az Isten képét, vagyis az emberi képességeknek Istennel közös mesterjegyét.

El akarjuk érni azt, hogy e nemes szükségletek fölébredése révén a munkáló ember megszünjék gép lenni; hogy az emberek milliói, alkotó erejöknek romjaiból ne legyenek kénytelenek barikádokat építeni a fennálló világrend ellen; hogy a vidékek egységes, ős tehetségű népe, földjének és napszámjának szűk jövedelmét, az élet szorongatásai közben kábulást keresve, ne pazarolja el sorvasztó és nemtelenítő korcsmázással, hanem dolgozzék, alkosson istenadta tehetségei szerint, munkája —, és a munkáját elfogadó világ iránt való szeretettel.

El akarjuk érni, hogy mindaz, amit a föld megterem és amit a nap megérlel, az emberi szellem feltalálása és formáló ihlete révén, veszendő nyersanyagból az emberiség szellemi és anyagi kincseivé váljék.

Ezért hordunk össze és mutatunk be kiállítások alakjában oly példákat, melyektől hatást várunk. A nyugoti külföld, az ő szervezettebb intelligenciájával, ittott már szép eredményeit tudja felmutatni az átalános művészetre való törekvéseknek. Szerencsés ország Angolország, melynek egy Ruskinja volt, s amely meg tudta érteni ezt a szerencséjét. Ez a vad, durva erkölcsű ország rövid idő alatt tündöklő példájává lett a művészeti műveltségnek, a humanitásnak, az emberi nagyságnak. Amerika gyülevész népeit a föld legboldogúlóbb részévé tette a művészeti műveltség szükségének és feltételeinek megértése. Az Egyesült Államok nagyságának és Európát fenyegető erejének fundamentumát (ne nevess, magyar politikus!) rajztanítók építették. Ebben a nagy emberközösségben egyszer csak rájöttek, hogy a lényeg-látásnak, az itélőképességnek, a fantáziának, az alakító készségnek és a független tudásnak egyetlen biztos iskolája a — rajz. A szerény rajz. Rájöttek arra is, hogy az embernek legeredendőbb képességei, vele született ösztönei közé tartozik a formálás, a rajz. Villámgyorsan belátták azt is, hogy mindaz, ami művelt világszerte az embernevelés terén történik, alig egyéb, mint az ember eredendő ösztöneinek elsanyargatása. Észrevették, hogy épen az ember legzsengébb korában mindenütt parlagon hagyják a formáló ösztönt, később pedig, mikor foglalkozni kezdenek vele, agyongyötrik. Mit tett Amerika? Rávetette magát a formáló ösztön ápolására és fejlesztésére. Rendszerré avatta a játszva rajzoltatást már a gyermeknek úgyszólván csecsemő korában. Az amerikai gyerek előbb tanul rajzolni, mint olvasni-írni; s attól kezdve minden stúdiumát végig rajzolja. Franklin Benjamin 1749-ben már kijelenti a gyermek rajztanításának nagy állami fontosságát. S utána Amerika legnagyobb államférfiai vitték lépésről-lépésre előre a rajztanítás ügyét, mint legelső rendű állami ügyet. Maig már elkészült Amerika; s a rajztanítás rendszeréből mi nőlt ki? — Egy végtelenül tisztán látó, teknikai csodákat művelő, feltalálásokkal tündöklő, önérzetével, önállóságával és minden néven nevezendő munkájával súlyosan imponáló, gazdag embertársadalom. Az amerikai ember fogalma úgy él az európai köztudatban, mint a saját erejéből boldogulni-tudás típusa.

Messziről hozott példák ezek. Nem hatnak a magyarra, ki még azt sem hajlandó meglátni, hogy már a franciák és a németek, sőt még a muszkák is erősen számot vetnek Amerika és Anglia példájával; nem törődik vele, hogy Ausztria, a gonosz szomszéd, már aszerint szervezte át közoktatásügyét; — a magyar csöndes megvetéssel illeti a rajztudásra és a szépéletre való nevelésnek a hatalmát. Egészen komoly, tudós magyar uraknak mosolyra görbül a bajúszok, s úgy néznek ránk, mint ártatlan eszelősekre, mikor kulturánk építési mozgalmai közben néhányan az izgalomtól kipirult arccal kérjük, követeljük az általános kötelező rajztanítást, és kérjük, hogy az iskola fegyházi jellege szűnjék már meg, hogy legyen már vége a gyermeki lélek kerékbetörésének, hogy neveljék már a gyermekeinket szeretettel, belátással, úgy, hogy ne legyen nekik pokol az iskola, hanem lelki örömeknek, szívbéli jó kedvnek a forrása, nemes ösztöneik, egyéni tehetségeik felszabadítója.

Rendezünk kiállításokat a haladottabb kultúrák művészeti termékeiből, bemutatjuk képeiken, szobraikon túl minden használati célú művészetöket: ú. m. a külföldi asztalos, kárpitos, bronzöntő, keramikus, hímző, ötvös, stb. stb. művészetét. A magyar közönség — most már, hála Istennek, divatszerüleg — eljár az ilyen kiállításokra. Ennek a közönségnek két percentje szereti a szépet, ez a két percent tehát élvez; tíz percentje szereti azt, ami idegen, azért mert idegen, — ez a tíz percent lelkendezik a „viszontlátás" örömében; húsz percent elegánsnak tartja a gyönyörködést abban, amiről a hozzáértők azt mondják, hogy szép, — ez a húsz percent bolondul dicsér és értelmetlenül vásárol; a többi hatvannyolc percent pedig kullog a tárlók előtt és az interieurökben, szörnyen olvassa a katalogust, bírálgatja az árakat, örül, hogy X. gróffal, Y. miniszterrel együtt járhat-kelhet előkelő helyen, s aztán még soká elbeszélget arról, hogy a kiállításon járt, de ott csak olyan szecessziós izéket látott, amik nem valók másnak, mint gazdag embereknek. Azok bolondságokra is költekezhetnek. De jó volt megnézni, hogy az embernek „fogalma legyen".

Művészeink, iparosaink titokban dühöngenek az idegen invázión, de titokban tanulnak is az idegentől egyet-mást, — ami csak később sül ki, amikor a következő évben A. magyar festő skótul festi meg a Berettyó partját, B. magyar asztalos angol stilusban állítja ki úri szobáját, franczia ízlésben a hálószobáját, és így tovább.

Mi pedig, akik türelmetlenül zaklatjuk azt, hogy alulról, a népiskolától kezdve, a középiskolákon át kell kifejleszteni az ember fajbeli nemesebb sajátságait és a művészi munka megismerésének és megbecsülésének képességét, — a kiállításoktól, mint fölülről lefelé ható nevelési tényezőktől is elvárnók, hogy azon a nyelven tartsa oktatásait, amelyet itt nálunk *megértenek*, tehát — magyarul.

Igen ám, de művészetünk, mely nem alulról képződött szervesen fölfelé, hanem idegenből vett hatások szülték és tartják fenn, nem tud magyarul, s ha tud is, idegenül ejti a szót. Midőn tehát egy-egy külföldi kiállításunk után megjelenik a hazai termelés kiállítása, ez alig más, mint hogy a magyar lélek felmondja a leckét az idegen instruktornak.

Nos, hát ezen kell segíteni. Nem is késlekedve, hanem sürgősen, mert elkésünk.

Mitől késünk el?

Elkésünk azoknak a forrásoknak a felhasználásától, amelyekből a magyar fajbéli művészet elemei és inspirációi meríthetők, — mert azok a források kezdenek eliszaposodni.

Amit mi itt, a magasabb műveltségi rétegekben megcsinálni szeretnénk: *a művészeti teremtő ösztönnek érvényesülését az ember minden munkájában*, az már rég megvagyon a magyar nép egyes ős közösségeiben, és megvagyon oly jel-

lemző fajbeliséggel, oly ragyogó üdeségben, oly gazdag formakinccsel, hogy ha oda járunk hatásokért, példákért, elemekért, a világ legbámulatosabb művészetének feltételeit hozhatjuk onnan magunkkal.

De az élet egyre fokozódó terhei, s a velök járó szegényedés, összekötve a teljes magárahagyatottsággal, nagy pusztításokat visz véghez a nép jó kedvében, alkotási készségében, s a hitvány, de olcsón kináló gyáripar egyre szűkebb területekre szorítja össze a népi művészetet.

Azért, ha már ezt a bájos és gazdag népi művészetet konzerválni nem tudjuk, használjuk fel idejekorán magasabb törekvéseink erőforrásaiképen.

Van ebben az országban még több oly népi közösség, mely a mai napig őrzi fajunk művészeti ős sajátságait. De talán egyik népi közösség sem olyan tömör, érdekességekben oly dús, testben-lélekben olyan szép, s a művészet dekorativ összehatásában oly fejlett, mint a *kalotaszegi*.

Már-már elcsépelt jelző ez a „kalotaszegi", holott pedig alig tudja valaki, hogy a szépségek mily kincses bányája az a Kalotaszeg. A „kalotaszegi hímzés" kereskedelmi czikké lett, s mint ilyen, ős szépségeiben (pártfogói téves irányítása miatt) pusztulásnak indult. Ez a jellegben degenerálódó házi iparcikk buzgó kolportázs tárgya, — ennek révén lőn közkeletüvé a *Kalotaszeg* neve. Pedig Kalotaszeget alig ismerik. Annyira nincs fogalmuk, még a verzátusabbaknak sem, Kalotaszegről, hogy teszem, mikor a multkor egy kalotaszegi asszonyviseletről készült gyönyörű aquarellt (ebben a füzetben látható a reprodukciója) lelkesülten mutogattam művészeti korifeusok között, azzal mutatott rá egy igen jeles szakértő, hogy: „nini, hiszen ez oláh!"

Kalotaszeget megnézték már tudósok, átkotorták fosztogató kereskedők, másféle utas is érintette egy-egy csücskét, csak épen melegvérű emberek, poéták, művészek jártak keveset benne. Innen van, hogy bár könyvben megtaláljuk Kalotaszeg földrajzi meghatározását, népessége statisztikáját, emberek, asszonyok haja színét, szeme vágását, koponyaméreteit, ősi zamatú szép nyelvének szótárát, foglalkozásának, szokásainak ismertetését, itt-ott láthatunk keze munkája ősibb jellegű termékeiből is egyet-mást (elrontott hímzéseiből sokat), — és Kalotaszeg még is fölfedezésre vár!

Erdélyben a Kőrös és a Kalota völgyének területén, vad oláhságtól körülvéve, 34 faluban mintegy 20.000 főnyi gyönyörű magyar nép van ősi eredetiségében eltokolódva. Ez Kalotaszeg magyar népe.

Erre a tipikus honi tudós elme talán összerántja a szemöldökét, hallván, hogy 20.000 magyar, ős eredetiségben, oláhok között... Cáfolatai már ab invisis ugrásra készen merednek rám, ki ily vakmerően állapítom meg az én kedves, szép fajomnak a különálló jellegét.

De én, ha éles szemű megfigyelésekkel nem szereztem volna is meggyőződésemet, lelkem ösztöneivel is megállapíthatnám, hogy *ez az én népem!*

Teste, lelke, minden tulajdonsága ellentétesen üt el idegen környezetétől. Az oláhval nem keveredik, vele össze nem házasodik, sajátságait *azért* őrzi, hogy más legyen, mint az oláh; noha azt ellenségesen nem nézi, csak magához méltónak nem tartja, nyugodt méltósággal érezve szellemi felsőbbségét. Egy magyar ingre, amit ott vettem, csipkegallért akartam tétetni. Az asszonyom figyelmeztetett, hogy az nem lesz jó, *mert* oláh szokás. A kalotaszegi magyarság ethnografusa, Jankó János is azt mondja a könyvében, hogy „a kalotaszegi magyarban erős a faji öntudat. Hagyományaihoz való szívós ragaszkodással távol tart magától minden idegen befolyást, s bár nemzetiségi politikát nem űz s az oláhval békésen megfér, de annak előrenyomulását meg nem engedi. Vérbeli keverődésről pedig szó sincs."

FARAGOTT UTCAAJTÓ.

E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.
A színes Autotypia
Weinwurm A. műintézetéből való.

Az óriási oláh tenger indulatos hullámai eddig hiába ostromolják ott a magyarság piciny szigetét, melynek partjai szirtesek, sekélyke ős talajának virágai pedig bele nevetnek a habok ostromába. Becses kis sziget. Érdemes észrevennünk.

A kalotaszegi magyarsággal örömest érintkezhetik a legfinnyásabb kultúrember is. Bennök nem talál magánál alsóbb rendű lényre. Ellenben meglepődve fogja csakhamar észrevenni, hogy ugyancsak össze kell szednie magát, ha a kalotaszegi magyar nyilt beszédű, természetes nagy bölcseségének és érzésbeli nagy finomságának társaságában helyt akar állani.

A kalotaszegi magyar nép szegény, földje sovány, köves, de piciny jövedelméből oly tisztességesen él, hogy élete bátran nevezhető ideális életnek. Szegénysége nem alacsonyítja le, sőt a gazdagság színét viseli magán, mert életét *szépen* éli. Kevéssel beéri, józan, nem iszik, haszontalanságokra pénzt nem ád, így aztán ebből a picinyből is jut a lelke szükségleteinek a kielégítésére. Minden, amit egy kalotaszegi magyar házban látsz, amit ott a kezedbe fogsz, magán viseli a művészi szépség becsét. Amit férfi, nő a testére ölt, minden részében csupa intim szépség. Neki nem mindegy, hogy milyen vászonból készül az inge, az ágya, a takarója. Megcsinálja maga-magának az ízlése szerint való legszebbet, kenderből, gyapotbol. A kalotaszegi „fodorvászon" gyönyörű anyag. De nincs anyag, amit ő a tökéletes megmunkálás mellett díszítés nélkül hagyna. Egy-egy ing, egy-egy vánkos, egy-egy ágytakaró, különösen a boldogabb mult időkből származó, amellett, hogy szinte örök időkre szóló becsületes szolidsággal készült, díszeiben is egy-egy kis műremek. És a sablonos munkát nem ismeri. (Ujabban azonban megrendelésre, kereskedelmi célokból, már a sablonosság is tért foglalt közöttük.) Minden egyes dísz külön, egyéni feltalálás. A jelleg minden munkájukon közös, de e közösségen belül a részletbeli eltérések individuálisak. Különösen a régi „írásos varrottasok"-ra vonatkozik ez. Asszonyok a kiterített vászonra koromlébe mártott lúdtollal, csak úgy „a maguk fejéből" kifogyhatatlan fantáziával „írták" a gazdagabbnál-gazdagabb ornamentumokat, miket aztán kivarrtak kékkel, pirossal és feketével. Ma is élnek még öreg asszonyok, akik ezt csinálják. A fiatalok már pénzért, megrendelésre, sietve dolgoznak minták után az urak gusztusára holt színű selyem fonalakkal. De ha kirakatjuk velök a szuszékok és hímes ládák tartalmát, a fenekök mélyéből remekebbnél-remekebb írásos párnahuzatok, „rúdra valók", nászkendők, terítők, férfiingek kerülnek elő. A szobák fríz-ét náluk rúdra akasztott varrottasok képezik, a halott fejéhez, lábához hímzéseket terítenek, a beteg asszonynak küldött kalácsot remekbe készült hímes ruhával takarják le, stb. stb. sehol semmi vászonféle „varrás" (így hívják a hímzést) nélkül. A hat éves kis lány már „varr". Az asszony, ha este haza kerül a mezei munkából, elvégez a ház körül, aztán neki lát a „varrás"-nak. Künn a mezőn, déli pihenőben leül egy fa alá, vagy boglya tövébe és „varr". A leány rendes munkáin túl úgy igyekszik, hogy leendő urának legalább 25—30 pálhás inget, magának ugyanannyi ruhafélét varrjon össze jó előre.

Az ing, a „darázsfészkes", felhajtós elejű szoknya, a selyemhímes bőr „mellrevaló", a kötény, a párta, mind egy-egy dekorativ kis remek; együtt pedig, mikor a kalotaszegi nő felöltözik, mint egy délszaki gyönyörű, színes madár. Egész ragyogó madárcsapat, mikor ünnepen vonulnak az isteni tiszteletre. (Mily izgatóan szép látvány a haldokló színek e korszakában!)

A férfiember is ezermester. Fúr, farag, épít, hímez (így hívják a díszek fölfestését.) Olyan községek, mint pl. Sárvásár, Kőrösfő, egész sorozatát mutatják a bájos, változatos, nagy művészi érzékkel és szerkesztési tudással megcsinált „leveles kapuk"-nak. A házban (így hív-

ják a szobát) férfi remekei a székek, asztalok, padok, „szegelet-tékák“ (sarokszekrények), hímes ládák. Semmi sem kopár, mindenen művészet van. A tornácos, négy sarok-tornyocskával díszes sudár torony-végződések, a templomi felszerelések, festett díszek, a temetői fejfák és sírkövek, egyszóval a kalotaszegi magyarság egész környezete, melylyel magát bölcsőtől a sírig körülveszi, csupa stílusos, vérbe átment, öntudatlan, becses művészet!

Csöpp ez a tér arra, hogy Kalotaszeg művészetét e futó érintések után most sorra vegyem és ismertessem. Máskor, más helyütt még rátérünk. Itt csak jelezni akartam, hogy vannak emberközösségek ebben az országban, melyek gyönyörű példáját mutatják a szépen megoldott életnek, melyek művészetünk ős elemeiből ideig-óráig még sokat tartanak őrizetben; emlékezetbe akartam idézni, hogy *megvan még a nép*, amelyhez egykor lebocsátkoztak a poéták s eredményül láthatjuk az újjászületett, örökéletű *magyar költészetet*, és amelyhez ha lebocsátkoznak művészeink, bizonyára ki fog fejlődni e találkozásból a *magyar művészet*, hogy aztán éreztesse nemesítő erejét a magyar munka összességével.

Óriási anyagról igen futólag számoltam be itt. S lehet, hogy ez a rövid beszéd s az a néhány ábrázolás, amelyet a Kalotaszegben velem járt művész barátaim a tárgy illusztrálásául itt közölnek, megközelítőleg sem adják hű, talán még eléggé sejtető képét sem, a kalotaszegi magyarság művészetének; de bízom abban, hogy azok az ösztönös lelkű művészek, kik elejtett szókból és hiányos vázlatokból is rögtönösen ráismernek a meritumra: az adatok e parányi töredékéből is sejtelemszerűleg ki fogják érezni azt a gyönyörű színes és gazdag világot, mely a magyar művészet számára a termékenyítő hatások végtelenségét foglalja magában.

MIT JELENT HÁT A KALOTASZEGI MŰVÉSZET?

Irta: KRIESCH ALADÁR.

— — art . . . , is the expression of pleasure in the labour of production.*)

William Morris.

DAPIRRA VETETTÜK jól-rosszul egyikét-másikát ama sok, bennünket valósággal leigázott impresszióknak, melyek lelkünkben eddig nem hallott akkordokat szólaltattak meg és gyermekies bizalommal és örömmel töltöttek el a művészet örökkévalósága és az élettel való egyazonos jelentősége iránt.

Mit jelent hát ez a kalotaszegi művészet?

Azt jelenti: hogy *az élet minden formai megnyilatkozásának kell, hogy művészi tartalma is legyen, — ha nincsen, úgy erkölcstelen.* Mert valamilyen, — bármennyire lappangó — módon is, de ártalmára van az emberiségnek.

A természettudomány vívmányait nemcsak kihasználó, de azokkal visszaélő modern kultura végigszáguldott az egész földgömbön s a hol érhette, elsöpörte, magával a művészetet. Nyomában gyárak keletkeztek fojtó, fekete füstöt ontó kéményekkel s felhangzott a két nagy jelszó: *Tömeges termelés* és *munkafelosztás.*

Asztal kell? Jól van, csináljunk hát asztalt! Mindjárt vagy ezret, egyformát, mert így olcsóbb lesz. Egyik csinálja a lábát, mindig csak a lábát, hisz így megy leggyorsabban és legkönnyebben — ez a praktikus!

A másik meg a lapját, a harmadik a fiókját. Ezt innen, amazt amonnan, — száz ember százfelé szalad — a míg végre megvan az ezer asztal, egyik szakasztott társa a másiknak — s viheti a boltos,

* „A művészet az előállított munka közben érzett gyönyörnek a kifejezése.“

hogy nyakába varrhassa annak, a kinek éppen szüksége volna rá. Ki csinálta tulajdonképen? Ki a felelős érte? Ki tudná azt megmondani!

Kalotaszegen még más világ van. Dömötör szomszédnak asztalra van szüksége. Elmegy hát Márton komához, az asztaloshoz, ki éppen most jött haza a szántásról. Töviről-hegyire elmagyarázza neki a dolgot, hogy mekkora is legyen az az asztal, hová kell, meg milyen fiókja legyen stb. Aztán, ha neki saját udvarán nincsen száraz fája, hát kinézik együtt mester urammal a szükséges darabot — megegyeznek és a bútor elkészül idejében annak rendje és módja szerint. Márton gazda csinálta, de *felelős* is érte. Ha jó, az ő becsülete, ha rossz, az ő szégyene.

Mi a különbség tehát a két asztal előállításánál?

Az első esetben csak azért készült az az ezer asztal, hogy egy számító ember, a vállalkozójuk, minél nagyobb pénzbeli hasznot húzzon belőlük s a segédkezők is csak a pénzszükség által hajtva dolgoztak, minden érzete nélkül az erkölcsi felelősségnek, hisz azt sem tudták, kinek, minek kell a munkájuk; meg folytonosan csak azt érezték, hogy gyorsan, gyorsan — így lesz legnagyobb a haszon.

A második esetben igenis positiv életszükséglet volt az az asztal; bizonyos formájának kellett lennie, bizonyos célt szolgálnia. A ki vállalta, tudta, hogy kinek csinálja, s érezte, hogy felelős érette. Meggondolta, hogy mit csináljon, s munkájában öröme telt.

Ezer módja van mai napság annak, hogyan lehet a munkát olcsóbbá tenni, de csak egyetlenegy, hogy miképen jobbá (és művészivé!): ha a munkálkodó azt örömmel cselekszi!

A tömeges termelés s az embert géppé sülyesztő, a végletekig vitt munkafelosztás elve azután kettőt eredményezett: először azt, hogy az a nem örömök, de kínok közt, céltalanul létrehozott temérdek portéka a dolog természeténél fogva már magában is minden tekintetben gyarló lett, — s ezen állapotánál fogva ismét az emberi munka általános megvetését, kevésre becsülését eredményezte.

Így aztán szerencsésen oda jutottunk, hogy silány lévén a produkció, az magában véve is sokkal gyorsabb és nagyobb utántermelést kiván; de meg azután annyira hozzászoktatott bennünket a produktumok kevésre becsüléséhez, hogy öntudatlanúl is mind a legnagyobb pazarlók vagyunk (gondoljunk pl. a papirfogyasztásra!) — s ily módon alig-alig tudunk a kegyetlen körforgásból kiemelkedni!

Gondoljunk bármire is mindennapi életünkben — bútorra, ruhára, a mai nap minden egyes apró szükségletére, — meg sem szerethetjük környezetünk egyetlen darabját sem, már is újjal kell azt pótolni!

Vegyünk egy másik példát.

A kalotaszegi embernek házi szőttes vászna kitart négyszer-ötször annyit, mint a modern gyári vászon. Emebből tehát ugyanannyi embernek ugyanannyi időre négyszer-ötször annyit kell készíteni. Mit jelent ez? Azt, hogy négyszer-ötször annyi föld kell emitt ugyanannyi vászonhoz a kender termelésére, négyszer-ötször annyi munka e földnek megműveléséhez, négyszer-ötször annyi a kender megdolgozásához és csak csekély munkamegtakarítás a géppel való szövésnél — mit azonban ismét a gépek előállítására fordított munka ellensúlyoz.

Elpazarlunk tehát négyszer-ötször annyi földet, ugyanannyi anyagot és 8—10-szer annyi munkát, hogy silányabb portékához jussunk.

A tömeges termelés e kettős eredményének kettős a kára is: első sorban egy csomó embert gépies, rabszolgai munkára kényszerít, a közvetlen erkölcsi felelősség érzete nélkül a munka minősége iránt; másodsorban pedig ezen ily módon előállított gépies munka szuggesztiv erejénél fogva ugyanezt a fásult, örömtelen

érzést beleviszi mindazokba, akiknek az keze ügyébe vagy szeme elé kerül.

A mi lelkünket már annyira megbénította ezen kínok közt létrejött, művészietlen környezetünk, érzékeink annyira elhomályosodtak, hogy első percben talán már el sem hiszszük ennek az állításnak a valóságát.

Pedig haszna nincsen belőle senkinek sem. A vállalkozónak nem, mert pénz és boldogság nem identikus — sőt inkább ellentétes — fogalmak; és nem lehetséges, hogy az egyes ember boldog legyen, ha embertársai az ő rovására nem azok. A fogyasztónak sem, mert az ő lelkére is folytonosan mint tompító siketség fog ülni az a sok haszontalanság, a mi körülveszi s a minek újból és újból való beszerzése tőle pedig mindig újabb és újabb fölösleges kiadást, tehát újabb munkát fog igényelni.

És az az általánosan hangoztatott érv, hogy ily módon egy csomó ember munkához és kenyérkeresethez jut, a lehető leghamisabb. Csak azért van nyomorúság a világon, mert annyi ember haszontalan munkát kénytelen végezni.

Ezzel szemben a kalotaszegi ember csak ott osztja meg a munkát, a hol maga nem győzi. Nem henyél, de nem is siet. Házát maga építi fel, marháinak a jármot maga faragja s cifrázza.

S egyelőre még telik az időből, hogy cifrázza. Haszontalan dolgot nem csinál, de a mibe fog, annak van célja, rendeltetése. Embere munkájának — úgy látja hasznát, amint csinálta. Tehát egész lélekkel dolgozik s így öröme is telik benne. Azt a szót „művészet“ talán egyszer sem ejti ki életében s ime mégis minden fúrása-faragása, varrása és szövése az igazi, istenadta művészet bélyegét viseli magán. Őt még nem sodorta belé teljesen a modern társadalom az ő sötét örvényébe, melynek egyedüli célja: a pénzszerzés s vezérlő jelszava: az életért való küzdelem, melynek hevében aztán élni is elfelejt!

Miért mondom el mindezeket?

Világért sem azért, hogy talán a tőke vagy a gyáripar ellen izgassak, mert, habár velük szemben igen tartózkodó álláspontot foglalok is el, még sem vagyok oly dőre, hogy szimptomákat akarnék gyógyítani — hanem csak azért, hogy reámutassak arra, hogy milyen mélyenfekvők és komplikáltak az okok, amelyeknél fogva a modern ember életéből kiveszett a művészi elem — s hogy mennyire képes egy primitivebb, de igazabb életelvekre fektetett társadalmi elrendezkedés tagjait minden életnyilvánúlásukban művészi életerővel táplálni.

Sem a kalotaszegi népies művészetet rohamos pusztúlásában fel nem tartóztathatjuk, mert hisz a pusztító özönvíznek végig kell száguldnia mindenfelé s Kalotaszeg aligha lesz az az Ararát hegye, a melyen a művészet bárkája majd kiköthetne — sem a modern életbe újabb virúló művészetet nem tudunk belevinni mindaddig, míg annak új fundamentomát meg nem vetjük. Amíg öntudatosabb alakban újra vissza nem állítjuk ama társadalmi állapotokat, melyek öntudatlanabb, primitiv megjelenésükben is szükségszerűen élettől duzzadó — mert annak minden nyilvánúlását átható — művészetet eredményeztek. Amíg meg nem adjuk embertársunknak a testvéri szeretetet, a becsülést és tiszteletet, minden egyes tettében az erkölcsi felelősség érzetét, vele a munka megbecsülését és a minden egyes boldogságát egyformán szívén viselő eleven kötelességérzetet.

Amily arányban fogja a társadalom megvalósítani ezt az ideált, oly arányban fog emelkedni lételében a művészi tartalom is és lészen minden egyes életnyilvánúlása igaz művészettel teljes.

Addig is pedig menjünk ahhoz a lángoló zsarátnokhoz, mely Kalotaszeg szerény népének primitiv művészetéből nekünk világít, hasítsunk belőle egy-egy ízzó szilánkot s őrizzük, élesszük szívünk melegével, hogy majdan, egy eljövendő korban — új lángra kaphasson.

—

Magyar asszony.

VÁKO harisnyaszaküzlet. Női fehérnemű. Finom zsebkendők. 100%-os őskeresztény cég. Teréz körut 33

Néhány szó az olasz nőkről

Az olasz nőket és általában az olasz nép típusát felületesen ítélkező, laikus emberek úgy képzelik el, sőt olyannak tudják, hogy mind kicsik, feketék, hangosak, bohémek, csak a zenének és a vigasságnak élnek stb. Saját tapasztalatomon alapul ennek a bosszantó és bornirt balhitnek létezése, általánosítása és sok időnek kell eltelnie, míg a nagy rétegbe beidegződött vélemény személyes meggyőződés, tudományos elméletek, sok olvasás és jóakaratú felvilágosítások és magyarázatok nyomán megváltozik, azaz helyes útra terelődik. Az emberek ugyanis — a lelkileg filiszterek és csökönyösek — nem szívesen válnak meg elméleteiktől, amelyeket vagy örököltek, vagy önmaguknak állítottak fel és csalhatatlanoknak tartanak.

Hogy az olasz nők külsejéről beszéljünk elsősorban, valóban a délolasz típus, különösen a Nápoly környéki kicsi, karcsú, fekete göndörhajú, az is igaz, hogy szeretik a zenét, a vidámságot, a táncot. De a délolaszon kívül az olasz nőtípus még oly sokféle, külsőben úgy, mint mentalitásban, hogy annak változatairól igaz véleményt csak az alkothat, aki északtól délig bejárja az országot, sok figyelmet szentel a világhírű olasz mesterek képeinek, amelyek nőalakjai a sokféle olasz-római tipus minden árnyalatát hűen megörökítették és megörökítik, valamint az olasz történelem s az olasz irodalom nyomán Itália nőinek lelkiségével is mégismerkedik.

Elsősorban is meg kell jegyeznünk, hogy az olasz nők, azaz típusok között nagyon sok a szőke, fehérbőrű és kékszemű típus. Kezdjük Sziciliában, ahol a nép legalább ötvenszázalékos görög keveredés által keletkezett típust képvisel. A sziciliai nők közt sok van szőke, de a barnahajúak között is nagyon sok a fehérbőrű. Az egyenes orrú, nemes arcélű nők a régi görög nők méltó utódai szépségben s amint korsójukkal fejükön a forráshoz mennek, maradéktalanul megelevenítik a régi görög vázákon és reliefeken s képeken látható ógörög korszak nőalakjait. Toscana nőtípusa a sötétszőke, szépkezű, fehérbőrű, szelíd nő, amilyeneket a korai reneszánsz festőinek képein találunk, de éppúgy megleljük őket ma is a régi firenzei családok leszármazottainál, valamint a firenzei kalappiacon, vagy virágpiacon az egyszerűbb osztály női között. A pármai nők vérszegény, sápadt arcú, vékonylábú, piszeorrú, madárcsontú nők, Botticelli képeinek ismert modelljei. Róma környékén barnák, kistermetűek és erősen temperamentumosak a nők. Umbriában Raffael nagyszemű Madonnáit találjuk, Velence környékén sok a vöröseshajú és a dalmáttal keveredett szlávos típus és a Tizian szőke és vörös nőalakjai ma is ott járkálnak hajukon a hagyományos fekete csipkekendővel és épp úgy lesütött szemmel jönnek ki a Szent Márk templomból mise után, mint Tizian idejében. Végül a friuli-i vidéken, Olaszország legkeletibb részén igen erős a germán keveredés és legalább ugyanannyi magas és erős szőkehajú nőt láthatunk, mint törékenyt, barnát és kicsit. Az olasz nőket általában véve a finom arcél, szép fogsor, kicsi kéz és láb, a ruganyos mozdulatok jellemzik a mozdulataik szépsége, délceg rugalmassága még fokozódott a sportolás és az erős testkultúra általánosodásával.

Minden olasz nő nagyon sokat ad külsejére, még ha a legegyszerűbb munkásosztályhoz tartozik is. Ugyancsak ez áll a nő megközelíthetetlenségére is, tekintve, hogy a család s a nő igen erős katolikus vallás-erkölcsi alapon és époly erős hagyományok szerint nevelődik. A legegyszerűbb családok leánygyermeke is a legnagyobb szigorúsággal nevelődik s a testi-lelki tisztaság fogalma náluk valósággal szentség. Közismert tény, hogy valódi olasz nővel utcán megismerkedni nem lehet, kalandot, rövid barátságot kezdeni nem lehet, olasz leányokhoz közelebb kerülni csak a karikagyűrűn át ajánlatos. Az olaszok sok mindenben átvették a modern áramlatokat, a testkultusz, a sport náluk is elsőrangúvá vált, a leányok együtt tornásznak, úsznak, vívnak és sielnek a fiúkkal, de a két nem közti szabadságot, — ami pl. Amerikát jellemzi és lassan Európába is átterjedt — az olaszok nem fogadják el. Ott épp oly szigorúan őrzik a leányt s annak tisztaságát, mint a középkorban s egy-egy hevesvérű apa, vagy bátya ma sem hagyná megtorlatlanul, ha valaki egy leány tapasztalatlanságával visszaélne. Ez így van a dolgozó, kenyérkereső nőknél is, sőt a szülő nélkül felnőtt leányokat is ilyen szigorú elvekben nevelik fel rokonok, vagy jótékony intézetek. Az olaszok abban is készakarva maradiak, hogy a nők hivatalvállalását átmenetnek tekintik, viszont igaz életcéljuknak a házasságot, a családot, s a gyermeknevelést. Aki férjhezmegy, az egy életre lekötötte magát, mert ott válás nincsen. A leányok korán férjhez mennek, sok gyermeket szülnek s háztartásuk, gyermekeik nevelése mellett problémákon való töprengésre nem is érnének rá. Az olasz anyák, az olasz nép gyermekszeretete szintén közismert, az ember nem egyszer valósággal meglepődve áll meg, mikor egyszerűen, sőt szegényesen öltözött munkásemberek vasárnap kézenfogva vezetik selyembe öltöztetett és fényesre kefélt hajú, néha tüneményesen szép gyerekeiket.

Az is igaz, hogy az olasz nő nem csinál nagy dolgot a főzésből, sem a lakáskultuszból, azaz nem rabja egyiknek sem. Szeretik a gyorsan, egyszerűen elkészíthető ételeket, lehetőleg mindig friss anyagból, sok gyümölccsel, lehetőleg mindent egyszerűen, szeretnek sokat lenni a levegőn a napon, a kék ég alatt, de kedélyük is megmarad frissnek, gyermekinek, az ideges, vagy barátságtalan kedély szinte ismeretlen köztük. A könnyű koszt, az olaj növényi ősereje megőrzi egészségüket, karcsúságukat, frisseségüket és amióta a sport annyira általánossá lett, nem egyszer látni nyolcgyerekes anyákat, akik fiatal lánynak látszanak és gyerekeikkel együtt úszkálnak, hancúroznak, kacagnak a tenger langyos hullámai között.

Az olasz nő feltétlenül a legszebb és legjobb értelemben élettársa a férfinak, mert egyszerűségével és derült kedélyével enyhíti és könnyíti a gondokat, amelyek az élettel mindenütt, még az Istenáldotta olasz földön is együttjárnak.

FINOM HOLMIK BOLTJA IV., VERES PALNÉ-UTCA 4.
Cégtulajdonos: Pálmay L.-né sz. Posch Gizella. Telefon: 382-120.
Ágy, asztalnemű, kézimunkák, szőnyegek, szőrmék üveg-porcellánok stb. állandó alkalmi eladása.

Egy kis télvégi kozmetika

Bár ez a tél sem hosszú, sem szigorú nem volt, azért az érzékenyebb bőrű és különösen vérszegényebb szervezetű nők mégis szokás szerint megsínylették. Nem is lehet csodálni, ha külsőnk nem tartja olyan jól magát öt-hat hónapi napfényhiány, szobalevegő és kevésbbé vitamindús táplálkozás után, mint nyárvégén, amikor teleszedtük magunkat a sok mozgási és sportlehetőség, a napfény és a sok növényi vitamin áldásával. Az arcbőr megfakul, a száj halványabb lesz, erre hajlamosaknak megvörösödik az ora, keze, esetleg régi és új fagyások nyomai színezik el a kezet-lábat. Még az ember haja is rövidebb ideig marad tiszta és fényes a téli korom s az állandó kalapviselet miatt, mint nyáron, mikor szabadon süti fejünket a nap, szabadon fújja hajunkat a szél és elárad bennünk életet adó s a hormonokat frissítő sok vitamin.

A szervezet belső erősítésére okvetlen tartsunk most egy komoly citromkúrát. Kezdjük reggel éhgyomorra elfogyasztott egy citrommal, három nap mulva két citrom levével, újabb három nap mulva napi három citrommal s újabb három nap mulva újra lefelé csökkentve az adagot. A kifacsart citromokkal dörzsöljük be masszázs formájában bőrünket mindenütt, ahol csak érjük s egy ideig hagyjuk magunkon, míg letussoljuk. Ezt a citromdörzsölést legalább két naponként ismételjük a belső kúra alatt. Ha orrunk, vagy kezünk vörös lett, azt naponta enyhén kenjük be a citrommal, ezenkívül két-három arcgőzölést csináljunk, ami az arcbőr vérkeringését elősegíti és megpuhítja a bőrt, hogy magába veheti jobban a megfelelő krémet. Egy citromkúra és néhány gőzölés után feltétlenül elmulik a vörösség, ami rendszerint vérszegénység és vérkeringési zavar jele. De külsőleg is vigyáznunk kell és soha krém nélkül most már ne menjünk az utcára, mert a tavaszi nap is legelsősorban az orrunkat foga meg. Egy kis krémréteg, fényvédő puder bindig kell ennyire érzékeny arcra. Ha pedig már most kezdük a napozást, vigyázzunk, hogy sose szembe kerüljünk a nappal, hanem felváltva süttessük két oldalt arcunkat.

Most már ne tegyünk arcunkra világos pudert, ami a világos tavaszi időben feltűnően rikít. Inkább keverjünk magunknak szokott rizsporunkhoz egy kevés barnát.

Megfagyott kezet, vagy lábat még óvjunk a hűvöstől, se kesztyű nélkül ne járjunk, se túlvékony harisnyában. Folytassuk a forró-hideg víz kezelést otthon, esetleg a fagybalzsám használatát éjjel, de ezenkívül már most igyekezzünk jól felöltözve minél többet a napon lenni és kihasználni minden kis lehetőséget, amikor a napfény, a legtermészetesebb gyógyszer és szépítőszer a legolcsóbbaen s a leglelkiismeretesebben elvégzi frissítő és fiatalító kozmetikáját.

KONYHA

Sűrű leves. Apróra vágott leveszöldséget főzni teszünk, ha van, csonttal. Mikor félig megfőtt kockára vágott krumplit teszünk közé, együtt puhára főzzük. Berántjuk, paradicsommal felereszjtjük, vágott zöldpetrezselymet szórunk bele s egy kis tejfellel tálaljuk.

Mustáros szeletek. Szeletre vágott és jól kivert marhahúst hagymás zsírban mindkét oldalán megpirítunk, aztán kevés vízzel puhára pároljuk. Kis tejfelbe jó evőkanál mustárt keverünk, csipetnyi lisztet, ráöntjük a kész szeletekre és makarónival, krumplipürével, vagy friss puliszkával tálaljuk.

Birkahús babbal. Előző este beáztatott nagyszemű babot puhára főzünk. A birkahúst jól kiáztatva, kockákra vágjuk, sok hagymával és paprikával pörköltnek elkészítjük, hozzákeverjük a babot, tejfellel és liszttel behabarjuk. Köretnek ugyanazt készíthetünk, mint a mustáros húshoz.

Almatorta. Negyedkiló lisztből, 10 deka margarinból, kis porcukorból, egész kevés sóból, és egy tojássárgájából omlós tésztát gyúrunk. Nagyobbik felét elnyújtva, kibélelünk vele egy lábast, kicsit, a sütőben átszárítjuk a tésztát. Akkor megtöltjük vékonyra szeletelt morzsával megszórjuk, befedjük a kisebbik tésztalappal. Mikor félig megsült, rátesszük a tojásfehérjéből, kis cukorral felvert habot és így pirosra sütjük.

Uzenetek

K. Zs-né, Nagykároly. Szövetruhát nem ajánlatos otthon kimosni. Míg benzin volt elég, lehetett otthon eszközölni tisztítást, de sokkal nagyobb kár lesz, ha vízben összemegy és esetleg foltos marad a finom gyapjúszövet, mint a pénz, amit tisztításra költ. A mostani mosószerek mellett még a jobb mosóselyem, vagy shantung holmit sem szabad otthon mosni, ha nem akarunk meglepetéseket.

Három a kislány. Természetesen semmi akadálya sem lehet annak, hogy együtt esküdjenek fel és járjanak a híradó tanfolyamra. A beosztás azután már más kérdés. De a Honvédelmi Tábor szervei a legnagyobb megértéssel kezelnek mindenkit, aki őszintén dolgozni és segíteni akar.

Versenyfutás

A pesti ember szeret sietni. Benne van a vérében. Akkor is siet, amikor nincs különösebb oka rá. Akkor is sietett, amikor még nem hajtották hatvan perccel előbbre az órákat. Egy-egy forgalmasabb utcán a nap bizonyos szakában nem látni mást, mint csupa loholó embert. Felmerül a kérdés, kinek tartják nyitva, kinek csinálták a kirakatokat, amikor a járókelők nagyrésze csak arra használja ezeket a nagy ablakokat, hogy elsiessen előttük.

Jön három villamos egymás után. (Nem gyakori eset, de megtörténik.) Mind a három ugyanoda megy. Állunk a megállónál körülbelül huszan. A husz közül tizennyolcan az első szerelvényt rohamozzuk meg. Azon a címen, hogy sietünk. Taposssuk, lökdössük, lapitgatjuk egymást, gorombaságokat mondunk és nyelünk el azért a harminc másodpercért, amennyivel előnye van a szerencsétlen, degeszre tömött első villamosnak a második előtt. A második is oda megy, a kalauz váltig hangoztatja: „Jön utánunk a következő, kérem!", nem hisszük el, huszunk közül csak az a kettő nem siet, aki megvárja a következő sárga kocsit. Az a kettő is biztosan vidéki.

A héten történt az egyik Rákóczi-uti villamoson. Amikor a Keletinél felszálltunk, a hátsó perron „Támaszkodni veszélyes és szigorúan tilos" feliratu keritésére támaszkodva már ott állt egy feketeködmönös, bárányból sipkás, nagybajuszu falusi bácsi. Támaszkodott és nézett kifelé az utcára. S közben csóválta a fejét. A Keletinél elkezde csóválni a fejét s a Kossuth Lajos-utca sarkán még mindig csóválta. Ekkor már nem elégedett meg a csóválással, hanem élőszóval is megjegyezte, amit furcsának talált. Mintha az egész sárga heringeshordó bizalmas ismerőse lett volna, közvetlenül, barátságosan odaszólt az utasoknak:

—Tessék mán mondani, kérem, — s hátranézett a válla felett — ki dógozik itt ebbe a Pestbe, amikor ennyi facér ember szaladgál az utcán? Akármerre nézek, mindenütt ember, oszt mindenki szalad...

Egy magas, szürke felöltős uriember volt a legjobb kedvében, az válaszolta neki:

— Dolgozik itt mindenki, bátyám. Egy részük most megy munkába, más részük pedig most megy munkából haza.

A bácsi csak tovább csóválta a fejét:

— Akkor se értem, kérem... Hogy lehet munkába menni így, szaladva? Hisz elfáradnak, mire odaérnek... Ha meg munka után vannak, akkor meg éppen nincs okuk, hogy szaladjanak... Csak nem értem én ezt, kérem...

S csóválta tovább a fejét.

A következő jelenet a Dunaparton történt, a budai oldalon, a Lánchid és az Erzsébet-hid között. A rügyeik bőrgumóit kidugdosó vadgesztenyefák alatt is, a hosszú sétányon s az alsó rakparton is itt is érvényes az a szabály, amelyet a pesti ember közlekedéséről fentebb mondottunk. A viz szélén, a magas kőgát tetején néha olyan versenyfutást rendeznek a kerékpárosok, mint az országuti üldöző-csapatversenyben, közvetlenül a cél és a tömlőszakadás előtt.

A Margitsziget felől uszva, méltóságteljesen, csigalassusággal haladva megjelent a vizen egy homokhajó. Egy ember állt a hátulján s lusta, lassú mozdulatokkal igazgatta a kormánylapát rudjával a viz folyás irányába a bivalymozgású uszályt. Ugy haladtak, ahogy a viz vitte őket. Egy félórába telt, amig kibujtak a Lánchid alatt és elvánszorogtak az Erzsébet-hidig.

Ezalatt a félóra alatt minden forgalom meglassult az alsó rakparton is, a felső sétányon is.

A kerékpárosok közül többen leszálltak a gépükről, nekitámaszkodtak és nézték az uszályt. Tetszett nekik, hogy milyen lassan megy.

Elhuzták a szájukat. Gyönyörködtek benne. Valósággal kipihenték magukat, amig nézték.

Egy marslakót nem bámultak volna meg olyan csodálkozva, mint ezt a vizijárművet, amelyik lassan megy Pesten keresztül. Amikor itt mindenki siet.

Nem sajnálták azt a félórát a drága idejükből...

Egy ilyen érdekes látvány megéri! Nem?

(sz. m.)

Mindenki gyémántja

Látogatás a Sóstónál

Aknaszlatina 1943. április hó.

A gettón át a kis város középpontjába jutunk, ahol szépen kiképzett téren a modern polgári iskola áll, előtte országzászló, körötte a bányakolónia egyemeletes, villaszerű, nagyon bájos és kényelmes lakóházai, mind egyformán építve. A kis térrel szemben a másik oldalon a szálloda-vendéglő, cukrászda, kereskedések, szóval a szokott főutcai kép. Még inkább hegynek haladva végre elérjük a bányahivatal fenyők közé rejtett szép épületét. Innen kell engedélyt kérni, hogy a bányába lejuthassunk.

A hivatalos látogatóidő ugyan elmult, de kivételesen engedélyt kap a „sajtó", hogy a Lajos bányába lemehessen, míg a másikat, a Ferenc bányát a szállítások miatt szigorúan csak majd déli kettőkor szabad meglátogatnom.

A bűvös papirlap megnyitja az utat a kapun be. Első ténykedés, hogy a látogató beírja nevét a vendégkönyvbe. Nem ellenőrzik, hogy saját nevét, vagy hangzatos álnevet akar megörökíteni az utókor számára. Azután óriási előcsarnokszerű helyiségbe vezetnek be, kis várakozást kérve, mert a kalauz pár perc mulva fejezi be egy látogatócsoport vezetését. Őt meg kell várni, nélküle nem mehet le senki. A csarnok egyik falánál hosszú lóca, ide le lehet ülni és kicsit körölnézni addig.

A csarnok egyik oldalát kettős, óriási lift foglalja el, egyik lift lemegy, ugyanakkor a másik felfelé jön. A lift mellett dolgozó ember nagy vaskarokkal irányítja és rögzíti a csillékkel felérkezett liftet, néha pontjeleket ad le csengővel, amelyekre hasonló jelek érkeznek valahonnan a mélyből. Óriási gépteremben, óriási gépek mellett dolgozik egy gépész, ő kezeli a liftszerkezetet. Állandaón emelőkkel és lendítőkerekekkel dolgozik, mindkét karja jár, emlékeztet egy karmesterre, aki fortissimot dirigál. A zene itt a gép állandó dübörgése, a munka hatalmas és felemelő zenéje... A liftkezelő ember szívesen magyarázza, hogy akkor sem történne baj, ha ne adj Isiten, a gépész rosszul lenne, mert a gépezet primán van megkonstruálva, hogy csak megállna minden, de szerencsétlenség nem történhetne. Innen a csarnokból nyílik egy terem, padokkal, katedrával, mint egy falusi iskola. Feszület is van a falon. Itt gyülekeznek munka előtt a bányászok, itt van a névsorolvasás, itt imádkoznak, mielőtt leindulnának a mindenképen bebiztosított, végeredményben azonban mégis bizonytalan mélybe. A falon nagy betűkkel írva az általános köszöntésforma: Jó szerencsét!...

A Lajos bánya

A lift egy pillanatra sem pihen, jön a tele csillékkel és viszi az üreseket. Amint a sódarabokkal telt nagy kocsi megérkezik, két ember sineken kihúzza a liftből, rátolják a mázsálóra, bemondják a súlyát s a kocsi számát és akkor egy vaskorongon megfordítja betolják a sómalomba másik sinpáron. Egy-egy csille — saját súlyát leszámítva — 15—17 mázsa sót hoz fel. Mivel a bánya szünet nélkül dolgozik, a bányászok naponta három turnusban vannak beosztva, nyolc-nyolcórás munkaidővel. Reggel hattól délután kettőig, kettőtől este tízig és tíztől reggel haig. Egy-egy turnus átlagban 100—110 kocsi sót küld fel, az egy nap alatt legkevesebb 300 kocsi só, tehát közel ötezer kiló naponta!...

Végre megjön a kalauz a hivatalos látogatókkal együtt. Jó szerencsét köszön nekik búcsúzóra, nekem üdvözlésre, megkér, hogy egy cigarettát elszívhasson, aztán betessékel a liftbe, amelyik most a csillekocsi helyett minket visz majd fel. Mikor mondja, hogy 160 méter mélységben indulunk s addig kiszállóhely nincs, egy kis szorongás fog el és meg is szédülök, mikor kilódul alólunk a lift s bejutunk a sötétbe, amelyet csak a kalauz kis karbidégője világít meg. Vastag fémkötelek tartják az erős és súlyos liftet s a kalauz elmagyarázza, hogy a lift önbiztosító készüléke elsőrangú, akár elszakadna a liftkötél, de csak ha a megengedett sebességnél már gyorsabban menne is, a lift oldalán lévő biztosítókarok kiugranak és belekapaszkodnak a liftakna oldalán lévő ellenkarokba. A lift azonnal megáll kötél nélkül is kapaszkodva. Minden reggel az első turnus előtt buktatással kipróbálják a lift biztonságát. Erősen megterhelt csillét „buktatnak", azaz a gépezet kikapcsolásával lelökik vele a liftet. A lift percek alatt megkapaszkodik és megáll. Soha a bányában liftszerencsétlenség nem történik.

Elhagyunk két óriási, már kihasznált bányatermet, amelyeket bűvös világításba von a sok apró villanykörte, majd közeledik a csákányok zaja, a lift megáll s mi lenn vagyunk a most kiművelés alatt álló bányaüregben.

Üreg!... Ez a meghatározás igazán nem illik rá, mert ez az „üreg" legalább 100 méter magas, mert a bányászás lépcsőzetesen lefelé halad, s így a terem magassága egyre nő. Szélességben egész kis város a bánya, alagutakkal, sínelágazásokkal, utcakereszteződésekkel, csak épp az IBUSz-pavillonok hiányzanak a csilleállomásokról!... Ugy képzeljük el, hogy a sórétegbe beleéptiik a síneket, aztán ugyanabban a magasságban mellette kezdik a réteget bontani. Utána a síneket lejebb viszik a már kitermelt réteg aljára, vigyázva, hogy az összeköttetés a „fővonalal" mindig megmaradjon. Egyes állomásokra keskeny falétrán kapaszkodunk fel s közelebbről megnézzük a fantasztikus méretű többmázsás sóvágó késeket, azaz guillotinokat.

Utazás a föld alá!

A derékig meztelen bányászok „Jó szerencsét!" köszöntéssel fogadnak. A csillekezelőktől kis sókeresztet kapok ajándékba, a vájárok nem állnak meg, mert akkordban dolgoznak s mindegyik azon igyekszik, hogy a lehető legnagyobb teljesítményt nyujtsa, azaz a lehető legtöbbet kereshessen. Átlagosan 5—6 pengőt keresnek meg, de gyorsan dolgozó emberek keresete napi 8 pengőre is felmegy. A csákányok szikrázva döngetik a sókristályokat, odább a monumentális vágógép dolgozik, nyolc-tízmázsás kések szelik a sófalat oly könnyedén, mintha vajtömb lenne. Fúrógépek is vannak, lyukakat fúrnak a sótömbökbe felülről lefelé, aztán a lyukak mentén könnyebb a sót csákánnyal lehántani. A sókristályok legtöbbje szürke, néha azonban hófehér csikok akadnak, ezeket külön fejtik, külön csillézik és az asztali sómalomba mennek feldolgozásra. Távozás előtt megnézem még az asztaliső csomagolóját, az egyetlen helyet, ahol nők is dolgoznak. Kis szoba, benne patkóalakú asztal futószalaggal. A patkó egyik végén szögletes faformákon sódobozokat formálnak a nők. Azokat a futószalag a patkó közepére viszi, ahol a szomszédos finomitóból egy gépezeten át ömlik a finom asztalisó. A kész dobozokat a gép alá tartják, az kidob magából egy kiló asztali sót, akkor a dobozt a partkó másik oldalára teszik. Vigyázni kell, hogy a következő zacskó időben a gép alá kerüljön, mert máskép elszóródik a só, amely meghatározott időnként kilójával ömlik ki. A patkó másik oldalán aztán leragasztják a csomagokat és százasával ládába rakják elszállításra készen.

Délután két órakor rövid időre leugrom a Ferenc József-bányába is, hogy lássam nevezetességeit. Ez a bánya modernebb kivitelű. Alig megy a lift 45 métert lefelé, mikor feltárul egy gigantikus méretű sóterem, amely már csak látványosság, mert a sófal omladékonysága miatt évtizedek óta el van zárva a munkától, holt bánya, amelyet egyelőre sem oldalra, sem lefelé tovább művelni az omladás veszélye miatt nem lehet. Káprázatosan ragyog a villanyfényben s a legalább 120 méter magasságú terem legtetején a sóba ékelt gerendába vert szegen egy fakult aranyrámás Ferenc József portré függ és függni fog ki tudja meddig, mert a képet megközelíteni nem lehet. A kép — nagy és változatos idők tanuja — egymagában áll a szédítő magasság tetején...

Lejjebb haladva megnézem még a sóoltárt is. Egy sóüregben sólépcsők visznek fel egy sóból készült oltárhoz, amelyen kétoldalról misztikusan megvilágítva — óriási sókereszt áll.

A bányásznép nagyon vallásos nép, akárcsak a hajósok. Imádkoznak, mikor leszállnak a föld titokzatos mélyébe és imádkoznak, mikor napvilágra hozza őket a lift. Névtelen katonák, akik nem gyémántért, smaragdért szállnak le, hanem fontosabb kristályokért, amelyek nélkül nem élnénk, és hiába volnának drágakövek. A mázsás sókristályok elindulnak körforgásukra a mindennapi életben és mikor félkiló sót veszünk fűszeresünktől, nem is jut eszünkbe, hogy sok ember, sok család a sóból él és a sónak szenteli életét...

Jó szerencsét nekik továbbra is!... Jó szerencsét a mindennap gyémántjának és névtelen katonáinak!...

Fotókópia-okmányfénykép, RÁD, Andrássy-út 52. (Mussolini-téránál. Telefon: 116-640.)

Látogatás Ferenc József „virágos országában" — Kalotaszegen

Bánffyhunyad, április hó.

A dimbes-dombos vidéken, hol karcsú nyirfák, hol törpe fenyők között kanyarog az asztmásan szuszogó vicinális. Harmadikon utazom, részben a szűkre szabott zsebpénzem, részben a környezettanulmányozás miatt. A barnára füstölődött fapadokon békés egyetértésben ülnek egymás mellett a hímzett ruhás kalotaszegiek és a halinadrágos, bocskoros favágók, akik a Vlegyázára igyekeznek fát dönteni. Szőrtarisznyájukban ott van az egész heti elemózsia, de nem kenyér és szalonna ám, hanem puliszkaliszt, meg kemencében sült száraz málé, amihez ott fent a hegyekben akad majd kecsketej is, no meg hagyma és „puszulyka" azaz pergelt tökmag. Ez már most is előkerül a zsebekből, akinek nincs pipája, ezt rágja, olyan már körülöttem a padló, mint az afrikai csatatér. Sárga, és száraz... Az egyik hullámoshajú, nevetőszemű suhanc előveszi a sajátkezűleg faragott tilinkóját és monoton melódiát játszik. Majd elalszom, de a társai verik a térdüket, úgylátszik nekik ez pattogó ütem... A feltornyozott fejű, szelídkékszemű két kalotaszegi menyecske, szégyenlősen fordítja el a fejét, mikor az egyik zöldfülü bocskoros fiú valami huncutságot vet oda nekik. De azért szóba elegyednek vele, úgylátszik nem bizalmatlanok a bocskoros népséggel szemben, hisz a két ellentétes világ népe, a havasok világa és Kalotaszeg magyar népe mindig megfértek egymással. A hosszúhajú favágók évszázadok óta hordják kordéikon a Vlegyáza és Meszes rengetegeinek felaprított fáját és kapnak helyette dombvidéki búzát meg gyümölcsöt.

Kalotaszeg „fővárosa: Bánffyhunyad„

Mert ugyebár egy kis országhoz főváros is illik?... Már pedig Kalotaszeg egy kis külön ország, mégpedig „virágos ország, mint ahogy boldogult „Ferenc Jóskánk" elnevezte. Mert személyesen járt itt, még az 1900-as évek elején, az osztrák-magyar monarchia nagy nyári hadgyakorlata alatt. Benkő Jóska bácsi még ma is jól emlékszik erre a nevezetes napra, azt mondja, hogy letudná festeni a híres druszáját, ha alaposan nekilátna a dolognak. Ez nem is túlzás ám, mert Jóska bátyánk igen ügyesen rajzol. Az egész Kalotaszeg vidékéről összegyűltek az emberek a király fogadására. Ki gyalog jött, ki szekéren, annyi embert azóta se látott Bánffyhunyad. Volt ott fiatal, öreg, — mondja Benkő bácsi, — még pupos meg sánta is, csak éppen a vakok nem jöttek el, mert ezek úgysem láttak volna semmit... Aprója nagyja ünneplőben öltözött, s úgy álltak sort kétfelől, amerre a királyi hintó elhaladt. „Ferenc József, meg a bécsi kísérete csak ámult-bámult a színpompás ünneplők erdején".

— *Akár egy megelevenedett virágoskert* — mondta a császár a mellette ülő tábornoknak. Nem is tudom, Kalotaszeg helyett miért nem *Virágos országnak* nevezték el? Én inkább ezt a nevet adtam volna neki, — tette még hozzá elismerőleg, majdnem álmélkodva.

Kalotaszeg népét őszintén megkedvelte, a polgármestertől behatóan érdeklődött sorsuk és körülményeik iránt. A kis város sok-sok néprajzi és muzeális emléket őriz, a csipkézett tornyú házak és faragott kapuk is néprajzi dokumentumok, s múzeumában ott láthatók az ősi kézműipar legszebb termékei.

Szép emberek — Intelligens lelkek

Hegyen-völgyön zörög velem az Arató gazda szekere, s hol a völgyben, hol a dombon bukkan elő egy-egy kis falu. Főcélom Vista, itt lakik egyik rokonom. Csak egyszerű paraszt. Paraszt! Ez a kifejezés nem illik reá az itteni emberekre, mert ezek urak! Meglepően mély intelligenciájú embereket találni ezekben a kis falukban, él közöttük nem egy, aki már bejárta az egész világot. Szorgalmasok is, éjt nappallá téve dolgoznak, mert a kevés termőföld nem tud minden szülöttjének kenyeret nyujtani. Igy volt ez már az elődök idejében is, de sem ők, sem utódjaik nem vándoroltak ki. Itt maradtak és a kapa kasza helyett *a tűvel meg a vésővel* keresték meg a mindenapit. Az ősök, — lehet, hogy tanulták valahonnan a mesterségüket, — helyesebben művészetüket, — de az utódok már stilizálási készséggel és művészi hajlammal születtek. Régóta nem tanulja ezt náluk senki, apáról-fiúra, anyáról-leányra öröklődik. Lassanként, ipari és kereskedelmi cikké fejlesztették népművészeti munkájukat, s ma már igazi varázsa van ennek az ősi keleti népművészetnek a Nyugat nagyvárosaiban is. *Hitler kancellár egyik szobája is eredeti kalotaszegi szőttessel van díszítve.* Az asszonyok végszámra szövik a patyolat vásznat a házi osztovátán, ebből készül a varrottas és rátétes. A férfiak pedig a legnehezebb mintákat és ábrákat vésik a fényezett bútordarabra, minden előzetes beosztás vagy mintázás nélkül. Miliméteres pontossággal dolgoznak, az egyező mintákat bámulatos szemmértékkel találják el, mintha csak körzővel dolgoznának. És mennyi ősi szépség van a külsejükben is, nemcsak az öltözetükben. A nők hamvas, rózsás arcbőrűek, kecses mozgásúak. Elhízott alakot még az idősebbek között sem látni. És még a negyvenéves asszony is menyecskeszámba megy, igaz, hogy olyan is. A férfiak magasak, szélesvállúak, nem ritka közöttük a tatárarcú.

Egy vasárnap Vistán

Szól a harang, mint ezüstszavú csengő, de erős azért, a szél talán a Vlegyáza hósapkás csúcsáig is elsodorja. Megnyilnak a léckerítésbe ágyazott kiskapuk és a tenyérnyi járdán megindul a „mozgó virágoskert" a templom felé. A menyecskék fején sarkig érő patyolat fátyolt libegtet a szellő, karcsu derekukhoz *„dulánglé"*, másképpen vállfős, madeirahímzésű blúz feszül. Bokáig érő „muszuly" fodrozódik minden lépésüknél, ezt elől egy villanásnyira kacéran feltűzik, csak éppen annyira, hogy kilátszon alóla az apróra rakott, csipkével szegélyezett „pengyel" azaz alsószoknya. Az öltözetet a szivárvány minden színében ragyogó rojtosszélű kötény fejezi be, még a madzagja is ki van hímezve. A lányok harangos vagy rakott aljú fehér szoknyát viselnek, kézzel horgolt selyemrátétes pruszlikot és fejükön sokszínű gyöngyből font tiarát. Hűvösebb napokon, sőt csikorgó hidegben is, hímzett selyemkendőt kötnek át a válluk alatt, az asszonyok kézihímzésü bárányból „hacukát" vesznek fel. A fiatalabbak fehéret színes hímzéssel, az idősebbek feketét kék vagy bordó hímzéssel. Persze ezeket is otthon mintázzák. A férfiak ünneplője, rakott fehér nadrág, amely félig ráhullik a csizmaszárra, bőujjú patyolat ing, hímzett mellény és kötény. Szép és értékes holmik ezek és meg is becsülik őket. Használat után, gondosan összehajtogatva visszakerülnek a tulipántos ládákba, s a hajtások közé bőven kerül a szárított dohánylevélből is, hogy a drága anyagokba „be ne kapjon" a moly. De azért nincs „pipaszaga a ruháknak, mert a hajtások közé nemcsak dohánylevél, hanem friss rozmaringág és szárított bazsalikom levél is kerül. Már a kétéves kislánynak és kisfiúnak is megvan a maga kis ünneplője, roppant kedvesek az apróságok a kalotaszegi viseletben. S olyan öntudatosan viselik ruhájukat, akár egy nagy.

Tánc a gyepen

Vasárnap délutánonként, persze ha szép idő van; a legelő szélére állnak ki a muzsikus cigányok. Itt aztán jól megfér forogni a fiatalság, no meg a nézőközönségnek is jut hely bőven. Milyen utánozhatatlan a táncuk is, akárcsak a népviseletük! Nem betanult figurák összetétele ez, hanem a velükszületett ösztön és bámulatos ritmusérzék kifejezője. Nincs az a képzett táncos, aki be tudná tanulni ezeket a mozdulatokat. Fiúk, lányok, egymás kezét láncszerűen fogva szinte a levegőben röpülnek. A lányok ruhája: röpködő, szétnyíló harangvirág a zöld gyepen. Gyönyörű látvány. Kipirult arcukról, csillogó szemükről látszik, hogy nemcsak tudnak, hanem szeretnek is táncolni.

*

Kedves nép, barátságos nép, az idegent is úgy fogadják, mint a testvért. Bevezetik a házukba, borral, kaláccsal kínálják és érdeklődnek mi ujság a nagyvilágban? Mert érdekli őket minden, nemcsak a világ nagy eseményei, hanem az is, hogy milyen nagy a pesti állatkert *kis elefántja?*...

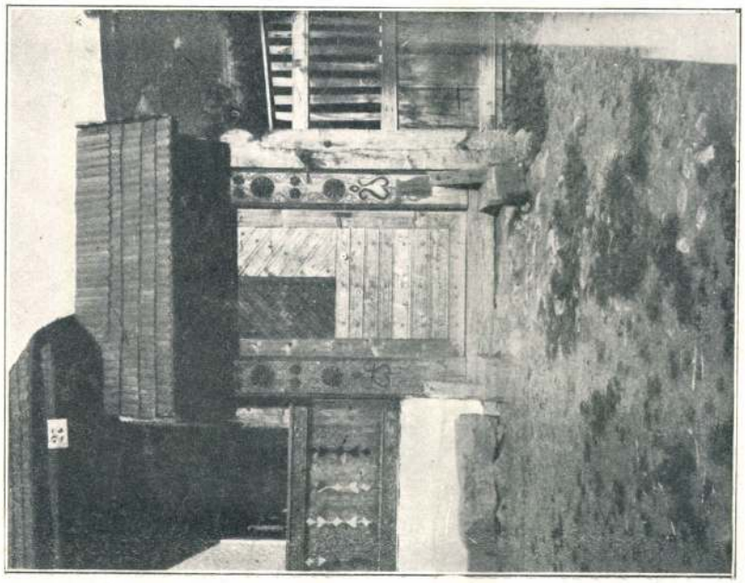
KERÉKPÁROSOK FIGYELEM!
Tökéletes a RAPID hernyótalpas kerékpárgumi-pótló
Zajtalan, rugalmas, 1 perc alatt felszerelhető. Kapható minden szaküzletben. Központ, Vasárusító rt. Bp. Erzsébet krt. 24.

Kalotaszegi kincses

Palotay Gertrud:
Török hagyaték a
kalotaszegi kincsében.
Europa 1943. 1. sz.

iszített nodusszáron nyugszik a szinten
én újszövetségből vett vésett jelenetekkel,
róféták díszítik. A vésett jelenetek inkább
mságukkal tűnnek ki, ami arra utal, hogy
olasz hatás alatt készült kódex jól kompo-
csak kevésbbé gazdag, vésett díszű cibo-
Oldalán Vir dolorum, fedelén evangélista
hasonló formában az egyszerűbb falusi
atszögletű testet csak egy felirat díszíti.
— bár a korjelző anjou-magyar címer
az udvartól. A következő csoport, melyet
gőrizte számunkra Nagy Lajos fejedelmi
Töredékeiben bár, de az ötvösművek oly
udvar és a lovagi társadalomnak dolgozó

l több adatunk beszél. Erzsébet királynő
ennyiségen kívül Rátóti Lesták a második
és ezüstedényt vitt ura után Apuliába.

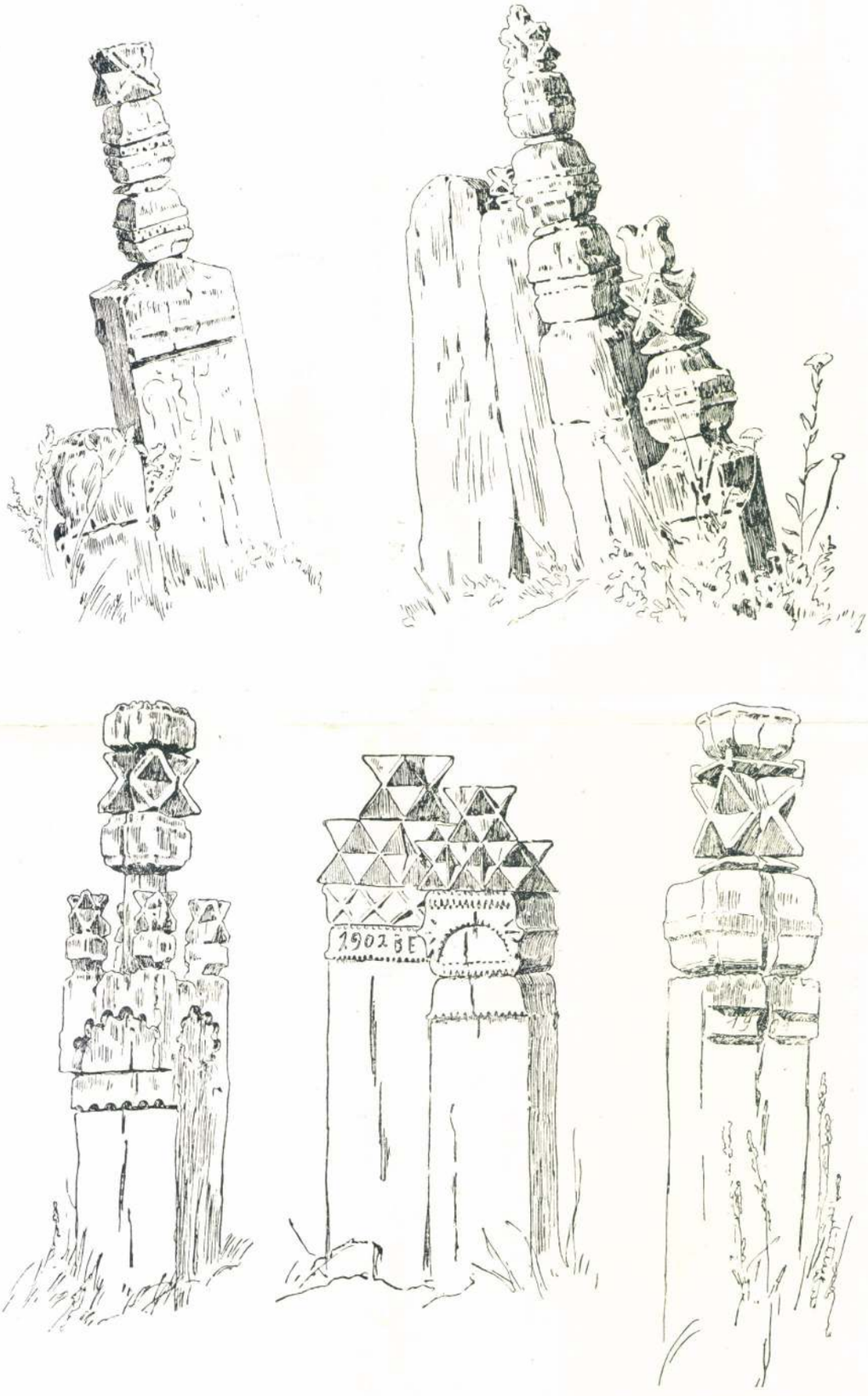

UTCAAJTÓ NYÁRSZÓN.

KALOTASZEGI UTCAAJTÓ.

NÉPRAJZI MÚZEUM FELVÉTELE.

KŐRÖSFŐI ÉS VALKÓI FEJFÁK. E. ILLÉS ALADÁR RAJZAI.

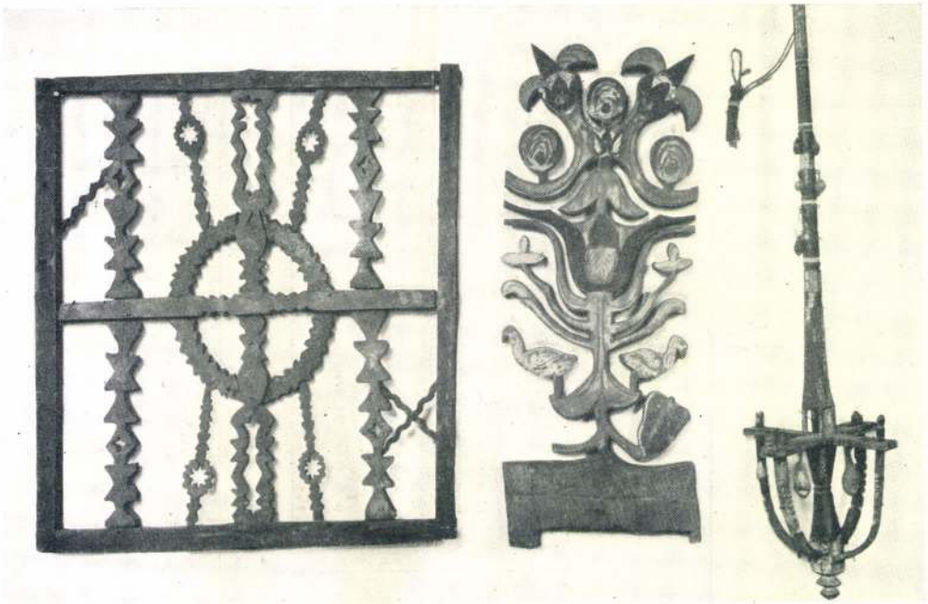

FARAGOTT FEJFÁK
ÉS SÍRKÖVEK
A KŐRÖSFŐI TEMETŐBEN.
K. LIPPICH ELEK
FÉNYKÉPEI NYOMÁN.

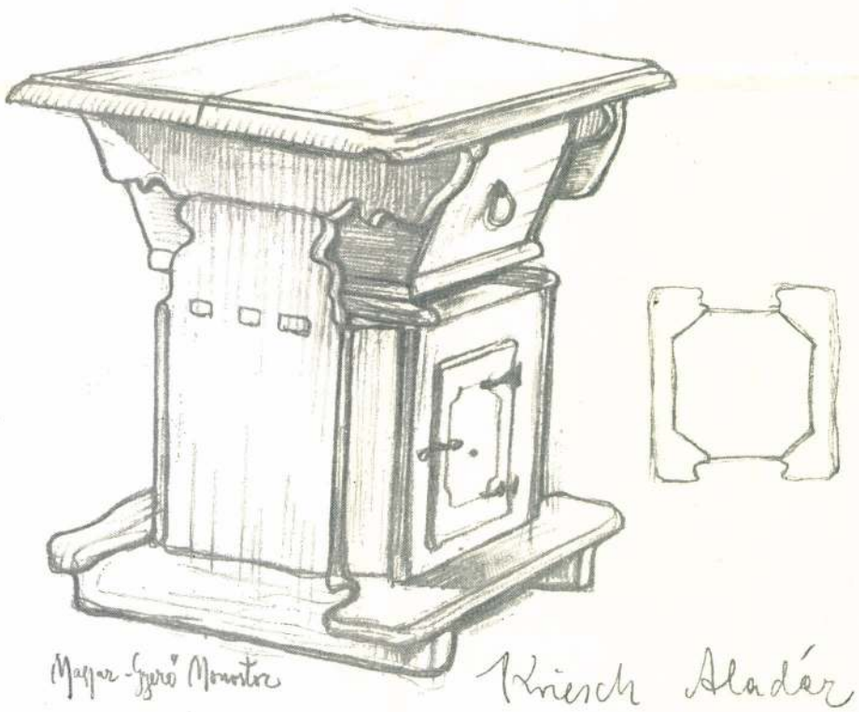

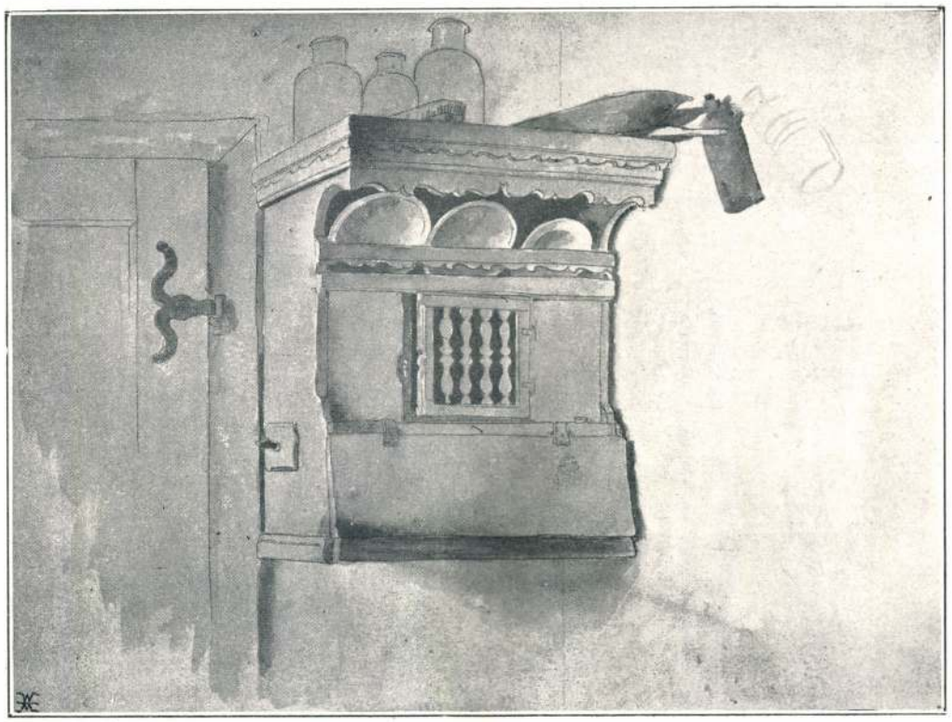

ABLAKRÁCS. FARAGOTT DISZÍTÉS. FÜGGŐ GYERTYATARTÓ.

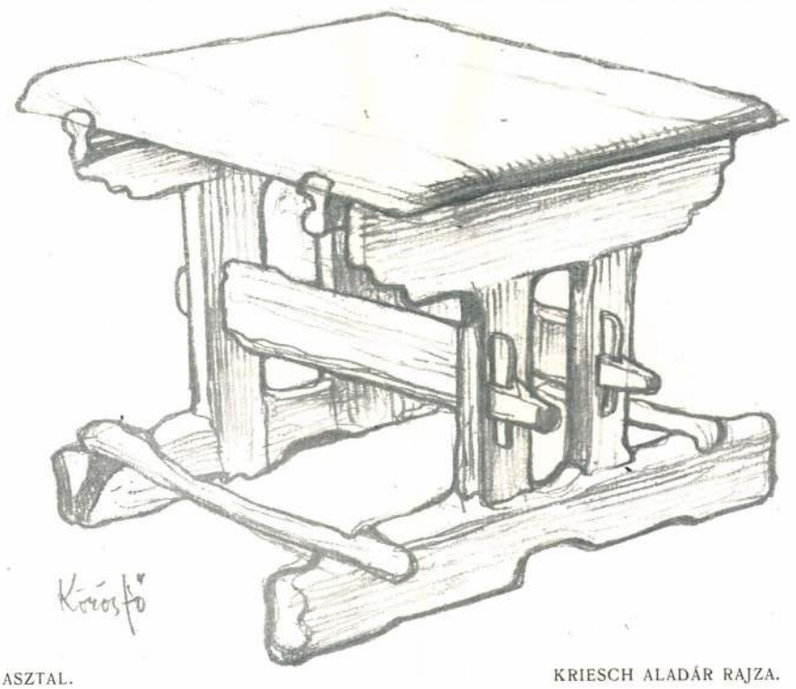
Néprajzi Múzeum.

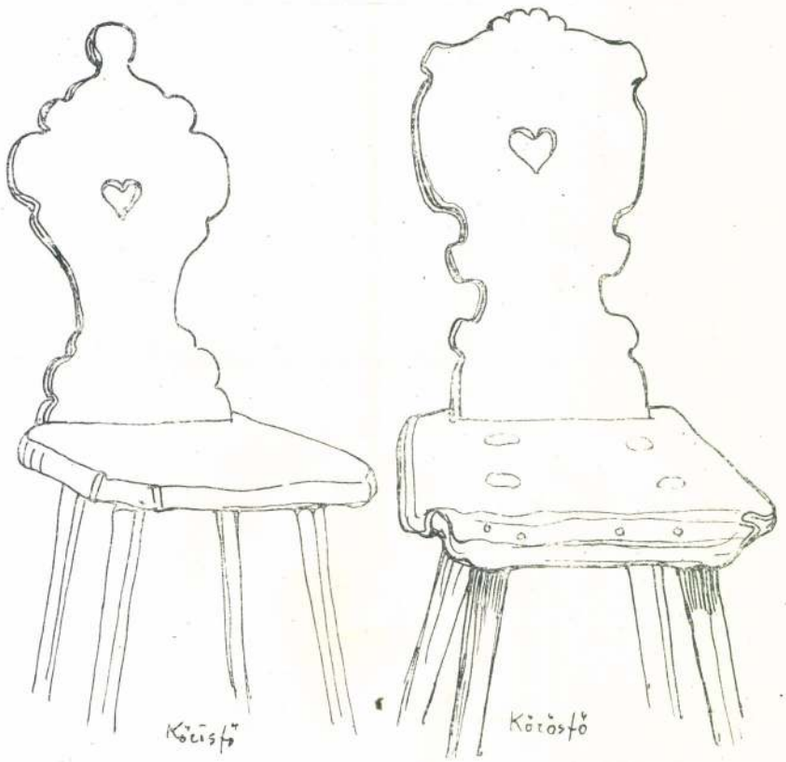
ASZTAL.

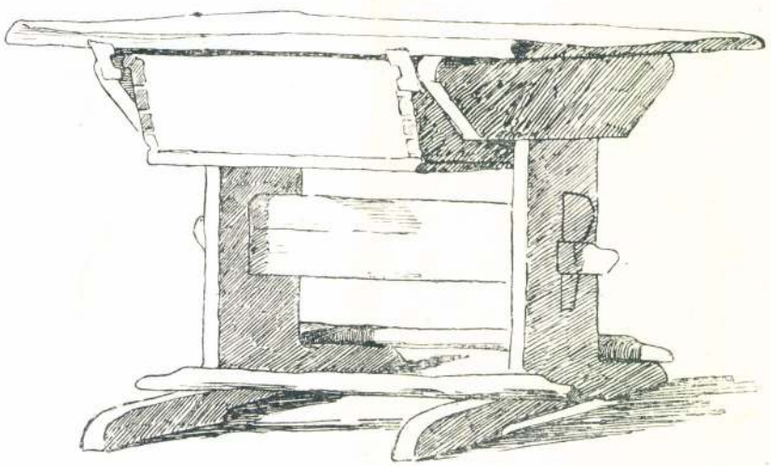
SZEGELLET TÉKA KŐRÖSFŐRŐL. E ILLÉS ALADÁR RAJZA.

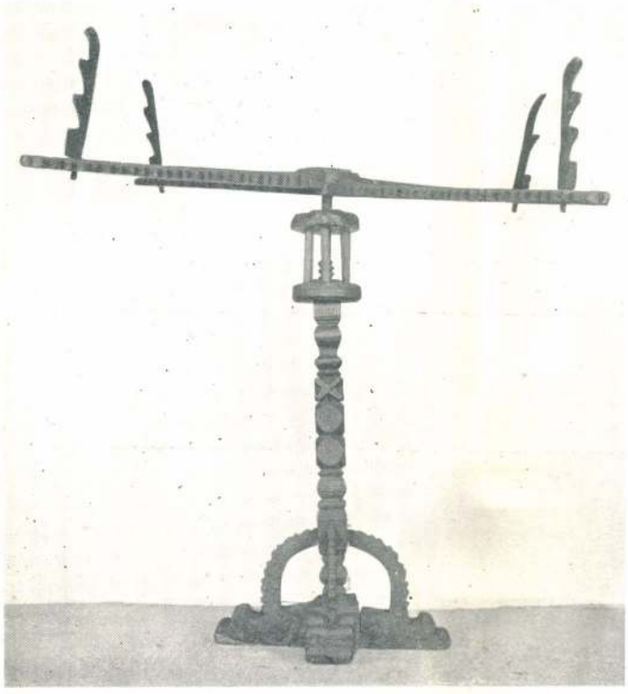
ASZTAL. KRIESCH ALADÁR RAJZA.

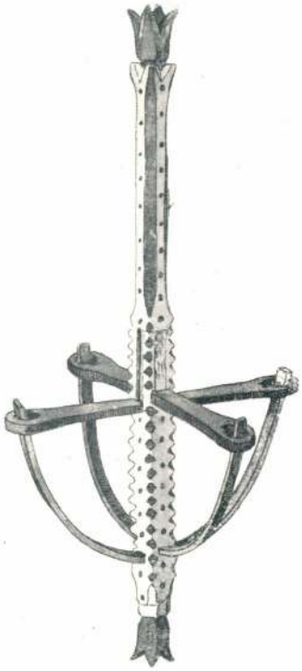
SZÉKEK. KRIESCH ALADÁR RAJZAI.

ASZTAL. E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

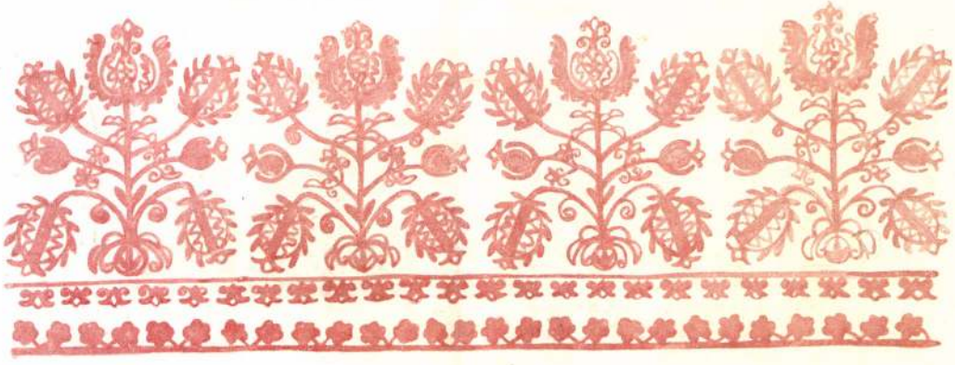
MOTOLLA. *Néprajzi Múzeum.*

FÜGGŐ GYERTYATARTÓ.
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

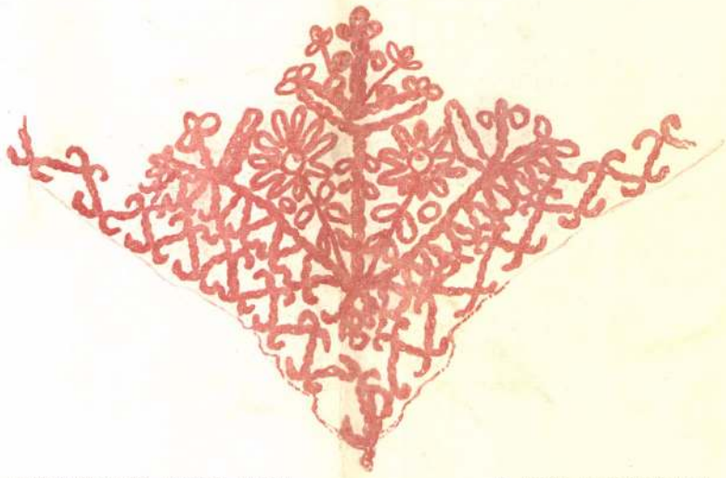

KIFESTETT BÖLCSŐ. *Néprajzi Múzeum.*

„ÁGYFŰTŰL VALÓ"-K DISZÍTÉSEI.

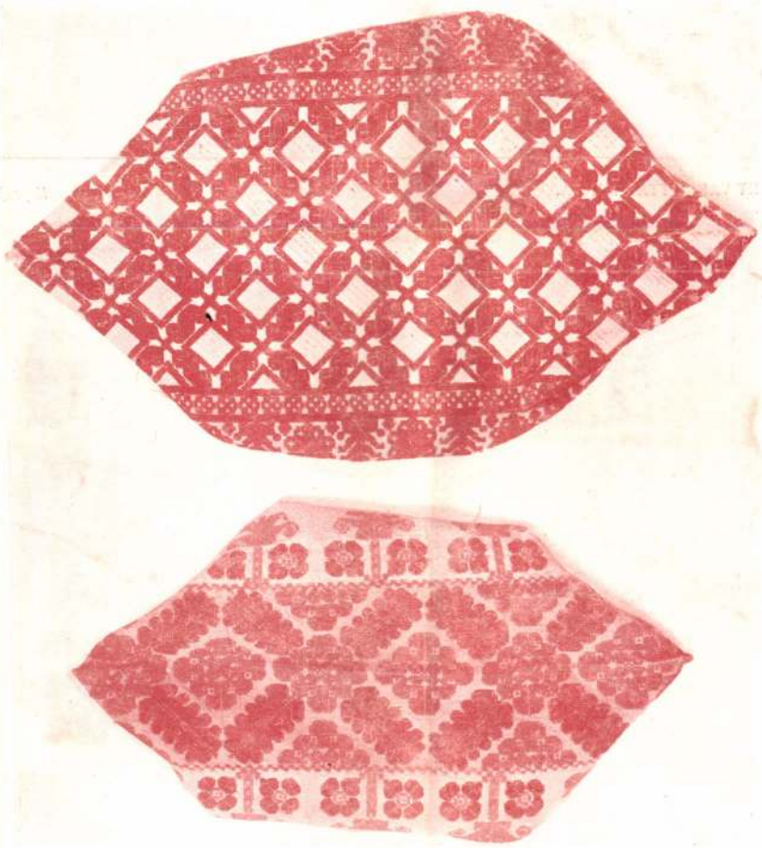

MENYASSZONYI FÁTYOL SARKA. E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

ÍRÁS UTÁNI VARROTTASOK.

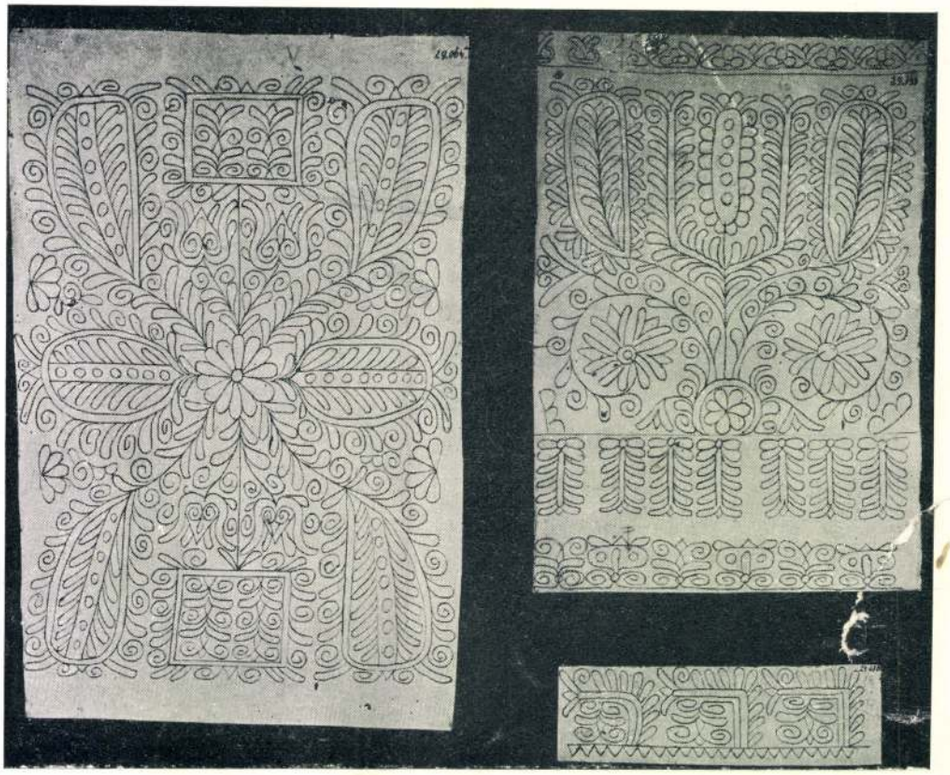

SZÁLÁN VARROTTAK. VARROTTAS ÍRÁS UTÁN.

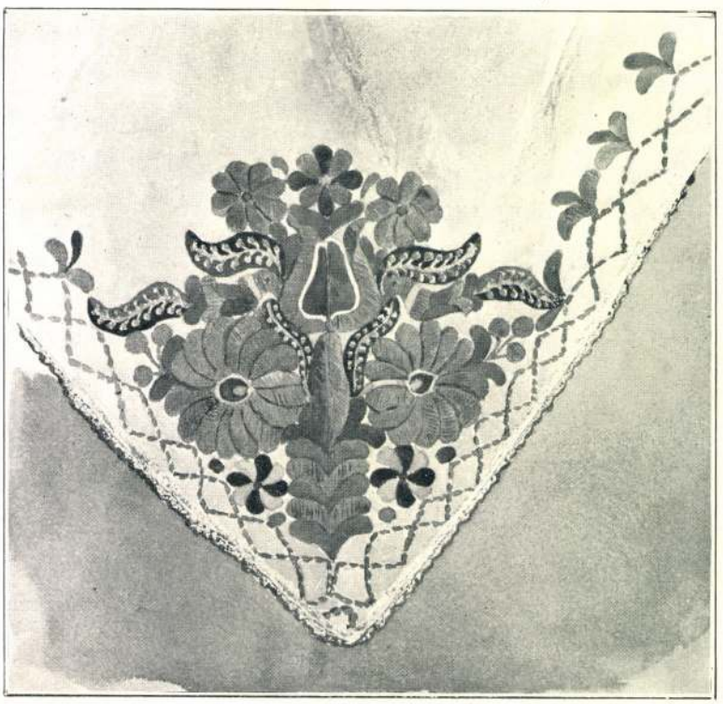

PÁRNAALJAK.
(SZÁLÁN VARROTTAK.)

Néprajzi Múzeum.

TOLLAL ÍRT VARROTTAS MINTA. *Néprajzi Múzeum.*

MENYASSZONYI FÁTYOL SARKA. E. ILLÉS ALADÁR FELVÉTELE.

KANCSÓK. *Néprajzi Múzeum.*

VARROTTASOK. (SZÁLÁN VARROTT.) *Néprajzi Múzeum.*

KÁLYHA CSEMPE. *Néprajzi Múzeum*

NŐI VISELET. (Hátulról.) E. ILLÉS ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

NŐI VISELET. KRIESCH ALADÁR VÍZFESTMÉNYE.

KALOTASZEGI TYPUSOK.

DAMKÓ JÓZSEF TERRAKOTTÁI.

KALOTASZEGI TYPUSOK.

DAMKÓ JÓZSEF TERRAKOTTÁI.

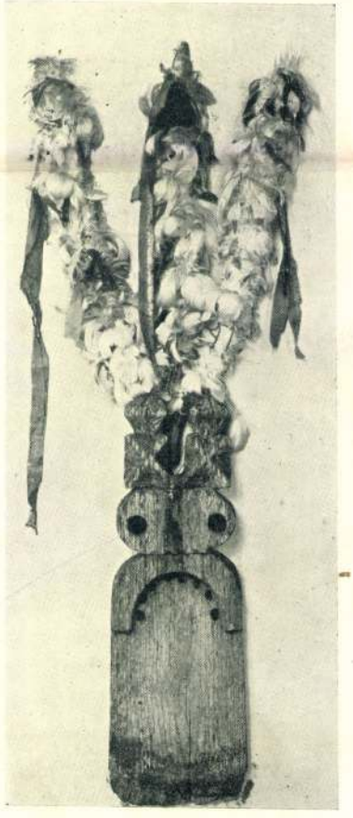
A VALKÓI TEMPLOM KÓRUSFELJÁRÓJÁNAK
FÁRA FESTETT OLDALAI.

E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

FESTETT PADDISZÍTÉS
AZ M.-GYERÖMONOSTORI TEMPLOMBÓL.
E. ILLÉS ALADÁR RAJZA.

GYERMEK-FEJFA.
NÉPRAJZI MÚZEUM FÖLVÉTELE.

A
Magyar Légiforgalmi rt.
értesiti az utazóközönséget, hogy szeptember hó 27-én inditja első menetrendszerü légijáratát Erdélybe az alábbi menetrend szerint:

Minden hétköznap:

7.50 ind. Budapest	érk. 16.05
9.00 érk. Nagyvárad	ind. 14.55
9.15 ind. Nagyvárad	érk. 14.40
9.50 érk. Kolozsvár	ind. 14.05
10.05 ind. Kolozsvár	érk. 13.50
10.40 érk. Marosvárahely	ind. 13.15

BEUTAZÁSI ENGEDÉLY SZÜKSÉGES!
Közelebbi felvilágositás:
Malert utazási iroda,
V., Dorottya-utca 7. Telefon: 180—888.

„Erdélyért!"

A gyüjtés, amely a Főméltóságu Asszony felhivására a visszacsatolt erdélyi részek inségeseinek megsegitésére *„Erdélyért"* jelszóval megindult, a társadalom legszélesebb köreiben meleg visszhangra talált. A *Pesti Hirlap* hatalmas olvasótábora is a nemes ügyhöz méltó áldozatkészséggel jelentkezik nap-nap után adományaival, hogy a huszévi elnyomatás alól felszabadult szükölködők talpraállitására az együttérzés adóját lerója.

Szerdán a következő ujabb adományok érkeztek kiadóhivatalunkhoz:

De Chatel Vilmos (Budapest, Akadémia-u. 6.)	300.— P
U H U asztaltársaság (Váci-u. 38. söröző)	20.— P
Stiegler Lajos és neje (Budapest, Attila-körut 24.)	10.20 P
Dobó Imre társulati nyilvántartó (Szeghalom)	10.— P
Dr. Geszti Andor (Pauler-u. 12.)	10.— P
Langhammer Győzőné (Budapest, Hadapród-u. 3.)	10.— P
Linhardt Károly (Csillaghegy)	10.— P
Somogyi János (Pestszentlőrinc)	10.— P
F. Fritz Pál ny. áll. százados	5.— P
Böngerfi János (Budapest)	5.— P
Összesen	390.20 P
Korábbi kimutatásunk	17.395.— P
Eddigi gyüjtésünk	17.785.20 P

A főváros maga gondoskodik elhagyott gyermekeiről

Átveszi a Stefánia-Szövetség egész budapesti szervezetét

A belügyminiszter annak idején leiratban közölte a fővárossal, hogy kivánatosnak tartaná, *ha a budapesti anya- és csecsemővédelmet minél előbb saját hatáskörébe venné át. Szendy Károly* polgármester a belügyminiszter álláspontjának megfelelően most előterjesztést készitett, amelyben a törvényhatóság hozzájárulását kéri ahhoz, hogy *az Országos Stefánia Szövetségtől 1941 január 1-étől átvehesse a szövetség meglévő egész szervezetét.* A polgármester a Stefánia Szövetség Zita királyné-alapitványi intézetét is át akarja venni, melynek vagyona ingatlanokban, felszerelésekben, értékpapirokban és készpénzben összesen 1,960.782 pengő.

A polgármester javaslata szerint a főváros közfeladattá teszi a budapesti anya- és csecsemővédelmet és *1941 január elsejével felállitják a „Székesfővárosi Anya-, Csecsemő- és Kisdedvédelmi Intézet"*-et. A Stefánia Szövetség egész fővárosi szervezetét, tehát a védőintézeteket, a szülő- és gyermekágyas anyaotthonokat, a Vas-utcai központi rendelőt és laboratóriumot, a mintabölcsődét, a tejkonyhát, a központi védőnői irodát, a jogi és családvédő irodát és egyéb intézményeket, természetesen a tisztviselőkkel és a személyzetekkel együtt ugyancsak átveszi a főváros

Az átszervezés után végre megvalósulhat a szervesen egymásba kapcsolódó gyermekvédelem, amely már a magzatot is oltalmába veszi, *s a megszületett csecsemőt végigkiséri a kisdedkoron át hatéves koráig,* majd átadja az iskola-egészségvédelmi szervezetnek, mely 15 éves korban az ifjuságvédelmi szerveknek adja tovább a gondozottakat.

Köszvényes fájdalmaknál
rheumatikus bántalmaknál, idegfájdalmaknál, fejfájásnál, izületi- és tagfájdalmaknál, valamint meghüléses betegségeknél, gyorsan és biztosan hat a Togal. Orvosok ezrei ajánlják a Togal-t, tehát Ön is bizalommal vásárolhatja. Tegyen még ma egy kisérletet. Kérje kifejezetten a kiváló hatásu Togal-t. Teljesen ártalmatlan. Minden gyógyszertárban. P. 1.60.

Bolgár felszabaditó csapatok Dél-Dobrudzsa szivében

A dobricsi bevonulással befejeződött a második sáv megszállása

— A Pesti Hirlap kiküldött munkatársának tudósitása —

Dobrics, szept. 25. Ma fejeződött be Dobrudzsában a második sáv katonai megszállása. Kora hajnalban indultunk el Várnából és mindenütt a bolgár vezérkar autóját követve, haladtunk a cél, Dobrics felé. Ez a város egész Dél-Dobrudzsa legjelentősebb települése, lakossága negyvenezren felül van és alig párszáz török és örmény leszámitásával, tiszta bolgár. Ezért olyan nagy a bolgárok lelkesedése, hiszen *Dél-Dobrudzsa fővárosába vonult be a bolgár hadsereg.*

Utközben többizben kell lelassitani. Az uton végeláthatatlan tömeg özönlik gyalog, kerékpáron, kocsin, lóháton a város felé. A távolságot jelző kilométerkövek, amelyeken még román felirás van, egyszerre csak megszünnek és jól félóráig rohanunk az országuton autónkkal és nem tudjuk, mi lehet az oka a kilométerjelzések elmaradásának. Végre az egyik fordulónál megoldódik a rejtély: a környék lakói kiásták a többmázsás köveket és egyetlen csomóba hordták össze — *emlékmünek.* Megható látvány, ha elgondoljuk, mennyit fáradtak ezzel a lelkes munkával.

Virágeső, lelkesedés

A városban már csak lépésben tudunk haladni, annyi helyet is alig hagyott az ünneplő tömeg, hogy az autók egy sorban elférjenek. *Már alig látunk a virágesőtől.* Félóra óta hullnak ránk a szekfük, dáliák, rózsák ezrei. A házak erkélyéről keleti szőnyegek, gobelinek, olajképek függnek le, mondják, hogy minden darabot valósággal el kellett ásni, hogy a románok magukkal ne vigyék.

Tikkasztó a hőség. Tiz óra sincs még és fejfájditó lángolással ömlik a meleg az égből. *Minden eddigit felülmuló tombolás harsan fel,* a vezénylő tábornok jön táncoló éjfekete paripán.

Otthagyom a külföldi ujságirók tribünjét és nekivágok a tömegnek. Átvergődöm a másik oldalra, ott aztán már sodor az áradat a városháza felé. Messziről is idelátszik magas tornya, amelynek erkélyén alig áll néhány ember.

Ahogy a felső párkányterraszra érek, éppen akkor zug el a torony mellett egy repülőgépszázad. A napfényben vakitón villannak meg a gépek aluminiumszárnyai. Lentről pedig ujra és ujra megismétlődő lelkesedés csap fel, amikor egy-egy raj megjelenik fölöttünk.

Felejthetetlen kép tárul elém. A messzeségből halványan ködlenek be a Balkánhegység nyulványai. A másik oldalon óriási ezüstfelhőként látszik a Feketetenger. Köröskörül a dobrudzsai dombok szelid, hullámos vidéke. Lent pedig a város, Dobrics, furcsa alaku házak rendszertelen összevisszaságban. Nyolc-tiz minaret karcsu tornya, a görögkeleti bazilika aranylapokkal bevont kupolája, s a város szélén a keresztény templom óriási fekete keresztje látszik.

Séta a halódó „Kelet kapujában"

Délután a *török negyedbe* látogatok el. Ez a város legérdekesebb része.

Az utcák kövezete siralmas állapotban van. A gödrökben szemét és gaz. A vakolatlan házak alacsonyak és piszkosak. Pirosfezes és rongyosturbánu törökök ülnek egykedvüen a kapukban. Az asszonyokon buggyos ruha; szurtosak valamennyien. Csak hennától vörös körmük világit már messziről. És annyi a gyerek, hogy ember legyen, aki számon tudja tartani őket. Piszkosak, félig csupaszok.

Valami bágyadt, lusta, unott hangulat terjeng a mozdulatlan levegőben. Hiába mondják, hogy Kelet kapuja Istanbul, Kelet már itt kezdődik.

A müezzin kiáltása imára hivja igazhitü hiveit. Lassan leszáll az este, a hold utolsó negyedben ott áll az opálkék égen, éppen az egyik török mecset felett.

Pados Pál.

A kalotaszegi népmüvészet ismét világmárka lesz

Kalotaszeg, szept. 25. *(A Pesti Hirlap munkatársának jelentése.) Bánffyhunyadtól* délre, az uj határ mentén fekszik a szintiszta magyar község, Kalotaszeg. A *Kalota* és a *Sebeskörös* forrásának közelében erdélyi fenyvesek közt a 22 évi megszállás alatt is rendületlenül megtartotta ez a vidék magyar öntudatát. A sajátos stilusu házacskákban a fafaragványos kapukkal diszitett keritések mögött minden elnyomatás, elromániositás ellenére is tovább élt a kalotaszegiek népmüvészete.

Nem tanitotta ezt a népet senki se furni-faragni, nem mutatták meg nekik a varrás s a kézimunkázás tudományát. A müvészet iránti hajlam, a kézügyesség velük együtt született, egyre finomult, egyre tökéletesedett. Az itt lakók az őseiktől örökölték. Nemzedékek jöttek, nemzedékek mentek, mindegyik átvette ezt az eredeti népmüvészetet, folytatták, fiaiknak, lányaiknak adták tovább, évtizedeken, évszázadokon keresztül.

Sokáig csak saját gyönyörüségükre cifrázták a butoraikat, házaikat, vásznaikat. A mult század vége felé egy-egy kalotaszegi férfi és asszony elkerült az Alföldre, Budapestre, a Dunántulra. A nemes szinekben pompázó ruhák, fejkendők, varrottasok itt is, ott is feltüntek, az uri osztály érdeklődni, vásárolni kezdte a kalotaszegiek kezemunkáját. Évről-évre többen és többen ereszkedtek le a hegyekből nyugat felé. Jólesett a köves hegyoldalak gyenge hozamát a kézimunkák árából pótolni.

Az 1896. évi *milleniumi kiállitáson* már külön csoportban vonult fel Kalotaszeg népe. Butorok, fafaragványok, szebbnélszebb kézimunkák ejtették bámulatba az ezredéves kiállitás látogatóit.

A kalotaszegiek ettől kezdve maguk keresték fel megrendelőiket, maguk vitték szebbnél-szebb árujukat eladni az ország minden részébe. Közvetlenül a világháboru kitörése előtt már külföldről is érkeztek rendelések, sőt még Amerikába is elkerült a kis székely község kezemunkája.

...Ezek a gondolatok foglalkoztatnak, amikor most a visszatért Kalotaszeg határába érkezem. Egy név jut eszembe, *Péntek János!* Péntek János és felesége gyakran megfordultak szüleimnél. Hordták a szép varrottasokat, székeket, asztalokat. Él-e még gyermekkorom öreg barátja?

— Él, él — mondják a falubeliek s máris utba igazitanak.

Öreg, nagybajuszu magyar fogad. Megilletődve fogok vele kezet. Megmondom ki vagyok és emlékeztetem a 25 év előtti időkre. Kis ideig gondolkozik Péntek János, majd felcsillan a szeme és megered a szava. Emlékszik mindenre, olyan részleteket is tud, amit én már régen elfelejtettem. Boldogan beszél az elmult időkről, elborul az arca, amikor a közelmultra terelődik a szó, de amikor a templom fatornyán lobogó magyar zászlót meglibbenti a szél, ismét felragyog a szeme.

— Ne beszéljünk a multról, urficska — mondja a régi megszólitással —, ami elmult, elmult. Huszonegy év alatt főleg magunknak dolgoztunk. Érdeklődtek Német-, Olasz- és Franciaországból, Svájcból, meg Amerikából is, de alig-alig tudtunk szállitani. A bukaresti hivatalok annyiféle irást kértek tőlünk, hogy azok elkészitése több időbe telt, mint egy asztal vagy egy láda megfaragása. Autókon jöttek hölgyek és urak, onnan tul, a Regátból — mutat kelet felé Péntek János — és nagyon tetszett nekik minden, azonban az árakat sokallották. Voltak, akik rendeltek is, de azok magukkal hozták a mintákat. Ezt furjuk, azt varrjuk ki — mondották —, de azokra a mintákra a falubelieknek nem járt rá a keze. Megszoktuk a magunk munkáját, nehéz lett volna az idegent csinálni.

— Voltak egyesek, akik megpróbálkoztak Magyarországra menni, a román hatóságok azonban nem igen engedték őket. Az utóbbi években már csak magunknak dolgoztunk, ha volt olyan, akinek megmaradt a munkakedve. De most ujra jó világ lesz — fejezi be szavait az öreg magyar —, felkeressük régi vevőinket Magyarországon és küldünk sok szép kézimunkát a külföldre is, még Amerikába is. És megirjuk minden külföldi ismerősünknek, hogy *Erdély ujra magyar föld.*

Meghatva bucsuzunk a régi jó baráttól. Rövid látogatást teszünk a kalotaszegi muzeumban, ahol a legrégibb munkától a legujabbakig gyönyörködhetünk a kis község szorgalmas lakóinak kezemunkájában

Még egy érdekessége van Kalotaszegnek. A lakosság nagy részének a vezetékneve a hét napjairól talál elnevezést. Vannak itt *Vasárnap, Hétfő, Csütörtök, Péntek, Szombat* nevü családok. Hogyan terjedtek el ezek a családnevek, ezt nem sikerült megtudnunk.

A kalotaszegiek most bizakodva várják a jobb jövőt, kézimunkáik elhelyezési lehetőségeit Magyarországon és a külföldön. Ez a nemes népmüvészet ismét egyik legjobb magyar propaganda lesz.

K. L.

Kolozsvári este

A nagy ünnepség lezajlott, a kormányzó továbbutazott Marosvásárhelyre, a pesti vendégek szerteszéledtek a városban, ki ismerősökhöz nézett be, ki a vendéglőbe vagy eléje ült, megbeszélni a látottakat, kicserélni hazafias tapasztalatait, ki csak ide-oda csatangolt az utcákon, nézett, bámészkodott, nem tudva betelni az ujra magyarrá lett Kolozsvárral. Én az utóbbiakkal tartottam. Estefelé, amikor kigyulladtak a lámpák, nekiindultam a Monostori-utcának, onnan pedig befelé mentem a Főtér felé.

Az ablakok mind egy szálig ki voltak világitva, s a széles járdán a járókelők oly sürün hullámzottak, hogy alig birtak előre haladni. Magyarul beszélt mindenki, hangosan, boldogan, diadalmasan. Tavaly még sok volt itt a román szó, román tisztek és közlegények járkáltak mindenfelé, román asszonyok ültek a kávéház előtt, vagy suhogtak be a cukrászdába, a bőrgamaslis detektivek mindenki által felismerhetően vegyültek észrevétlenül a nép közé. Magyarok is voltak, hogyne, de valahogy elvesztek a hangosabb románok áradata között. Az volt a benyomás, mintha egy sereg sáska ellepett volna valami virágzó rétet: a fü ott volt ugyan, de a mozgó sáskahad szembetünőbb volt nála. Most azonban huszonkét esztendő román munkája öt nap alatt semmivé lett: Kolozsvár utcáinak képe az lett megint, ami 1918 karácsonyának napja előtt volt.

A Főtéren — vagy hivatalosan Mátyás király-téren — a templom előtt annyi volt a nép, hogy hiába igyekeztem a templomba bemenni, csak az ajtóból pillanthattam be a belsejébe. Fényesen, titokzatosan ragyogott felém, mintha mondani akarna valamit, átadni egy üzenetet, felelni mindarra, amit kimondani magam sem tudtam. Biztatás is volt, vigasztalás is, hogy lám, nem hiába a várás és a reménység, nem hiába a szenvedés és a kitartás, és azok, akik itt maradtak, azok, akik hősies ellenállásának köszönhetjük a mai napot, nem hiába küzdöttek, mert sohasem kell feladni a küzdelmet, akkor sem, amikor szinte reménytelennek látszik. Biztatás és vigasztalás ez azok számára is, akik most nincsenek itt velünk. Szólott az orgona és halkabban, titokzatosan, szólott a fény. Vajjon a lélek rezgésén át, eljutott a vigasz azokhoz, akikre gondoltam?

Mátyás király mozdulatlan méltósággal ülte meg lovát. Koszoru volt rajta és virág. Oly nyugodtan nézett maga elé, mintha mindaz, ami itt történt, most és azelőtt, se nem izgatná, sőt alig is érdekelné. Nem csoda, huszonkét esztendő, mi az annak, aki az örökkévalóságban él? Ő magyar király volt és az is maradt, akármilyen nyelven is beszéltek körülötte.

A New York-szálloda előtt elhaladva, bepillantottam a nagy, földigérő ablakokon. Az emberek csoportokban ültek, minden második asztalnál egy-két ember előre hajolva, mindenről megfeledkezve irt. Persze, a holnapi cikket, melyet Pestre érkezésük után azonnal le kell adniok. A kávéház terrasza is tömve volt: leginkább tisztek és családjaik ültek itt, akik hónapok óta először néhány órára együtt lehettek. Éjfélkor, mint hamupipőkék, ujra eltünnek a feleségek, leányok, viszi őket a kérlelhetetlen vonat, vissza Pestre, ahonnan jöttek. Kicsit hallgatóztam, ahogy elhaladtam mellettük, de egyetlen zokszót nem hallottam az ujabb elválás miatt. — „Érdemes volt és ha kétszer oly soká is tartott volna még," — mondta az egyik asszony, fiatal, szép teremtés, miközben lopva, szerelmesen megsimogatta az ura karját. A tiszt, magyaros arcu, jóvágásu fiatalember, észrevétlenül közelebb huzódott hozzá és ugy mondta, nagyon halkan és puhán: „Igazad van, édesem."

A Jókai-utcában hangos kiabálás fogadott. Két legény verekedett össze, vagyis az egyik, hóstáti ruhás kamasz, erőnekerejével meg akarta pofozni a másikat, a nagykalapu, rossz gunyába öltözött alakot, aki hangosan bőgve rohant a legközelebbi ott sétálgató bakához, könyörögve, hogy mentse meg őt. Mint ilyenkor mindig, hirtelen tömeg verődött össze, sereg járókelő, közbül pedig a siró fiatalember és a még mindig őt támadó kamasz. Én is odaállottam mellejük és érdeklődve hallgattam végig a párbeszédet, mely a kamasz, meg a baka között lefolyt.

— Mit bántod ezt az embert? Nem szabad az utcán verekedni, — mondta a baka.

— De ha nekik szabad volt minket bántani ok nélkül, miért nem szabad nekünk is? — és a kamasz ugy nézett körül, mint Turandot az utolsó kérdés feladásakor. Arra aztán igazán nehéz felelni. De a baka felelt rá:

— Mert mi magyarok vagyunk, azért.

Bethlen Margit.

Magy. kir. Osztálysorsjáték
A—B—C sorrendben a következő
főárusitók ajánlják sorsjegyeiket
BÁNHEGYI IMRE
Falk Miksa-u. 5. Telefon: 125-901.
BENKŐ BANK R.-T.
Andrássy-ut 56. Tel.: 128-647
DELEJ BANK
Erzsébet-körut 16 Telefon: 220-697.
DR. FÓRIS BANKHÁZ
Teréz-körut 62. Nyugatival szemben. Tel.: 120-091.
KULLMANN VILMOS
Teréz-körut 19.
ezelőtt UTTNER és TSA. Telefon: 128—743
LENGYEL Gábor
Andrássy-út 82. Tel. 128-219
Részvénytársaság
Lotto
Erzsébet-körut 15. Telefon: 221-888.
OCSKAY SÁNDOR ÉS TÁRSA
Dorottya-utca 3. Wurm-utca sarok. T.: 181-435
vitéz Scheftsik és társa
Rákóczi-ut 26. — Telefon: 137-723.
Cégtulajdonos: Dr. vitéz Scheftsik György
vitéz Scheftsik és társa
József-körut 26. — Telefon: 142-377.
Cégtulajdonos: Kalotay (Kaletsky) Árpád
SUCHTÁR BANK
Üllői-ut 6 (Kálvin-tér mellett.) Tel. 132—293
TEODOROVITS TÓDOR
VIII, Rákóczi-ut 51 Telefon: 141—393

A távolkeleti helyzet

New York, szept. 25. (Stefani.) Az Egyesült Államok kormánya hir szerint megdöbbenéssel figyeli a Francia-Indokinában végrehajtott japán lépések alakulását és hadihajókat akar küldeni az ázsiai hajóhad megerősitésére. Valószinünek tartják továbbá, hogy visszahivják a tokiói nagykövetet, amint azt Németországgal szemben is megtették két évvel ezelőtt. Az Egyesült Államok kormánya ezenkivül bizonyára még jobban megszigoritja a kiviteli tilalmat Japánba irányuló folyékony tüzelőanyag, vas és acél tekintetében, ugy hogy ez a kivitel majdnem teljesen megszünik.

A Pravda második világháboruról ir

Moszkva, szept. 25. (KH) A „Pravda" ma hosszabb cikkben foglalkozik a japánok előnyomulásával Indokinában. A lap rámutat arra, hogy tulajdonképpen a Csendes-óceán birtokáért folyik a harc. Japán elébe akar vágni az amerikai szándékoknak és már jóelőre megerősitette és *a jövőben is erősiteni igyekszik* a Csendes-óceánon stratégiai helyzetét. Ebből a szempontból Indokina megszállása fölötte jelentős, mert kiváló hadászati támpontot nyujt a japánok további előnyomulásához. Végeredményben ez a legujabb japáni akció a Malakka-félszigetet és az ezek mögött elterülő többi angol gyarmatot veszélyezteti. Ezáltal — fejezi be cikkét a „Pravda" — a jelenlegi háboru egy második világháboruvá szélesedik ki.

LEGUJABB

De Gaulle nem harcol

Vichy, szept. 25. (Havas.) **A francia hatóságok megállapitják, hogy azokban a harci műveletekben, amelyek szeptember 24-ének reggele óta Dakar ellen folynak, kizárólag brit erők vettek részt. De Gaulle volt tábornok kijelentette, hogy visszavonul és a harci műveletek kezdeményezését a brit erőknek adta át. Ennek megfelelően a szeptember 24-iki ultimátumot az angol tengernagy irta alá.**

Vöröskereszt segélyhajó megtámadása

Berlin, szept. 25. (Német TI) A „Nachtausgabe" beszámol egy vöröskereszttel ellátott segélyhajó megtámadásáról. Egy holland nemzetiségü mentőhajóról van szó, amelyre szeptember 23-ára virradó éjszakán egy angol hadihajó világitó gránátokkal lövöldözött. De Graaf, a hajó kapitánya, a vöröskeresztes jelvényt fényszóróval világittatta ki. Ennek ellenére az angol hajó nemsokkal később tüz alá vette. A segélyhajóra három-négy középnagyságu lövedéket lőttek ki. A hajó kazánját telitalálat érte s a gépek felmondták a szolgálatot. A kazánrobbanás három embert megsebesitett. A brit romboló azonban folytatta a tüzelést a mozdulatlanul álló hajóra, amig azt nem érte egész közelről egy másik találat. A hajó legénysége mentőcsónakokba szállt. Az elhagyott holland segélyhajót később azután **bevontatták egy holland kikötőbe. A** legénység tagjai közül nyolc életét vesztette, négy pedig megsebesült.

Gróf Teleki Pált a Szent István-rend nagykeresztjével tüntette ki a Kormányzó

A miniszterelnök kitüntetése a hazának tett rendkivüli szolgálataiért

A MTI jelenti: Magyarország Főméltóságu Kormányzója Gödöllőn 1940. évi szeptember hó 21. napján a következő legfelsőbb kéziratot méltóztatott dr. gróf Teleki Pál m. kir. titkos tanácsos, miniszterelnökhöz intézni:

Kedves gróf Teleki: Abból az alkalomból, hogy Kelet-Magyarország és Erdély egy részének a Szent Koronához történt visszatérése befejezést nyert, ujból megemlékezve a hazának tett rendkivüli szolgálatairól, Önnek kimagasló érdemeiért a Szent István-rend nagykeresztjét adományozom.

Kelt Gödöllőn, 1940. évi szeptember hó 21. napján.

Horthy s. k.

Gróf Teleki Pál s. k.

Két esztendővel ezelőtt került nyilvánosságra a Kormányzó Urnak az a legfelsőbb elhatározása, hogy felujitja a Szent István-rend adományozását. „Változatlanul ragaszkodva a nemzet ősi hagyományaihoz és régi intézményeihez, — mondta Magyarország kormányzója 1938 augusztus 20-án az akkori miniszterelnökhöz, *Imrédy Bélához* irt legfelsőbb kéziratában — az idei Szent István jubileumi esztendővel kapcsolatban elhatároztam, hogy a honfoglaló Árpád fejedelem nemzetségéből sarjadt Szent István királyunk dicsőséges emlékének tiszteletére a róla elnevezett és Mária Terézia apostoli magyar királynő által 1764. évben alapitott Szent István-rend jelvényei a jövőben folytatólagosan adományoztassanak."

Ezt a nagy érdemrendet *Mária Terézia* fiának, *József főhercegnek* római királlyá történt koronázása napján alapitotta, Magyarország első királyának nevére. A rend alapszabályzata a rend tagjainak számát *százban* állapitotta meg, három osztályban, nevezetesen husz nagykeresztest, harminc parancsnokot és ötven kiskeresztest. A nagykeresztet csak azok viselhetik, akik negyedizigleni ősiséget tudnak kimutatni. A nagykereszt tulajdonosai a szabályzat szerint a belső titkos tanácsosi cimre tarthatnak igényt. A rend ünnepe Szent István napján, augusztus 20-án van és nagymestere az uralkodó.

A Szent István-rend adományozása hosszu ideig szünetelt. Amikor a Kormányzó Ur az emlitett legfelsőbb elhatározásával a rend adományozását felujitotta, a miniszterelnökhöz intézett legfelsőbb kéziratában a következőket irta: „Az 1920. évi első t.-c.-ban gyökerező jogomnál fogva elrendelem, hogy a Szent István-rend alapszabályaihoz a következő IV. függelék csatoltassék: Mindaddig, amig a magyar királyi hatalomban foglalt jogokat a fennálló törvények értelmében a kormányzó gyakorolja, a Rend nagymesterének teendőit a kormányzó látja el. Egyebekben a Rend alapszabályai nyernek a változott viszonyoknak megfelelő alkalmazást."

A Szent István-rend nagykeresztjének a Rend adományozását felujitó kormányzói elhatározást megelőző időkből három tulajdonosa van: *József* királyi herceg, gróf *Berchtold Lipót*, a monarchia volt külügyminisztere és őrgróf *Pallavicini János*, a monarchia nyugalmazott konstantinápolyi nagykövete.

Az első férfiu, akit a felujitás óta a kivételesen nagy kitüntetés ér, gróf *Teleki Pál* miniszterelnök. Azokat a rendkivüli érdemeket jutalmazta a kormányzó, amelyeket Magyarország miniszterelnöke az ország határain messze tulterjedő kimagasló közéleti és tudományos munkásságával szerzett. Több mint három évtizeddel ezelőtt kezdte meg közéleti pályáját gróf Teleki Pál. Az összeomlást követő időtől kezdve pedig a közélet első vonalában volt minden időben nagyfontosságu szerepe. *A nemzeti gondolatnak minden időben egyik legelső harcosa volt.* A magyar igazságért folytatott küzdelme sokkal közismertebb az ország közvéleménye előtt, hogysem azzal ez alkalommal foglalkozni kellene. Elég, ha megemlitjük, hogy az ő hires néprajzi térképét, amelynek megtervezéséhez már 1918 őszén kezdett hozzá, ettől az időtől kezdve *használták mindig a külföldön a magyar igazság bizonyitására.*

Emlékezetes még a nemzet előtt, hogy a Felvidék egy részének visszacsatolását megelőző időben, a *komáromi tárgyalásokon tudományos felkészültségével, megdönthetetlen érveivel és adataival a tárgyaló asztalnál valósággal lefegyverezte ellenfeleit.* Annak az óriási néprajzi és földrajzi anyagnak, amelyet 1938 őszén az ötnapos komáromi tárgyalásokon mint Magyarország egyik főmegbizottja a magyar álláspont igazolására felsorakoztatott, elhatározó fontosságu szerepe volt abban, hogy a német-olasz döntőbiróság itélete több mint egymillió magyar visszatérését tette lehetővé.

A Kárpátalja visszatérése előtt lefolyt tárgyalásokon ugyancsak oroszlánrésze volt gróf Teleki Pál diplomáciai munkájának és tudományos munkásságának az elért eredmények kivivásában. De eddigi kivételes érdemeit is tetézte a hazának tett *azokkal a rendkivül kimagasló szolgálataival, amelyekkel a keletmagyarországi és erdélyi részek hazatérésének* előkészitésében vett részt.

A nemzetnek tett kivételesen nagy szolgálatokat jutalmazta meg a kormányzó, amikor a Szent István-rend adományozásának felujitása óta első izben gróf Teleki Pált tüntette ki ezzel a nagy érdemrenddel.

Német-angol hadmüveletek

Nagy erőkkel végrehajtott éjszakai megtorló támadás London ellen

Berlin, szept. 25. (Német TI) A véderő főparancsnoksága közli:

A légi erő sok fegyveres felderitést végzett Dél-Anglia felett és ezek során bombázta Londont, valamint más hadászati célpontokat. Dover—Folkestone—Ashford terében állomásépületeket romboltunk szét, Hastingsban, Newhavenben és Brightonban kikötői épitményeket, Southampton-Woolstone-ban pedig egy repülőgépgyárat találtunk el. A nap folyamán Délkelet-Anglia felett sok, a német vadászok számára sikeres légi ütközetre került sor.

Irország délkeleti partján bombatalálattal elsüllyesztettünk egy 3000 tonnás kereskedelmi hajót, egy másikat pedig lángragyujtottunk. Egy gyorsnaszádunk elsüllyesztett egy 2000 tonnás felfegyverzett ellenséges kereskedelmi hajót.

A sötétség beálltától kezdve egészen a hajnali szürkületig nagy erőkkel hajtottunk végre megtorló támadásokat London és más hadászati célpontok — igy a liverpooli és cardiffi kikötő berendezései — ellen. Sok találatot értünk el, elsősorban a kikötői és közlekedési berendezésekben.

Az angol repülők az elmult éjjel is megkisérelték, hogy Északnyugat-Németországon átrepülve megtámadják a birodalom fővárosát. Légvédelmünk heves tüzelése azonban megakadályozta a támadókat, hogy bombáikat célozva dobhassák le. Egy kórházat és néhány lakóházat találtak el.

Az ellenség kedden elvesztett légi harcban 18 gépet, légvédelmünk pedig két gépet lőtt le. Négy gépünk nem tért vissza.

A Prien sorhajóhadnagy által legutóbbi portyázása során elsüllyesztett ellenséges hajótér 45.130 tonnára emelkedett. Ezzel Prien hadnagy — a „Royal Oak" angol csatahajó elsüllyesztésén kivül — 151.400 tonnányi ellenséges kereskedelmi hajóteret süllyesztett el. Ezekkel az eredményekkel az összes buvárnaszádparancsnokok fölött áll.

A német repülők bombázásai

Német repülőkötelékek a déli órákban támadásra indultak és sok bombát szórtak a Bristol melletti Filton repülőgépmotorgyárra. A támadást több hullámban hajtották végre. A vadászoktól kisért bombavetők telibe találták a gyártelep központi épületét. A támadás alkalmával több légi harcra került sor. A lelőtt ellenséges gépek pontos számát még nem közölték. *A legutolsó támadó raj határozottan megállapitotta a német bombák pusztitó hatását.* Amikor visszatért, sürü füstfelhők boritották a fontos hadfelszerelési gyártelepet.

A 25-ére virradó éjjel néhány angol re-pülőgép ismét támadást kisérelt meg Berlin ellen. A légelhárító ütegek zárótüze azonban megakadályozta a támadókat abban, hogy bombáikat meghatározott célra dobják. A legtöbb bomba szabad térre esett. A különböző külső negyedekben azonban több lakóházat találat ért és ennek következtében több áldozat volt. Az egyik kórházra is esett egy gyujtóbomba, az azonnal közbelépett készültségnek köszönhető, hogy semmi kárt nem okozott. További részleteket az okozott károkról most még nem lehet tudni.

„Churchill fantáziája"

Az Angriff „Idegek kellenek hozzá" cimü cikkében a következőket irja:

Amilyen mértékben nyilvánvalóvá válik az egész világon az angol hatalom gyengesége, ugy igyekszik Churchill elhitetni önmagával, hogy a német támadások lanyhulófélben vannak. A lap szerint Churchill olyan inváziókról fantáziál, amelyek soha meg nem történtek és ott jelent győzelmet, ahol neki tetszik. Churchill szerint 60.000 német katona fulladt bele a Csatornába, amikor ezer és ezer kis hajón akarta elérni az angol partokat. És mivel Churchillnek senkije sincs, aki ezt véghezvitte volna, ezért Churchill nagy vihart támasztott, amely „délnyugatról seperte végig a Csatornát és igy a németek halálos kelepcéje lett".

Vidékre költözik az angol külügyminisztérium

Róma, szept. 25. (MTI.) Mint a Tribuna Stockholmból jelenti, a svéd lapok londoni jelentése szerint a londoni diplomáciai képviseletek már több izben kérték az angol kormányt, tegye lehetővé vidékre költözésüket, miután az állandó légitámadások miatt nem tudnak dolgozni. Az angol kormány tekintélyi okokból eddig nem tett eleget ennek a kérésnek, most azonban — hir szerint — elhatározta, hogy a külügyminisztériumot vidékre helyezi, ami lehetővé teszi, hogy a külképviseletek is vidékre költözzenek.

A londoni iskolásgyermekek eltávolitása

London, szept. 25. (KH). A *Daily Telegraph* jelentése szerint a kormány elrendelte, hogy Londonból minden gyermeket anyjával együtt vidékre kell elszállitani. A londoni iskolásgyermekek fele már két héttel ezelőtt, a nagy légitámadások kezdetén elhagyta az angol fővárost. Eddig csak azokat az anyákat lakoltatták ki gyermekeikkel együtt, ahol a gyermek öt évnél fiatalabb volt, de most elrendelték, hogy minden anya iskolásgyermekével köteles elhagyni Londont, tekintet nélkül a gyermek életkorára. Ez lesz a legnagyobb költözködés, amit az angol történelemben valaha is feljegyeztek.

Az összes **RÁDIÓ** típusok díjtalan bemutatása RÉSZLET CSERE **BODNÁR** Vilmos császár út 60.
Rádiócsövek. Alkatrészek. Javítások garanciával
GRAMOFON táskagépek, összes lemezújdonságok **CSILLÁR** modern típusok **VILLAMOS** cikkek, szerelések.

Tartós ondolálás! Elsőrendű munka és anyag. **Hajfestés!** Elrontott hajak rendbehozása.
Vágó MÉRSÉKELT ÁRAK!
hölgyfodrász - hajfestő, kozmetikus
IV., Petőfi Sándor-utca 1. sz.
(Apponyi-tér) Telefon: 188—549

s a sarokra összefutó, beépített ládáspadka, melynek az a rendeltetése, ami a városi ember könyvszekrényéé és páncélszekrényéé. A másik sarokban áll a téka, valójában az öreg Biblia szenthelye, de egy-két féltett szerszám is, főleg az „embör" borotvája áll benne. A harmadik sarkon áll a kályha, néhol még a régi hunyadi színes cserepekből, az összerakás helyén miniummal szépen kifestve.

Egyik falnál tornyosra vetett, díszes takaróval födött ágy van, hármas sorba rakott lúdtollas párnákkal. A színes, hímzett párnavégeket errefelé párnacsuppnak nevezik. A magas ágy csak szobadísz, maguknak legföljebb csak ifjú házas korukban bontják meg. Inkább alusznak a pitvarnak nevezett konyhaféle jó melegében a padkán, ezen a valóságos kincstáron, amiben gondosan őrzik a pálinkát, sót.

Díszes kapujuk mellett híres udvaruk, házuk egyaránt híres. Nem csoda, hogy minden használati tárgyat kifarag, színez a szorgalmas kalotaszegi, hiszen a hosszú téli estéken sok az idejük. Egyik faragási díszük jellegzetesen kalotaszegi: a fölfelé kigyózó száron ülő virágbimbó, tulipán és szegfű, gránátalma, tehát ősi ázsiai virágaink stilizált alakja. Szeretik a mértani díszt is, csak az emberábrázolásuk ritka és ha látunk is néhol egy-egy párat, bizony tökéletlen rajzúak.

Templom-mennyezeteiken is alig látunk mást, mint szebbnél-szebb virágcsokrokat, arányosan elosztott mértani idomokat a rekeszekben, de ezekkel aztán majdnem minden templomuk tele van festve. Szép régi szószékeket, padokat, énekkarokat láthatunk a régi, megmaradt templomokban, csak a leégett és újraépített templomokból hiányzanak a remekbe készült, 3—400 éves mennyezetek, hímes padok, Orasztalok. Ósrégi templ-

Nemzetiszínű zászlók
legelőnyösebb beszerzési forrása
Oberbauer A. Utóda
Magyarország legrégibb templomberendező és zászlókészítő vállalata. Budapest, IV., Váci-u. 41. Telefon: 18-33-44, 18-36-41. Alapítási év: 1863.

omépítkezésük legszebb emlékeit őrzi Kalotaszeg, néhol még a legrégibb, fatemplomokból átmentett faragványokkal. Ma már minden magyar templom köből épült, de a faépítő ősi, honfoglaló hagyományoknak kétségtelen több emlékével. Gyönyörűek a bekerített helyek, néhol 2—3 méter magas falgyűrűben. Körösfő, Magyarbikal, Valkó, Ketesd, Gyerőmonostor, Sztána, Farmos és a méretre is legnagyobb: *Bánffyhunyad* több évszázados templomának fióktornyocskái kölcsönzik a legfestőibb díszt. Mind szelíd dombokon épültek, öreg fákkal körülvéve és éppen ez a 4 evangélistára emlékeztető toronyfiók a legjobb bizonyság a legrégibb építészeti hagyományok megőrzésére. Egykori gazdag földesurak, a Mikolák, Gyeröffyek, Valkaiak, Bánffyék, Kendeffyék stb. bőkezűségét és istenhívő voltát bizonyítják ezek az egykori kegyuraságok; némelyik templomnak félkörös stílű, vagy gótikus ablakai félezerévnél régebbi tervezőre vallanak. Eredetileg mind a népi festők ékesítgették, akárcsak a lakóházukat, vagy guzsalyuktól, rokkájuktól kezdve minden tárgyukat, csak a XIII. század elejétől kezdve gyártotta tucatszámra a templomi hímes padokat, mennyezeteket a kolozsvári Umling mester. A legszebb, évszámos padokat, szószéket és mennyezeteket a daróci, bikali, kiskapusi templomban láthatjuk.*

Gyermekkocsi,

csőbútor, vaságy, összecsukós ágy, ágysodronyok kárpitozott matracok, kertibútorok legolcsóbban
Prohászka -gyárból
VI., Gróf Zichy Jenő-u. 46. Fiók: Üllői-út 7.

A városszéli telep

Irta: Nagy László dr.

orsz. képviselő, a székesfőv. törvényhatósági bizottságának tagja

Van Budapestnek egy lassan feledésbe merülő szociális intézménye: a *városszéli telep.* 1932-ben, amikor a gazdasági válság elérte tetőpontját, a főváros közgyűlése elhatározta, hogy abból a kölcsönből, amelyet a MABI a szegény néprétegek hajlékához juttatása érdekében nyujt a fővárosnak, nem emeletes bérkaszárnyákat létesít, hanem *felépíti Magyarország első városszéli telepét.* Németországban akkor már 30.000 telephely hirdette, hogy ikerház épült oly módon, hogy minden családnak átlag 300 négyszögöl kiterjedésű kertje is van. A szükséges középületekkel is felszerelt telep beépített része ma már olyan, mint egy nagy kert. 5000 fiatal gyümölcsfa és többezer lombfa veszi körül a házakat és szegélyezi az utcákat. A vidámszínű zsalugáteres ablakok alatt virágoskertek, a házak mögött pedig nagy veteményeskertek húzódnak, amelyekben a telepes családok *kötelesek*

OSZTÁLYSORSJEGYET
TÖRÖKNÉL
VÁSÁROLJUNK!
Legközelebb az V. osztály nyereményhuzása:
augusztus 22-től szeptember 23-ig
Elérhető legnagyobb nyeremény
700.000 P
Minden második sorsjegy nyer!
Török A. és Társa
Bankház R.-T.
Budapest, IV., Szervita-tér 3.
Hivatalos vételsorsjegyárak:
Egész sorsjegy ... ... P 140.— Félsorsjegy ... ... P 70.—
Negyed sorsjegy ... P 35.— Nyolcad sorsjegy ... P 17.50
Vételsorsjegy az összeg előzetes beküldése ellenében rendelhető

a városok lakosságának ezt a számban tekintélyes rétegét, amely évek során a vidékről a gyáripari központokba áramlott és ott gyökerét vesztett, csekély, vagy bizonytalan keresetű, nincstelen proletártömeg lett, csak *úgy lehet erkölcsi, szociális és nemzeti szempontból megerősíteni és felemelni, ha egészséges otthonhoz és egy talpalatnyi földhöz jut a városi kősivatagban.* Ezért nálunk is — úgy, mint külföldön — kint a város szélén, mégpedig a Külső Jászberényi-úton, Kőbánya egyik legegészségesebb, kifogástalan levegőjű és a Gellérthegy magasságában fekvő részén jelöltek ki több mint százezer négyszögöl kiterjedésű területet a telepítésre.

Az addig puszta, csupán kukorica- és burgonyatermelésre használt földön több ciklusban 113 földszintes, kétlakásos a legkülönbözőbb zöldségféléket termelni. Mult évben például egy-egy kertben átlag 755 kilogramm zöldségféle termett. Ebből 260 kg burgonya, 100 kg paradicsom, 50 kg káposzta és kelkáposzta, 50 kg bab és borsó, ugyanannyi hagyma, 40 kg paprika és uborka, ezenkívül karfiol, paraj, sóska, spárga stb. jutott egy-egy családra.

Minden lakáshoz egy gazdasági épület is tartozik, fészerrel, sertés- és baromfiólakkal. A telep állatállománya egész tekintélyes. Most január 1-én 42 darab húsnyúl, több mint 1000 tyúk és kakas, 200 liba és kacsa, 35 sertés, 33 kecske és egy tehén is szerepelt a telepesek „vagyontárgyai" között. Az évi szaporulat 320 húsnyúl és 5500 darab baromfi volt, a tojástermelés pedig 120.000 darab.

Tiszta levegő, sok napfény, jó táplálkozás, — nem csoda, ha a lépten-nyomon barnára sült, kerekarcú, nevetőszemű gyermekekkel találkozunk. A telepen, hála Istennek, sok a gyermek. 226 családban összesen 1106 lélek él, ebből 267 a 14 éven aluli és 371 a 14 éven felüli gyermek. A telepi orvos, akinek egy külön épületben lakása és rendelője van, évről-évre elégedetten állapítja meg, hogy a telepen a tüdőfolyamatok nagyszerűen gyógyulnak, a nedves, sötét, levegőtlen bérházlakásokból odaköltözött vérszegény, rosszul fejlett gyermekek megerősödnek, szervezetük ellentállóbb lesz. Hogy ez valóban így van, bizonyítják a következő adatok: 1939-ben a telepen 3 elhalálozás volt és 18 születés. Egész évben mindössze 11 fertőző megbetegedés fordult elő: 1 diftéria, 4 skarlát és 6 szamárhurut. A tüdőcsúcshurutos betegek száma pedig összesen 11 volt. Ha még megemlítem azt, hogy a telepen a családfők túlnyomó százaléka heti 26—30 pengőt kereső üzemi napszámos vagy gyárimunkás, *akkor különösen nagyra kell értékelnem ennek a kis telepítésnek szociális és egészségügyi eredményeit.* Bizonyítottnak kell vennem a szociálpolitikusoknak azt a számtalanszor hangoztatott állítását, hogy az igazi családvédelemnek, az erkölcsi, egészségügyi és szociális prevenciónak első és legfontosabb eszköze: *az egészséges családi otthon.*

A városszéli telepen *kulturális* intézmények is vannak: elemi iskola és kultúrház. Az utóbbiban tartják vasárnaponként az istentiszteletet, mert a telepesek részéről nagyon óhajtott kápolna eddig még nem épülhetett fel. A kultúrházban — különösen a téli hónapokban — nagy az élénkség. A fiatalság és a felnőttek különböző csoportjai — kápolna-egyesület, dalárda, ifjúsági sportcsarnok stb.

HASZNÁLT ÉS ÚJ BÚTOROK nagy választékban
Hálók, ebédlők
KOMBINÁLT SZOBÁK részletre, olcsón
Révész László
ANDRÁSSY-ÚT 60. (CSENGERY-U. SAROK)

— itt tartják összejöveteleiket, megbeszéléseiket, itt vannak a népművelési tanfolyamok, továbbképző és szórakoztató előadások, műsoros délutánok és a különböző ünnepélyek. Az ilyen településszerű kertes lakótelepen kétségkívül kialakul egy közösség, amelynek megvan a maga sajátos jellemvonása. Mindazoknak, akik ezekkel a családokkal rendszeresen érintkeznek és foglalkoznak: az orvosnak, a telep felügyelőjének, a kultúrház gondnoki tisztét is betöltő tanítónak, az őket állandóan látogató szociális gondozónőnek az a véleménye, hogy *az itt élő családok a polgárosodásra törekszenek.* Ez a törekvésük nemcsak abban nyilvánul meg, hogy otthonuk berendezését, felszerelését szívesen csinosítják, gazdagítják, hanem mindenekelőtt abban, hogy majdnem kivétel nélkül — még áldozatok árán is — *igyekszenek gyermekeiket magasabb iskolába járatni és őket egy meghatározott szakmára, hivatásra kiképeztetni.* Ilyen közösség keretében számtalan alkalom és lehetőség nyílik a nemzeti társadalom megerősödése érdekében annyira fontos *közösségi érzés fejlesztésére.* Ebből a szempontból sem közömbös tehát, hogy magyar családjaink hol és hogyan laknak.

1931—1937 között a Német Birodalomban 200—220.000 kistelep, azaz *városszéli telep létesült.* Ez azt jelenti, hogy egy családra átlag 5 lelket számítva, kb. 1 millió lélek került kertes otthonokba.

SPEEDOIL nemcsak az autó bejáratásánál fontos, hanem azután is elengedhetetlen.
Forgalomba hozza: OLAJ kft. V., Gyöngyház-u. 4
Kapható minden szaküzletben.

46 éve a világot uraló eredeti
THE CHAMPION ÉS **ROYAL STAR**

KERÉKPÁROKAT
rendkívül leszállított áron.
kerékpáralkatrészeket
nagybani gyári árban szállítunk.
LANG JAKAB ÉS FIA kerékpárnagyraktára Budapest, József-krt 41
Alapítva 1869. Képes árjegyzék ingyen.

Minden vidéki megnézi
Budapest látványosságát a
Miámi kávéházat
Erzsébet-körút 39
Minden délután és este
Jazz-zenehumoristák

Magyar Kalotaszeg

Irta: Gergely Pál

Töhötöm vezér korából való ősmagyar település az a 38 falu, melyet Kolozs megye nyugati felében, a Kalotaszegnek nevezett dimbes-dombos vidéken a Sebes-, a Körös-, a Szamos-, Almás-, Kalota-folyó határol. Csupa magyar él itt a Gyulai-havasoktól a Szilágy megyével határos Meszes-hegyláncig, a közeli Kolozsvárig, mintegy negyvenezren. Gazdálkodás és háziipar, népművészet adja kenyerüket. Jól is fog minden faluban a faragás, kézimunkázás, mert sovány földjük csak a folyóvölgyekben hoz a megélhetésre eleget s — mi tagadás — eléggé elmaradott földművesek is. Ezért alapított 5 évvel ezelőtt Kós Károly, e vidék apostola Bábonyban gazdaiskolát, hogy évente 40—50 gazdaifjat oktassanak magasabb iskolát végzett gazdatanítók az okos munkára.

Színpompás viseletükkel fel-feltűnnek minden tavaszon a pesti árumintavásáron, kivált asszonyaik. A muszulynak nevezett, kétfelől felcsapott szoknya őrzi a keleti egykori lovasnomád nép női viseletének emlékét, sőt egykori gazdag díszét, motívumait is, az eléje akasztott hímes selyemköténnyel együtt. Turkesztánban ma is ilyen muszulyban lovagol a nő, de gyöngyök, selyemkötény nélkül, sokkal szegényebben, mint nyugati rokona. Féltve őrzi a kalotaszegi magyarság minden ősi hagyományát, divatját, színpompáját s ha másra alig telik, még akkor is kivarr magának a legszegényebb fehérnép is egy-két kötényt s muszulyt. A jómódúaknak 4—5-féle színű szoknyája is van, mindből több: a vörös- és sárga-, zöld-kihajtós muszuly vidámabb alkalmakra, esküvőre, keresztelőre s a templomba — a fekete meg temetésre. Hímes ingükön (vállfüsnek, vagyis vállon kivarrottnak mondják) piros hárász bojtot viselnek, semmi más kapcsot, gombot vagy csiptetőt. Ez a piros hárász is eleveníti, színesebbé teszi viseletüket s a Nádas völgyében bosszintó a neve, mert ugyancsak bizigálja a legény vagy férj orrát, hogyha ölelgetős kedvében van.

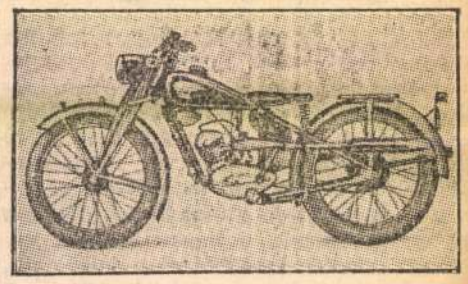
A férfiviselet télen-nyáron kékszínű szűrposztó kabát, tulipán-himzésekkel; hozzá pörgekalap járja a bánffyhunyadi vagy az egresi, kolozsvári kalapostól. Hímzett börmellényük a „bujka" vagy más szóval „bujjbelé", de egyre ritkul manapság ez a drága, börrátétekkel is cifrázott, félig alföldies mellény. A drága és inkább lovaglásra alkalmas csizmát kezdi kiszorítani a katonasorból ottmaradt bakancs, nyáron meg a fatalpú szandál, amihez a módosabbak lábszárvédőnek, tarlóra mentükkor ú. n. „lábbűrt", vagyis lábbört viselnek.

Egy falujok sem ismeri a tétlenkedést. Szorgalmukkal párosult üzleti érzékük folytán majd' minden falunak van valami különleges, reá jellemző iparága, mintegy divatos mestersége, így pl. Darócon színes és faragott bútorok, Egeresen és Inaktelkén női mellények készülnek és szalmakalapok, Hunyadon hasonlóképp kalapok, de mint járási székhelyen, úgyszólván a kis országrésznek fővárosában minden egyéb ipartermékek is. Cserepet különösen itt, Hunyadon gyártanak a földművelő-iparosok. Sosem élesen elkülönült „üzemi" rendszerben, lélektelen gyártási módon, hanem a rögtől soha el nem szakadó ember tempósságával, egyénítő hajlamával. Ezért hiresek varrottasaik, cserepeik is. Megannyi egyéni, művészi alkotás még a legutolsó sújkolófa is, a szelid patakocskákban ilyenkor nyáron térdig benngázoló mosóaszszonyok kezében.

Már a felületes átutazót is meglepi, amint valamelyik oláh falunak gizes-gazos útjairól befordul a kocsija a szép, sudár jegenyékkel szegett magyar vidékre, a vérünkből való testvérnépnek tiszta, rendezett házai sorába. Mindenütt mosolygó alma-, gyümölcsöskertek és sok-sok drága aprómagyar. Nem csoda, hogy szeretettel bajlódik, tesz-vesz házatáján a legszegényebb gazda is, hiszen gyermekeinek alkot s a maga örömére faragja ki galambdúcos kapuját, akárcsak a székelyek. Ez a két testvérnép ajándékozza meg a magyarságot a legszebb kapukkal! Teli virággal, színes ősázsiai álmokkal minden kapuzábé (ez a félfa neve), teli az aszonyok dolgos kezének hímzésével minden hajlék.

A tisztaszobában, hová csak ünnepi alkalomkor ülnek, romlatlanul őrzik a legrégibb berendezés emlékeit. Évszázadokra tehető ennek a sarokra rendezett, most városon is divatozó bútorzatnak az elhelyezése, sőt még a formája, dísze is. Ezt az ősi díszes szobát minden bútordarabjának még az elhelyezése is konokul őrzi nemzedékről-nemzedékre s az újházasok holmija legfeljebb elevenebb, frissebb színezetű mint az öregeké, de alakban, mintában hiven követi a régit. A két falon mindenütt tányérok, kancsók virítanak, egyik sarokban áll az asztal, körötte karosszékek

Zobel HARISNYA
SZAKÜZLETEK:
IV., Petőfi Sándor-u. 2
(átjáróban)
VI., Teréz-körút 34
(Dessewffy-utca sarok)

Megérkeztek
a legujabb tipusu
100-120-125-ös
ARDIE és TORNAX
kis motorkerékpárok!
Raktárról azonnal szállithatók kedvező fizetési feltételek mellett
SIRAKY motorszalon, Hunyadi-tér (Keresztény vállalat) 9. Tel.: 220-868

SZENT ISTVÁN

országépitő Jobbjának szent ereklyéjét a budai királyi várkápolna őrzi. Így Budapest Székesfővárosé a nagy nemzeti kötelesség, hogy áhitatos gonddal ápolja és fenntartsa népünk szivében s a külföld megbecsülésében első koronás Királyunk áldott, csodálatos emlékezetét.

Ezeréves államunk ősi hagyományaihoz hüséggel ez esztendőben is eljönnek a magyar főváros falai közé a Szent Korona tagjai, kik eltörölhetetlen örökségében élnek itt s mindenütt, hódolni a Nagy Király dicsőségének, hogy a fényes mult előtt hálával leborulva és az Égig magasodott Szent Királyra emlékezve, megerősittessen népünk nagy emberi elhivatottságának s e végeken rendeltetésének tudatában. Emeljük lelkünk elé a magyar öntudatot, amely az eltelt küzdelmes, hosszú századok alatt alkotó életet adott az országnak s a világ müvelt népei előtt tiszteletet szerzett és immár a második ezerév felé viszi nemzetünket.

Törvényhozó Szent Királyunk rendeléseinek és akaratának országunk feletti elmúlhatalan hatalmába vetett rendithetetlen hittel hordozzuk meg ünnepi körmenetünkben népünk nagyjainak és kicsinyjeinek testvéri egyetemében a Szent Jobbot, hogy áradó kegyelmének ragyogása fénnyel töltse be a lelkeket és megvilágitsa törekvő lépéseink előtt a követendő útat.

Szent István-ünnepségek Esztergomban, Székesfehérvárott és Kalocsán

Szent István király születésének helyén, Esztergomban, augusztus hó 15-én, Nagyboldogasszony ünnepén díszes körmenetben hordozzák körül Szent István, Szent Gellért és Szent László ereklyéit a főszékesegyház előtti téren. A menetben ez alkalommal résztvesznek a küldöttségek és az összes hatóságok. A Bíboros Hercegprímás Ur Őeminenciája ünnepi misét mond és szentbeszédet tart.

Délután nagy sportverseny és ünnepély a MOVE sportpályán.

Augusztus 20-án délelőtt egyházi ünnepségek, délután és este virágos csónakfelvonulás, tűzijáték.

Székesfehérvár, az ősi királykoronázó város, amelynek püspöki bazilikája őrzi az első magyar király, Szent István koponyáját, ahol Szent István bazilikájának maradványai állanak s ahol a romok között áll Szent István márványkoporsója, augusztus 20-án ünnepi körmenetben hordozza körül a régi várban Szent István koponya-ereklyéjét.

Az ünnepélyes körmenetben a város és megye lakói népviseletben vesznek részt, az ünnepségeket megelőző és követő napokon pedig tündéri fénybe borulnak a szentistváni romok, a nagy király koporsóját rejtő mauzóleum, a III. Béla király és felesége koporsóit őrző bazilika és a város egyéb emlékei.

A Szent István király alapitotta érsekség ősi székvárosában, Kalocsán, augusztus hó 15-én fényes keretek között üli meg a város Nagyboldogasszony ünnepét. Az ünnepségeket a Főszékesegyházban tartott főpapi nagymise vezeti be, mely után díszes körmenet következik a Főszékesegyház körül. A körmeneten és szentmisén való részvétel teljes búcsúval jár. *Ez a búcsú a kalocsaiak úgynevezett „Torkos búcsú"-ja.* Különös eseménye e napnak a Földmüves Ifjúsági Egyesület táncmulatsága a bokrétások festői népviseletbe öltözött fiatalságának táncbemutatójával.

— **A régi Nagy-Magyarország** egyik legismertebb cége, a Lipcsei női divatház (Apponyi-tér 4.), amely nemcsak megbizhatóságával tette hiressé nevét, hanem páratlan ízléssel szolgálta hölgyközönségének divatigényeit, most ismét tanujelét adta vevői iránti szeretetének, amidön árait a mai gazdasági viszonyokhoz mérten a legméltányosabban szabta meg.

Kalotaszegi nép-
ünnéket rövid
jellemzése

GerErd 160. l.

Budai kút pal

817

A KALOTASZEGI NÉPMŰVÉSZET.

Irta: BOKOR IMRE.

A régi világban észre sem vették a nyáját legeltető pásztort, aki unalmában elsirta bánatát furulyaszó mellett. Kint, a természet ölében, a szabad élet lett otthona a juhpásztornak. A szabadban töltötte életének nagyobbik felét, míg a gunyhóját csak az esti pihenésre használta. A madárdal és az a fenséges mindenség, amit a természet ezer változata kínál, sok romantikát szült, s ebből keletkezett a népmese. Mikor aztán tele szítta magát a juhász, a szabadság illatos balzsamával, unalmában elővette bugyli-bicskáját, leszakított az árnyat nyujtó füzfárol egy ágat és ösztönszerüleg tele faricskálta ákumbákumokkal. Ebből keletkezett a faragó népmüvészet. Eleinte céltalanul dolgozott, majd lassanként gondolatait vitte, a sok naivitástól hemzsegő munkájába.

Legelső sorban foglalkozását használta fel alapul és apro kosfejeket, szarvakat faragott a füzfabotra. Ha ezt a témát kimeritette, következett: a templom tornya, Julískájának csattos imakönyve, utszéli keresztek, majd az öreg számadó-juhász portréja. Az ilyen kifaragott füzfabot aztán haza került a faluba és vasárnap, a templom téren bemutatta a falu okosabbjainak. Tanakodtak rajta és az öregek megkritizálták a munkát. Mosolyogtak rajta, de azért tetszett a dolog. Ez aztán inspirálta a többi bajtársat is a munkára. Nekik is volt hozzá elég idejök, mert ők is juhászok voltak. Valóságos verseny keletkezett a füzfávessző faragászatban és mennél több vasárnapot rótt le a piros betüs kalendárium, annál több faragott füzfabot került forgalomban, a templom előtti térségen.

Nem volt még akkor drótnélküli távíró és mégis megérezte a tizedik vármegye pásztora, a messze távolban lakó bajtársának gondolatait és ő is elkezdett füzfabotot faragni. Azt csinálta az erdélyi juhász, amit a somogyi pásztor tett. Őt is az unalom, meg a természet tanitotta meg faricskálni. De még is csak haszontalan naplopó munkának tartották az ilyesmit akkor, figyelmet csak a legszükebb családi körökben tudott kelteni.

Ha valamelyik uraság elvette juhászától a faragott botot, csak azért tette, hogy legyen mivel elrakni a lusta gézenguzt, nem pedig azért, hogy néprajzi becse miatt megőrizze. Csak ugy véletlenül került fel a padlásra egy-egy ilyen darab és hála az idő vasfogának, elkallódott egy kuckóban néhány évtizeden keresztül. Igy találta meg véletlenül a földesur unokája, aki már gyönyörködni is tudott rajta. Ő már eltette a botgyüjteménye közé, mert hallott valamit a rajztanártól az iskolában ilyesfélékről.

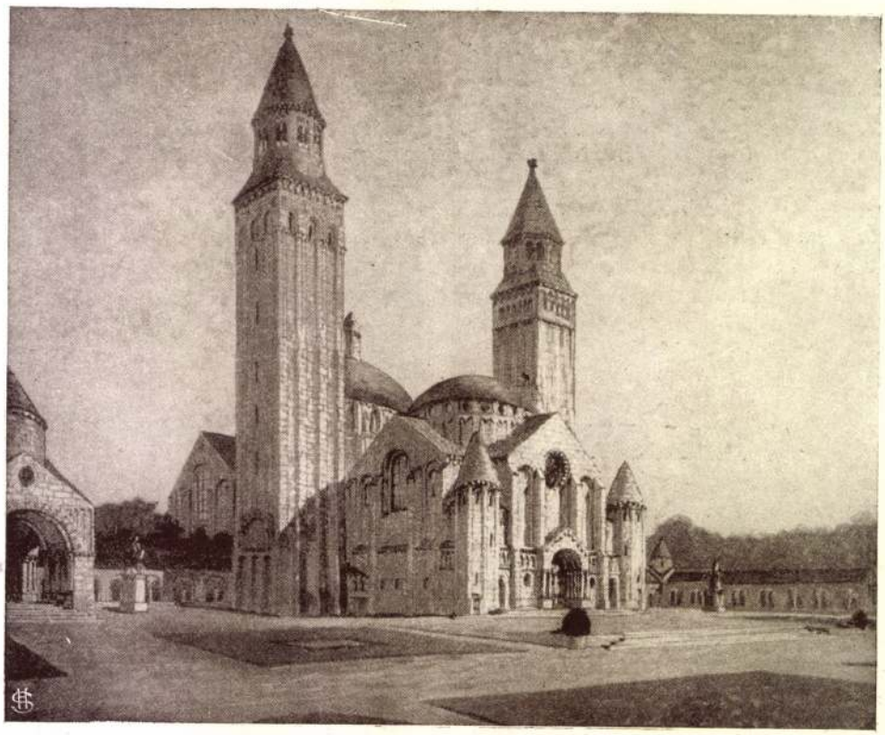
Hogy a magyarországi földmives, ilyen gyenge előzmények után, még is magára tudta vonni a müveltebb ember figyelmét, azt csak is az ő vele született őstehetségének köszönheti. Nem voltak faktorok, akik komolyan foglalkoztak volna a néppel. Tehetségét figyelemre sem méltatták, de annál jobban dolgoztak azon, hogy a haladásban és a kulturában visszafejlesszék őket. Mind ennek dacára, hatalmas méretekben fejlődött ki a magyar földmüvelésben, a művészet iránti készség. Különösen bizonyos megyékben, egyes körzetekben, feltünő arányokban koncentrálódott, a nép művészi tehetsége.

Lassanként kifejlődött, minden szakképzés nélkül a fafaragászat Kalotaszegen. Figyeljük és tanulmányozzuk kissé, a kalotaszegi nép sajátos életviszonyait.

A kalotaszegi körzet, mely körülbelül 34 községből áll — Kolozsmegyében van. Kalotaszeg nevü község nem létezik hanem az egész községi csoportozat viseli a Kalotaszeg nevet, mint például: Bánát vagy Barcság. Kalotaszeg lakosságát, magyarok és románok képezik. Elénken jellemzi a kalotaszegi magyar népet még az a körülmény is, hogy a községek keletkezésénél, a legnagyobb óvatossággal szeparálták magukat a románoktól. Kevés kalotaszegi község van, a hol néhány magyar család lakik s ha lakik, akkor az érdeke kivánja azt ugy.

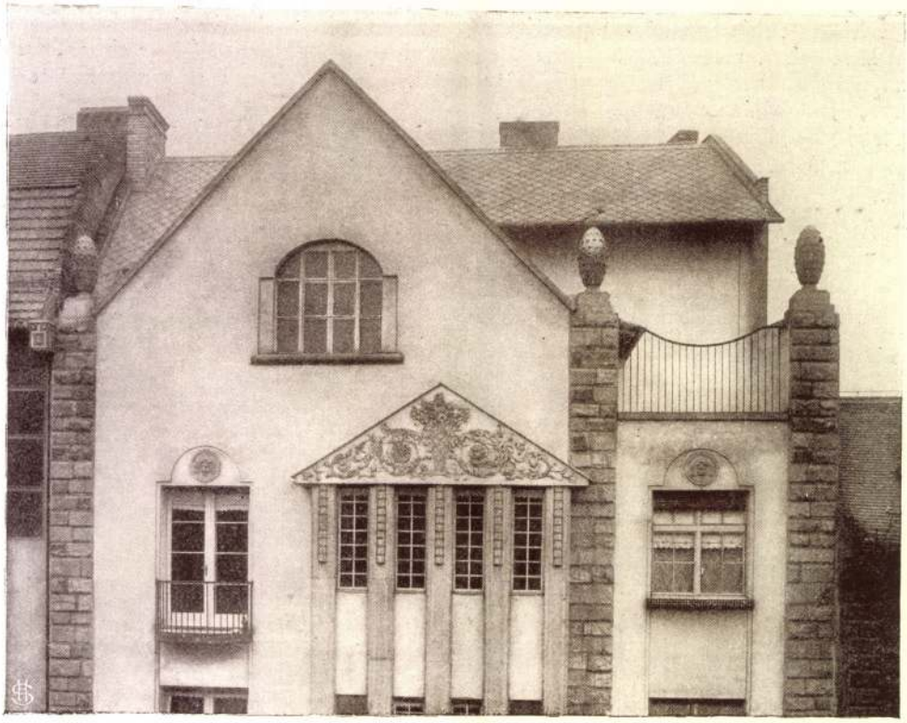
Erdély éghajlati viszonyai, meg a szegénység késztette a kalotaszegi népet, hogy az esztendő nagyobb részét, de különösen a telet, — munkátlanul töltse el. Az a kis darabka föld, amivel a földmüves rendelkezett, nem vette tulságosan igénybe idejét, de nem is szerezte ki belőle, az évre való legszükségesebbeket sem. Az 1848 előtti terhek, a robot és a dézsma, annyira sanyargatta ezt a népet, hogy sujtoló erejét, még ma is érzi és szenvedi, nagyon sok kalotaszegi család.

A Lakás 1914. 4. 7.

Ferenc József jubileumi templom

Tervezte: Lechner Ödön műépítész.

Bérház.

Tervezte: Haász és Málnai műépítészek.

Több évtizednek kellett elmulnia, míg az igától görnyedő nép kissé lélegzeni tudott. A szabadság érzete örömet és vidámságot váltott ki az emberekből és több reménységgel fogtak a dologhoz. A düledező gunyhók, lassanként kiegyenesedtek és a földoduk helyén lakóházakat kezdtek építeni. Versenyre kelt egyik szomszéd a másikkal és e versenygés életre keltette a kalotaszegi nép tehetségét. A férfiak az építészetben, a nők, az öltözködésben versenyeztek egymással. (Sajnos azonban, hogy a kalotaszegi nő, festői viselete ma már teljesen megváltozott, mert a gyári készítmények és a boltiáruk elrontották a nép ízlését.)

A férfiak pedig, furtak és faragtak, hogy mentől szebb köntösbe öltöztessék a portájukat. Figyelmök kiterjedt, a ház tájékának minden tartozékára és festői képet nyujtott a faragott zsindelyes kapu, a festett és faragott ökör járom, a ház tornáca és minden apró kis házi eszköz. A lakóházon kívül, még a község más tartozékát is kicifrázta a kalotaszegi nép. A szabadkézzel kifestett tarka templom menyezetek, kézzel faragott sírkeresztek és sok más érdekes alkotás avatta nevezetes eseménynyé Kalotaszeget.

Sok évtizeden keresztül azonban, csak lokális jelentősége volt a kalotaszegi nép munkálkodásának. Nem gondolt senki arra, hogy a vele született tehetséget értékesítse és saját előnyére hasznossá tegye. Az ideát, néhai Gyarmaty Zsigáné varrottas aktiója adta meg, aki lelkes fáradozással dolgozott a kalotaszegi nép megélhetésének elősegítésén. Az asszonyokat oktatta Gyarmatyné a kézimunkára és sok küzködéssel világhirűvé tudta tenni, a kalotaszegi varrotasokat. Áldás volt minden fillér, amit e munkával kerestek az asszonyok, mert a sok szabad időt értékesítették, de azért ez sem oldotta meg a gordiusi csomót. Itt csak a nő keresett, míg a férfi utazással, vándorlással értékesítette a munkákat.

Az utazás és a házalás, anyagi és erkölcsi károkat okozott, mert a míg a gazda távol volt hazulról, a pénz és idő veszteségén kívül elhanyagolta családi életét. Gyermeknevelés, vallási élet mind-mind veszendőben volt addig, amíg a férfiak nem fogtak otthon ülő háziipari munkához. Sajnos, hogy ezt a felfogást csak néhány józanabb gondolkodásu ember tette magáévá, mert még a mai napig sem szünt meg a kalotaszegi varrottasokkal való házalás.

Néhány ember összeállt és faragni kezdett. Eleinte apró asztalkákat és dísztárgyakat készítettek, később pedig nagyobb butotárgyakat is hoztak forgalomba, mert a kolozsvári faipari szakiskolában kiképzést nyertek egy három hónapig tartó háziipari tanfolyamon. Ezeket a tárgyakat is eleinte rendszertelenül, utazva, házalással terjesztgették, míg ma az érdekeik felkarolására alapított: Kalotaszegi háziipari szövetkezet terjeszti nagy lelkesedéssel.

Miután Kalotaszegen, illetve Körösfő községben kenyérkérdés a háziipar fenntartása, ma még nem fektethetett az intézőség nagyobb sulyt arra, hogy a faragott butorok készítése a nagyobb művészi követelményeknek is megfeleljen, noha a háziipar szemüvegén át nézve, egy kis jóakarattal találunk benne művészetet is. A népművészeti kereteket azonban, messze, az átlagon jóval nagyobb arányokban felülmulja.

Az a sok kísérletezés, melyet e szociális jelentőségü háziiparral eddig folytattunk, meggátolta fejlődésében az aktiót, de annál több reménységgel akarjuk a mulasztásokat a közel jövőben kipótolni. Számot kell vetnünk azzal a lényeges körülménnyel, hogy e nagy szaktudást és technikai képzettséget igénylő butorkészitést, egyszerü, kérges tenyerü földmüvelők kultiválják, akik kizárólag a földmüveléstől és házkörüli teendőktől elvont szabad idejöket szentelhetik e munkára. Mohó vággyal és lelkesedéssel szeretnek ezek az emberek tanulni, de erre a megélhetéssel járó küzdelmek nem nyujtanak elég időt és alkalmat. Az a néhány rövid ideig tartó háziipari tanfolyam, amelyen technikai kiképzésben részesültek, nem volt elég arra, hogy a jövőben most már a saját tudásuk alapján keressék boldogulásukat.

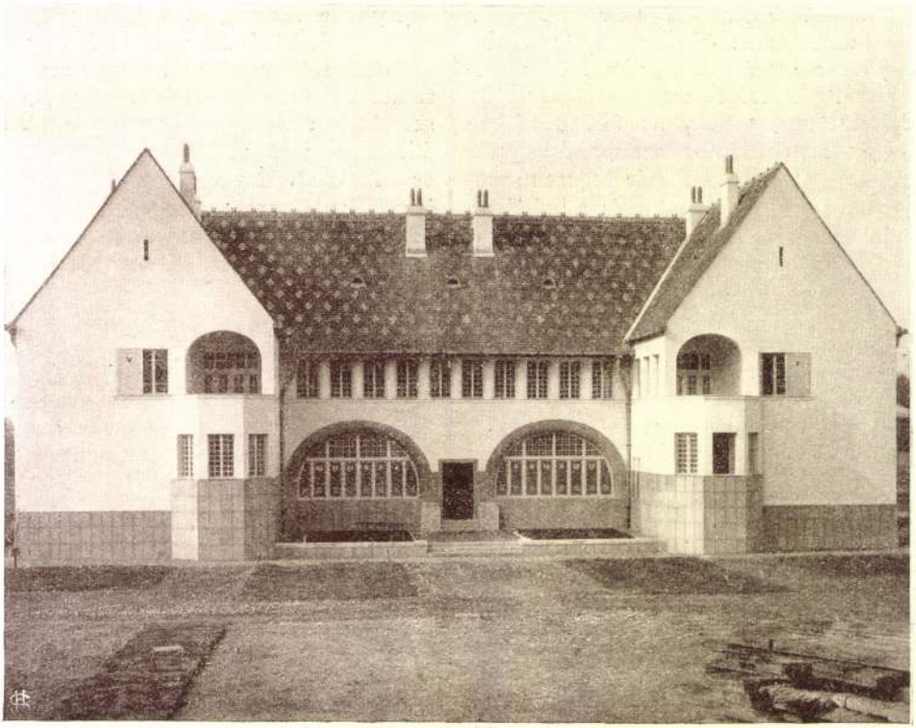
Ha figyelemmel kisérjük némely törekvő külföldi állam hasonló háziipari mozgalmát, megdöbbentő és elszomorító arányokban látjuk elmaradottságunk méreteit. Pedig ne keressük ennek okát ama megszokott és unalmassá vált sablonos: „magyar élhetetlenségben", hanem véleményem szerint azok a faktorok állják utját a boldogulásnak és haladásnak, akik játszi könnyedséggel elősegíthetnék azt.

Kalotaszeg, amely tagadhatatlanul visszafejlődött a régi hírnevéhez képest, még is olyan művészi-talaj és rendelkezik azon kellékekkel, amely egyenesen predesztinálja arra, hogy fontos szerepet játszon a kulturális háziipar fejlődésében. Tehát a folytonos oktatás feladata háramlik azokra a faktorokra, akiknek kötelessége előmozditani a tanulni és boldogulni vágyó népet.

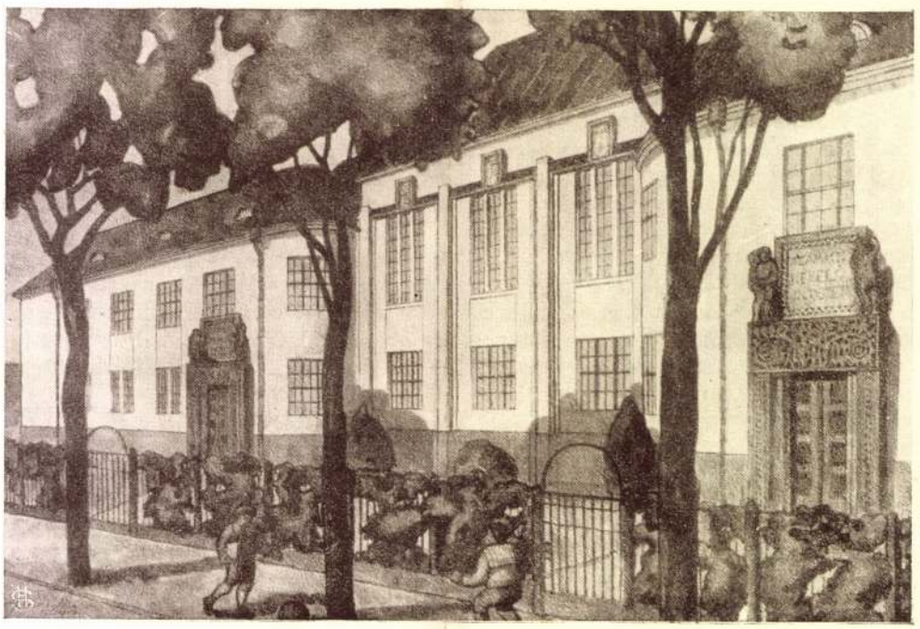
Nálunk Magyarországon az a rossz szokás honosodott meg a laikus ember gondolkozásában, hogy mihelyt kulturális munkálkodást akar kifejteni, az állam nyakába akarja sózni az ügyet a vele járó felelősséggel együtt, mert ezzel akarja leplezni a saját élhetetlenségét és erőtlenségét. Ez nem jól van igy. Az állam minden esetre legyen előmozditója a hasznos aktiónak, egyengesse utját a boldogulásnak, adjon szárnyakat a fiatal kezdőknek, de ezzel fejezze is be misszióját. A társadalom összeségének és a benne élő egyes faktoroknak is vannak kötelességei a népjóléti intézményekkel szemben és csak kötelességét teljesitené számos erre hivatott egyen, ha a saját jószántából állana segitségére az ilyen mozgalmaknak.

Ha életre való és reális alapokon nyugvó aktiót indit valaki, szervezze meg jól és fektesse olyan alapokra a pilléreket, hogy ne omoljék össze. Meg kell hogy éljen a saját zsirjából, minden valamire való intézmény. Kalotaszeget sem vonnám ki e feltétel alól, ha ott nem volnának speciális viszonyok és ha a kalotaszegi háziipar aktiója a legelemibb — az aktió arányaihoz mért — támogatásban részesülne.

Itt teljesen magára van hagyva és nélkülözi azt a keveset is, ami sokkal egyszerübb és kisebb kalíberü intézményeknek rendszeresen, de teljesen indokolatlanul kijár. Ezért kell az ottani háziiparosok kezdetleges és szebb reményekkel kecsegtető munkáit elnézőleg és sok jóakarattal bírálnunk. A legközelebbi jövőben nagyobb prespektivánk nyilik az aktió kiterjesztésére és aztán átadjuk méltó hivatásának Kalotaszeget. Majd meglátjuk, hogy mit tudnak alkotni a nép művészei akkor, ha a tervbe vett iparmüveszek irányitása mellett fognak munkálkodni.

Országos csendőrségi iskola. Tervezte: Vágó József műépitész.

Ceglédi Amke internátus. Tervezték: Janszky Béla és Szivessy Tíbor műépitészek.

Kalotaszeg

Czuczor

Cod

Gyarmathy Zsigáné:

A Kalotaszegi

Varrottasról. „Egy

roman ur"-nak.

Vas. Ujs.

1889. 223. l.

Állandó
gyümölcsvásár

ST, XI.,

kolozsvári átmeneti vidéken ruhának neveznek. A *kötő* rendesen ugyanoly szinű és anyagú, mint a muszuj, felül van a madzagja, mely 3—4 újjnyi széles; a kötő a szoknyához hasonlóan szintén ránczba van szedve s e ránczokat a muszuj szedéséhez vagy koczkájához hasonló varrás kapcsolja össze, melynek az Alszegen és Felszegen a neve darázsfészek, vagy koczka, a kolozsvári átmeneti vidéken pedig hányás vagy fércz. * A kötő szélét széles, szines pántlika futja körül három oldalról, mely vagy tisztán piros, vagy kék, zöld és fekete (a sárga hiányzik) virágokkal ékített piros alapszinben. A kötőnek alsó két sarkában rendszerint egy-egy nagy rózsa van, vagy kihimezve, vagy hárászból, nem ritkán gyöngyökkel is kivarrva a jobbmóduaknál. E rózsát a belső oldalon néha még két szalaggal körülvarrják a vagyonosak, úgy, hogy a rózsa egy négyszögben keretel körülvéve fekszik; e keretnek nem a kötő széléhez tartozó két részét vetésnek vagy szarufának nevezik, mely a Felszegen ritkább, mint az Alszegen, de leggyakoribb a kolozsvári átmeneti vidéken; ez utóbbi helyen a kötő anyagát oleánczcnak nevezik, a kötőszalag anyagáról pedig azt mondják, hogy az anglia-posztó.

Ünnepi alkalmakkor a kalotaszegi nők a kaczér muszuj helyett a sürű és mély ránczba szedett gyolcs fersinget veszik fel. Ezt úgy ránczolják, be, hogy a fersinget az asztalon lenyujtóztatják, vizesen, aztán ránczba szedik és minden ránczot letüznek; ha a fersing megszárad, kemény lesz és ránczai is megmaradnak. A ránczoknak persze a fersing gallérjától az aljáig szabályosan és pontosan kell egymásra következniök. Emlékszik még a nép a mult egy ünnepi divatjára, a rása-szoknyára, de nem találtam sehol asszonyt, a ki azt le tudta volna irni, hogy milyen volt régiben; bizonyos az, hogy az egész Kalotaszegen mindenütt ép úgy el vala terjedve, mint a mērevaló, vagy a vállfüsing.

Ritkább, de igen szép a füzős váll, mely mindinkább divatját mulja; ez piros posztóból készül, derékig ér, mellben kivágott s elől szalaggal és nem zsinórral füzős. Elől is, hátul is, a mellben és a hátban széles fát, és olykor vasat varrnak a vállba, a hátsó legalább három újjnyi, a mellső egy újjnyi széles, mindkettő halcsontként szerepel. A füzőszalag piros szokott lenni s kapcsokra való akasztás által füzhető be; a piros posztót pedig fekete csipke gazdagon disziti. Ilyen füzős vállat csakis a pártás lányok viselik, a ki egyszer pártáját elhagyta, a füzős vállat csak lánykori emlék gyanánt őrizi. Csodálatos, hogy a nép a vállfüző ritkaszőttes szalagját, valamint a hasonló anyagu köténymadzagot és a fökötő csipkéjének alját teveszőrpántlikának nevezi.

A férfiak által használt bőrmērevalót a nők is teljesen hasonló mértékben használják, s nem sajnálják vagy nem törődnek vele, hogy az nemesen kifejlett és domboru felső testüknek hordóalakot kölcsönöz. A férfi és női mērevalók közt különbség nincs, nagysága, alakja, diszítése, szinei mind a kettőnél ugyanazok. Van azonban a nőknek egy félczombig érő csipkés merēvalójuk, melynek ujja nincs, zöld posztóból készül, fekete prém vagy csipke díszszel, bárányborrel bélelve, ez már a testhez simulékonyabb s annak rendkivül kaczkiás külsőt kölcsönöz. A bőr mērevalóhoz hasonlóan használják még a nők a czondrát vagy daróczot, fehér vagy szürke gyapjuból, csak abban különbözik ez a férfiakétól, hogy oldalaszalya, mely piros és fekete posztóból van, a piros hárászbojttal együtt nagyobb, mint a férfiaké.

A nők lábukon csizmát viselnek piros bőrből, bár a gyári élet hatása itt is erős nyomokat hagy s kezdik *felkapni* a fekete csizmát, patkolt sarokkal, dufla talppal, sárgabőr szegélylyel; de ez csak Bánffy-Hunyadon s ott is csak az élénk szineket nem kedvelő öregek közt kezd tért nyerni.

Ha a lányok és fiatal asszonyok ünnep- és vasárnapokon a templomba mennek, jobb kezükről elmaradhatatlan a keszkenő, mely világos virágokkal tarkán szinezett kendő; a szinezés bár tarka, a szinek azonban többnyire a sötétebb árnyalatokból valók s igy nem rikitóak. A nép négyféle keszkenőt ismer, a zsali keszkenőt rojtokkal, a kásmért rojtok nélkül, az olajost és a kartont.

* Egy esetben a hányást 95 mm.-nek mértem. (Bogártelke.)

BLANTYRE SZÉKESEGYHÁZA KÖZÉP-AFRIKÁBAN.

Amerika fölfedezésének négyszázados évfordulója alkalmából gyakorta jut ma eszébe a művelt olvasónak egyik vagy másik részlet e nagy világrész polgárosításának történetéből s mindannyiszor a kegyelet mindent megaranyozó fénye ékesíti föl ezt a fölmerülő emléket. Nem is szükséges e kegyeletes érzelemhez messzire kinyuló s a mesés őskorban elvesző időtartam. A ma világvárossá lett Chicago polgára kegyelettel keresi föl az egykori halászkunyhók helyét, hol oly ifju életet élt városának bölcsője volt; s azok a vadászok és kereskedők, kik egykor Amerika belsejébe utat törtek a művelődésnek, Cooper regényei nélkül is vonzó alakban maradtak fönn az utókor lelki szemei előtt.

Blantyre székesegyháza Közép-Afrikában.

Ily kegyeletes emlék lesz egykor (nem mondjuk többé, századok mulva, hanem gyorsan élő korunk szelleméhez illőbben: már egy pár évtized mulva is) az a kép, melyet most mutatunk be olvasóinknak: egy székesegyház Afrika belsejében, olyan helyen, hová egy emberöltővel ezelőtt európai embernek még lába nyoma sem tévedt, oly földrész belsejében, melyet még ma is méltán neveznek «sötét világrész»-nek. A kép, melyet magunk előtt látunk, nem feltünő. Csinos és tekintélyes templom, a minő Európában sok ezer meg ezer van. Jelentőségét helye adja meg s ez abban áll, hogy ez a templom Afrika belsejében épült, ezer kilométernyinél nagyobb távolságban a tengerparttól, teljesen négerek által lakott vidéken, hová nem hatolt el még vasút s a hol európaiak letelepülései nem alkottak jelentékenyebb lakott telepeket. A blantyrei székesegyház tehát a polgárosodás úttörő jele, s oly jel, mely e vidéken már a keresztény művelődésnek megszilárdulását jelenti. Avagy szükséges volna a négerek számára egy ily templom, ha azok még valóban vadak lennének?

Kegyeletes tekintettel nézhetjük e templom rajzát már e szempontból is; de még jobban felköltheti figyelmünket, ha megtudjuk, hogy e templomot nagyobbrészt maguk az afrikai benszülöttek építették s az üveget s nehány belső felszerelési tárgyat kivéve minden szükséges anyagot ott helyben állitottak elő. Csodás világ ez, a hol az ipar és polgárosodás oly gyorsan vert gyökeret, hogy ily meglepő eredményt hozhatott létre.

S mindez különösen a kegyes angol misszionáriusok érdeme, kik nagynevű elődjüknek, Livingstonenak felhivására mintegy 35 évvel ez előtt telepedtek le ezen a vidéken s azóta annak valódi jóltevői. A templom építője is egy Scott Dávid Klemens nevű missziónárius, ki egy pár kollegájának segitségével maga készitette el a milanói dom mintájára e templom tervezetet, s maga építtette azt fel a benszülöttek által.

Blantyre a Nyassza-tó déli csúcsához közel fekszik, igen egészséges és termékeny vidéken, melynek a tenger színe fölötti jelentékeny magassága az európaiak egészségére is kedvező. Közel hozzá van a tekintélyes Shire-folyó, a nagy Zambezi mellékfolyója, melyeken ma már rendes gőzhajó-közlekedés van, habár egy pár vízzuhatag s a Zambezi torkolatánál elterülő homokzátonyok a közlekedés és kereskedelem élénkségére nagyon zavarólag hatnak. Blantyre fölött van továbbá a tekintélyes Nyassza-tó, melyet csak egy aránylag keskeny földszalag választ el a nagy Tanganyika-tótól, a melynek partjain ismét több virágzó európai telep van. Ezt a vidéket a mult évben a keletafrikai nagy osztozásnál az angolok kapták; de különben is az ő kezökben volt az előbb emlitett misszionáriusok megtelepülése folytán, bár a portugálok, kik a Zambezi alsó vidékét már háromszáz év óta okkupálták, folyvást fentartották igényeiket e területre. Magában Blantyreben és környékén már mintegy száz európai ember lakik, a misszionáriusokat s hivatalnokokat is ideértve, s vannak egyes részek e vidéken, különösen Bachanan és Moir nagykereskedők ültetvényei és parkjai, hol csaknem teljesen elfeledi az utazó, hogy Afrika belsejében él, messze a polgárosodás határától. De a környéken lakó néger törzsek nagyobb részét is műveltnek lehet már mondani, legalább bizonyos értelemben. Baromtenyésztőn, földművelőn kívül sok van közöttük, ki a misszionáriusok telepein nemcsak irni s olvasni tanult meg, de egy s más hasznos iparos foglalkozást is elsajátított, melyek között különösen a kovács és lakatos munkákra tapasztalható náluk nagy hajlandóság. Több napi távolságra ezen európai teleptől már nincs harczias törzs, nincs rabszolgakereskedő, s a Shire-folyón gyakran közlekedő gőzhajók terjesztik az angol nyelv ismeretét s az európai szokásokat, bár alig egy pár száz kilométernyi távolságban az európaiakat már ismét csak hírből ismerő s harczias néger törzsek laknak.

A polgárosodás ez elismerésre méltó eredményét főkép két misszionárius társaság létesitette: a skót presbyteri egyház (kálvinisták) missziója s az angol püspöki egyház úgynevezett egyetemi missziója. Mindkettő, olykor egymás ellen is küzdve, dicséretre méltó buzgalommal dolgozott s váltakozó sikerrel vivott ki eredményeket. Blantyre felvirágoztatása is a skót papok érdeme. Ezek egyike az a már említett Scott Dávid, kinek fáradozása hozta létre a képünkön látható templomot, melynél szebb jelenleg Afrika déli részében nincs, még a ma már csaknem egészen európai szervezetű Fokföldön sem. Scott és egyik társa Mac Ilwain János maguk is képzett mérnökök, (mert az angol misszionárius nagyobbrészt valami hasznos foglalkozást is megtanul a theologián kívül) s a munkásokra kívülök még Buchanan Dávid ügyelt fel, ki a szomszéd Mount-Zomba missziótelep vezetője. Az építési költségről nincs adatunk; de bizonynyal sokkal kevesebbe került, mint ha nálunk készitették volna, mivel a négerek, kik csak most tértek át a kereszténységre s uj hitükben igen buzgók, nagyobb részt ingyen dolgoztak s a kőért és fáért itt még nem szokás fizetni. A templom fölszentelése a jelen évben az úgynevezett fehér vasárnapon történt, a mely alkalommal egyszerre 30 néger benszülött vette föl itt a keresztséget s az úrvacsorát.

A művelődés rohamos fejlődése Közép-Afrikában különösen a Mashona-földön a Zambezitől délre, Taveta környékén az egyenlitői havasok alján, s a Kongo mentében erősebben is mutatkozik, mint itt Blantyre mellett; de kétségtelen, hogy az itt bemutatott szép templom nagy biztositék a mellett, hogy Blantyreben a polgárosodás már biztositva van. Közel van az az idő, midőn a vasútakkal együtt a települők százezrei fognak behatolni Közép-Afrikába, s midőn a majd gombamódra növekvő nagy városok díszes épületei között ez a székesegyház háttérbe szorul: de ez a történeti változás nem árt emlékének, a most bemutatott templomot a jövő nemzedék is kegyelettel fogja tekinteni, mint egyik érdekes jelét annak, mit tehet és mit tesz a művelt ember akarata és igaz buzgalma?

VÁZLATOK A FRANCZIA FORRADALOM TÖRTÉNETÉBŐL.

Második sorozat.

Egykorú és a legújabb források után.

VI.

Az olaszországi hadjárat.

A polgárháboruk testvérölő Kain-harczai közt megszilárdult forradalom eszméire a nemzetközi keresztséget 25 évi külháboru népirtó mérközése adta fel, melyben az ifju köztársaság egész Európával találta magát szemben. S bár a hosszu, sorvasztó harcz alatt maga a köztársaság is elveszett, de alkotásai magvát szerteszét hordták diadalmas fegyverei a világ minden részébe s megteremtették az európai államrendszer mai kifejlődését.

két kötik. A fej diszítéseihez tartozik még a dulandré; ez finom fehér patyolatfátyol, melylyel az egész fejet körülkötik a nyakon, elől a két végét a deréken a kézzel lefogják, hátul pedig a patyolat a sarkakig ér. A dulandrét a menyasszony is viseli, de másféle kötéssel, mint a menyecske. Ha az asszony idősebb lesz, a dulandré is elmarad.

A kalotaszegi nő általánosan a vállfűs inget viseli: legalább ez a divat az egész Fel- és Alszegen. A kolozsvári átmeneti vidék ettől határozottan különbözik; vállfűs inget ott csak a lányok viselnek, az asszonyok inge «asszonyos» vagyis «kötéses.» A női ing általában szintén kurta, csak oly hosszú, hogy a ruhába bele lehet kötni; van egy gallérja, melyet piros vagy fekete fejtővel kivarrnak, továbbá két rövid a könyökön alúl végződő, elég bő, de a könyöknél összeszükűlő újja, melynek alsó részén van a kivarrt kézelő, két hosszan lelógó hárászbojttal összekötve, felső részén a vállfű szintén kivarrva 2—4 újjnyi vastagságban; az ing mellső hasítéka rövid, ez is ki van varrva két szélén, ez a

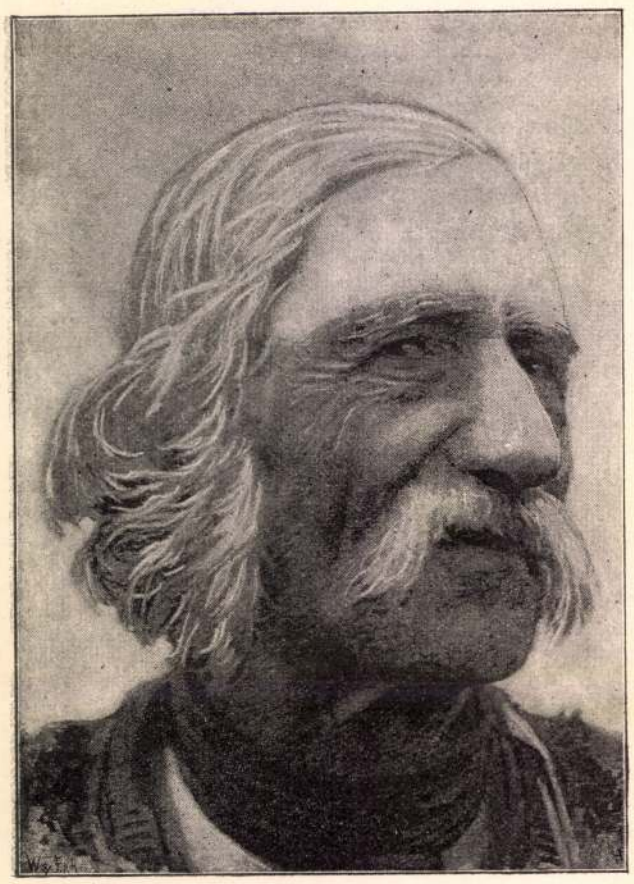

Kalotaszegi leányok füzős vállban és mellrevalóban Bánffy-Hunyadról.

Dr. Jankó János elvétele.

belül 4—5 újjnyi széles színes posztót varrnak, aztán a szoknyát elől felhajtják, a derékon a kötésbe tüzik, úgy, hogy a pengyel is, a posztó is látható, de csak részben, mert elől kötőt viselnek. A muszuj színe mindenütt sötét, barna, kék vagy fekete; fent a karcsú derékon sűrű ránczokban fut össze, melyek a muszuj gallérjában egyesülnek. Ez a gallér B.-Hunyadon csak zöld, a vidéken piros. A gallér alatt mintegy két újjnyira a ránczokat egy különösen e czélra használt varrás, a koczka vagy szedés, fogja össze, mely le van darázsolva (vagyis darázsöltéssel csinálva.) A ránczokban csak az a különbség, hogy egy hányja jobbra, egy hányja balra; általánosan a mélyebb ránczot szebbnek, városiasabbnak tartják. A muszujt e néven csak az Alszegen és Felszegen ismerik, a kolozsvári átmeneti vidéken mindenütt bagazia a neve; a muszuj darázsfészke helyett ugyanott a rózsásférczet használják s általában azt szélesebbre csinálják, mint a Felszegen.

A muszujnak a legfontosabb része csaknem a posztója. A posztó színe állandó; leányoknál és menyecskéknél mindig piros vagy sárga, idősebb asszonyoknál zöld, öreg asszonyoknál fekete;

Kalotaszegi magyar Magyarókerekéről.

Dr. Jankó János felvétele.

Kalotaszegi magyarok Magyarókerekéről.

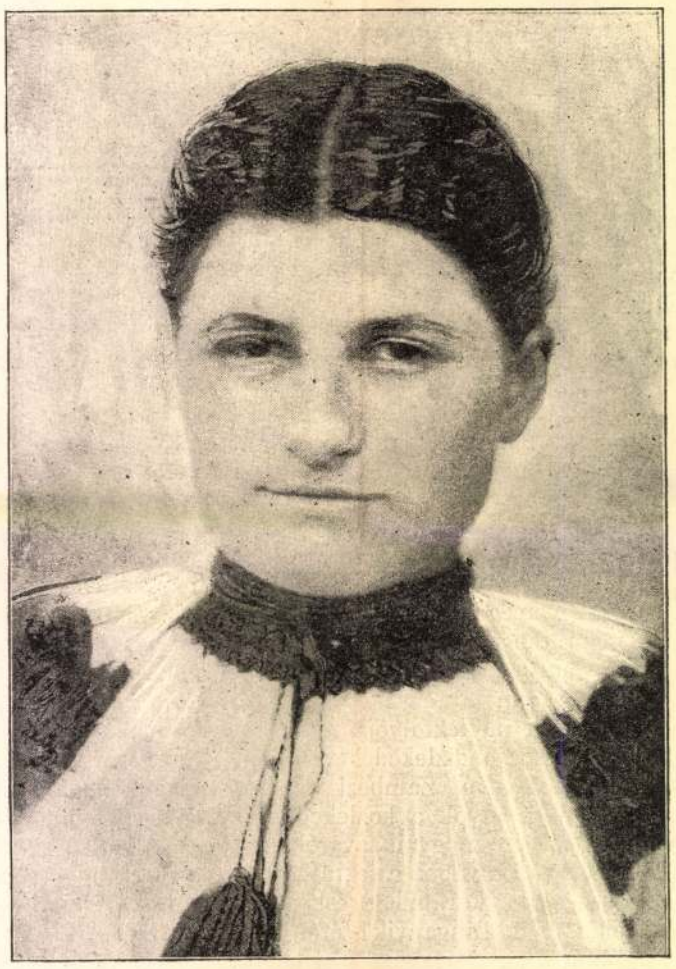
Dr. Jankó János felvétele.

szedés vagy behányás. A hónalj alatti két betoldás közül a felső a pálha, az alsó a czók, mindkettő széle szintén kivarrva. Az összes varrások vagy mind pirosak, vagy mind feketék. A nyakirészt elől összekötik két bojtos kötővel; a Felszegen a két kötőhöz még két szalag is, a kolozsvári átmeneti vidéken pedig még két vendégbojt járul, melyek ugyanoly színűek, a minő a vállfű. A vidékenkinti különbségeket kiegészíthetjük azzal, hogy az ing varrásai a kolozsvári átmeneti területen sokkal szélesebbek, mint a Felszegen és Alszegen, s hogy Bánffy-Hunyadon a vállfű teljesen hiányzik. Az asszonyos ingen a vállfű hiányzik, ellenben helyette a két újj egész hoszszában végig duplasoros piros, vagy fekete kötés van, melyet egy esetben $13^1/_2$ cm. szélesnek mértem.

Az ingre legalul a kurta szoknya következik; ez térdig sem érő s kurta kék palké-ból van készitve; a kalotaszegi nőnek ez a turnűrje, s el is tagadja mindenki előtt, hogy viseli; különben ez csak az újabb divat hóditása, régente szégyen volt ilyenre még gondolni is.

A kurta szoknyára kötik rá a pengyelt (pendely), mely itt nem más, mint fehér tiszta alsó szoknya, fodrosvászonból. Oldalbetoldását aszaly-nak nevezik.

A pengyelre jön rá a muszuj, a kalotaszegi női viselet legjellemzőbb ruhadarabja, melyet a konfirmációtól kezdve haláláig visel. A muszuj nem más, mint egy szoknya, melynek alsó szegélyére

Kalotaszegi magyar leány Magyar-Gyerőmonostorról.

Dr. Jankó János felvétele.

e négy színen kivül mást a kalotaszegi nő nem használ, sőt Bánffy-Hunyad még ezekből is kitörli a pirosat; hunyadi asszony muszuján piros posztó nincsen. A posztó két darabból áll, mely legalúl többszinű kötéssel vagy férczszedéssel van egybekapcsolva, melynek színeiből csak a posztó színe marad ki. A posztót két szélén sinyorozni is szokták, az alsót állandóan (rendesen fehérrel), a felső sinyorozása azonban néha elmarad. A posztó szélessége is változó, kolozsvári átmeneti vidéken keskenyebb mint általában a Felszegen és Alszegen. Bogártelkin azonban 18 cm. széles posztót is mértem. A posztót ki is szokták himezni; legegyszerűbb eset az, mikor az alsó részen, az összekötésnél kihimezik a tulajdonos nevét és a készítés évszámát. Inaktelkén a posztónak csak a jobb felét varrják ki, a balt nem; Bogártelkin az egész posztót gazdagon, széles tulipánokkal háromsorosan himezik ki, mely tulajdonképen kézzel való tamburirozási munka. A muszuj a legkaczérabb és legkihivóbb viselet; a kalotaszegi nő ezt jól tudja s alkalmazkodik hozzá. Régente vasárnaponkint a muszujt leeresztették; ma, ha templomba mennek, fel se veszik, hanem helyette a fersingben mennek; persze, ha délután mulatságra van remény, akkor megint felveszik a muszujt.

A muszujt kiegészítő s nélküle el nem képzelhető női öltönydarab a *kötény*, melyet a Felszegen és Alszegen kötőnek,

VAGYONT ÖRÖKLŐ VÁROS ÉS EGYHÁZ.

Nagy-Kőrösről lapunk egy barátjától a következő tudósítást veszszük:

Nagy-Kőrös városa és ref. egyháza a közelebb elhalt *Kalocsa Balázs* földbirtokos végrendelete szerint, melyet a kecskeméti kir. törvényszéknél e napokban hirdették ki, nagyszerű hagyományhoz jutott.

A szabadságharcz vitéz huszárkapitánya, ki aradi várfogságból kiszabadulta után majdnem két évtizedig gazdaságában visszavonultan élt, öröklött birtokait a legokszerűbb mintakezelés mellett müveltetve, vagyonát közel fél milliónyi értékűre emelte.

Megemlékezik végrendeletében majd minden rokonáról s kinek pénzösszeget, földbirtokot, kinek évi életjáradékot (240—600 frtig) hagyományoz. Cselédjeiről is nemesszívüleg emlékszik meg, hagyván nekiek egész évi bérükön kivül szolgálati éveik számához képest tekintélyes összegeket.

Díszes házát, mely nyolcz szobával, terjedelmes melléképületekkel egy hold területen szép parkban fekszik, *a város* öröklé óvodai helyiségül, — alapul hozzá 33 hold úgynevezett feketei földet (holdjának rendes ára 400—500 frt közt van) és 46 hold nyilasi földet (holdja 200—250 frt közt van). Az óvodába járó szegény sorsú kisdedek, főleg a zordon téli időben, még ingyen ebédet is kapnak, egyébként teljesen tandíjmentesen járnak az óvodába.

A ref. egyház és iskolák örököltek 12 drb első hazai takarékpénztári részvényt (mai értéke 96,000 frt). Ez a végrendelet szerint 350,000 frtra tőkésítendő s akkor a 300,000 frt kamat jövedelme kiosztandó a dunamelléki ref. egyházkerület, a nagy-kőrösi ref. egyház, főgymnázium, praeparandia és elemi iskolák között. Ebből a kőrösi lelkészek javadalmazásának növelésére évenként 800 frt, a főgymnáziumi tanároknak 2220 frt, a praeparandiai tanároknak 1200, az elemi iskolai tanítóknak 2300 frt jut. A szegény tanulók konviktusára, stipendiumokra 1200 frt évi segély adandó.

Református létére a végrendelkező 200 frt évi segélyben részesíti a *róm. kath. egyházat;* a római kath. és izraelita tanítókat is évi 100—100 frt segélyben.

A 350,000 frtra felgyűlt alapból 50,000 frt a részvények évi osztalékaival együtt tovább tőkésítendő újabb 350,000 frtra s ennek kamata ismét a jelzett czélra fordítandó.

Legnagyobb örökös a város lett, kapván 664 hold tetétleni birtokot (holdja 400 frt;) 205 hold kocsiéri birtokot (holdja 200—250 frt) tizenöt drb. kőrösi népbanki, 30 drb. czeglédi gőzmalmi részvényt, körülbelül 50,000 frt értékű instructiót, gabnanemüeket, készpénzt, takarékpénztári betéti könyveket, követeléseket és 13 holdnyi szőlőbirtokot.

Ez összeg, s e birtokok jövedelme is előbb 350,000 frtig tőkésítendő, s akkor 300,000 frtnak kamata kiosztandó, 50,000 frt pedig tovább tőkésítendő s a birtokok jövedelmével együtt újabb 350,000 frtig és így tovább.

A városi tanács köteles lesz évenként egy népünnepélyt rendezni, a hol a szegénysorsú, példás, erkölcsös életű nők és férfiak között erénydíjakat fog kiosztani. Továbbá az egy helyen huzamosabb ideig szolgáló hűséges cselédek állandó évi segélyben részesüljenek szolgálati éveik arányában; pl. a ki egyfolytában 20 évig szolgált egy családnál, az a férfi cseléd 80—100 frtnyi, a nőcseléd pedig 50—60 frtnyi évi nyugalompénzt élvezzen, hogy öreg napjaiban a megélhetés keserű gondjainak ki ne legyen nagyon téve.

A fenmaradó kamatjövedelemből, valamint az újabban 350,000 frtnyira növekedett újabb tőke jövedelméből a város szegénysorsú munkásai segélyezendők olyformán, hogy a városnál állandó foglalkozást találjanak utak, utczák jókarba helyezésénél, rendezésénél való munkálkodásukért.

Ha a jövedelem később megbirja: állandó szinház is emeltessék, a szintársulat pedig szubvencziót húzzon.

«Abban az erős hitben tettem le, — irja végrendeletében egyszerű polgár szerénységével, vagyonom legjelentékenyebb részét egyházam és városom oltárára, hogy előhaladását és boldogulását az általam vázolt kereten belül saját kezükbe tettem le.»

Megjegyzendő, hogy Kalocsa Balázsnak 1891. okt. 9-én elhalt neje ugyan ily szellemü végrendeletében szülővárosát, Kecskemétet tette mintegy 70,000—80,000 frt vagyona örökösévé.

J. I.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Kalotaszeg magyar népe néprajzi tanulmány; irta dr. *Jankó* János, a földrajzi társaság titkára. Tizenegy tábla rajzzal és térképpel. Az «Athenaeum» társaság kiadása. A gyalui havasok szélén, a Kalota és Körös völgyében lakó magyarsággal foglalkozik e néprajzi tanulmány, oly részletesen, mint még a magyar nép egyetlen töredékéről sem irtak eddig. Dr. Jankó János két nyáron tanulmányozta az érdekes népet, s gyűjtötte az anyagot. Sokan voltak segítségére, így Gyarmathy Zsigmond és neje is, a jeles írónő, ki a kalotaszegi háziiparra, különösen az úgy nevezett «varrottas»-ra oly fáradhatatlan buzgósággal hivta föl az ország, sőt a külföld figyelmét is. A szerző nekik is ajánlotta könyvét, melyet szeretettel és nagy gonddal irt meg s kiterjeszkedik benne a kalotaszegi magyarság egész életére, szokásaira, nyelvi sajátságaira.

Harmincznégy falut vizsgált át. Egy-két falu kivételével református a kalotaszegi magyarság; dolgos, eleven eszü nép, a ki az üzlethez is ért, azért zsidó nem is sok közte. Van elég rokonvonása a székelységgel, de azt a hagyományt is el lehet fogadni, hogy szászok olvadtak be a magyarságba. sőt vannak köztük a II. Rákóczi György telepítette tatárok utódaiból is. Az érdemes munkából különben lapunk már közölt mutatványt, s akkor a könyvhöz mellékelt illusztrációkból is bemutattunk egy párt. A könyv leírja az életmódot, a szokásokat, a családi viszonyokat, a kulturális mozzanatokat; kiterjeszti figyelmét a helynevekre, a családnevekre. A kalotaszegi nyelvjárást Czucza János szentkirályi igazgató-tanító után ismerteti, s fölhasználta Wlislocky néprajzi adatait szintén. Végül tizenegy oldalon népies tipusok, épületrészek, házi szerek, díszítési motivumok, kapuk, tornyok rajzait találjuk id. Jankó Jánostól. A tanulságos kötet ára 2 frt.

Rudolf trónörökös verse Magyarországról. *Jókai* Mór a boldogult Rudolf trónörökösnek egy versét közli, melyet az elhunyt királyfi húsz esztendő előtt irt, a mikor először utazta be hazánkat. A vers németül van megirva s a Jókai fordításában igy hangzik:

Végig jártam széles nagy Magyarországon:
A Tisza-vidéken, dunai rónákon;
Kalászdús földeken, árnyékos erdőkön:
Kalangyákkal rakott zöldellő mezőkön.
Pásztorember őrzi legelésző barmát,
Hol egykor hős Hunyad nyerte diadalát.
Majd feltűn a felhők paizsára lépve
Tündér délibábnak megfordított képe.
Láthatáron fényes hegykoszorú látszik:
Kárpátok ormain az alkonyfény játszik,
Hatalmas saskesely kering a magasban,
Madárdal szól mezőn, ligetben, nádasban,
Ha zene szól, puszták fia tánczra toppan,
De ha csatakürt szól, akkor ám még jobban!
Hazáért és trónért vérét nem sajnálja,
Éltét is odadja, ha kéri hazája.
A Felvidék sötét rengeteg erdői,
Az Alföldnek aranykalászos mezői,
Duna-Tisza hallal bővelkedő medre,
Legelők nyájakkal és gulyákkal fedve;
Vágtató ménesek, csikós betyárokkal,
Drága ércz, mit a hegy kebelébe fogla!;
Mind ez összevéve büszkesége, kincse,
E boldog országnak, melynek párja nincsen.

Büszke Budavára kevélykedve néz le
Pestre: a szépségben pompázó testvérre.
Közöttük a Duna, mint a Tiber árja,
Mely Rómát két elvált városfélre vágja.
Ámde ennek hátán hajók raja pezsdűl,
S összeköti Budát, nem választja Pesttül.

Hát a méltóságos fekvésű Esztergom!
Ormán a kupolás, messzefénylő templom.
Mintha álom volna, ábránd tüneménye,
Pedig a valónak szétsugárzó fénye.
Itt trónol a magyar egyháznak hatalma,
Kinek a lelkekre terjed birodalma.
S hol a sötét Bakony-erdő végit érte
S utunkat Balaton zúgása kisérte,
Ott van a magyar Rheims: királyfelkenető
S királyi halottak számára temető.
Hideg márvány alatt eltemetve fekszik
Szent István, a kinek híre nem öregszik;
Áldó jobb kezére ma is emlékeznek,
A ki diadalát szerzé a keresztnek.
Az ország legjava hírét messze adja:
Ő volt a nemzetnek apostola, atyja.

E szép országot ha összevándoroltuk,
Pestnek szellős Duna-partján lelünk nyugtot.

Budán, 1872. február 11-én.

Rudolf.

Tantalusz czím alatt *Kabos* Ede ismert elbeszélő iró, a kitől egy színmű a nemzeti szinházban is előadásra került, négyfelvonásos társadalmi drámát adott ki, melyben egy tettre vágyó ember küzdelmét és bukását festi, nem közönséges erővel, de terjengősen. A szépirodalom barátai a választékos nyelven irt művet érdeklődve olvashatják, mert irói egyéniség nyilatkozik benne. Az Athenaeum-társaság nyomdája állította ki s ára 1 frt.

Előfizetések. *Kistelekí* Ede egy kötetnyit bocsát közre eddig megjelent elbeszéléseiből, egyforintos előfizetés mellett. A megrendelések szerző nevére Kistelekre (Csongrádmegye) czimezendők. — *Lovas* (Röszler) Gyula is «*Sugarak*» czímen megjelenő elbeszélésekre hirdet előfizetést 1 forinttal Kecskemétről.

Hirlapok. A «*Magyar Hirlap*» fővárosi politikai napi lap felelős szerkesztője, Horváth Gyula képviselő a szerkesztéstől visszalépett, de megmaradt főszerkesztőnek; a felelős szerkesztő pedig Fenyő Sándor lett. — A «*Gyógyszerészi Közlöny*» szerkesztője és kiadótulajdonosa, Csurgay Kálmán, elhalálozása következtében e lap szerkesztését és kiadását Kende István eddigi segédszerkesztő vette át.

A «**Debreczeni Ellenőr**» eddigi szerkesztője *Vértesi* Arnold jeles novellistánk a szerkesztéstől visszalépett, hogy szépirodalmi munkásságnak szentelhesse erejét. A szerkesztést öcscse, *Vértesi* Gyula vette át.

Népszinház. Febr. 19-ikén a népszinházban eredeti új népszinmű került bemutató előadásra, képviselőválasztási zajos jelentekkel és tarkaságokkal, a mi alkalomszerűvé tette, s a közönségnél még friss benyomások hatásával találkozott. Az új népszinmű: «*Asszony nem számit*» szerzője pedig *Margittay* Dezső, ismert novellista, ki a szinpadon is nem egyszer tett kisérletet. Ezúttal ért el legtöbb sikert. Népszinművének van elég gyöngéje mind a cselekmény kigondolásában, mely nem valami friss ötletekre és helyzetekre támaszkodik; mind a kidolgozában, mely nem elég biztos, s a szereplők sokat jönnek-mennek benne czél nélkül. Elvitathatlan azonban az érdeme, hogy a szinpadot elevenségben tartja, s ezért a közönség sokat elnéz. A darabban az epizód részek érvényesültek: a választási jelenetek, a genre-alakok. Maga a mese lapos és nem is valami érdekes.

A czím: «Asszony nem számít» olyan mondás, melyet a darabban megczáfolnak. Dehogy nem számít, épen a választások alatt. A korpádi kerület választási sorsát is asszonyok döntik el. Megválasztanák a régi képviselőt, Pelhesyt, de a korteseknek így semmi hasznok sem lenne, kerítenek tehát másik jelöltet gróf Zeöskey (Szirmai) személyében, kit viszont fővárosi hitelezői szeretnének mandátumhoz juttatni, hogy ennek révén hivatalra, rangra kapjon s ők pénzük egy részét visszakapják. Zeöskey meg is érkezik a kerületbe, hol azonban többet foglalkozik Kurucz András (Szabó) tekintélyes gazda Teréz leányával (Lukács Juliska), mint a választókkal. A leány pedig épen Pelhesy főkortesének, Buzás Istvánnak (Vidor) jegyese, kinek meg van igérve, hogy győzelem esetén Pelhesy a jószágát neki adja haszonbérbe. Mert csak így adná hozzá Kurucz a leányt. Kurucznak van egy özvegy menyecske leánya, Anikó (Blaha Lujza), ki szintén szereti Buzás Istvánt, emez is szereti őt viszont, de meg akarja tartani szavát, a mit Teréznek adott. Így ennek a szerelmi bonyodalomnak sorsa a választás kimenetelétől függ s az «asszony» teljes okkal avatkozik a választásba. Kortes jelenetek követik egymást. Buzás Istvánt szeretnék a gróf kortesei valahogy ártalmatlanná tenni, de Anikó résen áll, és minden úgy dől el, a mint ő tervezi. A gróf megbukik. Meglehetős sok korhely és haszontalan ember jön-megy és zajong a szinpadon. A gróf alakja sikerült és Szirmai jól is játszotta. Blaha Lujza pedig Anikó szerepében kifogyhatatlan kedvességével vezette a darab sorsának egyik felét. A régi dalokat is nagy hatással énekelte. Az előadás a jobbak közül való. Németh eredeti kortes alak volt. A nagyobb szerepekben Vidor, Tollagi, Lukács Mariska, Csongori Mariska kaptak tapsokat. A szerzőt a felvonások után többször is hívták.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia febr. 22-iki ülése *Zichy* Antal elnöksége alatt ment végbe s nyelvészeti értekezésekből állt.

mint Nagy Péter czár és Katalin czárnő jelentek meg; a «parasztok» orosz gránátérosok és török janicsárok voltak, a «futárok» kozákok és mamelukok, a «lovak» orosz tábornokok és török pasák, a bástyák pedig mozgó erődök, kiszegzett ágyúkkal. Miután a figurák ekkép elhelyezkedtek a sakktáblán, *Orlov* fölszólította a czárnőt egy játszmára, s *Katalin* örömmel fogadta az ajánlatot. Természetes, hogy Orlov elég udvarias volt a partiet megnyerni engedni a czárnőnek.

Szomorúbb bálokról is emlékeznek a krónikák, sőt áldozat vére is nem egyszer mosta a fényes padlót, melynek ragyogása oly mámorító a fiatal életkedvnek. A leggyászosabb farsangi éjek egyike a *stockholmi* volt, 1792 márcz. 15-én. *III. Gusztáv* király rég elhatározta magában, megtörni a svéd arisztokráczia büszke nyakasságát. Miután egy izben az országgyűlésen közte s a főnemesség vezérei közt szóváltásra került a dolog, a király előbb a katonaságot, majd a népet is meg tudta nyerni ügyének s elhatározta a rég érlelt államcsíny végrehajtását. Az alkotmányt fölfüggesztette s helyébe újat proklamált. De bár mérsékelten élt az így kivívott hatalommal, virágzásra emelte országa kereskedelmét s javított népe helyzetén, még sem engesztelhette ki a kiváltságaitól erőszakkal megfosztott főnemességet, s ezek összeesküdtek ellene. Az összeesküvés fő részesei *Horn* és *Rüpping* grófok, *Bielke* és *Bachlein* bárók s *Liljenhorn* ezredes voltak.

Elhatározták a király megölését. A merénylet végrehajtását a személyes boszuvágy által is tüzelt *Ankarström* vállalta magára. A sötét tett végrehajtására a márczius 16-a éjjelén tartandó álarczos bált tűzték ki. A király titokban értesült ugyan az előkészületekről, de daczolni akart a veszélylyel. Azonban alig lépett a tánczterembe, egy csoport álarczos körülfogta, s egy közülök — *Horn* — e szavakkal veregette meg vállát:

— Jó estét, maszk!

Ugyane pillanatban *Ankarström* a királyt pisztolyával hátba lőtte.

III. Gusztáv egész márczius 29-éig élt s egy pillanatra sem vesztette el eszméletét. Nyugodtan várta halálát, végezte az államügyeket, s helytartójául Armseltet nevezte ki.

Emlékezetes bál volt az is, melyet *Párisban* 1810-ben julius 1-én *I. Napoleonnak Mária Lujzával* való egybekelése ünnepére rendeztek. Az új császár és Ferencz császár leánya között létrejött polgári házasság április 1-én Saint-Cloudban köttetett meg. Következő nap ment végbe Párisban az egyházi szertartás. Ez alkalommal öt király hordozta Mária Lujza uszályát. Fényes ünnepségek s általános amnesztia követték az egybekelést. Április 27-én *Napoleon* a császárnéval útra kelt az északi vidékek meglátogatására. Junius 1-én visszatértek s még csak ezután jöttek egymásután a fényesebbnél fényesebb vigalmak.

Julius 1-én *Schwarzenberg* herczeg, a későbbi lipcsei győző, akkor még párisi osztrák követ adott nagy bált palotájában. Táncz közben aztán egyszerre tüzet fogott a külön e czélra épült terem. Iszonyú pánik állt be a vendégek között, mely még tetézte a szerencsétlenséget. Schwarzenberg herczeg neje áldozata lett a tűzvésznek, s leánya, Pauline is meghalt a kapott égési sebek következtében. Magát Mária Lujzát is csak Schwarzenberg herczeg mentette ki, kinek rendkívüli veszély árán sikerült őt az égő épületből egy hátsó ajtón át a szabadba vinni.

Visszaemlékeztek a szerencsétlen eset alkalmából arra a katasztrófára, mely *XVI. Lajosnak Mária Antoinette*-tel való egybekelését is megzavarta, s a babonásabbak ez esetből is rémképeket jósoltak a jövőre nézve. *Napoleon*, ki maga is babonás volt, mélyen felindult. S a jövő igazat adott a baljóslatoknak. Két évvel később Oroszország hósikjai borították szemfedelöket a franczia sereg romjaira, s a következő évben Napoleon szerencsecsillaga is kialudt.

BÁLI RUHA.

De még két bál emléke fűződik a nagy császár sorsához. Két történeti bál, melyek belejátszottak milliók életébe is. Az egyiket Bécsben rendezte *Metternich* herczeg, ugyanakkor, mikor Napoleon visszatértének hire Elba szigetéről Bécsbe megérkezett.

«A kongresszus nem lépésben halad, hanem tánczol előre» — mondotta volt De Ligne herczeg egy franczia diplomatának, az uralkodók fényes gyülekezésének kezdetén, a bécsi kongresszus megnyiltával.

«Épen Metternich herczegnél voltunk bálban, — beszéli La Garde emlékirataiban, — a mikor hire jött *Napoleon* partraszállásának és első sikereinek. Ez ujság hire mint derült égből lecsapó villám érte a társaságot. Az ezer meg ezer viaszgyertya mintha egyszerre kialudt volna, a hír villámgyorsasággal terjedt tova, a keringő megszakadt, hiába játszik tovább a zenekar, az emberek egymásra tekintenek, egymást kérdezik, e két szó: «Ő Franciaországban», olyan mint Ubaldo pajzsa, mely, a mint Reinhard megpillantja, egy pillanat alatt megtöri Armida varázslatait.»

Sándor czár Talleyrandhoz lép: «Mondtam ugy-e, hogy az egész nem soká fog tartani?»

A franczia követnek egy arczizma sem mozdul s némán meghajtja magát.

A *porosz király Wellington* herczeg felé int. Mindketten elhagyják a báltermet. Nyomban követi őket *Sándor* czár, *Ferencz* császár és *Metternich*. A vendégek nagy része is lassanként távozik.

Lehetetlen leírni azt a physiognomiát, melyet ettől fogva az osztrák császár székvárosa mutatott; olyan volt Bécs, mint a kit a szerelem vagy dicsőség álma elringat s édes szendergéséből az éji őr kürtje, vagy a vészharang kongása riasztja fel, jelezve, hogy hajléka lángban áll . . .

A második bál, melyről megemlékezni akarunk, röviddel a quatrebras-i, ligny-i és waterlooi ütközetek előtt Brüsszelben folyt le *Richmond* herczegnőnél. Mint a hogy a bécsi kongresszus tánczközben oszlott szét, úgy az 1815-iki háborut is táncz vezette be. Mialatt Richmond herczegnőnél javában tánczoltak, *Wellington* már értesült Napoleon elindulásáról. De azért megparancsolta tisztjeinek, hogy vegyenek részt a bálon, ne hogy Brüsszel lakossága alarmirozva legyen. De egyszersmind utasította őket, hogy 10 órakor hagyják el a bált.

Így esett, hogy még javában folyt a táncz, mikor a távolból felhangzottak az első ágyúdörejek. Rettentő aggodalom vett erőt az előkelő társaságon. Minden tiszt fölkelt s távozott.

E pillanatban *Richmond herczegnő*, kinek médiumi előérzetei voltak, élénk mozdulattal tartotta vissza *Frigyes Vilmos* braunschweigvelsi herczeget. «Ne menjen a háboruba», — kiáltott fel, — «mindenre, kérem maradjon.»

«Herczegnő, én katona vagyok kötelességemet kell teljesítenem», — volt a herczeg válasza.

«Akkor nem fogjuk egymást látni többé,» — sóhajtott a herczegnő — «mert én önt az imént vérében feküdve láttam.»

S a *braunschweigi herczeg* csakugyan elesett 1815 junius 16-án Quatrebrasnál.

Lord Byron e báli estélynek s a herczeg szomorú végzetének nehány gyönyörű sort szentelt a Child Harold harmadik énekében.

—r—

LONDONI DIVATLEVÉL.

London, február 19.

A lefolyt hetek gyásza lassanként elmult. A boltok és kirakatok rendes kinézésüket ismét visszanyerték. *Heliotrop*, világos-szürke és ibolya váltották fel a bú és bánat szinét.

Jelenleg mesés szépségű, de ép oly drága brokát ruha-szövetek, nemkülönben ékszerek dolgában gyémántokkal kirakott teknyősbéka pánczéljából készült hajdiszek foglalkoztatják az előkelő divatvilágot. Maholnap oda jutunk, hogy az úgynevezett párisi gyémántok létezését még fel sem említhetjük a nélkül, hogy magunkat a fukarság vagy — a mi ennél sokkal kényesebb — a szorultság gyanujának ki ne tegyük. A ki az árral nem tud úszni, elmerül, s feje fölött a feledékenység hullámai örökre összecsapnak. A farsang hátralevő részében még előforduló bálokról nem igen fogok irni, mivel a mint utolsó levelemben fel is említettem, csak a jelmezes thea-estélyek s kisebb fogadások ideje járja. A mult héten egy Worth műtermeiből eredő báli öltözetet láttam, mely a bájos L. marquisnő számára készült. Minthogy még a legtüzetesebb leírás is csak a képzelőtehetség erejét veszi igénybe, a rendkivül elegáns s gazdag báli öltöny sikerült képét ide zárom. Fehér brokát képezi a ruha főalkatrészét s habár a hosszú uszály a marquisnőt a tánczban kissé akadályozni fogja, az öltönyt a nélkül alig lehetne elképzelni.

Mellesleg legyen mondva, hogy ennél drágább toilette Worthnál az idén még nem készült, mert mióta a czarevna és udvarhölgyei az országos inség miatt egyelőre minden fényüzésről lemondottak, 35 ezer frankos báli öltözetet alig csináltat valaki.

Az uszály alkalmatlan uralma még az utczai ruhákra is terjed s alig remélhető, hogy egyhamar megszünne. A különös divat oka leginkább az esztelen fényüzésben rejlik, melyet a párisi amerikai gyarmat női tagjai kifejtenek.

Egy előkelő divatárusnő Baker-street-i divattermeiben egy remek kalap tünt fel, melynek formája a most divatban lévő kalapoktól és toque-októl teljesen elüt. Nem igen széles karimája sötét barna bársony, míg fémzöld szinű bársony feje fekete-fehér tollakkal van diszítve. Az egész kalap csakis izléses egyszerűsége és formájának különös volta miatt tünik fel, s nehány hét alatt uralmát egy újabb divat beálltáig a világ minden nagyobb városaiban feltétlenül el fogják ismerni.

Kalotaszeg

Vas. Ujs. 1888. 317. l.

Kalotaszegi varrottas-album czím alatt *Pentsy* József és *Szentgyörgyi* Lajos az erdélyrészi kulturegyesület és Gyarmathy Zsigáné erkölcsi támogatása mellett még ez év folyamán egy füzetes vállalatot (havonkint egy füzet jelenik meg, egy füzet ára 60 kr) indítanak meg. A mű czélja: A fennmaradt varrottas mintákat nyomtatásban megörökíteni s a nőközönség számára könnyen hozzáférhetővé tenni. Biztos tájékoztatót nyujtani mindazoknak, kik a varrottasok eredeti hazájából, Kalotaszegről, kész munkákat szándékoznak rendelni. Gazdag mintagyűjteményt szolgáltatni a nők kezébe, kik az ilynemű kézi munkákat kultiválják. — Az elemi-, felső nép-, polgári és felsőbb leányiskolák, ugyszintén magán nevelőintézetek, nőipariskolák, s tanitónőképző intézetek számára oly rajzmintákat adni, melyeknek eddig hijjával voltak, s melyek lerajzolása sok gyönyörűséggel, levarrása pedig nagy anyagi haszonnal jár. Előjegyzések (egyszerű levelezőlapon) elfogadtatnak Bánffy-Hunyadra czímezve.

Kalotaszeg

Vas. Ujs. 1888. 353. l.

József főherczeg és a varrottas. A kalotaszegi háziipar buzgó segitője, *Gyarmathy* Zsigáné urhölgy, a brüsszeli kiállításra szép gyűjteményt küldött a varrottasból s egyszersmind levélben megkérte József főherczeget, hogy a gyűjteményt ajánlja nővére, a belga királyné figyelmébe. József főherczeg erre az alábbi levelet irta Gyarmathyné asszonyhoz:

«Nagyságos asszonyom! Levele folytán, mint a magyar országos iparegyesület második védnöke, rögtön irtam nővéremnek, a belgák királynéjának s

VASÁRNAPI UJSÁG.

az ügyet és humánus czéljait legmelegebben figyelmébe ajánlottam. Ő külön meg fogja tekinteni a házziipar e szép termékeit s remélem, hogy sem a dicséret, sem a további jó siker el nem marad. Őszinte tisztelője *József főherczeg.*»

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

NOVEMBER

30 nap — 47. hét

19 Vasárnap	
20 Hétfő	
21 Kedd	
22 Szerda	Máté
23 Csütörtök	
24 Péntek	
25 Szombat	

Irodalomtörténeti közlemények, szerkeszti *Ballagi* Aladár, kiadja a tud. akadémia. Az év elején megindult új vállalatnak 3-ik füzete küldetett szét most, gazdag tartalommal.

Dr. *Lázár* Béla befejezi «A Gesta Romanorum hatása a magyar műköltészetre» című dolgozatát, melyben kimutatja, hogy régibb iróink mit és hogyan dolgoztak föl ez elterjedt latin könyvből. Ezt *Koncz* József czikke követi: «A wittenbergi akadémián a 16-ik században tanult magyar ifjak latin versei, mint forrás-művek és pótlékok a Magyar Athenáshoz.» A maros-vásárhelyi ref. kollegiumban őrzik ezeket a verseket és jegyzeteket 1586—89 évből. A versek irói magukról, társaikról és másokról gyakran tesznek említést, ugy hogy ezek több adatokkal kiegészítik Bod Péter «Athenását». *Kardos* Albert a Gvadányi «Rontó Pál»-járól azt irja, hogy «pikáró-regény» vagyis kalandor regény, s olasz művek hatása látszik rajta, s hogy a «Peleskei nótárius» sem ment külföldi befolyásoktól. Dr. *Váczy* János czikke. «A Mondolat keletkezéséről» szól, s azt mutatja ki, hogy a «Mondolat eredetileg nem Kazinczy és követői ellen volt intézve, Szentgyörgyi debreczeni író kéziratban körözte Barczafalvi és társai kigunyolására; a kéziratot sokan lemásolták, és Somogyi Gedeon veszprémmegyei esküdt fordította aztán Kazinczy ellen. *Bayer* József «A régi magyar szinpad fölszerelése történetéhez» ad közérdekü adatokat, a régi szinpadokról. Dr. *Garda* Samu «Hol született b. Kemény Zsigmond» czim alatt az alvinczi régi anyakönyvből állapítja meg, hogy a jeles iró és publiczista 1814-ben Alvinczen született junius hónapban. E közleményeket könyvbirálatok követik, majd levelek Kerekes Ábeltől, Kazinczytól, Szemere Miklóstól (ez utóbbi Petőfiről szól,) irodalomtörténeti adatokkal. E tartalom is mutatja, hogy az új folyóirat serényen buzgólkodik irodalmi kérdések tisztázásán és adatok gyűjtésén.

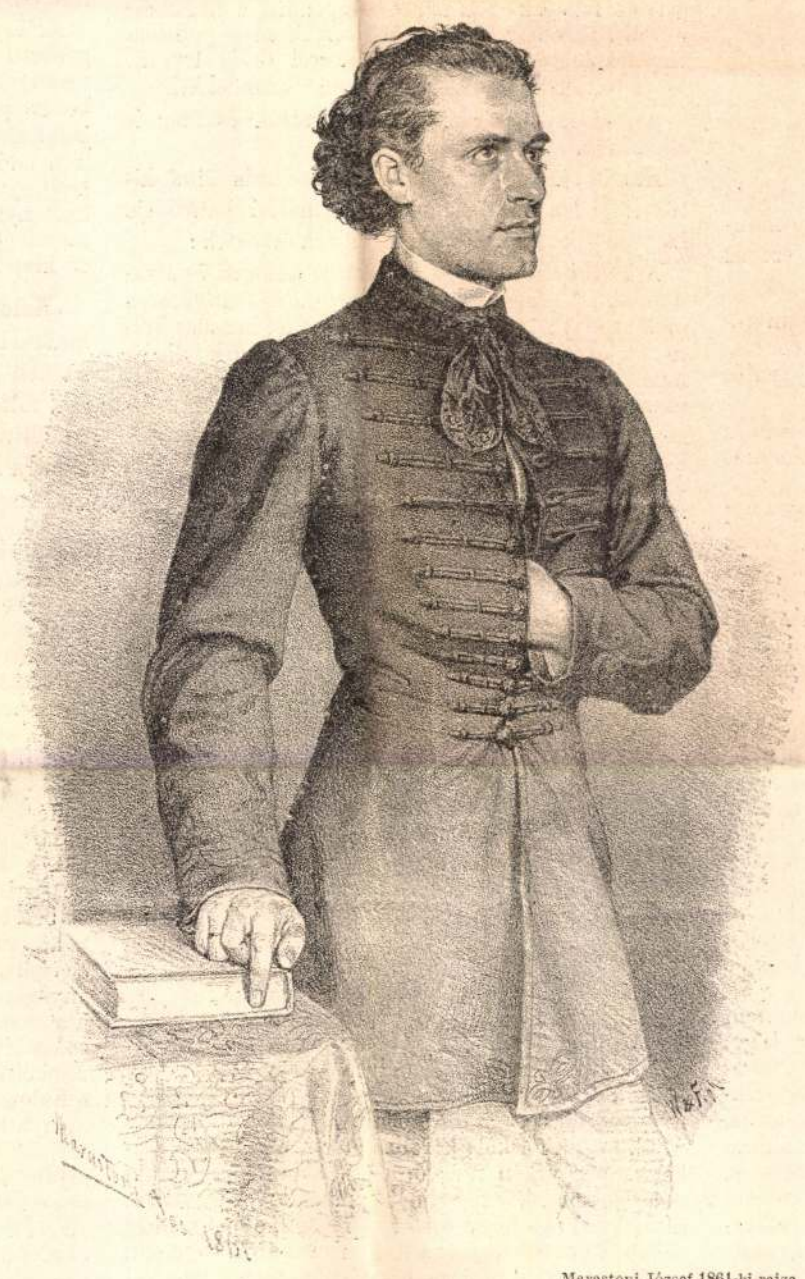
A Magyar Könyvszemle 15-ik évfolyamát befejező kettős füzet most jelent meg *Csontosi* János szerkesztésében, mellékletül egy Korvin-kodex bekötési tábláját feltüntető, szines nyomásu képet is közölvén. A vállalat a régi magyar könyvekről, vagy a külföldi könyvtárakban levő magyar avagy hazai vonatkozásu iratokról és nyomtatványokról közöl szakszerü ismertetéseket.

Ráth György «Nyomtatott szertartáskönyveinkről» értekezvén, összehasonlítást tesz azok közt a római rituale behozataláig kimutatva, hogy az egyházi szertartást több részletre nézve, különbözőnadták elő. Máshol is igy volt, s azért határozta el a tridenti zsinat oly rituale kidolgozását, mely az egész egyházra érvényes. A leirt régi szertartáskönyvek Ráth György birtokában vannak. *Szilágyi* Sándor az elhunyt jeles tudósról, Szabó Károlyról emlékezik meg, kinek «Régi magyar könyvtárához» *Hellebrant* Árpád és *Horváth* Ignácz szolgáltatnak kiegészítő újabb adatokat. *Horváth* Ignácz az olasz könyvtárak rendszabályait, a könyvtárnokok kiképzését, általában az olasz könyvtárak pragmatikáját ismerteti. *Csontosi* János lengyelországi könyvtárbuvárlatairól, a három hét alatt átbuvárolt varsói Krazsinszky, az egyetemi és gróf Zamojszki-könyvtárak, a censtochovai páloskolostor és a krakói hg. Czartoryski könyvtárak magyar vonatkozásu könyveiről ad leirást. Ugyanő az antwerpeni bibliografiai kongresszusról számol be. *Majláth* Béla muzeumi könyvtárőr a könyvtár állapotáról és gyarapodásáról közöl jelentést. Ezt nagyobb könyvtárainkról szóló még több jelentés kiséri, továbbá könyvészeti ritkaságok leirása. Végül *Horváth* Ignácz állítja össze sok gonddal és utánjárással az 1890-ben megjelent magyar és magyarországi könyvek jegyzékét, valamint a hazánkat érdeklő külföldi műveket.

Magyar orvosi archivum. Orvosi új folyóirat czíme ez s egyetemünk három ismert tanára, dr. Bókai Árpád, dr. Klug Nándor és dr. Pertik Ottó szerkesztik, orvos-irók közreműködésével. A folyóirat a laboratoriumi és klinikai élet organuma lesz, s csak maradandó értékü buvárlati dolgozatokat fog közölni két havonkint megjelenő füzeteiben. Nemcsak a hazai orvosokkal akarja e folyóirat a magyar buvárlat eredményeit megismertetni, hanem a külfölddel is, a mennyiben franczia-német kiadásban szintén meg fog jelenni. A közoktatási miniszter anyagi támogatásban részesíti az új vállalatot.

A premontrei tanitórend névtára az 1891—92-iki évre, diszes kiállításban jelent meg Kassán. Egészen latin szövegű könyv, melyet *Nátafalussy* Kornél, a kassai főgymnázium igazgatója szerkesztett, Kaczvinszky Viktor praelátus félszázados jubileuma alkalmából. A könyv élén is Kaczvinszky praelátus arczképe látható.

A franczia eredetű rendről, mely II. István korában, 1130-ban jött hazánkba, bővebben szól a bevezetés, feltüntetvén e rend történetének főbb eseményeit. A kultura egyik terjesztője volt mindig hazánkban a premontrei rend, s a nagyváradi, kassai, rozsnyói főgymnázium most is a legelsők közé tartozik. A rend minden tagja oktatással foglalkozik. Történelmünkben sokszor szerepel a jászóvári és leleszi prépostság, mely közhitelü okiratok elhelyezésére volt felhatalmazva. A könyv második fejezete a jászói prépostság történetét adja elő, s aztán ama *69 prépost névsora* következik, a kik a monostort alapításától kezdve kormányozták. A harmadik szakaszban a konvent jelenleg élő tagjai vannak fölsorolva, rövid életrajzi adataikkal együtt: a következő fejezetek pedig a jászói prépostsághoz tartozó leleszi és várad-hegyfoki prépostságok mult és jelen viszonyait tárgyalják. Érdekesek a *rend tanintézeteiről*, a jászóvári Institutum Theologicumról, a kassai kir. konviktusról, a kassai, nagyváradi és rozsnyói főgymnáziumokról szóló fejezetek, melyekben olvassuk, hogy a rend három főgymnáziumában több mint 1200 tanuló nyer évenként oktatást és hogy az e századbeli rendtanárok közül *82-en irodamilag is működtek*. A rend jelenlegi személyzetének száma 98, közülök prépostpraelátus 1, áldozó pap 71, egyszerü fogadalmas rendi növendék 15, ujoncznövendék 11. A munkához több kép is van mellékelve. E képek Jászót, a rendi házat, Leleszt és Pece-Szentmártont ábrázolják.

Marastoni József 1861-ki rajza.

MOLNÁR GYÖRGY.

Református khorálkönyv. *Borsay* Samu, a nagyenyedi ref. Bethlen-kollegium és az ottani tanitóképző zenetanára által orgonára szerkesztett erdélyi ref. khorálkönyvére, Baldi Károly kiadó előfizetést hirdet. A munka magában foglalja az összes egyházi dalokat, melyek az erdélyi ref. énekes könyvben foglaltatnak, orgona kisérettel; továbbá a Himnuszt, Szózatot 50 elő- és utójátékot, melyek istentisztelet alatt könnyen játszhatók. Az egyházi dallamok olyképen vannak orgonára téve, hogy azok a kor kivánalmainak teljesen megfelelnek s mindamellett könnyen játszhatók. A mű előfizetési ára 2 frt, bolti ára 3 frt lesz. A megrendelések november 20-ig küldendők a kiadó könyvkereskedéshez Nagy-Enyedre.

Kézikönyv. A nyilvános számadásra kötelezett egyletek és vállalatok adó, illeték és egyéb ügyeit tárgyazó kézikönyv jelent meg a Lampel-féle (Wodianer és fiai) könyvkereskedésében; irta Drahotuszky Rezső, aradi pénzügyigazgató-helyettes. Ára 4 forint. A terjedelmes könyv czélja az, hogy a nyilvános számadásra kötelezett egyletek és vállalatoknak, úgy az adókivetéssel foglalkozó pénzügyi tisztviselők s egyéb tényezőknek kalauzzal szolgáljon, mely adó, illeték, és egyéb idevágó ügyeikben tájékozza és ügyeik ellátásánál irányadóul szolgáljon. A munka magában foglalja a nyilvános számadásra kötelezett egyletek és vállalatok adó-, illeték és egyéb törvények szövegén kivül az e tárgyra vonatkozó miniszteri rendeleteket, és a pénzügyi közigazgatási bíróságnak idevágó elvi jelentőségü határozatait és döntvényeit teljes szószerinti szövegben, és a gyakorlati példákat.

Naptárak. A naptárak már kezdenek jelentkezni. Elsőnek a praktikus hasznu *Jó egészség naptára* került ki a sajtó alól, dr. Faragó Gyula szerkesztésében, ki több népszerü orvosi könyvet irt, s e naptárban is az egészségügyi jó tanácsok nyujtását folytatja, oly alakban, melyet könnyen meg lehet érteni, s melyek szórakoztató olvasmányul is szolgálnak. Elbeszélések, versek, egyéb czikkek, mind arról szólanak, hogyan őrizzük meg egészségünket. Az országos közegészségügyi egyesület adta ki a naptárt, s ennek titkáránál (dr. Réczey Imre muzeumkörut 9. sz. a.) lehet megrendelni. Egy példány ára 30 kr., de tömegesb megrendeléseknél olcsóbb is.—*A potestáns árvaházi képes napár* is megjelent már Kenessy Béla szerkesztésében, jól válogatott tartalommal, melyben Könyves Tóth Kálmán, Hörk József, Szőts Sándor elbeszéléseivel, Szabolcska Mihály s még többek költeményeivel találkozunk. Közli Sárkány Sámuel ev. püspök, Bachát Dániel budapesti evang. esperes, Kovácsy Sándor árvaegyesületi alelnök, Soós Gábor néhai volt képviselő és Soós Sára arczképeit, kik prot. egyházi és iskolai czélokra százezer frtot meghaladó alapítványt tettek. Ára 30 kr.

Mihalovich Ödön «Magyar király himnusz»-a, mely a király ő felsége nevenapján, mult vasárnap került előadásra az operaházban, most diszes kiállításban, (a Kunosi-féle első magyar hangjegymetsző-intézet és zenemű-nyomdában) megjelent a «Harmonia»-társulat kiadásában, még pedig egyszerre zongorára két kézre, négy férfi, négy női vegyes és gyermekhangra egy füzetben, úgy hogy bárki megtalálhatja a kivánt berendezést egy és ugyanazon füzetben. Ezenkivül megjelent a «Királyhimnusz» nagy zenekarra és katonazenekarra is. A himnusz szövegét is adja a füzet. Ára 1 frt.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar nemzeti muzeum és az országos képtár ügyében kiküldött bizottság *Berzeviczy* Albert közoktatásügyi államtitkár elnöklete alatt ülést tartott. Szóba jött, hogy millenium alkalmával illő volna a magyar nemzet történeti multját is méltóan képviselni. Szóba hozták ama tervet, hogy a muzeum, eredeti tervei szerint, külsőleg is kidiszíttessék, s hogy az oszlopsorok alá tervezett plasztikai művek, elkészíttessenek. Elhatározták, hogy az oszlopcsarnokot freskókkal fogják diszíttetni, s a nemzet nagyjainak mellszobrait helyezik el a csarnokban. Miután a muzeum helyiségei már eddig is teljesen szükeknek bizonyultak, s hogy a Haynald-növénygyüjteményt sem állíthatják ki, a bizottsági tagok a mellett vannak, hogy *új muzeum-épület* emeltessék, melybe az állat-, növény- és ásványtár s az ethnologiai gyüjteményt fogják elhelyezni. A muzeum mostani épületében csak a régiségtár, a történelmi arczképcsarnok, a felállítandó fegyver-muzeum, a második emeleten pedig a könyvtár marad. Erre nézve a bizottság egy albizottságot küldött ki, melynek feladata eme terveknek s különösen a költségvetésnek kidolgozása.

A történelmi társulat e hó elsei ülésén több folyó ügyet intéztek el, *Csontosi* János pedig felolvasta

Az akadémia ülése. Október 5-én kettős ülés volt; először az összes osztályok, azután az első osztály ülése. Az összes ülésen, melyen b. *Eötvös* Loránd elnökölt, több nevezetes tárgy került napirendre.

B. *Eötvös* Loránd megnyitó beszédében gr. Széchenyi István emlékezetével foglalkozott. Szept. 21-én volt száz éve, hogy a nagy ember született. Az akadémia e napon koszorút helyezett a szobor talapzatára, a jövő évi nagygyülés pedig Széchenyinek lesz szentelve. De ezzel még nem teszünk eleget. Sok testület évenkint megüli Széchenyi emlékét. Illő, hogy az akadémia is ezt tegye, ünnepelje meg a születés évfordulóját, de ez az évenkint visszatérő ünnep ne lapuljon el a dicsőítő beszédek özönében, hanem beszéljünk azokról a haladásokról, melyeket Széchenyi kijelöl. Inditványt terjeszt tehát az akadémia elé, hogy szept 21-ikén minden évben ünnepélyes ülés tartassék, s az ülésnek feladata legyen a nemzetnek beszámolni arról, mit tettek az akadémia egyes osztályai irodalmi és szakszerüen tudományos munkálkodásukkal azon célok előmozdítására, melyeket nagy alapítója tüzött ki az akadémiának. A Széchenyi-ünnep részletes tervezetének megállapítására az akadémia bizottságot küld ki.

Az akadémia egyhangulag elfogadta ezt az indítványt. A részletek megállapítását az elnökre és titkárra bizták.

Még egy másik indítványt is tett az elnök. *Gróf Széchenyi életrajzának megirására pályadij tüzessék ki.* A jutalom kétezer forint. Beküldési határidő 1896 szept. 21. A jutalom csak abszolut becsü munkának adatik ki. Elfogadták — éljenezve — ezt az indítványt is.

Az elnök megemlékezett még *Haynald* elhunytáról s azt az indítványt tette, hogy arczképe lefestessék a képes-terem számára. E fölött a nagygyülés határozott.

Végül megemlékezett az elnök az akadémia három veteránjáról, kiknek félszázados tagsági jubileumát most ülték meg.

Szigeti József egy drámai pályázat eredményéről tett: jelentést a *Hertelendi-féle drámajutalomról*, mely most fordul elő először és utolsor. Hertelendy Gyula néhai Hertelendy Miksa emlékére egyszer mindenkorra 500 frtos jutalmat tüzött ki oly szinművekre, melyek a nyilvánosság előtt már megfordultak s az utolsó években vagy szinre kerültek, vagy nyomtatásban megjelentek.

Az akadémia által kiküldött birálók tizenegy színművet találtak a jutalom föltételei szerint tekintetbe veendőnek, ezek közül mint legméltóbbat *Szász* Károly «Bölcs Salamon» bibliai drámáját és *Csiky* Gergely «*Örök törvény*» szinművét választották ki. A többség az utóbbi mellett nyilatkozott s Csiky darabjának itélte oda az 500 frtos jutalmat. A jelentés elmondja a darab meséjét is. Ezt azonban a közönség jól ismeri, mert az «Örök törvény» játékrenden van. A jutalmazást éljenzéssel hagyta helyben az akadémia.

Szily Kálmán főtitkár adta elő ezután a jelenteni valókat. A gyászhirekkel kezdte: Ballagi Mór, Haan Lajos elhunytával. Petzvald József külső tag, a bécsi egyetem hires mathematikai tanára is meghalt. Hazánkfia volt, a huszas években pestvárosi mérnök, majd egyetemi tanár. — A közoktatásügyi miniszter pedig örvendetes elhatározásról tudósította az akadémiát. Ugyanis a meteorológia központi intézet igazgatója, Konkoly Thege Miklós ó-gyallai csillagvizsgáló intézetének műszereit felajánlván; egy *csillagvizsgáló-intézet* számára, a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyülésének választmánya is fölirt a miniszterhez egy *orsz. csillagvizsgáló* szervezése ügyében. A miniszter kijelenti, hogy ily intézet fölállítására ő már régebben el volt határozva s pénzügyeink javulását várta. Most már az előkészítő munkálatokra szakférfiakból bizottságot hiv össze, kéri tehát, hogy abban az akadémia is képviseltesse magát. (A harmadik osztály fog ajánlani szaktudóst.) *Lotz* Károly festőművészünk a nagyterem diszítéséhez való kartonjait bemutatván az illető bizottság előtt s ez meggyőződvén, hogy feladatát fényesen oldotta meg, fölkérte, lásson hozzá a festéshez. *Semsey* Andor százezer forintos alapítványának második részletét, 20.000 frtot is befizette. *Thanhoffer* Pál végrendeleti 4000 frtos hagyománya is befolyt a pénztárba.

Szeptember 30-ikán több *akadémiai pályázat* határideje járt le. A titkár részletesen felsorolta a czimeket és jeligéket.

Ezzel véget ért az összes ülés és következett *az első osztály ülése*, melyen *Hunfalvy* Pál elnökölt, a ki röviden üdvözölte az osztály tagjait és eredményes munkálkodást kivánt.

Berczik Árpád székfoglaló értekezése következett a *negyvenes évek magyar politikai vigjátékairól.* A mint Kisfaludy Károly a szinpad szószékére lépett, már hazafias czélzatokat vegyített vigjátékaiba. A politikai vonatkozásokat azonban a czenzura nem szerette és akadályozta. Igy az irók inkább a családi élet körében maradtak. A negyvenes években szabadabb a szellem, a nemzetet nagy eszmék foglalkoztatják. Ez meglátszik az irodalomban is, s ekkor tünik föl, hogy mily szolgálatot tehet az iró tolla a politikának. *Obernyik* «A főur és pór» drámája az első darab, mely a szabadabb eszméket határozottan felöleli, s az elsőszülöttségi jog és a nemesi előjogok ellen száll sikra. Szigligeti népszinművei is demokrácziai eszmékért harczolnak. *Nagy* Ignácz már Széchenyi eszméit hirdeti az 1840-ben szinre került «Egyesüljünk» vigjátékban. Szintén Nagy Ignácz «Tisztujítás» vigjátéka a bocskoros nemességet szerepelteti a megyei választásoknál. (1843.) Rövid idő mulva *Vahot* Imrétől «Még egy tisztujítás» vigjáték került szinre. Vahot több hazafias irányu darabot irt már a negyvenes években is. Legnagyobb sikert az 1844-ben előadott «Országgyülési szállás» vigjátéka aratott. A negyvenes évek politikai vigjátékai közt a legsikerültebb báró Eötvöstől «Éljen az egyenlőség». Az 1848—49-diki események hangulatát három vigjáték tükrözi vissza: *Szigeti* Józseftől: «Egy márcziusi táblabiró», *Dobsa* Lajostól: «Márczius 15-ike» és *Obernyiktól*: «Egy kivándorló a bécsi forradalomban.» Ezek már határozottan politikai tendenczióju vigjátékok. A szabadságharcz után a politika leszorult a szinpadról. Hosszu idő mulva Szigeti «A falusiak»-ban ismét megpendíti a hazafiság hurjait. Azóta többen próbálkoztak meg politikai vígjátékok irásával, legtöbb sikerrel *Toldy* István, «A jó hazafiak» és «Az új emberek» czimüekkel.

A székfoglalót érdeklődve hallgatták és meg is éljenezték.

Akadémiai pályaművek. Az akadémia által kitűzött pályadijakra, melyek beküldési határideje szept. 30-ika volt, következő művek érkeztek:

A *Teleki-féle vigjáték-pályázatra* összesen 7 pályamunka. A *Karátsonyi szomoru-játék pályázatra* (400 arany) 24. A *Farkas-Rasko*-dijból hazafias költeményekre kiirt pályázatra 36 vers. Egynek jeligéje nem lévén, nem pályázhat. A *Nádasdy-dijért* (elbeszélő költemény) tizenegy mű versenyez. A *Fáy-pályázatra* (a magyar államjog) 3 mű. A *Czartorsky*-pályázatra (a lengyel és magyar közjog) egy munka. Az *I-ső magyar ált. biztosító társaság* pályázatra (a szövetkezetek alapelvei) kettő. A *Dóra-pályázatra* (a kereskedelmi törvény intézkedései) csak egy. A *Lévay-jutalomra*, (a magyar könnyü lovasság (huszárság) fejlődésének története) pályamunka nem érkezett be.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szabolcska Mihály költeményeire hirdet előfizetést a debreczeni Csokonai-kör. A fővárosi lapok között lapunk volt az első, mely Szabolcskát bemutatta a nagy közönségnek. Tehetségét nagyra tartjuk, jövőjéhez a legszebb reményeket kötjük s a legőszintébben ohajtjuk, hogy a remények és jóslatok, melyek Szabolcska nevéhez füződnek, teljesüljenek. A megrendelési iv következőleg hangzik:

Igénytelenül jelent meg nehány év óta a debreczeni lapok tárczájában egyszer-másszor egy-egy költemény Szabolcska Mihály neve alatt. Figyelmet keltettek, de a roppant szépirodalmi vásárforgalom nyomása alatt és örvényében újra elmerültek. Szerzőjük még a főiskola körében élt, mikor Debreczenben és környékén már örömmel érdeklődtek iránta és a Csokonai-kör figyelmét is magára vonta. Midőn Szabolcska most egy esztendeje Genfbe ment, hogy tudományos kiképzését a Kálvin városában egyetemi tanúlmányokkal tetőzze be, távollétében a fővárosi szépirodalmi sajtóban jelent meg ismét nehány költeménye. Ezek már nemcsak szélesebb körben gerjesztettek figyelmet, de tekintélyes birálók és esztheticusok (Vadnai, Beöthy) hivták fel a költőre a közönség várakozását, előlegezve az előttük ismeretlen ifjúnak olyan elismerést, a melyhez utólag csak részben is felemelkedni nem kis feladat leend. Hogy a korszak költői meddősége és a simeoni várakozás nem tette-e egy perczre nagyon is enyhékké a különben szigoru műbirákat, vagy az idő csakugyan kiváló költői tehetséget fejt ki Szabolcskában: a jövendő titka. E kötet bizonyára hivatva lesz e tekintetben tájékozást nyujtani. A Csokonai-kör már régebben, mielőtt a fővárosi sajtó kedvező véleménye megjelent, elhatározta, hogy Szabolcska Mihály költeményeit a kör neve és aegise alatt ki fogja adni. Nem tudta, most sem tudhatja költői tehetségének teljes értékét és jövendőjét, de ösmerte és ösmeri az egyént és munkálkodásának komolyságát. A kezdő társaság akarta világ elé vezetni a kezdő költőt. És csak alapszabályaiban kitűzött egyik feladatának tesz eleget, midőn választmányának egyhangú óhajtására Szabolcska Mihály költeményeinek egy kötetére ezennel előfizetést nyit és azt mind tagjainak, mind a közönségnek szives pártolásába a legmelegebben ajánlja. A kötet ez év október havának végén 14 nyomtatott ívnyi terjedelemben, diszes papiron és kiállításban jelenik meg. Előfizetési ára 1 frt 20 kr, diszkötésben 2 frt 20 kr. Gyűjtőknek 10 példány után egy tiszteletpéldány jár. Az előfizetési pénzek folyó év október 31-éig dr. Tüdős János ügyvéd és szakosztályi titkárhoz küldendők. (Debreczen, Tisza-ház.) — Debreczen, 1891 szept. 25. *Vértesi Arnold* a Csokonai-kör elnöke. *Géresi Kálmán, Komlóssy Arthur*, a Csokonai-kör alelnökei.

Jókai-album kiadását tervezik Jókai jubileumának indítványozói. Az album Jókai irodalmi működésének *teljes* jegyzékét közölné s azon kivül számos alkalmi közleményt a legjelesebb iróktól és művészektől. A festők egy része Jókai regényeinek legszebb jeleneteit illusztrálná, továbbá az általa teremtett alakokat: Kakas Mártont, a politikus csizmadiát s hasonlókat, valamint a költő életének nevezetes mozzanatait örökítené meg. Az albumot a jubileum alkalmával adják ki.

Töredékek Lónyay Jánosné emlékirataiból. Néhay Lónyay Jánosné szül. Lónyay Florentina emlékirataiból leánya a harmadik kötetet bocsátotta közre. «Gondolatok» vannak benne, egy mívelt szellem elmélkedései az anyai szeretetről, barátságról, vallásról, boldogságról, háladatosságról; az emberi természet legkülönbözőbb érzelmeiről.

Az agg urnő 1882-ben azt irta jegyzeteihez, hogy gyakran előveszi azokat, ha bánatos, s többnyire megnyugvásra talál, mikor lapozza fiatal korától kezdve gyűjtött jegyzeteit. Kéri övéit, hogy szolgáljanak nekik ezen odavetett gondolatok halála után irányadóul, s vezéreljék bennök a meggyőződést, hogy egyedül a bölcseség, vallásos hit és magas erények nyujthatnak az életben állandó boldogságot és megelégedést. A díszszel kiállított kötet ára 1 frt 25 krajczár.

«Kalotaszeg magyar népe» czimű néprajzi műre hirdet előfizetést dr. *Jankó* János, a földrajzi társulat titkára, ki az érdekes magyar vidéken hosszabb időt töltött, hogy a kellő adatokat megszerezhesse. A fölhivásból, melyet ajánlunk olvasóink figyelmébe, adjuk a következőket:

«Magyarország magyar népeinek jelen élete, etnografiája eddigelé sem az egész országra, sem annak egyes vidékeire részletes kutatás tárgyát nem képezte; az irodalmi adatok szétszórtak és csak egyes részletekre vonatkoznak. Midőn a kötetben, melyre ezennel előfizetési felhivást bocsátok közre, Magyarország csak kicsiny részének, a Kalotaszeg *harminczhárom falujának* néprajzi leirását kivánom nyujtani, belefoglalom abba a népélet minden nyilvánulását, jelenségét, a topografiai elnevezéseket, azok népies és tudományos magyarázatát, a falvak leirását, a templomok magyar diszitését, a ház felépítését és teljes berendezését, a ruházatot, a táplálkozást, a születési, lakodalmi és temetési szokásokat, a keresztény ünnepek megünneplését, egyéb népszokási sajátosságokat és babonákat. Külön fejezetben tárgyalom a hires kalotaszegi házi női iparnak (varrottas) történetére vonatkozó adatokat a *Gyarmathy* Zsigáné ő nagysága által nyujtott anyag alapján. Munkám teljessé tételére tanulmányutamban magam mellé vettem *Czucza* János kalotaszent-királyi igazgató-tanítót, a ki a nyelvészeti és népköltészeti fejezeteket irja meg. Munkám anyagát a Kalotaszegen 1890. és 1891-ik években tett tanulmányutaimon gyüjtöttem össze; innen származik azon több mint 100 fényképfelvétel is, melyek alapján atyám, id. *Jankó* János mintegy tizenkét tábla ethnografiai rajzot állít egybe a munka számára. A könyv az «Athenaeum» nyomdájában 12 íven, a karácsonyi piaczra jelenik meg. Előfizetési ára a könyv megjelenéseig 1 frt 50 kr., a könyv megjelenése után tetemesen drágább lesz. Az előfizetések az «Athenaeum» nyomdai társulat könyvkiadó-hivatalába (Budapest, Ferenczieк-tere 3. sz.) november végeig küldendők.

Uj helységnévtár. Az orsz. statisztikai hivatal által négy év előtt kiadott «Helységnévtár» egészen elfogyott. A statisztikai hivatal tehát a legutóbbi népszámlálás adatainak fölhasználásával a *magyar korona országainak új helységnévtárát* állítja össze, mely a jövő év elején jelenik meg.

Az általános rész magában foglalja a megyei és járási, a törvénykezési, tanügyi és egyházi, közlekedésügyi, földmivelésügyi, katonai és pénzügyi beosztást. A megyei és járási beosztásban az összes községek lélekszámát, továbbá nemzetiségi és hitfelekezeti viszonyait is számszerint közölni fogja a legutóbbi népszámlálás alapján, s ez adatok községenkint másutt sehol sem fognak közzététetni. A betűrendes rész, mely a tulajdonképeni Magyarországot és Horvát-Szlavon országokat elkülönítve tárgyalja, az egyes helységeket mutatja betüsoros egymásutánban és pedig a községeken kivül a pusztákat és telepeket is. A munka ára nagy terjedelme daczára, kemény angol vászonkötésben 4 frt előfizetési árban van megállapítva, bolti ára azonban 7 frt lesz. Ugy az előfizetési pénzeket, valamint minden a helységnévtárra vonatkozó levelezést közvetlenül az orsz. magy. kir. statisztikai hivatalhoz (V. Rudolf-rakpart 6. sz. a.) kell küldeni.

derékhoz, elől arasznyira szabadon hagyva a derekat, csipőn alul hosszú baszkot képez és két oldalt hullámosan omlik majdnem a szoknya alsó szegélyéig. A vállban magas és bő újjak kézelői szintén guipurecsipkéből készülnek.

Ezekben iparkodtam némi képet adni a divatról. Leirásom hiányait élénk fantáziád és a már említett kitűnő izlésed könnyen kipótolhatja.

Jó nyaralást és pompás mulatást kiván szerető barátnőd *Iza.*

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az «Egyetemes regénytár» legújabb két kötetét eredeti magyar regény tölti be, oly irótól, ki a közéletben és a közgazdasági irodalomban már régebben névvel bír, *Mudrony* Soma képviselőtől, ki azonban a szépirodalommal is hivatással foglalkozik. Regényt ezúttal írt először, s ebben nemcsak a sok ismerettel

KERTI ÖLTÖZÉK.

bíró, az életben megfigyeléseket tett írót ismerjük meg, ki az eszme-körökben is tartalmas, s ítéletét tapasztalat és ízlés vezeti, hanem — a mi szépirodalmi műnél oly lényeges, — vonzó elbeszélő, érdekesen szövi a cselekvényt és festi alakjait. A regény címe *Ildeiné leánya*. Az előadás hangja is elég változatos.

Egy fiatal leány a regény hősnője, a ki művészi pályára szánta magát, első föllépésével nagy sikert arat, de ugyanakkor már elvesztette szívét, s a boldog, a ki azt megtalálja, egy ifju és nagytehetségű hirlapíró. A bonyodalom és a konfliktus onnan származnak, hogy a leány egy önfeledt pillanatban hallgat a gazdagság csábjára és nőül megy egy dúsgazdag földbirtokoshoz, mert azt hiszi, hogy kedvese megveti és hűtlen hozzá. Később megtudja a valót és nagyon boldogtalan. Évek mulva ismét találkoznak, az elfojtott érzés kitör belőlük és most már törvény és világi szokás ellenében egyesülnek. A férj boszujában kihivja párbajra a kedvest és lelövi; a szegény nő pedig ezután gyermekének él. Ezen egyszerűnek látszó mese hatással van előadva. A két kötet ára, piros vászonkötésben, 1 frt.

Egy kötet elbeszélés jelenik meg közelebb a műbarátok körének pártfogása mellett fennálló «Szépirodalmi könyvtár»-ban *Vereskövitől* (Szalóczy Bertalan borsodmegyei geszti ref. lelkész) kinek a lapokban közlött, s pár év előtt egy kötetben is megjelent elbeszélései oly élénk elismerésben részesültek. Vereskövi a tősgyökeres eredetiségű irók közé tartozik, ki a magyar falusi és kisvárosi életet találóan tudja festeni, s érzéssel, költészettel dolgozza föl. Gróf Csáky Albinné, ki a műbarátok körének irodalmi ügyeit lelkes buzgósággal támogatja, megismerve az ő műveinek értékét, maga szólította föl, hogy a könyvtár számára engedjen át egy kötetnyi beszélyt és rajzot.

Az Arany-szobor Toldija. *Strobl* Alajos szobrász már régebben elkészítette az Arany-szobor főalakját, maholnap ki is kerül az öntőműhelyből. A művész most készült el a szobor egyik mellékalakjával, mely Toldit ábrázolja, s melynek agyagmintáját e napokban tekintette meg a szobor-bizottság.

A szemlénél a bizottság tagjai közül jelen voltak: Eötvös Loránt báró elnök, Zichy Antal, Keleti Gusztáv és Schikedanz Albert. A szobor ülő alakban másfélszeres nagyságban tünteti fel Toldi Miklóst. A bizottság megszemlélvén a szobrot, egyhangulag elfogadta s jegyzőkönyvet vett föl az átvételről. A jegyzőkönyvben örömét fejezte ki, hogy Toldi alakja ilyen szépen sikerült s egyszersmind kiutalványozta Stroblnak a szerződésileg megszabott 2000 frtnyi dijrészletet. Az agyagminta most gipszbe lesz átöntve s azután mintegy másfél hónap mulva kerül bronzba-öntés alá. A bizottság egyuttal megtekintette az Arany-szobor talapzatának hátsó részére jövő dombormű agyagmintáját is. Ez két lárvát, egy botot és szőlőfürtöket ábrázol. Az Arany-szobor a jövő nyárra teljesen elkészül, úgy hogy jövő őszszel le fogják leplezni. Talapzatát most épitik a muzeum előtt.

Kitüntetett magyar művészek. A berlini nemzetközi műkiállításon az érmekkel jutalmazott magyar művészeken kivül még kilenczen kaptak kitüntetést. *Benczúr* Gyula diszoklevelet kapott. Elismerő oklevelet osztottak *Eisenhut* Ferencz, *Spányi* Béla, *Baditz* Ottó, *Ebner* Lajos, *Margitay* Tihamér, és *Stettka* Gyula festőművészeknek, *Strobl* Alajos és *Róna* József szobrászoknak.

Történeti pályakérdés. A székely történeti pályadij-alap intéző bizottsága nyilt pályázatot hirdet a *székely nemzet történetének megirására.*

Kivántatik jó magyaros nyelven a székelyek története a lehető legrégibb kortól 1850-ig, azaz a székely intézmények megszüntéig. A pályamű 40 nyomatott ivig ivenként 100 frttal dijaztatik. Nagyérdemű történetirónk, néhai Szabó Károly által összegyüjtött anyag a szerző rendelkezésére bocsáttatik, ki a «Székely Oklevéltár» kiegészítése, illetőleg a legújabb időkig lehozásáért (ivét 20 frttal számítva) még külön 800 frt tiszteletdijban is részesül. A tervezet beküldésének határnapja 1892. szeptember 30. A mű teljes elkeszítésének határideje további négy év. Tervrajz és megfelelő mutatvány a kitűzött határnapon belől a pályadij-alap jegyzőjéhez, Kanyaró Ferencz tanárhoz, Kolozsvárra küldendő, ki bővebb felvilágositással is szolgál.

A Magyar Nyelvtörténeti Szótár harmadik kötetének második füzete hagyta el a sajtót, a «szemlél»-től a «szövés» szóig terjedő tartalommal, mely régi nyelvemlékeink gazdag tárházát tanulságosan mutatja be. Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond szerkesztők az akadémia megbizásából szerkesztették e nagy munkát, mely már vége felé közeledik. Kiadja Hornyánszky Viktor s egy füzet ára 1 frt.

Kalotaszegi varrottas-album. A régi magyar himzés-minták e gyüjteményéből, melyet Pentsy József és Szentgyörgyi Lajos bánffy-hunyadi tanárok adnak ki, megjelent a kilenczedik füzet. Ez hét eredeti, régi magyar stilű mintát «három bimbó» «mákos», «vitorlás», «kerekes», «koczkás» sat. nevekkel, köztük két szélékítményt tartalmaz. Az egyik szélékítmény annyiban is érdekes, hogy selyemmel van himezve és oly régi, hogy a selyem szine sem határozható meg. Egyik bizonyíték ez a mellett, hogy a varrottasok hajdan selyemmel készültek. Ez a minta a néhai Szabó Károlyné tulajdona volt Gyerő-Vásárhelytt. A füzet ára 60 krajczár.

A Természetrajzi füzetekből, a nemzeti muzeum évnegyedes folyóiratából, melyet Schmidt Sándor szerkeszt, az első két szám egyszerre jelent meg. Tartalma ez: Dr. Istvánffi Gyula: «Kitaibel herbariumának Algái;» Dr. Daday Jenő: «Adatok Magyarország édesvízi mikroskópos faunájának ismeretéhez», «Az eddig pontosan ismert Diapsomus-fajok meghatározó táblázata», Dr. Istvánffi Gyula: «Adatok a gombák physiologiai anatomiájához», Dr. Borbás Vincze: «Magyarország és a Balkán-félsziget juharfáiról», Dr. Daday Jenő»: Schizocerca diversicornis Daday vagy Brachionus amphifurchtus Imhof?» Halaváts Gyula: «A magyarországi fosszil hódmaradványok». Mind e közlemények részint franczia, részint latin vagy német nyelven is közölvék, kivonatban.

Valódi magyar szakácskönyv czimmel Zilahy Ágnes asszony, ismert gazdasszonyi irónő, új szakácskönyvet irt, mely rövid idő alatt kikerül sajtó alól. A könyv az egyszerű és kisebb háztartásokra is tekintettel lesz utasításaiban.

Új zenemű. *Pap Zoltán* fiatal költőtől «Iszogatok, dalolgatok» czímű dal jelent meg, énekhangra, zongora kisérettel. A dal költeményét és zenéjét is ő maga irta. A sikerült zenemű Ambrus Zoltánnak van ajánlva s a pesti könyvnyomda részvény társaság

NYÁRI SÉTARUHA.

kiadásában jelent meg; ára 50 kr. — Rózsavölgyi és társánál *Hilóczky* Bélától «Bordal» czímen új zenemű jelent meg, énekhangra, zongorakisérettel. Ára 80 kr.

A budai szinkörből. A budai szinkör buzgó igazgatója, Krecsányi, úgy látszik az idén a valódi «nyári» szezonra hagyta az újdonságok bemutatását, melyek sorát julius 30-án kezdte meg, mikor a kiváló spanyol drámairó, Echegaraynak, kit a magyar közönség is annyira megkedvelt a nemzeti szinházban pár évvel előadott «Nagy Galeottó»-ja után, «Szent-e vagy őrült» czímű drámáját mutatta be. Alapeszméje a becsület; e körül van felépítve a dráma egész cselekménye, mely tagadhatatlanul nagy hatást tett a közönségre. Az előadás dicséretet érdemel. A főszerepet játszó *Kazaliczky*, *Lászyné*, egy öreg dajka szerepében; *Závodszky* Teréz, *Lázár* Margit, *Krecsányiné*, de a többi szereplők is derekasan közreműködtek, hogy Echegaray darabja elég élvezhető előadásban került színre, s hatását nem tévesztette el, a mi bizony, nem csekély feladat volt.

Magyarországi szent Erzsébet képe és az angol parlament. Angol lapokban már hónapok óta lehet olvasni Calderon spanyol festőnek egy képéről,

kontinens bármely kisebb-nagyobb fészkéből Amerikába esetleg Khinába vagy Ausztráliába utazni kényszerült, földi gondjaival bátran számot vethetett, mert a szerencsés átkelés esélyeinek százaléka nagyon sovány számokat mutatott a különféle balesetek rovataival szemben. Mai napság — mondjuk a tizenkilenczedik század végén, 1891-ben — sok ember csak azért utazik Londonból vagy máshonnan Amerikába, hogy a nyári évad valamely csekély részét kedélyesen tölthesse.

Öt nap, kilencz óra és 17 percz alatt lehet eljutni Liverpoolból New-Yorkba! Az ember alig hinné, hogy ezen utra ezelőtt öt évvel tizenhárom, legjobb esetben tizenkét és fél nap kellett, de ma már az öt napot is megsokallották. Ha 20 ezer lóerejü gépekkel biró hajón öt nap kell, 40 ezer lóerővel harmadfél nap alatt tehetjük meg az utat. A számitás nem alaptalan, mert ötnek fele kettő és fél, és negyvenezer lóerejű gőzgépek kétszer annyi erőt fejtenek ki, mint húszezer lóerejüek.

De lássuk kissé közelebbről a most, 1891 julius havában közlekedő egyik tengeri gyorshajó belsejét és szerkezetét.

A «City of Paris» (Páris városa) nevü gőzös, mely mostanában Európa és Éjszak-Amerika közt közlekedik, 170 méter hosszú, 19 méter széles és 13 méter magas. Ezen tömeg sulya — 10.500 tonna — daczára óránként 39 kilométer utat halad. Gőzgépei 20.700 lóerőnek felelnek meg, és naponta 300 tonna kőszenet fogyasztanak. Csavarjai perczenként 88 fordulatot s igy hat nap alatt 760,320 fordulatot tesznek.

Az utolsó átkelés alkalmával a hat napi idő, öt napra és kilencz órára szállott le, a nélkül, hogy a gépek ereje a legutolsó fokig igénybe vétetett volna. A mint említettük, naponként 300 tonna kőszén fogyott el; ha most egy kilogramm szénre 8.5 kilogramm gőzt számítunk, a katlanokba másodperczenkint 30 liter víznek kellett mennie, mi óránkint 108 köbmétert, egy átkelés idejére pedig 15.552 köbmétert tesz ki. Ha ezután számításba veszszük, hogy egy kilogramm gőzre 40 liter víz szükséges, egyszerü soksorozásokból ki fog tünni, hogy a gép szivattyuinak másodperczenkint 1208 liter vizet kellett mozgásba hozni, mi az egész utra 622,080 köbméter vizet igényel.

Magától értetődik, hogy a hajó egyformán gyors haladása a gépek pontos és minden legcsekélyebb fennakadás nélküli működésétől függ. A hajó naplói, mely az első gépészmérnök által óráról-órára az elindulás perczétől a megérkezésig a gépek minden mozzanatairól pontos feljegyzéseket tartalmaznak, azt tanusitják, hogy az óriási szerkezet egyetlen egy részben sem mutatott valami eltérést vagy pillanatnyi fennakadást. Ily formán kétséget nem szenved, hogy a gépek kettőztetett erejével a hajó gyorsasága is hasonló arányban fog növekedni.

A mi a hajó egyéb berendezéseit illeti, bátran el lehet mondani, hogy kényelem, pazar fény és minden kigondolható kényes igények kielégitésében a kivánságok netovábbja már most is el van érve.

Annyi pénzért sehol a világon, oly uri módon nem lehetne megélni, mint a «City of Paris» fedélzetén. Az átkelés árai a különféle helyeken utazó közönség igényeihez mérve, nagyon jutányosak, és a vállalat csak a többszöri utazások által juthat haszonhoz, míg előbb a magas árakat leginkább az okozta, hogy egy-egy gyorshajó évenként négyszer fordulhatott meg Európa és Amerika közt; a «City of Paris», ezt az utat kilencz hónap alatt huszonkétszer tette meg.

EGY KIS KATONAI STATISZTIKA.

— Katonai munkatársunktól. —

Mai napság a háborúk nem vasúton ugyan, de nagyobb részt a vasút segélyével viseltetnek. Érdekes tehát tudni, mily szállitási eszközökkel rendelkeznek a nagy katonai hatalmasságok.

Francziaország vasutain *9422* mozdony 21,869 személy-kocsi és 233,155 teher-kocsi mozog. Ha most vonatonként egy mozdonyt és ötven kocsit állítunk össze, 4663 vonat kerül ki, melyen 4.663,000 embert bármely irányban szállithatnak.

Németország és *Oroszország* együttesen alig képesek ily nagy számu járműveket kiállítani, habár nehány év óta éjjel-nappal a hiány pótlásán fáradoznak.

Ausztria-Magyarország és *Olaszország* vasútai többnyire külföldről kölcsön vett kocsikkal képesek a kereskedelmi forgalom igényeinek megfelelni.

Ámde, ha a franczia sereg hadilétszámát figyelembe veszszük, kitünik, hogy a forgalmi eszközök száma nem valami túlzott. Ugyanis béke idején a franczia sereg 26,763 tisztet, 534,100 embert, 480 tábori üteget 3060 befogott ágyúval számlál, háború esetére pedig 3.784,000 emberrel vonul ki a harcztérre.

Az *orosz* sereg *hadilétszáma* 994,460 ember 4030 tábori ágyu, 280,810 ember és 640 ágyú *mint tartalék*, 137,730 kozák 240 ágyúval, végre 189,500 ember, mint póttartalék 384 ágyúval.

A *német* haderő mostani *hadilétszámát*, a Landwehr és Landsturm újjászervezése miatt, még csak megközelitőleg sem lehet eltalálni. A békelétszám 19,457 tiszt, 468,409 ember és 1500 befogott tábori ágyú.

A föntebbi számokból kitünik, hogy háború esetére, előre nem látott, vagy valószinütleneknek tartott szövetségek minden emberi számitás helyességét illuzoriussá tehetnék. Mig a franczia vasútak járműveik számával első helyen állnak, Angliában e napokban a legnagyobb gyorsaság elérhetése tárgyában tétettek kisérletek. Ugyanis Londont Edinburggal két vonal köti össsi; a nagy-éjszaki és az éjszak-nyugati vasút.

Elhatároztatott, hogy a nagy-éjszaki vasúton este 10 órakor elindult vonat reggel hat órára Edinburgban legyen, s igy a 632 kilométer útat nyolcz óra alatt, vagyis *óránként* — a megállapodások levonásával — *84 kilométer* útat kell megtenni.

A kisérlet hét óra és huszonhét percz alatt sikerült, mert a megálló helyeknél még harminczhárom perczet lehetett megtakarítani. Utközben *a vonat legnagyobb gyorsasága 123 kilométer volt egy óra* alatt. Az ily rendkivüli gyorsaság megkivánja, hogy a mozdonyok és kocsik különösen e czélra szerkesztessenek, hogy a pályatest mindenütt szilárd legyen és végre, hogy az útba eső átereszek, hidak és átjárók az iszonyú nyomást elbirják.

Kétséget nem szenved, hogy azon esetre, ha a rendkivüli gyorsággal közlekedő vonalak ki fognak épülni, a most elért gyorsaság még 40 százalekkal lesz fokozható.

LEVÉL A DIVATRÓL.

Budapest, 1891 augusztus.

DIVATOS PONGYOLA.

Kedves Mariskám!

Azt irod, hogy fürdőbe készülsz, — szerencsére csupán szórakozás kedveért, — de, hogy régóta ki se mozdúlván akáczos falucskátokból, nem tudod, hihetsz-e divatlapodnak és engem kérsz, világositsalak fel a divat legújabb áramlatairól.

Nagyon szívesen megfelelek ohajtásodnak, legalább cseveghetek is veled, ámbár egy olyan elegáns menyecske, mint az én Mariskám, nem szorúlt senki felvilágosításaira. Ott van az ő leghivebb és legigazmondóbb tanácsadója: kipróbált jóizlése.

Ugy-e bámulsz, hogy divatlapod képei csak jelentéktelen árnyalatokban változtak, és hogy az oly szeszélyes és változékony divat már jó idő óta csak keveset változott. Kedvesem, hihetsz e képes lapoknak. A mostani divat nagy népszerűségnek örvend és egy csepp kilátás sincs rá, hogy valami revolucziót legyen várható a csipke, selyem és batiszt birodalmában.

Igy nyáron a könnyű fátyolszerü szövetek, a batiszt, a creton, a szatin, fulár, surah kedveltek, mintázatuk kisebb-nagyobb pettyek, csíkok; de leginkább a nagy virágos szövetek kapósak. Diszitésül csipkét, sok csipkét, minél több csipkét használnak, azonkivül a szalagdíszt és a paszományt se vetjük meg.

A ruhák szabása kétféle: Sima, szűk szoknya, lebbentyűs (basque) derékkal, vagy pedig a princesse alak. Az újjak még mindig csuklón alól érő, hosszuak, alól szükek és vállban dudorosak. A gallér izlés és a nyak alkata szerint váltakozik. A régóta domináló Stuart- és Medicis-gallér, minden ellenkező hiresztelés daczára, még mindig tartja magát. A szoknya elől olyan hosszú, hogy csak a lábújj látszik ki, hátul pedig kellemes hullámvonalban omlik alá, úgy, hogy a földet érintse, a nélkül azonban, hogy uszályt képezne.

A kalap most is kétféle: karimás és toque alakú. Utóbbi nem sokkal több kicsiny bársony, selyem, csipke, vagy virág koszorunál, mely coiffure-szerüen ül a fejbúbon; a karimás kalap annyiban módosult, hogy körfogata kisebb lett és változatosság kedvéért nem úgy teszszük a fejünkre, hogy előrésze fölfelé álljon (mint e legutóbbi időkig), hanem hogy hátulról előre lefelé hajoljon. A hajat, a kalapokhoz alkalmaztatva, görög kontyba tüzzük, mely se a nyakban, se a fejbúbon, hanem a homlokkal egy magasságban ül. A haj hullámossága most is divatos és a «frou-frou»-k annyiban módosultak, hogy a halánték egészen szabadon marad (hunczutka-mentesen) és csak elől van egy-két, a szemöldökig leérő «acroche-coeur».

A napernyők nagyok, hosszu, erős nyelük sétabotnak nagyon alkalmas a hosszabb kirándulásoknál, és tarka selyem, vagy szellős csipke dongáikkal rendkivül élénk és kedves keretet képeznek az arczhoz.

Nehány divatos ruhát képben mutatok be neked. Ez az első itt gazdag pongyola, «nagyobb alkalmakhoz». Szövetének, hogy a képen látható redőzetet el lehessen érni, nehéz selyemnek kell lenni. Szabása princesse-alaku, hátul két álló redővel, melyek rövid uszályban hullnak le. Széles arany, bronz vagy selyem paszományból gallér, mellnyereg és öv készül, mely utóbbi elől arasznyira nyitott és két oldalt rojtos kokárdában végződik. A gallér és a «nyereg» közt redőzött csipke födi a szövetet és az elől kidudorodó csipke alól három mély ráncz huzódik le, de a térdnél a rézsútosan szabott és két oldalt hátravont szövet «kiugrik» és a redők eloszolnak. Az újjak vállban nagyon bővek és magasak, alól mérsékelten szükek és a csuklónál csipkefodorban végződnek.

A második kép *kerti öltözéket* mutat, ecru alapú voileból, melyen nagy mezei virágbokréták (buzavirág és pipacs) tarkálnak. A szoknya simaságát széles fodor teszi változatosabbá, mely a ruha szövetéből készült alól keskeny ecru-csipkefodorral. A derék felülről a mellig sima, s onnan lefelé hat mellényránczban nyulik alá. A hosszu s elől nyitott lebbentyűt ecru-csipkefodor szegélyzi. Az újjak vállban mérsékelt magasak, bővek és csuklóban szükek. A gallér elől kétfelé kihajtott Stuart alakú kék selyem szalagcsokorral, melynek két hosszú vége a mellig alá fut, és a mell alatt a hónalj varrásnál tünik el. Az övet szintén könnyedén alkalmazott, s csokorra kötött kék szalag képezi.

Harmadik képünk princess szabásu elegans *sétaruha* pongisból. Gallérja mérsékelt s elől kerekre szabott Stuart-alaku. Két oldalt három rakott ráncz, a mellen csipke-betétnek enged helyet. Hátulról, két oldalt a hónalj alól széles guipure-csipke simul a

Kalotaszeg

Vas. Ujs. 1888. 533. l.

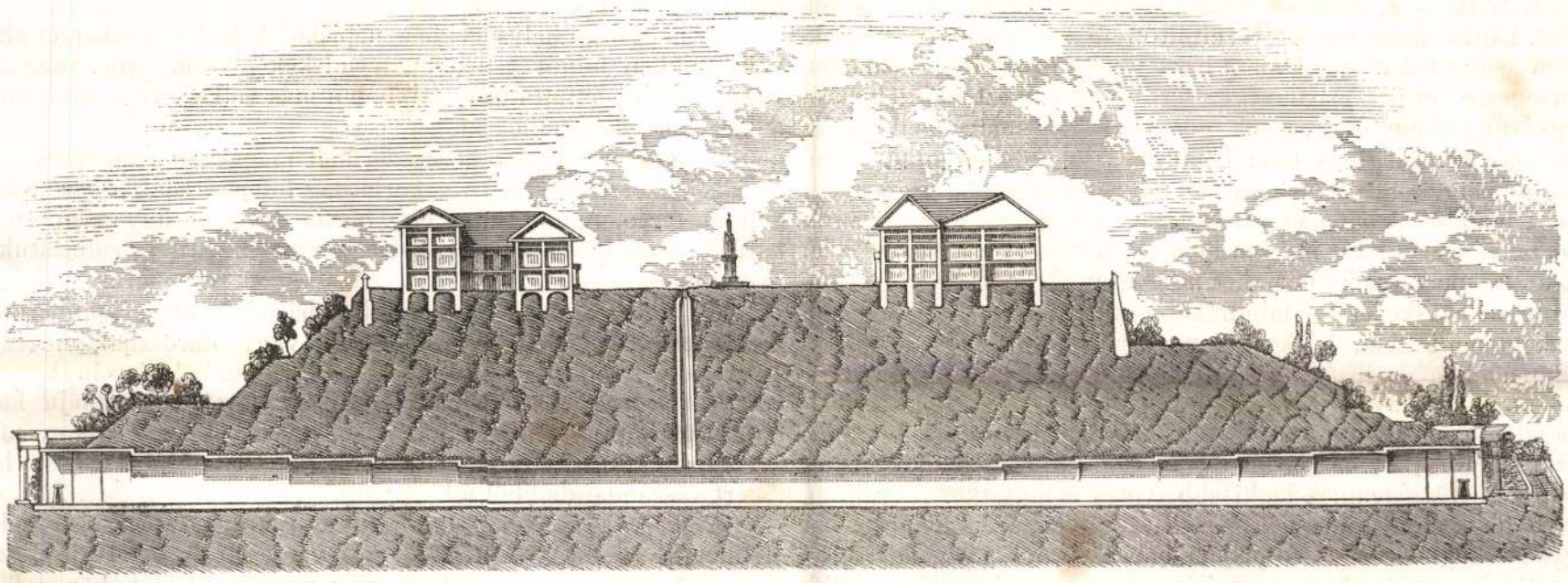
Kalotaszegi divatlapok című füzetes vállalatot indítanak Szentgyörgyi Lajos és Pentsy József bánffihunyadi rajztanítók. Havonkint megjelenő füzetekben lerajzolják a kalotaszegi magyar népnél használatban levő varrottasakat. A minták a varró anyag szineinek eredeti feltüntetésével, a varrás miként jének részletes és mindenki által érthető leirásával jelennek meg s igy lehetséges lesz messze földön kalotaszegi varrottast készíteni. A kiadók most járják be Kalotaszeget s lerajzolják, leirják, kutatják a varrottas származását és idejét. A készülő vállalat a magyar nőket, a házi ipart terjesztő egyleteket, az ipariskolákat, népiskolákat és kézimunka-tanítónőket érdekelheti különösen.

Egr, cisterci

285

Kalotaszeg

pélyt vezeti, és nászasszonynak, mindenkor a helység legtekintélyesebb lakosát kérik fel, mit nagy megtiszteltetésnek tartanak, azon felhivást pedig el nem fogadni illetlen, sőt vétek. — Többnyire az ugynevezett zöld farsangon, azaz husvét és pünkösd között házasodnak, mert azt tartják, hogy az uj menyecskének azonnal dolgot kell adni, hogy ideje ne legyen, netalán leánykori kedveséről gondolkozni; a menyegzőt megelőző napon, a leányos háznál megülik a siratót vagy borstörő estvét, mikor a menyasszony leánybarátnéitól és pártájától is elbucsuzik: tudnivaló tánczolnak a sirás helyett.

A budai alagút belső átmetszete hosszában.

Menyegző utáni napon a leány szülői és rokonai s néhány vendég meglátogatja az uj párt, melly ünnepély héréznek, annak személyzete hérézeseknek neveztetik, ez is mindenkor nagy lakomával megy végben. — Szokásban vagyon sok helyt, hogy rokonai s jó baráti, mindennemü gazdasághoz és gazdasszonysághoz tartozó eszközökkel ajándékozzák meg a menyegző alkalmával az uj párokat.

A *temetéseket* is a tehetősebbek nagy szertartással viszik végbe, nem ritkán két halotti beszédet tartatnak, melly alkalommal minden közeli távoli rokonuktól, barátjoktól, sőt még a harangozótól és sirásóktól is elbucsuztatják a halottat. — A temetésért a lelkésznek férfitől egy kakast, nőtől egy tyukot, néha varottas kendöt és párnát adnak.

Minden háznál az eladó leány kötelessége, a hol csak vagyon, korán reggel ivó vizet hordani; a nagy leánynak ebéd, vacsora felett leülni illetlen, — valamint bármelly csikorgó télben, csizmában mosni a kútnál vagy folyamnál. — A kalotaszegi leány naplemente után nem marad a tánczvigalomban, különben vége a szalagos pártának; közmonda: szemérmes mint a kalotaszegi leány.

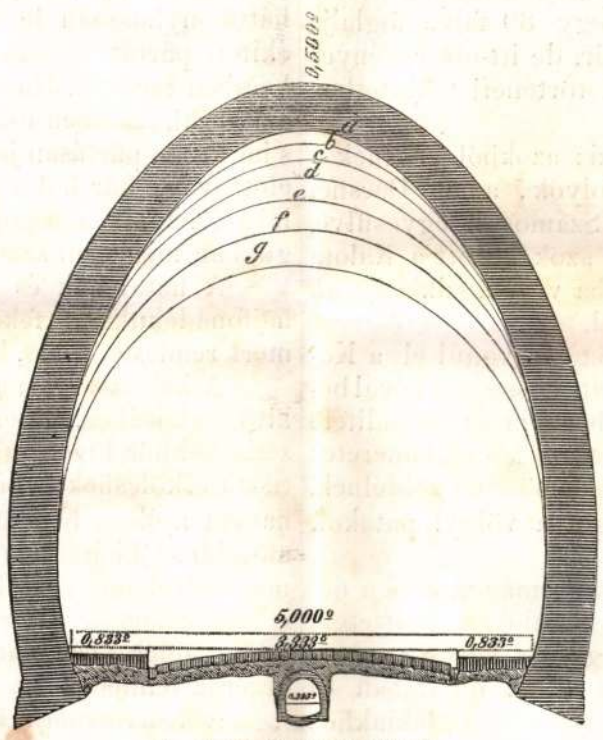
Az ifju legények a legkorosab legényt megválasztják legény-biró név alatt, mellé esküdtekkel, kik minden vasárnapi templomozás után gyülést tartván, káromkodáson, vagy más erkölcsiség elleni kihágáson talált hibás ifju legényekre itéletet hoznak, s érdeme szerint egy kifurt falapoczkával megveretik. Sok helységben a mezei rendőrség is a legények kötelessége, kik éjjelenként loháton rendre kerülik a tilalmas határt.

Miklós napján a leányos házakat az ifju legények rendre járják, megvizsgálják a darab fonalakat, s azon leányt ki nov. 1-sö napjától kezdve minden hétről egy darab fonalat nem mutathat, hamuval tömött zatskóval megütögetik.

A földmivelést még most is eldődiektől örökölt modorban üzik: s a mérsékeltnél hivesebb éghajlat, sovány, agyagos, köves földréteg daczára, sok helyen élelmökre elegendő, sőt több gabonát is termesztenek vas szorgalmuk által.

Termesztenek: *tiszta tavaszi buzát*, néha megád, 8—10 magot, *rozsot*, meglehetős haszonnal, *zabot alakort* dusan: *őszi tisztabuzát* keveset, *törökbuzát* (kukuricza) csak az alattabbi völgyekben: *lencse*, *borsó*, nagyon jól terem; a kalotaszegi borsó, mint szinére, ugy nagysága, és könnyü-fövőségére nézve hiresztelt. — *Paszuj* is jól terem: *kendert* és *lent* nagyban termesztik. — A havason termesztik a *tavaszi rozsot* is, mellynek az alattabb helyekeni honositása, még eddig nem igen sikerült.

Gyümölcs is termesztetik, de még eddig a fajok nemesitése mellözve vagyon.

Az alagút kereszt-metszete.

Néhol *szőlőt* is mivelnek, azonban savanyu bort nyernek.

Kostnak való takarmányok a havason, nagyon silányul teremnek, öt izmos kaszás egy nap alig borotválhat le egy kisded szekér szénára való füvet. — A rónákon és völgyekben, elég jó és tápláló széna, és sarju is terem.

Ez uttal megemlitendő a kalotaszegi magyar népnek azon dicséretes szokása: minden mezei munkát egyszerre végeznek; mielőtt a mezőre kimennének, korán reggel mindnyájan a templomba sietnek, dolgozó eszközeiket az ajtó előtt lerakják, s imájokat a minden áldások sz. atyjának bemutatván, oszolnak el dolgukra. Estve hasonló renddel egyenesen a templomba s onnan nyugalomra haza mennek.

Erdők: a havasokon fenyvesek, alább tölgy, cser, bük erdők, s más számtalan fanemek, diszlenek. Van egy még eddig parlagban heverő köszénréteg is.

A marhatenyésztést illetőleg: a havasos helyeken, közönséges hosszu fürtös fejér juhokat, kecskéket, kisded termetü, kurta, vagy épen szarv nélküli, feketeszürke, tarka szörü, jó tejelő teheneket; apró, zömök, tartós, a meredek hegyek mászására alkalmas lovakat tartanak.

Az alattabbi helységek lakosi, szép, nagy termetü, fejér szarvasmarhákat, jelesen derék tekeres nagy szarvu ökröket nevelnek. — Nemesitett fajtáju jó lovakat is lehet látni. — Sok helyen méheket jó sikerrel, elegendö sertéseket; a szárnyas állatok minden nemeit böven szaporitják.

A vadaknak sok nemei lakják erdeit, nevezetesen sok és merész farkasok. A havasi patakokban, sok pisztráng és rák találtatik. — Kolosvár mellett, 20. febr. 1856.

Közli *M. Gy.*

Papirnövények.

Németből.

Habár a papir, mint köz irásanyag, halhatlan szellemi kincseknek örzője, jelen korunk polgárisulásának egyik föténye zője, s használata ugyszólva a népek miveltségének mértékjévé vált, melly iránt az éjszaki tájak vad s tudatlan lakói is olly nagy tisztelettel

Vas. Ujs. 1856.

varrása igen kényelmes, a szegezésnél pedig még nagyobb czélszerüséget fejt ki, mivel a dolgozandó művet a *B* és *C* géprész a mell közepéig tartja magasban, igy a test csak nem függőleges állásban tartatik: a mig ellenben a kerekszékeni varrásnál a fejnek csaknem a térdig le kell hajlani, s a testnek jó nagy része, a mell, gyomor, tüdő és más belrészekre egész napokon keresztül nehezedik, a vér a fejre tolul, melly körülményből számtalan testi bajok s idő előtti elhalálozások eredtek.

E gép felfedezésére inségteljes állapotom vezetett. Kora ifjuságomban, még a vándorlási éveket sem töltve be, katonának állottam, s a 37-ik cs. k. sorezred granátos osztályánál az egész szolgálati időt, káplárságig emelkedve, eltöltöttem, hol semmi testi bajokkal nem ostromoltattam. Onnan haza jövén, eredetileg csizmadiamesterségemet czipészmesterségre fordítottam, s ezt szorgalmasan gyakorolván nehány évig, a sok görnyedt ülés miatt mellfájás és májdugulás betegségbe estem. Több orvossal közlém mindinkább sulyosodó betegségemet, s ezen jó urak egyhangulag a görnyedt sok ülést mondották betegségem okozóául s óvakodni intettek a sok üléstől. Betegségem okát magam igen jól tudtam, de az okot el nem hárithatám, mert családomat két kezem munkájával kellett táplálnom. Igy betegeskedésem mindinkább sulyosodott, mig egészen munkaképtelen lettem. — Betegségem ágyba szegezett, s családommal egyetemben az inség szélső fokához közeledtem. Betegágyamban imáim és keserves fejtöréseim közepette jöttem e gépem eszméjére, s félbetegen készítettem el azt. Felgyógyulásom után e gépen kezdtem dolgozni és dolgozom rajta 1855. julius elejétől a nélkül, hogy előbbi betegségemnek legkisebb nyoma is mutatkoznék rajtam. — Én e gépet életem megmentőjének tekintem, azért belőle titkot és egyedáruságot nem csinálok, hanem hálát adok a gondviselésnek, melly engem azon gép eszméjére vezetett, mellynélfogva több ezrei iparos társaimnak súlyos betegség s kora haláltól megmentethetnek.

Bőbeszédüségemért bocsánatot esdekelve, vagyok tekintetes szerkesztő urnak

Nagy-Szalontán, april 7. 1856. alázatos szolgája

Szathmári Lőrinczi István,
szalontai czipész.

Utóirat: Egy illy gépecske körülbelül 10 pftért előállítható.

Kalotaszeg vidéke, és magyar népe.

Erdély bérczes honunk, régebben Kolosmegye felső kerülete fölvidékét az ugynevezett Kalotaszeg mintegy 80 falva foglalja el: általában kitünő festői kellemekkel nem bir, de itt-ott regényes tájok nélkül sem szükölködik, valamint néhol történeti tekintetben is érdekes.

Délnyugotról havasos hegyláncz környezi; azokból erednek a *Kis-Szamos* és *Fekete- vagy Sebes-Körös* folyók, amaz Déesnél Belső-Szolnokmegyében a beszterczei Nagy-Szamossal egyesülve, Szathmárnak tart, ez több havasi patakokat, azok között a Kalota patakát is, mitől Kalotaszeg nevét vette, magába vévén, szikla ágyon rohan N.-Várad felé tutajokatragadva magával.

Nyugot felől, a *Vlegyásza* havas hegy tetőjén vonul el a Kolos- és Biharmegyéket elválasztó határ; éven át, hosszasan hóval boritva; ritkán veti le ködparókáját, kopasz bérczén az izlandiféle szurós moh dusan terem, oldalán bors-fenyőbokrok, s az ismeretes gyógyerejü bogyót termő gyalogfenyők örökösen sötéten zöldelnek, lejebb sudar fenyves erdők adnak deszkaanyagot a völgyi patakok fürészmalmainak.

A Vlegyásza mellett, mint kisebb testvér, már merőben növénylepte borzas fejét emeli a *Vurvurásza*, homlokán holttetem alaku szirtek csucsorodnak; déli oldalában vagyon a *Voncsásza* barlang, bel üregе 60—70 □ öl, magassága 4 öl, oldalában és merőben függőleges boltozatában sok, többnyire a kétlakiakhoz tartozó, még meglehetős épségü csontvázdarabok függenek: a barlang közepében tiszta forrás buzog. — Ezen barlang még a természet néma keblében nélkülözve rejlik, holott egy szakértő természetbuvárnak dús éldeletet adhatna.

Nagy-Almás és *Sebesvár* helységek határain két várrom is mutatkozik: az utóbbit oláh nyelven *Bologának* nevezik; miről a köznép azt regéli, hogy egy Balog nevü zsarnok birtokosa épitette volt.

Lakosi Kalotaszegnek vegyesen magyarok, oláhok; utóbbiak kivált a havasiak *mokány* név alatt ösméretesek, kik a civilisatio terén nagyon hátul állnak, s kevésbé szorgalmasak: ezuttal csak a magyarajku nép ösmertetése levén czélom, az oláhajku lakosok leirásával más alkalommal szolgálok.

A *magyarok*, kik inkább a rónák és völgyek lakosi, tisztán 17, vegyesen az oláhokkal 23, öszvesen mintegy 40 helységben laknak: a polgáriosodás terén tovább haladtak, s naponta mind saját szorgalmuk, mind némelly közremunkáló lelkes honfiak segélyével előbbre haladnak.

Foglalkozásuk földmivelés, marhatenyésztés, faanyagokkali kereskedés. Találkoznak természeti hajlamok által képzett (naturalista) jó kézmüvesek is.

A népesebb helységekben népiskolák kedvező sikerrel alapitvák, mikben mindkét nemü növendékek olvasni, irni, számtanra, vallás elveire oktattatnak, mikből a más vallásu vagy ajku növendékek sem rekesztetnek ki.

A magyar lakosok középszerünél magasabb termetüek. — A férfiak, született erejöket, gyakorlatilag fölhasználják a gazdászat és müipar terén. A nők mint egy borda szövetei ugyanazon testalkatúak, szabályos szép arczukat egybehangzó, tiszta ruházatuk nagyon emeli.

A *férfiak öltözete*: a nők által háznál szött gyapjuposztóból készitett ujjas, mellyet czondránok vagy darócznak neveznek, ugyanazon szövetből nadrág, nyárban vászonból, báránybör mellény, az ifjaké vörös irhával kiczifrázva, széles karimáju kalap, hosszuszáru borjubör csizma, a szegényebbeknél bocskor, melly egy darab kikészitett, némellykor készitetlen talpbőrből, és lábra tekert vászondarabokból áll.

A *nőké*: sötét kék szinü ránczos rokolya, minek alsó széle az életidőhöz képest, vörös, zöld, kék vagy sárga, 3—4 ujnyi széles posztóhasábokkal vagyon beszegve; rendesen báránybör mellény; ingök saját kezök által szött kender, len tömött fodros vászon, sajátságosan készitve, vállukon alul vörös, vagy kék pamutfonallal mesterileg himezve. Az asszonyok hajokat az ösmeretes kontyba szedik, vékony recze fejkötőbe szoritják. Ünnepnapokon fehér, máskor sötét kék keszkenővel fedik.

A *leányok*: téli időben zöld vagy sötétkék posztó, fekete bárányborrel prémzett, sárga vagy vörös selyem csipkével himzett mellényt viselnek; nyárban vörös szövetből, fekete zsinorral befüzött mellény födi karcsu derekokat, s fehér gyolcs rokolyát hordanak. Vasárnapokon, vagy más ünnepélyek alkalmával, a templomba pedig mindenkor fejökön gyöngyökkel (nem napkeletiekkel) kirakott, s hátukon hosszan le függő, különböző szinü selyem szalagokkal felékitett pártát hordanak; melly mint tiszta erkölcsük díszjele, nagy becsben tartatik. Ha valamelly lánytársuk erkölcstelenség gyanuja alá kerül, elsőbben csak maguk körében, a párta viseléstől eltiltják, s ha mégis pártásan jelenne meg, róla a legnyilvánosabban, templom előtt, vagy bár hol a pártát és szalagokat, mint kakukról a pávatollakat, letépik s mindaddig mig magát ki nem tisztitja, társaságukban meg nem szenvedik.

A fiatal nők és leányok kedvesebb halottjukat, pártájukon és hajfonadékukban fekete szalagokkal, fekete csizmával gyászolják, mert rendesen piros, kordován csizmát viselnek.

A kalotaszegi magyarajku nép kevés kivétellel ev. reformált hitü; vallásához, miben született, ősi szokásukhoz, öltözetökhöz, nemzetiségökhöz híven ragaszkodnak. Vendégszeretők, szorgalmatosok, tiszta erkölcsüek; a bántalmakat nehezen türik, azokért nem orozva, hanem nyiltan bosszuállók. — Sajátságos, azonban nem a legkellemesebb szókiejtéssel (dialectus) beszélnek. — Fájdalom, némi babonás balvéleményektől még maig sem menekültek meg, millyenek a boszorkányok, kisértetek müködései; csinálmányok, kuruslások s több e félék. De már ezeknek is hadat izentek a népiskolák, csak vezérek lennének.

A *tehetősebbek született gyermekök keresztelője* alkalmával közelebbi rokonikat, jó barátikat költségesen megvendéglik: a növendékek keresztszülőjöket mindenkor nagy tiszteletben, valamint azok is növendékjöket nagy szivességben tartják. — A keresztelőn megjelent vendégek, a koma czimet és barátságot hiven megtartják. — Régebben meg volt azon furcsa szokás, hogy ha a keresztkomák valahogy összeháborodtak, a megbántott fél egy darab forgácsra pökött, s azt mint a megszünt komaság jelét a bántó félnek küldötte.

A *menyegzőt* a legszegényebb is három napig tartó ünnepély és lakoma között tartja. Az ugynevezett násznagynak, ki az ünne-

*

Kalotaszeg

Vas. Ujs. 1888. 452. l

A belga királyné a varrottasról. Gyarmathy Zsigáné urasszony, a kalotaszegi varrottas fáradhatatlan terjesztője, ujabban a következő szép és főfötte érdekes levelet kapta József főherczegtől:

«Nagyságos Asszonyom! Hugom, Mária Henrika belga királyné az erdélyi népipar kiállitást folyó hó 11-ikén részletesen megtekintette és e fölött szóról-szóra a következőket irta: «Nagyon bámultam a gyönyörü népmunkákat, a varrottast s azt nagyon megdicsértem, ugy mint te kivántad, de a nélkül is tettem volna, már ajánlottam is minden felé és reménylem, hogy munkát fognak kapni a szegény jó emberek. Kérlek, tudósitsd Gyarmathyné asszonyságot: mennyire örültem tudni, hogy ő oly jó e szegény vidék iránt és hogy én is köszönöm jótékonyságát.» Siettem Önnel mennél előbb ezen örvendetes hirt közölni, mivel tudom, hogy áldásteljes müködése fáradságos munkái között ez által némi örömet szerezhetek. Fogadja szivesen részemről is az igaz hála őszinte kifejezését, melylyel váltig maradok Nagyságodnak Budapesten, 1888. év 19/6 igaz benső tisztelője: *József főherczeg.*»

Kalotaszeg

Vas. Ujs. 1888. 469. l.

ellátva.

József főherczeg és a kalotaszegi varrottas. Közöltük József főherczeg levelét, melyben Gyarmathy Zsigáné urasszonyt értesítette a belgák királynéjának érdeklődéséről a kalotaszegi varrott s iránt. Ujabban ő fensége a következő levelet intézte a varrottas fáradhatlan védnökéhez, Gyarmathy Zsigánéhoz:

«Nagyságos asszonyom! Alig indult jelentésem Bánfi-Hunyadra, melyben az ottani szegény nép sikerét részben röviden közlém a vidék jóltevő védangyalával, érkezett önnek szives levele. Fogadja hálás köszönetemet azon jó véleményért, melyet soraihoz mellékelt czikkében rólam közöl, melyet kiérdemelni iparkodandok.

«Azóta nálam volt az itteni belga konzul és tudatta velem, hogy fáradozásai jó sikerrel lesznek az ő hazájában; mert őtet is megbizta királynéja, hogy

támogassa a magyar népipart és máris a legszebb kilátásai vannak, hogy sikerülend ezen megbizás. Elcsudálkoztam előadásán, mert oly tüzbe jött ügyünk mellett, mint a huszár, ha rohamra fuj a trombitás. Arról pedig méltoztassék meggyőződve lenni, hogy nemcsak mint irótárs, de mint emberbarát is örökké maradok legőszintébb tisztelője. Budapesten, 1888. jun. 21. *József* főherczeg.

Egea, señorita

285

A SZÉKELY VARROTTASRÓL.

Századunk tudományos vizsgálódásainak egyik főirányelve, hogy a multak emlékeit behatóbban tegye megfigyelése tárgyává s az eredeti forrásokból merítsen. Karöltve jár ezzel a népéletnek, a népszokásoknak tanulmányozása, a mely a változandóságnak rohamosan haladó korunkban is kevésbbé van alá vetve, s a melyben a multak emlékei közül nagyon sok fentartotta magát. Költészetünk a népies formák tanulmányozása és felhasználása által ifjodott meg; a művészet s a műipar is szivesen keresi fel a régi használható mintákat, sőt a közélet terén is divatossá kezd válni a réginek és a népiesnek kultusza. Néprajzi társulatok alakulnak, nagy néprajzi munkák keletkeznek s a népisme kezdi divatos tudománynyá kinőni magát.

A nép között a háziipar terén is több becses, megfigyelésre méltó alkotást találunk. Az 1885-iki országos kiállítás e tekintetben sok meglepőt és tanulságost tüntetett fel. Azelőtt is, de főkép azóta a fővárosban divatossá váltak és elterjedtek némely népies háziipar termékek, pl. a szerb szőnyegek, a bolgár kendők, az agyag-korsók — s jó hírre tett szert szélesebb körökben a kalotaszegi varrottas.

Ez utóbbival rokon természetű és eredetű kézimunkákat találunk a székelyek között is, mind Erdélyben, mind Bukovinában.

Figyelmünket ez annál inkább megérdemli, mert míg eredete a messze mult időkre nyulik vissza, most már a gyári iparczikkek miatt jóformán kihalóban van. Emléköket megmenteni s iparmuzeumainkban gyűjtemények által megőrizni itt az ideje.

A «varrottas» készítés a székely nők kézimunkáinak legnemesbike, melyen a nép fantáziája, művészete leginkább visszatükröződik.

Hagyományként szállt ennek a mivelése századok óta nemzedékről nemzedékre, anyáról leányra. A minták, melyeket most is használnak, legnagyobb részt évszázadokra vezethetők vissza.

Sajátságos módon ismerkedtem meg én a népköltészet ezen vászonra irott műfajával. Elmondom, mert a dologra tartozik.

Midőn 1883 tavaszán a bukovinai székelyek visszatelepítése foglalkoztatta a magyar közvéleményt: egyike voltam azoknak, a kik Bukovinába a mi «véreink» haza vezérlésére kiküldettek.

A népélet iránt mindig élénk érdeklődéssel viseltetvén, felhasználtam ott is az alkalmat, hogy a népet a maga benső világában, házi otthonában megismerjem.

A mint egy-egy bukovinai székely házba beléptünk, az első a mi szemünkbe ötlött az volt, hogy valami sajátságos *keleties színpompa* ömlik el az egész házon. A szoba hosszában két oldalt egy-egy rúdon hosszú vászonkendők függnek alá, remekül kivarott széles szegélyzettel. Az ágyak szintén ilyen kivarrott szegélyű lepedőkkel vannak beterítve, felettük magasra rakott párnákkal, melyek végei szintúgy kivarrva diszelegnek. A tükrök és képek körül ugynevezett «hosszú-kendők» ékeskednek, tarka színvegyületben, két végükön kiszőtt széles virágszegélyzettel. Az asztalfőnél pedig a hosszú fapadot tarka szőnyeg, ugynevezett «festékes» borítja be: festett gyapjúfonatból szöve, élénk szinekkel tarkázott figurákkal.

A vászon kivarrásánál és a beszőtt diszítésnél kizárólag két színt használnak, u. m. a *pirosat*, néha rózsaszint, s a sötét, ritkábban világos *kéket*. A gyapjú «szőttes»-nél vagyis szőnyegnél a színvegyület sokkal nagyobb: egy és ugyanazon darabon előjő a piros, kék, zöld, sárga, fehér, lila s még több szín vegyülete. Ezeket a gyapjúszövésű szőnyegeket általában *festéseknek* vagy pedig az ábrázolt figurák után nevezik. A kis koczkákat ábrázoló: «*kisvirágos*», a nagykoczkás: «*nagyvirágos*», s a czikk-czakkos, hoszszába tekervényesen futó mintájú «*kigyós*» nevet visel. Ez a három minta szerepel a gyapjúfonatból szött szőnyegeknél. A gyapjút magok fonják télen át, aztán megfestetik és saját szövőszékeiken szövik meg, rendesen háromnegyed méter szélességben, két méter hosszaságban s két ilyen darabot középen összevarrván, készen van egy két méter hosszú s másfél méter széles szőnyeg, a melynek színvegyülete élénken emlékeztet a persa és más keleti szőnyegekre. A persánál ugyan élénkebb szinű, de a szerb vagy oláh szőnyegnél jóval sötétebb. A keleti hatás és befolyás ennél elvitázhatatlan.

Sokkal finomabb és ízlésesebb munka ennél a «*festékes*»-nél az ugynevezett *varrottas*, t. i. a vászonhímzés. A kellemes meglepetés bámulatával csodáltuk azokat a keresz-töltéssel kivarrt állat- és virágalakokat, a pontos és ízléses munkát, melyet a nők egymástól tanulva el, minden minta nélkül, nagy türelemmel varrogatnak vásznaikra. Bukovinában a leány hozományának elengedhetetlen része a varrottas s a férjhez adó lányok az ilyentől meg nem válnának semmi áron.

E sok szép kézimunkát látván, nekem is kedvem támadt ilyen varrottasok és festékesek gyűjtésére. A mi eladót találtam, abból kiválogattam a szebb és jellemzetesebb mintákat s egy kis gyüjteménynyel jöttem vissza a nagy népvándorláskor Bukovinából.

A szebbnél szebb és nálunk ismeretlen kézimunkák mindenkinek tetszettek, főként a nőknek. Az én kis gyüjteményem meg is fogyatkozott hamarosan.

De a dolog úgy fordult, hogy két hónap mulva

SZÉKELY VARROTTASOK: 1. HÚSVÉTI-BÁRÁNYOS.

ismét vissza kellett gőz- és posta-kocsiznunk Bukovinába. Ekkor már én ép oly lelkes varrottasgyüjtő, mint a milyen népbetelepítő voltam. A férfiakkal a betelepitésről konspiráltunk, az asszonyokkal varrottasok felől trafikáltunk. Igen, mert nem csak a pénzen fordult meg a dolog, de a jóakaraton, a pártfogáson is. A legszebb darabok nem voltak eladók, az eladóvá tételhez pártfogás kellett. Andrásfalván Tomkáné tisztelendő asszony, Józseffalván az öreg Drusbáczky bácsi plebános, másutt mások támogatták közbenjárásukkal gyüjtésünket. Meggyült a bajom az utitársakkal is, mert elragadt rájok az én szenvedélyem s veszedelmes versenytársaimmá lettek.

Ez alatt a verseny-vásárlás alatt tapasztaltuk, hogy némely minta alig egy-két példányban fordul elő mind az öt faluban. Andrásfalván találtam pl. egy állat-alakokat ábrázoló, mintegy harmadfél méteres *hosszúkendőt*, a melynek párját hiába kerestük más példányban; mindössze öt év mulva találtam még egy hasonlót *párnavégnek* kivarrva, már az aldunai telepesek között.

Csodálatos régi minta ez: *húsvéti bárányokat* ábrázol, felette zászlócskával s ebben a *kereszt* jelvényével. Bukovinai példányom ott már «*élifántos*» (t. i. elefántos) — az aldunai pedig «*lovas*» nevet viselt. A nép már nem tudja, hogy ez a keresztyén vallás egyik ősi jelvényét, a husvéti bárányt tünteti fel; látszik ez az élifántos, lovas elnevezésekből s abból is, hogy egyik példányomon (melyet az 1. ábrán bemutatunk) kantárszárral vannak a bárányok ábrázolva. A bárány alakja *piros* fejtővel, a piros és kék csillagok vannak kivarrva színnel.

Époly ritka mintának ismertem meg a 2. sz. «*liliomos*» párnavéget, a melyből első bukovinai utunk alatt mindössze kettőt találtunk. Második utunk alatt szorgos keresésre is csak egyet találhattam, s évek multával még két hasonló példányt az Al-Dunánál, Keveházán. — De ezek között is némi különbség van, t. i. hogy a bukovinai virágainak egyes részei felváltva sötét piros és sötét kék fejtővel vannak kivarrva, mig az aldunai tiszta piros szinű, keresztöltésű munka s a virág-alakok szirmairól diszítésül vékony, a végén kunkorgós kacsok nyulakodnak kifelé.

Meg kell jegyeznem, hogy az al-dunai székely telepesek, midőn 1888 őszén Odescalchi Arthur herczeggel őket meglátogattuk, még ottan keveset dolgozhattak; az ott szerzett varrottasokat tehát jórészt még Bukovinából hozták magokkal. Szövőszékeiket ugyan mindjárt felállították, a gyapjúfonalat Pancsován festették s szőtték is mindjárt a *festékest*; de ezek már világosabban ütöttek ki, mert — ugy mondanak — az ő Bukovinában szokásos sötétebb színeikre festetni itt nem tudnak. Itteni szőnyegeik tehát a torontáli szerb szőnyegek színárnyalatához közelednek s legfeljebb mintáikban tartják meg régi jellegüket. A vászonszövést is üzik már, de a varrottas-készítés lassan halad s eladásra itt sem igen dolgoznak.

A bukovinai székely kézi munkákból második utunk után kiállítást rendeztünk a fővárosban a Nemzeti szálló-ban, a hol bemutattuk a bukovinai székely nők kézi ügyességének eme szép tanujeleit.

Két év mulva volt a budapesti «országos kiállítás». Itt aztán alkalmunk volt összehasonlítást tenni a bukovinai és az erdélyi székely kézimunkák, varrottasok között. A háziipar-csarnokban egymás mellett állottak a különböző népviseleteket s népéletet feltüntető szobák. Az úgynevezett «*csángó-szobá*»-ban ott díszelegtek többek közt a mi bukovinai és aldunai varrottasaink, festékeseink. Sok embernek megakadt a szeme rajtok; egyik szőnyegre csakhamar egy a legmagasabb tetszést hirdető tábla került eme felirással: «Megvette Erzsébet királyné ő felsége». Ha eladásra lettek volna szánva, bizonyára a többi példányok is elkeltek volna; így csak lemintázás végett kerültek némelyek műértő kezekbe.

Egy futólagos és összehasonlítás a *székelyszobával* és a *kalotaszegi varrottasokkal*, melyeket Gyarmathy Zsigáné urnő azóta közforgalomba hozott és általánosan megkedveltetett, mindenkit meggyőzhetett arról, hogy e kézimunkák eredete egy közös forráshoz vezethető vissza.

Csak egy példát hozok fel. Gyűjteményemben van két igen kedves úgynevezett «*kakastaréjos*» párnavég-hímzés (3. sz.), a melyek egyike Bukovinából való s párjára T. S. grófnő salonjában akadtam Nagy-Bányán, a hova Kolozsvárról került, mint *kalotaszegi varrottas*. A nemes grófnő látván, hogy abban kedves ismerősre találtam, minden szabadkozásom daczára levette a falról s nekem adta. Hiába bizonyítgattam, hogy nekem épen olyan van *kettő*, — el kellett hoznom; cserébe aztán a «csángó»-ból küldöttem el párját egy másik érdekes mintával. — Így a kalotaszegivel párosított bukovinai most nyilván hirdeti nálam, hogy közös őseik voltak száz év előtt Erdélyben, s még azelőtt messze keleten. Mert ez a nép által úgynevezett *kakastaréjos* nem egyéb, mint a mit a műtörténelemben *bizanczi felhők*-nek neveznek, azaz mint a hogy a régi bizanczi képeken a festők a felhőket ábrázolták. Mintája tehát keletről származott s a nép fantáziája a házi életből vett hasonlatosság után nevezte el kakastaréjosnak. Munkája kék fejtővel dolgozott keresztöltésekből áll.

A Bukovinában épúgy, mint a Székelyföldön gyakrabban előforduló minták egyike az úgynevezett «*csillagos*», melyből egy tiszta piros fejtővel kivarrott másfél méteres hosszúkendőt (felében) mutatunk be (4. sz.). Ez általánosan kedvelt minta s főkép párnavégekre gyakran alkalmazzák, csakhogy sűrűbben kivarrott csillagokkal.

Semmi kétség, hogy a bukovinai székelyek ősei, midőn száz év előtt a mádéfalvi vérfürdő után a Székelyföldről kibujdostak, ősi szokásaik között e kézimunkák készítésének módját, ügyességét és tudását is magukkal vitték új hazájokba s azóta ez köztük fentartotta magát. Sőt úgy látszik, hogy ők, míg egyrészt sokkal inkább megőrizték az ősi mintákat, másrészt szebben, pontosabban és nagyobb előszeretettel dolgoznak ilyeneket, mint az ősi Székelyföldön, a hol divatját kezdi mulni a varrottas-készítés.

Gyüjtésemet kiterjesztettem néhány év óta a Székelyföldre is; az onnan szerzett példányok édes testvérei a bukovinaiaknak. A gyüjtés nem könnyű dolog, mert piaczra ritkán, országos vásárok alatt kerül egynehány s azokra is most már (főkép az uri nők között) sok a pályázó. Úgy látszik, sokkal ritkábban dolgozzák, mint a bukovinaiak, inkább csak a Székelyföld belsejében. Maros-Vásárhelytt kaptam a mult nyáron egy régi jellemzetes példányt, mely Vajáról való. Az elárusító asszony azzal ajánlotta, hogy «ez még az aviticumból való», t. i. régiség. Egy pillantás reá meggyőzött szavai igazságáról, mert készíttetésének évszámául ott ékeskedik rajta *1797*. — A 130 centiméter hosszú kendő *tulipán* és *liliom*-féle virágalakokat ábrázol, köztük «*fenyőágas*» faalakok, a sötétebb ágak kék, a világosabbak piros fejtővel kivarrva. A tulipán szegélye kék, belseje piros, 3—3 apró kék csillaggal; a nagyobb liliom-alakok piros és kék, a kisebbek tiszta kék színűek. Legfőbb becsét az képezi, hogy tisztes kora (93 éves) kétségbevonhatatlanul meg van határozva, az egykoru munkáju évszám bevarrása által (6. szám.)

A Székelyföld más részéből, Udvarhely-megyéből való a 6. sz., melyet a bukovinai székelyek «*cseremakkos*»-nak neveznének, azok után a cser-, vagyis tölgy-makkokat ábrázoló figurák után, melyek a minta közepén láthatók. Ez is tisztán piros fejtővel dolgozott párnavég volt eredetileg.

Szép és gazdag munkájú az aldunai Hertelendyfalváról származó 7. sz. párnavég is, melyet «*Uras-tarisznyás*»-nak hallottam nevezni. Hogy miért hívják így? azt nem tudták megmondani. Tengelye, mely a kisebb csillagok által öt részre van osztva, piros és kék színben váltakozik (3 piros, 2 kék). A felette álló liliom-forma virágok lehajló szirmai szintén váltakozva hol piros, hol kék színűek.

Tovább is folytathatnók székely *varrottasaink* ismertetését; — be mutathatnók még a czikkczakkosan futó *kigyós* mintát, *a szegfüvest, a madárkást, az ágas-bogast, a tányérost, a fenyőágast* stb., de figyelemgerjesztésül talán elég lesz egyszerre ennyi. A népies művészet ez ága, melyben annyi műtörténeti és népismei tanúság rejlik, méltán megérdemli érdeklődésünket.

A mult idők emlékeiről, századok hagyományairól regélnek ezek is, mint a népies művészet ősrégi maradványai.

Szádeczky Lajos.

A KÁRPÁTOK DÉLKELETI RÉSZÉBŐL.

Magyarország hegyvidékein nem tartozik a ritka látványok közé, hogy az utazót órák hosszán át egy-egy hatalmas hegyláncz kiséri szakadatlannak látszó, de mégis folyvást változó alakzataival. Az ily hegyláncczok között azonban, a páratlan Magas-Tátra kivételével, egy sem oly festői és megragadóan szép, mint az a hosszú s már-már örök hó határáig nyuló végtelen láncz, mely Brassótól Nagy-Szebenig s még ezentúl is jó darabig a magyar-román határvonalat jelzi s melynek zord kopár csúcsaitól az országút mellett elvonuló Olt folyó völgyeig erdős hegyek s kisebb-nagyobb dombok közvetitik a havasi életet a völgy buja tenyészetével. A természet vad vidéke ez. A falvak szerényen meghuzódnak az Olt partjai mellett, az őserdők széleire már csak egy-egy tanya merészkedik s azontul a végtelen legelőkön csak itt-ott lehet találni emberi nyomot s egy-egy oláh pásztort, ki sokszor hónapokon át nem találkozik más emberrel. Még a turisták is ritkán keresik fel azt a szép vidéket s csak legujabban kezdettek a nagyszebeni turisták itt némi kezdetleges útjelzésekkel tájékoztatót nyujtani. A «fogarasi havasok» név alatt ismert hegységben még számtalan hegycsúcs, tömérdek vízesés s egy pár apró tó is van elnevezés nélkül s több oly pont, hová tudományosan képzett ember még eddig nem lépett.

A Királykő.

Ebből a csak nagyjában ismert vidékből mutatunk be most egy pár részletet a «Magyarország utirajzokban» czimü vállalat képei után, a mely derék vállalat (Borostyáni Nándor által szerkesztve) turistai szempontból ismerteti Magyarországot s egyszerre négy nyelven, magyarul, németül, francziául és angolul jelenik meg. Egyik képünk, melyet e vállalat Erdélyről szóló, legujabban megjelent füzetéből veszünk át, az erdélyrészi összes hegyeknek legmagasabb csúcsát, a 2536 méter magas *Negojt* tünteti föl, melynek még nyár derekán is hóbarázdákkal bevont csúcsa az egész út hoszszában mindenütt észrevehető. Kevesen voltak még, kik e hatalmas csúcsot megmászták s onnan gyönyörködhettek a hatalmas kilátásban, mely egyszerre csaknem az egész Erdélyt és Oláhországnak legnagyobb részét a szemlélő elé tárja. Kopár szirtjei között nem vezet sehol ösvény, még tájékozati jelek sincsenek, annál kevésbbé menedékházak, bár még jelenleg, akár Nagy-Szebenből, akár Fogarasról induljon ki a turista, legalább egy éjet szabad ég alatt kell hálnia, hogy a csúcsra feljuthasson. A Negoj körül számos, majdnem oly magas s szintén kopár csúcs emelkedik fel: a Szurul, Butyán, Vurfu Urla, a Zeidner s távolabb a Királykő és a Bucsecs. Mindenik alsó részét fenyvesek rengetegjei borítják, melyek meredeken nyulnak le a völgy lombos erdeihez.

A tulajdonképi fogarasi havasoknál sokkal ismertebb a hegységnek keleti Brassómegyében fekvő része, melyből másik két képünk vétetett: a Királykő hegy s a jalomiczai hegyszakadék. A Bárcza patak forrásvidékétől keletre a hegység két főágra oszlik, az alsó a törcsvári szoros fölött meredező s képünkön látható szép Királykő-hegyet megkerülve délkeleti irányban nyomul elő, a másik, melyet «persányi hegyláncz» név alatt is ismernek s az előbbinél alacsonyabb, éjszakkeleti irányban nyomul az Olt kanyarodásáig. Tölgy-, bükk-, nyir- és fenyőerdők egymásután nyúlnak le a hegyeken, melyek közt itt már csak az egyetlen Bucsecsen ülepedik meg a hó s ennek csillámló homloka az egész Bárczaságban látható. A Királykő, melynek 2241 méter magas csúcsa szeszélyes alakú fogazatokkal bir s Magyarország legérdekesebb hegyei közé számítható, Rozsnyó brassómegyei kis városból öt óra alatt kényelmesen elérhető. Csúcsa alatt az úgynevezett pásztorcsúcson hatalmas visszhang van, mely állítólag 15 szótagot visszamond. Mindkét hegycsoportban egyes hágók és szorosok vezetnek át, melyek közül a tömösi a hasonnevü patak völgyében Brassótól délkeletre s a törcsvári a legnevezetesebbek. Ez utóbbiban van a festői jalomiczai hegyszakadék a benne épült érdekes barlangzárdával. Brassóból mindezek a helyek nagyon könnyen meglátogathatók, s mióta a budapest-predeali vasut a hozzáférhetést megkönnyítette, csakugyan évről-évre többen jönnek el e hegységek ma még kevésbbé ismert szépségeiben gyönyörködni.

G—i.

OLASZ MISSZIÓ-TELEP AFRIKÁBAN.

Rég elismert tény, hogy a felfedezők után kereskedők és missziónáriusok szokták egyengetni a művelődés haladására szükséges ösvényeket. Afrikában is, melyet ma már nagyjában ismert világnak tarthatunk, holott ötven évvel ezelőtt jóformán csak partvidékeiről volt biztos tudomásunk, mindenfelé elterjedtek a misszió-telepek, melyek nagy része valóban áldásos munkát végez. Egyszerű missziónáriusok voltak nagyobbrészt, kik egyes néger törzsek nyelvtanát és irodalmát megalapították, ők tanították meg az irásón és olvasáson kivül a kereszténynyé lett négerek egy részét a földmívelésre és egyes európai kézimunkákra, s ők kezdték meg a harczot a rabszolgaság ellen, a minthogy jelenleg is épen a missziónáriusok főnöke, a derék Lavigerie bibornok áll ezen humanisztikus mozgalom élén.

A legtevékenyebb misszió-társulatok közé tartozik a Kairóban székelő olasz «Missione Cattolica dell' Africa Centrale», melynek egyik telepét, a Sogaro püspök által a Nilus egyik szigetén, Gheziriában alapított olasz missziót, mutatjuk be olvasóinknak. A «Missione Cattolica»-t Gergely pápa idejében 1846-ban alapították a jezsuiták; Rijllo lengyel, Knobleker tirol és Vinco Angelo olasz páterek voltak az első hittérítők a Nilus felső folyásánál. Később a szintén olasz eredetű Comboni Dániel fejtett ki nagy tevékenységet s egész a szudáni felkelés idejéig virágzó gyarmatok voltak Khartumban, El-Obeidban s más jelentékenyebb helyeken, mindenütt iskolákkal, műhelyekkel és földműves telepekkel kapcsolatban. A missziónáriusok mint orvosok és tudósok is nagy szerepet játszanak, s az irodalomban különösen emlékezetes nyomot hagyott hátra Beltrame János páternek az olasz földrajzi társaság által kiadott «Grammatica della lingua Denka» czimű úttörő munkája. Comboni után a missziótársaság élére a veronai születésü Sogaro püspök lépett, ki a Mahdi felkelése miatt sokkal nehezebbé vált körülmények között is nagy buzgalommal és ügyességgel vezeti a missziók ügyeit. Massavából, Suakimból az angol, olasz és egyiptomi hatóságok gyámolítása mellett részben az európai politikai hatás terjesztése végett is mindinkább beljebb nyomulnak a missziói telepek. Csaknem mindenütt három épületből áll az ily telep: templomból, szerzetesházból és apáczazárdából, s mindenütt külön iskolák vannak férfiak, külön a nők számára, a hol nemcsak írni és olvasni tanitják őket, hanem némi kézi ügyességre is.

A képünkön bemutatott misszió-telepen is van egy nagy apácza-zárda, mely egykori kaszárnyából alakíttatott át s ezen kivül kis épület, melyben a misszió felügyelete alatt álló harmincz néger család tartózkodik. A tanítás, midőn az idő megengedi, rendesen szabad ég alatt óriási fügefa árnyékában történik, s ezen időn kivül az ifjúság felerészben mezei munkával, felerészben valami kézi munkával foglalkozik. Képünk is ily munka közben mutatja be ezt az osztályt: ács- és asztalos-munkát készítenek a fölépítendő kápolna számára.

Az egyes misszió-telepek általában véve, még nagyon kezdetleges állapotban vannak, legalább európai fogalmak szerint, mindamellett a buzgó Sogaro újabban is több új telep létesitését kezdeményezte. Így például Felső-Egyptomban Esuchban, továbbá Kairótól husz mérföldre Heloanban épülnek jelenleg új házak, s Massavában Bonomi páter, katona-lelkész, szintén új telepet szervez. Lassú s nehéz munka ez, mert nem ezrivel, hanem csak egyenként hódítja meg Afrika lakóit a műveltségnek, de kétségtelenül örvendetes dolog, s a szerény misszionáriusok működését a művelt világ hálával ismerheti el.

NEMESEN MEGÜLT ÖTVENEDIK SZÜLETÉSNAP.

Művelt országokban mindenütt állandóan működik a jótékonyság és táplálja az emberbaráti, a művelődési törekvéseket, intézeteket. A művelt társadalomnak egyesei igen sokszor fejedelmi adományokkal állnak elő, s nem egyszer egész vagyonukat a jótékonyság, az emberszeretet oltárára helyezik. De kevésbbé gazdagok is sietnek vagyonuk fölöslegével jót cselekedni.

Működik nálunk is a jótékonyság. Közintézeteink legnagyobb részét, iskoláink közül annyi sokat a jótékonyság és áldozatkészség emelte és tartja fenn. A nemzetnek soha sem lankadó ébersége mindig kellő időben jelenik meg, akár alkotni kell, akár szerencsétleneket segélyezni. A jótékonyság állandóan munkál, de az egyesek nagyobb adományai már nem oly gyakoriak, habár nem is ritkák, mint aránylag más művelt országokban. Nálunk a családok magánviszonyai még nem oly fényesek, hogy a jótékonyságnak egy-egy ragyogó sugara gyakran támadhatna. Az emberbarátok ám minálunk sem hiányzanak, s minden évben ujat és ujat jegyez föl a hálás elismerés.

A jótékonyságnak most ismét egy nemes példájáról adhatunk hirt.

Bródy Zsigmond lapszerkesztő születésének 50-ik éve alkalmából közel 80,000 frtnyi alapítványt tett jótékony célokra. Bródy mint publiczista és lapszerkesztő szerezte vagyonát, s alapítványával e pályán foglalkozók megjutalmazásáról vagy a kevesebb sikerrel működők segélyezéséről kiván gondoskodni. *Huszezer forintot* a magyar tud. akadémia rendelkezésére bocsát oly czélból, hogy jeles publiczistai dolgozatokat, vagy pedig valamelyik érdemes publiczista működését jutalmazza. *Huszezer forintot* a hirlapirók nyugdijintézetének ad oly föltétellel, hogy ennek kamatjait sürgős esetekben segélyezésekre forditsa. De megemlékezik nemcsak a hirlapirás szellemi munkásairól, hanem azokról a munkásokról is, kik a hirlapok technikai kiállitásában részesülnek. A «Hungária» könyvnyomda beteg és munkaképtelen munkásainak és családjainak segélyezésére *12,000 forint* tőkét biztosit. Saját nyomdai vállalatának 290 tagból álló személyzete iránt *23,500 forinttal* fejezi ki háláját. Segélyző alaptőke ez szintén. Összesen 75,500 forintot tesznek ki az alapítványok. De ezenkivül kötelezi magát, hogy a fővárosi hirlapkiadóhivatali tisztviselők segélyegyletét élete fogytáig *évenkint 200 forint* adományban részesiti.

A ki ez alapítványokat teszi, szegényen lépett a hirlapirói pályára, mely legtöbbször a mily nehez, oly sovány is. *Bródy* Zsigmond mint humorisztikus iró Tóth Kálmán «Bolond Miská»-jába kezdett irogatni. Közben német nyelvre lefordította a magyar irodalom számos termékét. Majd napi lapoknak lett munkatársa, egy ideig pedig Bécsből levelezője. Innen hazatérve átvette a «Magyar Sajtó» szerkesztését, mely előbb napi lap volt, s ekkor hetenként háromszor jelent meg, és szerkesztette a szintén Heckenast kiadásában megjelent «Regélő» czimű regényfolyóiratot. Tehetségét, eleven tollát a német lapok is igénybe vették, melyek a főváros nagyszámu német olvasó-közönségénél fogva a hirlapirónak elég előnyöket tudnak biztositani. Bródy rövid idő mulva maga is német lapot szerkesztett, a «Neues Pester Journal»-t, mely ma a legelterjedtebb német lapja a fővárosnak. E vállalata dúsan meghozta a fáradozások gyümölcsét, s ma Bródy Zsigmond a jótékonyság bőkezűségével ülheti meg munkás életének ötvenedik évfordulóját, a földi javak mellett jó szivével is áldozván azoknak, kikkel együtt dolgozott, kik törekvéseiben segitségére voltak.

Nemes cselekedetéről az alábbi intézkedések szólanak: I.

A Tekintetes Magyar Tudományos Akadémiának helyben.

Tekintetes Magyar Tudományos Akadémia!

A Magyar Tudományos Akadémia alapitványai és dijai között tudtommal egy sincs, mely jutalmazólag, vagy serkentőleg a magyar publiczistika érdekeit szolgálná. E hiányt akarom pótolni, midőn ezennel a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia rendelkezésére bocsátok 20,000, azaz huszezer forintot öt perczentes magyar járadékban; még pedig oly czélból, hogy ez összegnek kamatai három évenkint akadémiai publiczistikai dijul tüzessenek ki. E dij megalapitásánál szemem előtt lebegtek azon fontos szolgálatok, melyeket a magyar publiczistika válságos időkben a nemzeti érdekeknek tett, valamint tekintettel voltam azon nagy nemzeti érdekekre is, melyeknek hű teljesitése e publiczistika jelen és jövendő hivatása.

Arra kérem a tekintetes Magyar Tudományos Akadémiát, hogy az általam ezennel felajánlott alapitványt legyen szives elfogadni, s a dij tüzetesebb szabályzatának megállapitásánál a következőkre is méltóztassék tekintettel lenni:

E dij, mely az akadémia II. osztályához tartozó társadalmi tudományok egy részét illeti, három évenkint adandó ki az ünnepélyes közülés alkalmával háromezer forintnyi összegben. A dij összegének meghatározása megfelel az alapitványi összeg ez idő szerint három évi kamatjának. Arra az esetre, ha bármi ok miatt a kamatok nem ütnék meg az általam megállapitott dij összegét, föntartom magamnak az alapitvány eredeti összegének fölemelését.

A publiczistai dij a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia ügyrendjében tüzetesen körülirott társadalmi tudományok azon ágait illeti, melyek az «államtudományok és történelmökről», a «nemzetek jogáról» és a «közjogról» szólnak, a *B*) pontban elősorolt többi szakmák kizárásával. A szóban levő alapítvány tehát a szoros értelemben vett publiczistika tárgyait öleli föl.

A dij minden három évében okvetetlenül kiadandó, még pedig:

a) vagy oly publiczistikai mű megjutalmazására, mely az utolsó három évben akár nyomtatásban megjelent, akár a tekintetes Akadémiának, e dijra versenyezve, kéziratban megküldetik s általános irodalmi értékkel bir; vagy pedig

b) ily munka hiányában oly publiczista általános hirlapirói működésének megjutalmazására, kinek egész publiczistikai tevékenységét a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia e dijra érdemesnek találja. Ugyanazon iró általános publiczistikai működéséért tiz év folyamában kétszer meg nem jutalmazható, de egyes művek megjutalmazhatók, tekintet nélkül arra, hogy szerzőjük e dijt megnyerte-e már egy izben vagy sem.

A megjutalmazott mű a szerző tulajdona marad.

Minthogy ezen alapitvány nemcsak a II. osztályra, hanem az irodalomhoz való viszonyánál fogva az I. osztályra is és igy az egész Akadémiára vonatkozik, azon óhajomat nyilvánitom, hogy a biráló bizottság az I. és II. osztály két-két küldöttéből és az egész Akadémia képviseletében az Elnökből és Főtitkárból alakuljon meg.

Az itt fölhozottak után magától értetik, hogy a díj mindig csak jutalom és kitüntetés jellegével adandó ki.

Az első díj az 1894-iki közülés alkalmával hirdetendő ki.

A dijtétel több módozatainak megállapitását a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia bölcseségére bizva,

maradok a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia

alázatos szolgája

Bródy Zsigmond.

II.

Ngs. Dr. Falk Miksa úrnak helyben.

Igen tisztelt Elnök úr!

A magyar hirlapirók nyugdijintézete az Ön kitünő és fáradhatatlan vezetése alatt már eddig is sok jót tett és tenni fog még sokkal többet jövőre, természetesen az alapszabályai által megvont határokon belül. Ámde mennyi a segitségre váró baj, mennyi a szenvedő szükség e határokon kivül! Harminczegy évi hirlapirói és szerkesztői működés után, nem messze az elhatározástól, hogy az elfoglalt tért fiatalabb és munkabiróbb erőknek engedjem át, nehány nap előtt csendes családi körben megültem születésem ötvenedik évfordulóját. A sors különös kedvezése és minden rendbéli dolgozótársaim tehetsége és ernyedetlen szorgalma gyümölcsözővé tette a lefolyt három évtized munkáját; mi természetesebb tehát, mint hogy eme napon megemlékeztem azon pályatársaimról is, kikhez a sors mostoha volt. A legszebb ünnepet akkor üli meg az ember, mikor jót tesz.

Arra határoztam el tehát magamat, hogy Önnek, tisztelt Uram, mint a magyar hirlapirók nyugdijintézete elnökének, rendelkezésére bocsátok 20,000 azaz huszezer forintot öt perczentes magyar papirjáradékban, még pedig a következő kéréssel: Ez összeg a magyar hirlapirók nyugdijintézete tőkéjétől elkülönített alapitvány legyen, s mint olyan, az igazgatóság által külön kezeltessék. Ez alapítvány kamatainak rendeltetése: rögtöni segitséget nyujtani oly fővárosi iróknak és hirlapiróknak, kik vagy nem tagjai a magyar hirlapirói nyugdijintézetnek, vagy ha tagjai is, az intézet által alapszabályainál fogva nekik nem nyujtható rögtöni segitségre szorulnak. Az alapitvány tőkéje minden körülmény közt érintetlenül maradjon. Ha az általam felajánlott alap netalán tüzetesebb kezelési szabályzatot igényelne, ennek elkészitését a hirlapirók nyugdijintézete igazgatóságának gondjaira bizom. Az alapitvány kamatjainak mikénti fölhasználásáról a magyar hirlapirói nyugdijintézet évi közgyülésének a nevekre ki nem terjeszkedő rövid jelentés teendő.

Ezek után fogadja Elnök úr megkülönböztetett tiszteletem kifejezését, a melylyel maradok kollégiális üdvözlettel

híve

Bródy Zsigmond.

III.

Rákosi Jenőnek, mint a fővárosi hirlapkiadóhivatali tisztviselők segélyegylete elnökének helyben.

Igen tisztelt barátom! Az általad megalapitott, s a te patronatusod alatt már eddig is kitünő eredménynyel működő hirlapkiadóhivatali tisztviselők segélyegyletébe életfogytiglan való évi kétszáz forinttal ezennel belépek. Kérlek, tudasd e soraim tartalmát az intézet igazgatóságával. Baráti hived

Bródy Zsigmond.

*

Egy ezután következő alapítvány a *nyomdai személyzetet* illeti. Ez alapítvány tőkéjét *12,000 forint*, azaz *tizenkétezer forint* képezi. Rendeltetése, hogy 1891. jan. 1-től kezdve évi öt perczentes kamataiból a «Hungária» könyvnyomda beteg- és munkaképtelen munkásai és családjuk segitséget nyerjenek. Ez alapitvány által e czélra évenként 600 frt, azaz hatszáz forint van biztositva. Az alap mikénti kezelése később fog megállapittatni. Ez alapitvány kamatjai «Hungária» nyomdai személyzete javára fognak fordittatni minden tekintet nélkül arra, hogy a kereskedelmi miniszternek az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslata minő hozzájárulást ró a «Hungária» nyomda tulajdonosára.

Végül Bródy Zsigmond még *23,500 forintot* alapit az ő vállalatainak 290 tagból álló személyzete segélyezésére.

Nemesen megünnepelt 50-ik születésnap ez.

A PISZTRÁNG MÁJSZTER.

Herman Ottó ily czimű czikkére veszszük az alábbi sorokat, melyeket itt H. O. megjegyzéseivel együtt közlünk.

A «Világkrónika» ez évi 33-dik számában megjelent egy czikkem a «Pisztrángfogás maszlaggal» czímmel, a melyért a «Vasárnapi-Ujság» 42. számában Herman Ottó törvénybe fog és elmarasztal. Herman Ottó elitél; helyesen mert törvénybe bottottam, de meg kell jegyeznem, hogy nem rossz szándékból. Pisztráng-maszlagozásomnak, melyet csak kisérletből tettem, nem lesznek pusztitó következményei és pedig azért nem, mert a «parasztnak» nem elég jövedelmező forrás, az «uraknak» pedig nem lesz türelmük hozzá.[1]

Ezzel be is fejezhetném válaszomat, de nem tehetem, mert nem szeretném, ha a «Vasárnapi-Ujság» nagy és művelt közönsége előtt oly szinben tünném fel, mint a ki tót eszméket ápol. Fecskéimet, sármá-

[1] V. ur nem tudja mi a sajtó? Ez sok emberhez szól és a sok között mindig akad, a ki próbál, haszon nélkül is, türelemmel a jót és a rosszat is. Egy vidéki lap épen a fürdővendégek figyelmébe ajánlotta a czikket, illetőleg a maszlagozást «kellemes szórakozás» gyanánt: noha a pisztráng haláltusája is csak olyan, mint a nyársra füzött békáé, a melynek vergődésén «oly kedvesen» mulat az «ártatlan» gyerek. — *H. O.*

nyaimat tótul szólaltattam meg, az igaz, hanem azért mégis magyar madarak maradnak azok, csak azért tevém, hogy rá mutathassak arra a körülményre, ámbár azt eléggé ki nem fejtettem czikkeimben, mennyi természetesség van ama szavak hangjában, és másodszor arra, hogy az e vidéki köznép szereti a madarakat tótul énekeltetni.[2]

Még egyet, és ez az, hogy 1888-diki XIX. halászati törvény, minden pisztráng-horgászt, ha törvénytisztelő, halkinzóvá tesz. A 20-dik § ugyanis előrorolja a halfajokat, megmondja azt is, hány centiméter hosszuságu halakat szabad kifogni. A pisztrángra 20 centiméteres hosszuságot szab ki, mint minimumot; — a kisebbekre azt mondja: «ezen jelzett méreteknél kisebb pisztrángok a vizbe azonnal visszabocsátandók.»

A pisztráng-horgász, már a dolog természeténél fogva, soha sem tudja, hogy hány centiméter hosszuságu pisztráng akad horgára, nem is lehet rájok parancsolni, no, te bekaphatod a horgot, de neked kisebbnek nem szabad felé ugrani. A pisztrángnak a horogról való levétele, ha azt akarjuk, hogy továbbra is megéljen, még a legfinomabb kézjárásnak is elég gondot ád, és ez a munka valamivel lassabban megy az «azonnal»-nál[3].

Vidonyi József.

[2] A madarak tót szavát nem itéltem el; sőt ki is jegyeztem magamnak, mert a népetymologiába vágnak; de sőt biztatom V. urat, hogy gyüjtse össze mind s adja ki külön. Nekem csak mint a rosszalás enyhébb formája kellett a sármány «*zle — zle*» szava; — a madár különben is ott él a V. ur zsombja táján. — *H. O.*

[3] Epen ezekre az állitásokra vonatkozik a «darabos szerszám» és a «kézjárás»-féle megjegyzésem. Azok a mogyorófa-bottal járó horgászok egyszersmind roppant otromba horgot is használnak, mely roncsol és szakgat; a kioldáshoz nem értenek. Jól megválasztott és helyesen fölférgelt horoggal az érzékeny kezü ember ugy foghatja ki a pisztrángot, hogy semmi roncsolás nincsen rajta s nem horgászkéz az, a mely 4 és legfeljebb 10 másodpercz alatt nem szabaditja ki a pisztrángot, tehát nem is vetheti vissza a 20 cm.-nél kisebbet. Ezen a téren a gyakorlatlanság nem lehet még enyhitő körülmény» sem. — *H. O.*

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

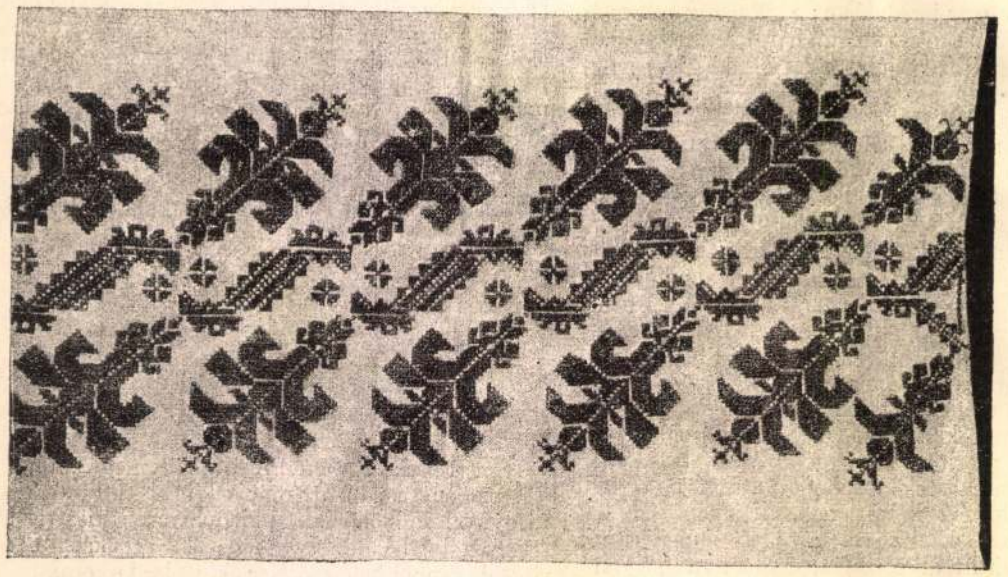
A közigazgatásnak reformja és nemzeti politikánk czim alatt *Beksics* Gusztáv képviselőtől, ismert publiczistától, 203 lapra terjedő röpirat jelent meg, mely politikai életünk egyik legfontosabb s az elméket régen foglalkoztató, most pedig épen napi renden levő nagy kérdéséhez szól hozzá, bő ismerettel, hévvel, a közigazgatás államivá tételének előnyét fejtegetve. Megjelent Grill Károly könyvkereskedésében, ára 1 frt 50 kr. Az érdekes könyv a következő fejezetekre oszlik:

I. rész. *Eszmék közigazgatásunk reformjához.* A közigazgatási reform és terjedelme. Kinevezési rendszer és társadalom. A municzipálisták és jelszavaik. A megye és a külföldi példák. A megye és a járás viszonya. Községi szerkezet. A városok. A magyar állam közigazgatási védelme *II. rész. Gyakorlati megvalósitás.* A reformok sorrendje és a területi beosztás. A reform egysége. Az uj megye. Az uj járás. Közigazgatási bíróság. Befejezés.

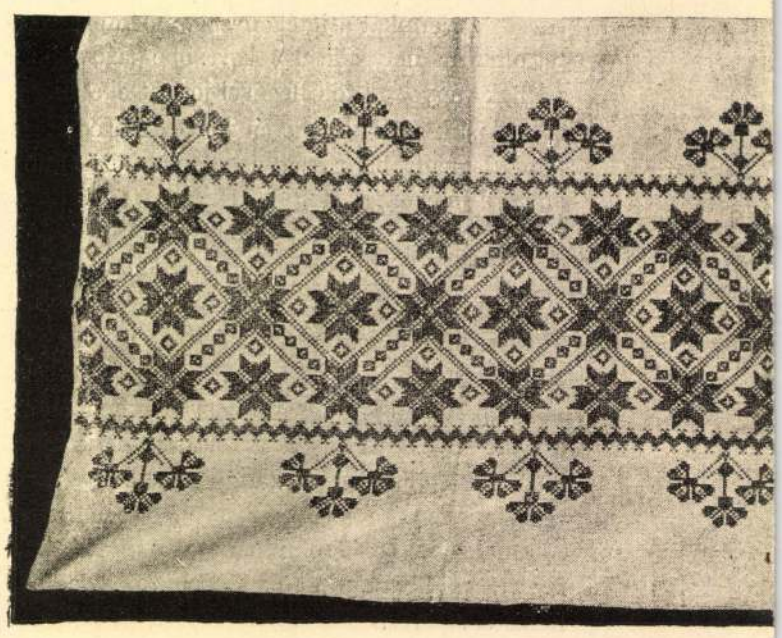
Horatius és Kazinczy, irta Beöthy Zsolt. A tud. akadémia ez idei nagygyűlésén olvasta föl Beöthy Zsolt ez irodalomtörténeti és széptani értekezését, mely Kazinczynak Berzsenyihez írt levelét vevén alapul, azzal párhuzamba vevén Horatiusnak a Pisókhoz intézett epistoláját a költészetről, e kettős vonatkozásban talál alkalmat, hogy Kazinczynak a magyar irodalomra tett nagy befolyását kiemelhesse, érdemeit méltányolhassa és védje ama támadások ellen, melyekben az utóbbi időkben részesítik. Kazinczynak találó irodalmi képe van e tanulmányban, hévvel és emelkedett szellemben festve. Lapunk egész terjedelmében közölte. Most pedig a Franklin-társulat diszes kiállításban bocsátotta közzé Kazinczy 1808-ból származó olajfestményű arczképének másolatával. Ára 60 kr.

A Franklin-társulat naptárai. Az 1891-iki évre is több naptárt bocsátott közre, a Franklin-társulat válogatott tartalommal, számos képpel, s ezúttal is jóval tetszetősb kiállításban, mint általában a naptárakat szokták.

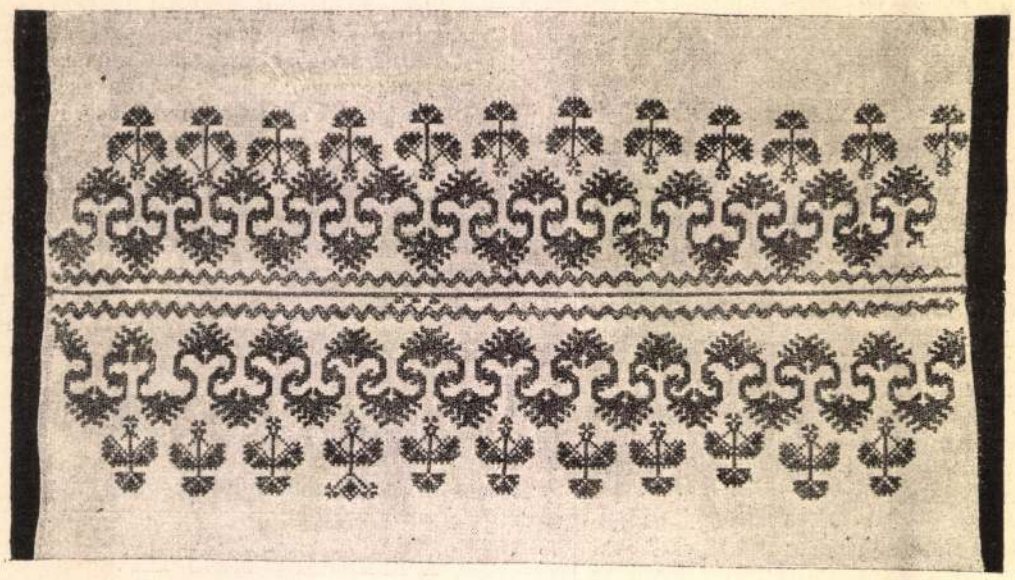
A *Falusi gazda naptára*, mely már több mint félszázad óta oly jó évkönyve a magyar gazdáknak, kertészeknek, lelkészeknek és tanítóknak, most Kovácsy Béla szerkesztésében folytatja pályáját, s a gazdaság különböző köréből, — földmüvelés, kertészet, háztartás, állattenyésztés — válogatott közleményekkel, tudnivalókkal (többi közt a havi teendők emlékeztetőjével) van ellátva. Több rajz és kép is szolgál a közlemények magyarázatául. Ára 80 kr. — A *Borászati naptár* (szerkeszté dr. Nyáry Ferencz) is kedvelt könyve már most tizennyolczadik évében a közönségnek. A szőlőpusztulás e szomoru idejében mindazt fölvette hasábjaira, a mi a filloxera ellen való védekezéssel, a kormány intézkedéseivel össze függ, a szőlőszeti és borászati része egész kis káté, mely tájékoztatásul szolgál. A természettudományi és kertészeti ismeretek terjesztésére is gondot fordít. Ára 80 kr. — *Protestáns új képes naptár*, 37-ik évfolyam, szerkeszti Dúzs Sándor. Szilágyi Dezső, gr. Kuun Géza, Radó Kálmán, Brassai Sámuel, arczképével és életrajzával, elbeszélésekkel, ismertető czikkekkel, a protestáns egyházak czimtárával, stb. Ára 50 kr. — *István bácsi naptára*, szerkeszti Kőhalmi Klimstein József, 36-ik évfolyam, a mi mutatja, hogy elterjedt naptár. A család, a vallás-erkölcsi élet, a népnevelés az ipar és földmivelés köréből válogatta czikkeit, együtt adva szórakoztató olvasmányt és okulást. Számos képpel. Ára 50 kr. — *Magyar nők naptára*, szerkeszti Beniczky Irma 23-ik évfolyam. Olvasni valók, költemények teszik egyik felét, a másikat pedig háztartási közlemények, a gazdasszonyokat érdeklő tudnivalók. Szintén számos képpel ellátva s ára 60 kr. — *Uj honvéd naptár*, egyuttal katonai naptár szerkeszté Áldor Imre; 24-ik évfolyam. Az év eseményeiből meritett tartalmán és képein kivül a történelem és szabadságharcz emlékeit is föleleveniti. Ára 60 kr. — *Lidércznaptár* mely czimét régiségénél fogva (már harminczéves) tartja meg, mert tartalma többé nem a régi, mikor borzalmas dolgokat válogatott előszeretettel. Most szépirodalmi olvasnivalók, ismertetések, az év eseményei adnak változatos tartalmat az

2. LILIOMOS.

4. CSILLA

3. KAKASTARÉJOS.

5. TULIPÁ

SZÉKELY-VAR

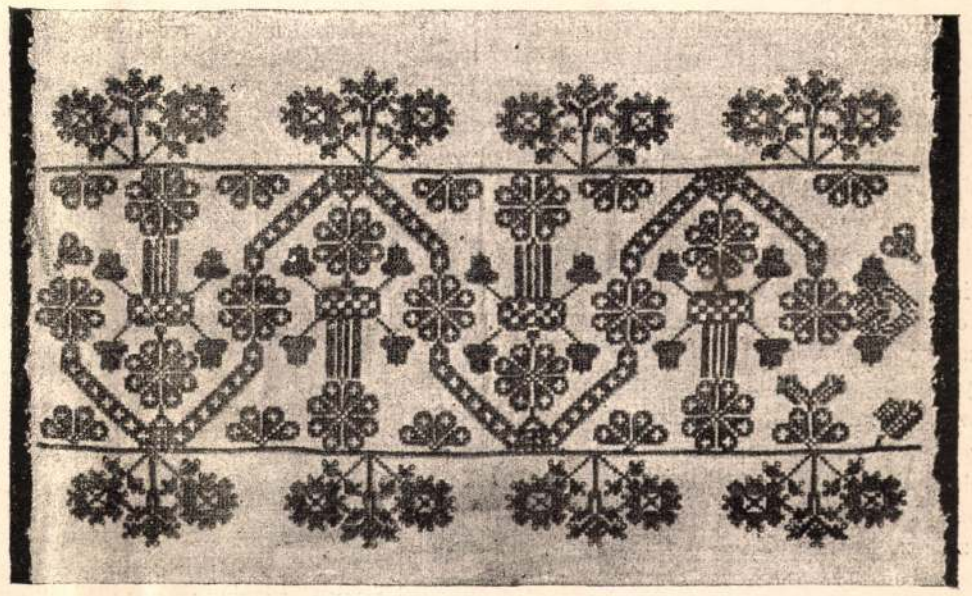
illusztrált naptárnak. Ára szintén 60 kr. — *Szekely-egyleti naptár*, a központi választmány megbizásából szerkeszti dr. Szádeczky Lajos, 10-ik évfolyam. Főleg az erdélyi részt és a székelységet illető közleményekre van figyelemmel. Szász Károlytól, Gyulai Páltól költeményeket közöl; régi székely balladát Benedek Elek és Sebesi Jób gyüjteményéből; adja gr. Andrássy Gyula, Szabó Károly, b. Orbán Balázs, s több képviselő arczképét, és életrajzát és sok más érdekes közleményt, valamint az erdélyi megyék és városok czimtárát, stb. Ára 25 kr. — *A magyar nép naptára*, sokféle hasznos és mulattató olvasmánynyal, képekkel, toldalékul pedig adomákkal; ára 25 kr. — Ezen kivül ugyancsak a Franklin-társulat kiadásában kapható *Uj fali naptár* magyar vagy német szöveggel; ára 20 kr.

A műcsarnok kiállitása november 25-ikén nyilik meg. Nemcsak gazdagnak, hanem változatosnak és érdekesnek is igérkezik, s valószinüleg nem közönséges figyelemben részesül.

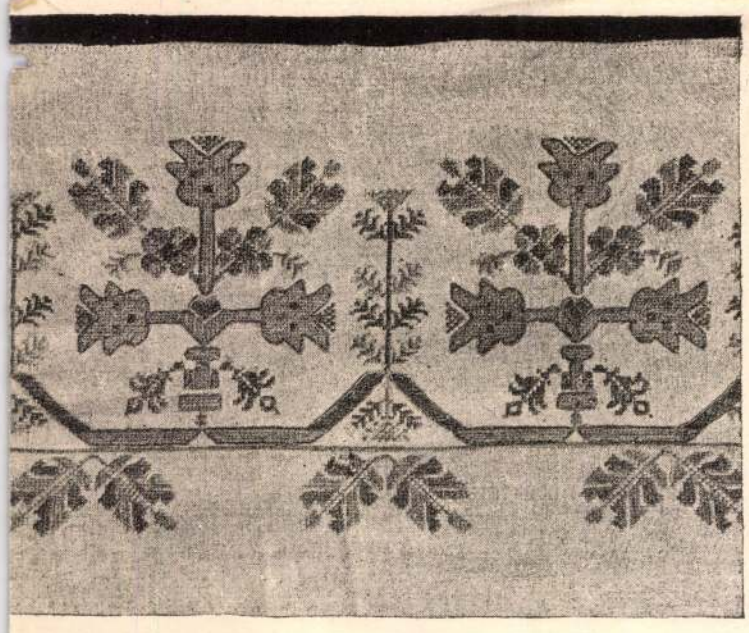
A műtárgyak átadásának ideje e hó 10-én telt le

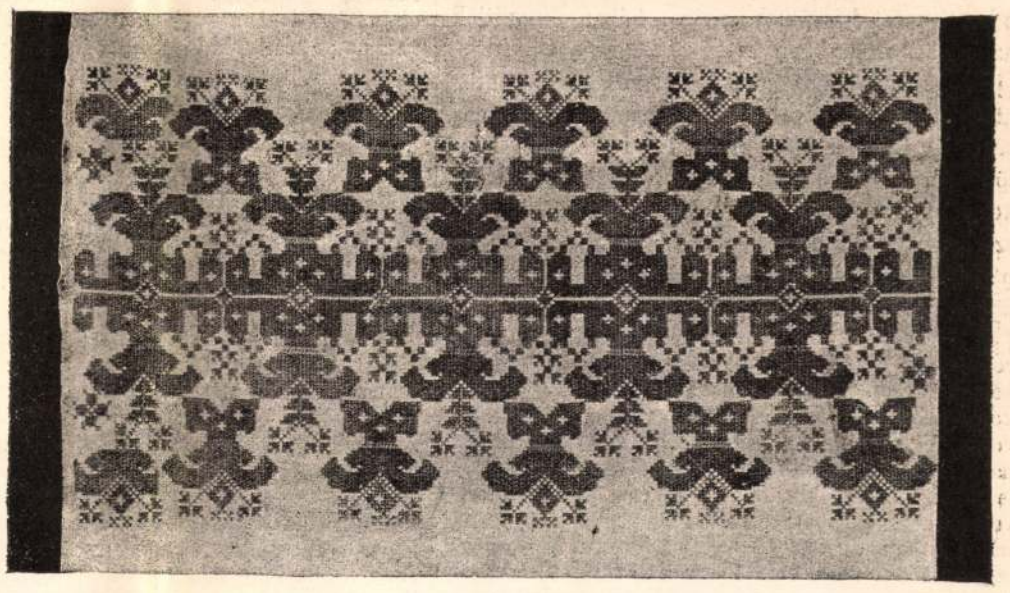
GOS.

6. CSEREMAKKOS.

OS.

7. «URAS-TARISZNYÁS».

ROTTASOK.

és esti 6 órakor a szabályok értelmében *Keleti* Gusztáv társulati igazgató és *Feszty* Árpád, a kiállitási bizottság előadója, az eddig átvett művek jegyzékét aláirásukkal lezárták, annak biztosítása végett, hogy azontul egyetlen egy művet sem szabad a kiállitás számára átvenni. Az egész napon át a helybeli művészek tömegesen hozták műveiket. Az utolsó órákban több mint 200 szobor és festmény, részben még nedvesen érkezett a műcsarnokba. Egyike az utolsóknak volt Horovitz Lipót háromnegyed 6 órakor, a ki négy arczképet adott át, melyek gróf Andrássy Aladárt és nejét, Pulszky Ferenczet és a fiatal Sapieha herczegnőt ábrázolják. Megérkezett a két spanyol történelmi kép is, melyeket a madridi kir. képtárból engedett át a társulatnak Krisztina regenskirálynő. Mind a két kép óriási méretü. Az egyik «Gandia herczeg megtérése» *Moreno-Carbonerótól*, a másik «A mezők megáldása az 1900-ik évi inség után» *Salvador Viniegrától*. A kiállitásnak rendkivül érdeket fog kölcsönözni az, hogy annak folyamán fogják kiosztani a pályadijakat. Ez évben a Trefort által alapitott két arany érem, az 1000 frtos társulati dij, a 6000 frankos Munkácsy-féle ösztöndij, a 300 frtos Ráth-féle dij s végül a társulat által műkáns vonásokkal vannak festve és a színházi női karnak elég foglalkozás jut a szinpadon. A mese Szeleburdi Raoul (Szirmai) házassága körül forog. Ez a csélcsap, ujkori Don Juan, minek utána a naiv Suzette (Réthy Laura) és a kaczér Tambourine (Serédi Sarolta) és sok más szép leány fejét elforgatta, pénzügyei rendezése czéljából Cavénécadas (Németh) nőnevelő-intézet tulajdonos gazdag leányát, Valentinet (Csongori Mariskát) készül feleségül venni, ebbeli szándéka megvalósitásában azonban nemcsak az elhagyott kedvesek, hanem Szimpliczius (Tollagi) is utját állja, mert ez a szerencsétlen füzfapoéta szereti a szép Valentinet és viszont-szerettetik. A szerelmes pár meghiusult szökése és öngyilkossági kisérlete, valamint számtalan félreértés után szerencsésen egymáséi lesznek. Az előadás a jók közül való. Serédi Sarolta, élénk játékával és a többször megismételtetett «Boulanger nóták» előadásával tapsokat nyert, Réthy Laurának hangja és éneke fejlettebb, mint játéka. Csatai Zsófi, Csongori Mariska, Németh, Kassai, Szirmai, Horváth, Lubinszky, Ujvári szerepük terjedelméhez képest hozzájárultak a siker emeléséhez. Tollagi — a népszinház új tagja — még nem találta el a kellő hangot és csak a darab vége felé melegedett különben hálás szerepébe.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 10-iki ülésén Pulszky Ferencz elnökölt s két előadás volt napirenden, egy filozofiai és egy történelmi.

Lubrich Ágost a «Természetbölcselet» czimü munkája harmadik kötetének egyik fejezetét «Kitérés Isten elől a világképződés utján» mutatta be mint egyik kiegészítő részét a teleologikus istenbizonyiték tárgyalásának. Utána dr. *Szádeczky* Lajos, a szorgalmas fiatal történetbuvár, egy kegyetlen politikai gyilkosságot, Erdély történetének egyik véres lapját, ismertette, bő adatokkal mutatva ki, hogy a zsarnok Báthory Zsigmond fejedelem csakis politikai okokból gyilkoltatott le annyi derék hazafit. Erdély politikai életében a nemzeti fejedelmek korában két országos párt játszik állandóan szerepet, az ugynevezett török és a német párt. Egyik a törökkel, másik a némettel való szövetséget vallotta

vezéreszméjeül. Szapolyai János óta félszázadon át a török szövetség dominált. Midőn Báthory Zsigmond ezzel szakitani akart: azt csak egy borzalmas, történelmünkben majdnem példátlan politikai gyilkosság árán, az ellenzék fejeinek megöletése által, vihette keresztül. Szádeczky főleg Kovacsóczy Farkasnak, a Báthoryak kanczellárjának tragikus sorsával és 1593-ban történt megfojtásával foglalkozott. Az előadást megéljenezték.

A magyar vörös-kereszt-egylet igazgatóságának elnökségéről gr. *Károlyi* Gyula lemondott, mert hosszan tartó betegsége akadályozza, hogy az egyesület ügyeit vezesse. A központi igazgatóság e hó 11-iki ülésén jelentették ezt be.

Az elnöklő dr. *Schlauch* Lőrincz kifejezést adott a lemondás és annak indoka fölötti fájdalmának s ecsetelte gróf Károlyi Gyulának a vörös-kereszt körül szerzett érdemeit. Inditványozta, hogy a lemondás mély sajnálattal tudomásul vétetvén, az igazgatóság által az erre illetékes közp. választmány elé terjesztessék. *Darányi* Ignácz gondnok is a legmelegebben emlékezik meg gr. Károlyi Gyula ritka tulajdonsá-

gairól, s azt inditványozta, hogy a központi választmány november végére hivassék egybe, az elnöki teendők ideiglenes vételére pedig gróf *Zichy* Nándorné mint társelnök kéressék fel a szabályok értelmében.

MI UJSÁG?

A király ajándéka az akadémiának. A király a magyar tudományos akadémia kérelmére elhatározta, hogy felejthetetlen fiának, *Rudolf* trónörökösnek, mint az akadémia tiszteleti tagjának, az életnagyságu arczképét az akadémia számára le fogja festetni. Erről az elhatározásról a király *Szögyény* László külügyi osztályfőnök által értesitteté az akadémia elnökségét.

Az udvar Gödöllőn. *A király, Gizella* főherczegnő, *Lipót* bajor herczeg és *Ottó* főherczeg (Károly Lajos főherczeg ifjabb fia), csaknem naponkint részt vesznek a vadászaton. *Mária Valéria* főherczegnő és férje nem jöhettek Gödöllőre, mert a főherczegnő kanyaróban megbetegedett. Betegsége könnyü természetü, azonban a főherczegi pár az idén már nem jön Gödöllőre. *Gizella* főherczegnő a napokban látogatást tett *Fóthon* gr. Károlyi István özvegyénél.

A királyné az utóbbi napokban Flórenczben és Nápolyban időzött a legszigorubb inkognitóban. Ő felsége mindenütt megtekintette a város nevezetességeit, műtárgyait. Nápolyból kirándult Pompejibe is.

Kiállitás Budapesten. Az országos iparegyesület kiállitási szakosztálya azzal az eszmével foglalkozik, hogy 1892-ben az ipartestület 50 éves jubileuma alkalmával kiállitást rendez. A kiállitás kizárólag az iparra terjesztetnék ki és 1892. május havától ugyanazon év október haváig tartana. A szakosztály elfogadta a tervezetet s az igazgatóságot bizta meg az előmunkálatok végzésével. A kiállitást a városligetben akarják rendezni, azon a helyen a hol 1885-ben az orsz. kiállitás volt, de természetesen kisebb méretben.

Az aradi nők Zalának. Azok az aradi nők, a kik résztvettek az okt. 7-én Zala tiszteletére rendezett banketen: az est emlékére egy diszes albumot küldenek Zalának — arczképeikkel. Az album számára a képek most készülnek s még e hóban átnyujtják az érdekes albumot Zalának.

Párbaj az aradi szabadságszobor miatt. Az aradi szobor leleplezése után támadt kellemetlenségek heves polemiát idéztek elő az «Aradi közlöny» és az «Arad és vidéke» közt. Ennek következménye lett, hogy *Vásárhelyi* Béla, az előbbi lap szerkesztője, ki a szobor-bizottságot védelmezte, párbajra hivta ki *Méray-Horváth* Károlyt, a másik lap szerkesztőjét.

A párbaj pisztolyra történt, s M. Horváth Károlyra szerencsétlenül végződött, mert a golyó jobb karjának csontját zuzta szét. A sebesülés sulyos, de komolyabb következményektől nem tartanak az orvosok. kik azt is reménylik, hogy Horváth használhatja a karját. *Horváth* Károly a fővárosban is jól ismert iró. A lapokba sokat irt, egy ideig titkára volt az orsz. képzőművészeti társulatnak s egy szinműve a nemzeti szinpadon került szinre. A sebesült szerkesztőnek számosan fejezték ki táviratilag részvétüket, többek közt a budapesti képzőművészek a következő táviratot küldték neki:

«A golyó, mely önt a művészet védelmében érte, rajtunk is érzékeny sebet ütött.» Aláirva: *Benczur Gyula. Schickendanz, Köves, Bezerédy, Roskovics, Pataki László, Szobonya, Tahi, Stettka, Bruck, Halmi, Spányi, Jendrassik, Ujváry, Vajda, Donáth, Kárpáthy, Pap, Komócsy József, Benczur Béla, Tornai, Tolnai.*

Gvadányi sirjának megkoszoruzása. A magyarországi jegyzők közelebbi gyülése elhatározta, hogy Gvadányi generálisnak, a régi jó irónak, a «Peleskei nótárius» költőjének sirjára koszorut küldenek, mert száz éve, hogy e mü megjelent, melyben az egyszerü falusi jegyző mint a nemzeti erkölcsök képviselője van feltüntetve. A sir megkoszoruzása Rohon, e hó 2-ikán történt, a kis katholikus templomban.

Délelőtt megérkezett Szakolcza város 6 tagu bizottsága, mely elvitte oda a magyarországi jegyzők, valamint a szakolczai Gvadányi-kör által küldött 2 diszes koszorut. 11 órakor a templomban történt a koszoruk felbontása. Mind a kettő nemzeti széles szalaggal volt ellátva ezen feliratokkal: «*Magyarországi községi és körjegyzők kegyeletük jeléül Gróf Gvadányi Józsefnek, a «Peleskei nótárius» irójának, 1890. évi november hó 2-án;* A másikon: «*Esze által, mely kitör, emlékszik rád a Gvadányi-kör. 1890. évi november hó 2-án*». A koszoruk fölbontása után a lelkész magyar és tót nyelven ecsetelte a költő érdemeit. E kis igénytelen templom először hallott magyar szót a pap ajkairól s először játszotta az orgona az «Isten áld meg a magyart». Az ünnepélyt, a plébános vendéglátása fejete be, ki az összes ünneplőket ebédre hivta meg.

HALÁLOZÁSOK.

Gr. Esterházy Móricz, a főrendiház tagja, meghalt e hó 8-ikán, 84 éves korában, a szászországi Pirnában. Az egykor jelentékeny politikai szerepet vitt aggastyán itt töltötte utolsó éveit, dr. Pierson gyógyintézetében. Három év előtt ugyanis szélhüdés érte. Már az uj politikai korszakban, 1866 óta nem szerepelt s napjait visszavonultságban élte. Az abszolutisztikus időben, különösen 1861—1866 között, mint tárcza nélküli osztrák miniszternek nagy befolyása volta monarkhia sorsára. Azok az elvek, melyeket ő vallott, lejárták magukat. Befolyásának tulajdonitják hogy a kiegyezési kisérlet a Schmerling-kormány alatt megbukott; ő ellenezte a leghevesebben a kiegyezést Poroszországgal is. A nikolsburgi béke aztán tönkre tette azt a pártot, melynek Esterházy egyik törhetetlen hive volt. Uj aera köszöntött be, uj emberek jelentek meg a politikai küzdtéren s az uj áramlatok mindenben homlokegyenest ellenkeztek azzal, a mit Esterházy vallott. A körülmények mintegy belekényszerítették a magánéletbe, a honnan aztán ki sem lépett többé. Visszavonulása óta mindössze kétszer került még neve fölszinre: 1878-ban, a mikor az aranygyapjat kapta és kevéssel ezelőtt, hogy a törvényszék gondnokság alá helyezte.

Elhunytak még a közelebbi napok alatt: Füzy Ödön, a kir. tábla kisegitő birája, kit nem régiben helyeztek Sopronból Budapestre, 42 éves korában, s a szép készültségü biró halála annál nagyobb részvétet kelt, mert halálát véletlen mérgezés okozta. Ugyanis a sulyos beteg számára rendelt orvosságot a gyógyszertárban egy másikkal elcserélték s e mérges gyógyszer, a bőr alá fecskendezve, rögtöni halálát okozta. — Dr. Kain Dávid, Kassa egyik népszerü orvosa, ki a város közéletében is jelentékeny szerepet játszott, 68 éves. — Pasqual Antal, r. kath. esperes-plebános, 68 éves, Munkácson. — Billing Antal, plebános, 58 éves, Szenden. — Szücs Mihály, Debreczen város nyug. gazdája, 84 éves korában. — Klimm Mihály, a müegyetem rektorának édes apja, élete 74-ik évében, Budapesten. — Kovács Antal, nyug. főgimnáziumi tanár, hites ügyvéd, a szabadságharcz alatt honvédszázados, élete 67-ik évében, Székelyudvarhelytt. — Bene Antal, az osztrák föld hitel-intézet osztályfőnöke, élete 67-ik évében, Bécsben. — Hellner Kálmán, mérnök, ki a fővárosban párbajairól volt ismeretes, s egyik véres párbajáért egy évi államfogságot is szenvedett, nem sokára azután az országos tébolydába került, 31 éves korában. — Rothmann Sándor, takarékpénztári nyug. könyvvezető, 42 éves, Zentán. — Dr. Keményy József, nyug. kerületi szemorvos, Győrben. — Baruch Albert, takarékpénztári igazgató és városi képviselő, Gyulafehérvártt. — Popovics Péter, tanár, 57 éves, Aradon.

Özv. Pecsovics Ferenczné, 86 éves korában, Budán, s özvegye volt annak a Pecsovicsnak, ki Tolnamegyében mint a konzervativek vezére küzdött a negyvenes években a Kubinszky által vezetett szabadelvű párt ellen, s kinek neve aztán a magyar közéletben mint politikai jelző mai napig is fenmaradt. — Özv. Töry Gusztávné, szül. Kunig Róza, 61 éves, Budapesten; ugyanitt Marchart Sándorka, Marchart Józsefnek, a magyar államvasutak budapesti felügyelőjének, 9 éves leánykája. — Orbán Ottmárné, szül. Hammary Melinda, 29 éves, Puszta-Gelléren. — Komlóssy Karolina, a Debreczenben közbecsülésben élő Komlóssy-család legidősb tagja. — Hoffmann Ida, Hoffmann Lajos kalocsai ügyvéd 19 éves leánya. — Chirke Amadil, Chirke Vilmos államvasuti ellenőr leánya, 16 éves, Váczon.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓK.

Lidércz. Száll le a nap. Szivárvány. A törekvést inkább csak a külalaknál látjuk, a belső formával, a költemény kerekded megalkotásával szerző, úgy látszik, nem sokat gondol. Milyen gyenge például a «Lidércz» kompoziciója; a négy strófás kis versben az alapgondolatot kétszer is újra kezdi s csak a harmadik strófában tudja megindítani; de még itt sem sok szerencsével, mert a negyedik strófa ellent mond a harmadiknak. A harmadik strófában ugyanis a lidércz temetőbe mutatott utat s a költő a bolygó fényt soha el nem érte, itt tehát a versnek vége is volna, de az utolsó strófában ismét csak kergeti, bár tudja, hogy «bolygó vezére majd hová vezeti». A «Száll le a nap..» kezdetű versben főleg az a hiba, hogy szerző a természeti képeket és saját érzelmét nem tudta jól összeolvasztani s a nap lángbetüiből és a szellő beszédéből sehogy sem következik az, a mit szerző olvas belőlük. A Szivárvány legkerekdedebb, de egy kicsit az is erőltetett.

Pörölnek a levelek. Közölni fogjuk.

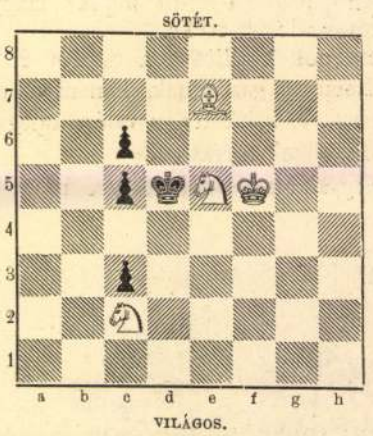
Szüreten. Pathetikus hangon akar szólni, de az erőtlen nyelv, fogyatékos verselés és köznapi gondolatok földre huzzák.

A pupos. Jó formaérzékkel van irva (bár vége felé meglankad) s nem egy sikerült, találó vonásra akadunk benne. Kár azonban, hogy nem elég világos. Mindjárt az elején nem tudjuk, hogy meddig beszél a *púposról*, a társadalomról s hol tér át a modern, üres világfi rajzolására; az átmenet az érthetetlenségig zavaros s egészen zavarba hozza az olvasót.

Nem közölhetők. Költemények: 1. Őszi reggel. 2. Kegyetlen titula. 3. Himző leányka. — Fenyvesben Gazdagok és szegény nyomorultak. Mindszentek napján

SAKKJÁTÉK.

1630. számu feladvány. Galitzky A. W.-től.

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1623. számu feladvány megfejtése.

Bennecke L.-től.

Megfejtés.

Világos	*Sötét*		*Világos*	*a*	*Sötét*
1. Hd6—e4	Kd5—e4: (a)	1.	—	—	Kd5—e4:
2. Vg3—b3 +	Ke4—b3:	2.	. Fe8—f7		t. sz.
3. He4—d2 mat.		3.	V v. H mat.		

Az 1624. számu feladvány megfejtése.

Yong N. L.-től.

Megfejtés.

Világos.	*Sötét.*
1. Vc1—c2	t. sz.
2. Megfelelő mat.	

Helyesen fejtették meg mindkét feladványt: *Budapesten:* K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — *Kecskeméten:* Balogh Dienes. — *Marosvásárhelyt:* Wallerstein Bernát. — *A pesti sakk-kör.*

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 44-dik számában közölt képtalány megfejtése: *Győzelmet csak az ülhet, kit nem hagy el igazság és becsület.*

HETI-NAPTÁR, november hó.

Nap	*Katholikus es protestáns*		*Görög-Orosz*	*Izraelita*
16 V.	**E 25** Ödön p. h.	**E 24** Ödön	**4 G 24** N. Joann.	4
17 H.	Csodat. Gerg. p.	Apian	5 Gal. és Episzt.	5
18 K.	Odo ap. Jolán	Jenö	6 Pál pk.	6 Jer. k. e.
19 S.	Erzsébet	Erzsébet	7 Hier. és társ.	7
20 C.	Valois Bódog hv.	Jolánta	**8 Mih. főangy.**	8 Gábriel
21 P.	B. Assz. bemut.	Ilma	9 Onecifor vt.	9
22 S.	Czeczilia sz. vt.	Cziczele	10 Oreszt vt.	**10 S. Waj.**

Holdváltozás. ☽ Első negyed 19-én 2 óra 1 pk. d. u.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Verfälschte schwarze Seide.
Mann verbrenne ein Müsterchen des Stoffes, von dem man kaufen will, und die etwaige Verfälschung tritt sofort zu Tage: Echte, rein gefärbte Seide kräuselt sofort zusammen, verlöscht bald und hinterlässt wenig Asche von ganz hellbräunlicher Farbe. — Verfälschte Seide (die leicht speckig wird und bricht) brennt langsam fort, namentlich glimmen die «Schussfäden» weiter (wenn sehr mit Farbstoff erschwert), und hinterlässt eine dunkelbraune Asche, die sich im Gegensatz zur echten Seide nicht kräuselt, sondern krümmt. Zerdrückt man die Asche der echten Seide, so zerstäubt sie, die der verfälschten nicht. Das Seidenfabrik-Dépôt von **G. Henneberg** (K. u. K. Hoflief.), **Zürich**, versendet gern Muster von seinen echten Seidenstoffen an Jedermann und liefert einzelne Roben und ganze Stücke porto- und zollfrei in's Haus.

a kéziratok boritékául szolgáló könyvtáblában,— továbbá a költő egyik tanulótársának és ifjukori barátjánál, Neumann Károlynál megőrzött egész füzet kiadatlan versét 1836—1840—1841-ből, köztük a «Bucsú», «Galgapartihoz», «Kuruttyó» stb. cziműeket, összesen 21 darabot.

Mindezek után azt hihettük, hogy Petőfinek összes fenmaradt költeményei napvilágra kerültek már. Legújabban azonban nehány buzgó irodalomtörténeti buvárnak sikerült még Petőfinek a muzeumban levő kéziratai között nehány ismeretlen költeményét fölfedezni. Ezek tintával vastagon ki voltak huzva, maga a költő törülte ki azokat a közlendők közül, de idők multával a tinta megbarnult, s a sorok olvashatókká lettek. Ferenczy Zoltán ur két, így kibetűzött költeményt tett nemrég közzé, melyeket a «Fővárosi Lapok» után mi is bemutattunk, s most legújabban még kilenczet tesz közzé a «Budapesti Szemle» márcziusi füzetében. Ezek a következők: «Álmodva...», «1848», «A conservativok», «Megjött az idő...», «Toborzó», «Golyók sivítnak, kardok csengenek...», továbbá «Egész világ a harczmezőn», «A csámpás legény», «A nagyszombati csata». Ezek egy része töredék vagy varians, jelesen az «Egész világ a harczmezőn» nehány szó változtatással ugyanaz, melyet a «Vasárnapi Ujság» 1880. évi 31-dik számában közöltünk; a többi se tartozik a költő jobb művei közé, de elég jellemzők a költő hangulatára és a korra, melyben irattak. Bemutatjuk a négy teljesebbet mi is, a közlő, Ferenczy Zoltán ur némely jegyzeteivel.

Az «*Álmodva...*» czimüt, mely egy álom váltakozó s össze nem függő törékeny képeit rajzolja, a költő világosan azért huzta ki, mert nem volt vele megelégedve; az «*1848*» czimüt hihetőleg azért, mert e czim alatt egy másik költeményt irt, melyet jobbnak tartott. «*A conservativok*» czimüt, mely az ifjuságnak és a radikáloknak e politikai párt iránti hangulatát fejezte ki 1848 tavaszán, Petőfi — s ez jellemzi őt — politikai tapintatból hagyhatta ki. A «*Golyók sivítnak, kardok csengenek*» czimüt azért huzhatta ki, mert tartalma ugyanaz, mi a «Hallod-e sziv, szivem!» czimüé. — Ime a költemények:

I.

Álmodva...

Szép kedvesem
Lágy kebele....
Szíved buját...
Mind érezem...

Kicsiny madár,
Dalolj nekem....
Tündéri dal,
Hű szerelem!...

Ezüst... arany...
Nem kell, nem kell,
Oly bús vagyok:
Vigyétek el!...

Milly illat ez,
Milly sok virág!
Egy végtelen
Kert a világ...

Bús, puszta lesz
Mingyárt az ég,
Hullatja le
Minden diszét,

A csillagok
Lehullanak,
Fejem körül
Koszorunak!...

Hah, láncz csörög,
Hát volna még?
Hát a mi volt,
Mind eltevék...

Csörög... de most
A kezeken...
Földön csörög,
Leverhetem.

Ott voltam én
A nagy csatán,
A zászlót én
Lobogtatám.

Hoztam haza
Vérző sebet...
Elmúlt a harcz,
Beforrt a seb.

Aludj', aludj',
Szép kedvesem...
Oh szabadság!
Oh szerelem!

(Pest.)

II.

Eljön, eljön az itélet napja,
A nagy isten véritéletet tart,
S mig jutalmát jó, rosz meg nem kapja,
Már nyugonni sem fog addig a kard?!

(Pest.)

III.

A conservativok.

Mentünk az ellenség elé,
Mentünk előre bátran,
Ti ott hátul kullogtatok
Az előhad nyomában,
Árnyékával takarta be
Seregünk lomha testetek,
Nagy volt az út, nagy a meleg,
Az árnyék persze jól esett.

Midőn az ellenség előtt
Kiálltunk a csatára,
Ruhánkba kapaszkodtatok
És... rángattatok hátra,
Szűköltetek kegyetlenül,
És óbégattatok rútul:
«Ne lőjetek, ne lőjetek,
Félünk a puskaporszagtul!

«Még van idő, még van idő,
Forduljunk vissza szépen,
Jobb otthon, sokkal jobb leszen
Kemencze közelében;
Inkább hátunkra kancsukát,
Mint kezeinkbe kardokat,
Jertek haza, a kancsuka
Csak sebesít, de öl a kard».

Illyen vitézi csatadalt
Dudáltatok mögöttünk,
De isten segedelmivel
Mi megütköztünk s győztünk,
S ti drágalátos madarak,
Kibujtok most hátunk mögül,
És orditoztok diadalt,
Hűhóztok istentelenül.

Hohó, lassabban egy kicsit
És hátrább, hallják kendtek!
Jobban becsüljük kendteket,
Ha nem szemtelenkednek.
Csak magatokat teszitek
Bolondokká, ha vélitek,
Hogy e Judás-örömmel itt
Minket bolonddá tettetek.

(Pest.)

IV.

Golyók sivítnak, kardok csengenek.

Golyók sivítnak, kardok csengenek,
A zöld mezőt piros vér festi meg,
Csaták zajától zeng a föld s az ég,
S te hősi költő, te itthonn vagy még?

Azért daloltál harczi vágyakat,
Azért daloltad bátorságodat,
Hogy a midőn a harcz elékerül,
Te honn a sutban gyáva szívvel űlj? —

Illyen beszédeket tart a világ,
Rám így röpíti a gúnynak nyilát,
És én reá csak elmosolyodom,
És a magamét hozzá gondolom.

Azt gondolom: sok gyönge emberek,
Nem győznek most gyalázni engemet,
S nem győznek majd dicsérni egykoron!...
S ha gondolok sokat, csak ezt gondolom.

Ne magyarázza senki én nekem.
Tudom nagyon jól, hol van a helyem?
Ha itt végzem kötelességemet,
Csatába s a pokolra is megyek!

(Pest.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Kisfaludy-társaság kiadványai sorában legutóbb két érdekes munka jelent meg, az egyik «Schiller költeményei», fordították *Szász Károly*, *Vargha Gyula* és *Váró Ferencz*, a másik «A néphumor a magyar irodalomban», irta *Imre Sándor*.

A külföld nagy szellemeinek sikerült átültetése kétségkivül nyereség a nemzeti irodalomra s örvendhetünk rajta, hogy Göthe lyrai költeményei után végre a német Parnassz másik fejedelmének, *Schiller*nek, kisebb költeményeit is méltó fordításban veszi a magyar közönség. A munkáról Heinrich Gusztáv, a Kisfaludy-társaság elé terjesztett birálatos jelentésében többek közt a következőket mondja: «A fordítók nem Schiller összes költeményeit ültették át nyelvünkre, hanem a legkiválóbbaknak, tárgyi és alaki szempontból legértékesebbeknek lefordítására szorítkoztak. Ezt csak helyeselnem lehet, mert Schiller költeményei közt is nagy számmal vannak az olyanok, melyek csak történeti, vagy tekintettel a költő fejlődésére, életrajzi értékűek. A költeményeket a fordítók nem a közönséges kiadások rendjében, jobban rendnélküliségében adják, hanem három csoportban (I. Dalok, énekek. II. Balladák, románczok. III. Vegyes költemények) foglalják össze, mindegyik csoportban lehetőleg az időrendet követve. A fordítások, mindent összevéve, általában igen sikerültek, a mit főleg az oly biráló lesz hajlandó teljes készséggel elismerni, a ki mint e sorok irója, a kötet darabjait nemcsak az eredetiekkel, hanem egyéb magyar fordításokkal is összehasonlította. És nem állíthatni, legalább általánosságban nem, hogy az egyik fordító szerencsésebb volna, mint a másik, bár *Szász Károly* kétségkivül kitünik nyelvének és verselésének erejével, míg *Vargha Gyula* sokszor meglepő könnyedséggel és folyékonysággal adja vissza az eredetit. E Schiller-kötet fordítási irodalmunkban mindenesetre kiváló helyet foglal el; bár megindulhatna a szép versgyüjteménynyel Schiller legkiválóbb költői műveinek e kötet magaslatán álló magyar fordítása.» — A gyüjteményből mi is bemutatunk három darabot (mind három forditótól egyet-egyet). *Váró* Ferencz nevével lapunk olvasói ezuttal először találkoznak, s óhajtjuk, hogy a nem közönséges tehetségü iró, ki a Schiller-kötet számos darabjában a magyar költői nyelv kiváló művészének mutatta magát, jövőre több időt szenteljen az irodalmi munkásságnak.

Imre Sándor: «*A néphumor a magyar irodalomban*» czimü tanulmányában kitünő elmeéllel nyomozza a népszellem szeszélyes nyilatkozatait legrégibb irodalmi emlékeinken kezdve egészen a Kazinczy-korabeli irodalomig. Imre Sándor a humor fogalmát tágabb értelemben veszi s e nevezet alatt foglalja össze mindazt «a mi jó vagy rossz kedvében, humorában levő embertől kedve széllyel csapongásában vagy széles jó kedvében s ellenkezőleg elbusulásában szeszélyesen kitelik.» Érdekesen jellemzi a humort, mint a különböző népek közös tulajdonát, mely minden népnél nagyon egyformán nyilatkozik, bár vannak eltérő vonások, például nagyon jellemző a magyar nép humoros természetére, hogy bohócznak nem alkalmas. Imre Sándor nagy irodalomtörténeti ismerettel jelöli meg a népies humor nyomait a XVI. VII. és VIII. század iróinak műveiben; itéletét mindig erős aesthetikai és kritikai érzék vezeti, csak azt sajnáljuk, hogy annyira elfogult és igazságtalan Csokonayval szemben. Alig szenved kétséget, hogy Csokonay saját korának legizmosabb költői tehetsége, de Imre Sándor nem lát benne mást ügyes verselőnél és utánzónál. Kétségbe vonja minden közösségét a népies szellemmel s azt mondja «egyetlenegy kedves figurája vagy ékessége a népköltésnek (péld. alliteráczio) — vagy szép, rövid s hangzatos szólások sem lelhetők nála.» Ha terünk engedné, idézhetnénk akármennyit, legyen elég a következő nehány példa:

«Csak *ma*radj *ma*gadnak»

rövid, erőteljes s egészen népies szólás s még alliteráczio is van benne, vagy:

*Ny*ilj ki *ny*ájasan mosolygó
Rózsabimbó! nyilj ki már,
Nyilj ki; a *bo*korba *bo*lygó
Gyenge szellő csókja vár.

Ez egy strófában két alliteráczió is van.

«Nyilj ki gyenge kerti zsenge»

magyar rythmus, népies középrímmel; vagy egy más példa az alliteráczióra, hol a hangsúlyos szók felváltva kezdődnek ugyanazon mássalhangzóval:

«*T*avaszom, *r*igságom
*T*éli búra *v*ált.»

mert azt talán csak nem kivánja az alliteráczió törvénye, hogy egymásután 5—6 szót ropogtassunk el ugyanegy kemény másalhangzóval, mint azt egyik újabb költőnknél láttuk.

Az új Magyarország. Gróf Széchenyi István. E czim alatt nagyérdekű tanulmány jelent meg *Grünwald Béla* országgyülési képviselőtől, a Franklin-társulat kiadásában. Grünwald, e mélyen gondolkozó és kutató elméjű iró, e műben Magyarország emelkedésének korszakát festi, s igy mintegy folytatja «A régi Magyarország» czimű művét, melyben a mult századból a nemzeti süllyedés képet adta. Az új korszak kezdetén főkép Széchenyi alakja tünik föl. Grünwald az ő személyében testesíti meg az ébredő Magyarországot, az ő életét, tevékenységét, alkotásait kiséri és végig vezet a szellemi mozgalmak közt. Fölhasználta Széchenyi naplóit, levelezéseit, s az essay-iró és a korrajziró lelkiismeretességével dolgozta föl. Széchenyit alig kutatta még valaki oly

mélyen, mint Grünwald, mert nem is kutathatta, miután bizalmas iratai, melyek lelke mélyébe engednek tekinteni, csak most váltak ismeretessé. A negyvenes évek nagy küzdelmeiben Grünwald előtt mindig Széchenyi áll, vele foglalkozik; de elismeri, hogy mellette másoknak is nagy szerep jutott, s ezekről még egy később következő könyvet igér, mely teljessé tegye «Az új Magyarország» képét. Grünwald nagy szerencsének tartja Magyarországra nézve, hogy gr. Széchenyi a külföldön tanult, ott telt meg lelke a reform-eszmékkel, mert ha az itthoni politikai műveltséggel — úgynevezett táblabirói műveltséggel — bir, akkor a Magyarországon élő eszmékkel lehetetlen lett volna újjáteremteni Magyarországot. — Széchenyit az iró minden viszonyában, minden utjában, cselekedetében naplója jegyzeteivel kiséri. Abba bizalmasan fölirta Széchenyi gondolatait, érzéseit, aggodalmait, kétségeit. Igy megvilágítva egy megdöbbentő, tragikus alak, akkor is, mikor ünneplik, mikor családi életében boldog. Lelke mindig nyughatatlan, kételkedő, fájó. E nagy szellem fölött ott lebeg a felhő, mely aztán később ráborul. A naplók lélektanilag vezetik be a döblingi katasztrófát. Talán épen izgatott lelke, feldult idegrendszere ösztönözték oly tevékenységre, hogy megnyugvást keressen? Grünwald éles itélettel dolgozta föl a Széchenyire vonatkozó adatokat, s ép ily éles szemmel vizsgálja a közállapotokat, a negyvenes évek politikai fejlődésének irányait, és sok homályos kérdést derít föl. Magasra kiemeli ezekből Széchenyi alakját és mesterileg állítja elénk, egész közelségben azt a férfit, kinek legfőbb törekvése, hogy nemzetének használjon. Gazdag tanulságot nyujt e könyv ismeretekben és hazafias szellemben. A Széchenyi és Kossuth közti viszonynyal foglalkozó rész a mű egyik legszebb, legmagvasabb helye. Grünwald nem látja e két szellem közt azt az egymásra törő ellentétet, melyet sokan — még a legújabbi időkben is — annyira hangoztatnak és Széchenyit úgy tüntetik föl, mint a kinek lelki egyensulyát a szabadságharcz törte volna össze. Hogy lelkén már rágódott az idegbetegség, naplói bizonyítják, melyekben az öngyilkosság gondolata akárhányszor előfordul, még akkor is, mikor a szerelem boldogítja. Grünwald azt mondja:

«Végre meg kell szünnie a nemzet tudatában annak a felfogásnak, mely Széchenyit és Kossuthot szembeállítja egymással, mintha az egyiknek dicsősége kizárná a másikét, az egyik csak a másik rovására lehetne nagy, s a ki az egyiket magasztalja, csorbítja a másik dicsőségét. Soha két ember dicsősége annyira egy forrásból nem eredt s annyira elválaszthatatlanul egybeforrva nem volt, mint a Széchenyié és Kossuthé. Az egyik életének sikere a másikétől függött s nem képzelhető egymás nélkül. Kossuth nem tehetett volna oly nagy hatást nemzete szellemére, ha az új politikai világnézet terjesztésében Széchenyi, a nagy ur, meg nem előzi. Széchenyi eszméit nem lehetett megvalósítani Kossuth nélkül... Széchenyié a kezdet, Kossuthé a befejezés dicsősége. Életök tartalma egy volt: Széchenyi a Kossuth kezdete, Kossuth a Széchenyi folytatása.»

A becses munka sok kiváló irói tulajdonnal, politikai belátással és eszmegazdagsággal is dicsekszik. Nagy figyelemre tarthat számot. A könyv 529 oldalt tartalmaz és ára 4 frt.

«A magyar nemzet története, regényes rajzokban» 3-dik kötete került ki sajtó alól, a Franklin-társulat kiadásában. *Jókai* műve. Első kötetét még a mai generáczió, mint ifju nép olvasta lelkesedéssel, a második kötet csak évek mulva következett, s most végre elkészült a harmadik kötet is, mely az új kor eseményeit beszéli el, a szatmári békekötéstől kezdve a kibékülésig. Mint az előbbi kötetek, úgy a harmadik is egyes képekben a nagy költő tollának egész fényével és hevével rajzolja le a kimagasló eseményeket, a nemzet jó és rossz napjait.

Negyvenhárom fejezet foglalja össze az eseményeket, melyek e kötetben még a törökökkel vivott utolsó csatával kezdődnek; aztán Mária Terézia és II. József mozgalmas kora következik, a magyar jakobinusok, a nemesi fölkelés, a reform korszak. Az 1848. márcz. 15-iki eseményekről Jókai akkori czikkeit nyomatta le, mert — mint mondja — ma sem irhatná meg másképen. A szabadságharczot több fejezetben irja le a ragyogó toll. A későbbi események «A multakra vetett fátyol» és «Magyarország van» czim alá vannak foglalva. A képekkel is diszített kötet ára 2 frt.

A «Budapesti Szemle» márciusi kötetének gazdag tartalmát *Ballagi* Mórnak az akadémián tartott «Szókészletünk ortholog szabályozása és az iskola» czimü értekezése nyitja meg; e tartalmas polemia, mely a nyelvujítást és magyar irodalmi nyelvet védelmezi erélyesen a támadások ellen s elitéli, hogy a tanárok e harczot már bevitték az iskolába, a hol a magyar nyelv szókészletét birálják, kárhoztatják, ugyanakkor pedig az ifjuság a magyar irodalom és költészet remekeit oly művekből tanulja, mint követendő példákat, melyek szintén a megtámadott szókészletből merítenek. Kivánatos, hogy Ballagi felszólalását széles körben elolvassák. *Török* Aurél folytatja ezután dolgozatát «A mai emberbuvárlatról», *Marczali* Henrik pedig «A német birodalom megalapításáról» ir. *Imre* Sándor harmadik közleményt ad «A középkori magyar irodalom stiljéről», s e tanulmányban — régi irodalmi műveink nyomán, — feltünteti a magyar irodalmi nyelv fejlődését. *Pauer* Imrétől «Az ethikai determinismus elmélete» czimü bölcsészeti közlemény olvasható. Napiérdekü kérdést fejteget *Schwarz* Felix: «Valutánk szabályozását» valamint az utána következő czikk: «A görög háboru» $x-y$-tól, a görög nyelv tanitása mellett és a közép-iskolákban tervezett ujabb experimentumok ellen törvén lándzsát. A szépirodalmi közlemények közt találjuk *Degré* Alajosnak a Kisfaludy-társaság nagygyűlésén, felovasott «Az utolsó jurátus» czimű elbeszélését, s *Endrődi* Sándor «Diadal» cz. költeményét, továbbá Leopardi olasz költő egy versét Radó Antal forditásában. A kötetet kiválón érdekessé teszi Petőfinek eddig ismeretlen nehány költeménye, 1848-ból, melyekről fentebb szólunk. — A «Budapesti Szemle» tartalmát Schlauch püspök beszédeinek, Alvincy «A Saharában» czimű könyvének, Szász Károly «Uti tárcza» költeménykötetének, Bartha B. «Irányelvek a kath. egyház autonomiája részére» röpiratának ismertetése fejezi be. Előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Az utolsó szerelem, Ohnet György két kötetes regénye, mely a jeles franczia iró egyik legszebb műve, foglalja el a Singer és Wolfner «*Egyetemes regénytárában*» a legutóbb megjelent két kötetet. Ára piros vászonkötésben 1 frt.

A Kalotaszegi varrottas album ötödik füzete kilencz szines mintalappal hagyta el a sajtót. Ismét szép himzések hü másolatait közli, melyeket Pentsy József és Szentgyörgyi Lajos bánffy-hunyadi tanitók eredeti himzések után adnak, utasításokkal és leirásokkal, ugy, hogy könnyü utánok dolgozni. Régi magyar motivumok, sajátos eredetiség különbözteti meg a kalotaszegi varrottas himzéseit, annyira, hogy azok külföldön is feltünést okoztak. A vállalat az E. M. K. E., valamint a Gyarmathy Zsigmondné urnő erkölcsi támogatása mellett indult meg, s a közoktatási miniszterium, iparművészeti és néprajzi becsénél fogva, az elemi, továbbá a felső nép- és polgári leányiskoláknak, felsőbb leányiskoláknak, tanitónő-képezdéknek és női ipariskoláknak legalább egy-egy példány megszerzését legmelegebben ajánlta. A teljes mű előfizetési ára (20 füzetre) 12 frt, tiz füzetre 6 frt, öt füzetre 3 frt. A szép szines nyomás a budapesti Deutsch-féle műintézet dicséretére válik.

Az «Osztrák-Magyar Monarchia irásban és képben» czimü diszmü osztrák részéből a negyedik kötet innult meg, a 102-ik füzettel, melyben Karinthia és Krajna leirása kezdődik. A Magas Tauern vidékét M. Egger Alajos, Közép-Karinthiát Hartmann Vincze, Alsó-Karinthiát báró Jabornegg Márk jellemzi. Mindhárom czikket György Aladár fordította. Willroider és Russ rajzolták az illusztrácziókat.

Folyóiratok. A *Századok* februári füzete közli gr. Szécsen Antalnak a történelmi társulat közgyülésén tartott megnyitó beszédét Mátyás királyról. Thaly Kálmán befejezi érdekes leirását «Konstantinápolyi ujabb kutatások a Rákóczi-emigráczió korából» czim alatt. Komáromy András ismerteti Báthory István országbiró végrendeletét. Ováry Lipót a nápolyi anjoui regesta-könyvekről ir. Történeti irodalmi művek, ismertetések és vegyes közlemények egészitik ki a füzet tartalmát. — A *Természettudományi Közlöny* a közérdekű rendes rovatokon kivül három nagyobb közleményt ad februári számában. Dr. Hutyra Ferencz befejezi fejtegetését a bakteriumokról. Dr. Horváth Gézától «A permetező készülékek a kertészet szolgálatában» (6 képpel) czimű dolgozat olvasható; Heller Ágost pedig a tavaly elhunyt James Prescott Joul életrajzát közli, arczképpel. — Az *Archaeologiai Értesitő* új füzetében Rakovszky Ferencz, Téglás Gábor, Kuzsinszky Bálint, Kövér Béla közölnek czikkeket az újabb ásatásokról; Czobor Béla pedig az uralkodóház magyar fegyvereiről ad előterjesztést, stb. — A *Nemzetgazdasági Szemle* februári füzete Székely Ferenctől, Braun Sándortól, dr. Vizneker Antaltól közöl közérdekű dolgozatokat.

A «Közgazdasági és Statisztikai Évkönyv» ujabb, harmadik évfolyamára hirdetnek előfizetést dr. Jekelffalussy József akad. tag és dr. Vargha Gyula. Az évkönyv a legujabb s közvetlenül az eredeti forrásokból merített hazai és külföldi hivatalos adatok alapján fogja ismertetni a közgazdasági, társadalmi és állami élet minden nyilvánulását. Tárgyalja tehát a népesedési, egészségügyi, gazdasági, kereskedelmi, művelődési, közlekedési, hadügyi, sat. állapotokat, még pedig nem csupán táblázatos előadásban, hanem szerves feldolgozásban. Az évkönyv márczius végén jelenik meg, előfizetési ára 3 frt, mely a szerkesztőség czimére (VI. Teréz-körut 34. sz.) küldendő.

Az akadémia új pályázatai. Az akadémia két új pályázatot hirdet most először. Az egyik a *Péczely-dij*, melyre azelőtt történeti drámák pályáztak utólagosan. Most *regények* pályázhatnak, még pedig 1888/89-ben megjelent történelmi tárgyuak, vagy hátterüek, másod sorban magyar társadalmi regények, akár önállóan, akár folyóiratban vagy lapban jelentek meg. A beküldés vagy bejelentés határideje 1890. junius 15-ike, a dij 1000 frt aranyban. A másik dijra, a *Rózsay József-félére* a harmadik osztály hirdet nyilt pályázatot, valamely önállóan kidolgozandó fontosabb *orvostudományi kérdés* tervvázlatát kivánva. A tervek 1890 április 1-éig nyujtandók be az akademia főtitkáránál. A munkával megbizandó pályázónak 1892 febr. végéig kell elkészülnie dolgozatával. A jutalom 500 frt.

Uj zenemü. A pestmegyei bálon nagy tetszést aratott «Pestmegyei Csárdás» és «Vera-Lengyelke» diszes kiállításban, a czimlapokon Roskovics, Margitay és Innocent festők rajzaival, nyomtatásban is megjelent. Szerzője *Zseny* József pestvármegyei aljegyző. A csárdás gróf Szapáry Istvánné Ráday Borbála grófnőnek, a lengyelke nemeskéri Kiss Pálné Szapáry Vera grófnőnek van ajánlva. Ára 1—1 frt. Kapható úgy a fővárosi, mint a vidéki zeneműkereskedésekben.

Nemzeti szinház. Február 21-ikén egy németből fordított vigjáték került szinre a nemzeti szinházban «*A vadorzók*» czim alatt. A bécsi Burg-szinházban nagy hatást tett, sokszor adták, szerzője azonban ma sem leplezte le magát. A német szinpadok sikerének ajánló levelével jutott el hozzánk Festetich Andor fordításában. Nálunk nem volt meg az a hatása, a mi Bécsben. Nalunk nem mint eredeti darabot vették, hanem mint fordított darabot összehasonlitottak a franczia vigjátékokkal, melyekben több a lelemény, elmésség és pezsgő szellem.

«A vadorzó» czim olyan emberekre vonatkozik, kik rendszeresen üldözik a szép asszonyokat és leányokat, s a szerelem valódi sport náluk. Három ilyen példányt mutat be a vigjáték, köztük Sorau Fülöpöt (Náday), ki elvált nejétől és évek óta mit sem tud se feleségéről, se leányáról. Ezek azonban végre megjelennek és Sorau két pajtása az asszonyra és a leányra is kiveti hálóját. Sorau, a vadorzók mestere azonban elérzékenyül, megszólal benne a sziv. A vigjáték bonyodalma azonban nem e helyzetből keletkezik. Egy vén legényt az elvált nő úgy mutat be egykori férjének, mint második férjét, s a kiről az előbbi, erőltetett félreértés következtében, azt hiszi, hogy valami uralkodó herczeg. Ennek az epizódnak legalább az a mentsége van, hogy eléggé mulatságos. Van elég sok alak a vigjátékban, a kik nehézkesen mozognak. A történet vége az, hogy Sorau ismét elveszi elvált feleségét, leányát pedig egy szintén megtért vadorzó. Náday, Vizvári és Benedek derültség közt játszták a vadorzókat. Helvey Laura, Csillag Teréz, Ujházi is kivették részüket a dicséretes előadásból.

A népszinházban febr. 22-én «*Pirók és Piroska*» czimű franczia bohózatot játszották először. Szerzői Meilhac, Halévy és Millaud, kik sok mulattató dolgot vittek már a szinpadra, minden esetre ügyesebben, mint «Pirók és Piroskát», mely nem igen tetszett, a miben része van a vontatott előadásnak is. A darab alapeszméje az, hogy két iker gyermeket, kik lelenczházból valók, egyszerre több apa is keres, s kettő már meg van győződve, hogy az övé, mikor megjön a harmadik, egy vörös ember, a ki aztán az igazi apa. Az előadásban Hegyi Arankát (Piroska) illeti meg a legtöbb elismerés.

Judásnak, mert én nem vagyok az. Nem adott nekem pénzt senki. Te tudod legjobban.

E pillanatban nagyobbik fiacskája jött be sírva. A nyakában egy istráng, keserves fuldoklások között panaszolta el, hogy egy asszony vetette nyakába és azt mondta neki: Te Judásivadék! vidd be ezt a kötelet ahhoz a Judás anyádhoz, akaszsza fel magát.

Az asszony szelid gonddal leoldozta kis fia nyakáról a kötelet s felemelte.

— Látod ezt, édes jó Istenem! Hát megérdemelte ezt az én szegény életem? Vagy talán nem is élet ez az enyém, hanem csak mese. De a mesében a ki szenved, utoljára boldog lesz. A te világodban pedig nem így van, mert micsoda boldogságot várhatok én? Azt, hogy a kis fiamat Judás-ivadéknak nevezzék. Ne nevezzék, mert felgyujtom a falut. Nem gondolok vele, ha soha meg nem bocsátod is.

— Judás! Judás!

— De te semmit sem felelsz nékem én teremtőm, én birám! Messze vagy tőlem? Nem hallod a féreg lélegzetét? Hát majd közelebb megyek hozzád! Szemtől szembe! Ott itélj meg engemet.

— Hová mégy anyám?

— Megyek kis fiacskám az istenhez, megkérdezem tőle: igazat mondott-e a pap? megkérdem tőle, ha megbocsátja-e?

Felment a padlásra, felvitte a kötelet is.

*

A nap rég lement, mikor a bátyura elő mert jönni háza rejtekéből. Egész nap őrizte házát, hogy a szentségtörő innep bűnéből valami szenny ne ragadjon rá, se háza népére.

Első dolga volt felkeresni Patakékat. Patak István folyvást aludt; a kis gyermekek egyike bölcsőjében, másik a szoba közepén. Sirt mind a kettő.

— Hol van anyád, te gyerek?

— Elment az Istenhez, valamit kérdezni akart tőle, aztán még most sem jött vissza.

Az öreg ember összecsapta a kezeit és ösztönszerüleg rohant a padlásra.

Másik perczben karjain hozta a lélektelen hullát. Nyakáról úszott a kötél. A szép, szelid arcz meg volt kékülve.

— Ember ne aludj! — ordított a vén ember. — Nézd, mit csinált én velem ez az asszony.

Patak István felvetette szemeit s egy rémületes kiáltás után ujra behunyta. Örökre.

Az ordító gyülevész betódult a házba. Könyörület és szivtelenség, részvét és átok, fájdalom és káromlás vegyes üvöltései töltötték be a kis lakot. Ez volt a szegény asszony virasztó éneke.

Aztán eljöttek a birák. Azok elhatározták, hogy szentelt földbe nem szabad temetni egy ilyen elkárhozott léleknek a testét, a kinek nagyobb volt a bűne, hogysem megbocsáttatnék. — Ez volt a szegény asszony búcsúztatója.

Azután begyűlt a közrend. Az azt határozta, hogy de bizony nemcsak, hogy a közönséges temetőbe, de még a falu határában sem; mivel az ilyen gonosztevő holtteste miatt elverné a vetéseket a jég, meg a sáska. Ez volt a szegény asszony siratója.

Azután eljött a vármegye hóhéra és a szegény asszonyt eltemette egy árokba, mely Somogy és Baranya vármegyéket elválasztja. — Ez volt a szegény asszony temetése.

*

Nehány nap mulva a fiskus két álarczos haramiával találkozott egy erdő mélyében. Lovát megállították, magát, kocsisát lerántották, megkötözték, száját betömték, akkor felvetették a kocsiderékba; a két haramia felült a kocsiba s tüskön bokron keresztül visszahajtottak.

Késő estve érkeztek meg az erdő széléhez, melynek árkába a szegény Ilona volt temetve.

Itt levették a fiskust és feloldozták.

— Állj egyenesen.

— Tudod ki van itt eltemetve?

— Az a szegény asszony, a kit te gázoltál össze.

— Tudod, hogyan halt meg?

— Tudod, ki temette el?

— Tudod, ki vagyok én?

A fiskus egy szót sem szólt. Az ember levette álarczát, a mi fölösleges is volt; a fiskus ugyis felismerte a bátyura durva hangját.

Egy mozdulatot tett, hogy mellen ragadja a vén embert, de az öreg észrevette a szándékot.

— Ember! — szólt ásóját ütésre emelve, — nem birokra hoztalak én ide, hanem számadásra. Itt van ez az ásó, ásd fel ezt a sírt. Ha szót nem fogadsz, összedarabollak.

A fiskus szó nélkül kezdett ásni, s nemsokára előfehéredett a rögök alól a szegény asszony patyolat ruhája.

— Megállj! — szólt az öreg reszkető hangon, — a többi nem a te dolgod.

Maga lépett a gödörhöz, gyöngéden elhárítgatta a göröngyöket, s a hullát kiemelte a szomorú üregből. A másik ezalatt a bokorból egy festetlen koporsót húzott elő. Abban elhelyezték a testet s a fedelet rászögezték.

Azután ugyanazon bokorból előhúztak egy petrenczerúdat, abba belefűztek két kötelet, s a két kötélbe a koporsót.

Az öreg intett a fiskusnak, a ki az intést megértette s gépszerüen fogta meg a rúd egyik végét.

— Levedd a kalapodat, te isten-ostora! — rivalt az öreg öklét emelve a fiskusra, — mert most szentet viszesz.

A fiskus levette kalapját s úgy vitte görnyedve a koporsót a fiatal emberrel. A öreg ember a koporsó mellett, a fiskus oldalán lépdegélt csendesen, lehajtott fővel, kuszált hajjal, halkan zokogva.

A temetőbe értek. Ott ujra parancsolta az öreg a fiskusnak, hogy ásson.

Mikor az ásó megakadt a Patak István koporsójába, az öreg félrerántotta a fiskust s egy kötél segélyével kiemelték a koporsót.

Azután leszállott a sírba s pandalt ásott. Oda behelyezték Ilonát, férje jobbjára, azután visszabocsátották Patak István koporsóját. Eltemették mind a kettőt együvé.

— Most már számoljunk uram! visszamegyünk, a honnét eljöttünk.

Az erdősaroknál a kiásott gödör szélén újra megállapodtak.

Az öreg ember egy csomó kötelet vett elő szűre ujjából s a fiskus szeme elé tartotta.

— Látod mi ez?

— Látom, — felelt az komoran.

— Tudod micsoda?

A fiskus hallgatott.

— Az az istráng, a mivel az az asszony kivégezte magát . . . . . Tudsz-e imádkozni?

— Semmi felelet.

— Tudsz-e imádkozni, ember? — mennydörgött az öreg. — Ha tudsz, hát csak fogj hozzá, még most van rá idő. Sirod szélén állasz . . . . Mondjad: Mi atyánk . . . .

Öntudatlanul mondta utána:

«Mi atyánk Isten!»

— Térdre fenevad! térdre! úgy imádkozzál. Verd a melledet . . . . «Mi atyánk . . . .»

A fiskus engedelmesen utána mondta mind azt, a mit az öreg diktált.

Az ima közepén már nem várta, hogy mondják előtte. Mondotta maga, gyorsan, ész nélkül:

«És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mennyben, azonképen itt e földön is. A mi kenyerünket, a mindennapit add meg nekünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mennyben, azonképen, itt a földön is. A mi kenyerünket, mindennapit add meg minékünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket . . . . .»

Izzadt, rettegett, fogai vaczogtak. Oly hosszú most ez a rövid imádság. Bárcsak ne is lenne vége az éjjel. Majd addig valaki jön . . . .

A vén ember türelmetlenül rivalt rá:

«Miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknek . . .»

Az imának mindjárt vége lesz.

Az öreg felemelte az ásót; a fiskus állati ordítással ugrott fel s megragadta a vén ember kezét.

— Oh ha hisztek Istent, ne öljetek meg!

A vén ember durva erővel lökte el magától a nyomorúltat, hogy hanyatt esett a kihányt földre. Azután odalépett hozzá, — sáros bocskorával hasára hágott, s az ásó élét szivének szegezte . . . .

— Hát hiszesz te Istent? — — —

— Hiszek, hiszek, hiszek, hiszek! — szólt az összekulcsolt kezekkel.

— Az ördögök is hisznek! — mormogott az öreg — és rettegnek tőle. Hát te rettegsz-e?

— Rettegek, rettegek, igen rettegek — —

— Épen mint az ördögök. Hát hiszed te azt, hogy az Isten megfizet?

— Hiszem, hiszem, hiszem! — — —

— Melyik világon? Ezen vagy a másikon?

— Ezen a világon, ezen a világon!

— Hazudsz ember! — s a fiskus felordított, mikor az ásó élét e szóra szivének feszülni érezte.

— Hazudsz ember! ha az igaz volna, akkor az a szegény asszony most is élne, te pedig már lógnál.

— Jaj, jaj, nem ezen a világon, nem ezen a világon. A másikon, az örökkévalón.

— Én is azt hiszem. Hát nem is avatkozom ő szent felsége tanácsába. Meg akartalak ölni ember, de nem öllek meg. Szégyen volna, ha én nem hinnék Istenben, mikor még te is hiszesz. Legyen az övé a bosszúállás; ez úgy is kicsiny volna, a mit én állanék ő helyette. Állj fel, nézz a szemem közé, nézz meg jól. Én vagyok a vén Csősz Péter. Eredj! nem kell az életed. Ha neked kell az enyém, hát otthon találsz mindenkor. Fel is akasztathatsz. Ne ez az ásó, ne ez a kötél is. Csinálj vele a mit akarsz . . . Az erdőben a kocsid, eredj haza . . . . .

Az öreg ott hagyta a fiskust s hazatért fiával együtt. A fiskus ott állott az üres sír fölött az ásóra támaszkodva, s nézett utánuk.

Mikor már nem látta őket, akkor a kötelet bele akasztotta nyakába, kétszer körül kerítette, megkötötte csokorra, hogy a két vége a mellén fityegett le; azután marokra fogta az ásót s elkezdte vele a sírt betemetni. Mikor azt betemette, akkor kezdte behúzni az egész hosszú árkot az erdőszél hosszában. A felhányt földet egyengette, taposta, igazgatta, mint a sírokat szokás.

Erővel kellett onnan elhurczolni.

Meg volt őrülve.

Az úri ruha nemsokára lefoszlott róla; elhagyott, elvesztett mindent, csak a kezében maradt ásót és a nyaka körül tekert kötelet őrizte gondosan. Ha el akarták tőle venni, sírt, mint a gyermek. Ne vegyék el tőle, mert az az ő kenyere.

Azzal járt házra-házra, templomajtókba, temetőbe és az erdőszélre; — a hol árok volt, azt behuzta, a hol nem volt, ott sírt kezdett ásni, mindenütt, folyvást imádkozva:

«És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mennyben, azonképen itt e földön is. A mi mindennapi kenyerünket add meg minékünk ma. És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mennyben, azonképen itt a földön is . . . . . .»

Megvénül, állát kiveri, benövi a szakáll, hogy csak két buja szeme villogott ki közüle.

Nyakában a kötél, vállán az ásó, ajkán az imádság: »És most bocsásd meg a mi vétkeinket, mennyben . . . . . .»

Megbocsátja-e? Neki?

A szegény Ilona azt felelné: Meg.

GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Művelt, lelkes nőkben soha nem volt szegény a magyar társadalom. Historiánk tanú mellette, mily nagy szerepet vitt a magyar nő mindig a nemzet életében. Nem azokról a történelmi nevű asszonyokról szólunk, kik a női gyöngédséggel férfiui erélyt párosítva, vezérlő tényezők valának a nemzet jó és balsorsában, a kik koronákat viseltek, harczos csapatoknak állottak az élén s piros vértől ázott mezőn és a zöld asztal mellett éles fegyverrel és bölcs szóval folytak be az ország dolgaiba: azokról beszélünk, kik a női temperamentumnak inkább megfelelő csendes, békés munka, a közművelődés, a haladás, az emberszeretet terén szereztek magoknak nem muló érdemeket és a kiknek együttes munkája az egész nemzetet átölelő nagy érdekeknek tett nagy szolgálatot. Ilyen asszonyokat értünk, a mikor azt mondjuk, hogy hazánkban soha nem voltak s ma sincsenek kevesebben, mint akármely más, sokkal előrehaladottabb nemzet társadalmában.

Ezek között az elsők sorába kell helyeznünk napjainkban azt a lelkes asszonyt, kinek neve e sorok fölött áll. Ez a név már több év óta a legismertebbek egyike a magyar közönség előtt. Ugy az irodalomban, mint a társadalmi tevékenység terén tiszteletet és elismerést vivott ki magának, melyhez hasonlóval még férfi sem sok dicsekedhetik s mely annál becsesebb, mert szilárd, realis alapja van: a valódi érdem.

Gyarmathy Zsigáné, Hóry Etelka 1845. május 28-án a Királyhágón tuli rész Magyar-Gyerő-Monostor falujában született, hol édes atyja, Hóry Farkas a szép nagy havasalji falu köztiszteletben álló református papja volt, ki isten után a költészet muzsájának is áldozott. Hóry Farkas-

*

nak ismert neve van irodalmunk ban, kivált a népies költészet terén. Népdalainak gyüjteménye pályakoszorut nyert s Izsó Miklós e gyüjteménytől lelkesítve teremté meg gyönyörü szobor-alakját, a «Népdalok hősét.» A korán elhunyt derék lelkész eleven eszű, tanulékony kis leányával korán megismerteté hazánk nagy költőit s megkedvelteté vele az irodalmat. Később még komolyabb tanulmányokba is bevezeté, mint a csillagászatba, a latin nyelvbe, stb. Igy nőtt föl a kis Etelka egy festői szépségekben gazdag vidéken, bérczek, virágok s a szép tudományok ápolása között. Egész környezete arra hangolá, hogy költő legyen s bár a később szépen fölserdült hajadon lelkében égett már a láng, mely irásra ösztönzé: ő leküzdé e vágyat s ellentállt a kisértésnek, hogy irónő legyen. Ő is osztozott abban a nagyon is elterjedt hitben, hogy az irónő jó háziasszony nem lehet. Pedig neki ez volt a főambicziója s nem szivelhette volna el lelke, hogy azt mondják róla: «Nincs olyan, mint az édes anyja.» Ezt vette ő mintaképének, a kitünő, gondos, fáradhatatlan jó anyát s ha nagy titokban irogatott is valamit, sietett azt menten meg is semmisíteni.

Igy lett neje Gyarmathy Zsigmondnak, egy széles körben ismert, lelkes, kiváló férfiunak, a ki megérté őt s a kinek oldalán biztosan látta valósulni lelke ideálját, hogy szerető nő, gondos anya s igazi magyar háziasszony legyen. Most már meg merte tenni, a mihez korábban nem volt bátorsága: *Katinka* álnév alatt felküldött egy kis dolgozatot a «Fővárosi Lapok»-ba s az ott hizelgő megjegyzések kiséretében meg is jelent s «Az erő gyöngesége» — ez volt czíme — általánosan feltűnt magyaros zamatú nyelvével, közvetetlen, meleg előadásával, melyek azóta nyilvánosságra jutott munkáit előnyösen jellemzik. Longfellowból vett e jelmondatához híven:

Oh te szobrász, festő, költő,
E mondást szivedbe vedd:
Legjobb az, a mi *közel* van,
Abból alkosd művedet, —

GYARMATHY ZSIGÁNÉ. Fénykép után rajz. *Biczó* G.

nem kalandoz lelkével messze tájakon, legközelebbi környezetéből meríti tárgyait, azoknak lelkére tett eleven benyomásait veti papirra, életet fest: még pedig az eredeti, tősgyökeres magyar életet. «Az ifju pap» czimű regénye hűséggel, költői bájjal festett kép, mely számot tesz irodalmunkban; «A regényes feleség» czimű regénye pedig a szigorubb kritika előtt is hizelgő méltánylásra talált s e tekintetben oly kényes izlésű tudományos folyóiratunk, a «Budapesti Szemle» is nem csekély elismeréssel szólt e munka felől. Kisebb dolgozatai: «A hegyek közül», legujabban pedig «Beszélyek és apróságok» czim alatt összegyüjtve jelentek meg s könnyed, eleven, természetes irályukkal élvezetes olvasmányt nyujtanak.

Hogy az irodalommal is foglalkozó nő nem szükségszerüen lesz úgynevezett Blaustrumpf: azt Gyarmathy Zsigáné példája a legszembeötlőbb módon bizonyítja. Balázsné, Bognár Vilma egy kedves jellemrajzot irt róla, melyben a többi közt ezeket mondja: «Ismertem egy szinpadi művésznőt, a ki semmire sem volt oly büszke, mint arra, hogy szinpadon kivül soha sem ismerték rajta meg, hogy «művésznő». Gyarmathy Zsigáné is olyan. Társas megjelenésében semmi sem emlékeztet benne az «irónő» fogalmához kötni szokott sajátszerű különlegességekre. Az ő kellemes, nyugodt arcza sohá sem árulja el, hogy épen mikor veled beszél, gondolatban talán épen egy regényét fejezi be, vagy pedig megöli valamely novella-alakját, illetőleg szépen, tisztességesen hagyja meghalni. A ki szerencsés volt valaha e derék magyar asszony házában vendégképen megfordulni és láthatta, mennyire elfoglalja magát a nagy számú cselédség mellett házi teendőkkel, külső, belső gazdaság vitelével: az méltán gondolkodhatik a felől, hogy mikor is ir hát Gyarmathyné? Gyermekeit gondozza, oktatja, neveli, a mint őt nevelték, oktaták és gondozák, férjének gondolatát is ellesi, mindenre gondja van, mindenre ügyel, mindent lát és hall — ha nem tenne egyebet, már házi, anyai, hitvesi kötelességeinek e mintaszerü teljesitésével is betöltené egy igazi nő föladatát.

Ám az ő erejét sem az irodalmi munkásság, sem a házi gondok nem meritik ki: ő ezeken felül még talál időt és módot hasznára válni legszükebb hazájának, tágabb családjának, Kalotaszeg vidékének és népének is, melynek valódi jóltevő nemtője. A Gyarmathy-pár egészen csendben, lárma nélkül annyi jót tesz e vidék népé-

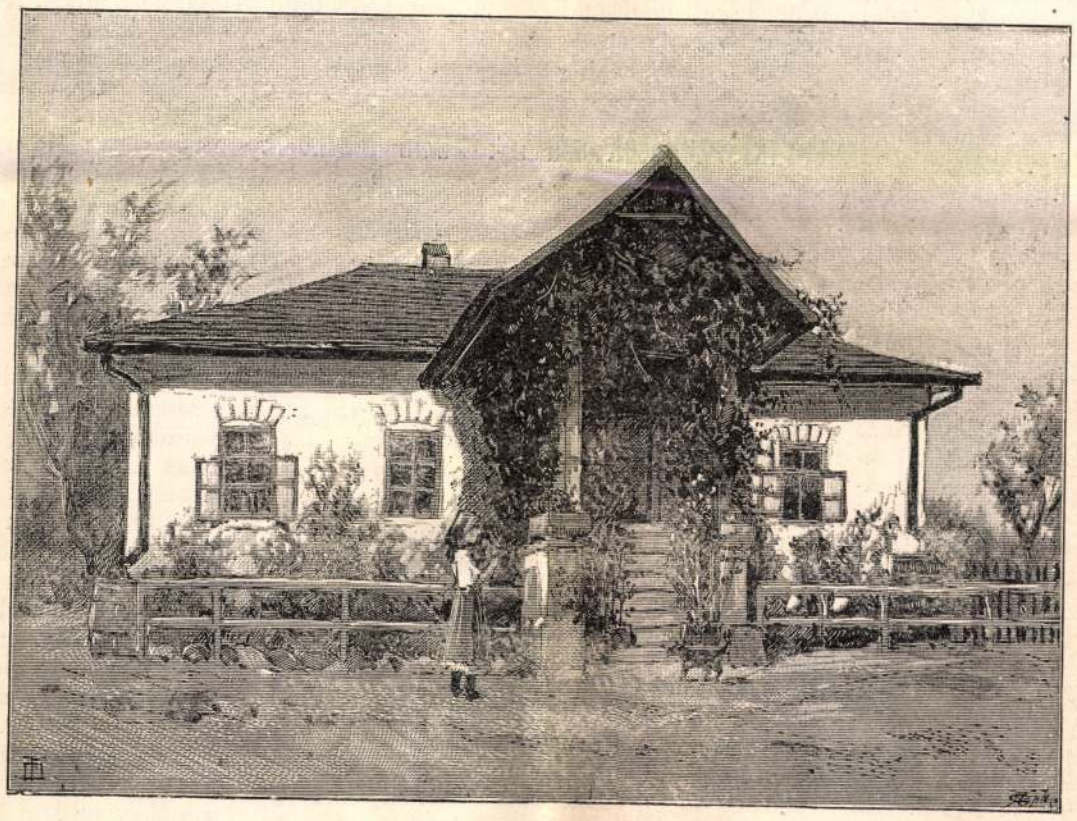
KALOTASZEGI NÉPVISELET. Fénykép után rajzolta *Biczó* Géza.

vel, hogy nem egy hálakönyv csordult ki már olyan szemekből, melyekből addig, míg ők áldást hozólag meg nem jelentek, csak a szenvedés könyei gyöngyöztek alá.

És a midőn ily üdvösen működnek, nem egyedül csak az emberszeretet önmagában is boldogító sugallatának tesznek eleget: ezzel egyidejüleg valódi nemzeti missziót is teljesítenek ama szép vidéken.

Gyarmathyné rajongó szeretettel csügg szülőgyönyörűen himeznek, milyen vásznat szőnek női. Föltünt neki pl. az u. n. «fodorvászon», melyhez hasonló sehol másutt nem található.

Megismerkedvén a népnek e vele született természetes ügyességével, egy oly értékes kincset ismert föl benne, melynek szerinte nem szabad a hegyek titkának maradnia. Föltárta a világ előtt, megismertette nem csupán a hazában, de annak határain tul is, igy a többi közt Párisban, s ennek köszönhető, hogy Kalotaszeg népe két év gyar termékei megnyerték a legmagasabb körök tetszését is, s már e lapokban is jelezve volt, hogy pl. József főherczeg tátrafüredi nyaralója kalotaszegi varrottassal van beállítva s főuraink és hölgyeink sietnek követni a fenséges példát. Klotild főherczegasszony kiválóan méltányolva Gyarmathyné úgy irodalmi, mint a kalotaszegi házi ipar fejlesztése körül kifejtett tevékenységét, ennek tanuságául megküldte neki saját és a főherczeg arczképét e sajátkezü aláirással: «Gyar-

KALOTASZEGI UDVARHÁZ. *Bruck* Lajos festménye.

KALOTASZEGI UDVARHÁZ. (HÓRY FARKAS HÁZA.) *Telepy* Károly festménye.

földén, úgy, hogy ő azt a mondást: «extra Hungariam non est vita» — Kalotaszegre érti. Meglátszik ez irodalmi működésén is, mert még a természet szépségeit is e helyen tartja a legszebbeknek, itt keresi képei hátterét, s e vidék lakóinak élete, gondolkozása, viselete az a kör, melyből alakjait s költői inspirációit meríti. E szeretet és ragaszkodás e vidékhez és népéhez fejtette ki nála azt a csodálatos buzgalmat, hogy tegyen meg e vidék szorgalmas népeiért minden megtehetőt. Közvetetlen érintkezvén a néppel, látta, mily alatt 10 ezer forintnál többet vett be szőttes és varottas házi iparából, mely előbb csak a házi szükséglet fedezésére szolgált. Kimutatta, hogy e nép sajátszerű kezemunkája nem csupán divatra, gyakorlati használatra is fölötte alkalmas s ezzel biztosította az iparág állandóságát és fejlődését.

A kalotaszegi szőttes és varrottas Gyarmathyné által volt bemutatva az országos kiállításon s általa volt kiállítva közelebb is az iparcsarnok «Erdélyi bazár»-jában tiz kalotaszegi magyar falu keze munkája. A házi iparnak ez őseredeti mamathyné Hóry Etelkának, a jeles irónőnek és honleánynak — József főherczegné.

Meg is érdemli az elismerést nem csupán a a főrangu körök, de az egész nemzet részéről; nagyon sok vidéknek van e hazában olyan rejtett kincse, a minek föltárása ama vidék lakosságának talán jóllétét alapitaná meg mindörökre: nem lenne ahhoz másra szükség, mint hogy mind e vidékeknek akadna egy olyan buzgó, lelkes nemtője, a minő Kalotaszegnek Gyarmathy Zsigáné.

KALOTASZEGRŐL.

Irta GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Soha sem volt helyén valóbb megemlékezni e hegyek közé húzódott kis vidékről: Kalotaszegről, mint most. Most, midőn e vidék leányainak munkaedzett kezei közül kerül ki az a hiressé vált varrottas, mely már főherczegi szalonokon át utat tört magának az ország határán túl egészen a jó izlés világvárosáig, Párisig. Kapát, sarlót forgató kezek munkája ott diszeleg már nyári kalapokon, szinházi fejkötőkön, utczai és társasági öltözékeken s a párisi lapok azt irják e munkáról, hogy ismerték a világ nevezetesebb iparczikkeit, de magyar népies varrást még eddig nem láttak s a meleg érdeklődés rokonérző kifejezéseivel dicsérik a «pompás», «utolérhetetlen» magyar varrást. És most ezen iparágban Bánffy-Hunyad, Kalotaszegnek e kis mezővárosa küldi a divatot Párisnak. Küldi fejkötőkben, kalapokban, «varrottas ruhák»-ban és fehérnemükbe való minden szélességü hímzésekben.* S habár a divat változó, mint az áprilisi nap, de azért a ki ezt a munkát és a páratlan fodorvásznat megismeri, nem fog olyan könnyen tuladni rajta, mint valami lenge divatos cziczomán. A mint népünk között századokon át tartotta magát e munka tiszta eredeti stiljében, ugy fog az tovább is terjedni, mert életerős szépsége, tartóssága táplálja, erősíti az életét. S ezeket a régi magyar mintákat közlik a német divatlapok, mint ó-németet. Ezeket, melyeket én nyolczvan éves anyókák tulipános ládáiból kerítettem elő s melyekre az öreg asszonyok azt mondták: oda adom levarrás végett, de meg nem válok tőle, mert még a szegény nagyanyám anyjáé volt. Ezeket a mintákat, melyek ott viritanak ódon kis templomaink karjain, szószékein, ott sötétlenek a korhadt kapufeleken, a temetők fejfáin, kidőlt sírkövein, azzal a sajátos jelleggel, mely rávall a falu festőire, vésőire. Keleti minták ezek egytől egyig, átültetve, gyökeret verve a magyar földben s erős ágai már egészen a szép fántázia sajátos virágait hajtják. Ezért lesz ennek az eredeti szép munkának tartósabb élete, mint a divat termékeinek, s azért remélem, hogy ez a vidék ugy fel fog virágozni e munka által, a mily dús hajtásban viritanak fodorvásznán a tulipánok, szegfük és majoránnák.

A «Moniteur de la Mode» párisi lap azt mondja: «Madam Adam, a ki úgy szereti Magyarországot mint második hazáját, nem tehette, hogy előkelő barátainak be ne mutassa a gyönyörü magyar népmunkát,» stb. és itt előszámitja a párisi lap, hogy mikre alkalmazható a varrottas. Én is bemutattam fővárosunkban a *mi* népünk munkáját. A városligeti erdélyi bazárban egész tömegében volt tiz falu magyar népének a munkája: és a tiz falu Kalotaszeg magyarfalva; itt szövik a sehol nem készíthető fodorvásznat, itt varrják a gyönyörü varrottast, melyet ruhákra, kalapokra, szobadiszre, is ágynemükbe egyaránt alkalmaznak, és a ki érdekelve e szép munka által, érdeklődik a táj iránt is honnan ez a munka eredt, tekintse meg a kalotaszegi képeket, a melyeket itt bemutatunk. *

Bánffy-Hunyadtól a Bikal-Almás völgyét átmetsző országuton fölfelé haladva a «tekintő»-re érünk, ez a hely arról nevezetes, hogy midőn egyik erdélyi fejedelem Almás felől jött s a tetőről meglátta Hunyadot, igy szólt a mellette ülő Bánffyhoz: «Ecce Bánffy, Hunyad» «Ago gratias», felelte Bánffy, s igy lett Hunyadból Bánffy-Hunyad. A «tekintő»-ről Bikal felé haladva szelidebb táj bájos völgykeretén visz az út: dúsan termő gyümölcsösök, lankás szőlőhegyek, festői bérczhajlások között jól elbúva rejtőzik egy kis magyar falu, Bikal. A sűrű lombok közül csak imitt-amott kandikál ki egy füstös fedélcsúcs, egy darabka fehér fal; de a képünkön látható udvarház magasan, vidáman emelkedik ki virágos verandájával, repkénynyel koszorúzott homlokzatával. Oly bájos kép ez, hogy nem csoda, ha Bruck Lajos jeles képirónk egy szép olajfestményen megörökitette. E ház a Báthory-nővérek tulajdona s régi falai között megmaradt amaz ősi vendéglátó szivesség, melyben oly kifogyhatatlan volt a már örök álmát alvó öreg úrnő, e valódi typusa a régi magyar matrónáknak.

Bánffy-Hunyadtól délnyugot felé, hol a havasormu vén Vlegyasza trónol s koronájának csúcsát vagy fénylő zománcz veszi körül, vagy sötét opálszinü köd boritja, ott a sziklás hegységek, szakadozott bérczek vadregényes táján terül el Magyar-Gyerő-Monostor, az én kedves szülőfalum. Egy nagy kert hegyre futó emelkedett oldalán százados fák lombjai közül magaslik elő egy ódon udvarház: az *édesapám háza*. Hanem már erről a *házról*, hol egy nagyon boldog gyermekkor tündér-álma ringatott, hol az én édes atyám áldott jósága boldoggá tette vidám háznépét, s kedélyének költői melege szétáradt az »ő népére» is, megtartva magyarnak azokat, a kik már-már hajlandók voltak csak oláhul beszélni; erről a kedves öregházról én nem tudok irni. De azt tudom, hogy midőn Telepy Károly az ódon házat olajfestménybe nekem megküldte, akkora örömet szerzett, melynél nagyobbat, igazabbat kép még soha senkinek sem okozott.

* Mai arczképünk ilyen varrottas fejkötőben mutatja be az irónőt. — *Szerk.*

UDVARI SZOKÁSOK MÁRIA TERÉZIA IDEJÉBEN.

(Gr. Székely László egykoru naplójából.)

2. Az udvar nyilvános ebédelése.

1743 deczember 25. voltam fen elsőben udvarnál, midőn ő Felsége a császár residentiája felől publice (nyilvánosan) ett volna künn. E pedig igy folyt. Felmenvén én az udvarhoz, semmit sem tudtam az állapotokhoz, de inviált (útba igazított) gróf Kemény László bátyám, és megértvén, hogy kezet akarnék csókolni, nevemet beadta előttem gróf Kevenhüller (igy!) akkori substitutus főcamerarius és hoffmarschal ő excellentiájának, ki is bejelentette ő Felségének. Mi az camerariusok házán (termén) kivül levő palotán (ebédlőben) két felől levén sorban, az én helyem esett éppen az ajtó mellé jobb felől legelől, honnét én a camerarusok belső házába mindenfelé láthattam, hová nyilt az ő felsége anticamarájának (előszobájának) is ajtaja. Egyszer toppant az szolgálatban lévő camerarius, hogy jő a király (sőt ezt a toppantást a hagsirosok (alabárdos ajtonállók és teremőrök) csak egy camerariusnak is megteszik, hogy minden ember helyt adjon néki); mi két felé állunk lineában; mihelyt ő Felsége anti-camarájából kilépett a camerariusok házába, egyenesen szembe akadtam s láttam is, hogy ő Felségének gróf Kefenhiller (igy!) intette (a ki vezette ő Felségét), hogy én légyek az, a ki kezet akarnék csókolni; de én úgy meghevültem királyom meglátásával ekkor elsőben, mintha a padimentumot talpam alatt béfűtötték volna; a fejem teteire ment fel onnét az hevülés. A mint pedig ő Felségét vezették, felőlem esvén a vezető személy, látván, hogy attól a kézcsókoláshoz nem férhetek, úgy okoskodtam magamban, hogy netalám ekkor nem fogja kezeit csókolásra kinyujtani; jól is okoskodtam, mert azután tudtam meg, hogy mikor úgy két linea között menve van kézcsókolás, akkor nem vezeti senki is ő Felségét, hanem magára mégyen egyedül, kesztyűit kezeiről levonja, két felé tartja s úgy mégyen, hogy a két felől féltérden álló lineabeli személyek mindnyájan kezet csókolhassanak.

Ekképen nem lehetvén ekkor a kézcsókoláshoz férnem, spanyol térdhajtással tiszteltem ő Felségét. De a többi mind az én lineámban, mind túl felől féltérdre estenek, holott féltérdre csak akkor kell esni, a mikor kezet csókol az ember. Senkinek is ekkor ő felsége kezeit a csókolásra ki nem nyujtá.

Ez megesvén igy, gróf Kemény László úr hozzám jött kérdezvén, ha csókoltam-e kezet; kinek is előbeszélvén a dolognak folyását, approbálta cselekedetemet, és azzal az gróf felvitt menten magával József herczeghez, a ki is akkor harmadik esztendőben járt, vélle levén az herczeg után született Christina nevű angyali szép kis húga, a ki második esztendőben járt, és mindkettejeknek kezeket megcsókolám.

Onnét ugyanekkor mentem felséges özvegy Károly császárnéhoz, ki is épen akkor ebédelt csak a kisebb és már mátkás értz-herczeg kisasszony leányával, háta megett udvarolván a vőlegényre menendő Carolus Lotharingus.

. . . . . .

Deczemb. 26. Voltam az udvarnál; ekkor kezet is csókoltam, mely is ez szerint ment végben. Felmenvén én az udvarhoz, a mikor is ő Felsége a szent István templomából szép pompával jött volna udvarába, a mikor is a szent István tornyában lévő nagy harangot mind vonták, míg ő Felsége házaiban felment; szintén úgy vonják ezt az nagy harangot, mikor udvarból kiindul ő Felsége mindaddig, míg bémégyen a szent István templomába....

Ez megesvén, az alatt az ebéd ideje is eljövén, mentem azon házba, az holott ő Felsége az édes anyjával, Felséges Cárolyné özvegy császárnéval, az akkori nagy Ferencz herczeggel, az testvér értz-herczeg kisasszony öcscsével és Carolus Lotharingus ő herczegségével együtt ebédeltenek.

Ekkor Kefenhüller aulae mareschallus (udvarmester) és substitutus főcamerarius úr ő excellentiája maga megmondá nékem e szerint: «gróf uram, itt álljon, innét el ne mozduljon, akárki mit mondjon, mert most bizonyosan ő Felségeknek kezeit megcsókolhatja.» A helyet is megmutatá, hová álljak. És igy én utánam az testvér öcsém, utána a szegény (boldogúlt) Rétsei Sámuel, azután még kettő, vagy három, kiknek neveket elfelejtettem, megállánk ott. Azonban egy ifjú német gavallér oda jő, kért, hogy adjak helyet néki elől; de megkövetém, hogy én bizony nem senkinek is, mert ezt a főcamerarius mutatta nékem; ő is elméne onnét véle.

Azonban ő Felségek asztalhoz indulni kezdettenek, a mi állásunk pedig ekkor jól esett, mert ő Felségeknek épen jobb kezek felől estünk, és vezetve is lehetett kezet csókolnia; balfelől pedig senki nem állott, mert a felől volt menten az asztal. Elől jött Felséges Cároly császárné, kit is vezetett feljebb megírt gróf Kefenhiller ő excellenciája; utána jött Felséges királynénk csak maga egyedül vezetés nélkült; ő Felsége után (bizony igazat irok és úgy irom, a mint volt, én nem tudom, miért is esett, de csak megesett) jött menten az Felséges császárné főhópmesternéje, Fikszné asszonyom ő excellentiája, a ki mind ő Felségének, mind testvér öcscsének ő herczegségének, a mint értésemre esett, dajkájok volt; ő excellentiája után jött az Felséges királyné értz-herczeg kisasszony öcscse. Ekkor pedig ily dolog történék. Azt szokták ugyan mondani közbeszédben, «messzül jöttnek szabad hazudni,» de higyed, ne higyed, kegyes olvasó, a dolog bizony úgy volt.

Midőn elől az öreg császárné jött volna, annak megcsókolók a kezit; utána Felséges királynénknak féltérden állva; én pedig már az előtt való nap az özvegy császárnénál létemben látván Fikszné asszony ő excellentiáját ebéd felett ő Felségének udvarolni, és gr. Kemény László úr is declarálván nékem, ki légyen az, erre nézve ismértem, és mikor ő excellentiája jött volna Felséges asszonyunk után, akkor felállottam, és Spanyol térdet hajtottam s kezit sem csókoltam meg a királyok rendiben; ezt jól cselekedtem-e, nem-e, itéljen más rólam, de én ezt nyertem véle, hogy az ő Felsége herczeg kiasszony öcscsét látván, hogy Fikszné asszonyom ő excellentiája után jő s ő herczegségét az előtt való nap látván, ismértem, ki légyen, és ő herczegsége előtt ujra féltérdre estem; ekkor láttam mosolyodni s kezeit is messzünnen kezdé nékem mutatni s nyujtani s úgy csókolám meg; a többi pedig utánam megcsókolá Fikszné asszonyom ő excellentiája kezit is az királyok sorában.

Minek előtte pedig asztalhoz leültenek volna ő Felségek, a Felséges özvegy császárnénak Felséges királynénk maga vizet tölte a kezére és kendőt is ada oda. Felséges királynénknak pedig ezen szolgálatot tette Carolus Lotharingus ő herczegsége; a többinek pedig udvari dámák tették ezen szolgálatot.

Az asztal pedig négy szegeletű, de hosszúkó lévén, a fal felől való részen egymás mellett jobb felől ült az értz-herczeg kisasszony öcscse ő felségének, utána az özvegy császárné, utána a Felséges királyné, jobb felől az asztal végin Carolus Lotharingus herczeg, balfelől az asztal végin Franciscus Lotharingus ő Felsége. Ekkor láttam a szegény Cároly császár báró Klain nevű udvari tréfás emberét, a ki igazán neveztetett klainnak, mert kisded ember volt. Az övegy császárné és a Felséges királyné között az asztalra könyöklött s úgy discurált ő Felségekkel.

Az étket férfiak hozták fel nem messze az asztalig; ott állottanak sorjában az udvari dámák; azok elvették a férfiaktól az étket. Legelől az asztal mellett menten állott egy arany kólcsos dáma (ilyen dáma ekkor három volt); ez elvette az udvari többi dámáktól az étket, bérakta az asztalra; ez bontott s ez gazdálkodott ő Felségeknek. Az italt (id est a vizet, mert sem Franciscus ő felsége, sem Felséges Mária Theresia bort nem ittanak) egy dáma vitte credentián karafinában és ő Felségek eleibe menvén ki kellett tölteni a

Kalotaszeg

Pesti Napló képes mell.
1938. aug. 14.

ERDÉLYI KÉPEK

Kalotaszegi menyecskék a faragott kapuban

Aratnak Erdélyben

Templomba induló, ünneplős kalotaszegi lányok

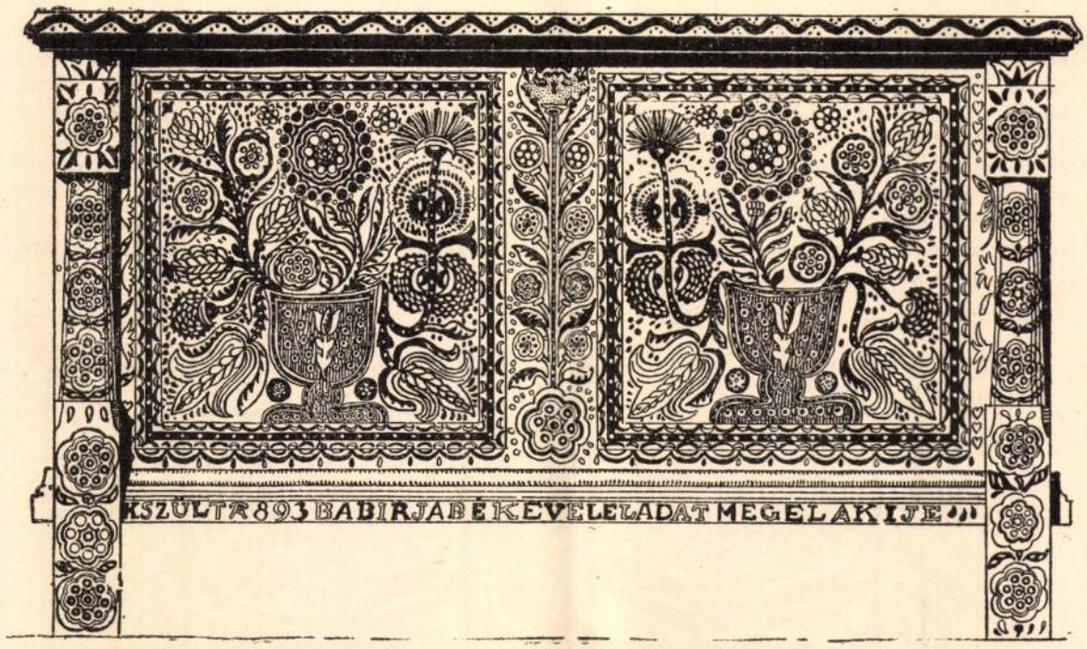
(Az Est-lapok tervező-osztályának felvétele)

Kalotaszegi parasztszoba

(A kolozsvári Fotofilm felvételei)

Kalotaszegi népművészet. Festett díszítésű láda. Kalotaszeger Volkskunst. Bemalte Truhe.

A KALOTASZEGI FAMŰVESSÉG PUSZTULÁSA

IRTA BOKOR IMRE

Népművészetünk aggasztó süllyedése indította e lap szerkesztőjét arra, hogy e komoly társadalmi és művészeti baj okait s orvoslása módjait több cikkben tárja fel. Egymásután fogjuk megszólaltatni azokat, akiknek e kérdésről mondanivalójuk van. Első cikkünk a Kalotaszegi Háziipari Szövetkezet igazgatójának tollából való.

Kalotaszeg régi kultúrája, e legendás meseország népművészete, füstölgő romhalmazzá lett. Néha még felpattan egy-egy szikra a hamvadó zsarátnokból; előtör még egy kis láng a romok alól, de csakhamar elalszik újra, mert tüzének nincsen több tápereje. Letarolt, kopár terület lett Kalotaszegország, kifosztva minden kincséből, hagyományából. Még az emlékét is elhordták az élelmes külföldiek, akik éberebb szemekkel fedezték fel e nagy tehetséggel megáldott faj népművészeti készségét.

Az öreg kalotaszegiek által megcsinált és összegyüjtött alkotások elpusztultak, elkótyavetyélte az új nemzedék; akiket nem oktattak ki kellően arra, hogy miként kell megbecsülni a multak emlékeit. Későn fogtunk a mentési munkálatokhoz. Élelmes külföldi gyüjtők, fürge kereskedők vitték el a kincset és amikor mi is feleszméltünk, csak a koncot menthettük meg, amiből aztán parázs marakodás lett. A régi Kalotaszegből csak az van ma birtokunkban, amit lelkes kutatóink nyomtatásban és rajzokban megörökíthettek. Múzeumaink gyüjteményeiben is találunk még értékes dolgot, de mindez nem meríti ki tökéletesen Kalotaszeg kincses tárházát és nem tükrözi vissza sorrendi adatokkal az ottani népművészet fejlődését bölcsőtől a koporsóig.

Hiszen találnak ott még az etnografusok sok szép házikót festett és kifaragott kapuval, van ott még szoba, ahol az okuláriumos nagyanyó tarka-barka színkazalok között készíti a varrást; de ez távolról sem tárja elénk a régi, az elpusztult népművészet aranykorát. Ez talán csak hangulatok felkeltésére alkalmas, egy pillanatra felidézi az elmult időket, amikor még nem volt vasút, nem volt pusztító beavatkozás. Úgy festett akkor Kalotaszeg, mint egy aranykeretbe foglalt csillogó színes ékkő. Szép volt . . . szép lehetett.

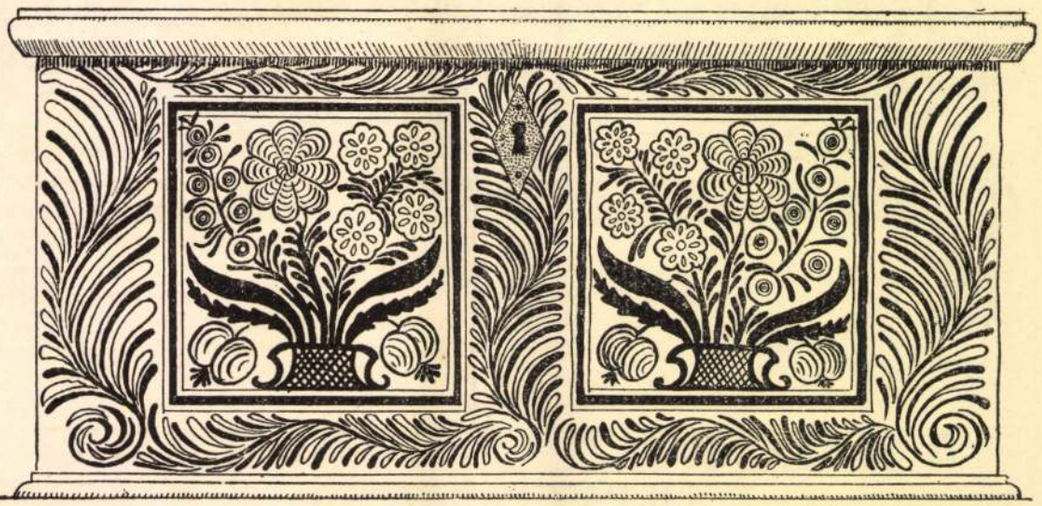
A KALOTASZEGI FAMŰVESSÉG PUSZTULÁSA

A népművészet kétféle ágazatát űzték e derék emberek legerősebben és pedig a varrásos hímzést és a faragást. Az agyagipar korán elpusztult, míg a festéssel csak imitt-amott foglalkoztak. Festenek még ma is ládikókat, padokat, tékákat, de csak szórványosan, alig foglalkozik vele egy-két család

A varrás még ma is főkereseti forrása a kalotaszegieknek, míg a faragást csak szórványosan űzik. Kereskedelmi forgalomba nem kerül onnan faragott tárgy, mert a körösfőiek bútorkészítményei nem faragott, hanem karcolt technikával készülnek. Helytelen dolog ezt faragásnak nevezni, mert e derék emberek olyan nagy V-alakú vésővel karcolják ki; három-négy milliméteres mélyítéssel a kifényezett deszka felületét. A németek ezt: Kerbschnittnek nevezik.

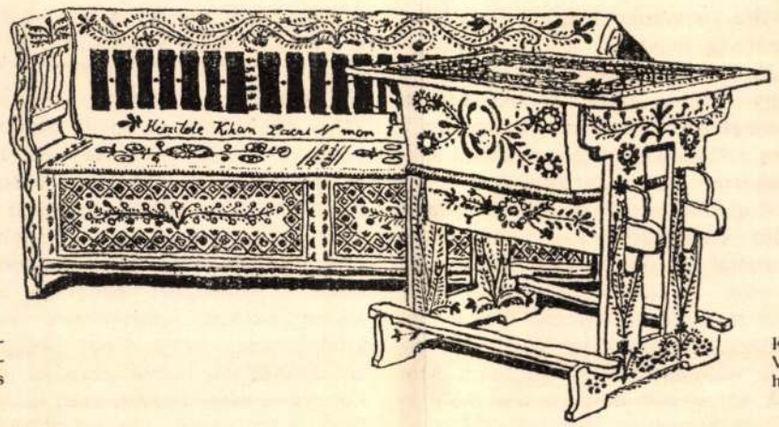
Hej, pedig de szépen faragtak ott valaha a földművesek. Nem tanulták iskolában, nem volt szakszerű szerszámuk, minden ember maga készítette ezt magának. Egy ócska hegyes szög, laposra köszörült vasdarab vagy egy bugylibicska elég volt ahhoz, hogy bámulatosnál bámulatosabb faragványokat készítsenek. A kalotaszegi nép otthona ragyogott a népművészet tükrében, tarkállott a gyönyörű — összhangzásba hozott — színekben. A kiszínezett hímes sulykok, a kézi lapickók, (mángorló), festett tálasok, víztartó padok színes ládikók: az Óperenciás-tengeren túl is híresek voltak.

A lakószoba maga volt az eleven poézis. Népies motívumokkal faragott ebédlő- és karosszékek, almáriumok, pohárszékek vetekedtek a szép, asszonyi kéz alkotta írásos terítővel, párnacsuppal, színes szegélyű lepedővel, asztalfutóval. A híres győri korsók úgy tarkállottak a falon, mintha buzgó gyüjtő halmozta volna össze azokat fáradságos munkával. Most képzeljünk el még ebben a környezetben egy baboskendős, egészséges színű, piroscsizmás, formás menyecskét a nyitott muskátlis ablaknál hímezve, mellette a pápaszemes őszhajú nagyanyót festett rokkánál dolgozva és piroskepű gyermekeket, akik már hat-hét éves korukban hasznos munkásai a kalotaszegi gazdának ... Minden őszinte, tiszta és igaz volt De csak volt.

Kalotaszegi népművészet. Festett díszítésű láda. Kalotaszeger Volkskunst. Bemalte Truhe.

Térjünk vissza a jelen állapotokra, hogy megvilágíthassam Kalotaszegnek újabban fellendült háziiparát, amely mint kereskedelmi árúcikk nagy lendülettel terjedt az utóbbi években. Ez a körösfői hímes bútor és nem pedig faragott, amint azt helytelenül nevezik, mert maga a készítő háziiparos sem nevezi annak, hanem azt mondja: „hogy szépen vagyon kihímezve ez a karosszék". Ennek a hímes bútornak nagyarányú terjesztésében én is bűnös vagyok. Nagy szeretettel, ideálizmussal vittem mindenfelé, de csak azért, hogy az elődeim által elkövetett hibákat kikorrigáljam, hogy a derék földművesek befektetett tőkéit megmentsem, mert teljesen az anyagi romlás szélén álltak és a nadrágos emberek elleni bizalmok teljesen veszendő volt. Félrevezettetteknek érezték magukat, mert kötelezettséget vállaltak egy szövetkezet megalakításával, raktárra készíttettek velük tömérdek értékű bútort és ez a nyakukon maradt. Ez egy új akciónak a kezdete volt, háromhónapos háziipari tanfolyam után, ahol annyi sok és szép igéretet kaptak, de még több buzdítást a jövőt illetőleg. Mámoros fejjel fogtak a munkához, de a buzdító szónoklat lassan elpárolgott a józan agyakból és azt vették észre, hogy: „nekünk befellegzett". Ez időben vállaltam el e derék emberek irányítását azzal a

Kalotaszegi népművészet. Nyárszói padláda és asztal.

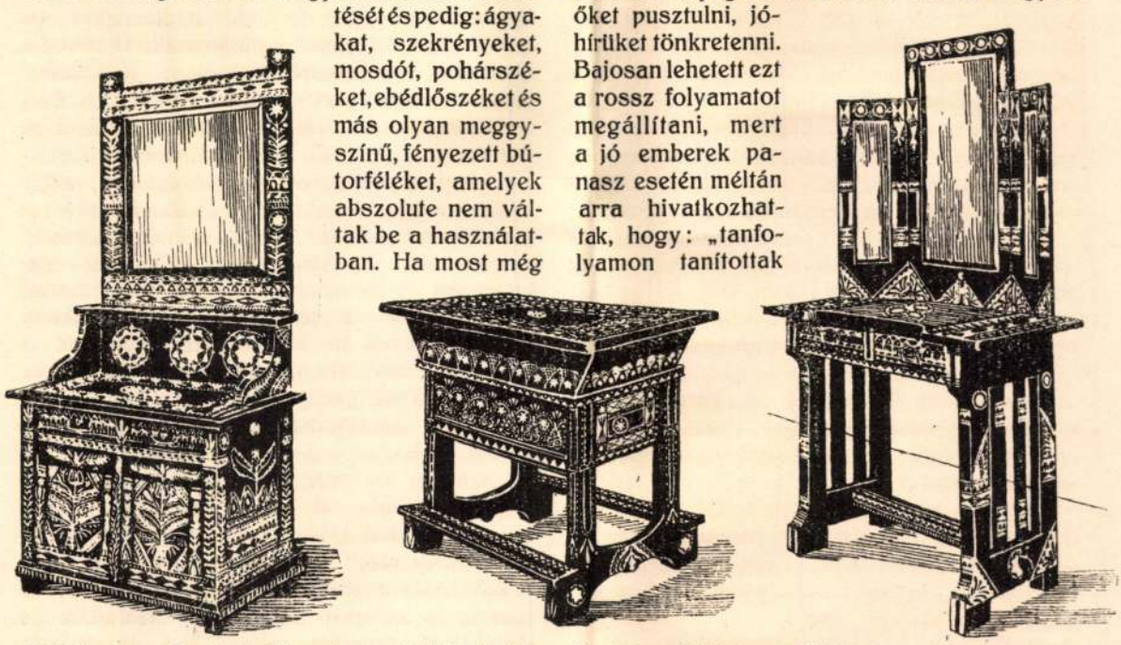
Kalotaszeger Volkskunst. Truhenbank u. Tisch.

A KALOTASZEGI FAMŰVESSÉG PUSZTULÁSA

rejtett célzattal, hogy lassan-lassan visszacsempésszem őket az elrontott világból a helyes útra. Hogy ez eddig nem sikerült, annak ezer közbejött akadálya van. De sohasem mondtam le róla, vártam kínálkozó alkalomra, amelyet — sajnos — a világháború hozott meg. Megakadt az üzem, a szövetkezet minden egyes tagja a harctérre ment és ha visszajönnek, nem ott fogják folytatni a munkát, ahol elhagyták, nem az iskolában, nem a tanfolyamon tanult elsajátított módszer szerint fognak dolgozni, mert ez ölte meg őket.

Nézzük csak, milyen károkat okozott a tanfolyam? Legelőször is megtanulták, hogyan kell lemondani a gyönyörű régi kalotaszegi öröklött hagyományokról, mely apáról fiúra szállt, miként kell a tetszetős motívumokat, rajzokat átgyúrni, hogy elveszítse népies karakterét. Megtanulták a nagyobb bútorok készítését és pedig: ágyakat, szekrényeket, mosdót, pohárszéket, ebédlőszéket és más olyan meggyszínű, fényezett bútorféléket, amelyek abszolute nem váltak be a használatban. Ha most még azt is megállapítjuk, hogy az említett tanfolyam tartama mindössze három hónapig tartott, nem fog senkisem csodálkozni, hogy a derék, jámbor emberek munkáit állandó panasz, örökös elégedetlenség kísérte.

Nem lehet ilyen rövid idő alatt a bútorkészítésnek bonyodalmas technikáját megtanulni, nem lehet három hónap alatt szakképzett bútorasztalost nevelni. Pedig ilyen tanfolyam végeztével elhalmozták a jó embereket dicsérettel, buzdítással, amiért azt kellett hinniök, hogy jogosítva vannak a roszszul megtanult bútorokat készíteni és terjeszteni. Beszereztek embereim jó nyers jávorfát, de arról már nem történt gondoskodás, hogy a deszkák részére szárítókamarát építsenek, nem akadályozták meg őket abban, hogy a forgalomba kerülő bútorokat még meg nem száradt anyagból készítsék, hanem hagyták őket pusztulni, jóhírüket tönkretenni. Bajosan lehetett ezt a rossz folyamatot megállítani, mert a jó emberek panasz esetén méltán arra hivatkozhattak, hogy: „tanfolyamon tanítottak

Elfajult népipar. Asztalostanfolyamot végzett kőrösfői emberek vésett díszítésű, fényezett mosdója, asztala, fésülő tükre.

Verdorbene Volkskunst. Mit Gravierung gezierte polierte Möbel Kalotaszeger Bauern.

erre a munkára bennünket", tehát nem lehet jogos a közönség panasza.

Most annak a megállapítására szorítkozom csupán, hogy ezt a bűnt, illetve ezt a katasztrófát kinek a rovására lehet feljegyezni? Kötelességem azt kijelenteni, hogy semmi szín alatt sem akarom azt a szakiskolát megvádolni, ahol a kalotaszegiek a tanfolyamot végezték. Sőt ellenkezőleg! A szakiskola meleg jóindulattal és készséggel karolta fel a háziiparosokat. A tanfolyamvezetők éjjelüket nappallá téve dicséretreméltó jóakarattal oktatták a felnőtt, mondhatnám öreg családos embereket, de oktatásukkal akaratlanul sem szolgálhatták azt a célt, amely a régi kalotaszegi népművészet helyes irányba való terelésének megfelelt volna.

A népművészet szabad fejlődését nem lehet és nem szabad az iskolapadok korlátai közé szorítani; az ottani oktatás megfelelhet jó szakiparosok kiképzésére — mint ahogy nevelt is elsőrendű iparost —, de nem hivatott az évszázadokon keresztül csodássá vált kalotaszegi népművészet irányítására. Nem lehet kétségbevonni a tanfolyamot vezető tanár ipari szakbeli tudását, de az nem terjedhet ki a fenn hangoztatott fontos feladatra, mely a visszafejlődött kalotaszegi népművészetet volna hivatva helyes irányba terelni.

Az iskola csupán azt a kötelességét teljesítette a tanfolyam vezetésével, amilyen feladatot reá róttak azok a faktorok, amelyek helyeselték a népművészeti restaurációnak ezt a módját és elősegítették a tanfolyam létrehozását. Itt van a baj. Itt lelkiismereti kérdéssé válik a dolog, mert nem fontolták meg, nem tették latra ezt a nagyon fontos és kényes kérdést és nem kértek tanácsot olyanoktól, akik illetékesek lettek volna helyes irányba terelni Kalotaszeg népi művészetének kérdését. Az egyoldalú intézkedés, a felületes eljárás rontotta el még hathatósabban a dolgot.

Újabb és mélyebb kátyuba jutott ezzel a kalotaszegi népművészet ügye. Nagyon nehéz lesz súlyos bajából hamarosan kigyógyítani. Lelkiismeretes hozzáértő erőkre lesz itt szükség, akik mélyreható tanulmányozás után erélyes kezekkel fognak a nagy munkához és visszafejlesztik Kalotaszeg népies művészetét a régi hagyományok színvonalára. Van még ennek orvoslása. A kalotaszegiek okos, tanulni szerető emberek, akiket sikerült meggyőznöm a hibáikról s akik sóvárogva várják azokat a helyesen oktató erőket, amelyek szelid szavakkal okszerűen fogják megmagyarázni és megmutatni a helyes irányt a további haladásra.

❦ ❦ ❦

Jó művészek csak alkotásaikban élnek, ennélfogva személyük nem érdekes. Wilde O.

HÁBORÚS VILÁG

A HŐSÖK EMLÉKÉT MEGÖRÖKÍTŐ BIZOTTSÁG serényen folytatja munkásságát. Az O. M. Iparművészeti Társulattól, a M. Mérnök- és Építészegylettől, a Magyar Építőművészek Szövetsége és a M. Képzőművészek Egyesülete által rendelkezésére bocsátott hadiemlékek és emléktáblástervek közül — többszöri selejtezés után — megjelölte azokat, amelyeknek megvalósítását kívánatosnak tartja. Hogy pedig a terveket az érdeklődőknek hozzáférhetővé tegye és megkönnyítse megvalósításukat, kiállítást fog rendezni a tervekből és a tervek nyomán készült hadiemlék- és emléktáblamintákról a Nemzeti Múzeumban, amelynek igazgatósága készséggel ajánlotta fel a hazafias célra a múzeum nagy előcsarnokát, sőt szükség esetén a kert egy részét is. A kiállítás előreláthatóan több hónapig lesz látható s mintegy mintaraktára lesz a magyar művészek legjobb hadiemléktervеinek. Ezekről a bizottság már a közel jövőben képes katalógust fog közzébocsátani, amely nem csupán a tervezetek ábrázolásait foglalja magában, hanem az előállítás költségeire nézve is szolgál majd tájékoztatóul. A katalógus anyagát a négy művészegyesület megbizottai: Györgyi Kálmán, Sváb Gyula, Spiegel Frigyes és Róna József állítják egybe.

FELHIVÁS KATONASÍROK TERVEZÉSÉRE. A Hősök Emlékét Megörökítő Bizottság és a vele szövetkezett művészegyesületek eddig csupán hadiemlékek és emléktáblák terveivel foglalkoztak. Ujabban a bizottság munkakörébe foglalta a katonasírok és pedig egyes, valamint tömegsírok terveinek beszerzését és közzébocsátását is. Felhívjuk tehát a O. M. Iparművészeti Társulat zászlaja alá sorakozó művészeket, hogy készítsenek a jelzett célra alkalmas terveket s adják be azokat mennél előbb a társulat igazgatóságánál. Amennyiben a többi művészegyesület képviselőivel együttesen történő bírálat után a terveket elfogadhatóknak minősítik, ezek is közszemlére kerülnek a Nemzeti Múzeumban rendezendő kiállításon, reprodukciójuk pedig a sok ezer példányban megjelenő katalógusban lesz látható. Művészeink a maguk érdekükben cselekszenek, ha — a közel jövőben várható nagy keresletre való tekintettel — eleget tesznek e felhívásnak és jó tervekkel igyekszenek az említett kiállításon részt venni. E helyen megemlítjük, hogy a katonasírterveken kívül a bizottság még ezentúl is szívesen fogad el hadiemlékek és emléktáblás-terveket, melyek épp oly elbánás alá kerülnek, mint a régebben elfogadott tervek.

Kalotaszegi népművészet

Část

Magyar Iparművészet

1928. 21 ol.

21. l.

GABRIELLA ÉS IZABELLA FŐHERCZEGNŐK, IZABELLA FŐHERCZEGNŐ LEÁNYAI KALOTASZEGI RUHÁBAN.

GYARMATHY ZSIGÁNÉ ÚJ KÖNYVÉRŐL.

Az egész sajtó megérdemlett figyelemmel fogadta *Gyarmathy* Zsigánénak «Tarka képek a kalotaszegi varrottas világából» czimű érdekes dolgozatát, mely valóban becses adatokat közöl a regényes Kalotaszeg szorgalmas magyar népénél újra fölélesztett női háziiparról, a «varrottas» nevű népies himzésről, melynek sajátos szépségű készítményei oly örvendetes pártolásban részesülnek a legfelsőbb körökben, sőt a külföldön is, hogy ez az iparág már is számottevő eszközévé lett a vidék lakossága jóllétének.

A negyven képpel is élénkített munkát illetőleg nem elégedhetünk meg annak pusztán irodalmi jelenségként való megemlítésével s ajánlásával, hanem érdemesnek tartjuk belőle közölni is legalább egy pár részletet, mint alkalmas tanubizonyságait egy részről annak, hogy a kiváló irónő mily nagy buzgólkodással és szép sikerrel fáradozott e már-már feledésbe ment kézimunka fölelevenítésén, más részről annak, hogy az ipara becsének tudatára ébresztett nép maga is mily értelemmel és szorgalommal iparkodik az előtte megnyitott keresetforrást mennél nagyobb hasznára fordítani.

Nagy ügyszeretettel beszél a varrottasról mindegyik fejezete annak a derék könyvnek, mely Frigyes főherczeg nejének, *Izabella* főherczegasszonynak, mint az ezredévi kiállítás háziipar-osztálya védnökének s a kalotaszegi női kézimunkák pártolójának van ajánlva, s mindjárt az elején a főherczegnő saját aláírású arczképével van diszítve. E sikerült arczképet lapunk jelen száma is bemutatja a főherczegnő két leánykájának, a szőke *Gabriella* és a fekete szemű *Izabella* főherczegnőknek kalotaszegi népviseletben fölvett igen kecses arczképeivel együtt. A pompás vadvirágú, hosszú telű Kalotaszeg vidékének a tájviseletébe öltöztette Izabella főherczegnő az ő két szép kis leányát. És a két kis főherczegnő, ha itt a havasok alatt született volna, akkor sem lehetne kalotaszegibb; a piros vállfős ing, a «leszedett» kötény, a ránczos «fersing» (felső ing) mintha csak rájuk termett volna; de még az állás és az egyiknek az arczocskája is egészen kalotaszegi.

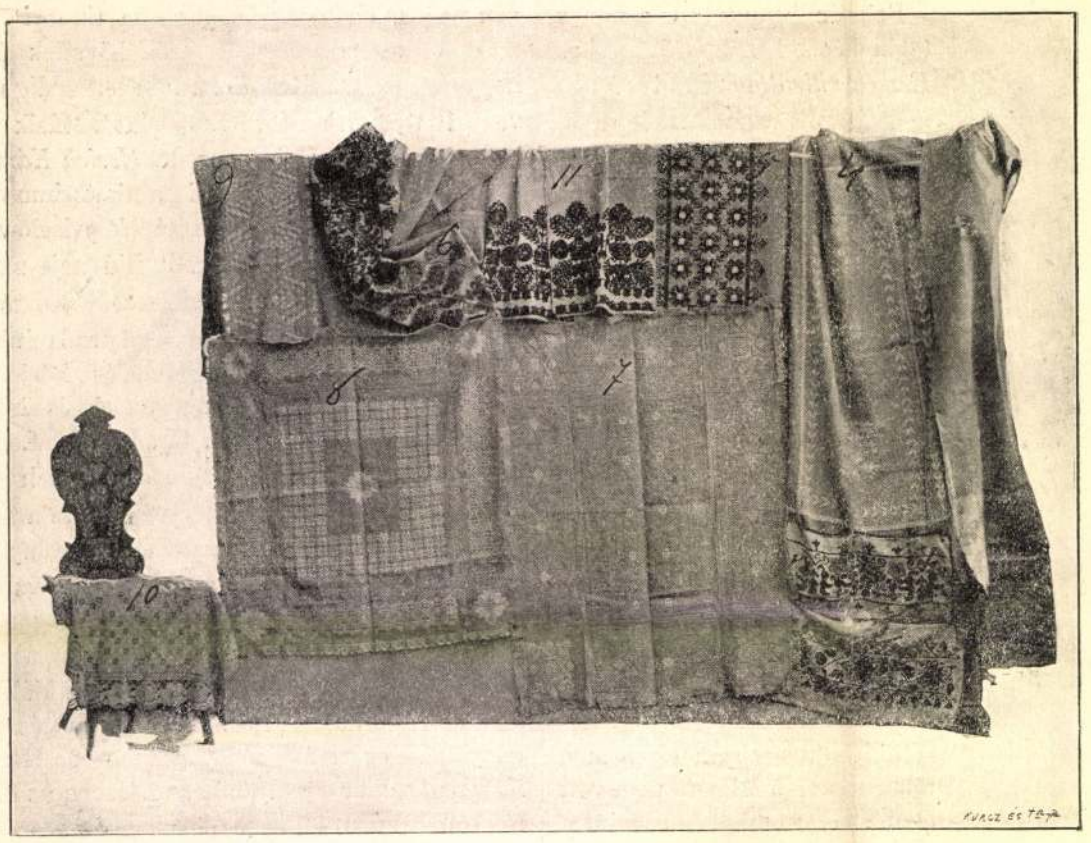
Szintén bemutatjuk a könyv többi képei közül elsőben is az *Erzsébet királyné* által 1885-ben megvásárolt varrottas lepedőt, melynek egész kis története van. Gyarmathy Zsigáné az 1885-iki országos kiállításon mutatta be először a nagy közönségnek a kalotaszegi varrottasokat s azok közt azt a gyönyörű lepedőt, illetőleg ágyteritőt, melyet Gyerő-Monostoron egy jómódu gazda leánya «menyasszonyi lepedő»-ül készített magának, egy egész esztendeig dolgozván rajta. A rendkivüli szép munkát csak nagy kéréssel, biztatással lehetett a kiállításra megnyerni, hol aztán annyira megnyerte a királyné tetszését, hogy azonnal meg akarta vásárolni. Csakhogy sem ez, sem a többi e nemű himzés nem volt eladó. Gyarmathyné, a mint a felséges asszony óhajtásáról az udvarmesteri hivatal útján értesült, egyezkedni kezdett a menyasszonynyal, bár tudta, hogy nehéz dologra vállalkozik. Végre aranyos fökötő és egyebek igérgetésével, de így is nagy utánjárással sikerült kieszközölnie, hogy a leány és szülei átengedték a becses lepedőt s Gyarmathyné elküldhette azt a királynénak.

A királynén kivül Izabella főherczegnő testvére, az ifjan elhunyt *herczeg Esterházy Pálné* volt a varrottasnak legelső pártolója, ő vásárolván meg az első «rózsás abroszt» tiz forintért, mely összegecskét azóta ezrek követtek úgy, hogy csak az egy Körösfő falu bevett eddig már vagy 10,000 forintot varrottasokért. Másik lelkes pártolója e háziiparnak dr. *Herich Károly*, a magyar kir. kereskedelmi miniszterium osztálytanácsosa, majd horvátországi képviselő volt, kinek azóta özvegyen maradt ifjú neje ma is egyike e népi himzések leglelkesebb szószólóinak. E fáradhatatlan tevékenységű úrnő mintegy élethivatásává tette a közművelődési, közjólléti és általában a jótékonysági ügyek és intézmények érdekében való fáradozást. Lelkes buzgalommal áll és munkálkodik Herich Károlyné, a «Mária Dorothea egyesület» és a tanitónők otthonának élén, lankadatlan serénységgel szorgalmatoskodik a népkonyha dolgainak vezetése körül, és minden alkalmat megragad, hogy a kalotaszegi női ipar fölvirágozását elősegitse. Ez ügyben az 1885-iki országos kiállítás alkalmával mutatta ki először nagy buzgóságát, mely azóta egyre fokozódott. Egyenesen Herich Károlynénak köszönhető, hogy Bécsben az osztrák múzeumban különös figyelemben részesült a kalotaszegi háziipar, sőt nagy részt az ő érdeme az is, hogy a varrottas nemcsak hirnevet, hanem egyre fokozódó keresetet is szerzett a Kalotaszegnek.

Nem kis érdeklődést tanúsított a kalotaszegi varrottasok és népviselet iránt *Mária Terézia* főherczegnő sem, ki 1888-ban férjével, a nem régen elhúnyt Károly Lajos főherczeggel Kolozsvárra útazván, külön megállt a bánffyhunyadi vasúti állomáson azért, hogy a kalotaszegi népviseletet színről-színre láthassa. Ekkor is Gyarmathy Zsigáné intézkedett, hogy a vidék népe, különösen leányai és fiatal asszonyai

Izabella főherczegnő

KALOTASZEGI VARROTTASOK.

1., 2., 3., Régi magyar minták — 4. Mária Valéria főherczegnő kelengyéjéből való függöny. — 5. «Bogláros.» A Ferencz Salvator főherczeg pipázó-szobáját díszítő varrottasok mintája. — 6. «Körtvés.» Mária Valéria öltöző szobájának varrottasa. — 7., 8., A Teck Mary herczegnő thea-terítői. — 9. A lord Fitzwilliamné varottas függönye. — 10. A cumberlandi nagyherczegné tálcza-terítője. — 11. A Munkácsy Mihály törülközője (régi varrottas).

szokott díszökben csoportosan megjelenjenek a főherczegnő előtt, kit a látvány annyira elragadott, hogy fényképező gépén saját fölvételével megörökíttette a kedves falusi jelenetet. Ugyanekkor esett meg az az érdekes történetke, hogy a főherczegnő udvarhölgye, *Zichy Ludovika* grófnő hamarosan ruhát cserélt egy csinos kalotaszegi leánynyal s így átöltözve a fényképező főherczegnő elé állt, ki azonnal föl is vette a kalotaszegi leánnyá átalakult grófnőt abban az állásban, a mint egyik képünkön látható.

Bemutatjuk még azt a csoportképet is, a melyen régi magyar mintákon kívül a *Mária Valéria* főherczegnő kelengyéjéhez készített varrottas függöny, a *Teck Mary* herczegnő (az angol trónörökös menye) számára készített theaterítők, *lord Fitzwilliamné* varrottas függönye, *a cumberlandi herczegné* tálcza-terítője és *Munkácsy* Mihály törülközője láthatók sikerült másolatokban.

E nehány mutatványhoz, melyek tán még a leirásoknál is ékesszólóbb ajánlói úgy a kalotaszegi női kézimunkáknak, mint Gyarmathy Zsigáné tartalmas könyvének, pótlékúl ide csatoljuk még Vajda-Hunyad várának a képét, mely Mária Terézia főherczegnő ugyancsak erdélyi útjában készített fényképi fölvételének a másolata, apró részleteiig hiven és tisztán ábrázolván középkori építészetünknek ezt a remek maradványát, mely valaha a nagy Hunyadi Jánost és Mátyás királyt vallotta urainak. A nagy gonddal és pontossággal megujított vár bizonyára még századok során át lesz dísze és büszkesége a Hátszegvidéknek.

HIRLAPIRÓK KONGRESSZUSA.

Az ezredévi ünnepélyek alatt rendezett kongresszusok nyitánya a hirlapiróké volt. A czivilizáczió terjesztői gyűltek egybe a világ különböző részeiből fővárosunkba, hogy megtartsák a harmadik hirlapirói kongresszust. A főváros ép úgy, mint a kiállítás igazgatósága igazi magyaros vendégszeretettel fogadta az érdekes vendégsereget, a melyben a világsajtó képviselői, számszerint mintegy háromszáznegyvenen jelentek meg, legtöbben angolok, németek, osztrákok, francziák, de voltak nagy számmal olaszok, spanyolok, portugallok, svédek, aztán norvégek, dánok, oroszok, belgák, lengyelek, amerikaiak, stb., szóval a világ legjelentősebb nemzeteinek hirlapirodalma képviselve volt itt. Mozgalmas életnek volt tanuja három napig a lipót-utczai városház díszterme, a hol a kongresszus tanácskozásait tartotta. A világ majdnem minden nyelvén beszéltek itt, de a nemzetközi érintkezésben a franczia nyelv uralkodott. a melyet legtöbben beszéltek. Francziaországból eljöttek: *Regnier, Lepelletier, Marolles, Taunay, G. Capell, Lautier* és *Latapie* párisi hirlapirók, kik közül némelyek nem most voltak először szívesen látott vendégei hazánknak. A rokonszenves öreg *Crosbie Thomas*, az angol ujságirók nesztora, valóságos meglepetés hangján nyilatkozott fejlődő fővárosunkról. A két *Stuart* nővér, kik a legjelesebb angol laptudósítók közzé tartoznak, a szellemes *Armstrong* asszony (Londonból), mind igen baráti hangon nyilatkoztak nálunk tett tapasztalataikról. Hogy a spanyolok és portugallok előtt egész új világ volt Budapest, azt fölösleges mondani. *Delatte* madridi és *Lisboa* lissaboni hirlapirók könyvet is szándékoznak irni itteni tartózkodásukról. Az olaszok jeles képviselői: *Brenna* római, *Ronmaldo Bonfadini* florenczi hirlapirók ép annyira lelkesedtek a szabadságharcz eseményei iránt, mint a milyen tisztelettel nyilatkoztak Kossuth nevéről. *Souza* braziliai és *Saavedra* havannai hirlapirók a legérdekesebb alakjai voltak az exotikus sajtónak. A szomszéd németek *Stettenheim, Blankenberg*, és *Spiegl Edgar* által voltak képviselve. A legtávolabbi Amerika *Alonso de Beraza* érdekes személyiségét küldte ide az oczeánon által. Drezdát *Putkamer* képviselte.

A vázlatok, melyeket ez érdekes társaságról bemutatunk, a kongresszus ülésezése alatt készültek s megörökíteni akarják a kedves vendégek arczvonásait. Ha ama benyomások melyeket fővárosunkban s hazánk szebb vidékein szereztek, jövőre is olyan meleghangú őszinte, igaz hangú czikkekben nyernek kifejezést, mint a milyeneket a mostani napokban olvastunk a világsajtóban, akkor különös elismeréssel kell adóznunk azoknak, kik a világsajtó képviselőit hazánkba meghivták. Idézzük egy szellemes franczia hirlapiró nyilatkozatát, melyet a báró Bánffy miniszterelnök fogadó estélyén tett. «Itteni tapasztalatainkat — mondá — toasztban nem, de még tárczákban sem tudom kifejezni azon meglepetés hangján, mely szivemet a 30 év alatt bámulatosan előre haladott Budapest látására betölti.» Itteni tartózkodásuk alatt kellemes emlékeket hagytak hátra nekünk is a világ különböző részeiből összegyült hirlapirók, kik itt elhatározták, hogy a jövő évben Stockholmban tartják meg évi nagy gyülésüket.

MANSON ASSZONY TITKA.

Irta Lenôtre G.

1817 márczius 17-én Rodez városa mellett az Aveyron sekélyes vizében egy meggyilkolt ember holttestére találtak, kiben valami Fualdés nevü környékbeli gazdag földbirtokost ismertek föl. Fualdés a franczia forradalomban tevékeny részt vett s állitólag azon jurynek is tagja volt, mely Marie Antoinette királynét halálra itélte. Az eset Rodezben nagy megdöbbenést keltett s a rögtön megindított vizsgálatból kiderült, hogy Fualdést a Hebdomadier-utcza egyik roszhirü csapszékében ölték meg. Harmadnapra a vizsgálóbiró valami Bancal nevü lakost és feleségét, majd pedig még Bastide és Jaussinn nevü rodezi lakosok elfogatását rendelte el. A vizsgálat három hónapon át úgyszólván még semmit sem derített föl, mikor egyszer csak azt kezdték rebesgetni a városban, hogy a gyilkosság elkövetésének véletlenül egy a város előkelő köreihez tartozó hölgy, Manson Klarissza asszony szemtanúja volt. Mansonné asszony férjétől elvál-

KALOTASZEGI VARROTTASOK.

1. A királyné lepedője. — 2. A herczeg Eszterházy Pálné abrosza. — 3. Ránczos kötény. — 4. 5. «Irás utáni» régi minta. — A többi «varrottas» terítő.

A többi közművelődési egyesületről is több kérdést intézvén, ő felsége a *közoktatásügyi* csarnokban folytatta tovább látogatását. Itt *Wlassics* miniszter bemutatta az uralkodónak *Szász* Domokos püspököt. «Régóta ismerem», mondotta a király. A püspök, mint kiállító az erdélyi református egyházkerületek domborművü térképét mutatta be, melyet a király érdeklődéssel szemlélt meg. — «A térkép, — mondá a püspök, — az egyházi alsó és felső oktatás terén első sorban a magyar faj érdekeinek biztosítsa czéljából létrejött alkotások képét mutatja be. Egészen új templomok, iskolák, papi lakok, a melyeknek száma meghaladja a 700-at s a melyekben 3 millió frton felüli összeg van befektetve. Ezután bemutatta az uralkodónak a kolozsvári theologiai fakultás épületének akvarell-képét és figyelmeztette a királyt arra, hogy ez az intézet az, melyet legutóbbi kolozsvári tartózkodása alkalmával látogatásával megtisztelt. — «Élénken emlékezem», felelt a király. Visszatérve a domborművü térképhez, igy szólt a király: — «Nagyon szép és örvendetes haladás.»

Ő felsége ezután elismerését fejezte ki a püspök előtt. Ezután megnézte a király a csarnok többi látnivalóit is. Az egyetem orvosi fakultásától kiállított gyűjtemények megszemlélésével zárta be körutját, a mely két és fél órahosszat tartott és fél 5 órakor a közönség riadó éljenzésétől kisérve hajtatott el a kiállításról.

A király junius 18-án d. u. 2 órakor ujból ellátogatott a kiállításra s a rekkenő hőségben teljes három órán át járt sorra több csarnokot, s csak 5 órakor tért vissza a kiállításról a királyi várlakba.

A kiállításra érkezve, a király először a *közuti kocsik pavillonjába* ment, hol Dániel Ernő miniszter fogadta és kalauzolta; a király igen elismerőleg nyilatkozott itt a magyar kocsi-ipar fejlődéséről. Majd *a posta- és távirda-pavillont* látogatta meg a király, a melyben Szalay Péter miniszteri tanácsos kalauzolta. *Az emberbaráti intézetek pavillonjában* Wlassics Gyula miniszter, Szathmáry György miniszteri tanácsos csoport-elnök és György Aladár csoportbiztos fogadták a királyt, a ki több jótékony intézet, jelesen a vakok intézete ügyeiben intézett kérdéseket György Aladárhoz, igy kérdezte: — «Hány intézet van a vakok számára?» — «Csak egy.» — «S körülbelül hánynak volna szüksége ilyen intézetre?» — «Tizennyolcz ezernek». — «Egy intézet bizony kevés ily körülmények közt», mondotta a király. Ezután a kolozsvári siketnémák intézetének s a rákospalotai, istvántelki kertészeti intézetnek kiállítását tekintette meg a király s majd sorra számos jótékony intézet kiállított tárgyait. *Az igazságügyi pavillonban* Erdélyi Sándor miniszter és Győry Elek ügyvédi kamarai elnök kalauzolták a királyt, *az egészségügyi pavillonban* Perczel belügyminiszter, Korányi Frigyes csoportelnök, majd dr. Farkas László, Fodor József egyetemi tanár, stb., *a mentők pavillonjában* gr. Andrássy Aladár a mentő-egyesület elnöke és dr. Kresz Géza. Végül a *balneologiai pavillont* látogatta meg a király, s érdekkel tekintette meg itt a Tauffer Vilmos egyetemi tanár kalauzolása mellett a hazai fürdők kiállítását s a nevezetesb fürdőinket feltüntető körképeket, panoramákat. A király eltávozása előtt bejegyezte nevét a kiállítás látogatóinak névaláirásait tartalmazó aranykönyvbe az aranypavillonban.

Ezer iskolás gyermek. A kiállítás tömeges látogatói közt ezen a héten a *torontálmegyei ezer iskolás gyermek* keltett nagy érdeklődést. E hó 15-ikén este felé jöttek meg a vidám és tarka csapat, melyet dr. *Steinbach* Antal tanfelügyelő és dr. *Molnár* Antal, a temesmegyei tantestület elnöke vezetett. A kiránduló ezer gyermek mindkét nembeli elemi, ipar- és polgári iskolai tanulókból került ki, német, tót, bolgár, oláh és szerb ajkuak, de az iskoláztatás következtében mindegyik beszél többé-kevésbbé jól, egy része pedig már tökéletesen magyarul.

A gyermekek kiséretében volt száznégy tanitó, tanitónő és hitoktató. Maguk a tanitók nemzeti szinű szalaggal, a gyermekek pedig nemzeti szinű kokárdákkal voltak feldiszítve, s azokon felirva a község neve, a hova a gyermek való, az iskola és a gyermek nemzetisége. Az érkezőket a pályaházban a kiállítás igazgatósága részéről dr. Kovács Gyula, a kultuszminiszter nevében pedig Dömötör Géza képzőintézeti igazgató fogadta szives üdvözlő beszéddel, a mit az apró had szünni nem akaró éljenzéssel hálált meg. Aztán megindult a jókedvű gyermeksereg a kiállítási barakk felé, hol összesen ezret helyeztek el közülök. A barakk előtt várt már rájuk *Wlassics* Gyula közoktatási és *Dániel* Ernő kereskedelmi miniszter, továbbá a népkonyha védnöke, *Dániel* Ernőné, annak elnöke, *Hieronymi* Károlyné és az egész hölgybizottság. A gyermekek elhelyezésük után vacsorára gyűltek egybe, vigan költötték el a számukra felszolgált hideg és meleg ételeket s azután pihenésre tértek. A pancsovai leányiskolák növendékeit *Dömötör* Géza vezette el az Andrássy-uti tanitóképző intézetbe, a hol a kilenczvenhárom tagból álló csoportot szintén vendégszeretőn fogadták. Másnap reggel testületileg vonultak a kiállítás területére, a hol nagy kiváncsisággal néztek meg mindent, eloszolva több csoportra. A fővárosban is csoportokban tekintgettek körül, méltó feltünést keltve mindenütt, a hol csak megfordultak.

Weinwurm Antal fényképe.

A TÖRVÉNYHOZÁS EZREDÉVI DÍSZÜLÉSE AZ ÚJ ORSZÁGHÁZBAN.

A pusztaszeri ünnep. Pusztaszeren a honalapítás monumentális emlékének alapkövét jun. 27-én teszik le nagy ünnepélylyel a kormány képviselőjének, az országgyűlés küldötteinek, s az érdekelt három törvényhatóság, Csongrádmegye, Szeged és Hódmező-Vásárhely városok képviseletének jelenlétében. Meghivják a tudományos testületeket és a sajtót is.

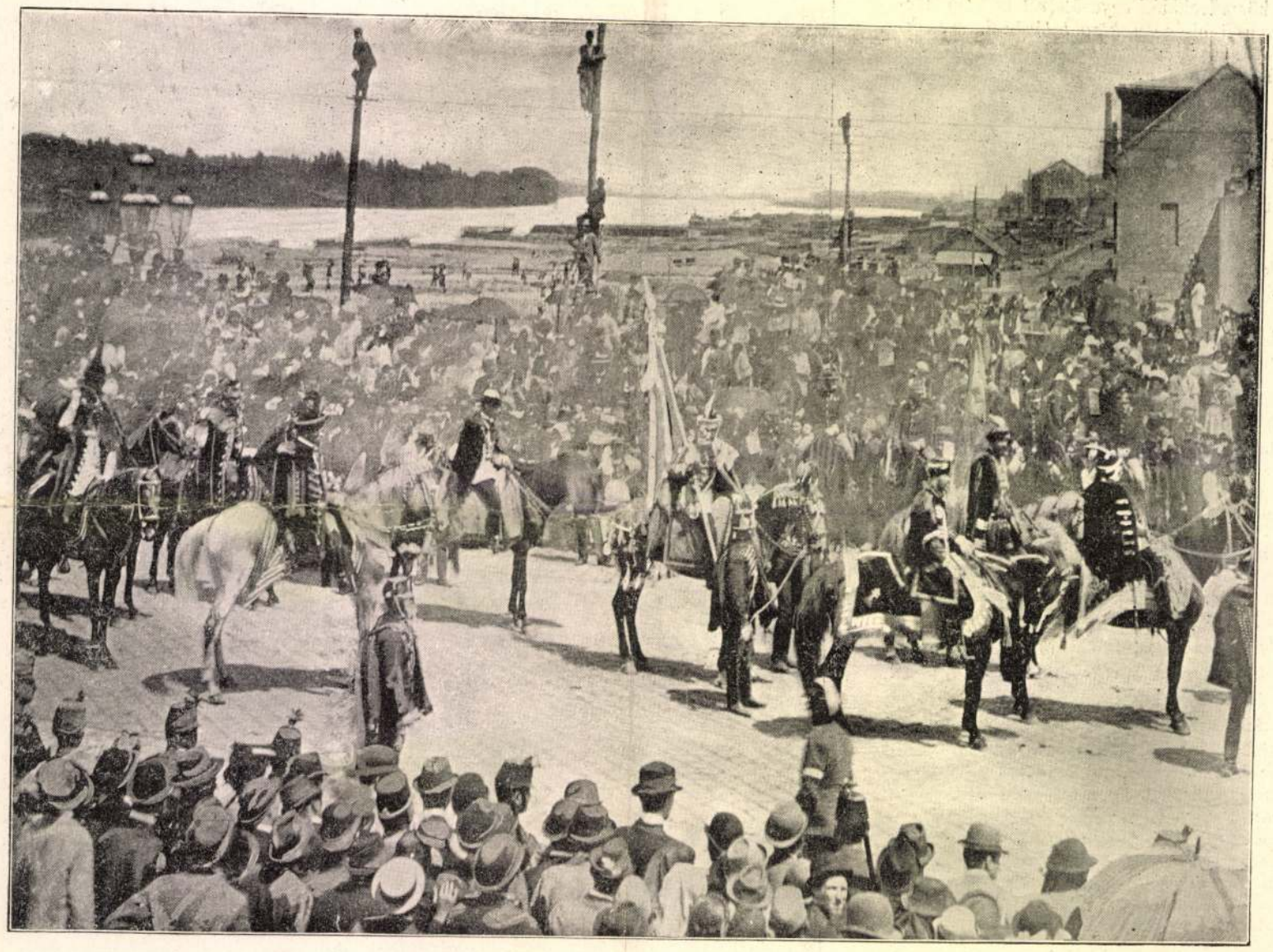
A budapestiek külön vonaton érkeznek 27-én reggel Kistelekre, a honnan kocsin mennek a helyszinére. Délben *Csongrádmegye* diszgyülést tart. Ezt követi *Berzeviczy* Albert, a képviselőház alelnökének ünnepi beszéde. Délután fél 2 órakor lesz a pusztaszeri Árpád-emlék alapkövének fölavatása. *Darányi* Ignácz miniszter és a három törvényhatóság feje kalapácsütésekkel avatják fel az emléket, mire a miniszter az emlék megőrzését Csongrádmegye törvényhatóságára bizza. Erre a beszédre *Csató* Zsigmond alispán felel, ezután következik a nagy lakoma, a nép megvendégelése. A nép számára 300 bográcsban főzik a marha-paprikást. A budapesti és megyei vendégek részére 300 teritékre tervezik a lakomát. *Pallavicini* őrgróf, kinek birtokán emelkedik az emlék, az ünnep költségeire 1500 frtot ajánlott, három hizó marhát a nép megvendégelésére, 80 hold bevetett területen utat vágatott a környék népének, 15 hold területen lekaszálták a vetést, hogy a népnek helye legyen és ugy a kastélyt, mint uradalmi épületeket a vendégek rendelkezésére bocsátja.

Ezredévi bál Londonban. *Deym* londoni osztrák-magyar nagykövet julius 14-én fényes bált rendez a londoni Royal Institut termeiben a magyar nemzeti ünnep alkalmából. Az ünnepet az összes londoni nagykövetek és nejeik védnöksége alatt tartják. A rendezőség névsorában ott találjuk a Londonban élő magyar arisztokraták neveit, mint Eszterházy grófot, Pálffy herczeget, stb. Az estélyre tett előkészületek után itélve, a bál rendkivül fényes lesz.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Tarka képek a kalotaszegi varrottasokról. E czím alatt *Gyarmathy Zsigáné*, Kalotaszeg női háziiparának lelkes szószólója, díszes kiállitású képes kötetet adott ki a Franklin-Társulatnál, hogy mennél tüzetesebben s mennél szélesebb körökben ismertesse szülőföldjének, a Kalotaszegnek tisztán magyar nemzeti jellegű s a népies művészet legmagasabb színvonaláig emelkedő himzéseit, melyek különösen a derék irónő buzgólkodása folytán nemcsak európai hírnévre emelkedtek, hanem ma már kedvelt díszei a királyi termeknek épen úgy, mint az előkelő világ a művészet és irodalom csarnokainak.

Az ezredévi nagy ünneplés alkalmához egészen méltó ez az ügyesen szerkesztett díszes könyv, mely megérdemlett magasztalása a kalotaszegi fodorvásznú varrottasnak s azzal együtt a kalotaszegi magyar nép művészi érzékének és képességének. Szép és meggyőző szavakban mondja el Gyarmathyné, hogy a nép asszonyának és lányának e művei igazak, egyszerűek és kedvesek, mint maga a természet, mely az idegen elemtől környezett kalotaszegi magyar nép lakóhelyéül szolgál; de egyszersmind maradandó becsűek, mint az igazi művészet alkotásai. — A varottas készítmények ismertetéséből egy egész sor bájos kép tárúl itt föl az olvasó előtt, szakértően jellemezve a legszebb motivumokat s azok mesteri megalkotását. A könyv 28 fejezete kiterjeszkedik a nép művészetének tüzetes ismertetésén kivűl azokra a hódításokra is, a melyeket e kedves magyar női munkák a legelőkelőbb úri, sőt a fejedelmi palotákban is tettek. Szól Erzsébet királyné által megrendelt hímzett lepedőről, Mária Valéria királykisasszony kelengyéjéről, Klotild, Izabella és Mária Terézia főherczegnők megrendeléseiről, az angol trónörökös fia nejének, Teck Mary herczegnőnek varrottasairól, továbbá Herich Károlynénak, gr. Csáky Albinnénak, özv. gr. Kornis Miklósnénak, Munkácsy Mihálynak és másoknak a kalotaszegi varrottasok terjesztésében buzgólkodásáról. Az egész munkát igazi hazafias szellem és a magyar nép iránti szeretet melege lengi át. Érdekességét nem kevéssé fokozza az előadás bája és az irónő egyéniségének vonzó sajátszerűsége, ki, midőn kedves szülőföldjének ily fontos háziiparát tüzetesen ismerteti, egyszersmind olyan kellemes olvasmányt ad, a mely minden magyar nő figyelmére a legnagyobb mértékben érdemes. A *negyven képpel* s

A JUNIUS 8-IKI DÍSZMENET A MARGIT-HID PESTI FEJÉNÉL. Kalmár fényképe.

azok közt czimképül Izabella főherczegnőnek, mint az ezredévi kiállítás háziipari védnökének arczképével diszített munka nagy nyolczadrét alakban s igen díszes kiállításban a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg. Ára 1 frt 50 kr.; külön nagy díszű kiadásban és szép kötésben pedig 10 forint. Megrendelhető a Franklin-Társulat könyvkiadóhivatalában.

* **Ezer év**, történet drámai költemény, három felvonásban, előjátékkal és utóhanggal; irták *Szász* Károly és ifj. *Szász* Béla. E költői és hazafias munkát, melyet a Franklin-társulat szép kiadásban bocsátotta közre 255 oldalt elfoglaló kötetbe, lapunk már bővebben ismertette ezelőtt pár héttel, mikor nagyobb mutatványt is közölt belőle. Most tehát elégnek tartjuk egyszerüen fölhivni az irodalomkedvelő közönség figyelmét a lapunk mai számához mellékelt fölhivásra, melyet ez érdekes műről a Franklin-társulat adott ki.

Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században. Irta *báró Radvánszky* Béla. Rég hagyta el a sajtót egy-egy érdekesebb kötet, mint ez, melynek segélyével bepillanthatunk az ősök belső családi életébe, szokásaiba, a melyekről eddig oly keveset tudtunk. Ezen a téren a tudós főúri szerző már eddig is nagy érdemeket szerzett búvárlataival s azok eredményének közzétételével, melyeket most ismét gyarapított, midőn magát nemcsak a régi élet egyik leghivatottabb búvárának mutatja be, hanem egyszersmind oly kitünően megirt, összeállított művel is megajándékozza irodalmunkat, mely tudományos becse mellett mint olvasmány is egyike a legérdekesebbeknek. Tárgyalja e terjedelmes kötet a XVI. és XVII. századok lakási, butorzati szokásait, részletesen leirja, milyen volt őseink ágynemüje, fehér-ruhája, egyéb ruhadarabjai, férfiaké és nőké, kimerítően beszél a hajviseletről, az ékszerekről, a használatban volt edényekről, evőeszközökről, továbbá a házassági, keresztelési szokásról, a nevelésről, időtöltésekről, háztartásról, asztali rendtartásról, stb., stb. E kötethez még két más, hasonló tartalmú kötet tartozik, melyek együtt az említett századok családéletének valóban hü és kimerítő képét tárják elénk. A mű Budapesten a Hornyánszky Viktor kiadásában jelent meg s a három kötet ára 10 forint.

A műcsarnokból. A műcsarnok kiállításán a gr. Esterházy-dijat (300 frt) *Koszkol* Jenő «Konyha csendélet» czimű vízfestményének itélték oda a birálók. Nehány nap előtt két nagyobb történelmi festménynyel gyarapodott a műkiállítás *Eisenhut* Ferenctől a «Zentai ütközettel», *Zemplényi* Tivadartól pedig «Vak Vazul»-lal.

ELŐFIZETÉSI FÖLHIVÁS.

Azon olvasóinkat, kiknek előfizetése e hó végén lejár, fölkérjük annak mielőbbi megújítására, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne álljon be.

Előfizetési föltételeink:

	egész évre	fél évre	negyedévre
A Vasárnapi Ujság	8 frt — kr.	4 frt — kr.	2 frt — kr.
A Világkrónikával együtt	9 « 60 «	4 « 80 «	2 « 40 «
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok	12 « — «	6 « — «	3 « — «
A Világkrónikával együtt	13 « 60 «	6 « 80 «	3 « 40 «
Csupán a Politikai Ujdonságok	5 « — «	2 « 50 «	1 « 25 «
A Világkrónikával együtt	6 « 60 «	3 « 30 «	1 « 65 «

☞ **Az előfizetés bármelyik hónap elsejétől kezdve eszközölhető.**

Az előfizetések a «**Vasárnapi Ujság**» és «**Politikai Ujdonságok**» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem utcza 4. küldendők.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia junius. 15-iki ülésén *Than* Károly elnökölt, és szaktudományi előadások voltak napi renden.

Horváth Géza bemutatta néhai *Petényi* Salamon jeles magyar zoologus évtizedekre terjedő tudományos kutatásainak eredményét, a melyeket Herman Ottó kegyeletes buzgalommal gyüjtött egybe. Az értekezés meleg hangon emlékezik meg az elhunyt tudós munkásságáról. Petényi tudományos irányát legjobban jellemzi az az értekezés, a melyet Csörgey Titusz, a magyar ornithologiai központ gyakornoka Petényi hagyatékából feldolgozott és a mely a pásztormadár (Pastor roseus) terjedelmes és kimerítő monografiája. Ezt az értekezést is Horváth Géza olvasta fel. Azután *Klug* Nándor mutatta be *Terray* Pál egyetemi magántanár dolgozatát «a levegő oxigéntartalmának befolyásáról az anyagcserére». Ugyancsak *Klug* Nándor mutatta be *Hirschler* Ágoston és *Terray* Pál egyetemi magántanárnak értekezését. Végül bemutatta *Korányi* Sándor egyetemi magántanárnak, *Thanhoffer* Lajos pedig *Csiky* János egyetemi második boncztani intézeti gyakornoknak értekezését.

A Kisfaludy-társaság junius 17-ikén tartotta utolsó ülését a nyári szünetek előtt. *Beöthy* széptani tanulmányt olvasott föl az invokációkról, vizsgálván az epikai invokáczió lélektanát, azaz valamely felsőbb hatalomnak segélyül hivását, a mi az epos egyik sajátsága. Az értekezés eleje az ihlettel foglalkozik, a művészi hevület legmagasabb fokával, a melyet Plato isteni őrületnek nevezett. Azután áttér az invokáczió történetére. Miként keletkezett a nép azon hiedelméből, hogy az Isten szólal meg a költőben és miként nyilatkozik ez meg Homer, Vergilius, Zrinyi, Vörösmarty, Czuczor és Arany hőskölteményeinek invokációiban. Az értekezés nagy tetszést aratott. — Utána *Kozma* Andor olvasta fel D. *Békássy* Helén asszony költői beszélyét, «Ilonka» czímmel. Tárgya: a csalódott leány bánata és boldogságának visszanyerése első szerelme visszatértében. Végül *Vargha* Gyula mutatott be *Zempléni* Árpádtól egy fordítást «A farkas halálát», Alfréd de Vignynek egyik világszerte ismert költeményét, szép fordításban. Végül folyó ügyeket tárgyaltak.

MI UJSÁG?

* **Képeinkhez.** A junius 8-iki nemzeti ünnep nagy díszmenetéről ismét több képet közlünk pillanatnyi fényképi fölvételek után, a menet és a város különböző részeiről, egyes bandériumi csoportokról, s az új országház előtt kifejlődött pompás jelenetekről.

Az új országház előtti szinhelyt nemcsak egy képünk tünteti föl, hogy a főváros nagyszerű monumentális épületét minél több oldalról bemutathassuk. Ezeket részint *Divald* Károly, részint *Janovitz* Emil mérnök, működvelő fényképező vette föl, s a legtöbben az egyes alakok is majd mind fölismerhetők. Egyik képünk, *Kalmár* fényképésztől, a Margit-hid pesti fejénél alakult mozgalmas tömeggel együtt mutatja a menetet. Itt az emberek még a táviró sodronyok póznáit is megszállták, s ott állnak és fogóznak az elszigetelő csészéket tartó vashorgokon, a legvakmerőbb helyzetben. *Dunky* fivéreknek két érdekes fénykép-fölvételét szintén mai számunk közli.

A junius 8-iki történelmi nevezetességű *országgyülésről Weinwurm* fényképész vette le azt a jelenetet, mikor gr. Károlyi Tibor, a főrendiház elnöke megnyitja az ülést. A gyönyörű kupolaterem homályos világítása teljesen megfelelő a hely komolyságának, kevésbbé a fényképező eljárásnak. A kép, melyet a gép itt megörökíthetett, mindazonáltal becses emlék marad. Az egyik fülke be volt rendezve meggyszín bársony függönyökkel és menyezettel a korona és koronázási jelvények számára.